

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

8

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

V L A D I M Í R
I L J I Č
L E N I N
S E B R A N Ě
S P I S Y

S V A Z E K

8

z á ř í 1 9 0 3 - č e r v e n e c 1 9 0 4

N A K L A D A T E L S T V Í S V O B O D A

P R A H A 1 9 8 2

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 8, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1982

PŘEDMLUVA

Do osmého svazku Sebraných spisů V. I. Lenina jsou zařazena díla, jež byla napsána od září 1903 do července 1904, tedy v období prudkých bojů mezi bolševiky a menševiky po II. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska.

V dějinách Ruska to byla doba rychlého narůstání buržoazně demokratické revoluce. Jednou z největších akcí proletariátu v předvečer první ruské revoluce byla neobyčejně mohutná stávka v létě 1903, jež se rozšířila po celém jižním Rusku. Tato stávka ukázala růst politického uvědomění dělnické třídy, její organizovanosti a semknutosti. Současně se vzestupem dělnického hnutí nabýval stále ostřejších forem boj rolnictva o půdu. V mnoha guberniích vystupovali rolníci hromadně proti statkářům. Vzmáhalo se i studentské hnutí a šířila se nespokojenost a opoziční vření i v jiných vrstvách společnosti. Válka s Japonskem, jež vypukla v úncru 1904, ještě více prohloubila všechny sociálně ekonomické rozpory a ještě více zostřila boj proti samoděržaví. Rusko vstoupilo do období hluboké společenské krize.

Lenin o tomto období v dějinách revolučního hnutí Ruska později napsal: „Všude je vidět, že se schyluje k velké bouři. Ve všech třídách to vře a konají se přípravy. V cizině vytyčuje emigrantský tisk teoreticky *všechny* hlavní otázky revoluce. Představitelé tří hlavních tříd, tří hlavních politických směrů, liberálně buržoazního, maloburžoazně demokratického (skrývajícího se pod názvem směru „sociálně demokratického“ a „sociálně revolučního“) a prole-

tářskorevolučního, tím, že vedou mezi sebou velmi urputný boj o programové a taktické názory, předjímají a připravují budoucí otevřený boj tříd“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 20).

V tomto období musela strana bezodkladně řešit úkoly spojené s přípravou mas na revoluci. Tyto úkoly vyžadovaly od strany pevné, centralizované vedení, jednotu vůle a činů, kázeň a semknutost jejích řad. Zvláště velkého významu za této situace nabývala obrana a další rozvíjení organizačních zásad marxistické strany, odhalování všech projevů oportunistu v organizačních otázkách.

V životě strany to byla doba těžkých zkoušek, doba hluboké vnitrostraničné krize.

První stadium krize připadá na podzim 1903. Když menševici utrpěli na II. sjezdu SDDSR porážku, rozhodli se, že se pokusí o odvetu. Proto hned po ukončení sjezdu zaútočili na ústřední instituce strany. Bojkotováním stranických ústředí a rozvrácením jejich činnosti se chtěli zmocnit vedení strany. Za opěrný bod v boji proti straně si menševici zvolili Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, kde byly zvláště silné kroužkařské tendence.

Druhé stadium vnitrostraničné krize začíná v listopadu 1903, kdy se menševici zmocnili redakce Jiskry. V tom jim pomohl Plechanov, který přešel na menševické pozice. Po ovládnutí ústředního orgánu získali menševici v radě strany většinu.

Třetí stadium krize připadá na léto 1904, kdy se menševikům podařilo za pomoci smířlivců v ústředním výboru SDDSR zmocnit se ústředního výboru. Podvratnou činností ve straně pak postupně ovládli všechny její ústřední instituce.

Urputný boj vedli menševici také o místní výbory strany v Rusku. Na mnoha místech se jim podařilo výbory rozštěpit a převzít jejich vedení do svých rukou. Ve většině místních výborů strany však narazili na rozhodný odpor. Bolševiky podporovaly hlavní průmyslové oblasti a velká

proletářská centra v Rusku: Petrohrad, Moskva, Baku, Riga, Tula, Tver, Jekatěrinoslav, Nižnij Novgorod, Saratov, Oděsa, Nikolajev, Lugansk, Ural aj. Podstatná část profesionálních revolucionářů bezvýhradně podporovala Lenina. V boji proti rozbíječské, rozvratné činnosti menševiků se Lenin opíral o široké masy stranických pracovníků. Jejich energický boj za upevnění stranických organizací byl nejlepším důkazem síly bolševické strany.

Jediné východisko z vnitrostranické krize spatřoval Lenin v okamžitém svolání III. sjezdu SDDSR. Na zasedání rady strany v lednu 1904 navrhl Lenin rezoluci o svolání sjezdu (tento svazek, s. 170). Avšak menševici, kteří měli v radě strany většinu, tuto rezoluci zamítli. Později, v srpnu 1904, schválila porada dvaceti dvou bolševiků, jež se pod Leninovým vedením konala ve Švýcarsku, svolání ke straně. Účastníci porady v něm vyzývali stranické organizace k boji za okamžité svolání III. sjezdu strany. Převážná většina stranických výborů odsoudila jednání menševiků a aktivně se účastnila příprav ke svolání sjezdu strany.

Pro odhalení protistranického počínání menševiků a jejich snah o zkreslování faktů vnitrostranického boje na II. sjezdu SDDSR a po něm měla obrovský význam Lenina kniha Krok vpřed, dva kroky vzad (Krize v naší straně), která vyšla v květnu 1904.

Kniha Krok vpřed, dva kroky vzad zaujímá ve svazku stěžejní místo. Toto dílo bylo důležitou etapou rozvíjení marxisticko-leninské teorie a učení o proletářské straně.

V knize Krok vpřed, dva kroky vzad jsou podrobně zpracovány organizační zásady bolševické strany. Lenin učil, že marxistická strana je součástí dělnické třídy, jejím předvojem, že stranu nelze ztotožňovat s celou třídou, že se vytváří výběrem nejlepších, revoluci nejoddanějších příslušníků dělnické třídy. Zároveň je nutné, aby „strana jako předvoj třídy byla co *nejvíce organizována*“ (s. 261); strana dokáže splnit úlohu předvoje, bude-li zorganizována v jednotný, semknutý oddíl dělnické třídy, stmelový jednotou

vůle, akční jednotou a jednotnou kázní. Strana může být pevná a semknutá jenom tehdy, bude-li vybudována v duchu zásad centralismu. To znamená řízení strany z jednoho ústředí, jímž je sjezd strany a mezi sjezdy ústřední výbor, a přísné podřizování menšiny většině, nižších organizací vyšším. Lenin napsal, že „odmítne-li někdo podříditi se vedení ústředních institucí, je to totéž, jako když odmítne být ve straně, je to totéž jako rozbíjení strany“ (s. 369). V situaci, kdy strana působila v ilegalitě, nemohly být stranické organizace budovány na základě volitelnosti. Avšak Lenin počítal s tím, že až strana bude legální, budou všechny její organizace vybudovány v duchu zásad demokratického centralismu. Lenin mnohokrát zdůrazňoval nutnost železné kázně ve straně, stejně závazné pro všechny členy strany. Vysvětloval, že strana ztělesňuje spojení předvoje s miliónovými masami dělnické třídy. Strana se upevňuje a její spojení s masami se rozšiřuje, jestliže se v ní uplatňuje vnitrostranická demokracie a sebekritika. Lenin upozorňoval na nutnost pokračovat ve straně „v sebekritice a v nemilosrdném odhalování vlastních nedostatků“ (s. 210). Dokázal, že marxistická strana je nejvyšší formou třídní organizace proletariátu, která umožňuje řídit všechny ostatní proletářské organizace a usměrňuje jejich činnost k jednomu cíli — ke svržení moci statkářů a kapitalistů a k vybudování nové, socialistické společnosti. Právě tyto zásady se staly základem organizace strany nového typu — strany bolševiků.

Lenin ve své knize ukázal, jaký obrovský význam má marxistická strana v boji proletariátu, zejména v nové historické etapě. Poprvé v dějinách marxismu všestranně kriticky rozebral oportunistus v organizačních otázkách a poukázal na to, jak je krajně nebezpečné podceňovat význam organizace pro dělnické hnutí.

V knize Krok vpřed, dva kroky vzad podal na rozsáhlém faktografickém materiálu obraz vnitrostranického boje na II. sjezdu SDDSR a ukázal, jak v průběhu diskuse o nej-

důležitějších otázkách vycházela najevo stanoviska jednotlivých delegátů, jak se formovala hlavní seskupení a jak se bojující strany čím dál výrazněji od sebe oddělovaly.

Významné místo je v knize věnováno rozboru boje mezi revoluční a oportunistickou částí sjezdu o první článek stanov strany týkající se členství ve straně. Ve své formulaci prvního článku stanov vycházel Lenin z toho, že se člen strany musí osobně podílet na práci v jedné ze stranických organizací. Naproti tomu Martov považoval za dostačující, aby člen strany jen pravidelně a osobně pomáhal straně. Za rozdílnými formulacemi prvního článku stanov se skrývaly dvě diametrálně odlišné odpovědi na otázku, jaká má být strana dělnické třídy a jak má být vybudována. V těchto formulacích se střetl proletářský centralismus a proletářská kázeň, jež hájil Lenin, s maloburžoazně anarchistickým individualismem, který hájil Martov. Leninovci byli pro jednotnou, přísně organizovanou a ukázněnou proletářskou stranu, kdežto martovovci pro formálně nevyhraněnou, nesourodou stranu. Takový byl zásadní smysl boje o první článek stanov strany.

Lenin ve své knize hledá a nachází spojitost mezi Martovovou základní chybou ve formulaci prvního článku stanov a celým souhrnem oportunistických názorů menševiků v organizační otázce.

Po pečlivém prozkoumání průběhu vnitrostranického boje na II. sjezdu SDDSR a po něm dospěl Lenin k velmi důležitému závěru, že bolševici tvoří revoluční, kdežto menševici oportunistické křídlo ve straně. Lenin poukázal na nepopíratelný fakt, že menševici tvoří tu část strany, která nejvíce tíhne k oportunismu, je teoreticky nejlabilnější a v zásadách nejméně důsledná. Napsal, že „rozdělení na většinu a menšinu je přímým a nevyhnutelným pokračováním onoho rozdělení sociální demokracie na revoluční a oportunistickou, na Horu a Gironda, jež se neobjevilo teprve včera a nezasáhlo pouze ruskou dělnickou stranu a které jistě nezmizí zítra“ (s. 348).

V knize Krok vpřed, dva kroky vzad je menševismus charakterizován jako odrůda mezinárodního oportunistu. V souvislosti s kritikou názorů ruských i západoevropských oportunistů Lenin výstižně definoval obecné rysy oportunistu: „Mluvíme-li o boji proti oportunistu, nesmíme nikdy zapomínat na charakteristický rys současného oportunistu ve všech oblastech bez výjimky: na jeho neurčitost, rozplizlost a nepostižitelnost. Oportunista se již svou povahou vyhýbá vždy vyhraněnému a definitivnímu zaujetí stanoviska, hledá střední cestu a ve snaze ‚být zadobře‘ s jedněmi i druhými se vine jako užovka mezi jednotlivými stanovisky, která se navzájem vylučují, a omezuje své neshody na malé opravy, pochyby, dobrá i nevinná přání aj. aj.“ (s. 410).

Lenin vypracoval pevné normy stranického života, které se staly pro veškerou činnost strany zákonem. V knize Krok vpřed, dva kroky vzad se zvláště podrobně zabýval takovými velmi důležitými normami stranického života, jako je důsledné uplatňování organizačních zásad strany nového typu a co nejpřísnější dodržování stanov strany všemi jejími členy bez výjimky. Lenin odhaloval protistranické počínání menševiků, kteří pro své frakční, kroužkařské zájmy překrucovali i přímo porušovali stanov strany a odmítali podřídit se usnesením sjezdu strany. Takové počínání menševiků, neslučitelné s členstvím ve straně, nazval Lenin panským anarchismem. Zdůrazňoval, že se vztahy ve straně nemohou a nesmějí zakládat na přátelství nebo nekontrolovatelné, nemotivované „důvěře“, nýbrž že je nutné založit je na stanovách strany, „jejichž přísné dodržování nás jedině uchrání před kroužkařskou svévolí, před kroužkařskými vrtochy, před kroužkařskými metodami rvačky nazývané svobodným ‚procesem‘ ideového boje“ (s. 399).

Při psaní knihy Krok vpřed, dva kroky vzad prostudoval Lenin velmi důkladně protokol II. sjezdu SDDSR a další stranické dokumenty z tohoto období. V osmém svazku je

v části nazvané Přípravné materiály uveřejněna řada dokumentů, v nichž se odrážejí počáteční stadia Leninovy práce na jeho knize. Patří k nim Nástin konspektu protokolu II. sjezdu SDDSR, Charakteristika delegátů podle protokolu, Seskupení a typy hlasování na II. sjezdu SDDSR a některé další přípravné materiály ke knize Krok vpřed, dva kroky vzad.

S knihou Krok vpřed, dva kroky vzad obsahově úzce souvisí řada dalších Leninových prací zařazených do tohoto svazku, které osvětlují otázky vnitrostranického boje v daném období. Tyto dokumenty doplňují jednotlivé Leninovy teze a umožňují udělat si přesnější představu o boji na II. sjezdu strany a po něm.

Ve Vylíčení průběhu II. sjezdu SDDSR, jímž svazek začíná, v referátu o II. sjezdu SDDSR na sjezdu Zahraniční ligy, v osnově referátu o II. sjezdu SDDSR na sjezdu Zahraniční ligy (je zařazena do Přípravných materiálů) a v dopise redakci Jiskry nazvaném Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry? rozebírá Lenin nejdůležitější události vnitrostranického boje na sjezdu strany a přitom věnuje hlavní pozornost rozboru různých politických seskupení. Celé jednání sjezdu dělí na dvě odlišné etapy: v první polovině sjezdu všichni jiskrovci jednotně bojují s protijiskrovci; jiný obraz skýtá druhá polovina sjezdu, kdy se jiskrovci rozdělují na dva proti sobě stojící tábory. Lenin ukazuje, jaké nebezpečné postoje zaujali na sjezdu menševici a jaké zhoubné následky měly jejich chyby.

Velkou skupinu prací tvoří v tomto svazku Leninovy dokumenty namířené proti rozbíječské, rozvratné činnosti menševiků po II. sjezdu strany. Patří k nim návrhy výzev, prohlášení a také oficiální dopisy různým stranickým institucím, uveřejněné jako články. Velmi závažná jsou Leninova vystoupení na sjezdu Zahraniční ligy a na zasedáních rady strany.

V Návrhu výzvy ÚV a redakce ústředního orgánu adresované členům opozice a v Nepodaném prohlášení, jež

byly napsány ještě předtím, než se menševici zmocnili Jiskry, Lenin ostře kritizuje členy menševické opozice za pokus bojkotovat ústřední instituce strany, připomíná jim stranickou povinnost členů strany a rezolutně se staví proti nepřípustným, nestranickým metodám boje, ke kterým se uchýlovali menševičtí vůdcové.

O tom, jak se menševici zmocnili redakce Jiskry, což byl rozhodující okamžik vnitrostranického boje, pojednává Lenin v Prohlášení o složení funkce člena rady strany a člena redakce ústředního orgánu, v Nevydaném prohlášení a v článku O okolnostech odchodu z redakce Jiskry. V těchto dokumentech Lenin vysvětluje, proč odešel z redakce ústředního orgánu, a poukazuje na to, že Plechanov neměl právo proti vůli II. sjezdu SDDSR kooptovat do redakce Jiskry její bývalé redaktory. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým orgánem revolučního marxismu.

Když se menševici zmocnili ústředního orgánu, udělali z něho nástroj boje proti straně a tribunu pro hlásání oportunismu. V Poznámce o postoji nové Jiskry, v návrzích svolání k Členům strany a ke Straně a ve vystoupeních na zasedání rady strany v lednu 1904 ukazuje Lenin na protistranický ráz činnosti nové Jiskry, na škodlivost a nepřípustnost ovzduší handrkování a intrik, které vyvolali menševici svým bezzásadovým bojem o vedoucí místa ve straně. Lenin vyzývá stranické pracovníky, aby vynaložili maximální úsilí na vyvedení strany z krize, kterou svou rozbíječskou činností způsobili menševici.

V mnoha dokumentech zařazených do svazku se obráží Leninův boj proti smířlivcům v ústředním výboru SDDSR, kteří chtěli stůj co stůj dosáhnout míru ve straně, dokonce i za cenu, že budou menševikům vydány rozhodující pozice. Boj proti smířlivcům se zvláště vyhrotil na jaře a v létě 1904, krátce před tím, než ústřední výbor přešel do rukou menševiků. Zmocnit se ústředního výboru pomohli menševikům smířlivci. V Dopise členům ÚV a v Prohlášení tří členů ÚV (oba dokumenty jsou z května 1904) kritizuje

Lenin bezzásadové počínání smířlivců V. A. Noskova, L. B. Krasina, L. J. Galperina aj., kteří se stejně jako menševici stavěli proti svolání III. sjezdu SDDSR. V boji proti smířliveckým postojům při řešení této zásadní otázky požadoval Lenin svobodu agitace pro sjezd. Tento požadavek vznesl Lenin tehdy také v osnově svolání „Straně“.

Leninova díla odhalující protistranickou činnost menševiků a smířlivců jsou příkladem zásadového, důsledného a nesmlouvavého boje proti nejružnějším projevům oportunismu. Tyto práce jsou prodchnuty pevnou vírou v neochvějnost strany, v sílu a vyspělost většiny jejích výborů, v semknutost jejích hlavních kádrů, v oddanost širokých stranických mas revolučním zásadám. V těžké době vnitrostranické krize, kdy bezuzdná rozbíječská činnost menševiků vrcholila, Lenin napsal: „Byli bychom trestuhodně malomyslní, kdybychom jen na okamžik zapochybovali o jistém a konečném vítězství zásad revoluční sociální demokracie, proletářské organizace a stranické kázně“ (s. 403).

V souvislosti s vypracováváním organizačních zásad revoluční, proletářské strany musel Lenin vést těžký boj proti federalistickým názorům představitelů Bundu. V tomto svazku jsou otištěny dva Leninovy články namířené proti federalismu Bundu: Maximum nestoudnosti a minimum logiky a Postavení Bundu ve straně. Lenin v nich, stejně jako v knize Krok vpřed, dva kroky vzad, podrobně rozebírá a kritizuje hlavní bundovskou tezi, podle níž měl být Bund federativní součástí strany. Lenin dokazuje, že tato teze je nesprávná a pro proletářskou stranu nepřijatelná, neboť by značně poškodila jednotu dělnického hnutí.

Lenin udržoval velmi úzké spojení s místními stranickými organizacemi v Rusku a sledoval jejich práci. Nikdo neznal stav sociálně demokratických organizací, jejich potřeby, požadavky a palčivé problémy lépe než on. Lenin předával svým spolupracovníkům ve straně nepřeborné zkušenosti, učil je, jak organizovat ze zahraničí pomoc a podporu re-

volučnímu hnutí v Rusku. V tomto směru může sloužit jako příklad Dopis ÚV SDDSR vedení Zahraniční ligy, skupinám pro spolupráci se stranou a všem členům strany v zahraničí. Lenin v něm podrobně vysvětluje, jak zařídit vyslání revolucionářů do Ruska, jak zorganizovat odeslání výtěžků peněžních sbírek v zahraničí do Ruska, jak navazovat spojení, získávat nejrůznější informace a předávat pokyny určené k okamžitému sdělení do Ruska, tak pomáhat tamějším soudruhům, předcházet vyzrazení atd., a také jak organizovat přepravu literatury ze zahraničí do Ruska. Ačkoli tento dopis nebyl podle všeho odeslán, stal se plán podpory revolučního hnutí v Rusku ze zahraničí, který je v něm nastíněn, opravdu základem činnosti ústředního výboru v zahraničí.

V osmém svazku vychází nový Leninův dokument: leták ústředního výboru SDDSR Ruskému proletariátu, věnovaný rusko-japonské válce.

V letáku Ruskému proletariátu, napsaném týden po vypuknutí války na Dálném východě, poukázal Lenin na lupičský, dobovačný charakter této války. Ukázal, že válka, přinášející pracujícím nesmírné utrpení, je vedena v zájmu kapitálu, v zájmu buržoazie, která je v honbě za ziskem ochotna zaprodat a ožebračit svou vlast. Leták Ruskému proletariátu je prodchnut myšlenkou proletářského internacionalismu. Velmi působivě vyznívají závěrečná slova letáku: „Ať žije bratrská jednota proletářů všech zemí, kteří bojují za úplné osvobození od jařma mezinárodního kapitálu! Ať žije japonská sociální demokracie, jež protestovala proti válce! Pryč s loupeživým a hanebným carským samoděržavím!“ (s. 174).

Významné místo ve svazku zaujímá Leninův článek Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví. Kromě toho jsou do svazku zařazeny i přípravné materiály k této práci, jež poněkud rozšiřují její tematický rámec.

V článku Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví rozebírá Lenin podrobně článek K agrární otáz-

ce, podepsaný šifrou „L.“ a obsahující programové názory ruských liberálů. Lenin dokázal, že L-ův článek je na nejvyšší poučným příkladem toho, jak se evropské oportunistické a ruské narodnické názory sblíží a splývají.

Lenin věnuje v tomto článku značnou pozornost rozboru agrárního programu ruského liberalismu, ukazuje, v čem spočívá zásadní rozdíl mezi agrárním programem sociálních demokratů a agrárním programem liberálů: sociální demokraté usilují o odstranění pozůstatků nevolnictví revoluční cestou, aby se rozšířil, rozvinul a zostřil třídní boj, kdežto liberálové se dali cestou reformátorství, aby třídní boj utlumili a otupili.

Lenin vždy důkladně studoval dějiny mezinárodního dělnického hnutí a považoval za důležitý a nezbytný úkol popularizovat a rozšiřovat zkušenosti z revolučního boje proletariátu. V době, kdy se v Rusku schylovalo k lidové revoluci, se mimořádně zajímal o dějiny Pařížské komuny. Dne 9. (22.) března 1904 přednesl v Ženevě na schůzi sociálních demokratů přednášku o Pařížské komuně. Text Leninovy přednášky se sice nezachoval, ale zato se zachovaly tři podrobné konspekty, uveřejněné v tomto svazku v Přípravných materiálech.

Konspekty k přednášce o Pařížské komuně vypracoval Lenin na základě důkladného studia Marxovy brožury Občanská válka ve Francii a některých dalších prací z dějin Pařížské komuny (Lissagaraye a Weilla). Vedle výčtu nejdůležitějších událostí prusko-francouzské války z let 1870—1871 a Pařížské komuny věnuje ve svých konspektech zvláštní pozornost politickým reformám Pařížské komuny (odluka církve od státu, rozpuštění pravidelné armády, bezplatné vyučování na základních školách, odstranění byrokratismu, volitelnost a odvolatelnost všech úředníků, stejná práva cizincům, samospráva obcí) i jejím reformám hospodářským (předávání opuštěných továren dělníkům, zrušení pokut, zákaz noční práce pekařů, odročení dluhů). Lenin zdůrazňuje internacionální charakter Pařížské ko-

muny, její světodějný význam pro dělnické hnutí ve všech zemích a zvláště podtrhuje Engelsova slova z úvodu k Občanské válce ve Francii: „Prapor Komuny je praporem světové republiky“ (s. 487).

Díla zařazená do osmého svazku jsou naplněna nevyčerpatelným revolučním optimismem a pevným přesvědčením o mohutné síle blížící se revoluce. V dubnu 1904 napsal Lenin v svolání První máj, že se budova policejní samovlády už začala pod úderem proletariátu otřásat, a vyzýval dělníky, aby se s desateronásobnou energií připravovali na blížký boj.

Bolševická strana šla blížící se revoluci vstříc jako pevný, bojový kolektiv. V ohni urputného boje proti oportunistům dokázali bolševici semknout kolem sebe všechny nejlepší, zdravé a věci revoluce nejoddanější síly dělnické třídy Ruska.

Do osmého svazku byly zařazeny čtyři nové Leninovy práce: leták Ruskému proletariátu, prohlášení Protokolové komisi z 23. září (6. října) 1903, výzva Od ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska z 16. (29.) ledna 1904 a Prohlášení zástupců ÚV SDDSR v zahraničí o předání plných mocí z 15. (28.) července 1904. Kromě toho je ve svazku přes padesát Leninových vystoupení a dokumentů, které nebyly pojaty do dřívějších vydání Leninových spisů, ale byly uveřejněny v publikaci Leninskij sbornik VI, VII, X, XI, XV a XXVI a v Protokolu II. řádného sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Například materiály II. sjezdu Zahraniční ligy jsou doplněny o osm vystoupení, zasedání rady strany z ledna 1904 rovněž o osm vystoupení a zasedání rady strany z června 1904 o šestnáct vystoupení. Poprvé bylo do Leninových spisů zařazeno také usnesení rady strany z 19. října (1. listopadu) 1903. V Přípravných materiálech vychází osmnáct Leninových dokumentů —

osnov, konspektů, nástinů různých článků, referátů a přednášek, jakož i poznámek k diskusním příspěvkům delegátů podle protokolu II. sjezdu strany.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

VYLÍČENÍ
PRŮBĚHU II. SJEZDU
SDDSR¹

---

*Napsáno v první polovině
září 1903
Poprvé otištěno roku 1927 v publikaci
Leninskij sborník VI*

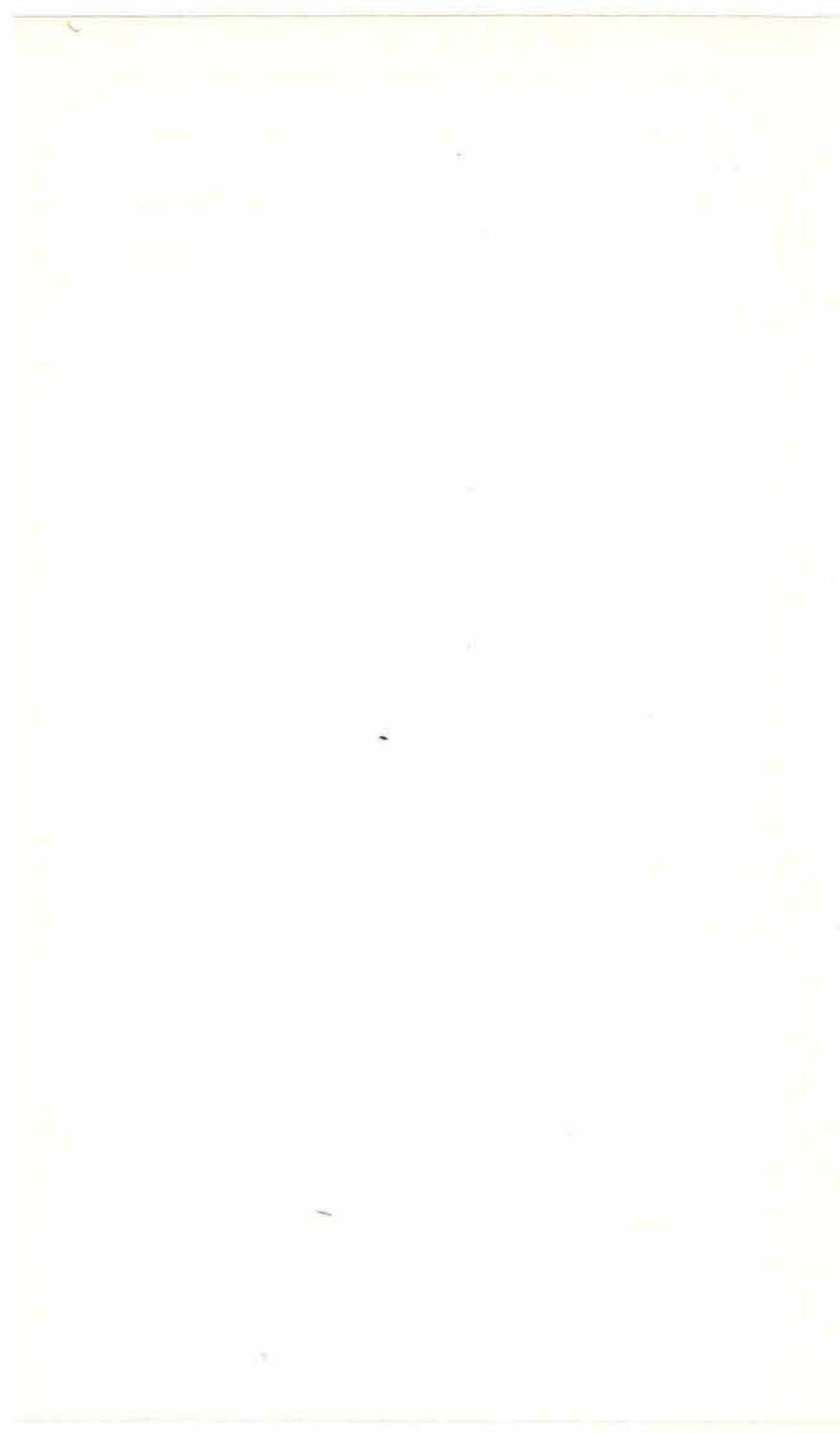
Podle rukopisu

Значитъ разказъ каждаго члена для членова
 собрания, и поименно въ мерѣ его связи съ союзомъ
 члена (статья) каждо въ свой очередь мѣсяца.

Ленинъ и II съездъ СД. В. В. 1903

Эта часть рукописи гласитъ: "Каждый член
 должен съ каждымъ членомъ, и каждый съ своимъ
 членомъ мѣсяца. Поименно въ мерѣ его связи съ
 союзомъ (33 членовъ и 1 членомъ и 1 членомъ, 2 чл.
 членовъ) членомъ мѣсяца, и въ своемъ мѣсяцѣ,
 10, членъ мѣсяца 5 членовъ. Членомъ мѣсяца
 членомъ мѣсяца, и въ мерѣ его связи съ союзомъ
 2 членовъ, членомъ мѣсяца членомъ мѣсяца,
 3 членомъ мѣсяца (2 чл. СД. В. В. 1903 - и 1 чл.)
 членомъ мѣсяца (2 чл.), 4 членомъ мѣсяца (2 чл.)
 членомъ мѣсяца 2 чл. членомъ мѣсяца членомъ мѣсяца,
 членомъ мѣсяца и 1 чл.), 6 членомъ мѣсяца, членомъ мѣсяца

První stránka Leninova rukopisu
 Vylíčení průběhu II. sjezdu SDDSR z roku 1903
 Zmenšeno

Toto vylíčení je určeno jen osobním známým, a proto číst je bez autorova (Leninova) svolení je totéž jako číst cizí dopis.

Aby bylo možné porozumět dalšímu výkladu, řeknu něco nejprve o složení sjezdu, i když tím poněkud předbím. Na sjezdu bylo 51 rozhodujících hlasů (33 delegátů s jedním hlasem a 9 se dvěma, 9 „dvourukých“)². Poradních hlasů, pokud se nemýlím, bylo 10, tedy celkem 52 účastníků. Jak vypadalo politické rozeskupení těchto hlasů, jež se vyhranilo v průběhu *celého* sjezdu: rozhodující hlasy — 5 bundovských, 3 rabočedělovské (2 za Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí³ a 1 za petrohradský Svaz boje⁴), 4 za skupinu Južnyj rabočaj⁵ (2 za vlastní skupinu a 2 za charkovský výbor, který se s touto skupinou plně solidarizoval), 6 nerozhodných, kolísavých („bláto“, jak jim — samozřejmě žertem — přezdívali **všichni** jiskrovcí), dále asi 33 jiskrovců, kteří byli ve svém jiskrovství víceméně pevní a důslední. Těchto 33 jiskrovců, kteří, pokud byli jednotní, rozhodovali na sjezdu vždy o osudu každé otázky, se pak rozštěpilo na dvě podskupiny; definitivně se rozešli až ke konci sjezdu: jedna podskupina, přibližně 9 hlasů jiskrovců „měkké, či přesněji řečeno klíčující linie“ (nebo ženské linie, jak vtipkovali, a ne bezdůvodně, někteří šprýmaři), jiskrovců, kteří byli (jak se ukáže později) pro spravedlnost, rovnováhu sil etc., a asi 24 hlasů jiskrovců pevné linie, kteří jak v taktice, tak i v otázce složení ústředních institucí strany hájili důsledně jiskrovské stanovisko.

Opakuji, že toto rozeskupení definitivně vykrystalizovalo a úplně se vyjasnilo až post factum, ke konci sjezdu (který zasedal asi čtyřicetkrát!), takže předbílám, jestliže o tom mluvím hned na začátku. Podotýkám také, že počet hlasů v tomto rozeskupení je jen *přibližný*, neboť v některých méně závažných otázkách (ale jednou i v důležité otázce „rovnoprávnosti jazyků“, o tom však až později) se hlasy dosti často tříštily, část se zdržovala hlasování, skupiny se prolínaly atd.

Složení sjezdu předběžně určil organizační výbor⁶, který měl podle jednacího řádu právo pozvat na sjezd s poradním hlasem každého, jehož účast považoval za nutnou. Na sjezdu byla hned na začátku zvolena mandátová komise, které bylo postoupeno všechno, co se týkalo složení sjezdu. (Mimochodem poznamenávám, že jejím členem se stal i bundovec, který mořil všechny členy komise tím, že je zdržoval do tří hodin do rána, a přesto *v žádné otázce* neustoupil od „svého odlišného názoru“.)

Sjezd začal ve znamení klidné a družné spolupráce všech jiskrovců, mezi nimiž se samozřejmě vždy vyskytovaly názorové odstíny, avšak navenek se nikdy neprojevovaly jako politické neshody. Ostatně podotýkám předem, že rozkol mezi jiskrovci byl jedním z hlavních politických výsledků sjezdu, a proto kdo se chce s věcí seznámit, musí věnovat zvláštní pozornost všem epizodám, které s tímto rozkolem třeba jen vzdáleně souvisí.

Dosti závažným aktem hned po zahájení sjezdu byla volba *byra* neboli *předsednictva*. Martov navrhoval zvolit devět osob, které by pro každé zasedání volily do byra tři osoby, přičemž mezi těchto devět navrhoval i bundovce. Já jsem byl pro zvolení pouze tří lidí na celý sjezd, a to takových, kteří „by udržovali přísný pořádek“. Zvoleni byli: Plechanov, já a soudruh T (o něm se bude ještě často mluvit — je to jiskrovec pevné linie, člen organizačního výboru). Tento soudruh prošel ostatně jen těsnou většinou hlasů proti jednomu delegátu skupiny Južnyj rabočij (též

členů organizačního výboru). Názorový rozdíl mezi mnou a Martovem ve věci byra (rozdíl z hlediska všech dalších událostí typický) nevedl však k žádnému rozkolu ani konfliktu; urovnalo se to jaksi v klidu, samo od sebe, „v rodinném kruhu“, jako se v organizaci Jiskry a v redakci Jiskry⁷ urovnávala vůbec většina věcí.

Hned na začátku sjezdu se konala také schůze organizace Jiskry (ovšem tajná a neoficiální), na níž se jednalo o jejích mandátech na sjezdu. Schůze rovněž dospěla ke smírnému, „přátelskému“ řešení. Zmiňuji se o této schůzi jenom proto, že pokládám za příznačné za první družnou spolupráci jiskrovců na začátku sjezdu a za druhé jejich rozhodnutí dovolávat se v pochybných a sporných případech autority organizace Jiskry (přesněji členů organizace Jiskry přítomných na sjezdu), přičemž ovšem výsledky hlasování na těchto schůzích nebyly závazné, neboť zásadu, že „imperativní mandáty jsou zrušeny“ a každý na sjezdu může a má hlasovat podle svého vlastního svobodného přesvědčení, aniž by se podřizoval jakékoli organizaci — tuto zásadu, jak já tvrdím, uznávali všichni jiskrovci a na začátku bezmála každé schůze Jiskry ji předseda výslovně připomínal.

Dále. Prvním incidentem na sjezdu, který ukázal, že mezi jiskrovci není úplný soulad, a který se stal „expozicí“ k závěrečnému dramatu (či tragikomedii?), byl známý „*incident s organizačním výborem*“. Tento incident musíme osvětlit podrobněji. Došlo k němu již v době, kdy se sjezd konstituoval a kdy se teprve rokovalo o jednacím řádu sjezdu (což mimochodem zabralo spoustu času pro obstrukci bundovců, kteří nevynechali jedinou příležitost, aby všude a ve všem, kde se dalo, záměrně či bezděčně práci brzdili). Podstata incidentu s organizačním výborem spočívala v tom, že organizační výbor na jedné straně zamítl ještě před sjezdem protest Borby (skupiny Borba⁸), která se dožadovala účasti na sjezdu, a trval na tomto zamítnutí i v mandátové komisi, avšak na druhé straně tíž organi-

zační výbor *na sjezdu* najednou prohlásil, že zve Rjazanova s poradním hlasem. K incidentu došlo takto:

Ještě před zahájením sjezdu mi Martov důvěrně sdělil, že se jeden člen organizace Jiskry a člen organizačního výboru (označme jej písmenem N) rozhodl trvat v organizačním výboru na tom, aby byla na sjezd pozvána s poradním hlasem jistá osoba, kterou sám Martov nedokázal charakterizovat jinak než jako „přeběhlík“⁹. (Tento člověk se jednu dobu skutečně přikláněl k Jiskře, ale potom, a to už za několik týdnů, přešel na stranu časopisu *Rabotčeje dělo*¹⁰, ačkoli tento časopis byl již tehdy ve stadiu naprostého úpadku.) Rozhořčeně jsme s Martovem debatovali o tom, že člen organizace Jiskry podniká takový krok, ačkoli soudruh N přece musel vědět (neboť Martov ho varoval), že tento krok je pro Jiskru políčkem, a přesto nepokládal za nutné poradit se s organizací. N svůj návrh organizačnímu výboru skutečně podal, ale díky rozhodnému protestu soudruha T, který vykreslil „přeběhlík“ jako osobu politicky naprosto nestálou, byl tento návrh zamítnut. Je příznačné, že Martov — jak sám říkal — už tehdy nedokázal s N ani mluvit, ačkoli předtím spolu dobře vycházeli: tak byl tímto krokem překvapen. Snaha N házet Jiskře klacky pod nohy se projevila ještě v důtce, kterou za jeho přispění udělil organizační výbor redakci Jiskry, v důtce, která se sice týkala jen zcela bezvýznamného případu, ale přesto Martova krajně pobouřila. Zprávy z Ruska, které jsem dostal také od Martova, mimo to dokazovaly, že N má sklony rozšiřovat pověsti o rozepřích mezi zahraničními a ruskými jiskrovci. Proto mu jiskrovci příliš nedůvěřovali, a navíc se přihodilo ještě toto: organizační výbor zamítl protest Borby a členové organizačního výboru (T a N), přizvaní do mandátové komise, se také oba (*tedy i N!!!*) co nejrozhodněji vyslovili proti Borbě. Přesto organizační výbor náhle svolal o přestávce jednoho dopoledního zasedání sjezdu svou poradou u „okna“ a na ní se rozhodl pozvat Rjazanova s poradním hlasem! *N byl pro*

pozvání. T byl samozřejmě rozhodně proti a zároveň upozornil, že toto rozhodnutí organizačního výboru je neoprávněné, protože otázka složení sjezdu už byla postoupena zvláštní mandátové komisi zvolené na sjezdu. Členové organizačního výboru ze skupiny Južnyj rabočij + bundovec + N ovšem soudruha T přehlasovali, takže rozhodnutí organizačního výboru bylo přijato.

T informoval o tomto rozhodnutí redakci Jiskry, která se (ne sice kompletní, ale za účasti Martova a Zasuličové) samozřejmě jednomyslně usnesla pustit se na sjezdu do boje proti organizačnímu výboru, neboť mnozí jiskrovci se již na sjezdu veřejně vyslovili proti Borbě, takže ustupovat v této věci se nedalo.

Když organizační výbor (na odpoledním zasedání) oznámil sjezdu své rozhodnutí, prohlásil T, že proti tomu protestuje. Tehdy se člen organizačního výboru za skupinu Južnyj rabočij na T obořil a obvinil ho z porušení kázně (!), neboť organizační výbor rozhodl neoznamovat to sjezdu (sic!). Je pochopitelné, že my (Plechanov, *Martov* a já) jsme se tehdy s veškerou energií vrhli na organizační výbor a obvinili jej, že znovu zavádí imperativní mandáty, že porušuje svrchovanost sjezdu atd. Sjezd se postavil na naši stranu, organizační výbor byl poražen a byla schválena rezoluce^[167], podle níž nemá organizační výbor jakožto kolegium právo ovlivňovat složení sjezdu.

Takový byl „incident s organizačním výborem“. Za prvé definitivně podkopal politickou důvěru mnohých jiskrovců k N (a upevnil důvěru k T), za druhé nejen dokázal, ale i názorně *předvedl*, jak nepevný je dosud jiskrovský směr i v takové ústřední, zdánlivě arcijiskrovské instituci, jako je organizační výbor. Jasně se ukázalo, že kromě bundovce jsou v organizačním výboru ještě: 1. zástupci skupiny Južnyj rabočij se svou odlišnou politikou, 2. „jiskrovci, kteří se stydí za to, že jsou jiskrovci“, a 3. ta *část* jiskrovců, kteří se za to nestydí. Když zástupci skupiny Južnyj rabočij projeví přání promluvit si (ovšem soukromě) s redakcí Jiskry

o tomto politováníhodném incidentu, *soudruh N* — a to opravdu stojí za povšimnutí — nedal tehdy vůbec najevo, že by chtěl podat nějaké vysvětlení — redakce si s nimi promluvila, přičemž já jsem jim rovnou řekl, že sjezd definitivně odhalil tento významný politický fakt: ve straně je řada jiskrovců, kteří se stydí za to, že jsou jiskrovci, a jsou s to vyvést Jiskře naschvál takový kousek, jako je pozvání Rjazanova. Kousek, který nám vyvedl N poté, kdy se v komisi postavil proti Borbě, mě tak rozhořčil, že jsem na sjezdu veřejně řekl^[65]: „Soudruzí, kteří se účastní zahraničních kongresů, vědí, jakou bouři nevole tam vždy vyvolávali lidé, kteří v komisích říkají jedno a na sjezdu něco jiného.“* Takoví „jiskrovci“, kteří se báli bundovských „výčitek“, že jsou „chráněnci Jiskry“, a jen proto vyváděli Jiskře *politické kousky*, nemohli samozřejmě budít důvěru.

Všeobecná nedůvěra jiskrovců k N obrovsky vzrostla, když na Martovův pokus dorozumět se s N reagoval *N prohlášením*, že *vystupuje z organizace Jiskry!!* Od té chvíle se „případ“ N stává záležitostí organizace Jiskry, jejíž členy *takové* vystoupení pohoršilo, a organizace se tím zabývala na *čtyřech schůzích*. Tyto schůze, zvláště poslední z nich, jsou neobyčejně důležité, neboť na nich rozkol mezi jiskrovci, *hlavně* pokud jde o složení ÚV, vykrytalizoval.

Než však přejdu k vyličení těchto (opakuji znovu, soukromých a neoficiálních) schůzí organizace Jiskry, chtěl bych něco říci o jednání sjezdu. Až dosud se na sjezdu pracovalo družně, a to v tom smyslu, že všichni jiskrovci vystupovali jednotně jak při prvním bodu denního pořadu (postavení Bundů¹¹ ve straně), tak při druhém (program strany) a třetím bodu (schválení ústředního orgánu strany). Jednomyslnost jiskrovců zajišťovala na sjezdu velkou semknutou většinu (kompaktní většinu, jak roztrpčeně říkali bundovci!), přičemž „nerozhodní“ (neboli „bláto“) a delegáti skupiny Južnyj rabočij často projevovali i zde v méně závažných otázkách svou naprostou nestálost. Politické

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 284. *Red.*

seskupení sil ne zcela jiskrovského ražení na sjezdu se vyhrožovalo čím dál víc.

Vracím se ke schůzím organizace Jiskry. Na první schůzi bylo rozhodnuto požádat N o vysvětlení a ponechat mu na vůli, kterým členům organizace Jiskry chce věc vysvětlit. Já jsem proti takové formulaci rezolutně protestoval a požadoval, aby politická otázka (nedůvěra jiskrovců k N na tomto sjezdu z hlediska politického) byla oddělena od osobní otázky (ustavit komisi, která by vyšetřila příčiny podivného počínání N). Na druhé schůzi bylo oznámeno, že N chce podat vysvětlení *za nepřítomnosti T*, i když prý nemá v úmyslu říkat o T nic osobního. Protestoval jsem podruhé a odmítl zúčastnit se takového vysvětlování, kdy nečlen organizace byť jen na chvíli požaduje nepřítomnost jejího člena, aniž by o něm mluvil; viděl jsem v tom nedůstojnou hru a políček, který ušetřil N organizaci: N nedůvěřuje organizaci ani tolik, aby nechal na ní, za jakých podmínek si nechá celou věc vysvětlit. Na třetí schůzi podal N „vysvětlení“, které většinu účastníků *neuspokojilo*. Čtvrtá schůze se konala za účasti všech jiskrovců, ale této schůzi *předcházela* na sjezdu řada důležitých událostí.

Za prvé je třeba se zmínit o epizodě s „rovnoprávností jazyků“. Šlo o schválení programu^[148], o formulaci požadavku rovnosti a rovnoprávnosti jazyků. (Každý bod programu se projednával a schvaloval zvlášť, přičemž bundovci dělali **zoufalou** obstrukci, takže diskuse o programu zabrala na sjezdu bezmála dvě třetiny času!) Bundovcům se tu podařilo rozkolísat řady jiskrovců — u některých vzbudili zdání, že Jiskra „rovnoprávnost jazyků“ nechce, ačkoli redakce Jiskry ve skutečnosti nechtěla jen tuto, podle jejího mínění primitivní, těžkopádnou a zbytečnou formulaci. Rozpoutal se urputný boj, sjezd se rozdělil *na dvě poloviny*, *na dvě stejné poloviny* (někteří se zdrželi hlasování): pro Jiskru (a pro redakci Jiskry) bylo asi 23 hlasů (možná 23—25, to si přesně nepamatuji) a stejný počet byl proti. Celá věc se musela odložit a pěstoupit komisi, jež našla

takovou formulaci, kterou pak celý sjezd přijal *jednomyslně*. Incident kvůli rovnoprávnosti jazyků je důležitý proto, že znovu ukázal rozkolísanost jiskrovství, že definitivně odhalil rozkolísanost jak nerozhodných (které, pokud se nemýlím, právě tenkrát a právě jiskrovci martovovského ražení *sami* nazvali *blátem!*), tak i zástupců skupiny Južnyj rabočij, kteří se všichni stavěli proti Jiskře. Vzplanuly prudké vášně a jiskrovci, *zvláště martovovci*, zahrnuli zástupce skupiny Južnyj rabočij *přívalem ostrých slov*. Jeden z „vůdců“ martovovců málem vyvolal o přestávce skandál se zástupci skupiny Južnyj rabočij, a proto jsem (na naléhání Plechanova, který se obával rvačky) rychle zařídil, aby jednání bylo znovu zahájeno. Je důležité poznamenat, že i mezi těmito 23 nejpevnějšími jiskrovci byli martovovci (tj. jiskrovci, kteří se později přidali k Martovovi) v *menšině*.

Jinou epizodou byl boj o první článek „stanov strany“. Byl to už pátý bod Tagesordnungu*, těsně před ukončením sjezdu. (K prvnímu bodu byla schválena rezoluce proti federalismu; k druhému bodu program^[74]; obsahem třetího bodu bylo uznání Jiskry za ústřední orgán strany**; čtv-

* — pořadu jednání. *Red.*

** Je velmi důležité si povšimnout, že v Tagesordnungusjezdu, který na základě mého referátu schválil *organizační výbor a sjezd jej potvrdil*, byly dva samostatné body: *bod 3* — Založení ústředního orgánu strany nebo jeho potvrzení, a *bod 24* — Volba ústředních institucí strany. Když se jeden rabočedělovec (k bodu 3) tázal, co vlastně schvalujeme, zda *název listu* — vždyť redakci ani neznáme! — přihlásil se o slovo *Martov* a vysvětlil, že se schvaluje *linie* Jiskry bez ohledu na osoby, že se tím vůbec předem nerozhoduje o složení redakce, neboť ústřední instituce se zvolí, teprve až dojde na bod 24, přičemž všechny imperativní mandáty jsou zrušeny.

Tato Martovova slova (při projednávání třetího bodu, *před rozkolem mezi jiskrovci*) jsou nesmírně závažná.

Martovovo vysvětlení plně odpovídalo našemu *společnému* pojetí významu 3. a 24. bodu Tagesordnungu.

Po projednání třetího bodu použil Martov ve svých vystoupeních na sjezdu dokonce několikrát výrazu: *bývalí* členové redakce Jiskry.

tým bodem byly „zprávy delegátů“, byla ovšem přednesena jen jejich část, zbývající byly postoupeny komisi, neboť se ukázalo, že sjezd už nemá čas je projednat /finanční prostředky i fyzické síly delegátů byly vyčerpány/.)

První článek stanov definuje pojem člena strany. V mém návrhu^[75] tato definice zněla: „Za člena Sociálně demokratické dělnické strany Ruska je považován každý, kdo uznává její program a podporuje stranu jak hmotně, tak i osobní účastí v jedné ze stranických organizací.“ Avšak Martov místo podtržených slov navrhoval: *prací pod kontrolou a vedením jedné ze stranických organizací*^[107]. Pro mou formulaci byl Plechanov, pro Martovovu ostatní členové redakce (na sjezdu za ně mluvil Axelrod). My jsme dokazovali, že pojem člena strany je třeba zúžit, aby se rozlišovalo mezi těmi, kteří pracují, a těmi, kteří jenom žvaní, aby se zabránilo organizačnímu chaosu, aby se zabránilo takovému nešvaru a takovému nesmyslu, že by mohly existovat organizace složené z členů strany, které by však nebyly stranickými organizacemi atd. Martov byl pro rozšíření strany a mluvil o širokém třídním hnutí, které vyžaduje širokou, rozplývavou organizaci atd. Je kuriózní, že snad všichni Martovovi stoupenci se při obhajobě svých názorů odvolávali na Co dělat?^[87]* Proti Martovovi se ostře postavil Plechanov; řekl, že Martovova jauresovská formulace otevírá dveře oportunistům, kteří touží právě po takovém postavení ve straně, ale přitom chtějí zůstat mimo organizaci. Říkal jsem^[49], že formulace „pod kontrolou a vedením“ neznámá ve skutečnosti nic více a nic méně než „nebude ani kontrola, ani vedení“**. V této věci zvítězil Martov: byla schválena jeho formulace (většinou asi 28 hlasů proti 23 nebo tak nějak, to už si přesně nepamatuji) zásluhou Bundu, který se pochopitelně ihned dovrtí, kde je trhlina, a všemi svými pěti hlasy prosadil „menší zlo“ (právě tak totiž zdůvodňoval svůj hlas pro Martova delegát za Rabo-

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17–203. Red.

** Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 309. Red.

čje dělo¹²!). Prudké spory o první článk stanov a hlasování znovu vrhly světlo na politické rozeskupení sjezdu a názorně ukázaly, že Bund + Rabočeje dělo mohou *rozhodnout o osudu* každého usnesení, budou-li podporovat menšinu jiskrovců proti většině.

Po diskusi a po hlasování o prvním článku stanov se konala *poslední* (čtvrtá) schůze organizace Jiskry. Neshody mezi jiskrovcí ve věci personálního složení ÚV se již projevily naplno a vyvolaly mezi nimi rozkol: jedni byli pro jiskrovský ÚV (protože organizace Jiskry a skupina Osvobození práce¹³ se měly rozpustit a věc Jiskry bylo třeba dovést do konce), druzí se vyslovovali jak pro účast zástupců skupiny Južnyj rabočij, tak pro to, aby převahu měli jiskrovci „kličkující linie“. Jedni byli kategoricky proti kandidatuře N, druzí byli pro ni. Posledním pokusem o dohodu bylo právě svolání oné *schůze šestnácti* (členů organizace Jiskry, přičemž znovu opakují, že se počítaly i poradní hlasy). Hlasování dopadlo takto: proti N bylo 9 hlasů, pro něho 4, ostatní se zdrželi hlasování. Nato většina, jež si přece jenom nepřála střetnout se s menšinou, navrhla smírnou kandidátku sestavenou z pěti osob, mezi nimiž byl jeden zástupce skupiny Južnyj rabočij (přijatelný pro menšinu) a jeden bojovný člen menšiny, ostatní však důslední jiskrovci (z nichž, a to je důležité, se jeden účastnil sjezdové šarvátky až ke konci a byl vlastně nestranný, dva se pak bojů vůbec neúčastnili a v otázce koho volit zůstali naprosto nestranní). Pro tuto kandidátku se zvedlo 10 rukou (potom se přidal ještě jeden hlas, takže jich bylo 11), proti byl 1 (pouze Martov sám!) a ostatní se zdrželi hlasování! Smírná kandidátka tedy propadla zásluhou *Martova*. Potom se ještě hlasovalo o dvou „bojovných“ kandidátkách té i oné strany, ale obě získaly jenom menšinu hlasů¹⁴.

A tak tedy na poslední schůzi organizace Jiskry *zůstali* martovovci *v obou případech v menšině*, ale přesto vypověděli válku, když k nim po schůzi přišel jeden člen většiny (ne-stranný nebo předseda), aby se naposled pokusil o dohodu.

Kalkulace martovovců byla jasná a *přesná*: bundovci a rabočedělovci by byli určitě podporovali kandidátku *kličkující linie*, neboť za ten měsíc, co zasedal sjezd, se všechny otázky tak vyjasnily a názory každého delegáta se tak vyhranily, že by se *kterýkoli* účastník sjezdu nerozpakoval říci, co je lepší nebo které zlo je menší. Pro Bund + Rabočeje dělo samozřejmě byli a vždy budou menším zlem jiskrovci kličkující linie.

Po schůzi šestnácti, kdy se jiskrovci definitivně rozešli a navzájem si vypověděli válku, začínají se scházet dvě strany, na něž se sjezd rozštěpil, tj. samostatné, neoficiální schůzky všech stejně smýšlejících. Zpočátku se důslední jiskrovci scházeli v počtu 9 (9 z 16), později 15 a nakonec 24, počítáme-li *rozhodující hlasy, a ne osoby*. Tento rychlý růst byl vysvětlitelný tím, že kandidátky (ÚV) začaly již koloovat a kandidátky martovovců byly tak ubohé, že je obrovská většina jiskrovců okamžitě a jednoznačně zavrhlá: kandidáti navrhovaní Martovem se na sjezdu ukázali jen z té horší stránky (vytáčky, nedůslednost, netaktnost etc.). To za prvé. Za druhé, když se jiskrovcům vysvětlilo, co se v organizaci Jiskra odehrávalo, přidávali se houfně k většině; kdekomu už bylo jasné, že Martov není s to důsledně prosazovat vyhraněnou politickou linii. Proto se 24 hlasů snadno a rychle semklo na základě důsledné jiskrovské taktiky, na základě kandidátky do ÚV a volby redakční trojky (namísto potvrzení staré rozhárané šestky neschopné práce).

Mezitím končilo na sjezdu jednání o stanovách, přičemž Martov a spol. ještě jednou (a dokonce ne jednou, ale několikrát) *zvítězili* nad většinou jiskrovců *za laskavého přispění Bundu + skupiny Rabočeje dělo*, například když šlo o kooptaci do ústředních institucí (o této otázce sjezd rozhodl *v Martovově duchu*).

I přes tuto deformaci schválili stanovy jako celek všichni jiskrovci a celý sjezd. Po společných stanovách strany^[118] se však přešlo ke stanovám Bundu^[28]; sjezd *drtivou* většinou

hlasů zamítl návrh Bundu (uznat Bund za *jediného* představitele židovského proletariátu ve straně). Myslím, že Bund tu stál téměř proti celému sjezdu sám. Nato *bundovci prohlásili, že vystupují ze strany, a opustili sjezd*. Martovovci ztratili pět věrných spojenců! Když potom byla Zahraniční liga ruské revoluční sociální demokracie¹⁵ uznána za *jedinou* stranickou organizaci v zahraničí, odešli i rabočedělovci. Tím martovovci ztratili další dva věrné spojence! Na sjezdu zbylo pouze 44 (51 minus 7) rozhodujících hlasů, z toho *většinu* tvořili důslední jiskrovci (24); koalice martovovců se zástupci skupiny Južnyj rabočij a s „blátem“ měla pak všehovšudy jen 20 hlasů.

Jiskrovci kličkující linie se měli nyní podříditi, tak jako se bez jediného slova podřizovali pevní jiskrovci, když je *porážel* a v koalici s Bundem porazil Martov. Ale martovovci zašli už tak daleko, že místo aby se podřídili, rozhodli se pro skandál a rozkol.

Skandální byl požadavek potvrdit starou redakci, protože stačilo prohlášení třeba jen jediného redaktora, aby sjezd nevystačil s pouhým potvrzením, nýbrž musel od základu *projednat* složení ústředního orgánu. Krokem k rozkolu bylo *odmítnutí* zvolit ústřední orgán a ústřední výbor.

Napřed o volbě redakce. V Tagesordnungu, jak jsem už řekl, bylo jako bod 24 uvedeno: *volba ústředních institucí strany*. Ale v *mém* komentáři k Tagesordnungu¹⁶ (s tímto komentářem byli seznámeni *všichni jiskrovci dávno před sjezdem* a *všichni* účastníci sjezdu) stálo na okraji: *volba tří osob do ústředního orgánu* a *tří do ústředního výboru*. Je tedy nesporné, že požadavek zvolit trojku vyšel přímo z redakce a že *nikdo* z redakce proti tomu neprotestoval. Tyto „dvě trojky“ hájili proti *celé řadě delegátů* již před sjezdem dokonce i Martov a ještě jeden předák martovovců.

Já osobně jsem Starověrovi a Martovovi několik týdnů před sjezdem oznámil, že budu na sjezdu žádat, aby se redakce *volila*; souhlasil jsem s volbou dvou trojek, přičemž se počítalo s tím, že redakční trojka *buď* kooptuje 7 (nebo

i více) členů, *nebo* zůstane v původním složení (tuto možnost jsem vysloveně zdůraznil). Starověr dokonce otevřeně řekl, že trojka znamená Plechanov + Martov + Lenin, a já jsem s ním *souhlasil* — natolik bylo vždy a všem jasné, že jediné takové lidi je možné zvolit do vedení. Jenom ten, kdo se po boji na sjezdu naštvál, urazil a ztratil hlavu, mohl dodatečně pochybovat o účelnosti a akceschopnosti trojky. Stará šestka byla tak neschopná, že se *ani jednou za tři roky* nešla v plném počtu; je to neuvěřitelné, ale je tomu tak. *Ani jedno* ze 45 čísel Jiskry nedal dohromady (po redakční a technické stránce) nikdo kromě Martova nebo Lenina. *A ani jednou* nenastolil *závažnou* teoretickou otázku nikdo kromě Plechanova. Axelrod vůbec nepracoval (neměl ani jeden článek v Zarji¹⁷ a 3—4 články ve všech 45 číslech Jiskry). Zasuličová a Starověr se omezovali jen na příspěvky a na rady, *nikdy* nedělali vlastní redakční práci. Po měsíčním jednání sjezdu bylo každému jeho účastníkovi nad slunce jasné, koho je třeba zvolit do *vedoucích politických funkcí*, do *ústředí*.

Snaha, aby sjezd potvrdil starou redakci, byla *nesmyslným provokováním ke skandálu*.

Nesmyslným proto, že to bylo neúčelné. I kdyby sjezd šestku potvrdil a jeden člen redakce (například já) by byl požadoval revizi složení redakce a rozbor jejích vnitřních vztahů, sjezd by byl musel začít všechno od začátku.

Provokováním proto, že se *nepotvrzení* muselo chápat *jako křivda*, kdežto v nové volbě nebylo vůbec nic, co by mohlo někomu ukřivdit. Když se volí ústřední výbor, ať se tedy zvolí i ústřední orgán. Když se nemluví o schválení organizačního výboru, ať se tedy nemluví ani o potvrzení staré redakce.

Ale *tím, že žádali* potvrzení, museli martovovci na sjezdu samozřejmě *vyvolat* protest; protest byl pochopen jako *křivda*, urážka, *vyhazov*, odsunutí... a začaly se vymýšlet všemožné nehoráznosti, které teď živí fantazii zahálčivých intrikánů!

Po dobu projednávání otázky, zda volit nebo potvrdit, opustila redakce sjezd. Po prudkých a vášnivých debatách sjezd rozhodl: *stará redakce se nepotvrzuje**.

Teprve po tomto rozhodnutí se *bývalí* členové redakce vrátili do sálu. Tu povstává Martov a *za sebe* a za své kolegy se vzdává volby, přičemž pronáší všelijaká výhrušná i truchlivá slova o „stavu obležení ve straně“ (pro nezvolené ministry?), o „výjimečných zákonech proti jednotlivcům i skupinám“ (proti takovým, kteří jménem Jiskry nabízejí straně Rjazanova a kteří v komisi říkají něco jiného než na sjezdu?).

Ve své odpovědi jsem ho upozornil na *nehorázné směšování politických pojmů*, jež vede k protestu proti volbě a proti tomu, aby sjezd reorganizoval kolegia stranických funkcionářů^{[81]**}.

Zvoleni byli: Plechanov, Martov, Lenin. *Martov se opět vzdal*. Kolcov (který dostal tři hlasy) se také vzdal. Sjezd pak schválil rezoluci^[163], v níž se dvěma členům redakce ústředního orgánu ukládá kooptovat třetího člena, *až najdou vhodného člověka*.

Potom byli zvoleni tři členové ÚV, ale skrutátor *oznámil sjezdu jen jméno jednoho z nich*, a současně byl zvolen (tajně, hlasovacími lístky) pátý člen rady strany¹⁸.

Martovovci a s nimi celé „bláto“ *neodevzdali hlasovací lístky* a písemně to oznámili byru.

Byl to očividný krok k rozkolu, k *rozbití sjezdu*, k neuznání strany. Když však jeden zástupce skupiny Južnyj rabočij otevřeně prohlásil, že *pochybuje* (sic!) o pravoplatnosti sjezdových usnesení, Martov se zastyděl a reagoval na to *veřejným prohlášením, že o pravoplatnosti usnesení nepochybuje*.

Těmto pěkným a loajálním Martovovým slovům bohužel

* Jeden martovovec při tom pronesl *takovou řeč*, že jeden delegát po ní zvolal na zapisovatele: Udělej v protokolu místo tečky slzu! Starou redakci zvlášť horlivě obhajovali lidé, kteří nejhluběji *uvázli v „bláto“*.

** Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 323. *Red.*

neodpovídaly jeho činy a jednání (ani jeho stoupců)...

Sjezd pak uložil „protokolové komisi“ zveřejnit protokol a schválil jedenáct rezolucí o taktice^[9]:

1. O demonstracích.
2. O odborovém hnutí.
3. O práci mezi sektáři.
4. O práci mezi studující mládeží.
5. O chování při výslechu.
6. O továrních důvěrnících.
7. O mezinárodním kongresu v Amsterdamu v roce 1904.
8. O liberálech (Starověrova)^[116].
9. O liberálech (Plechánovova)^[115].
10. O socialistech - revolucionářích¹⁹.
11. O stranické literatuře.

Předseda potom zakončil sjezd krátkým projevem, ve kterém všem připomněl závaznost sjezdových usnesení.

Zamýšlím-li se nad tím, jak si martovovci počínají po sjezdu, jak odmítají spolupracovat (*ačkoli je o to redakce ústředního orgánu oficiálně požádala*^[69]*), jak *odmítají* pracovat v ústředním výboru a propagují bojkot^[22], mohu říci jen tolik, že je to nerozumný, členů strany nedůstojný pokus o rozštěpení strany... a proč? *Jenom* proto, že nebyli spokojeni se složením ústředních institucí, neboť *objektivně* jsme se rozešli *pouze* v této věci, přičemž subjektivní hodnocení (jako křivda, urážka, vyhazov, odsunutí, ostouzení etc.) *jsou výplodem uražené ješitnosti a chorobné fantazie.*

Tato chorobná fantazie a uražená ješitnost vedou přímo k nejhanebnějším *pomluvám*, kdy se, *aniž někdo poznal nebo pozoroval činnost nových ústředních institucí*, rozšiřují pověsti o tom, že „nejsou akceschopné“, o „pádne ruce“ Ivana Ivanoviče, o „pěsti“ Ivana Nikiforoviče²⁰ atd.

* Viz Spisy 34, Praha 1959, s. 165–166. *Red.*

Dokazovat „neakceschopnost“ ústředních institucí *jejich bojkotem* je nevídané a neslýchané porušení *stranické povinnosti* a žádná sofizmata nemohou zastříti, že *bojkot znamená krok k rozbití strany*.

Ruskou sociální demokracii čeká poslední obtížný přechod od kroužkaření k *organizované straně*, od maloměšťáctví k *vědomí revoluční povinnosti*, od intrikánství a nátlaku kroužků ke *kázni*.

Kdo si váží stranické práce a *činnosti* ve prospěch sociálně demokratického dělnického hnutí, ten nepřipustí taková ubohá sofizmata jako „oprávněný“ a „loajální“ bojkot ústředních institucí, nepřipustí, aby věc utrpěla a práce stála jen proto, že hrstka lidí je nespokojena s tím, že oni a jejich přátelé se nedostali do ústředních institucí; nepřipustí, aby jednotlivě a potají vyvíjeli na funkcionáře strany nátlak vyhrožováním, že nebudou spolupracovat, bojkotováním, odpíráním finančních prostředků, pomlouváním a šířením lživých výmyslů.

PROTOKOLOVÉ KOMISI

Soudruzi! Odpovídáme na váš dotaz, zda souhlasíme s uvedením svých jmen v protokolu II. sjezdu[?]. Sdělujeme vám, že my osobně proti tomu vůbec nic nemáme, ale není na nás, abychom rozhodli, jak dalece je to z konspiračních důvodů přípustné v zájmu našich soudruhů v Rusku. O otázce konspirace bude muset rozhodnout příslušná stranická instance.

Ženeva 4. října 1903

N. Lenin
G. Plechanov

*Poprvé otištěno roku 1927
v publikaci Leninskij sbornik VI*

Podle rukopisu

PROTOKOLOVÉ KOMISI

Ústřední výbor žádá komisi pro zveřejnění protokolu sjezdu, aby mu ihned poslala plné znění dokumentů schválených na sjezdu: 1. programu strany^[147], 2. stanov strany^[118] a 3. *všech* rezolucí^[9] a usnesení sjezdu.

*Napsáno 23. září
(6. října) 1903*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

MAXIMUM NESTOUDNOSTI A MINIMUM LOGIKY

V 46. čísle jsme uveřejnili rezoluci V. sjezdu Bundu o postavení Bundu v SDDSR^[168] a připojili k ní naše vyjádření*. Zahraniční výbor Bundu nám velmi podrobně a velmi rozezleně odpovídá ve svém letáku ^[155]z 9. (22.) září. Nejpodstatnější částí jeho rozezlené odpovědi je tento fenomenální objev: „*Vedle maximálních stanov (sic!) vypracoval Pátý sjezd Bundu ještě minimální stanov.*“ A tyto minimální stanovy se také v plném znění citují, přičemž se ve dvou poznámkách vysvětluje, že „odmítnutí autonomie“ a požadavek, aby se ostatní složky strany mohly obracet k židovskému proletariátu pouze se souhlasem ÚV Bundu, „je třeba předložit jako ultimátum“. Tak rozhodl V. sjezd Bundu.

To je... krása, vidíte? Sjezd Bundu vypracoval *najednou* dvoje stanovy a tím současně vymezil jak maximum, tak minimum svých přání nebo požadavků. Přitom se minimum prozřetelně (vskutku nanejvýš prozřetelně!) strká do rukávu. Uveřejňuje se (v letáku ze 7. (20.) srpna) pouze maximum a přitom se *veřejně*, přímo a jasně prohlašuje, že tento maximální návrh stanov „je třeba předložit II. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska jako *základ* pro jednání“ (Jen si to představte!) „o postavení Bundu ve straně“. Oponenti samozřejmě zvlášť prudce napadají toto maximum právě proto, že je to maximum, že je to „poslední slovo“** směru, který sami odsuzují. A tu najed-

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 338—341. *Red.*

** Mimočodem, pro bundovský způsob polemiky je nanejvýš příznačné, že se na nás *Poslednije izvěstija*²¹ za tento výraz zvlášť

nou, o měsíc později, tito lidé bez sebemenších rozpaků vytahují z rukávu „minimum“ a výhrůžně dodávají: „ultimátum“!

To už není „poslední slovo“^[71], nýbrž vskutku *poslední možná cena*... Jenom je-li to opravdu poslední, pánové? Nemáte náhodou v druhém rukávu minimální minimum? Nevyjde na světlo boží dejme tomu tak za měsíc?

Máme vážné obavy, že bundovci všechnu „krásu“ tohoto maxima a minima těžko chápou. Žádat třikrát tolik, potom 75 procent slevit a prohlásit, že to je „poslední možná cena“ — cožpak vůbec lze obchodovat jinak? Cožpak je mezi kupčením a politikou nějaký rozdíl?

Je, pánové, dovolujeme si vás ubezpečit, že je. Za prvé, některé strany soustavně prosazují v politice určité *zásady*, a dohadovat se o zásadách se nesluší. Za druhé, jestliže lidé, kteří se hlásí k určité straně, pokládají některé své požadavky za ultimátum, tj. za podmínku samotné příslušnosti k této straně, pak politická část vyžaduje, aby se tato okolnost nezastírala, neschovávala „*pro strýčka příhodu*“ do rukávu, nýbrž naopak aby se od samého začátku uváděla otevřeně a v plném rozsahu.

Tyto prosté pravdy hlásáme bundovcům už dávno. Již v únoru (v č. 33) jsme psali^[70], že je nerozumné a nedůstojné hrát si na schovávanou, že Bund vystoupil (s prohlášením o organizačním výboru) samostatně, protože chtěl vystoupit *jako skupina*, která klade *podmínky** celé straně. Za takové hodnocení situace vychrstli tehdy na nás plný džber čistě bundovských (právě tak lze říci čistě jarmarečnických) nadávek, avšak zatím *nám události již daly za pravdu*.

obořily^[81]. Proč prý poslední slovo, když bylo (požadavek federace) vyřčeno před více než dvěma roky? Jiskra počítá s čtenářovou krátkou pamětí!... Jen se, pánové, uklidněte: autor článku nazval vaše maximální stanovы posledním slovem právě proto, že *toto slovo* padlo dva dny (přibližně) před tím, než vyšlo 46. číslo Jiskry, a ne před dvěma roky.

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 115—121. *Red.*

Bund vystupuje v usneseních V. sjezdu právě jako *skupina*, když klade straně jako celku nezastřená ultimáta! Vždy jsme bundovce žádali, aby otázku formulovali právě takto, a dokazovali jsme, že to nevyhnutelně vyplývá z jejich stanoviska; bundovci rozhořčeně protestovali, uhýbali a vykrucovali se, ale nakonec byli přece jen donuceni vyrukovat se svým „minimem“.

Je to kuriózní, ale daleko kurióznější je, že se Bund ještě teď vykrucuje a stále mluví o „vylhanosti“ „starého, všeobecně známého jiskrovského výmyslu, že Bund hodlá se stranou v Rusku vytvořit federativní svazek“. Tento výmysl je prý vylhaný proto, že v prvním článku stanov, které navrhl Bund, se přímo uvádí, že Bund si přeje být součástí strany, a ne tvořit s ní svazek.

Výborně, pánové! Ale cožpak se v témž článku neříká, že Bund je *federativní* součástí strany? Nemluví se snad v celých maximálních stanovách o smluvních stranách? Nemluví snad minimální stanovy o *ultimátu* a o tom, že se „hlavní články“ mohou měnit jenom se souhlasem ostatních částí strany, přičemž ani místní, ani oblastní organizace se v tomto smyslu za části strany nepokládají? Sami říkáte, že smluvní stranou nemůže být ani místní, ani oblastní organizace, nýbrž výlučně „semknutá část téhož charakteru, jako je Bund“. Sami uvádíte jako příklad, že takovými semknutými částmi by mohly být „polská, litevská nebo lotyšská sociální demokracie“, „*pokud by byly ve straně*“, jak uvážlivě dodáváte. Ale co když nejsou ve straně? Co když celá ostatní strana považuje federaci národních organizací, kterou si přejete, za nežádoucí a rozhodně ji odmítá? Vždyť vy velmi dobře víte, že je tomu právě tak, vy sami otevřeně prohlašujete, že už nežádáte, aby se celá strana budovala jako federace národů a národností. Ptáme se tedy, *komu vlastně dáváte ultimátum?* Není snad zřejmé, že celé straně kromě Bundu? Místo abyste dokázali vylhanost jiskrovských výmyslů, prozrazujete svými vytáčkami jen minimum logiky.

Ale dovolte, namítají bundovci, vždyť my ze svých minimálních stanov vypouštíme dokonce i federaci! Jenže vynechání onoho „nehorázného“ slova je vskutku nejzajímavější epizodou proslulého přechodu od maxima k minimu. Snad nikde se lehkovážnost Bundu k zásadám neprojevila tak naivně. Jste dogmatici, nenapravitelní dogmatici, zanic na světě nechcete uznat federativní „organizační princip“. Ale my přece nejsme dogmatici, my „stavíme problém na ryze praktický základ“. Vám se nějaká ta zásada nezamlouvá? Vy jste ale podivní! Obejdeme se tedy vůbec bez zásady, „zformulujeme první článek tak, aby nedeklaroval nějaký určitý organizační princip“. „Těžiště problému není v zásadní formulaci v preambuli stanov, ale v jejich konkrétních člancích, které jsou vyvozeny z rozboru potřeb židovského dělnického hnutí na jedné straně a celého hnutí na straně druhé“ (leták z 9. (22.) září, s. 1).

Tato úvaha je ve své naivitě tak roztomilá, že by člověk jejího autora nejraději zulíbal. Bundovec vážně uvěřil, že se dogmatici bojí jen některých nehorázných slov, a dospěl k závěru, že budou-li tato slova vynechána, neporozumí dogmatik v konkrétních člancích ničemu! A tak se tedy bundovec v potu tváře lopotí, sestavuje maximum, v záloze si (pro horší časy) ponechává minimum a připravuje ultimátum č. 1, ultimátum č. 2... Oleum et operam perdidisti, amice! Nadarmo, příteli, ztrácíš čas i práci. Přestože nálepka byla chytře (vskutku obdivuhodně chytře!) odstraněna, nachází dogmatik federativní zásadu i v „konkrétních člancích“ minima. Tato zásada je patrná v požadavku, aby část strany nebyla vázána na žádný územní rámeček, v nároku stát se „jediným“* představitelem židov-

* „Toto slovo nemá žádný význam,“ ujišťuje nás nyní Bund. To je divné! Proč tedy vsunovat bezvýznamná slova jak do minima, tak do maxima? V ruštině má toto slovo zcela jednoznačný význam. V daném případě vyjadřuje právě „vyhlášení“ jak federalismu, tak i nacionalismu. Bundovcům, kteří nevidí spojitost mezi nacionalismem a federací, doporučujeme, aby se nad tím zamysleli.

ského proletariátu, v požadavku „zastoupení“ v ÚV strany, v upírání práva ústřednímu výboru strany navazovat se složkami Bundu kontakty bez souhlasu ÚV Bundu i v požadavku, aby hlavní články bylo možné měnit pouze se souhlasem *složek* strany.

Ba ne, pánové. Těžiště problému týkajícího se postavení Bundu ve straně, který máme vyřešit, spočívá právě ve vyhlášení určitého organizačního principu, a vůbec ne v konkrétních člancích. Jde o to, kterou cestu *zvolit*. Zda uzákonit historicky vzniklou samostatnost Bundu, nebo ji zásadně zavrhnout a otevřeně, jednoznačně, rozhodně a poctivě se dát cestou stále většího a stále těsnějšího sblížení a splývání s celou stranou. Zachovat oddělení, nebo *udělat obrat směrem ke splynutí*. Takové dilema.

Vyřešení tohoto dilematu závisí na dobré vůli Bundu, neboť „láska se nedá vynutit“, jak jsme řekli již v 33. čísle. *Chcete-li* udělat obrat směrem ke splynutí, zavrhněte federaci a přijměte autonomii. Pak pochopíte, že autonomie zaručuje takový povolný proces splývání, při němž by reorganizace znamenala jen minimální změnu a proběhla by tak, že by židovské dělnické hnutí touto reorganizací a tímto splynutím nic neztrácelo, nýbrž jen a jen získávalo.

Nebudete-li chtít udělat obrat ke splynutí, budete-li trvat na federaci (ať již v její maximální či minimální formě, s vyhlášením či bez vyhlášení), budete-li se bát „majorizace“, pak uděláte z neblahé oddělenosti Bundu fetiš a při její likvidaci spustíte povyk, že se likviduje Bund, začnete pro svou oddělenost hledat zdůvodnění a při tomto hledání se chytat sionistické ideje²² židovského „národa“ nebo se uchylovat k demagogii a pomluvám.

Teoreticky lze federalismus zdůvodnit pouze nacionalistickými idejemi a neradi bychom bundovcům dokazovali, že ne náhodou byl federalismus vyhlášen^[125] na témž IV. sjezdu^[181], z něhož vzešla i deklarace^[111] o existenci židovského národa.

Myšlenka splývání se dá prakticky zdiskreditovat jen

popichováním neuvědomělých a ustrašených lidiček proti „zrůdnému“, „arakčejevovskému“ organizačnímu plánu Jiskry, která by chtěla mít výbory „na jedno kopyto“ a nedovolovat jim „ani krok bez příkazu shora“. Jaká nehoráznost! Nepochybujeme, že teď se všechny výbory rychle vzbouří proti pádné ruce, proti arakčejevovské pěsti^[11] apod.... Jenomže kde jste, pánové, sebrali zprávy o takovém nehorázném organizačním plánu? Z literatury? Tak proč ji necitujete? Z vyprávění upovídáných stranických klepen, které znají ze spolehlivých pramenů všechny, naprosto všechny podrobnosti o této arakčejevovštině? Tento předpoklad bude asi pravděpodobnější, neboť ani při minimu logiky by nebylo snadné házet do jednoho pytle takový nezbytný požadavek, aby ÚV „měl možnost“ být ve styku i s tím posledním člověkem ve straně^{[7]*}, a takový úmyslně pomlouvačný strašák, že ÚV bude „všechno dělat“ a „všechno reglementovat“. Nebo dále: co je to za nesmysl, že „mezi periferními složkami a ústředím“ budou „lose Organisationen“^{**}? Domníváme se, že naši milí bundovci poslouchali na půl ucha, ale duch jim unikl. Příležitostně jim to budeme muset podrobně vysvětlit.

Nejhorší je však to, že se budou muset vzbouřit nejen místní výbory, ale i ústřední výbor. Ten se sice ještě nezrodil²³, avšak klepny bezpečně znají nejen datum narození, ale i celý osud novorozeněte. Dovídáme se, že to bude ÚV, „usměrňovaný skupinou publicistů“. To je přece osvědčený a laciný způsob boje, že? V tomto směru nejsou bundovci ani první a určitě ani poslední. Kdo chce tento ústřední výbor nebo organizační výbor usvědčit z nějaké chyby, musí najít důkazy. Kdo chce někoho usvědčit, že nejedná podle svého vlastního přesvědčení, nýbrž že ho *usměrňuje* cizí ruka, musí mít odvalu otevřeně vystoupit jako žalobce a za takové nařčení převzít odpovědnost před celou stranou! To vše-

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 287. *Red.*

** — „široké, volné organizace“. *Red.*

chno by přišlo příliš draho, v každém ohledu draho. Zato povídačky klepen jsou tak laciné... Možná že to zabere. Vždyť je to tak nepříjemné mít pověst člověka (nebo instituce), kterého někdo „usměrňuje“, kterého někdo vodí za ručičku, který je figurkou na šachovnici, protekčním dítkem, chráněncem Jiskry... Náš ubohý, politováníhodný budoucí ÚV! U koho bude hledat ochranu před útlakem arakčejevovštiny? Že by u „iniciativních“ bundovců, kteří jsou mimo jakékoli „podezření“?

Jiskra, č. 49
1. října 1903

Podle textu Jiskry

N Á V R H V Ý Z V Y
Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U
A R E D A K C E
Ú S T Ř E D N Í H O O R G Á N U
A D R E S O V A N Ě Č L E N Ů M
O P O Z I C E ²⁴

Po mnoha neúspěšných pokusech osobně si vysvětlit věci s jednotlivci považuje ÚV strany a redakce ústředního orgánu za svou povinnost obrátit se na vás s oficiálním sdělením jménem strany, kterou zastupují. To, že soudruh Martov odmítl stát se členem redakce Jiskry a spolupracovat s Jiskrou, že spolupráci odmítli i bývalí členové redakce Jiskry^[22], že několik prakticky činných soudruhů zaujalo nepřátelský postoj k ústředním institucím naší strany, to vytváří naprosto nenormální postoj této takzvané „opozice“ k celé straně. Pasívně se vyhýbat stranické práci, pokoušet se o „bojkot“ ústředních institucí strany (což se projevilo například jak přerušením spolupráce s Jiskrou od čísla 46, tak i odchodem soudruha Bljumenfelda z tiskárny), tvrdošjně a v rozporu se stanovami strany^[118] se v rozhovoru s členem ÚV²⁵ vydávat za „skupinu“, ostře napadat personální složení ústředních institucí, jež bylo schváleno sjezdem, požadovat změnu tohoto složení jako podmínku zastavení bojkotu — veškeré takové počínání je třeba kvalifikovat jako neslučitelné s povinnostmi člena strany. Veškeré takové počínání hraničí s přímým porušováním kázně a neguje sjezdem přijaté ustanovení (ve stanovách strany), že disponovat silami a prostředky strany přísluší ústřednímu výboru.

Proto ÚV a redakce ústředního orgánu připomínají všem členům takzvané „opozice“ jejich stranickou povinnost. Nespokojenost s personálním složením ústředních

наши органы ЦК-П.

ЦК, и ред. ЦП, транс-
мирован) розрешу бѣхъ те-
рминъ "авг.", "августинъ"
одъ ихъ употребленю даде.
Кадобство бѣхъ левому ево
бому ево, въ правѣхъ бѣхъ
изъ левыхъ правъ правъ и
изъ правыхъ, каковыхъ
въ и въ и въ и въ и въ
сѣхъ, не и и не и,
бѣхъ и каковыхъ и
и въ и въ и въ и въ,
но и въ и въ и въ
и въ, и въ и въ и въ
и въ, и въ и въ и въ
и въ и въ и въ и въ
и въ и въ и въ и въ
и въ и въ и въ и въ
и въ и въ и въ и въ

Stránka Leninova rukopisu Návrh výzvy ústředního výboru
a redakce ústředního orgánu adresované členům opozice
z roku 1903

Zmenšeno

institucí, ať už plyne z osobní nevraživosti, nebo z názorových neshod, jež ten či onen člen strany pokládá za vážné, nesmí a ani by neměla vést k neloajálnímu jednání. Jestliže se ústřední instituce podle mínění některých lidí dopouštějí určitých chyb, je povinností každého člena strany poukazovat na tyto chyby před všemi členy strany a především na ně upozorňovat přímo ústřední instituce. Rovněž tak ústřední výbor a redakce ústředního orgánu jsou povinny — tuto povinnost jim ukládá strana — co nejpečlivěji prošetřit každé takové upozornění, ať už přišlo od kohokoli. Zatím však ani redakce ústředního orgánu, ani ústřední výbor nedostaly od takzvané opozice žádná přímá a konkrétní upozornění na chyby nebo na nějaké projevy nespokojenosti či nesouhlasu s čímkoli; soudruh Martov dokonce odmítá zaujmout místo v redakci ústředního orgánu a v nejvyšší radě strany, ačkoli by právě v této funkci mohl straně ukázat chyby, které v činnosti ústředních institucí vidí.

ÚV a redakce ústředního orgánu jsou pevně přesvědčeny, že Sociálně demokratická dělnická strana Ruska nedovolí, aby její instituce byly vystaveny neoprávněnému, skrytému (před stranou skrytému) a neloajálnímu nátlaku a bojkotu. ÚV a redakce ústředního orgánu prohlašují, že zůstanou na svém místě děj se co děj, dokud je strana neodvolá, že dostojí svým povinnostem a vynaloží veškeré úsilí, aby splnily všechno, co jim bylo uloženo. Pokusy o „bojkot“ nedonutí ani redakci ústředního orgánu, ani ústřední výbor k tomu, aby třeba jen o píď ustoupily z cesty, kterou se daly z vůle strany; tyto pokusy způsobí jen drobné nepříjemnosti a velké škody na jednotlivých úsecích stranické práce, tyto pokusy jen prokážou, že stranickou povinnost nechápe a porušuje ten, kdo by v nich pokračoval.

*Napsáno mezi 26. zářím
a 13. říjnem (9. a 26. říjnem) 1903
Poprvé otištěno roku 1927
v publikaci Leninskij sbornik VI*

Podle rukopisu

*II. SJEZD ZAHRANIČNÍ LIGY
RUSKÉ REVOLUČNÍ
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE*²⁶

13.—18. (26.—31.) ŘÍJNA 1903

*Otištěno koncem prosince 1903
v knize Protokoly 2-go očerednogo
sjezda Zagraničnoj ligi rusknoj
revoljucionnoj social-demokratii,
Ženeva*

Podle textu knihy

1

POZNÁMKY
K DENNÍMU POŘADU

13. (26.) ŘÍJNA

1

Není důvod předem omezovat práci na stanovách. Stanovy budou nové, takže je možné ponechat „vypracování stanov“²⁷.

2

Hodina mi na referát^[53] nestačí. Mohl bych to samozřejmě odbýt, ale myslím, že by to zasedání neprospělo. Prosím předsedu, aby se dotázal sjezdu a zjistil jeho názor. Prodlouží se mi řečnická lhůta, nebo budu muset referát zkrátit?

3

Liga zvolila dva delegáty. Soudruh Martov se vzdal mandátu, takže teď jako pravoplatný delegát zbývám já sám. Jestliže pro řečníky byla zrušena všechna časová omezení, pak nechápu, jaký smysl má Martovův návrh²⁸. Těch, kteří byli na sjezdu, je zde mnoho, proto si myslím, že nebude jenom jeden, nýbrž celá řada koreferátů.

Ú V O D N Í P O Z N Á M K Y
 K R E F E R Á T U
 O I I. S J E Z D U S D D S R
 13. (26.) Ř Í J N A

1

Lenin předesílá svému referátu několik předběžných připomínek. Za prvé navrhuji zachovat pseudonymy, kterých se používalo na sjezdu, protože jsem si na ně už příliš zvykl a bude pro mne snazší jich používat než pokaždé rozvažovat, kterou organizaci příslušný delegát zastupoval. Za druhé mám v úmyslu zmínit se i o schůzích organizace Jiskry, jež se konaly mezi zasedáními sjezdu tak říkajíc neoficiálně. Myslím, že je to možné za prvé proto, že Liga byla zahraniční složkou organizace Jiskry, za druhé proto, že organizace Jiskry je nyní rozpuštěna, a za třetí proto, že bez toho bude pro mne obtížnější přesně vysvětlit pravý smysl událostí na sjezdu strany.

2

Soudruh Martov je proti tomu, abych mluvil o neoficiálních schůzích organizace Jiskry, protože se na nich nedělal protokol, ale zatím nemáme ještě ani protokol sjezdu strany, takže se na něj také nemohu odvolávat. Ostatně soudruh Martov je zde přítomen; dopustím-li se nějakých nepřesností, může mě opravit. Mají-li neoficiální schůze Jiskry pro věc nějaký význam, povím o nich otevřeně i na širším fóru — soudruhu Martovovi se stejně nepodaří utajit je („Oho!“). Pamatuji si velmi dobře, koho jsem

na tyto schůze nepustil a kdo z nich odešel; o tom mám mnoho co říci. Omyly jsou samozřejmě možné a všechno si v paměti nevybavím. Nejdůležitější je politické rozeskupení osob. Při hlasování o každé jednotlivé otázce si mohu sice toto rozeskupení vybavit jen přibližně, ale celkově je mi naprosto jasné. Není v zájmu věci zatajovat před Ligou to, co se týká organizace Jiskry, nyní již rozpuštěné, a co se již stalo záležitostí celé strany. Pokud jde o pseudonymy používané v protokolu, jsou samozřejmě lepší, ale já je neznám, protože jsem protokol nečetl.

3

Soudruh Martov se obává, že budeme-li mluvit o neoficiálních schůzích Jiskry, můžeme se dostat až k pomluvám. Nechtěl jsem se jimi zaobírat, a tak „uvidíme“, komu se podaří udržet se na výši zásadní diskuse a kdo bude muset sestoupit do této temné oblasti („Oho!“). „Uvidíme!“ „Uvidíme!“ Cítím se zcela oprávněn mluvit o schůzích redakce a nebudu nic namítat, bude-li o nich mluvit také soudruh Martov, ale přece jenom musím podotknout, že během sjezdu jsme neměli ani jednu čistě redakční schůzi.

4

Opravdu jsem se osobně zeptal přítomných na zasedání a nikdo mě nepřerušoval. Myslím, že bude zcela na místě mluvit otevřeně o všem. Mezi soukromými rozhovory a schůzemi organizace Jiskry je obrovský rozdíl. Ať se zasedání v každém případě vyjádří. Dokud Liga nebude považovat za nutné, abych promluvil o neoficiálních schůzích organizace Jiskry, nebudu o nich mluvit.

Hlavním cílem mého referátu je dokázat, že se soudruh Martov mýlil, ale v jeho narážce na soudruha Plechanova vidím něco úplně jiného²⁹. Připomenu slova, která jsem na sjezdu strany pronesl, při jisté příležitosti: „Jakou bouří nevole obvykle vyvolávají lidé, kteří v komisích říkají jedno a na sjezdu něco jiného.“^[65]* Dělat takové narážky již neznamená posuzovat politické jednání, nýbrž brát věci osobně. A pokud jde o prohlášení P. B. Axelroda, že X odjel bez jakýchkoli informací, mohu říci, že to vůbec není pravda³⁰. Sám mi napsal dopis, ve kterém mi sděloval, že v celém tomto rozkolu je podle jeho názoru mnoho osobního a málo zásadového. Z toho usuzuji, že už byl informován. A na jeho prosbu, abych vyslovil své mínění o sjezdu, jsem měl rovněž příležitost nejednou mu napsat.

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 284. *Red.*

REFERÁT O II. SJEZDU S D D S R

14. (27.) ŘÍJNA

Než Lenin přistoupil k vlastnímu referátu, zabýval se diskusí z předešlého zasedání, týkající se otázky, nakolik je přípustné mluvit o neoficiálních schůzích jiskrovců, konaných během sjezdu strany. Včerejší rozhodnutí sjezdu chápe tak, že referenti se mají zmiňovat jen minimálně o tom, co není zaprotokolováno, a proto se o schůzích členů organizace Jiskry chce zmiňovat jen v souvislosti s výsledky hlasování.

Po tomto úvodu Lenin začal mluvit o období, jež bezprostředně předcházelo sjezdu strany. V organizačním výboru, který měl za úkol připravit sjezd, převládali jiskrovci, takže jeho činnost byla jiskrovsky zaměřená. Ale již při přípravách sjezdu se ukázalo, že v organizačním výboru není ani zdaleka úplná jednota. Především byl jeho členem bundovec, který se snažil využít každé příležitosti, aby znesnadnil svolání sjezdu jiskrovského zaměření; tento člen organizačního výboru prosazoval vždy svou vlastní linii. Dále v něm byli dva členové skupiny Južnyj rabočij; ačkoli se považovali za jiskrovce a dokonce prohlásili, že se připojují k Jiskře, což bylo předmětem sáhodlouhého jednání, uznat je za skutečné jiskrovce přece jen nebylo možné. A konečně ani přímo mezi jiskrovci, kteří byli členy organizačního výboru, nebyla úplná jednota, také mezi nimi se vyskytovaly neshody. Důležité je zmínit se ještě o rozhodnutí organizačního výboru ve věci imperativních mandátů. Tato otázka vyvstala dlouho před sjezdem a byla rozhodnuta v tom smyslu, že imperativní mandáty je třeba zrušit. Stejně a zcela jednoznačně se k ní vyjádřila i re-

dakce. Toto rozhodnutí se vztahovalo i na ni samu. Bylo stanoveno, že na sjezdu jakožto nejvyšší instanci strany nesmí se žádný její člen, a tedy ani člen redakce cítit vázán nějakými povinnostmi vůči organizaci, která ho tam vyslala. Vzhledem k tomuto rozhodnutí jsem vypracoval návrh Tagesordnungu sjezdu a také komentář k němu a rozhodl jsem se předložit jej svým jménem sjezdu. V tomto návrhu jsem u bodu 23 udělal na okraji poznámku o volbě tří osob do redakce a do ÚV³¹. S tímto bodem souvisí ještě jedna okolnost. Protože se redakce skládala z šesti osob, bylo za všeobecného souhlasu rozhodnuto, že bude-li v průběhu sjezdu nutné svolat poradu redakce a dojde-li k rovnosti hlasů, bude na poradu přizván s rozhodujícím hlasem soudruh Pavlovič.

Delegáti se začali sjíždět dlouho před zahájením sjezdu. Organizační výbor jim umožnil předem se seznámit s redakcí. Je zcela přirozené, že jiskrovci chtěli přijít na sjezd jako solidární, dokonale sehraný celek, a proto s přijíždějícími delegáty diskutovali a organizovali také schůzky, aby bylo dosaženo názorové jednoty. Na těchto schůzkách se profil některých delegátů dost jasně vyhranil. Když jsem například na jedné takové schůzce přednesl referát o národnostní otázce³², vyslovil jeden delegát z hornického kraje nanejvýš zmatené názory, zcela v duchu PSS³³.

Tak vypadala situace před sjezdem.

Teď vysvětlím, jak se stalo, že jsem byl jediným delegátem za Ligu, ačkoli Liga zvolila delegáty dva. Ukázalo se, že za ruskou organizaci Jiskry³⁴, která také měla vyslat dva delegáty, nepřišel na sjezd ani jeden. Proto se před zahájením sjezdu na schůzi jiskrovců rozhodlo, aby se jeden ze dvou delegátů, které zvolila Liga, vzdal svého mandátu ve prospěch jiného a sám se stal delegátem za organizaci Jiskry, převzal oba její mandáty a v případě, že by zvolený delegát přece jen z Ruska přijel, předal mu jeden ze dvou mandátů organizace Jiskry. Je přirozené, že jak já, tak Martov jsme si přáli být delegáty Jiskry, protože Liga

hrála jen nepatrnou úlohu. A tak jsme to vyřešili losováním.

Při první předběžné otázce — volbě sjezdového byra — se projevil sice nepatrný, ale přece jen určitý názorový rozdíl mezi mnou a Martovem. Martov trval na tom, aby se zvolilo devět lidí, mezi nimiž navrhoval dokonce i bundovce. Já jsem naopak pokládal za nutné zvolit takové byro, které by provádělo rozhodnou, nesmlouvavou politiku a v případě potřeby by dokázalo použít dokonce i „pád-
né ruky“^[11]. Byli zvoleni Plechanov, Lenin a Pavlovič.

Kromě pěti bundovců byli na sjezdu dva delegáti zahraničního Svazu ruských sociálních demokratů a jeden delegát za petrohradský Svaz boje, který téměř vždy hlasoval spolu s nimi. Tito lidé od samého začátku velmi protahovali diskuse. Jen pouhý jednací řád sjezdu zabral neuvěřitelně mnoho času. Donekonečna se vedly diskuse o postavení Bundu ve straně, jež se vlekly po několik zasedání. Stejně průtahy způsoboval bundovec, který se dostal do mandátové komise. Na každém kroku dělal obstrukce, ani v jedné otázce se neshodl s ostatními členy této komise, v níž jsem působil i já, a tvrdošjně setrval na svém „odlišném názoru“. Na upozornění, že se sjezd takhle může protáhnout, odpověděl bundovec, „ať se protahuje“, a prohlásil, že je ochoten sedět v komisi libovolně dlouho. Bylo už dávno po půlnoci, když se podařilo dokončit ověřování mandátů.

Hned v prvních dnech zasedání sjezdu došlo k incidentu s organizačním výborem. Podle statutu sjezdu^[151], který vypracoval organizační výbor, mohli být na sjezd pozváni s poradním hlasem jen „významní činitelé strany“. Mandátová komise zamítla žádost skupiny Borba o udělení mandátu. V této komisi byli dva členové organizačního výboru, kteří se kategoricky vyslovovali proti účasti zástupce Borby na sjezdu. Když mluvčí komise sdělil toto rozhodnutí sjezdu, začaly dlouhé diskuse „pro“ i „proti“ pozvání. Jeden jiskrovec přitom vyslovil názor, že zástupce

Borby v žádném případě nemá být na sjezd zván, protože se tato skupina zabývala jenom intrikami, snažila se proniknout kdejakou skulinou, všude zasévala nesváry aj. (Trockij: „Proč neuvádíte řečníkovo jméno — byl jsem to já.“ P. Axelrod: „Referent to patrně považuje pro sebe za nevýhodné.“[7]) Byl to opravdu soudruh Trockij, který tak příkře charakterizoval skupinu Borba. Když spor o pozvání zástupce skupiny Borba na sjezd vrcholil, požádal jeden z delegátů skupiny Južnyj rabočij³⁵, který se dostavil na sjezd teprve teď, opožděně, o vyhlášení pěti minutové přestávky, aby se mohl seznámit se všemi okolnostmi týkajícími se projednávané otázky. Když byla přestávka povolena, členové organizačního výboru uspořádali u okna ihned poradu. Je třeba podotknout, že již před zahájením sjezdu projevovali někteří členové organizačního výboru jistou nespokojenost s redakcí. Tak například zástupce Bundu v organizačním výboru byl krajně rozhořčen, že redakce svůj dar ve výši 500 marek, zasláný německým sociálním demokratům na volby, označila současně i za dar organizačního výboru, aniž k tomu dostala od organizačního výboru předběžný souhlas. Z této nevinné příhody, která je naprosto pochopitelná, protože nemáme možnost rychle se spojit se soudruhy z Ruska, vyvodil bundovec, že redakce působící v zahraničí rozhoduje jménem organizačního výboru bez jeho souhlasu. V organizačním výboru se dokonce navrhovalo udělit za to redakci důtku. To se také stalo, protože se k bundovci připojil soudruh NN, bývalý člen organizace Jiskry. Martov, když jsem mu to řekl, se rozčilil a prohlásil, že je to „hanebnost“. (Martov: „Ne, slovo ‚hanebnost‘ jsem nepoužil.“) Přesný výraz si už nepamatuji. Martov ještě dodal, že „to tak nenechá“. Já jsem ho však přesvědčoval, že to není tak důležité a že bude lepší přejít to mlčením a nepřikládat tomuto incidentu význam. Když porada organizačního výboru u okna skončila, oznámil jeho člen, soudruh Pavlovič, dalším dvěma členům byra, že na ná-

vrh opozdilého delegáta za skupinu Južnyj rabočij, rovněž člena organizačního výboru, bylo většinou hlasů s výjimkou jeho, Pavloviče, rozhodnuto pozvat na sjezd zástupce Borby Rjazanova s právem poradního hlasu. Soudruh Pavlovič se proti tomuto rozhodnutí rázně postavil, a protože neexistovaly imperativní mandáty, považoval za své právo protestovat na sjezdu proti tomuto rozhodnutí. Nás, členy byra, a také redakci a další jiskrovce toto rozhodnutí organizačního výboru nesmírně pobouřilo. Člen organizačního výboru, o kterém jsem se již zmínil, soudruh NN, se na schůzi mandátové komise sám vyslovoval proti pozvání zástupce Borby na sjezd; nyní na poradě organizačního výboru s jeho pozváním naopak souhlasil. Teď se sám pokoušel propašovat Rjazanova na sjezd. Tak jsme se octli v pasti. Proto jsme se rozhodli rázně bojovat proti tomuto pobuřujícímu rozhodnutí organizačního výboru. Mluvili proti němu mnozí. Já jsem k tomu ve svém projevu podotkl: „Jakou bouři nevole vyvolávají na evropských kongresech lidé, kteří v komisích říkají jedno a na sjezdu něco jiného.“^[65] Měl jsem přitom na mysli NN, člena organizace Jiskry. Když soudruh Pavlovič oznámil sjezdu, že proti takovému rozhodnutí organizačního výboru protestuje, viděl v tom člen skupiny Južnyj rabočij porušení kázně, rozbíječské počínání apod. a žádal, aby sjezd soudruha Pavloviče za takový způsob jednání náležitě potrestal. My jsme však všechny tyto argumenty vyvrátili. Většina organizačního výboru utrpěla porážku. Byla schválena rezoluce, že jakmile sjezd zvolil mandátovou komisi, nemá organizační výbor jako kolegium právo působit na složení sjezdu. Návrh na pozvání Rjazanova byl zamítnut. Ale i po sjezdu jsem musel od některých jiskrovců vyslechnout pochybnosti o tom, zda bylo správné nezvat na sjezd člena Borby. (Dejč: „Já jsem to přece říkal i na sjezdu.“) To je pravda, neboť i v jiných otázkách, jak o tom ještě budu mluvit, nehlasoval soudruh Dejč vždy společně se všemi jiskrovci, například v otázce rovnoprávnosti ja-

zyků. Někteří jiskrovci vyslovují nyní i takové prapodivné názory, jako by se v činnosti ÚV mělo obrážet každé kolísání a primitivní představy, které se ve straně vyskytují. V témž duchu mluvili někteří nepevní, kolísající jiskrovci i na sjezdu. Z toho tedy vyplývá, že názor, jako by každý, kdo se hlásí k jiskrovcům, byl jiskrovcem i ve skutečnosti, je naprosto nesprávný. Jsou takoví jiskrovci, kteří se dokonce stydí říkat si jiskrovci, tak je to. Někteří jiskrovci bojují proti Jiskře, kladou jí do cesty různé překážky a hatí její činnost. Jiskra si získala popularitu, nazývat se jiskrovcem se stalo módou, ale to leckomu nebrání zůstat tím, čím byl předtím, než mnohé výbory uznaly Jiskru. Takoví nespolehliví jiskrovci jí způsobili mnoho škod. Kdyby proti ní bojovali alespoň přímo, otevřeně... Ale to ne, jednají naopak ve vší tichosti, záludně, nepozorovaně, potají.

Druhý bod Tagesordnungu sjezdu byl věnován programu strany. Stoupenci skupiny Rabočeje dělo, bundovci a různí jednotliví delegáti, kterým se na sjezdu dostalo přezdívký „bláto“, dělali neslýchanou obstrukci. Diskuse o programu se neuvěřitelně protáhla. Jen Akimov předložil několik desítek pozměňovacích návrhů. Dohadovali jsme se opravdu o jednotlivá slova, o tu či onu spojku. Jeden bundovec, který byl členem komise pro přezkoumání návrhu programu, se zcela oprávněně zeptal, či návrh vlastně projednáváme, zda návrh redakce Jiskry, či návrh Akimovův — tolik pozměňovacích návrhů bylo třeba probírat. Byly to bezvýznamné návrhy, a tak byl program schválen opravdu bez nějakých větších změn; přesto si debaty o něm vyžádaly asi dvacet zasedání. O takovou neproduktivní práci sjezdu se zasloužila opozice různých protijiskrovských a kvazijiskrovských živlů.

Druhým velkým incidentem, který se odehrál na sjezdu po incidentu s organizačním výborem, byl incident kvůli rovnoprávnosti jazyků neboli, jak byl ironicky nazýván na sjezdu, kvůli „svobodě jazyků“. (Martov: „Nebo, kvůli oslům.“ Smích.) Ano, i „kvůli oslům“. Oč tu

vlastně šlo? V návrhu programu strany se mluví o rovnoprávnosti všech občanů bez rozdílu pohlaví, národnosti, náboženského vyznání aj. Bundovci se s tím nespokojili a požadovali, aby do programu bylo pojato právo každé národnosti na výuku v mateřském jazyce, kterého by se užívalo také ve styku s různými veřejnými a státními institucemi. Soudruh Plechanov na připomínku jednoho upovídaného bundovce, který jako příklad uvedl státní hřebčinec, odpověděl, že o hřebčinci nemůže být řeč, protože koně nemluví, „mluví jen oslí“. Bundovci se urazili, neboť tento žert zřejmě vztáhli na sebe.

Ve věci rovnoprávnosti jazyků došlo poprvé k rozkolu. Kromě bundovců, rabočedělovců a „bláta“ se pro „svo bodu jazyků“ vyslovili i někteří jiskrovci. Svým hlasováním o této otázce vzbuzoval soudruh Dejč náš údiv, rozhořčení, pobouření aj.; jednou se hlasování zdržel, podruhé zas hlasoval proti nám. Nakonec byla tato otázka vyřešena po dobrém a jednomyslně.

V první polovině sjezdu postupovali všichni jiskrovci svorně. Bundovci říkali, že to je spiknutí proti nim. Jeden bundovec ve svém projevu charakterizoval sjezd jako „kompaktní většinu“. Jako odpověď na to jsem vyjádřil přání, aby se celá naše strana změnila v jednu kompaktní většinu^[80].*

Zcela jiný obraz skýtá druhá polovina sjezdu. Tehdy dochází k Martovovu historickému obratu. Neshody, jež se mezi námi projevily, nebyly nijak bezvýznamné. Vyplyvaly z Martovova nesprávného hodnocení vzniklé situace. Soudruh Martov se odchýlil od linie, kterou zastával předtím.

Pátý bod Tagesordnungu byl věnován stanovám^[118]. Kvůli jejich prvnímu článku vznikly mezi mnou a Martovem spory již v komisi. Prosazovali jsme rozdílné formule. Zatímco já jsem navrhoval, aby za člena strany byl uznán ten, kdo nejen souhlasí s programem strany a posky-

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 286. *Red.*

tuje jí hmotnou podporu, ale je také členem některé stranické organizace^[75], Martov kromě prvních dvou podmínek považoval za dostačující práci pod kontrolou jedné ze stranických organizací^[107]. Trval jsem na své formulaci^[49] a poukazoval na to, že jinak definovat člena strany nemůžeme, nemáme-li ustoupit od zásady centralismu. Uznat za člena strany někoho, kdo není členem žádné stranické organizace, by znamenalo vyslovit se proti jakékoli stranické kontrole. Martov zde zaváděl novou zásadu, která zcela odporuje zásadám Jiskry. Jeho formulace rozšiřovala rámec strany. Martov se odvolával na to, že naše strana by měla být masovou. Dokořán otvíral dveře nej-různějším oportunistům a rozšiřoval rámec strany až k úplnému oproštění od jakýchkoli hranic. V našich poměrech to však znamená velké nebezpečí, protože určit hranici mezi revolucionářem a pouhým mluvku je velmi těžké; proto jsme museli pojem strany zúžit. Martov se dopustil chyby tím, že široce otvíral dveře strany každému podvodníkovi, ačkoli se ukázalo, že dokonce i na sjezdu se celá třetina delegátů skládala z pletichářů. Martov v tomto případě prokázal oportunismus. Jeho formulace vnášela do stanov falešnou disonanci: každý člen strany musí být pod kontrolou organizace tak, aby ÚV měl možnost obrátit se přímo i na toho posledního člena strany. Moje formulace byla popudem k tomu, abychom se organizovali. Soudruh Martov zlehčoval pojem „člena strany“, který podle mého názoru má mít dobrý, velmi dobrý zvuk. Martovovi, na jehož stranu přešlo Rabočeje dělo, Bund a „bláto“, se s jejich pomocí podařilo prosadit první článek stanov.

Tehdy začal Martov prohlašovat, že jsou o něm šířeny „kompromitující pověsti“. Ovšem na tom, že někdo upozorňoval, s kým se Martov spolčil, nebylo nic nactiutračného. Já sám jsem byl vystaven podobným výtkám, když se mým spojencem stal soudruh Bruker. Vůbec jsem se neurazil, když mi Martov poslal lístek s upozorněním: „Podí-

vej se, kdo s tebou hlasuje.“ Mé spojení s Brukerem bylo ovšem dočasné a náhodné, kdežto Martovovo spojení s Bundem se ukázalo trvalé. Byl jsem proti Martovově formulaci, protože znamenala *Versumpfung**. Upozorňoval jsem na to Martova a naši odpůrci, kteří Martova svorně následovali, výmluvně ilustrovali, že šlo opravdu o chybu. Největší nebezpečí nespočívá však v tom, že Martov spadl do bláta, nýbrž v tom, že když do něho náhodou spadl, nesnažil se z něho dostat, ale zabředal do něho čím dál hlouběji a hlouběji. Bundovci vycítili, že se stali pány situace, a vtiskli stanovám strany svou pečť.

Také v druhé polovině sjezdu se vytvořila kompaktní většina, jenomže tentokrát se skládala z koalice martovců plus „bláto“ plus kompaktní menšina ze skupiny Rabočeje dělo a Bundu. Tato kompaktní většina stála proti jiskrovcům. Když jeden bundovec viděl, jak se jiskrovci mezi sebou handrkují, řekl: „Je radost se přít, když si vůdcové vjedou do vlasů.“ Nechápu, proč Bund za takových okolností odešel. Stával se pánem situace a byl by mohl leccos prosadit. Jeho delegáti měli se vši pravděpodobností imperativní mandát.

Když byl první článek stanov zdeformován, museli jsme rozbitý džbán sdrátovat co nejpevněji, dvojitým drátem. Naprosto přirozeně jsme se obávali, že nás zaskočí, že nás podvedou. Aby si strana zajistila akční jednotu ústředních institucí, bylo nutné zavést vzájemnou kooptaci do těchto institucí. Kvůli tomu znovu vzplanul boj. Bylo nutné zařídit, aby se před III. sjezdem strany nemohlo opakovat totéž, co se stalo ve věci organizačního výboru. Bylo nutné vytvořit důsledné, opravdu jiskrovské vedení. V tomto bodě jsme opět zkrachovali. Bod o vzájemné kooptaci do ústředních institucí neprošel. Chyba Martova, jehož podporovalo „bláto“, vynikla ještě výrazněji. V té chvíli se koalice už celkem zformovala, a tak vzhledem k nebezpečí porážky jsme byli nuceni palbu zdvojnásobit. Bund a Rabočeje dělo

* — vtahování do bláta. *Red.*

tu seděly a svými hlasy rozhodovaly o osudu sjezdu. Z toho vzešel urputný, rozhořčený boj.

Nyní přejdeme k neoficiálním schůzím organizace Jiskry. Na těchto schůzích jsme se zabývali hlavně složením ÚV. Na všech čtyřech schůzích organizace Jiskry se debatovalo o soudruhovi NN, kterému část jiskrovců chtěla vyslovit politickou nedůvěru, ale vůbec ne v pravém smyslu tohoto slova, neboť nikdo nepřipisoval NN naprosto nic hanlivého, nýbrž jen a jen v tom smyslu, zda se NN hodí do jiskrovského vedení; kvůli tomu docházelo k prudkým šarvátkám. Na poslední schůzi šestnácti se devět lidí vyslovilo proti NN, čtyři pro a ostatní se hlasování zdrželi. Zde se také rozhodovalo o tom, v jakém složení bychom nyní měli prosadit naše vedení.

Martov a já jsme navrhovali rozdílné „trojky“; nemohli jsme se na nich shodnout. Protože jsme své hlasy na sjezdu nechtěli tříštit, rozhodli jsme se předložit kompromisní kandidátku. Dělali jsme nejružnější ústupky; já jsem souhlasil s kandidátkou, na níž byli dva martovovci. Menšina s tím nesouhlasila. Mimochodem člen skupiny Južnyj rabočij nechtěl být uveden na naší kandidátce, ale přitom souhlasil s tím, aby byl na kandidátce martovovců. Južnyj rabočij — stojící mimo — rozhodoval o ÚV. Když se jiskrovci rozštěpili, museli jsme shromažďovat své stoupence a vrhli jsme se do horečné agitace. Neočekávaný odchod Bundu celou situaci rázem změnil. Jeho odchodem znovu vznikla kompaktní většina a menšina. Octli jsme se ve většině a prosadili do ÚV již ty soudruhy, které jsme chtěli.

To byly okolnosti, které vedly k rozkolu. Od Martova bylo velmi netaktní žádat sjezd, aby potvrdil všech šest redaktorů Jiskry, když věděl, že budu trvat na tom, aby se redakce volila. To znamenalo zredukovat volbu redakce na vyslovení nedůvěry jednotlivým členům redakce.

V sobotu v pět hodin skončily volby. Přikročili jsme k projednávání rezolucí. Na to nám zbývalo pouze několik hodin. Zdržovací manévry a průtahy „bláta“ způsobily,

že jsme museli vypustit z Tagesordnungu spoustu důležitých bodů, takže nám vůbec nezbyl čas na projednání všech otázek týkajících se taktiky.

Sjezd zaujal k rezolucím tak jednomyslné stanovisko, že jsme nabyli dojmu, jako by zavládla smířlivá nálada; zdálo se nám, že Martov z předchozích neshod nedělá nic světoborného. Na dotaz jednoho člena skupiny Južnyj rabočij, zda jsou volby pravoplatné, dokonce odpověděl, že se menšina podřizuje všem sjezdovým usnesením. Všechny rezoluce byly schvalovány v klidu a míru; k neshodám došlo pouze v souvislosti se Starověrovou rezolucí o liberálech^[116]. Tato rezoluce je mlhavá a opět se v ní projevil oportunistus; postavili jsme se proti ní a dosáhli toho, že k téže otázce byla schválena ještě jiná rezoluce^[115].

Celkově vyzněl sjezd v tom smyslu, že jsme museli vést boj proti intrikám. Byli jsme postaveni do situace, v níž nelze pracovat. Z toho vyplýval závěr: „Chraň nás bože před takovými přáteli,“ tj. před kvazijiskrovci. Martov tento moment vůbec nepochopil. Své chybné stanovisko povýšil na zásadu. Martovovo tvrzení, že většina vyvolala „stav obležení“, je v křiklavém rozporu se skutečnými potřebami strany. Aby se mohlo pracovat s větším úspěchem, bylo nutné odstranit brzdící živly a dostat je do situace, kdy by nemohly straně škodit; jen tak se nám na příštím sjezdu podaří plodně pracovat. Proto bylo nutné zajistit mezi ústředními institucemi strany úplnou jednotu.

První polovina sjezdu se diametrálně liší od druhé. Kardinalní body celého sjezdu tvoří tyto čtyři hlavní momenty: 1. incident s organizačním výborem, 2. diskuse o rovnoprávnosti jazyků, 3. diskuse o prvním článku stanov a 4. boj kvůli volbám do ústředních stranických institucí.

V první polovině sjezdu jsme spolu s Martovem byli proti organizačnímu výboru, Bundu, skupině Rabočeje dělo a proti „blátu“, v druhé polovině Martov náhodou spadl do bláta. Z náhodného Versumpfungu se nyní, po sjezdu, stal již opravdový Versumpfung. (Potlesk.)

P R O H L Á Š E N Í

K M A R T O V O V U R E F E R Á T U

15. (28.) Ř Í J N A**

Co nejrozhodněji protestuji proti takovému *ubohému* způsobu boje, kdy Martov klade otázku, kdo při líčení soukromého rozhovoru mezi mnou, jím a Starověrem lhal nebo intrikoval. Konstatuji, že tento způsob příkře odporuje včerejšímu prohlášení Martova samého, kdy řekl, že se mu hnusí hnát celou věc až k neřešitelné otázce, zda vyličení soukromých rozhovorů je pravdivé! Prohlašuji, že Martov *zcela nepravdivě* popsal soukromý rozhovor en question*. Prohlašuji, že přijímám jakýkoli rozhodčí soud a zvu na něj Martova, jestliže mě hodlá obviňovat z činů, jež jsou neslučitelné se zastáváním odpovědné funkce ve straně. Prohlašuji, že Martov je morálně povinen, když teď nevznáší přímá obvinění, nýbrž dělá jenom nejasné nářky, že je povinen najít v sobě tolik statečnosti, aby svá obvinění opakoval veřejně a postavil se za ně před celou stranou, a že já jako člen redakce ústředního orgánu strany navrhuji Martovovi jménem celé redakce, aby okamžitě *uveřejnil všechna* svá obvinění v samostatné brožuře^[93]. Jestliže to neudělá, dokáže tím jen to, že mu šlo na sjezdu Ligy výhradně o skandál, a ne o mravní očistění strany.

* -- o němž je řeč. *Red.*

PROHLÁŠENÍ
K MARTOVOVU REFERÁTU

16. (29.) ŘÍJNA

Prohlašuji, že od okamžiku, kdy se diskuse po včerejším Martovově takzvaném koreferátu stala nedůstojnou, považuji za zbytečné a nemožné účastnit se jakékoli diskuse k tomuto bodu Tagesordnungu a vzdávám se tedy i svého závěrečného slova, tím spíše, že má-li Martov odvahu vznášet konkrétní a nezastřená obvinění, je povinen učinit tak před celou stranou v brožuře^[93], k jejímuž napsání jsem ho včera oficiálně vyzval.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
KE STANOVÁM LIGY [178]

17. (30.) ŘÍJNA

1

Budu se zabývat hlavně jedním článkem, a to referentovou myšlenkou, že Liga je při vypracovávání svých stanov autonomní. Podle mého názoru to je naprosto nesprávné, neboť ÚV, který má podle šestého článku stanov strany^[118] právo organizovat výbory, je jedinou instancí, která může vypracovávat stanovy pro Ligu, protože organizovat znamená především vypracovat stanovy. A do té doby, dokud ÚV stanovy Ligy^[178] nepotvrdí, zůstává Liga *bez* stanov. Pojem autonomie zde vůbec nelze uplatnit, neboť odporuje stanovám strany. Znovu kategoricky zdůrazňuji, že Liga stanovy mít nebude, dokud je ústřední výbor neschválí. A pokud jde o to, že sjezd strany Ligu potvrdil, nestalo se tak pro její činnost, nýbrž snad spíše — přes všechny její nedostatky — výlučně pro její zásadovou důslednost.

2

K vyvrácení těchto argumentů stačí jen málo³⁷. Článek 6 opravňuje organizovat, a tedy i reorganizovat³⁸, přičemž reorganizovaná Liga stejně zůstane Ligou, jedinou stranickou organizací v zahraničí.

Na otázku soudruha Martova, zda ústřední výbor nemá schvalovat pracovníky do funkcí, odpovídám, že nevidím žádné překážky, proč by osoby zvolené do aparátu nemohly být potvrzeny ústředním výborem.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
K VÝSLEDKŮM HLASOVÁNÍ
O REZOLUCÍCH
TÝKAJÍCÍCH SE
STANOV LIGY

17. (30.) ŘÍJNA

... Lenin svým jménem a jménem soudruhů, kteří hlasovali s ním, prohlašuje, že zamítnutí rezoluce soudruha Koňagina a schválení rezoluce^[165] soudruha Martova považuje za hrubé porušení stanov strany³⁹. („Kterému článku stanov toto hlasování vlastně odporuje?“) Odmítám na takové otázky odpovídat, protože to dost jasně vyplynulo z průběhu diskuse. („Uveďte, kterému článku stanov námi schválená rezoluce odporuje.“) Výklad stanov přísluší ústředním institucím strany a ty to také učiní.

29. října 1903

Soudruzi! Včera (28. X.) jsem odešel ze zasedání sjezdu, protože se mi už strašně zprotivilo přihlížet tomu, jak Martov s hysterickým jekotem a za jáso tu kdejakých milovníků skandálů přetřásá špinavé pomlavy, pověsti a soukromé rozhovory. Přitom týž Martov, jako by se sám sobě přímo vysmíval, mnohomluvně předevcírem vykládal^[152], jak je nepřístojné odvolávat se na soukromé rozhovory, které se nedají ověřit a které provokují otázku, kdo z účastníků rozhovoru *lhal*. Navlas stejné nestoudnosti se dopustil Martov, když na mne včera hystericky dotíral, *kdo* při líčení známého soukromého rozhovoru o známé trojce *lhal*, já nebo on.

Takový způsob — vyvolávat skandál tím, že se klade otázka, *kdo lhal* — může být ke cti nanejvýš snad neurvalci, který hledá lacinou příležitost ke rvačce, nebo člověku podrážděnému k hysterii, který není s to uvědomit si nemsylnost svého počínání. Používá-li takového způsobu politik, kterému jsou vytýkány určité politické chyby, svědčí to neklamně o tom, že nemá jiné obranné prostředky a že nedůstojně přenáší politické neshody do oblasti handrkování a pomluv.

Zde je třeba položit si otázku, jakých obranných prostředků lze vůbec použít proti tomuto způsobu všech neurvalců a skandalistů vznášet na základě soukromých rozhovorů *neprokazatelná* obvinění? Říkám „*neprokazatelná*“ obvinění, neboť nezaprotokolované soukromé rozhovory už samou svou povahou vylučují *jakoukoli* možnost důkazů,

takže obvinění na nich založená vedou jen k pouhému omílání a skloňování slova „lež“. Martov včera dosáhl v takovém omílání skutečné virtuozity, já však jeho příkladu následovat nebudu.

Již ve svém včerejším prohlášení^[57] jsem upozornil na *jeden* způsob obrany a kategoricky na něm trvám. Navrhuji svému odpůrci, aby všechna svá obvinění proti mně, která ve svém projevu chrlil v podobě nekonečných a nesčíslných nejasných narážek na lhaní, intrikánství aj., vydal neprodleně jako zvláštní brožuru. *Žádám*, aby můj odpůrce vystoupil statečně před *celou* stranou a stvrdil to svým podpisem, protože mě jako člena redakce ústředního orgánu strany pošpinil a protože mluvil o tom, že odpovědné funkce ve straně nesmějí zastávat ledajací lidé. Zavazuji se, že zveřejním *všechna* obvinění svého odpůrce, neboť velmi dobře vím, že právě veřejné projednání rozmišek a klepů bude v očích strany mou nejlepší obranou. Opakuji, že nebude-li můj odpůrce na mou výzvu reagovat, potvrdí tím, že jeho obvinění jsou jen nejasné insinuační, které jsou výplodem buď pomluv darebáka, nebo hysterické nepřičetnosti klopýtnavšího politika.

Mám ostatně ještě jeden nepřímý prostředek obrany. Ve svém včerejším prohlášení jsem řekl, že soukromý rozhovor en question vylicil Martov zcela nepravdivě. Nebudu tento rozhovor reprodukovat právě proto, že *neprokazatelná* tvrzení jsou nespolehlivá a nevedou k ničemu. Ať se však každý zamyslí nad „dokumentem“, který jsem včera předal Martovovi, a ten jej potom přečetl na sjezdu. Tímto dokumentem je program sjezdu a můj komentář k němu — komentář, který jsem napsal *po* „soukromém“ rozhovoru a *poslal Martovovi* a který mi Martov s připomínkami vrátil.

Tento dokument je *bezesporu* kvintesencí našeho rozhovoru, takže mi úplně postačí rozebrat jeho přesné znění, abych dokázal, že Martovova obvinění jsou pomlouváčná. Zde je jeho text v plném znění:

„Bod 23 (Tagesordnungu sjezdu). *Volby ústředního výboru a redakce ústředního orgánu strany.*“

Můj komentář: „Sjezd volí *tři* osoby do redakce ústředního tiskového orgánu a *tři* do ústředního výboru. Těchto šest osob *společně*, dvoutřetinovou většinou, v případě potřeby kooptuje další členy do redakce ústředního tiskového orgánu i do ústředního výboru a podává sjezdu příslušnou zprávu. Jakmile sjezd tuto zprávu schválí, provádí další kooptaci redakce ústředního tiskového orgánu a ústřední výbor samostatně.“^[74]*

Martov tvrdil, že tento systém byl přijat *výlučně* proto, aby se rozšířila redakční šestka. V *přímém* rozporu s tímto tvrzením jsou slova „v případě potřeby“. Zřejmě se již tehdy počítalo s tím, že to nebude třeba. Dále, jestliže se pro kooptaci vyžadoval souhlas čtyř lidí z šesti, je nabíledni, že redakce *by nemohla být doplněna bez souhlasu neredaktorů*, bez souhlasu alespoň jednoho člena ÚV. Rozšíření redakce tedy záviselo na názoru člověka, o němž mohly být tenkrát (měsíc, ne-li půldruhého měsíce před sjezdem) na nejvýš neurčité dohady. Je tedy zřejmé, že i Martov pokládal *tehdy* redakční šestku jako takovou za neschopnou *další samostatné existence*, jestliže se rozhodující hlas pro rozšíření volené trojky dával zrovna tak volenému *neredaktorovi*. Přeměnu staré redakce Jiskry v redakci ústředního orgánu strany pokládal i Martov za nemožnou bez vnější, mimo-redakční pomoci.

Pojďme dále. Kdyby v celé věci šlo *výlučně* o rozšíření šestky, proč by se potom mluvilo o trojce? Pak by stačilo kooptaci na základě jednomyslnosti nahradit kooptaci na základě nějaké většiny. Pak by bylo naprosto zbytečné mluvit o redakci, stačilo by mluvit o kooptaci do stranických institucí vůbec nebo zejména do ústředních stranických institucí. Je tedy jasné, že nešlo *výlučně* o pouhé rozšíření. Jasné je i to, že možnému rozšíření bránil *ne jeden, ale možná dva nebo dokonce i tři* členové staré redakce, když

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 414–415. *Red.*

se připouštělo, že pro rozšíření šestky bude prospěšné zúžit ji nejprve na trojku.

A konečně, porovnejte toto „doplnění“, tj. rozšíření ústředních institucí podle nynějších stanov strany^[118], schválených na sjezdu^[?], také s oním původním návrhem, který jsme spolu s Martovem zahrnuli do výše uvedeného komentáře k 23. bodu denního pořadu. Původní návrh požadoval souhlas *čtyř proti dvěma* (k rozšíření redakce ústředního orgánu a ústředního výboru), kdežto nynější stanovy požadují koneckonců souhlas *tří proti dvěma*, protože o koptaci do ústředních institucí teď s konečnou platností rozhoduje rada, takže kdyby dva členové redakce plus jeden člen rady chtěli rozšířit redakci, mohli by toto rozšíření prosadit proti vůli třetího.

Nemůže tedy být nejmenší a nejpochybnější (na základě přesného smyslu přesného znění dokumentu) o tom, že jsme se změnou složení redakce počítali (já i Martov, aniž některý člen redakce proti tomu protestoval) už dávno před sjezdem a že se tato změna měla uskutečnit nezávisle na vůli a souhlasu kteréhokoli člena — možná i dvou či tří členů — šestky. Z toho lze tedy soudit, jakou váhu teď mají ubohé fráze o neoficiálním imperativním mandátu, kterým je šestka vázána, o jejích vnitřních mravních poutech, o významu stabilního kolegia a podobné vytáčky, jimiž se Martovův projev jen hemžil. Všechny tyto vytáčky jsou v přímém rozporu s jednoznačným textem komentáře, který požaduje *obnovit* složení redakce, obnovit je dosti složitým, a tedy pečlivě promyšleným způsobem.

Z tohoto komentáře ještě jednoznačněji vyplývá, že změna složení redakce byla vázána na *souhlas* nejméně dvou sjezdem zvolených soudruhů z Ruska, členů ÚV. To rozhodně znamená, že já i Martov *jsme doufali*, že tyto budoucí členy ÚV *pře svědčíme* o nutnosti určité změny ve složení redakce. Rozhodnutí o složení redakce jsme tedy přenechali členům ústředního výboru, které jsme ještě přesně neznali. Šli jsme tedy do boje *v naději*, že získáme tyto

členy ÚV na svou stranu, a jestliže se teď většina vlivných soudruhů z Ruska vyslovila na sjezdu pro mne, a ne pro Martova (pokud jde o neshody mezi námi), jeví se Martovův hysterický nářek nad svou porážkou a podněcování rozmišek a pomluv, neprokazatelných již samou svou podstatou, jako nanejvýš nestoudný a ubohý způsob boje.

N. Lenin (V. I. Uljanov)

*Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

U S N E S E N Í R A D Y S T R A N Y
Ž E N E V A 1. L I S T O P A D U 1 9 0 3

Kopie

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska

Rada strany ve složení Valentinov, Iljin, Ru a Vasiljev, který je zároveň zmocněn hlasovat v zastoupení pátého člena rady Jefimova, se sešla 1. listopadu 1903 v Ženevě z podnětu dvou členů rady, Iljina a Vasiljeva, a usnesla se schválit postup zástupce ústředního výboru na sjezdu Ligy⁴¹ a pověřit ho, aby reorganizoval Ligu přihráním nových členů. Valentinov, Iljin, Vasiljev, za Jefimova Vasiljev, Ru.

*Otištěno v Ženevě roku 1904 v brožuře
Kommentarij k protokolam
vtorogo sjezda Žagraničnoj ligi
russkoj revoljucionnoj social-demo-
kratii*

*Podle rukopisu
porovnaného s textem
brožury*

PRŮHLÁŠENÍ
O SLOŽENÍ FUNKCE
ČLENA RADY STRANY
A ČLENA REDAKCE
ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU ⁴²

Protože nesdílím názor člena rady strany a člena redakce ústředního orgánu G. V. Plechanova, že v současné situaci je pro jednotu strany prospěšné ustoupit martovovcům a kooptovat šestku, skládám funkci člena rady strany a člena redakce ústředního orgánu.

N. Lenin

1. listopadu 1903

Ženeva

P. S. V žádném případě neodmítám ze všech sil podporovat svou prací nové ústřední instituce strany.

Odevzdáno Plechanovovi 1. XI. 1903.

*Otištěno v Ženevě roku 1904 v brožuře
L. Martova, Borba s „osadnym
položeniem“ v Rossijskoj social-de-
mokratičeskoj rabočej partii*

Podle rukopisu

POSTAVENÍ BUNDU VE STRANĚ

Pod tímto názvem vydal Bund překlad článku^[142] z 34. čísla Arbeiterstimme⁴³. Tento článek, připojený k usnesením V. sjezdu Bundu, je jakýmsi jejich oficiálním komentářem. Je to pokus o soustavný výklad všech argumentů, z nichž nutně vyplývá, že Bund „musí být federativní složkou strany“. Bude zajímavé tyto argumenty blíže prozkoumat.

Autor začíná tím, že nejpalcivější otázkou, před níž stojí ruská sociální demokracie, je otázka sjednocení. Na jakém základě je takové sjednocení možné? Manifest^[92] z roku 1898⁴⁴ vychází z principu autonomie. Autor tento princip rozebírá a zjišťuje, že mu schází logika, že je vnitřně rozporný. Chápeme-li problémy týkající se speciálně židovského proletariátu jen jako problémy metod agitace (vzhledem k zvláštnímu jazyku, k zvláštní mentalitě a zvláštní kultuře židů), je to technická (?) autonomie. Avšak taková autonomie znamená likvidaci jakékoli samostatnosti, protože ji má každý výbor strany, a postavit Bund naroveň výborům znamená negovat autonomii. Pokud však pod autonomií chápeme autonomii v některých programových otázkách, nemělo by smysl zbavovat Bund jakékoli samostatnosti v ostatních programových otázkách; samostatnost v programových otázkách nutně předpokládá zastoupení Bundu jako takového v ústředních orgánech strany, tj. předpokládá nikoli autonomii, nýbrž federaci. Pevný základ pro postavení Bundu ve straně je třeba hledat v dějinách židovského revolučního hnutí v Rusku. Tyto dějiny nám ukazují, že všechny organizace působící

mezi židovskými dělníky splývaly v jediný svaz, Bund, a že se jeho působení šířilo z Litvy do Polska a pak na jih Ruska. Dějiny tedy zbořily všechny územní přehradu a učinily z Bundu jediného představitele židovského proletariátu. To je princip, který není výplodem planého mudrování (?), nýbrž výsledkem celých dějin židovského dělnického hnutí: Bund je jediným představitelem zájmů židovského proletariátu. Je samozřejmé, že organizace proletariátu celé jedné národnosti může být součástí strany jenom tehdy, je-li strana uspořádána federativně, neboť židovský proletariát je nejen součástí světové rodiny proletářů, ale také součástí židovského národa, který zaujímá zvláštní postavení mezi ostatními národy. A konečně výrazem pevného spojení jednotlivých složek strany je právě federace, neboť jejím hlavním znakem je bezprostřední účast každé z těchto složek v činnosti strany; všechny složky strany se pak budou cítit rovnoprávné. Autonomie však předpokládá bezprávnost jednotlivých složek strany, nezáměr o společné záležitosti, vzájemnou nedůvěru, třenice a konflikty.

Toto jsou autorovy argumenty, které jsme reprodukovali téměř výhradně jeho vlastními slovy. Dají se shrnout do tří bodů: všeobecné argumenty o vnitřní rozpornosti autonomie a její nevhodnosti z hlediska těsného spojení jednotlivých složek strany; poučení z dějin, které z Bundu učinily jediného představitele židovského proletariátu, a konečně argument, že židovský proletariát je proletariátem celé jedné národnosti, která zaujímá zvláštní postavení. Autor se tedy chce opřít jak o všeobecné organizační zásady, tak o poučení z dějin a rovněž o ideu národnosti. Autor — to se mu musí nechat — se snaží všestranně prozkoumat otázku. A právě proto se v jeho výkladu tak výstižně obrátí stanovisko Bundu k této otázce, která nás všechny tolik znepokojuje.

Za federace jsou prý složky strany rovnoprávné a podílejí se na společných záležitostech bezprostředně; za autonomie jsou bezprávné a jako takové se celostranického ži-

vota neúčastní. Taková úvaha patří výlučně do sféry zjevných nelogičností a jako vejce vejci se podobá úsudkům, kterým matematici říkají matematická sofizmata a v nichž se — na první pohled přísně logicky — dokazuje, že dvakrát dvě je pět, že část je větší než celek atd. Existují celé sbírky takových matematických sofizmat a školákům jsou svým způsobem užitečné. Avšak lidem, kteří si o sobě myslí, že jsou jedinými představiteli židovského proletariátu, je přímo trapné vysvětlovat tak elementární sofizma, jako je rozdílné chápání „složky strany“ v obou polovinách jedné a téže úvahy^[155]. Když mluví o federaci, rozumějí složkou strany souhrn různých místních organizací; když mluví o autonomii, rozumějí složkou strany každou jednotlivou místní organizaci. Sestavte z těchto zdánlivě totožných pojmů sylogismus a dospějete k nezvratnému závěru, že dvakrát dvě je pět. A je-li bundovcům podstata jejich sofizmatu přece jenom nejasná, stačí, aby nahlédli do svých vlastních maximálních stanov, a tam zjistí, že právě za federativního uspořádání jsou místní organizace spojeny s ústředím strany zprostředkovaně, kdežto za autonomie je toto spojení bezprostřední. Ba ne, raději ať už naši federalisté o „pevném spojení“ nemluví! Vyvracejí-li tvrzení, že federace znamená *oddělenost* a autonomie naopak *splynutí* složek strany, mohou se jedině zesměšnit.

O nic zdařilejší není ani pokus dokázat „nelogičnost“ autonomie tím, že se rozdělí na autonomii programovou a technickou. Už toto rozdělení samo je nanejvýš nesmyslné. Proč by se zvláštní metody agitace mezi židovskými dělníky měly pokládat za technickou otázku? Co je na tom technického, jde-li o zvláštnosti jazyka, mentality a způsobu života? Jak je možné mluvit o samostatnosti v programových otázkách například v souvislosti s požadavkem občanské rovnoprávnosti židů? Program sociální demokracie vytyčuje jen základní požadavky společné všemu proletariátu bez ohledu na profesionální, místní, národnostní a rasové rozdíly. Tyto rozdíly způsobují, že jeden

a týž požadavek naprosté rovnosti občanů před zákonem si na jednom místě vynucuje agitovat proti jednomu druhu nerovnoprávnosti, na jiném místě nebo mezi jinými skupinami proletariátu agitovat proti jinému druhu nerovnoprávnosti atd. Jeden a týž bod programu se aplikuje odlišně podle rozdílů ve způsobu života, v kultuře, ve vzájemném poměru společenských sil v různých částech země atd. Agitace pro jeden a týž programový požadavek se vede různými způsoby, v různých jazycích a s ohledem ke všem těmto rozdílům. Autonomie v otázkách týkajících se speciálně proletariátu určité rasy, určitého národa a určité oblasti tedy znamená, že formulovat zvláštní požadavky v rámci realizace společného programu a stanovit metody agitace se přenechává příslušné organizaci k samostatnému rozhodnutí. Strana jako celek a její ústřední instituce stanoví společné hlavní zásady programu a taktiky, avšak rozličné způsoby realizace těchto zásad v praxi a agitaci určují jednotlivé organizace strany, které jsou ústředí podřízeny, v souladu s místními, rasovými, národnostními, kulturními a jinými rozdíly.

Skutečně je takové pojetí autonomie nejasné? A není snad dělení autonomie na programovou a technickou tou nejčistší scholastikou?

Všimněte si, jak je pojem autonomie „logicky rozebírán“ v brožuře, kterou se zde zabýváme. „Z celého souhrnu problémů, jimiž se sociální demokracie musí zabývat,“ píše se v této brožuře o principu autonomie, z níž vychází Manifest z roku 1898, „se vyčleňují (sic!) některé otázky, o nichž se uznává, že se týkají speciálně židovského proletariátu... Autonomie Bundu končí tam, kde začíná sféra společných otázek... Z toho vyplývá dvojaké postavení Bundu ve straně: ve specifických otázkách vystupuje jako Bund... ve společných otázkách ztrácí svůj zvláštní charakter a je stavěn na roveň pouhému výboru strany...“ Sociálně demokratický program požaduje naprostou rovnost všech občanů před zákonem. V rámci *realizace* tohoto pro-

gramu předkládá určitý specifický požadavek židovský dělník ve Vilně, kdežto Baškir, dělník z Ufy, klade úplně jiný specifický požadavek. Znamená to snad, že se ze „souhrnu problémů“ „některé *vyčleňují*“? Když se všeobecný požadavek rovnoprávnosti realizuje vytyčováním celé řady specifických požadavků, aby byly odstraněny specifické formy nerovnoprávnosti, *vyčleňují* se tím specifické problémy z obecných? Specifické požadavky se z obecných nevyčleňují, ale naopak se vytyčují proto, aby se jimi *realizovaly* obecné požadavky programu. To, co se speciálně týká Žida ve Vilně, se odděluje od toho, co se speciálně týká Baškira v Ufě. Zobecnit jejich požadavky, hájit jejich *společné úřední zájmy* (ne však zájmy specifické, profesionální, rasové, místní, národní atd.) je záležitostí celé strany, záležitostí stranického ústředí. Zdálo by se, že je to dostatečně jasné! Jenže bundovci to zamotali, protože místo logického rozboru nám vytrvale předkládali ukázky nelogičnosti. Vůbec nepochopili vztah mezi obecnými požadavky sociální demokracie a požadavky specifickými. Mysleli si, že „z celého souhrnu problémů, jimiž se sociální demokracie musí zabývat, se některé vyčleňují“, zatímco ve skutečnosti *každá* otázka, které se náš program dotýká, je zobecněním celé řady specifických otázek a požadavků; *každý* bod programu je společný *všemu* proletariátu a současně se rozpadá na specifické otázky podle rozdílných profesí proletářů, jejich životních podmínek, jazyka aj. Bundovce mate rozporné a dvojaké postavení Bundu, které prý spočívá v tom, že Bund vystupuje ve specifických otázkách jako Bund, kdežto ve společných otázkách ztrácí svůj zvláštní charakter. Kdyby se jen trochu zamysleli, přišli by na to, že taková „dvojakost“ je v postavení *vůbec každého* sociálně demokratického dělníka, který ve specifických otázkách vystupuje jako představitel určité profese, jako příslušník určitého národa, jako obyvatel určitého kraje, kdežto ve společných otázkách „ztrácí svůj zvláštní charakter“ a je stavěn naroveň *kterémukoli jinému* sociálnímu demokratu. Autonomie

Bundu podle stanov z roku 1898 a autonomie tulského výboru jsou naprosto stejného druhu; jen rámeček této autonomie je v prvním případě poněkud jiný, poněkud širší než v druhém případě. A není to nic jiného než za vlasy přitažená nelogičnost, když se Bund pokouší tento závěr vyvrátit tezí: „Když se Bundu v některých *programových* otázkách ponechává samostatnost, proč se mu bere *veškerá* samostatnost v ostatních programových otázkách?“ Takto stavět proti sobě specifické a společné otázky jako „některé“ proti „ostatním“ je jedinečná ukázka bundovského „logického rozboru“! Tito lidé nemohou za nic na světě pochopit, že je to totéž jako stavět rozdílnou barvu, chuť a vůni některých jablek proti *počtu* „ostatních“ jablek. Můžeme vás, pánové, ubezpečit, že nejen některé, nýbrž každé jablko má svou zvláštní chuť, barvu a vůni. Nejen v „některých“, nýbrž *bez výjimky ve všech* programových otázkách se vám ponechává samostatnost, pánové, ale jen potud, pokud jde o aplikaci těchto otázek na specifické zvláštnosti židovského proletariátu. Mein teurerer Freund, ich rat' Euch drum zuerst Collegium logicum!*

Druhý argument bundovců spočívá v tom, že se dovolávají dějin, jež údajně učinily z Bundu jediného představitele židovského proletariátu.

Tato teze je za prvé nesprávná. Sám autor brožury říká, že „práce jiných organizací (kromě Bundu) v tomto směru (tj. práce mezi židovským proletariátem) buďto nepřinesla nic, nebo její výsledky nestojí za povšimnutí“. To znamená, že se pracovalo, jak sám přiznává, takže Bund *nebyl jediným* představitelem židovského proletariátu; pokud jde o zhodnocení výsledků této práce, nebude samozřejmě nikdo spoléhat jenom na úsudek Bundu; a konečně je dobře známo, že Bund *bránil* ostatním organizacím v práci mezi židovským proletariátem (stačí připomenout, jak Bund bojoval proti jekatěrinoslavskému výboru strany, který se odvážil

* Tož radím — aby se bystřil váš um — nejdřív collegium logicum.⁴⁵
Red.

vydat svolání^[32] adresované židovským dělníkům⁴⁶⁾, takže i kdyby výsledky opravdu nestály za povšimnutí, je tím částečně vinen Bund sám.

Dále. Zrnko pravdy v odvolávání se Bundu na dějiny ještě nijak nedokazuje správnost jeho argumentace. Skutečné fakty, které měl Bund na mysli, nesvědčí v jeho prospěch, nýbrž proti němu. Jde o to, že Bund existoval a vyvíjel se — během pěti let, která uplynula od prvního sjezdu — naprosto samostatně a nezávisle na ostatních organizacích strany. Tehdy bylo faktické spojení mezi všemi organizacemi strany vůbec neobyčejně slabé, avšak spojení Bundu s ostatními částmi strany nejenže bylo ještě mnohem slabší než spojení mezi ostatními organizacemi, ale dokonce čím dál víc ochabovalo. Že toto spojení *oslaboval* Bund sám, to přímo dokazují dějiny zahraničních organizací naší strany. V roce 1898 patřili členové Bundu k jediné společné stranické organizaci v zahraničí; v roce 1903 se oddělili a vytvořili úplně samostatnou a nezávislou zahraniční organizaci. O samostatnosti a nezávislosti Bundu nejsou žádné pochybnosti, zrovna tak jako nejsou pochybnosti o tom, že tato samostatnost a nezávislost postupně sílí.

Co tedy z tohoto nesporného faktu vyplývá? Pro bundovce z toho vyplývá, že musí před tímto faktem kapitulovat, otrocky se mu podřídít, povýšit jej na zásadu, a to na jedinou zásadu, která postavení Bundu zajistí trvalý základ, a vtělit tuto zásadu do stanov, které by uznaly Bund za jediného představitele židovského proletariátu ve straně. Podle našeho názoru je však takovýto závěr čirý oportunismus, „chvostismus“ nejhrubšího ražení. Z pětileté historie roztržštěnosti je třeba vyvodit závěr, že tuto roztržštěnost nelze povýšit na zákon, nýbrž naopak jednou provždy s ní skoncovat. Nebo chce snad ještě někdo popírat, že šlo skutečně o roztržštěnost? Tehdy se *každá* část strany vyvíjela samostatně a nezávisle; neměl by se už jen z toho vyvodit „princip“ federace mezi Sibiří, Kavkazem, Uralem, jižním Ruskem aj.?? Bundovci sami připouštějí, že strana jako

organizační spojení jednotlivých částí fakticky neexistovala; jak je potom možné z toho, co vzniklo v situaci, kdy žádná strana neexistovala, vyvozovat závěr o *obnově* organizační jednoty? Ne, pánové, jestliže se odvoláváte na historickou etapu roztržitosti, jež vedla k oddělení, dokazujete tím jedině nenormálnost tohoto izolovaného postavení. Vyvozovat z několika let *dezorganizace* ve straně *organizační* „princip“ znamená počínat si podobně jako představitelé historické školy, kteří podle známé Marxovy sarkastické poznámky byli ochotni hájit knutu jenom proto, že to byla knuta historická⁴⁷.

A tak tedy ani „logický rozbor“ autonomie, ani historické argumenty rozhodně nemohou seabemíň „zásadně“ zdůvodnit oddělenost Bundu. Zato bezesporu zásadní je třetí argument, jímž se Bund dovolává ideje židovského národa. Tato sionistická idea je však bohužel veskrze falešná a v podstatě reakční. „Židé přestali existovat jako národ, který je nemyslitelný bez určitého území,“^[33] praví jeden z nejvýznamnějších marxistických teoretiků Karl Kautsky (viz Jiskra, č. 42 a separát z téhož čísla Kišiněvský masakr a židovská otázka^[34], s. 3). A nedávno týž autor, zabývající se národnostní otázkou v Rakousku, ve snaze podat vědeckou definici národa vymezil dva základní znaky tohoto pojmu: jazyk a území (Die Neue Zeit⁴⁸, 1903, č. 2)^[192]. Doslova totéž píše v polemice s antisemity a sionisty jeden francouzský žid, radikál Alfred Naquet. „Chce-li se Bernhard Lazare pokládat za příslušníka zvláštního národa,“ říká o známém sionistovi, „je to jeho věc; já však prohlašuji, že ačkoli jsem od narození žid..., neuznávám židovskou národnost... Nemám jinou národnost než francouzskou... Copak židé tvoří zvláštní národ? Ačkoli ve velmi dávné minulosti nepochybně národem byli, odpovídám na tuto otázku kategorickým *ne*. Pojem národa předpokládá určité podmínky, a ty zde v tomto případě nejsou splněny. Národ musí mít území, na němž se může vyvíjet, a pak, alespoň v dnešní době,

dokud světová konfederace tuto základnu ještě nerozšířila, musí mít národ společný jazyk. Židé už nemají ani území, ani společný jazyk... Bernhard Lazare právě tak jako já zřejmě neznal ani slovo hebrejsky, takže kdyby sionismus dosáhl svého cíle, těžko by se domluvil se svými soukmenovci (congénères) z jiných světadílů“ (La Petite République, 24. září 1903)⁴⁹. „Němečtí a francouzští židé se vůbec nepodobají židům polským a ruským. V charakteristických rysech židů není nic, co by neslo pečeť (empreinte) národnosti. Kdyby bylo možné uznat židy za národ, jako je uznává Drumont, byl by to národ uměle vytvořený. Dnešní žid je produktem nepřirozeného výběru, jemuž byli jeho předkové vystaveni téměř osmnáct století.“ Bundovcům tedy zbývá už jen rozpracovat ideu zvláštní národnosti ruských židů, jejímž jazykem je žargón a jejíž území je vymezeno hranicí usídlení.

Idea zvláštního židovského národa je vědecky* naprosto neudržitelná a z politického hlediska reakční. Nezvratně to v praxi dokazují všeobecně známé fakty z nedávných dějin i ze současné politické skutečnosti. Se zánikem středověku a s rozvojem politické svobody postupovala v celé Evropě politická emancipace židů, jejich přechod od žargónu k jazyku toho národa, mezi jehož příslušníky žijí, a vůbec jejich nesporná další asimilace s okolním obyvatelstvem. Máme se snad opět vrátit k svérázným teoriím a prohlásit, že právě Rusko bude výjimkou, přestože osvobozené hnutí

* Moderní věda neuznává nejen národnostní, ale ani rasové zvláštnosti židovstva a zdůrazňuje především zvláštnosti *dějin* židovstva. „Vyplyvá snad zvláštnost židovstva z jeho rasového charakteru?“ ptá se K. Kautsky a odpovídá, že ani přesně nevíme, co je to vlastně rasa. „Vůbec nepotřebujeme tento pojem, který nedává žádnou skutečnou odpověď, nýbrž jen rozšiřuje další otázky. Stačí prozkoumat dějiny židovského lidu, abychom si ujasnili příčiny jeho charakteru.“ I takový znalec těchto dějin, jako je Renan, o židech říká: „Jejich zvláštní povahové vlastnosti a způsob života jsou mnohem spíše výsledkem sociálních podmínek (nécessités sociales), které na ně po staletí působily, než rasovým znakem (phénomène de race).“

židů je v Rusku mnohem hlubší a rozsáhlejší díky tomu, že se v židovském proletariátu probudilo hrdinné uvědomění? Je to snad náhoda, že právě reakční síly celé Evropy a zejména Ruska táhnou do boje *proti* asimilaci židovstva a pokoušejí se zachovat jeho izolované postavení?

Asimilace, nebo izolace — tak *zní* židovská otázka. A idea židovské „národnosti“ je zjevně reakční nejen v pojetí jejích důsledných stoupců (sionistů), ale také v pojetí těch, kdo se jí pokoušejí sloučit s idejemi sociální demokracie (bundovci). Idea židovské národnosti je v rozporu se zájmy židovského proletariátu, protože v něm přímo i nepřímou probouzí protiasimilační nálady, nálady ve prospěch „ghetta“. „Když Národní shromáždění vydalo v roce 1791 dekret o emancipaci židů,“ napsal Renan, „zabývalo se rasovou otázkou velmi málo... 19. století má za úkol všechna ‚ghetta‘ zlikvidovat a nemohu nikterak vítat snahy těch, kdo je chtějí obnovit. Židovská rasa prokázala světu obrovské služby. Až bude asimilována s různými národy, až harmonicky splyne s různými národními celky, prokáže i v budoucnu zrovna takové služby jako v minulosti.“ A Karl Kautsky se vyslovuje ještě jednoznačněji tam, kde má na mysli speciálně ruské židy. Nevraživost k národnostně cizím vrstvám obyvatelstva lze odstranit „jedině tak, že národnostně cizí vrstvy obyvatelstva přestanou být cizí, že splynou s ostatním obyvatelstvem. *To je jediné možné řešení židovské otázky a naší povinností je podporovat všechno, co pomáhá odstraňovat izolované postavení židů.*“ A právě proti tomuto jediné možnému řešení se staví Bund, neboť nejenže neodstraňuje, nýbrž naopak propagováním ideje židovského „národa“ a návrhu na federaci židovského a nežidovského proletariátu ještě více upevňuje a uzákoňuje izolované postavení. To je zásadní omyl „bundovství“, který důslední představitelé židovské sociální demokracie musí napravit a také jej napravit. Tento omyl nutí bundovce k něčemu tak nevídanému v mezinárodní sociální demokracii, jako je podněcování nedůvěry židovských proletářů

k nežidovským, podezřívání nežidovských proletářů a šíření nepravd o nich. Uvedu důkaz z téže brožury: „Takový nesmysl (aby organizaci proletariátu celé národnosti bylo odepřeno zastoupení v ústředních orgánech strany) lze otevřeně hlásat, jen (všimněte si!) pokud jde o židovský proletariát, který musí vzhledem k zvláštním historickým osudům židovského národa ještě bojovat za rovnoprávné postavení (!!) v rodině světového proletariátu.“ Nedávno jsme se s podobnou invektivou setkali v jednom sionistickém letáku, jehož autoři zuří a běsní proti Jiskře, neboť v jejím boji proti Bundu vidí neochotu uznat „rovnoprávnost“ židů s nežidy. A sionistické invektivy teď opakují bundovci! Šíří vyslovenou lež, protože jsme „hlásali“, aby bylo „zastoupení odepřeno“ „nejen“ židům, ale i Arménům, Gruzíncům a jiným, a pokud jde o Poláky, vyzývali jsme ke sblížení, k sjednocení, ke splynutí všeho proletariátu bojujícího proti carskému samoděržaví. Vždyť ne nadarmo proti nám brojila PSS (Polská socialistická strana)! Nazývat svůj boj za sionistickou *ideu* židovského národa, za federativní *princip* organizace strany „bojem za rovnoprávné postavení židů v rodině světového proletariátu“ znamená degradovat boj ve sféře idejí a principů na podezírání, štvánice a kříšení historicky vzniklých předsudků. Znamená to dávat zřetelně najevo, že jim v jejich boji scházejí skutečně ideové a principiální zbraně.

Tím jsme dospěli k závěru, že ani logické, ani historické a ani nacionalistické argumenty Bundu neobstojí před žádou kritikou. Období roztržstěnosti, v němž zesílilo kolísání mezi ruskými sociálními demokraty a prohloubila se oddělenost jednotlivých organizací, se u bundovců projevovalo stejně, ne-li ještě výrazněji. Místo aby si za své heslo zvolili boj proti této historicky vzniklé (a roztržstěností vystupňované) oddělenosti, povýšili ji na zásadu; k tomuto účelu jim posloužilo sofizma o vnitřní rozpornosti autono-

mie a sionistická idea židovského národa. Jedině rozhodné a poctivé přiznání této chyby a vyhlášení *obratu ke splynutí* může vyvést Bund z bludné cesty, na niž vkročil. Jsme přesvědčeni, že nejlepší představitelé sociálně demokratických idejí mezi židovským proletariátem dříve či později donutí Bund, aby opustil cestu izolovanosti a nastoupil cestu ke splynutí.

Jiskra, č. 51
22. října 1903

Podle textu Jiskry

BURŽOAZIE

V NARODNICKÉM HÁVU

A ZMATENÉ NARODNICTVÍ ⁵⁰

Ruští marxisté již dávno upozorňují na to, jak staré ruské, klasické, revoluční narodnictví od osmdesátých let minulého století nezadržitelně degeneruje. Pohasínala víra ve zvláštní uspořádání rolnického hospodářství, víra v občinu jakožto zárodek a základ socialismu, víra, že okamžitou sociální revolucí, na niž je lid již připraven, je možné vyhnout se kapitalistickému vývoji. Politický význam si zachovaly pouze požadavky, aby byla učiněna nejružnější opatření k upevnění rolnického hospodářství a „drobné lidové výroby“ vůbec. To ve své podstatě nebylo již nic jiného než buržoazní reformátorství; narodnictví se rozplývalo v liberalismu; vznikal liberálně narodnický směr, který nechtěl nebo nemohl vidět, že plánovaná opatření (všechny ty úvěry, družstva, meliorace, rozšiřování pozemkové držby) nepřesahují rámec *stávající* buržoazní společnosti. Narodnické teorie pánů V. V., Nikolaje — ona a jejich četných přítakávačů byly pouze kvazivědeckou rouškou k zastření této nepřijemné, ale nesporné skutečnosti. Marxistická kritika tuto roušku strhla, a tak vliv narodnických idejí na ruské revoluční kruhy překvapivě rychle ochabl. Tyto ideje se už i fakticky stávaly výlučnou záležitostí té vrstvy, jejíž povaze odpovídaly, tj. ruské liberální „společnosti“.

Západoevropský bernsteinismus byl dalším pramínkem, který tento proud posílil, ale zároveň i pozměnil. Jistě se nadarmo neříká, že „nikdo není doma prorokem“. Bernstein ve své vlasti nepochodil, ale zato jeho ideje „vzali vážně“ a v praxi uplatnili někteří francouzští, italsí a ruští

socialisté, z nichž se rychle vyklubali představitelé buržoazního reformismu. Náš liberálně narodnický směr, oplodněný těmito idejemi, si získal nové stoupence z ex-marxistů a tím, že odhodil některé primitivní iluze a reakční balast, vnitřně vyspěl. Bernsteinismus vykonal své — ne tím, že přetvořil socialismus, nýbrž tím, že vtiskl nové fázi buržoazního liberalismu svůj ráz a některým kvazisocialistům strhl masku socialismu.

Nanejvýš zajímavým a poučným příkladem sblížení a splynutí evropských oportunistických a ruských narodnických idejí je článek pana L. K agrární otázce^[40] v 9. (33.) čísle časopisu Osvoboždění⁵¹. Je to v pravém smyslu slova programový článek, který svědomitě vykládá jak všeobecné autorovo krédo, tak i systematickou aplikaci tohoto kréda na určitou oblast otázek. Tento článek bude mezníkem v dějinách ruského liberalismu, neboť je významným krokem k jeho zformování a upevnění.

Autor odívá svůj buržoazní liberalismus do šatů střížených podle poslední módy. Téměř doslova opakuje Bernsteinova slova a s komickou vážností se pokouší čtenáře ujistit, že „liberalismus a socialismus vůbec nelze od sebe oddělovat a tím méně stavět proti sobě: ve svém základním ideálu jsou totožné a nerozlučně spjaté — socialismus neznamená pro liberalismus žádné nebezpečí, jak se mnozí obávají, přichází nikoli zničit, nýbrž naplnit odkaz liberalismu“. Je známá věc, že přání je otcem myšlenky, a pan L. a jeho společníci by si strašně přáli, aby se sociální demokraté od liberálů nedistancovali, aby chápali socialismus „ne jako hotová dogmata a strnulé doktríny, které si osobují schopnost dopředu odhadnout celý průběh historického vývoje...“ (atd., zcela v duchu listu Revoljucionnaja Rossija⁵²), nýbrž „jako obecný etický ideál...“ (který, jak známo, všichni šosáci včetně liberálů považují za ideál v tomto slzavém údolí neuskutečnitelný a podle jejich názoru patřící do oblasti budoucího života a „věcí o sobě“).

Liberálové by ovšem chtěli — odpusťte mi triviálnost

mélio přirovnání! — ukázat lepší stránku zboží, ztotožnit politický liberalismus v Rusku se sociálně ekonomickým demokratickým. Je to velmi „ušlechtilá“ myšlenka, ale zároveň velmi zmatená a velmi ošidná. Ušlechtilá proto, že vyjadřuje zbožné přání určité části liberálů hájit rozsáhlé sociální reformy. Zmatená proto, že staví demokratický liberalismus proti buržoaznímu (opět zcela v duchu listu *Revoljucionnaja Rossija!*); autor zřejmě nemá ani ponětí o tom, že v každé kapitalistické společnosti nutně musí existovat určité *buržoazně* demokratické síly, které jsou pro rozsáhlé demokratické a sociálně ekonomické reformy; stejně jako všichni ruští Millerandové by autor rád postavil *buržoazní* reformátorství naroveň socialismu, který je samozřejmě třeba chápat „ne jako hotová dogmata“ atd. Tato myšlenka je koneckonců velmi ošidná, neboť autor sebe i druhé ujišťuje, že v určité historické situaci sympatie určité části liberálů pro reformy — „starost o potřeby a zájmy lidu, „narodnictví“ v pravém a krásném etickém smyslu tohoto slova“ — jsou nebo mohou být trvalou vlastností liberalismu vůbec. To je naivní až k pláči. Kdo by nevěděl, že se každá buržoazní vláda, jež odstoupila, každá „opozice Jeho Veličenstva“ vždy ohání svým pravým, krásným a etickým „narodnictvím“, dokud zůstává v opozici? Ruská buržoazie si hraje na narodnictví (a někdy si na ně hraje upřímně) právě proto, že je v opozici, ale ještě není u vesla. Ruský proletariát na úlisné řeči pánů osvobožďenovců odpoví: pas si bête, messieurs! Tak hloupý zas nejsem, pánové, abych tomu uvěřil!

Od všeobecných úvah o totožnosti liberalismu a socialismu přechází pan L. k obecné teorii agrární otázky. V deseti řádcích roznáší marxismus na kopytech (stále dokola v duchu listu *Revoljucionnaja Rossija*), který k tomuto účelu, jak už to bývá, vykládá ve vulgárně zjednodušené podobě: prohlašuje o něm, že neodpovídá zkušenostem, že je vědecky nepodložený a vůbec nepravdivý! Je neobyčejně příznačné, že jako jediný důkaz uvádí evropskou

socialistickou (podtrženo panem L.) literaturu; zřejmě bernsteinovskou. To je zajisté velmi přesvědčivý důkaz! Jestliže evropští (*evropští!*) socialisté začínají myslet a uvažovat buržoazním způsobem, proč by se tedy ruští buržoové nevydávali jak za narodniky, tak za socialisty? Kdyby marxistický názor na rolnickou otázku, přesvědčuje nás pan L., „byl nesporný a jedinečně možný, stavěl by celé zemstevní (sic!) Rusko do strašlivé, tragické situace a odsuzoval je k nečinnosti, neboť je dokázáno, že pokroková agrární politika a vůbec rozumná, účelná pomoc rolnickému hospodářství není možná“. Jak vidíte, je to nevyvratitelný argument: *protože* marxismus dokazuje nemožnost trvalejší prosperity širších vrstev rolnictva za kapitalismu, staví *tím* do strašlivé, tragické situace „zemstevní“ (nemělo tu snad být „statkářské“?) Rusko, tj. Rusko, které žije právě ze zbití a proletarizace rolnictva. Ano, ano, vždyť jedna ze světodějných zásluh marxismu je právě v tom, že jednou provždy postavil do strašlivé, tragikomické situace ideology buržoazie, kteří se halí do hávu narodnictví, sociálně ekonomického demokratismu apod.

Abychom probrali teoretická cvičení pana L., zbývá nám uvést ještě tuto perličku. Dovídáme se, že „zde (tj. v zemědělství) nedochází a ani nemůže dojít k onomu automatickému (!) pokroku, který je do jisté míry možný v průmyslu v souladu s objektivním (!) vývojem techniky“. Celá tato nepřekonatelná hlubokomyslnost byla převzata od pánů Kablukovů, Bulgakovů, E. Davidů a tutti quanti, kteří ve „vědeckých“ pracích ospravedlňují zaostalost svých názorů technickou, ekonomickou a sociální zaostalostí zemědělství. Zaostalost zemědělství je nesporná, marxisté ji dávno konstatovali a lze ji plně vysvětlit, ale „automatický (byť jen do jisté míry) pokrok v průmyslu“ a objektivní vývoj techniky — to už nemá hlavu ani patu.

Exkursy do oblasti vědy nejsou však ničím jiným než architektonickou ozdobou článku pana L. Pan L. jako opravdový reálný politik předkládá spolu s největším gali-

matyášem všeobecných úvah nanejvýš střízlivý a věcný praktický program. Opravdu skromně — svou úřední ruštinou — se omlouvá, že nemá v úmyslu koncipovat program a že se omezuje pouze na vyjádření svého stanoviska, ale je to jen nemístná skromnost. Ve skutečnosti však nacházíme v článku pana L. neobyčejně zevrubný a ucelený agrární program ruských liberálů, jemuž chybí pouze stylistická úprava a rozdělení do jednotlivých bodů. Program má důsledně liberální zaměření: politická svoboda, demokratická daňová reforma, svoboda pohybu a rolnicko-demokratická agrární politika, jejímž cílem je demokratické pozemkové vlastnictví. V zájmu této demokratizace je požadována svoboda vystoupení z občiny, přeměna občiny z nuceného svazku ve svobodný svazek, který by se podobal kterémukoli hospodářskému sdružení, a zavedení demokratického pachtovního práva. „Stát“ musí pomáhat „přechodu půdy do rukou pracujících mas“ prostřednictvím celé řady opatření, jako je rozšíření působnosti rolnické banky, zestátnění údělné půdy, „vytvoření drobných pracovních hospodářství na soukromém nebo družstevním základě“ a konečně nucené vyvlastnění nebo povinný výkup půdy pro potřebu rolníků. „Ovšem tento povinný výkup musí být postaven na pevný základ zákonitosti a v každém jednotlivém případě zajištěn spolehlivými zárukami“, ale v některých případech musí být proveden „téměř“ (sic!) „bez výhrad“, například pokud jde o „odřezky“, jež vytvářejí něco na způsob nevolnických vztahů. Aby byly polonevolnické vztahy odstraněny, musí být státu přiznáno právo nuceného vyvlastnění a nucené parcelace příslušných pozemků.

Tak vypadá agrární program liberálů. Jeho srovnání se sociálně demokratickým agrárním programem^[44] se nabízí samo od sebe. Shodují se v nejbližší tendenci i ve většině požadavků. Rozdíl spočívá v dalších dvou bodech, které mají stěžejní význam. Za prvé, sociální demokraté chtějí odstranit pozůstatky nevolnictví (tento cíl si přímo vytyčují

oba programy) revoluční cestou a s revoluční rozhodností, kdežto liberálové cestou reforem a nerozhodně. Za druhé, sociální demokraté zdůrazňují, že zřízení očišťované od pozůstatků nevolnictví je buržoazní zřízení, odhalují už předem a okamžitě všechny jeho rozpory a snaží se zrovna tak okamžitě rozšířit třídní boj, který se skrývá v lůně tohoto nového zřízení a který se již dnes prodírá na povrch, a posílit uvědomělost tohoto boje. Liberálové nechtějí vidět, že zřízení očištěné od nevolnictví je buržoazní, zastírají jeho rozpory a snaží se otupit třídní boj utajený v jeho lůně.

Podívejme se blíže na tyto rozdíly.

Reformistický a nerozhodný charakter liberálního agrárního programu je jasně vidět především z toho, že nepřekračuje rámeček „povinného výkupu“, a i ten uznává jen „téměř“ bez výhrad, zatímco sociálně demokratický agrární program požaduje vyvlastnění odřezků jejich dosavadním vlastníkům bez náhrady, kdežto výkup připouští pouze ve zvláštních případech, a to výkup na úkor šlechtického pozemkového vlastnictví. Sociální demokraté, jak je známo*, se nezříkají ani vyvlastnění veškeré statkářské půdy, jenom považují za nepřipustné a dobrodružné zařazovat tento ne vždy vhodný požadavek do programu. Sociální demokraté od samého začátku vybízejí proletariát, aby udělal první revoluční krok společně se zámožným rolnictvem a hned nato pokračoval dále buď s rolnickou buržoazií proti třídě statkářů, nebo proti rolnické buržoazii, kdyby se spojila s třídou statkářů. Liberálové se už i zde, v boji proti polonevolnickým vztahům, vyhýbají třídní aktivitě a boji. Chtějí „státu“ (zapomínajíce na jeho třídní charakter) uložit, aby uskutečnil reformu za pomoci orgánů samosprávy a „zvláštních“ komisí, přičemž srovnávají — a to je nanejvýš charakteristické — nucené vyvlastňování odřezků s nuceným vyvlastňováním pozemků na stavbu

* Viz Plechanovovo prohlášení [189] ve 4. čísle časopisu *Zarja a moje* v odpovědi soudruhovi X[63] (V. I. Lenin, *Sebrané spisy* 7, Praha 1981, s. 225–226. *Red*).

železnic!! Jasněji by nemohli naši liberálové vyjádřit či lépe řečeno *prozradit* své tajné přání, aby vládnoucím třídám byly při nové reformě zajištěny stejně „příznivé“ podmínky, jaké platí vždy a všude při prodeji pozemků na stavbu železnic. A přitom se ještě ohánějí halasnými frázemi, že místo stavovskoaristokratické agrární politiky budou provádět agrární politiku rolnickodemokratickou! Aby se taková změna mohla v praxi uskutečnit, je třeba dovolávat se nikoli „veřejného zájmu“, nýbrž apelovat na utlačovaný stav — stav rolnický — proti stavu utlačujícímu, šlechtickému, je třeba rolnický stav *burcovat* proti stavu šlechtickému, je třeba vybízet rolnictvo k revoluční aktivitě, nikoli stát k provádění reformem. Dále. Když liberálové mluví o odstranění polonevolnických vztahů, zavírají oči před tím, jaké vztahy vlastně očisťují od nevolnictví. Například pan L. opakuje řečičky pánů Nikolaje — ona, V. V. a jiných o „uznání práva zemědělců na půdu, kterou obdělávají“, o „životaschopnosti“ rolnictva, ale skromně mlčí o tom, že tito životaschopní rolníci hospodaří buržoazním způsobem a vykořisťují námezdní práci. O tom, že důsledné uplatňování demokratismu v agrární oblasti znamená nevyhnutelné posílení a konsolidaci právě maloburžoazních představitelů rolnictva, o tom buržoazní demokraté nemají a ani nechtějí mít žádnou představu. Pan L. odmítá (opět podle vzoru narodníků a v duchu listu *Revolucionnaja Rossija*) spatřovat v proletarizaci rolnictva „vývojový typ“ a vysvětluje ji „pozůstatky nevolnictví“ a „celkovým patologickým stavem vesnice“! Až budeme mít ústavu, zřejmě u nás přestanou růst města, vesnická chudina bude utíkat z venkova a statkáři budou přecházet od systému odpracovávání k systému najímání zemědělských dělníků atd.! Pan L., který líčí blahodárny vliv francouzské revoluce na francouzské rolnictvo, pateticky mluví o vymizení hladomorů, o vzestupu zemědělství a jeho pokroku, ale o tom, že to byl buržoazní pokrok, založený na vytvoření „stabilní“ třídy zemědělských námezdních dělníků a na

chronické bídě *nejnižších* vrstev rolnictva, o tom se pochopitelně buržoa v narodnickém hávu nezmíní.

Zkrátka a dobře, v odlišnosti agrárního programu pana L. od sociálně demokratického agrárního programu se s obdivuhodnou věrností jako v kapce vody odrážejí všechny obecné rozdíly mezi minimálními programy liberální a proletářské demokracie. Jestliže vezmete tyto programy, jak je teoreticky vypracovali příslušní ideologové nebo jak je prakticky realizovaly příslušné strany a směry, jestliže nahlédnete do historie, například roku 1848, uvidíte právě tyto dva zásadní rozdíly mezi liberálním a sociálně demokratickým pojetím nejbližších praktických úkolů: na jedné straně reformistická polovičatost v boji proti pozůstatkům nevolnictví a zastírání třídních rozporů „moderní“ společnosti a na druhé straně revoluční boj proti pozůstatkům minulosti, aby se třídní boj rozšiřoval, rozvíjel a zostřoval na půdě nové společnosti. Tyto zásadní rozdíly, typické přímo pro podstatu rozvíjející se kapitalistické společnosti, se přirozeně projevují v nejrozmanitějších formách v různých národních státech a v různých obdobích. Neschopnost rozpoznat za novými a originálními formami „starou“ buržoazní demokracii je charakteristickým rysem jejích důsledných i nedůsledných ideologů. K těm nedůsledným musíme počítat například představitele „zmateného narodnictví“ pana P. Novobranceva^[127] (viz 32. a 33. číslo listu *Revoljucionnaja Rossija*), který o útocích Jiskry na Osvoboždění jako na třídní tiskový orgán buržoazie ironicky říká: „Buržoazii si našla, jen co je pravda.“ „Pan Struve,“ shovívavě nás poučuje *Revoljucionnaja Rossija*, „je představitelem ‚intelligence‘, a ne ‚buržoazie jako třídy‘, neboť žádné třídy a žádné stavy nesjednocuje ani nestrhává s sebou.“ Výborně, pánové! Kdybyste se však nad celou věcí trochu zamysleli, zjistili byste, že pan Struve je představitelem *buržoazní* intelligence. Jenže buržoazii jako třídu uvidí ruský proletariát před sebou na scéně dějin teprve tehdy, až bude existovat politická svoboda, až vláda bude

takřka přímo jakýmsi „výborem“ určité vrstvy buržoazie. Jenom „socialisté z nedorozumění“ mohou nevědět, že je jejich povinností otvírat dělnické třídě oči, aby viděla buržoazii jak v její činnosti, tak v jejím myšlení, jak v jejím zralém, tak v jejím mladicky snivém věku.

Pokud jde o zálibu ve snění, je třeba se podívat právě na pana Novobranceva. Naše stať se však rozrostla už natolik a světový názor i agrárně historické názory pana Novobranceva jsou tak zajímavé, zejména když je srovnáme s panem L., že diskusi k tomu musíme odložit na jindy.

*Napsáno mezi 29. říjnem
a 5. listopadem
(11. a 18. listopadem) 1903
Otištěno 1. prosince 1903
v Jiskře, č. 54
Podepsán: N. Lenin*

Podle textu Jiskry

REDAKCI
ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU
S D D S R

Vážený soudruhu! Buďte tak laskav a uveřejněte v Jiskře toto oznámení:

„N. Lenin není od 1. listopadu (podle nového kalendáře) 1903 členem redakce Jiskry.“

Se sociálně demokratickým pozdravem

N. Lenin

Napsáno 5. (18.) listopadu 1903

Otištěno roku 1904 v brožuře

*L. Martova, Borba s „osadným
položeniem“ v Rossijskoj social-
demokratičeskoj rabočej partii,
Ženeva*

Podle rukopisu

Ústřední výbor SDDSR na svém zasedání 27. listopadu 1903 v Ženevě jednomyslně schválil toto usnesení:

Tím, že soudruh Plechanov koptoval do redakce martovovce, přešel bezprostředně na stranu menšiny sjezdu strany, menšiny, o níž sám nejednou veřejně prohlásil, že inklinuje k oportunistu a anarchismu. Z protokolů sjezdu strany a sjezdu Ligy to vyplyne naprosto jasně. Jeho přechod pod vlivem Zahraniční ligy a v rozporu s jednoznačným rozhodnutím většiny stranických výborů v Rusku je přímým porušením vůle sjezdu strany. Ústřední výbor nemůže připustit takové porušování vůle sjezdu, tím spíše, že soudruh Plechanov tímto svým krokem zneužil odstoupení soudruha Lenina, čímž zklamal důvěru, neboť soudruh Lenin odstoupil podmíněně, aby ve straně zavládl klid. Avšak martovovci, kteří odmítli ultimátum ÚV z 25. listopadu⁵⁴, odmítli mír a tím vypověděli válku.

Proto ÚV přejímá revoluční cestou ústřední orgán strany do svých rukou a oznamuje, že se bude ze všech svých sil snažit, aby o dalším osudu strany rozhodla vůle strany jako celku, nikoli vůle Zahraniční ligy ani zrada jednotlivce.

Ústřední výbor

*Napsáno 14. (27.) listopadu 1903
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

D O P I S   Ú V   S D D S R
V E D E N Í   Z A H R A N I Č N Í   L I G Y,
S K U P I N Á M   P R O   S P O L U P R Á C I
S E   S T R A N O U
A   V Š E M   Č L E N Ů M   S T R A N Y
V   Z A H R A N I Č Í ⁵⁵

Soudruzi! V zájmu definitivního sjednocení strany musíme nyní vyřešit životně důležitý a naléhavý úkol — široce rozvinout práci sociální demokracie v zahraničí a pevně semknout všechny pracovníky působící na tomto poli.

Podle stanov strany^[118] (článek 13) se veškerá práce strany v zahraničí dělí na dvě velké oblasti, které se od sebe liší typem organizace. Na jedné straně propagandu a agitaci v zahraničí bezprostředně řídí a soustřeďuje ve svých rukou Zahraniční liga. ÚV udělá všechno, aby pomohl soustředit tuto veškerou činnost v rukou Ligy a zajistil jí v této funkci autonomii. Naproti tomu Liga poskytuje pomoc hnutí v Rusku výlučně prostřednictvím osob a skupin, které zvláště k tomuto účelu jmenoval ústřední výbor.

ÚV vyzývá všechny členy Ligy, všechny skupiny pro spolupráci se stranou a všechny členy strany v zahraničí, aby všestranně napomáhali Lize v její propagandistické a agitační práci, a hodlá nyní veškeré své úsilí zaměřit na organizování těchto zprostředkujících skupin, jež mají poskytovat pomoc hnutí v Rusku.

Své úkoly v této oblasti chápe ÚV takto:

Pomoc hnutí v Rusku ze zahraničí spočívá hlavně 1. ve vysílání revolucionářů do Ruska; 2. v posílání peněz získaných v zahraničí do Ruska; 3. ve vyhledávání v zahraničí takových spojení s Ruskem a v získávání takových informací a pokynů, které je třeba okamžitě sdělovat do Ruska,

aby se pomohlo soudruhům, kteří tam pracují, aby se pře-
dešlo vyzrazení atd.; 4. v zaslání literatury do Ruska apod.

I když netvrdíme, že jsme tímto výčtem vyčerpali vše-
chny formy poskytování přímé pomoci hnutí v Rusku
ze zahraničí, přece jenom si myslíme, že prozatím stačí
nastínit její hlavní formy a uvést vytvářející se organizaci
do souladu s těmito formami. Zkušenosti ukážou, do jaké
míry bude třeba tuto organizaci v budoucnosti měnit.

Začněme vysláním pracovníků do Ruska. Bylo by samo-
zřejmě žádoucí, aby co nejvíc odjíždějících soudruhů na-
vázalo přímé spojení s hlavním centrem ÚV v zahraničí,
a to s ženevským, od něhož by dostávali konspirační adresy,
hesla, peníze a potřebné pokyny. Avšak celá řada lidí od-
jíždějících na tuto práci nemůže zajet do Ženevy, a proto
ÚV hodlá jmenovat ve všech významnějších zahraničních
střediscích — v Londýně, Paříži, Bruselu, Berlíně, Vídni
aj. — své důvěrníky. Každý, kdo se chystá odjet do Ruska
na práci, dostává pokyn, aby se obracel na místního důvěr-
níka ÚV, který udělá všechno, aby vyslaná osoba mohla co
nejrychleji a nejbezpečněji dojet na určené místo a aby
první kroky takové osoby byly v souladu s celkovým plá-
nem ÚV, pokud jde o rozdělení sil a prostředků atd. ÚV
očekává, že Zahraniční liga poskytne těmto důvěrníkům
ÚV všemožnou pomoc, například tím, že seznámí co nej-
víc lidí v zahraničí s funkcemi těchto důvěrníků a s pod-
mínkami pro styk s nimi, že se vynasnaží, aby v tomto styku
byly co nejpřísněji dodržovány zásady konspirativnosti atd.

Protože vyslání lidí do Ruska z velkých zahraničních
center je záležitost nesmírně závažná a protože jedna osoba
by se vždy nedokázala náležitě seznámit s vyslanými pra-
covníky, bude ÚV podle potřeby, v souladu s 13. článkem
stanov strany, jmenovat ne jednoho, ale celou skupinu
důvěrníků.

Dále. Pokud jde o posílání peněz, bude nejlepší, když se
peněžní sbírky v celém zahraničí plně soustředí v rukou
Ligy, jejíž vedení pak bude předávat peníze ústřednímu

výboru. Snad jenom v nutných případech bude třeba, jak to ukážou zkušenosti, aby místní sekce Ligy odevzdávaly určité částky přímo místním důvěrníkům ÚV, když si například mimořádné okolnosti vyžádají okamžitou pomoc při útěku, při vysílání nějakého soudruha, při odesílání literatury apod. ÚV doufá, že vedení Ligy dá sekcím příslušné pokyny a vypracuje nejlepší formy evidence příjmů a vydání.

Dále je každému samozřejmě známo, že lidé přijíždějící z Ruska do zahraničí velmi často přinášejí takové zprávy, které by byly pro pracovníky v Rusku velmi důležité, například zprávy o rozsahu prozrazení a zatýkání, o nutnosti varovat určité soudruhy ve městě vzdáleném od místa, kde došlo k prozrazení a zatýkání, o nutnosti využít v Rusku určitých spojení, jichž nestačil nebo nemohl využít soudruh, který uprchl nebo odjel, atd. Podle toho, jak bude pokračovat definitivní sjednocování veškeré stranické práce pod vedením ÚV, bude se přirozeně stále častěji naskýtat možnost soustřeďovat všechna tato spojení a pokyny přímo v Rusku, a to je jediná normální a žádoucí cesta. Ale určitě se ještě dlouho budou vyskytovat případy, kdy soudruzi, kteří z různých důvodů utekli nebo legálně odjeli z Ruska, nestačili předat svá spojení v Rusku, takže bude nutné využít k tomu jejich pobyt v zahraničí.

A konečně se ÚV samozřejmě postará o to, aby přeprava literatury byla maximálně soustředěna v rukou zvláštní přepravní skupiny, jejíž část členů se bude stále zdržovat v zahraničí. Proto ÚV jmenuje zvláštní důvěrníky, kteří budou mít na starosti sklady stranické literatury v různých zahraničních střediscích, budou udržovat spojení s pohraničními oblastmi atd. Ale i při sebelepší organizaci přepravy zde samozřejmě vždy zůstanou takové mezery, k jejichž vyplňování bude třeba využívat mimořádných příležitostí, posílat (možná) kufry, využívat všelijakých příhodných možností v obchodních stycích, lodních spojů atd. Veškeré zprávy, pokyny a informace týkající se všech

takových záležitostí je třeba posílat také důvěrníkům ÚV, kteří budou všechny tyto fakty soustřeďovat a jednat podle celkového plánu ÚV a jeho pokynů.

ÚV informuje o svém plánu práce vedení Ligy v přesvědčení, že Liga naopak poskytne všemožnou pomoc důvěrníkům ÚV v zahraničí a zejména učiní náležitá opatření, aby se tito důvěrníci mohli důkladně seznamovat se skupinami pro spolupráci se stranou, s kroužky mládeže aj. aj.

*Napsáno ne dříve než
16. (29.) listopadu 1903
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

Článek Co nedělat^[141] nadhazuje tak závažné a právě v současné době tak naléhavé otázky našeho stranického života, že člověk těžko odolá, aby okamžitě nereagoval na milé pozvání redakce, jež mu pohostinně nabízí stránky svého tiskového orgánu; zvláště těžké je to pro stálého spolupracovníka Jiskry a zvláště těžké je to v situaci, kdy opozdit se o týden se svým hlasem by možná znamenalo ztratit jakoukoli možnost se ozvat.

A já bych rád přispěl svým poradním hlasem k odstranění některých možných a snad vůbec ne nutných nedorozumění.

Především řeknu, že autor článku má podle mého názoru stokrát pravdu, když důrazně požaduje chránit jednotu strany a vyhýbat se novým rozkolům, zejména v důsledku názorových rozdílů, které nelze považovat za významné. Je nanejvýš chvályhodné, zvláště v této situaci, když vedoucí pracovník vyzývá k mírumilovnosti, dobré vůli a povolnosti. Zatracovat nebo vylučovat ze strany nejen bývalé ekonomisty, ale i skupiny sociálních demokratů, kteří trpí „určitou nedůsledností“, by rozhodně bylo nerozumné, a to tak nerozumné, že plně chápeme podrážděný tón autora článku vůči těm, ve kterých vidí omezené, umíněné a hloupé Sobakeviče*, schopné trvat na vyloučení. Jdeme dokonce ještě dál: až budeme mít program strany a stranickou organizaci, budeme muset nejen po-

* Sobakevič — postava z Gogolových *Mrtvých duší* [10], v novějším českém překladu — Psovský. *Čes. red.*

hostinně dávat k dispozici tiskový orgán strany k výměně názorů, ale i umožňovat soustavný výklad svých, třeba i bezvýznamných rozdílů v názorech těm skupinám nebo — jak říká autor — skupinkám, které z nedůslednosti hájí určitá dogmata revizionismu a které z různých důvodů trvají na své skupinové odlišnosti a individuálnosti. Právě proto, abychom nepojímali „anarchistický individualismus“ příliš úzce a jako Sobakevič nebyli hrubí, bude podle našeho názoru třeba udělat všechno možné — ba dokonce i určité ústupky od krásných centralistických schémat a od požadavku bezpodmínečného dodržování kázně —, aby tyto skupinky měly možnost svobodně vyslovit své názory, abychom celé straně umožnili zvážit hloubku nebo bezvýznamnost názorových rozdílů a určit, kde konkrétně, v čem a z čí strany se projevuje *nedůslednost*.

Je opravdu načase rázně skoncovat s tradicemi sektářského kroužkaření a — ve straně opírající se o *masy* — vytyčit rozhodné heslo: *více světla*, ať strana ví *všechno*, ať má k dispozici *všechno*, *opravdu všechno materiál*, aby mohla posoudit nejružnější názorové rozdíly, návraty k revizionismu, prohřešky proti kázni atd. Více důvěry v samostatný úsudek všech stranických pracovníků: oni a jenom oni dokážou zmírnit přílišnou horlivost skupinek majících sklon k rozkolu, svým pozvolným, nenápadným, ale zato vytrvalým působením v nich dokážou vzbudit „dobrou vůli“ dodržovat stranickou kázeň, dokážou zchladit zápal anarchistického individualismu, mohou už jenom svou nevšímavostí dokumentovat, dokázat a ukázat, jak nicotné jsou názorové rozdíly, jež lidé mající sklon k rozkolu zveličují.

Na otázku „co nedělat?“ (co nedělat vůbec a co nedělat, aby nebyl vyvolán rozkol) bych především odpověděl: před stranou neskrývat vznikající a narůstající důvody k rozkolu, neskrývat žádnou z okolností a událostí, které jsou takovými důvody. Ba co více, neskrývat je nejen před stranou, ale pokud možno ani před nezaujatou veřejností. Říkám „pokud možno“, protože mám na mysli, že něco

je nutné utajit z konspirativních důvodů, ale v našich rozkolech hrají takové okolnosti zcela mizivou úlohu. Široká informovanost — to je nejlepší a jedině spolehlivý prostředek, jak se vyhnout rozkolům, kterým je možné se vyhnout, a jak na minimum omezit škodlivost těch rozkolů, kterým se již nedá předejít.

A opravdu, jen se zamyslete nad povinnostmi, jež pro stranu vyplývají z toho, že už má co činit s *masami*, a ne s kroužky. Pokud se nemáme stát stranou mas pouze slovy, musíme ve všech stranických záležitostech zapojovat do práce stále širší a širší masy a neustále je od politické lhostejnosti podněcovat k protestu a boji, od všeobecného protestu k uvědomělému přijímání sociálně demokratických názorů, od přijímání těchto názorů k podpoře hnutí a od podpory k organizované práci ve straně. Je možné takového výsledku dosáhnout, nebudou-li všichni vědět o úkolech, na jejichž řešení závisí náš vliv na masy? Dělníci nám přestanou rozumět a opustí nás jako štáb bez armády, bude-li docházet k rozkolům pro bezvýznamné neshody, říká autor a má plnou pravdu. Aby nám dělníci *nemohli* přestat rozumět, abychom se z jejich bojových zkušeností a z jejich proletářského instinktu *lecčemus naučili i my*, „vůdcové“, k tomu je nutné, aby se organizovaní dělníci učili rozpoznávat každý nový důvod k rozkolu (takové důvody vždy byly a vždy se budou znovu vyskytovat v každé masové straně), zaujímat k nim uvědomělý postoj, hodnotit události v nějakém ruském nebo zahraničním Pošechonsku⁵⁷ z hlediska zájmů celé strany, z hlediska zájmů celého hnutí.

Autor má stokrát pravdu, když zdůrazňuje, že našemu ústřednímu orgánu bude mnohé dáno a mnohé od něho bude požadováno. Přesně tak. A právě proto je nutné, aby si *celá strana* soustavně, postupně a vytrvale *vychovávala* vhodné lidi do ústředí, aby měla před sebou jako na dlani *veškerou činnost* každého kandidáta na tuto vysokou funkci, aby se seznámila dokonce i s jejich individuálními zvlášt-

nostmi, s jejich silnými i slabými stránkami, s jejich vítěztvími i „porážkami“. Autorovy poznámky o některých příčinách takových porážek, zřejmě založené na bohatých zkušenostech, jsou obdivuhodně výstižné. A právě proto, že tyto poznámky jsou tak výstižné, je třeba, aby jich využila celá strana, aby *vždy viděla* každou, byť i jen dílčí „porážku“ některého svého „vůdce“. Žádný politik neudělal svou kariéru bez nějakých těch porážek, a tak mluvíme-li vážně o vlivu na masy, o získání „dobré vůle“ mas, musíme všemožně usilovat o to, aby tyto porážky nezanikly v zatuchlém ovzduší kroužků a skupinek, aby je mohli posoudit všichni. To se na první pohled zdá trapné, někdy se to může zdát některému vedoucímu činiteli „urážlivé“, ale tento falešný pocit trapnosti musíme překonat, to je naše povinnost vůči straně, vůči dělnické třídě. Tím a jen tím umožníme celé mase (a ne náhodně vybranému kroužku nebo skupince) vlivných stranických pracovníků poznat své vůdce a *každého z nich postavit na správné místo*. Jen široká informovanost napravuje všechny unáhlené, jednostranné a kapriciózní úchylky, jen ona mění někdy nechutné a směšné „kontroverze“ „skupinek“ v užitečný a potřebný materiál pro stranickou sebevýchovu.

Světlo, více světla! Potřebujeme obrovitý orchestr; potřebujeme získat zkušenosti, abychom v něm správně rozdělili úlohy, abychom jednomu přidělili sentimentální housle, druhému drsný kontrabas a třetímu vtiskli do ruky dirigentskou taktovku. Ať se stane skutkem znamenitá autorova výzva k pohostinnému přijímání všech názorů v tiskovém orgánu strany a ve všech stranických publikacích, ať si opravdu každý udělá úsudek o našich „sporech a rozbrojích“, ať už jde o „notu“ zahraniou podle názoru jedněch příliš řízně, podle názoru druhých falešně a podle názoru třetích ne do taktu. Jen z celé řady takových otevřených diskusí může u nás vzniknout opravdu sehraný kolektiv vedoucích pracovníků, jen za takových podmínek bude možné, aby nám dělníci *nemohli přestat rozumět*, jen

tehdy se náš „štáb“ bude opírat opravdu o *dobrou* a *uvědomělou* vůli armády, která jde za štábem a zároveň svůj štáb řídí!

Lenin

Jiskra, č. 53
25. listopadu 1903

Podle textu Jiskry

PROČ JSEM VYSTOUPIL Z REDAKCE JISKRY?*

DOPIS REDAKCI JISKRY⁵⁸

Tahle otázka se vůbec netýká mé osoby. Jde tu o vztahy mezi většinou a menšinou sjezdu naší strany, a tak jsem povinen reagovat na ni okamžitě a otevřeně, nejen proto, že mě delegáti většiny zahrnují dotazy, ale i proto, že článek *Náš sjezd*^[102] v 53. čísle *Jiskry* *naprosto nesprávně* vysvětluje sice nijak zvlášť hlubokou, ale zato velmi dezorganizující roztržku mezi jiskrovci, k níž došlo na sjezdu.

Článek klíč celou věc tak, že v něm nikdo ani s lupou nenajde *žádnou* opravdu vážnou příčinu k roztržce, že v něm nikdo nenajde ani náznak vysvětlení takového jevu, jako je změna ve složení redakce ústředního orgánu, ani stopu po závažnějších příčinách mého vystoupení z redakce. Rozešli jsme se, jak říká autor článku, ve věci organizace ústředních institucí strany, v otázkách týkajících se vztahů mezi ústředním orgánem a ústředním výborem, způsobu uplatňování centralismu, rozsahu a charakteru možné a prospěšné centralizace a škodlivosti byrokratického formalismu.

Je tomu opravdu tak? *Nerozešli* jsme se spíše kvůli personálnímu složení ústředních institucí, kvůli tomu, zda nespokojenost s jejich složením zvoleným na sjezdu je dostatečným důvodem pro bojkotování těchto ústředí, pro dezorganizaci praktické práce a pro změnu usnesení sjezdu strany^[7] ve prospěch nějakého *kroužku* sociálních demokratů žijících v zahraničí, jako je třeba většina Ligy?

* Tento dopis redakci jsem poslal *Jiskře* hned poté, kdy vyšlo její 53. číslo. Redakce jej odmítla uveřejnit v 54. čísle, takže jsem nucen vydat jej jako leták.

Vy velmi dobře víte, soudruzi, že tomu bylo právě tak. Obrovská většina nevlivnějších a nejaktivnějších stranických pracovníků to však ještě neví, a tak stručně nastíním hlavní fakty — stručně proto, že brzy, jak lze usoudit z oznámení^[23] v 53. čísle Jiskry, bude uveřejněn všechen materiál k historii našich neshod.⁵⁹

Na našem sjezdu, konstatuje správně jak autor článku, o němž zde mluvíme, tak delegace Bundu ve své právě vydané zprávě^[126], měli značnou většinu „jiskrovců“ — podle mého odhadu asi tři pětiny hlasů dokonce i před odchodem delegátů Bundu a skupiny Rabočeje dělo. V první půli sjezdu postupovali tito jiskrovci společně proti všem protijiskrovcům a nedůsledným jiskrovcům. Zvláště názorně se to projevilo na dvou incidentech v první polovině sjezdu, které jsou důležité pro pochopení našeho rozchodu: na incidentu s organizačním výborem a na incidentu kvůli rovnoprávnosti jazyků (v tomto případě se kompaktní většina jiskrovců jedinkrát zmenšila ze tří pětin na polovinu). V druhé půli sjezdu se jiskrovci *začali* rozcházet a *úplně* se rozešli na konci sjezdu. Spory o první článek stanov strany a o volbu ústředních institucí^[7] zřetelně ukazují charakter tohoto rozchodu: menšina jiskrovců (s Martovem v čele) postupně kolem sebe stmeluje čím dál víc nejiskrovců a nerozhodných a staví se proti většině jiskrovců (mezi nimiž byl Plechanov a já). Při projednávání prvního článku stanov nenabylo toto seskupení ještě definitivních forem, ale přece jenom hlasy bundovců a dva ze tří hlasů rabočedělovců poskytují jiskrovské menšině převahu. Ve volbách ústředních institucí se jiskrovská většina (protože sjezd opustilo pět bundovců a dva rabočedělovci) stává většinou sjezdu strany. *Teprve zde se rozcházíme* v pravém smyslu slova.

Dělí nás hluboká propast především ve věci složení ÚV. Již po incidentu s organizačním výborem, na samém začátku sjezdu, jiskrovci bouřlivě jednají o kandidatuře různých členů (*i nečlenů*) organizačního výboru do ÚV a na

neoficiálních schůzkách organizace Jiskry po dlouhých a vzrušených debatách zavrhuje devíti hlasy proti čtyřem při třech abstencích jednu z kandidatur, které podporuje Martov; deseti hlasy proti dvěma při čtyřech abstencích schvalují kandidátku pěti, do níž byl *na můj návrh* zařazen jeden vedoucí představitel nejiskrovců a jeden vedoucí představitel jiskrovské menšiny⁶⁰. Menšina však trvá na tom, že chce mít tři z pěti, a proto ji na sjezdu strany stihne naprostá porážka. Zrovna tak končí velký boj, který se na sjezdu rozpoutal při rozhodování o tom, zda má být potvrzena stará šestka, nebo má být do redakce ústředního orgánu zvolena nová trojka*.

Teprve od toho okamžiku nabývá roztržka takového rozsahu, že připomíná rozkol; teprve od toho okamžiku se menšina (která se už stává skutečně „kompaktní“ menšinou) začíná zdržovat hlasování, což bylo na sjezdu až dosud nevídané. Tato roztržka se po sjezdu čím dál víc prohlubuje. Nespokojená menšina se uchyluje k bojkotu, který se táhne celé měsíce⁶¹. Z toho vzešla obvinění, že se dopouštíme byrokratického formalismu, že požadujeme bezpodmínečnou a mechanickou poslušnost a podobné hlouposti, jež nejsou ničím jiným než pokusem svalit vinu na někoho jiného, což je jasné i bez vysvětlování a dostatečně to dokládá třeba tento typický případ. Nová redakce (tj. Plechanov a já) vybízí ke spolupráci všechny staré redaktory, zpočátku samozřejmě „neformálně“, jen ústně. Setkává se s odmítnutím. A tak to „váženým soudruhům“

* Protože tato pověstná „trojka“ vyvolala obrovské množství různých řečí a dohadů, poznamenávám na tomto místě, že všichni poměrně blízcí soudruzi dávno před sjezdem znali můj komentář^[74] k návrhu Tagesordnungu sjezdu. V tomto komentáři, který koloval na sjezdu, se praví: „Sjezd volí tři osoby do redakce ústředního orgánu a tři do ústředního výboru. Těchto šest osob *společně* dvoutřetinovou většinou v případě potřeby kooptuje další členy do redakce ústředního orgánu i do ústředního výboru a podává sjezdu příslušnou zprávu. Jakmile sjezd tuto zprávu schválí, provádí další kooptaci redakce ústředního orgánu a ústřední výbor samostatně.“

posíláme na „papíře“^[59] (byrokraté!) a žádáme je, aby s námi spolupracovali a zejména aby *v publikovaných materiálech, které redigujeme, vysvětlovali, v čem se s námi neshodují*. Dostáváme „formální“ oznámení, že nejsou ochotni *k žádné spolupráci s Jiskrou*. A opravdu žádný z neredaktorů celé měsíce do Jiskry nepíše. Vztahy začínají být ryze formální a byrokratické, ale z čí „iniciativy“?

Začíná se objevovat ilegální literatura, která zaplavuje zahraničí, je rozesílána výborům a již nyní se zčásti začíná vracet z Ruska do zahraničí. Zpráva sibiřského delegáta^[176], — — — nův dopis^[16] o heslech „opozice“ a Martovovo Znovu v menšině^[95] se jen hemží komickým obviňováním Lenina z „autokratismu“, ze zavádění robespierrovského režimu poprav (sic!), z pořádání politických pohřbů starých soudruhů (nezvolení do ústředních institucí je tedy pohřeb!) atd. Vývoj událostí svádí opozici k vyhledávání takových „zásadních“ neshod v organizačních otázkách, které vylučují spolupráci. Zvlášť se přitom otírají o „pátého člena“ v radě strany, o kterém se tolik diskutovalo. Ve všech těchto dílech je vydávána rada za Leninův diplomatický tah nebo trik, za nástroj zahraničního ústředního orgánu k potlačení ústředního výboru v Rusku — navlas tak, jak to ve své zprávě o sjezdu^[8] líčí i delegace Bundu. Je zbytečné připomínat, že tato zásadní neshoda je stejný nesmysl jako neblaze proslulý byrokratický formalismus: pátého člena volí sjezd; celá věc se tedy redukuje na *osobu*, která si zasluhuje maximální důvěru většiny; a vůle většiny sjezdu strany se vždy, ať už jsou ústřední stranické instituce organizovány jakkoli, projeví ve výběru určitých osob.

Jak velice se všechna tato literatura rozšířila v zahraničí, je vidět z toho, že dokonce i dobrák Parvus vytáhl do boje proti snaze spojovat všechny nitky v jedné ruce a „komandovat“ (sic!) dělníky odkudsi ze Ženevy (Aus der Weltpolitik⁶², V. Jahrg., No 48, 30. XI. 1903^[200]). Uplyne měsíc nebo dva, náš nový odpůrce autokratismu si přečte sjezdové protokoly strany a Ligy a přesvědčí se, že se člo-

věk snadno může zesměšnit, vezme-li každý Parteiklatsch* za bernou minci.

Vyvrcholením bojových akcí opozice proti ústředním institucím byl sjezd Ligy. Z jeho protokolu^[152] se čtenáři dovědí, zda měli pravdu ti, kteří jej označili za místo, kde se mělo zúčtovat se sjezdem strany, zda v náporu opozice bylo něco, co mohlo ÚV provokovat ke zcela mimořádným opatřením (jak se vyjádřil sám ÚV), když změna ve složení redakce vzbudila naději na nastolení míru ve straně⁶³. Rezoluce tohoto sjezdu ukazují, jaký charakter mají „zásadní“ neshody ve věci autokratického byrokratismu.

Ovzduší rozkolu se po sjezdu Ligy vyhrotilo tak nebezpečně, že se Plechanov rozhodl kooptovat starou redakci. Předvídal jsem, že se opozice s tím nespokojí, a považoval jsem za nemožné měnit usnesení sjezdu strany ve prospěch *kroužku*. Ale za ještě méně únosné jsem považoval stavět se do cesty možnému míru ve straně, a proto jsem po vyjití 51. čísla Jiskry vystoupil z její redakce. Přitom jsem prohlásil, že se spolupráce nezříkám a že dokonce ani netrvám na zveřejnění zprávy o svém vystoupení, zavládne-li ve straně opravdový mír. Opozice požadovala (ne změnu neexistujícího systému byrokratismu, formalismu, autokracie, mechanismu aj., nýbrž) obnovení staré redakce, kooptaci zástupců opozice do ústředního výboru, dvě místa v radě a uznání pravoplatnosti sjezdu Ligy. Ústřední výbor navrhl zajistit mír, když přistoupil na kooptaci dvou osob do ÚV, na předání jednoho místa v radě a na postupnou reorganizaci Ligy^[128]. Opozice odmítla i tyto podmínky. Redakce byla kooptována, ale otázka míru zůstala otevřená. Tak vypadala situace v době, kdy vyšlo 53. číslo Jiskry.

Sotva se dá pochybovat o tom, že si strana přeje mír a pozitivní práci. Takové články jako *Náš sjezd* však brání nastolení míru, brání tomu tím, že otázku jen nadhazují

* — stranický klep. *Red.*

a mluví v narážkách, které jsou nesrozumitelné a nemohou být srozumitelné bez úplného výkladu všech peripetií roztržky, brání tomu tím, že svalují vinu zahraničního kroužku na naše ústředí, které se věnuje praktické činnosti, které má plné ruce práce s faktickým sjednocováním strany a jež při zavádění centralismu už beztak naráželo a naráží na příliš mnoho překážek. Výbory v Rusku bojují proti rozbižečské činnosti a bojkotu, jimiž menšina brzdí veškerou práci. Rezoluce v tomto smyslu již poslal petrohradský, moskevský, nižněnovgorodský, tverský, oděský a tulský výbor a Severní svaz.

Už máme toho zahraničního Literatengezänku* dost! Ať nyní poslouží praktikům v Rusku jako příklad toho, „co nedělat“^[141]. Ať redakce ústředního orgánu strany vyzve všechny k zastavení jakéhokoli bojkotu z kterékoli strany, k svorné práci pod vedením ÚV strany!

A co názorové rozdíly mezi různými jiskrovci? zeptá se čtenář. Na to odpovíme: za prvé spočívají v tom, že podle mínění většiny je možné a nutné prosazovat své názory ve straně nezávisle na tom, zda bylo změněno personální složení ústředí. Každý kroužek, třeba i kroužek rabočedělovců, má po vstupu do strany právo požadovat, aby mohl vyslovovat a prosazovat své názory, ale ani jeden kroužek, i kdyby to byl kroužek generálů, nemá právo požadovat zastoupení v ústředních institucích strany. Za druhé spočívají rozdíly v tom, že podle názoru většiny se formalismu a byrokratismu dopustil ten, kdo odmítl dál pracovat pod vedením ústředních institucí, a tím ztížil možnost neformálního postupu. Za třetí znám jeden a jenom jeden zásadní názorový rozdíl v organizačních otázkách, a to ten, který se promítl v diskusi o prvním článku stanov strany^[118]. Až vyjde sjezdový protokol, vynesnažíme se vrátit k této

* — handrkování publicistů. *Red.*

otázce. Potom ukážeme, že Martovovu formulaci^[107] prosadili nejiskrovci a kvazijiskrovci nikoli náhodou, nýbrž proto, že tato formulace znamená krok k oportunistu, krok, který vidíme ještě názorněji v —nově dopisu a v článku Znovu v menšině*. Protokol ukáže faktickou nesprávnost názoru autora článku Náš sjezd, že se prý „spor při jednání stanov strany soustředil téměř výlučně na organizaci ústředních institucí strany“. Právě naopak. Jediným opravdu zásadovým sporem, který oba „tábory“ (tj. většinu a menšinu jiskrovců) dosti jasně od sebe oddělil, byl spor o první článek stanov strany. Naproti tomu spory o složení rady, o kooptaci do ústředních institucí apod. zůstaly spory mezi jednotlivými delegáty, mezi mnou a Martovem apod., týkaly se vcelku velmi podružných detailů, nevedly k žádnému vyhraněnému rozeskupení jiskrovců, kteří svým hlasováním napravovali unáhlenosti hned jednoho, hned druhého z nás. Redukovat zdroj názorových rozdílů na způsob uplatňování centralismu, na jeho rozsah, charakter apod. jen na tyto spory znamená jednoduše přikrášlovat postoj menšiny a metody boje za změnu personálního složení ústředních institucí, který menšina vedla a který jedině vyvolal mezi námi roztržku v pravém smyslu tohoto slova.

Napsáno mezi 25. a 29. listopadem

(8. a 12. prosincem) 1903

Otištěno v prosinci 1903

jako leták

Podepsán N. Lenin

Podle textu letáku

* Potom požádáme také o vysvětlení, co znamenají zmínky v článku Náš sjezd o nezasloužené nevšímavosti vůči nejiskrovcům, o tom, že striktní články stanov neodpovídají reálnému poměru sil ve straně. Kam tyto zmínky mříí?

POZNÁMKA O POSTOJI NOVÉ JISKRY

Co mě na postoji, který nyní zaujala „martovovská“ Jiskra, zvláště popuzuje, je *vnitřní přetvářka a prolhanost*, pokusy obejít podstatu věci, pokusy o eskamotáž s míněním stranické veřejnosti a s usnesením strany, pokusy o *záměnu* pojmů a faktů. Jen neznalostí věci si mohu vysvětlit netečnost a lhostejnost některých soudruhů, jejich neschopnost vnímat tuto lež. Proti neznalosti je třeba bojovat vysvětlováním, a já se v žádném případě nevzdám svého úmyslu vysvětlit celou záležitost do nejmenších podrobností (v případě potřeby na základě *všech* dokumentů) v samostatné brožuře, do níž se pustím, jakmile vyjdou protokoly sjezdů strany a Ligy, tj. velmi brzy.⁶⁴

Martovovci *překrucují fakty* a tím *vodí* stranu *za nos* (přičemž možná, ba dokonce pravděpodobně, klamou sami sebe především svou hysterií) hlavně v tom, že za *prvé zaměňují* skutečné zdroje a příčiny roztržky mezi jiskrovcí. Za *druhé zaměňují* pojmy kroužkaření a dezorganizace, sektářství a stranickost.

V prvním případě spočívá *záměna* v tom, že za „základní“ názorovou neshodu je vydáváno v podstatě *osočování*, k němuž se uchýlovaly obě strany po sjezdu, v době boje ústředních institucí proti opozici. Vzájemné osočování spočívalo v tom, že opozice nazývala většinu autokraty, formalisty, byrokraty etc., zatímco většina nazývala opozici *hysterickými vychytralci*, stranou odstavených ministrů nebo hysterických skandalistů (viz sjezd Ligy). A nyní je *jedna* část těchto vzájemných „komplimentů“ prezento-

vána v ústředním orgánu jako *zásadní* neshoda! Není to hanebnost?

Ve skutečnosti bylo příčinou roztržky právě to, že *se martovovci přidali k blátu*. To se na sjezdu jasně projevilo v diskusi o prvním článku stanov^[118] a v seskupování při volbách do ústředních institucí. *Tato* neshoda, do určité míry bezesporu *zásadní*, se obchází a zamlčuje.

Druhá záměna spočívá v tom, že martovovci v zájmu *kroužku*, ve snaze vetřít se do ústředních institucí, *dezorganizují tři měsíce* celou stranu a veškerou práci (neboť nikdo neomezoval věcnou polemiku ani svobodu vyslovovat své názory, naopak martovovci byli vyzýváni a nabádáni, aby psali) a nyní, když zadními vrátky proklouzli do redakce, maskují to směšným obviňováním většiny z dezorganizujícího formalismu, byrokratismu aj., přičemž *se ani slůvkem nezmiňují* o svém bojkotu, o své vychytralosti etc. Není to hanebnost? Bud' — anebo: bud' všechno to „handrkování“^[131] *odsoudit k zapomnění a vůbec* o něm nemluvit, nepřipustit v ústředním orgánu ani *dozvuky handrkování*, neboť povyk o byrokratismu není nic jiného než *dozvuky* nejničemnější vychytralosti. Nebo předložit otázku roztržky k diskusi a v tom případě už *odhalit všechno*.

*Napsáno v druhé polovině
prosince 1903
Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik X*

Podle rukopisu

Kroužek, nebo strana?^[99] Tak zní otázka, kterou předkládá k diskusi náš ústřední orgán.

Považujeme za nanejvýš aktuální, že tato otázka byla předložena k diskusi. Vyzýváme redakci našeho ústředního orgánu, aby se podívala především sama na sebe. Čím je tato redakce? Je to kroužek osob, které řadu let sedávaly pospolu a nyní pronikly do redakce na základě bojkotu, dezorganizace a vyhrožování rozkolem, nebo je to kolektiv funkcionářů naší strany?

Nepokoušejte se vyhnout této otázce poukazováním na to, že jste byli kooptováni pravoplatně, podle stanov^[118]. My o této pravoplatnosti nepochybujeme, vybízíme vás však, abyste se neomezovali na formální hledisko, ale odpověděli na naši otázku věcně. Chceme nejen právnickou, ale i politickou odpověď. Chceme tuto odpověď právě od vás, páni „redaktoři“, které sjezd nezvolil a strana nejmenovala, a ne od soudruha Plechanova, který možná ani neměl jinou volbu než vás kooptovat, aby se zabránilo rozkolu.

Kroužek, nebo kolektiv stranických funkcionářů?

Jestliže kroužek, k čemu pak toto pokrytectví a přetvářka s frázemi o jakési straně? Cožpak jste tuto stranu fakticky nerozbili, když jste si z jejích institucí a z jejích stanov celé týdny a měsíce tropili šašky? Cožpak jste fakticky nepošlapali usnesení II. sjezdu^[9] této strany, cožpak jste nepřivedli celou věc až k rozkolu, neodmítli jste se podřídit ústřednímu výboru a radě, cožpak se řečmi o tom, že sjezdy strany nejsou pro vás posvátné, tj. nejsou závazné,

nestavíte mimo stranu? Šlapete po institucích a zákonech strany a zároveň se honosíte názvem „ústředního orgánu strany“!

Jestliže jste však funkcionáři strany, neráčili byste této straně vysvětlit, proč a v čím zájmu usilovaly sjezdem nezvolené osoby zaujmout místo v ústřední stranické instituci? Že by v zájmu „kontinuity“ starého rodinného kroužku redaktorů? A lidé, kteří na sjezdu Ligy schvalovali rezoluce^[160] o této maloměstěcké „kontinuitě“, chtějí nás nyní balamutit řečmi o straně! Máte vůbec právo mluvit nyní o straně?

Označujete za formalisty ty, kteří se opírají o formálně platná usnesení II. sjezdu, protože potřebujete zastříť a zamaskovat skutečnost, že jste *zklamali důvěru* soudruhů, kteří si všichni do jednoho nesčíslněkrát navzájem slibovali, že budou dodržovat usnesení sjezdu. Nepodřizujete se formálně platným usnesením, když jsou vám proti srsti, a zároveň se bez výčitek svědomí opíráte o formální práva Ligy^[152], vyznívají-li tato práva ve váš prospěch, opíráte se o formálně platná usnesení rady strany, když se vám proti vůli strany podařilo vetřít do této nejvyšší stranické instituce!

Označujete za byrokraty ty, kteří zastávají stranickou funkci z vůle sjezdu strany, a ne z rozmaru zahraničního publicistického kroužku. Potřebujete tím zastříť onen pro vás nepříjemný fakt, že se byrokratismem, kariérismem a lokálpatriotickými tahanicemi o funkce vyznačují právě ti lidé, kteří nikdy nedokázali pracovat ve straně jinde než v ústředních stranických institucích. Ano, vaše počínání nám opravdu jasně ukázalo, že naše strana trpí byrokratismem, který funkci staví výše než práci, který se neštítí bojkotu ani rozbíječství, jen aby se zmocnil funkce.

Považujete to za příliš mechanické, jestliže sjezd strany schválí usnesení většinou hlasů, ale metody boje v zahraničních koloniích a na sjezdu Ligy, které vám dopomohly k vašemu hanebnému vítězství nad naší stranickou redakcí,

vám příliš formální a skandální nepřipadají! Nevidíte žádné farizejství v tom, když vás lidé, kteří se domáhali a domohli toho, že vedou ústřední stranický orgán, ačkoli na sjezdu strany tvořili *menšinu*, ujišťují, že uznávají stranu!

A tyto snahy pokrytecky přikrášlit svoje nepřístojné, protistranické počínání, toto hlásání anarchie, tento výsměch sjezdu strany, toto oportunistické ospravedlňování maloměšťáctví a kroužkaření nazýváte svým novým organizačním hlediskem!

Soudruzi! Kdo to myslí se svým členstvím ve straně vážně, musí proti této nehoráznosti energicky protestovat a skoncovat s ní. Kdo bere vážně tříletou práci Jiskry a Jiskrou připravený sjezd strany, jenž vyjádřil vůli opravdu zásadově přesvědčených ruských sociálních demokratů, kteří opravdu pracují, ten nedovolí, aby zahraniční kroužky šlapaly po všem, co tento sjezd strany vykonal.

Buď — anebo.

Buďto žádnou stranu nemáme a veškerou moc nad námi má kroužek zahraničních publicistů, redaktorů, které náš sjezd odstavil, a potom dost těch farizejských řečí o straně, pryč s těmi falešnými názvy „stranických“ publikací, orgánů a institucí. Nejsme socialisté-revolucionáři, nepotrpíme si na dekorum. Strana proletariátu požaduje pravdu. Strana proletariátu požaduje nemilosrdné a otevřené demaskování zastaralého kroužkaření. Mějme dostatek odvahy přiznat si, že strana neexistuje, a začněme od začátku, od samého začátku budovat a upevňovat opravdovou stranu. Dočasné vítězství kroužkaření nás nezmate, věříme a víme, že uvědomělý ruský proletariát dokáže vybudovat skutečnou stranu, a ne stranu jenom na papíře, stranu v podobě opravdu stranických institucí, a ne v podobě falešných názvů.

Nebo stranu máme, a potom skoncujme se všemi kroužkařskými zájmy, se zahraničními schůzkami skandalistů! Potom ať okamžitě z naší *stranické* redakce odejdou lidé, které sjezd strany do této funkce nejmenoval. Potom ať se

znovu vytvoří redakce ústředního orgánu ze soudruhů zvolených na sjezdu. Potom ať jsou v *našem* stranickém orgánu prosazovány názory stranické většiny, ať *naš* stranický orgán obhájí stranickou organizaci a stranické instituce a nešpiní je.

Pryč s kroužkařením a především pryč s ním z naší stranické redakce!

Pryč s rozbíječi!

Ať žije strana proletariátu, která dovede skutečně dodržovat usnesení sjezdu strany, která si dovede vážit stranické kázně a organizace!

Přestaňme farizejsky řečnit a nazývat věci nepravými jmény!

*Napsáno mezi 4. a 10.
(17. a 23.) lednem 1904
Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik X*

Podle rukopisu

R A D A S D D S R

15.-17.(28.-30.) LEDNA 1904⁶⁶

*Otištěno (zčásti) v Ženevě roku 1904
v brožuře N. Šachova, Borba za sjezd
V plném znění otištěno poprvé roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik X*

*Návrhy rezolucí podle rukopisů;
projevy podle protokolu
(s úpravami V. I. Lenina)*

PŘIPOMÍNKA
K DENNÍMU POŘADU

15. (28.) LEDNA

Lenin žádá o slovo k dennímu pořadu, a když mu bylo uděleno, podává návrh, aby se projednala opatření, která by mohla přispět k obnovení míru ve straně a normálních vztahů mezi různě smýšlejícími členy strany.

N Á V R H R E Z O L U C E
O O P A T Ř E N Í C H K O B N O V E N Í
M Í R U V E S T R A N Ě,
P Ř E D L O Ž E N Ý 15. (28.) L E D N A

Vzhledem k charakteru roztržky mezi členy strany a k formám, v nichž se tato roztržka projevuje již od II., řádného sjezdu, pokládá rada strany za naléhavě nutné energicky vyzvat všechny členy strany ke svorné spolupráci pod vedením obou ústředních institucí strany — ústředního orgánu a ústředního výboru.

Historická chvíle, kterou Rusko prožívá — mohutně se šířící revoluční vření v zemi a mezinárodní obtíže, jež mohou vyústit ve válku —, ukládá straně uvědomělého proletariátu, který stojí v prvních řadách boje za osvobození všeho lidu od jařma samoděržaví, obzvlášť velké povinnosti. Nezbytnost svorné spolupráce pod vedením obou ústředních stranických institucí směřující k upevnění naší organizace, k rozvíjení uvědomělosti a semknutosti co nejširších mas dělnické třídy se dosud nikdy neprojevovala tak naléhavě jako nyní.

Ve straně, která se opírá o mohutné lidové hnutí, která si klade za úkol být uvědomělým mluvčím tohoto hnutí a rázně odmítá jakékoli kroužkaření a úzce sektářské názory, se vždy vyskytovaly a vždy se budou vyskytovat určité názorové rozdíly v nejrůznějších otázkách. Aby však členové naší strany byli důstojnými představiteli uvědomělého bojujícího proletariátu, aby byli důstojnými účastníky celosvětového dělnického hnutí, musí všemožně usilovat o to, aby žádné částečné neshody v tom, jak chápat a realizovat zásady zakotvené v programu^[147] naší strany, nepřekážely a nemohly překážet svorné spolupráci pod ve-

dením našich ústředních institucí. Čím hlouběji a šířeji chápeme náš program a úkoly mezinárodního proletariátu, čím výše hodnotíme význam plodného rozvíjení propagandistické, agitační a organizační činnosti, tím víc se vzdalujeme od sektářství, malicherného kroužkaření a lokál-patriotických tahanic o funkce, tím energičtěji musíme usilovat o to, aby se názorové rozdíly mezi členy strany projednávaly klidně a věcně, aby nám nepřekážely v práci, aby do naší práce nevnášely dezorganizaci, aby nebrzdily řádné fungování našich ústředních institucí.

Rada strany jakožto nejvyšší stranická instituce rozhodně odsuzuje všechny rozbíječské pokusy, ať už přicházejí odkudkoli, jakékoli odmítání práce, jakékoli zdráhání přispívat do ústřední stranické pokladny i každý projev bojkotu, který by jen změnil ryze ideový boj různých hledisek, názorů a názorových odstínů na příliš mechanické ovlivňování a na jakousi nedůstojnou rvačku. Strana je vysílána rozbroji, jež se vlečou již málem půl roku, a naléhavě se dožaduje míru. Žádné názorové neshody mezi členy strany, žádná nespokojenost s personálním složením některé ústřední instituce nemohou ospravedlnit bojkot a podobné způsoby boje, které svědčí právě o nedostatku zásadovosti a ideovosti, které svědčí o tom, že zájmy strany jsou obětovány zájmům kroužku a zájmy dělnického hnutí úzkoprským lokálpatriotickým tahanicím o funkce. U nás ovšem jsou a ve velké straně vždycky budou případy, kdy jistý počet členů je nespokojen s určitým odlišným rysem činnosti některé ústřední instituce, s určitými rysy jejího zaměření nebo s jejím personálním složením apod. Takoví členové mohou a musí v soudružské výměně názorů a v polemice ve stranických publikacích vysvětlovat, co je příčinou a jaká je povaha jejich nespokojenosti, avšak dávat svou nespokojenost najevo bojkotem nebo tím, že odmítnou podporovat ze všech svých sil jakoukoli pozitivní práci, kterou obě ústřední stranické instituce sjednocují a řídí, je zcela nepřipustné a revolucionářů nedůstojné. Naší spo-

lečnou a přímou stranickou povinností je podporovat obě ústřední instituce a svorně pracovat pod jejich bezprostředním vedením.

Takové neideové, příliš formální způsoby boje, na něž jsme právě poukázali, je třeba bezpodmínečně odsoudit, protože jsou s to úplně rozbít celou stranu, kterou stmeluje jen a jen dobrá vůle revolucionářů. Rada připomíná všem členům strany, že se tato dobrá vůle už zcela jasně projevila v našem společném rozhodnutí, proti kterému neměl nikdo námítky, a že každý člen strany bude všechna usnesení II. sjezdu a všechny volby, jež se na něm konaly, uznávat za závazné pro všechny členy strany. Už organizační výbor, který si za svou práci se svoláním sjezdu zaslouhuje všeobecné uznání, schválil v 18. článku jednacního řádu II. sjezdu^[151] toto usnesení, s nímž souhlasily všechny výbory strany:

„Všechna usnesení sjezdu a všechny jím provedené volby jsou usneseními strany, jež jsou závazná pro všechny stranické organizace. Nikdo proti nim pod žádnou záminkou nesmí vznést protest a může je zrušit nebo změnit jenom příští sjezd strany.“

Toto usnesení, které před sjezdem schválila strana a které bylo několikrát potvrzeno na sjezdu, se rovná čestnému slovu, jež si dobrovolně dali všichni sociální demokraté. Ať tedy na toto čestné slovo nezapomínají! Ať co nejdříve zanechají všech vzájemných malicherných sporů, ať jednou provždy vymezí ideový boj tak, aby nepřerůstal v porušování stanov a nebrzdil praktickou činnost a pozitivní práci!

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
O OPATŘENÍCH K OBNOVENÍ
MÍRU VE STRANĚ

15. (28.) LEDNA

1

Začal jsem mluvit o opatřeních k obnovení opravdového míru a k normalizaci poměrů ve straně proto, že množství různých nedorozumění mezi stranickými pracovníky dosáhlo hrozivých rozměrů. Nemyslím, že by plodná práce ve straně byla vůbec možná, dokud nenajdeme společnou základnu, která by mohla různým členům strany, mezi nimiž v důsledku jistých okolností vznikají vzájemná nedorozumění, sloužit jako opora pro jejich činnost. Pro nikoho není tajemstvím, že vztahy mezi jednotlivými členy strany nebo celými skupinami ve straně jsou tak nenormální, že bychom dnes sotva mohli mluvit o *jednotné* sociálně demokratické dělnické straně, pokud si nechceme hrát se slovíčky. Bude-li třeba, mohu samozřejmě doložit toto tvrzení podrobnými důkazy (vzpomeňme si například na mnohé epizody ze stranické korespondence mezi ústředním výborem a ústředním orgánem⁶⁷), ale bylo by teď možná lepší odpustit si takové choulostivé ilustrace, neboť to, co zde tvrdím, je všeobecně známo. Musíme se tedy pokusit učinit co nejrozhodnější opatření, abychom odstranili hlavní zlo. Jinak vznikne situace, že i ten nejprostší, nejobyčejnější krok ve stranické práci povede k nanejvýš nežádoucímu způsobu výměny názorů se soustavným používáním velmi silných výrazů a nejvybranějších... jak bych se vyjádřil delikátně... komplimentů, že ano... Může sice vzniknout dojem, že mám sto chutí sáhnout v jistém smyslu na „svo-

bodu projevu“⁶, jenže v podstatě jde o to, že ani v praxi není všechno docela v pořádku. Jako členové rady, jejichž hlavním posláním je sjednocovat ve straně všechno, co má tendenci oddělovat se, musíme se pokusit o odstranění třenic, které brzdí hladký průběh stranické práce, a to by při dobré vůli nebylo nemožné. Ptám se tedy, zda nemůžeme podniknout nějaká opatření proti některým metodám vnitrostranického boje, jež snižují stranu na úroveň dezorganizované skupiny, takže se z ní nakonec stává pouhá fikce. V zájmu naší společné věci by snad rada mohla schválit rezoluci, jejíž návrh jsem načrtl a hned vám jej přečtu. Za zásadně důležité považuji takové rozhodnutí rady, které by směřovalo k odstranění a odsouzení nepřípustných forem boje mezi různými jednotlivci nebo skupinami ve straně, rozcházejícími se v názorech na některou otázku. Opakuji, že nynější situace je příliš nenormální a vyžaduje nápravu. (Axelrod: „S tím všichni souhlasíme.“) Prosím zapisovatele, aby poznámku soudruha Axelroda zaprotokolovali.

Teď přečtu návrh rezoluce⁷⁶], kterou předkládám*.

To je návrh, který podávám jménem ÚV, návrh podepsaný oběma jeho zástupci, který by mohl být podnětem nikoli k řešení některých dílčích otázek týkajících se odstranění nejrozumnějších neshod mezi členy strany, nýbrž k vytvoření společné základny pro všechny, kdo pracují pouze v zájmu společné věci ruských sociálních demokratů.

2

Z diskusních příspěvků obou zástupců ústředního orgánu jsem se s uspokojením přesvědčil, že v zásadě uznávají nutnost rozhodných opatření k dosažení faktické jednoty ve straně. Už jenom to vytváří mezi námi určitou společnou základnu. K návrhu soudruha Plechanova však považuji

* Tento svazek, s. 132—134. *Red.*

za nutné říci: soudruh Plechanov mi navrhuje, abych ze svého návrhu rezoluce vypustil nejzávažnější praktická opatření, směřující k vymýcení onoho zla v životě strany, o němž se tu mluvilo, a přitom poukazuje na to, že rezoluce má charakter provolání; ano, můj návrh má opravdu charakter provolání, ale vždyť právě o to mi šlo. Smyslem tohoto „provolání“ je, aby se rada jménem obou ústředních institucí vyslovila, které formy boje ve straně jsou přípustné a které ne. Víím, že boj sám je celkem vzato nevyhnutelný, jenže není boj jako boj. Některé způsoby boje jsou naprosto nenormální a ve straně, která je alespoň trochu životaschopná, nepřipustné. Vždyť i soudruh Martov správně podotkl, že kromě ideového boje tu bylo ještě něco, co on sám nazval „organizačními komplikacemi“.

Avšak my, kteří jsme se zde nesešli proto, abychom bojovali, nýbrž abychom odstranili nenormální podmínky v životě strany, můžeme a musíme působit na naše ostatní soudruhy tím, že boji ve straně autoritativně stanovíme přípustné meze. Já ovšem neznám jiný prostředek působení než provolání. Vypustit z něho praktické návrhy by nemělo smysl. A pokud zástupci ústředního orgánu tvrdí, že já sice konstatuji nenormálnost situace ve stranickém životě, ale nezmiňuji se o příčinách takové nenormálnosti, musím říci, že jsem takové stanovisko nezaujal náhodou, nýbrž naprosto záměrně, neboť jsem se obával, že dotkneme-li se teď třeba jen zpovzdálí tohoto beztak už příliš zamotaného klubka, nejenže je nerozmotáme, ale jen ještě více zamotáme. Vždyť opravdu nesmíme zapomínat, že pokud jde o toto klubko, jsme dvěma stejně zainteresovanými a dosti subjektivně smýšlejícími tábory, takže má-li se vůbec někdo pokusit je rozmotat, neměli bychom to v žádném případě být my, nýbrž ti, kteří se na jeho zamotávání vůbec nepodíleli. Z naší strany by tento pokus vedl k probírání nej-různějších dokumentů, což by za současného složení rady opět vedlo ke... rvačce.

Vycházejme v našich úvahách z toho, co je, protože

skutečnost škrtnout nelze a já jsem ochoten souhlasit se soudruhem Martovem, že sprovodit ze světa všechny neshody a konflikty nějakým samospasitelným slovem není možné. To je pravda, ale kdo potom může být soudcem nad takovými politováníhodnými stránkami našeho stranického života? Myslím, že taková úloha rozhodně nepřísluší nám samým, nýbrž velkému počtu lidí, tj. oddaných, do praktické činnosti zapojených revolucionářů, kteří se na rvačce nepodíleli. I když se opatrně vyhýbám příčinám našich rozepří, přece jenom si ve snaze objasnit svou myšlenku dovoluji uvést jeden příklad z naší nedávné minulosti. Boj se vleče už pět měsíců. Za tu dobu se podle mého názoru vyskytlo už asi padesát prostředníků, kteří se pokoušeli skoncovat s rozepřemi ve straně, ale znám z nich jenom jednoho, jehož činnost v tomto směru vedla sice k velmi skromným, ale přece jenom poměrně slušným výsledkům. Mám na mysli soudruha Travinského, o němž je třeba říci, že je to člověk tak říkajíc až po uši zabraný do pozitivní praktické revoluční činnosti, takže jeho pozornost byla téměř plně soustředěna na tuto činnost a on sám se sporů neúčastnil. Jen těmito šťastnými okolnostmi lze snad vysvětlit, že jeho smířovací pokusy nebyly tak docela bezvýsledné. Myslím, že kdyby se na rozboru příčin neutěšené situace ve straně podíleli lidé jako on, bylo by možné rozmotat ono klubko, se kterým si teď nevíme rady. My sami se však musíme vyvarovat rozebírání nejrůznějších příčin sporů, protože by nás to i proti naší vůli mohlo svést k tomu, že bychom si navzájem uštěďrovali nové rány (jak se vyjádřil soudruh Martov), přestože četné staré rány se ještě zdaleka nezahojily. To je důvod, proč jsem proti rozebírání příčin a proč se přimlouvám za hledání takových prostředků, které by alespoň mohly stanovit pro různé způsoby boje víceméně přípustné meze. Buď — anebo: je-li v této věci možné něco udělat, pak je třeba se o to pokusit, a jestliže ne, jestliže nelze zapůsobit na bojující tábory autoritativním přesvědčováním, zbývá jen jedno:

obrátit se k oněm třetím osobám, které stojí mimo bojiště a plní své pozitivní praktické úkoly, o nichž jsem již mluvil. Pochybuji, že bychom se sami dokázali navzájem přesvědčit o tom, že má pravdu ten či onen tábor. Myslím, že to není možné.

3

Návrhu soudruha Plechanova tak úplně nerozumím. Říká, že je třeba učinit některá praktická opatření, ale vždyť v mém návrhu se přece poukazuje na možnost takového praktického opatření. Je třeba jen říci, a to zcela autoritativně, že normální boj, ideový boj, boj vedený v určitých mezích, je přípustný, ale že nepřípustný je bojkot, odmítání pracovat pod vedením ÚV, odmítání finančně přispívat do ústřední pokladny strany atd. Říká se, že slova ještě nikoho nepřesvědčila. Ani já si netroufám tvrdit, že by to stačilo pro vytvoření dobrých vztahů mezi oběma částmi strany, neboť nemoc, kterou je třeba léčit, je opravdu zastaralá, protože, jak to vyjádřil soudruh Martov, mezi oběma částmi strany skutečně vznikla velmi značná přehrada. Možná že my, kteří jsme tuto přehradu sami postavili, ji odstranit nedokážeme, ale není nic nemožného v tom, že právě my, kteří jsme si navzájem uštědřovali nejtvrďší rány, my jakožto členové rady svým autoritativním svoláním zabráníme soudruhům používat nedůstojných forem boje. Při odstraňování této přehrady sehraje čas podle mého názoru daleko významnější úlohu než všechno ostatní. A pokud jde o to, že si některé pasáže v svolání mohou obě strany vykládat po svém, pak si myslím, že ať už řekneme cokoli, všechno bude možné vykládat si po svém. (Axelrod: „Proto je třeba nejen mluvit, ale i jednat.“) Potom nechápu, proč se soudruh Axelrod domnívá, že se můj návrh může stát jen dalším podnětem k boji. Opakuji, že sami neodstraníme přehradu, která vyrostla mezi oběma částmi strany, neboť právě my jsme vynaložili mnoho úsilí, aby-

chom ji postavili, avšak zbořit by ji dokázali ti ze soudruhů, kteří jsou plně zaměstnání praktickou činností, a proto stojí stranou našich rozepří. Soudruh Martov, jak jsem se dnes s uspokojením přesvědčil, v zásadě souhlasí s názorem, že by nám ti soudruzi, kteří nemají s naším sporem nic společného, mohli být v této věci užiteční. Kromě toho si však myslím, že by dohoda mezi zástupci ústředních institucí o tom, jak se boj vést smí a jak ne, už sama o sobě mohla znamenat první průlom přehradu, která odděluje obě části strany, a pak už by se mohla dosavadní nenormální situace v životě strany pomalu překonávat.

4

Návrh soudruha Plechanova⁶⁸ ve mně vzbudil velmi smíšené pocity. Začal o příčinách boje a tím se hned dostal na ony rány, které jsme si vzájemně uštědřovali, jak konstatoval i soudruh Martov. Já se ve svém návrhu pokouším rozlišit, co je v našem boji přípustné a co nepřípustné, ať již útok přichází z kterékoli strany. Kdybychom začali mluvit o tom, kdy, kde a kdo s čím přišel, byl by to začátek konce, tj. konce naší diskuse. Soudit sami sebe už z psychologického, morálního hlediska prostě nelze. Jestliže se znovu začneme zabývat tím, proč se mezi členy strany zostřily vztahy, sotva se dokážeme povznést nad úroveň malicherného handrkování. (Axelrod: „Dokážeme to!“) Nesdílím optimismus soudruha Axelroda. V rozboru příčin rozkolu ve straně podal soudruh Plechanov svůj vlastní výklad faktů, se kterým nesouhlasím. Jestliže se začneme přít, budeme muset vytáhnout protokol[?] a tam si najít, co potřebujeme. Tak například soudruh Plechanov říká, že se při volbách do ústředních institucí rozdělil sjezd na dvě téměř stejné části, že jeden účastník sjezdu přešel od většiny k menšině a tím se počet hlasů obou polovin sjezdu vyrovnal, že tedy ústřední výbor reprezentuje jen jednu část

strany atd. Ale tak se přece uvažovat nedá; nelze se přece tvářit, jako by zvolila ústřední výbor jen jedna část strany. Mnozí by možná dnes v některých případech nehlasovali tak jako na sjezdu. A není vyloučeno, že bych i já sám v mnohých případech hlasoval jinak. To však neznamená, že eventuální změny nebo nové kombinace v této oblasti nějakým způsobem negují výsledky dřívějších hlasování. A když už je řeč o boji, dělil se celek vždycky na části. Ano, teprve *nyní*, a ne na sjezdu, zastupuje ústřední výbor jen jednu část, ale já dobře vím, že i náš ústřední orgán zastupuje v tomto smyslu podle názoru soudruhů jen jednu část. Pouze v jednom směru bych mohl dát za pravdu soudruhu Plechanovovi, a to v tom směru, že rozkol skutečně existuje. O „nenormálnosti“ složení některé ústřední instituce se dá mluvit nikoli proto, že by na tom měl vinu sjezd, nýbrž jen proto, že za určitých okolností lidé nechtějí jeden s druhým společně pracovat... A tak sotva jsme se letmo zmínili o příčinách nenormálnosti, už se opět dostáváme k nutnosti rozmotávat ono klubko, které nejenže nedokážeme rozmotat, ale ještě více je zamotáváme. Je pravda, že je mnoho lidí se složením ústředního výboru nespokojeno, jenže zrovna tak je pravda, že celá řada lidí je nespokojena s nynějším složením ústředního orgánu. Na otázku soudruha Martova, zda je přípustné „rozbít“ existující organizace, bych odpověděl: „Ano, přestavba organizací je jistě přípustná!“ Je přípustné, aby kompetentní stranická instituce kohokoli odvolala z revoluční práce určitého druhu? Odpovídám: „Ano, je to přípustné!“ Jestliže se však zeptám, proč a jak došlo k určitému „útku“ na celistvost a neporušitelnost některé organizace, proč určitému soudruhovi nebylo umožněno pracovat na některém úseku stranické práce atd., dotýkám se opět onoho klubka, jehož rozmotání je nad naše síly. Takže i otázka, zda je, či není přípustné „rozbít“ organizace, nás znovu přivádí k neshodám. To všechno dokazuje, že rozebírat nyní příčiny našich sporů by bylo zcela zbytečnou, ba do-

konce škodlivou ztrátou času. — Vráťím se k otázce poměrného zastoupení. Dalo by se o něm hovořit jenom tehdy, kdybychom uznali, že rozkol již existuje. Jsme zde jako zástupci dvou bojujících táborů... (Plechanov: „Sešli jsme se zde jako členové rady, a ne jako bojující tábory.“) Poznámka soudruha Plechanova je v rozporu s jeho vlastní rezolucí, v níž se mluví o tom, že ve straně existuje roztržka, která rozštěpila stranu na dvě poloviny, přičemž jedna polovina, jak se tvrdí v rezoluci, vůbec není zastoupena v takové ústřední instituci, jako je ústřední výbor. Oficiálně jistě nezastupujeme dva bojující tábory, ale protože průběh našich debat existenci těchto dvou táborů potvrzuje, měl jsem logicky právo o ní mluvit. (Plechanov: „Vy jste se vyjádřil, že jsme se zde sešli jako zástupci dvou bojujících táborů, a proto jsem vystoupil se svou poznámkou.“) Nepopírám, možná jsem se nevyjádřil zcela přesně... (Plechanov: „Vyjádřil jste se nesprávně.“) Možná jsem se vyjádřil i nesprávně, nebudu se o to přít. Tvrdím jenom, že rezoluce soudruha Plechanova přenáší spor na půdu faktického uznání rozkolu. Rozštěpili jsme se, a to konstatuji. Kdyby tomu tak nebylo, neměla by rezoluce žádné oprávnění. Většina strany je nespokojena i se složením ústředního orgánu, neboť čtyři z pěti v něm patří k menšině. Ústřední výbor by mohl požadovat změnu ve složení ústředního orgánu zrovna tak, jako se to požaduje od něho. Ve své podstatě je rezoluce soudruha Plechanova vyhlášením podmínek pouze jednoho tábora... (Plechanov: „Já nepatřím ani k většině, ani k menšině.“) Soudruh Plechanov nám sice řekl, že nepatří ani k většině, ani k menšině, ale kromě něho to v radě netvrdí nikdo. Kdybychom byli formalisty a brali to podle stanov, museli bychom říci, že rezoluce předložená soudruhem Plechanovem nemá oprávnění. Opakuji však, že v podstatě ji lze chápat jen potud, pokud vychází z uznání rozkolu. Když však jeden tábor vyslovuje své „podmínky“, měl by zrovna tak právo klást si „podmínky“ i druhý tábor. Nestojíme nad „oběma tá-

bory“, tyto „oba tábory“ tvoříme právě my. Proto když už uznáme faktický rozkol ve straně, budeme si muset přiznat, že k vyřešení našich sporů a „nedorozumění“ existuje jen jeden radikální prostředek — obrátit se na třetí osoby. Jak jsem už řekl^[48], jsou ve straně lidé, kteří dělají pozitivní práci a boje „většiny“ s „menšinou“ se neúčastnili. A obrátit se můžeme jen na tyto lidi.

5

Nesouhlasím ani s Martovem, ani s Plechanovem. Oba tvrdí, že o neoprávněnosti takové rezoluce nemůže být řeč, a uvádějí dva argumenty. 1. Martov argumentoval tím, že rada je nejvyšší instituce strany. Ale vždyť přece pravomoc rady je vymezena zvláštními články stanov, o což se svého času zvláště přičinil i sám soudruh Martov. 2. Druhý argument spočívá v tom, že v navržené rezoluci vyjadřuje rada jen svůj názor a své přání. Rada samozřejmě může vyslovit svůj názor a projevit svá přání, ale nesmí zasahovat do té či oné záležitosti. (Plechanov: „Ovšem! Ovšem!“) Rada může kooptaci do ÚV jenom navrhnout, ale v tom případě bude ústřední výbor požadovat změnu ve složení ústředního orgánu. Za určitých podmínek jsem ochoten souhlasit s poměrným zastoupením. Ptám se však, existuje v ústředním orgánu poměrné zastoupení? Ústřední orgán je složen v poměru jeden ku čtyřem, a to ještě ten jeden nepatří ani k většině, ani k menšině. Ústřední výbor svého času navrhl poměr dvou ku devíti⁶⁹; to bylo v období úplného chaosu, těsně před rozkolem. Každá neshoda znamená v určitém smyslu rozkol, ale když dvě části nechtějí pracovat společně, pak už je to rozkol faktický. Jedině z hlediska tohoto rozkolu bychom mohli přiznat rezoluci soudruha Plechanova nějaký smysl. Mohli bychom na ni pohlížet jako na ultima ratio*, ale v tom případě by obě

* — krajní prostředek. *Red.*

strany měly mít stejné právo požadovat změnu ve složení ústředních institucí. Jsem pevně přesvědčen, že ani ústřední výbor není spokojen se složením ústředního orgánu. Jakmile se jen zmíníme o minulém sjezdu, dochází ke střetu a jsme v koncích. Plechanov například říká, že sjezd prý nezvolil do redakce třetího člena proto, že nebylo koho zvolit. Podle mého byl sjezd přesvědčen, že členem redakce se stane soudruh Martov, a proto třetího nevolil. Totéž se dá říci i o složení rady. Mnozí na sjezdu se domnívali, že se soudruh Martov stane členem rady jakožto člen redakce. Většina může říci a také řekne, že když už se mluví o poměrném zastoupení, pak je třeba doplnit ústřední orgán ještě šesti členy z řad takzvané většiny. Ale takové úvahy nás ke kýženému cíli nepřivedou, a proto se domnívám, že rezoluce soudruha Plechanova je horší než moje. Má rezoluce^[76] o „přípustném a nepřípustném“ by měla ten význam, že my jako zástupci bojujících táborů bychom vyvolali ostatní soudruhy, aby nepřekračovali meze dovolených forem boje.

Nesmíme trvat pouze na právním hledisku, protože přiznáváme-li všichni, že ve straně existují nenormální vztahy, přiznáváme tím v podstatě, že jsme dva bojující tábory — ústřední orgán a ústřední výbor. (Plech a nov: „Tady není zasedání redakce, nýbrž zasedání rady.“) Jistě, jistě, já na to nezapomínám. Z právního hlediska nemůžeme o poměrném zastoupení v ústředních institucích vůbec mluvit. Ale ani z politického hlediska nemá smysl s touto myšlenkou operovat, neboť bychom museli vzít v úvahu přání jednoho tábora, aniž bychom vyslechli přání druhého tábora. Mezi námi není ten třetí, který by mohl náš spor rozsoudit. Přitom jedině názor třetího by mohl mít váhu, a to jak politickou, tak i morální. Rozkol existuje de facto a dojde co nevidět i k rozkolu formálnímu, bude-li se menšina nadále domáhat nevybíravými prostředky toho, aby se stala většinou.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
O OPATŘENÍCH
K OBNOVENÍ MÍRU
VE STRANĚ

16. (29.) LEDNA

I

Považuji za nutné odpovědět především na závažné námitky, s nimiž proti mně vyrukoval soudruh Martov; abych však nenechal bez odpovědi ani námitky soudruha Plechanova, zmíním se nejdříve stručně o nich. Měl jsem dojem, že soudruh Plechanov je v zásadě pro poměrné zastoupení... (Plechanov: „Kdepak!“) Možná jsem mu neporozuměl, ale takový byl můj dojem. V naší stranické organizaci nebyla zásada poměrného zastoupení zavedena, takže jediným kritériem pravoplatnosti personálního složení určité instituce, jejíž členové byli zvoleni na sjezdu, je jasně projevená vůle většiny sjezdu. Jenomže tady slyšíme, že pravoplatné volby na sjezdu vytvořily takový „právní“ stav, který je horší než protiprávní. To je pravda, ale proč? Snad proto, že většina měla jen nepatrnou převahu, nebo proto, že menšina vyvolala faktický rozkol? Jestliže se říká, že ÚV byl zvolen pouze dvaceti čtyřmi hlasy, tj. za mizivé převahy většiny, a že právě to je prý příčinou všech dalších nepříjemných komplikací v životě strany, pak musím prohlásit, že to není pravda. A pokud jde o poznámku soudruha Plechanova o mém „formalismu v myšlení“, který mi prý nedovoluje podívat se na kořen věci, na mou duši nechápu, co to vlastně znamená. Tkví snad „kořen věci“ ve sjezdu? Je-li tomu tak, pak jsme formalisté všichni, protože vracíme-li se v duchu ke sjezdu, musíme vycházet

z jeho formálně platných usnesení. Jestliže však „kořen věci“ tkví mimo sjezd, pak tedy kde vlastně? Dospělo to opravdu tak daleko, že ve straně vznikl stav horší než protiprávní (to jsou velmi závažná slova), ale problém je jen v tom, proč k tomu došlo. Je tím vinen sjezd, nebo okolnosti, jež následovaly po něm? Soudruh Plechanov bohužel takto otázku neformuluje.

A teď k tomu, co řekl soudruh Martov. Tvrdí, že menšina není a nebyla neochotná spolupracovat. To není pravda. Za tři měsíce — během září, října a listopadu — mnozí zástupci menšiny fakticky dokázali, že o společnou práci nestojí. V takových případech zbývá bojkotované části strany jen jedno — pokus dohodnout se, domluvit se s „uraženou“ opozicí, která se vyhýbá práci a přivádí stranu k rozkolu, neboť už jen pouhé svévolné odmítání spolupráce není nic jiného než rozkol. Když lidé otevřeně prohlašují, s vámi nechceme spolupracovat, čímž ve skutečnosti dokazují, že „jednotná organizace“ je pouhou fikcí, že je vlastně už rozbitá, podávají tím ne-li zcela přesvědčivý, tedy bezpochyby *pádový* argument... Přečítám k druhé námitce soudruha Martova, týkající se vystoupení soudruha Ru z rady. Tato otázka se rozpadá na dvě dílčí otázky. Za první, bylo oprávněné jmenovat Ru členem rady za redakci, ačkoli Ru nebyl členem redakce? Myslím, že bylo. (Martov: „Samozřejmě bylo!“) Prosím, aby Martovova poznámka byla zaprotokolována. Za druhé, mohou být členové rady odvoláváni na přání institucí, které je vyslaly? To je složitá otázka, kterou lze vykládat tak či onak. V každém případě upozorňuji na to, že Plechanov, který od 1. listopadu zůstal jediným členem redakce, *neodvolal* Ru z funkce člena rady až do 26. listopadu, kdy byli kooptováni Martov a spol. Ru odešel sám, odstoupil, aby předešel sporům o svou vlastní osobu. (Plechanov: „Myslím, že spory o soudruha Ru sem teď nepatří. Tato věc není na pořadu jednání a nevím, proč bychom měli ztrácet drahocenný čas debatami o problému, který je pro nás

momentálně vedlejší.“) Musím poznamenat, že soudruh Martov na minulém zasedání žádal, aby bylo zaprotokolováno jeho vysvětlení této otázky, vysvětlení, s nímž vůbec nesouhlasím, takže nebude-li druhé straně dovoleno vyslovit se k tomu, bude se tato otázka zde v radě nesprávně, jednostranně vykládat. (Plechanov: „Upozorňuji, že tato otázka není na pořadu a nemá přímý vztah k hlavnímu předmětu naší porady.“)

Lenin proti takovému stanovisku protestuje a apeluje na radu, aby rozhodla, zda má (*Lenin*) právo oponovat Martovovi a podat k věci, která se zde vykládá tak rozdílně, své vlastní vysvětlení. (Plechanov znovu poukazuje na to, že diskutovat o případu soudruha Ru není teď vhodné.)

Lenin trvá na svém právu požádat radu o svolení promluvit o otázce, která byla v radě již nadhozena a kolem níž se rozvířila debata. (Martov: „Když už se soudruh *Lenin* dotkl velmi důležité otázky, zda kolegia zastoupená v radě mají právo odvolávat své delegáty, prohlašuji, že podám zvláštní návrh, jak tuto otázku vyřešit jednou provždy. Snad toto prohlášení *Lenina* uspokojí a přiměje ho, aby teď z diskuse vyloučil záležitost soudruha Ru.“)

Soudruh Martov nejenže nevyvrací, ale naopak potvrzuje, že můj úmysl vysvětlit nyní odchod soudruha Ru z rady je odůvodněný. Konstatuji, že moje vysvětlení k této otázce byla zatím jen odpovědí na příslušné poznámky soudruha Martova. (Plechanov připomíná Martovovi a *Leninovi*, že otázka soudruha Ru nemá být nyní projednávána, neboť nepatří do okruhu problémů, na které se má na tomto zasedání rady soustředit pozornost jejích členů.) Protestuji proti poznámce soudruha Plechanova, že zde není vhodná půda pro projednávání záležitosti soudruha Ru, který zastával názor, že členy rady nelze odvolávat, takže jeho odchod z rady je třeba považovat za ústupek opozici v zájmu klidu a míru ve straně. (Plechanov: „Nemá-li tedy rada nic proti výměně názorů na případ soudruha Ru, vyzývám *Lenina*, aby ve svém výkladu

pokračoval.“) Už jsem skončil. (Plechanov: „Jestliže jste skončil, navrhuji, aby rada přešla k projednávání rezolucí, které včera předložil soudruh Lenin a já.“)

Souhlasím se soudruhem Martovem, že rezoluce rady by měly nikoli právní, ale morální význam. Soudruh Plechanov se vyjádřil, že by bylo žádoucí, abych vstoupil do redakce. (Plechanov: „To jsem neřekl.“) Já jsem si alespoň vaše slova zapsal takto: „Bylo by nejlépe, kdyby Lenin vstoupil do redakce a ÚV kooptoval tři členy.“ (Plechanov: „Ano, řekl jsem, že v zájmu usmíření ve straně je za určitých podmínek možné, aby soudruh Lenin vstoupil do redakce a do ústředního výboru byli kooptováni zástupci menšiny.“)

Když jsem odpovídal na otázku, která mi zde byla položena, jaká změna ve složení redakce ústředního orgánu by vlastně byla žádoucí, mohl jsem se jen odvolat na názor „většiny“, jež se vyslovovala v tom smyslu, že by byl žádoucí odchod soudruhů Axelroda, Zasuličové a Starověra z redakce. Dále musím říci, že se v činnosti ÚV nevyskytl jediný případ, aby bylo někomu znemožněno pracovat ve straně. Zrovna tak nemohu ponechat bez protestu prohlášení soudruha Martova, že se ÚV stal nástrojem válečného tažení jednoho tábora proti druhému. Ústřední výbor měl být nástrojem plnění stranických funkcí, a ne nástrojem „válečného tažení jednoho tábora proti druhému“. Toto tvrzení soudruha Martova je v naprostém rozporu s fakty. Nikdo ani na jediném faktu nedokáže, že by ÚV zahájil a vedl „válečné tažení“ proti menšině. Právě naopak válečné tažení, jež nutně vyvolalo odpor, vyhlásila zahájením bojkotu menšina. Dále protestuji i proti tvrzení, že prý nedůvěra k ÚV poškozuje ÚV víc, než by nedůvěra k ústřednímu orgánu škodila pokojné pozitivní práci. A jestliže si soudruh Martov vzal do hlavy, že ohnisko nesvářů není v zahraničí, nýbrž v Rusku, musím podotknout, že stranické dokumenty nám ukážou opak. Odvolává se na dokument z 25. listopadu^[128], soudruh Martov řekl, že

ÚV v zásadě sám přiznal, že jeho složení je jednostranné, když přistoupil na kooptaci dvou představitelů menšiny. Protestuji proti takovému výkladu tohoto dokumentu, neboť na jeho vypracování jsem se sám podílel. Akt ÚV měl docela jiný význam. ÚV se rozhodl pro kooptaci dvou členů nikoli proto, že by přiznával jednostrannost svého složení, nýbrž proto, že jsme viděli ve straně naprostý faktický rozkol. Zda jsme měli o situaci správnou, či nesprávnou představu — to už je jiná věc... Tehdy se k nám donesly nějaké řeči o tom, že se připravuje vydávání nového tiskového orgánu... (Plechanov: „Budeme-li se odvolávat na nějaké řeči, nikam se nedostaneme.“ Axelrod: „Ale já jsem slyšel, že se teď má začít s vydáváním nového tiskového orgánu...“) Obracím se k radě: protože soudruh Martov vyložil dokument ÚV⁷⁰ v určitém smyslu, musím k tomu podat svůj výklad... Nechápu, proč moje poznámka zde vyvolala takový rozruch. (Plechanov: „Nejde o rozruch, nýbrž o to, že odvolávat se zde na nějaké řeči je nevhodné.“) Někdo může říci, že moje pohnutky nejsou opodstatněné. To je možné! Rozhodně však podotýkám, že tyto pohnutky byly přesně toho druhu, jak jsem právě uvedl.

Budu mluvit dál k věci. Soudruhu Martovovi se zdály podezřelé pohnutky, jež vedly ÚV k souhlasu kooptovat dva lidi. Podotýkám: ÚV vycházel z názoru, že rozkol ve straně již skutečně existuje a že stojíme na prahu úplného formálního rozkolu, pokud jde o vydávání zvláštního orgánu, o zvláštní přepravu stranické literatury a zvláštní organizace v Rusku. A teď k pořadu jednání: poznámka soudruha Martova byla faktického rázu, netýkala se pořadu jednání. Ptám se tedy: Byl v tomto případě postup předsedy správný?⁷¹

Soudruh Martov prohlásil, že prý jsem rovnou začal s polemikou, místo aby se v klidu a míru přistoupilo k projednávání obecné otázky, jak dosáhnout usmíření ve straně. S tím nesouhlasím, protože s polemikou *začal* právě soudruh Martov a nikdo jiný. V návrhu mé rezoluce^[76] není nic polemického. Ne nadarmo nazval soudruh Axelrod tuto rezoluci „pastýřským listem“. A jak je známo, v pastýřských listech se nepolemizuje. Mně tam opravdu šlo jen o to, v jakých mezích má být veden vnitrostranický boj, jaké formy boje je možné považovat za přípustné a jaké musí být naopak uznány za nepřípustné a nebezpečné nejen pro normální život strany, ale i pro samu její existenci. Přitom jsem se úzkostlivě snažil vyhnout každé formulaci, která by nás mohla dovést k nové neplodné polemice — snažil jsem se ve svém návrhu nevycházet z hodnocení těch způsobů boje, kterými se vyznačuje již téměř půlroční válka mezi dvěma částmi strany. Soudruh Martov však nebyl ochoten setrvat na této půdě a pustil se do polemiky. Ale já budu přesto ochoten, přejete-li si to, vrátit se pak k tomu, čím jsem začal. Teď bych chtěl upozornit na toto: Soudruh Martov se odvolával na to, že Travinskij uvítal kooptaci starých členů do redakce. Považuji za nutné na tomto místě zdůraznit, že neoficiální rozhovory či jednání nemají žádnou váhu. Všechna oficiální jednání vedl Travinskij písemně. Jeho osobní prohlášení však soudruh Martov zřejmě pochopil nesprávně, což mohu, bude-li to nutné, *někdy jindy* dokázat.

Dále se soudruh Martov vyjádřil, že v činnosti ÚV je mnoho různých nedostatků; tím se však soudruh Martov opět dostává do oblasti polemiky. Možná že nedostatky v činnosti ÚV opravdu jsou, ale vychází-li kritika této činnosti od zástupce ústředního orgánu, není ničím jiným než polemikou. Já se například domnívám, že se ústřední orgán dostal ve své činnosti na scesti, a přece jsem zde nezačal

kritikou zaměření nynější činnosti ústředního orgánu, nýbrž prohlášením, že mezi ústředním výborem a ústředním orgánem existuje *oboustranná* nespokojenost. Dále protestuji proti tvrzení, že přijme-li rada mou rezoluci, stane se z rady „nástroj válečného tažení“. V mém provolání se mluví pouze o tom, které formy boje jsou přípustné a které nepřípustné... Tak jakýpak „nástroj válečného tažení“? Soudruh Axelrod řekl, že jsem „slibně začal, ale špatně skončil“, a vytkl mi, že jsem všechnu svou pozornost věnoval tomu, abych dokázal, že ve straně je rozkol. Ale vždyť konstatováním rozkolu jsme začali už včera... Na důkaz toho, že ohnisko nesvárů není v zahraničí, citoval pak soudruh Martov dopis soudruha Vasiljeva^[45] z 12. prosince, v němž se říká, že v Rusku je hotové peklo⁷². K tomu poznamenávám, že „udělat peklo“ dokážou i poměrně slabé skupiny, neboť nejčastěji a nejsnáze právě nicotné a malicherné handrkování působí značné potíže v práci. Už jsem se zmínil o svém dopise^[73] z 13. září, adresovaném jednomu z bývalých redaktorů. Tento dopis zveřejním*. Soudruh Plechanov říká, že výraz „bláto“ je urážlivý. Připomínám, že jak v německé socialistické literatuře, tak i na sjezdech německé strany vyvolává termín *versumpft*** někdy úsměšek, ale nikdy pokřik o nactiutrání. Ani já, ani soudruh Vasiljev jsme nechtěli použitím tohoto výrazu nikoho urážet. Když se mluví o dvou táborech s vyhraněným zaměřením, označují se ti nerozhodní a mezi těmito dvěma směry kolísající termínem „bláto“, ale stejně dobře by se mohlo říci třeba „zlatá střední cesta“.

Nazvat ÚV excentrickým je možná vtipné, ale vede to rovněž k polemice. Vždyť v témž smyslu bych se mohl vyjádřit i o ústředním orgánu. Byl jsem upozorněn, že moje „provolání“ je homeopatickým prostředkem proti alopatickému zlu. Nepopírám, že prostředek, který navrhuji, je

* Tento svazek, s. 355—358. *Red.*

** — zbahnělý. *Red.*

jen utišující, jenže alopatické prostředky *zde* nenajdeme. Když už jste jednou začali s tím, že proti nynějšímu zlu je třeba použít „alopatických“, radikálních prostředků, pak buďte důslední. Takový prostředek existuje a tímto jediným radikálním prostředkem není nic jiného než *sjezd*. Už pět měsíců se mezi sebou marně dohadujeme („to není pravda!“) ... ne, to je pravda a já vám to doložím na faktech... Začali jsme se dohadovat 15. září a dodnes jsme se nedohodli. Není v takovém případě lepší obrátit se na kolegium, o němž včera mluvil i soudruh Martov? A tímto kolegiem může být jen sjezd stranických pracovníků. Právě sjezd strany je tím kolegiem, které rozhoduje o „dirigentské taktovce“. Na sjezdu jsme proto, abychom se tam mimo jiné „poprali“ (samozřejmě ne doslova) i o „taktovku“. Tam se bojuje hlasovacími lístky, osobními kontakty mezi soudruhy atd. a tam je takový způsob boje o složení ústředních institucí strany přípustný; mimo sjezd by se však neměl ve stranickém životě vyskytovat.

Je-li tedy můj „pastýřský list“ utišujícím prostředkem, pak neexistuje jiný, radikálnější prostředek než sjezd, pokud nechcete, aby se zlo stalo chronickým. Soudruh Axelrod uváděl, že v západní Evropě respektují zástupci ústředních institucí opozici vůči své politice i v těch nejodlehlejších složkách strany a že se případné konflikty snaží urovnat jednáním s touto opozicí... Ale totéž dělá i náš ústřední výbor. Ústřední výbor poslal za tím účelem dva své členy do zahraničí⁷³, ÚV *mnohokrát* jednal s různými zástupci opozice a dokazoval jim absurdnost jejich argumentů, nepodstatnost jejich obav a jiné a jiné. Je třeba podotknout, že to znamená neúnosnou ztrátu sil, peněz a času a v tomto smyslu skutečně máme odpovědnost před dějinami.

Přecházím opět k praktickým návrhům a opakuji, že máte jen jediný radikální prostředek, jak toto neblahé období polemik zlikvidovat, a to je sjezd. Smyslem mé rezoluce bylo stanovit boji ve straně normálnější meze...

Říká se, že tříška stejně v ráně zůstane, protože vězí příliš hluboko... V takovém případě je možné ji vytáhnout pouze svoláním sjezdu.

3

Je směšné považovat požadavek usilující o jasnost a přesnost⁷⁴ za urážlivý. V desítkách případů (zejména na sjezdu Ligy) jsme se přesvědčili, k jaké spouště nedorozumění, ba i skandálů vede nesprávný výklad neoficiálních rozhovorů. Bylo by divné chtít tento fakt popřít. Prohlašuji, že neoficiální rozhovory soudruha Travinského naprosto nesprávně pochopil jak zástupce ústředního orgánu, tak částečně i soudruh Plechanov. Poslechněte si, co mi soudruh Travinskij ve svém dopise^[38] z 18. prosince mimo jiné píše: „Právě jsem se dozvěděl, že redakce rozeslala výborům oficiální dopis velmi *nepěkného* (zmírňuji silnější výraz) znění. Redakce v něm přímo útočí na ÚV, vyhrožuje, že by jej prostřednictvím rady mohla i teď donutit kooptovat, koho by chtěla, ale zatím nechce sahat k takovým opatřením, a proto upozorňuje výbory, že se v ÚV rozmohlo falešné kamarádství, že ÚV je neschopný jednat a že Lenina kooptace není oprávněná... Spousta osobních útoků. Zkrátka a dobře, do nebe volající a... (opět vynechávám příliš silný výraz) porušení všech slibů, které jsem dostal. Jsem krajně rozhořčen. Že by se na tom podílel i Plechanov? Jekatěrinoslavský výbor je tímto dopisem hluboce pobouřen a poslal velmi ostrou odpověď... Menšina teď bezhlavě zpretrhává všechny svazky. Dopis výborům je podle mého názoru poslední kapkou a otevřenou výzvou. A pokud jde o mne osobně, domnívám se, že Lenin má plné právo uveřejnit svůj dopis mimo Jiskru. Myslím, že ani ostatní soudruzi proti tomu nebudou nic namítat.“

Tyto okolnosti dokazují, že o názoru soudruha Travinského vznikla nesprávná představa. Soudruh Travinskij

mohl *počítat* s kooptací, neboť doufal, že ve straně zavládne klid a mír, ale jeho naděje se nesplnily.

Ukázalo se, že redakce Martova a jeho spolupracovníků místo míru vypověděla většině válku. Travinskij však doufal a mohl doufat v mír.

Ukázalo se, že Plechanovovy pokusy udržet „anarchistické individualisty“ na uzdě se nesetkaly (přes všechno jeho úsilí) s úspěchem. Proto se moje naděje i naděje Travinského, že se Plechanovovi podaří odvrátit novou redakci od válečného tažení proti většině, nesplnily. To jen dokazuje, že ne každá naděje se splní; já sám jsem odešel z redakce proto, že jsem doufal, že to přispěje k míru, ale ani má naděje se nesplnila. Nikdo nepopírá, že k neoficiálním rozhovorům došlo, jenomže je třeba odlišovat tajná přání a očekávání jednotlivců od rozhodnutí celých kolektivních orgánů. V mé připomínce, že zde není vhodné dělat závěry na podkladě neoficiálních rozhovorů, není pro členy rady nic urážlivého. Rozhodně popírám, že by soudruh Travinskij závazně sliboval kooptaci do ústředního výboru. Bezpochyby odjížděl s nadějí na mír a jako důsledek tohoto míru mohl kooptaci předvídat, ale ne závazně slibovat.

Soudruh Martov argumentuje proti mému provolání tím, že obsahuje útoky jen proti jedné části strany. To není pravda! Koneckonců mohu předložit novou rezoluci a pozměnit výrazy, které se soudruhu Martovovi nelíbí, ale jeho tvrzení, že moje rezoluce je jednostranná, je holý nesmysl. Předtím se o mé rezoluci říkalo, že připomíná pas-týřský list, že je plná truismů atd., ale nikdo jí nepřipisoval snahu uštědřovat nové rány. Soudruh Martov mi vytýká, že se vyhýbám přímé odpovědi na otázku soudruha Plechanova, zda ÚV chce či nechce kooptovat zástupce „menšiny“. Jak bychom vám mohli na tuto otázku odpovědět, když nevíme, jak na ni v současné době pohlížejí všichni zbývající z devíti členů ústředního výboru? (Plechanov: „Vy jste soudruhu Martovovi nerozuměl.“) Říkat, že se odpovědi vyhýbám úmyslně, je směšné. Já jsem ani nemohl

odpovědět, a za to se mi vytýká, že se vytáčím. Řekl jsem jednoznačně, že nespokojenost se složením ústředních institucí je oboustranná. Je přece třeba respektovat i mínění ostatních soudruhů. Říkají mi, že je nutné se dohodnout, jenže my se dohadujeme už pět měsíců. Proto domněnka soudruha Martova, že navrhuje-li ÚV svolání sjezdu, dokumentuje tím jen svou vlastní neschopnost a bezmocnost, je prostě směšná. Cožpak ÚV už nepodnikl všechny možné pokusy, aby konflikt vyřešil vlastními silami? „Ústřední výbor prokazuje svou neschopnost...“ Jakou neschopnost? Neschopnost bojovat? Nastolit ve straně mír? Tak je to! I můj návrh, který tu byl ztrhán, to názorně ukázal. Vaše rezoluce svědčí o tom, že chcete protivníkovi tak říkajíc vyrvat pozice, ale takový požadavek vede přece k protipožadavkům a já formuluji otázku dokonce takto: Je ÚV oprávněn znovu zahájit jednání na tomto základě? Vždyť některé výbory *vytýkaly* ústřednímu výboru, že udělal Lize ústupky⁷⁵. Vy chcete, abychom brali ohled na menšinu, ale přitom *nebrali ohled* na většinu. To je komické. Jenomže vyhýbat se sjezdu by za těchto podmínek vypadalo jako strach ze sjezdu. Proto přiznáváme svou bezmocnost, ale ne v tom smyslu, jak ji chápe soudruh Martov. Ústřední výbor skutečně není s to urovnat rozepře ve straně, a proto se obrácíme k radě s návrhem na svolání sjezdu. Kromě toho i ryze právní otázku, zda rada má právo svolat sjezd, vykládá soudruh Martov naprosto chybně. Ve stanovách^[118] se říká: „Sjezd svolává (podle možnosti nejméně jednou za dva roky) rada strany.“ To znamená, že rada *má právo* svolat sjezd *kdykoli*. Rada *je povinna* svolat sjezd pouze v jednom jediném případě. (Martov: „Ze stanov přímo vyplývá, že rada je povinna svolat sjezd, jestliže o to žádá určitý počet plnoprávných organizací, nebo po uplynutí dvou let od posledního sjezdu. Dokud tedy dvouletá lhůta neuplyne a dokud určitý počet organizací neprohlásí, že svolání sjezdu je nutné, rada jej svolat nemůže.“ Plechanov: „Nepovažoval bych za účelné, aby se tu nyní roko-

valo o podmínkách pro svolání sjezdu, protože to přímo nesouvisí s úkoly, před nimiž stojíme.“)

Soudruh Martov přece tuto otázku nadhodil a my jsme se nerozhodli stáhnout ji z pořadu. Martov říká, že rada nemůže svolat sjezd, já však říkám, že může. Rada strany svolává sjezd bez jakéhokoli dotazování, kdykoli, pokud možno nejméně jednou za dva roky. Soudruh Martov říká, že svolání sjezdu je ultima ratio. Ano, neplodnost našich diskusí to teď jen potvrzuje.

Připomínám, že soudruh Martov sám v zásadě připustil, že okruh lidí, kteří se neúčastnili našich sporů, může významně přispět k obnovení míru ve straně. A protože naše vlastní usmiřovací pokusy nevedly k ničemu a dokonce i v tisku se jen taktak držíme v přípustných mezích polemiky, tvrdím, že rozhodné slovo zde mohou říci jen soudruzi, kteří stojí mimo. My jako zástupci ÚV nebereme na sebe odpovědnost za další usmiřovací pokusy ve straně a nevidíme jiný čestný způsob, jak skoncovat s našimi spory, než obrátit se ke sjezdu. Přecházím k poznámce soudruha Plechanova o slově „bláto“. (Plechanov: „Odpovídal jsem na otázku soudruha Vasiljeva, který tímto termínem označil určitou část strany; opakují, že jako předseda nemohu takové výrazy v radě strany připustit.“) Předhazuje se mi zde, že neříkám nic o nenormálním a jednostranném složení ÚV, ale já konstatuji, že ve straně existují dva tábory, které proti sobě bojují nepřípustnými prostředky. Dostali jsme se do situace, kdy je jakákoli pozitivní práce vyloučena.

4

Než začnu mluvit k věci, chtěl bych mimochodem poznamenat, že slovo Sumpf* nikdy nikoho neuráží.

A teď k jednání s Travinským. Z mých slov byl zde vy-

* — bláto. *Red.*

vozen závěr: popírám prý, že jsem jednal s Travinským. Nic takového. Nepopíral jsem, že se s ním jednalo, jen jsem jasně ukazoval rozdíl mezi tím, jaký význam mohou mít neoficiální jednání a jaký význam mají jednání oficiální. Ocitoval jsem zde *dopis*^[37] samotného Travinského na důkaz toho, že i když soudruh Travinskij pohlížel dříve na věc stejně jako soudruh Plechanov, svůj názor později změnil. Proto bych pokládal za zcela nemístné klást otázku, komu uvěří Francie. Odvolávat se na „Francii“ není vůbec třeba.⁷⁶

Soudruh Plechanov poznamenal, že moje mírumilovné „provolání“ prý nezapůsobilo ani na mne samého. Opakuji, že ve svém „provolání“ vyjadřuji pouze přání zdržet se určitých způsobů boje. Vyzývám k míru. Odpovědí je mi *útok* na ÚV, a pak se někdo diví, že já *potom* útočím na ústřední orgán. *Po* útoku na ÚV se mi vytýká, že v odpovědi na tento útok nejsem dost mírumilovný! Stačí se podívat na všechny diskuse^[84] u nás v radě, aby bylo jasné, kdo začal navrhovat mír na podkladě statu quo a kdo pokračoval ve válečném tažení proti ústřednímu výboru. Slyším, že Lenin nedělal nic jiného, než že bez přestání opakoval na adresu opozice: „Poslouchej a žádné odmlouvání!“... Tak tomu vůbec není. Celá naše korespondence od září do října svědčí o opaku. Připomenu alespoň to, že začátkem října jsem byl (spolu s Plechanovem) ochoten kooptovat dva lidi do redakce. A pokud jde o ultimátum, na jehož vypracování jsem se sám podílel, přenechával jsem vám tehdy dvě místa v ústředním výboru. Potom následoval další ústupek z mé strany v podobě mého odchodu z redakce, a to jenom proto, abych nepřekážel vstupu jiných. Z toho vyplývá, že jsem se neomezoval jen na ono „poslouchej a žádné odmouvání“, ale že jsem dělal i ústupky. Přecházím k podstatě věci. Váš postoj k mé rezoluci mi připadá velmi podivný. Cožpak tato rezoluce doopravdy někoho obviňuje nebo na někoho útočí? Vždyť v ní jde jen o to, zda je určitý způsob boje přípustný, či není. To, že

boj existuje, je fakt a mně záleželo jen na tom, aby se přípustné formy tohoto boje odlišily od nepřipustných. Ptám se tedy, je-li tato myšlenka přijatelná nebo není. Používat v souvislosti s mou rezolucí výrazů jako „nástroj boje“, „útok na menšinu“ apod. je naprosto nemístné. Možná že její forma není nejšťastnější — o to bych se zvláště nepřel a byl bych ochoten ji redakčně upravit, ale proti její podstatě, tj. proti požadavku, aby bojující tábory ve straně nepřekračovaly v tomto boji jisté přípustné meze, proti této podstatě nemohou být námitky. Podle mého názoru je zde rezoluce chápána jednostranně, protože jeden ze zainteresovaných táborů strany ji odmítá, spatřuje v ní jakési nebezpečí pro sebe. (Plech an ov : „Připomínám, že jsem zde již několikrát říkal, že v radě nejsou dva tábory.“) Mohu poznamenat, že mluvím o *dvou táborech* existujících de facto, a ne o tom, že by rada byla právně rozdělena na dvě části. K rezoluci soudruha Plechanova, o níž se zde celkem nic neřeklo, zástupci redakce nic nedodali. Přitom jsem celou dobu čekal, že se jednostranné zaměření této rezoluce změní.

PŘIPOMÍNKY
K DENNÍMU POŘADU

16. (29.) LEDNA

1

Lenin trvá na tom, aby se nejdříve hlasovalo o jeho rezoluci⁷⁷, protože se podle platných zvyklostí dává přednost té rezoluci, která byla předložena dříve.

2

Podle jednacího řádu se vždy uznává právo přednést odlišné stanovisko. Soudruh Martov se pokusil oddělit obecné od zvláštního⁷⁸. Plně s tím souhlasíme, jen bych jeho návrh formuloval trochu jinak.

PŘEDNESENÍ
NÁVRHU REZOLUCE
O NASTOLENÍ
MÍRU VE STRANĚ
16. (29.) LEDNA

Lenin (čte svou rezoluci):

„Aby byl nastolen mír ve straně a vytvořily se mezi nestejně smýšlejícími členy strany normální vztahy, musí rada strany vyjasnit, které formy vnitrostranického boje jsou správné a přípustné a které jsou nesprávné a nepřipustné.“

*Podle protokolárního záznamu
porovnaného s rukopisem*

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
K ODLIŠNÉMU STANOVISKU
ZÁSTUPCŮ ÚV

17.(30.) LEDNA

Na všech sjezdech se ustálila praxe, že každý hlasující má právo přednést svoje odlišné stanovisko. Každé odlišné stanovisko je ovšem ve své podstatě kritikou. Tato okolnost však nebránila tomu, aby II. sjezd vyslechl odlišné stanovisko zástupců Bundu^[21] — stanovisko, které bylo velmi ostrou kritikou usnesení schváleného na sjezdu. Naše odlišné stanovisko^[62] vysvětluje, proč jsme se stavěli proti návrhu soudruha Plechanova a jaké je vůbec naše stanovisko k tomuto návrhu. Přednesení tohoto odlišného stanoviska je o to naléhavější, že v jeho závěru je zdůvodněné prohlášení, že bereme svou rezoluci^[52] zpátky.

O D L I Š N Ě S T A N O V I S K O
Z Á S T U P C Ů Ú V,
P Ř E D N E S E N Ě
1 7. (3 0.) L E D N A

Zástupci ÚV v radě strany považují za svou povinnost vyslovit k rezoluci soudruha Plechanova svoje odlišné stanovisko.

Zástupci ÚV jsou hluboce přesvědčeni, že tato rezoluce nejenže neučiní přítrž rozbrojům ve straně, které fakticky vnášejí do stranické organizace úplný rozkol, ale naopak ještě více je prohloubí a rozdmýchá, až se stanou chronickými, a bude dezorganizovat pozitivní stranickou práci.

Tato rezoluce není v podstatě ničím jiným než vyjádřením přání menšiny sjezdu strany, aby se změnilo personální složení ÚV, přičemž se ignoruje opačné přání většiny sjezdu strany.

Jsme pevně přesvědčeni, že tato rezoluce je vlastně pokračováním téže politiky v radě, kterou opozice sledovala hned od sjezdu strany; byla to politika bojkotu, dezorganizace a anarchie, jejímž cílem bylo dosáhnout změny ve složení ústředních institucí, a to způsobem, který neodpovídá normám alespoň trochu uspořádaného stranického života a který dnes v podobě rezolucí většiny výborů odsoudilo i revoluční veřejné mínění.

Tato rezoluce vyjadřuje přání, aby ÚV opět začal jednat s opozicí. Jednání se táhnou už přes pět měsíců a úplně demoralizují stranu. ÚV už prohlásil, že řekl své poslední slovo, když na důkaz soudružské důvěry přistoupil už 25. listopadu 1903 na kooptaci dvou lidí^[128].

Jednání už pohltila spousta peněz na cestovné a ještě

Продолжение ст. 1. в листе. На первом
судебном заседании иудейские власти
во главе с председателем г. Мессингом.

Продолжение ст. 1. Иудеи под предлогом
своих притязаний на иудаизм не признают
существование пасажов, ввиду чего и ввиду
зачинаются протесты в отношении
а именно: как будто бы в пасаже
есть, что-то не соответствующее, ввиду
отсутствия соответствующего и ввиду
того же протеста Мессинга.

Два предания, но один из них
предназначен не для нас, как бы
предназначен предать иудейские
наши суды иудейские власти
ст. 1. иудеи и ввиду того же
судебные заседания иудейские

První stránka rukopisu V. I. Lenina
Odlišné stanovisko zástupců ÚV, přednesené
na zasedání rady strany 17. (30.) ledna 1904

Zmenšeno

nesrovnatelně víc sil a času revolucionářů, kteří jsou odváženi od své práce.

Zástupci ÚV se nyní necítí oprávněni znovu obnovovat tato nekonečná jednání, která vyvolávají na obou stranách další nespokojenost a nové lokálpatriotické tahanice o funkce, což nesmírně brzdí pozitivní práci.

Co nejdůrazněji upozorňujeme, že taková jednání znamenají úplné ochromení pravidelného chodu stranického života.

Prohlašujeme, že ÚV činí za toto ochromení práce plně odpovědnou menšinu.

Prohlašujeme, že nevidíme absolutně žádný jiný způsob, jak se čestně a správně vypořádat se současnými rozbroji ve straně, jak zastavit tento nepřipustný boj o složení ústředních institucí, než okamžité svolání sjezdu strany.

Zároveň konstatujeme, že po schválení rezoluce soudruha Plechanova je naše rezoluce, která byla předložena dříve, fakticky zamítnuta a stává se zcela bezpředmětnou; proto ji bereme zpátky.

Členové rady

N. Lenin

F. Vasiljev

VYSTOUPENÍ NA OBHAJOBU
ODLIŠNÉHO STANOVISKA
ZÁSTUPCŮ ÚV

17. (30.) LEDNA

Rezolutně protestuji proti tomu, že by naše odlišné stanovisko^[62] vyjadřovalo byť jen jediné obvinění namířené proti radě. Takový výklad je absolutně nesprávný a pokus soudruha Martova je útokem na svobodu našeho mínění; jeho rezoluce není tedy oprávněná⁷⁹.

10

P O Z N Á M K A
K D E N N Í M U P O Ř A D U

17. (30). LEDNA

Zástupci ÚV by chtěli předložit k projednání ještě několik dílčích otázek, ale já se přimlouvám, aby se napřed jednalo o svolání sjezdu.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
O SVOLÁNÍ

III. SJEZDU STRANY

17. (30.) LEDNA

1

K otázce svolání sjezdu stačí dodat jen pár slov. Nesmírně obtížnou situaci ve straně dokresluje i průběh diskuse v radě. Již nejednou se poukazovalo na to, že se na sjezdu vytvořily dvě téměř stejné poloviny, takže odchodem jednoho příslušníka „většiny“ vznikla naprostá rovnováha. Nevidím, jak by tato rovnováha mohla vést k míru bez sjezdu strany. Nikdo nepochybuje o tom, že z nesvárů vznikají značné nenormálnosti. Bojovná nálada panuje *na obou stranách*, to nelze popřít. Vzhledem ke všem těmto skutečnostem si vůbec nedovedeme představit žádné jiné čestné a správné východisko než svolání sjezdu. Soudruh Martov upozornil, že uskutečnění mého návrhu na svolání sjezdu by znamenalo technické, finanční a jiné potíže, ale nynější situace je mnohem horší než všechny tyto potíže.

2

Nemohu souhlasit s Martovem, neboť úkoly sjezdu vyložil nesprávně. Říká, že všichni soudruzi ještě nemají jasno, v čem spočívají neshody, že by svolání sjezdu pozastavilo proces diferenciacie a zabránilo nám vysvětlovat v tisku příčiny konfliktu v organizačních otázkách. Myslím, že právě v zájmu svobodného vyjasnění neshod v *zásadních* otázkách je třeba skoncovat s krizí, pročistit ovzduší od ma-

licherných sporů, ale k tomu je nutné svolat sjezd. III. sjezd je nutný nikoli proto, aby se boj zastavil, nýbrž proto, aby byl uveden do normálních kolejí. Už jen mluvit o tom, že by sjezd mohl zastavit zásadový boj, je podivné. Připomínám, co řekl na II. sjezdu předseda, který se vyslovil v tom smyslu, že se i náš program musí dále rozvíjet a upřesňovat⁸⁰; avšak právě proto, aby byl principiální názorový boj úspěšný a plodný, je třeba vytvořit právě takové podmínky, jaké v této chvíli neexistují. Protestují proti historickým přirovnáním, jež jsme zde slyšeli, a proti odvolávání se na Rabočeje dělo. Rozdíl mezi současnou situací a situací před třemi roky spočívá v tom, že tehdy jednotná strana ještě neexistovala, kdežto teď už existuje. Právě ti, kteří zde mluví o odštěpené polovině, právě ti by neměli protestovat proti sjezdu svolanému k odstranění nenormálního stavu, který nyní nejsme s to vlastními silami zlikvidovat. Pozitivně pracovat a vyjasnit neshody v zásadních otázkách bude možné teprve tehdy, až III. sjezd skončuje s tímto nenormálním stavem a stanoví názorovému boji určité meze.

3

Soudruh Plechanov jasně vyslovil „pádny“, avšak nesprávný argument. Kdyby III. sjezd vedl k rozkolu, znamenalo by to, že chybí dobrá vůle podříditi se většině, že chybí dobrá vůle pracovat společně, tj. že ve skutečnosti žádnou stranu nemáme. Všichni uznali, že pokusy soudruha Travinského o urovnání konfliktu nebyly zcela bezvýsledné; přitom takových soudruhů jako Travinskij je spousta, a právě na sjezdu se tito soudruzi sejdou a budou rokovat. Úporný boj, rozhodný boj, třeba i plný výstřelků, ještě neznamená rozkol. Je-li opravdu dobrá vůle společně pracovat, musí být i dobrá vůle podříditi se vůli většiny, tj. sjezdu.

N Á V R H R E Z O L U C E
O S V O L Á N Í
III. S J E Z D U S T R A N Y
17. (30.) L E D N A

Rada strany dospěla k přesvědčení, že ústřední stranické instituce nejsou s to učinit přítrž naprosto nenormálním a chaotickým poměrům ve straně, které nastaly po II. sjezdu a trvají už více než pět měsíců, a proto se usnází svolat III. sjezd strany.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
O VYDÁVÁNÍ
STRANICKÉ LITERATURY

17. (30.) LEDNA

1

Začnu od konce. Soudruh Martov špatně pochopil a vysvětlil dopisy ÚV⁸¹, zejména ty, které se týkají peněz. Zapomněl, že dopisy jsou pokračováním rozhovoru, který měl s Travinským. O obsahu tohoto rozhovoru se Martov sám vyjádřil takto: „Soudruhu Travinskému jsem se stejně jako vám osobně zmínil o pěti až šesti tisících jako o minimu toho, co se dá podle předpokladu pro stranu získat *za rok* z oněch dvou zdrojů, které jsou členům redakce dostupné“^[98]. Podotýkám, že podle sdělení Travinského bude tato částka vyplacena najednou, nikoli v průběhu roku, takže je tu jakési nedorozumění. S těmito pěti tisíci jsme skutečně počítali a podle toho jsme peníze rozdělili mezi ruskou a zahraniční pokladnu.

Soudruh Martov říkal, že oba finanční zdroje — mimochodem jak nesprávně (v rozčilení) vykládá tuto věc redakce, je vidět i z toho, že v dopisech ústřednímu výboru používal Martov slov „peněžní žoky“ dokonce v uvozovkách, zatímco nám takový výraz vytýkal, ačkoli ve skutečnosti tento výraz nepochází od nás, nýbrž právě od Martova — tak tedy soudruh Martov říkal, že oba finanční zdroje jsou nám známy. Ano, jsou známy, jenže teď nejde o to, zda jsou známy, nýbrž o to, zda jsou dostupné. Víím, že *za rok* by jeden zdroj mohl přinést kolem deseti tisíc, druhý asi čtyřicet, ale co z toho, když jsou pro mne *nedostupné*. Právě v tom, že se tyto zdroje z dostupných staly

nedostupnými, se projevuje zastavení přísunu finančních prostředků, které je naprosto nepřijatelným způsobem stranického boje.

Kromě toho došlo právě v poslední době k zatčení osob, které měly dostat v Rusku peníze. Tady peníze nejsou, z Ruska se je nepodaří hned tak dostat a vyslání zvláštních důvěrníků nás bude stát pár set rublů. Peníze samozřejmě přece jen budou, pokud nás nestihne zase nějaké neštěstí, ale hned tak je nedostaneme a kdoví, bude-li jich dost.

Není vůbec pravda, že v dopise ÚV byly nějaké výhrůžky. Žádné výhrůžky tam nebyly, neboť ÚV se vždy staral o vydávání ústředního orgánu. Pokud jde o konspirační adresy, odpoví soudruh Vasiljev. — Podle našich informací rozesílá redakce po celém Rusku své vlastní důvěrníky. To předpokládá, že ústřední orgán má i svou zvláštní pokladnu, což de facto znamená rozkol ve straně. Je to v rozporu se stanovami^[118], které požadují, aby ÚV byl o všem informován a aby *plně* soustřeďoval ve svých rukou jak všechny *peněžní prostředky*, tak i veškerou organizaci praktické činnosti. Ústřední orgán nehorázně porušuje tyto stanovy tím, že si vytváří vlastní ústředí pro vysílání důvěrníků, svou agenturu, své ústředí pro řízení praktické činnosti a pro zasahování do záležitostí výborů. Taková agentura, odporující stanovám strany, vnáší do práce naprostý chaos. Ústřední výbor nemůže odpovídat za pořádek v řízení činnosti a také za něj neodpovídá, když ústřední orgán sám soustavně vnáší do této činnosti nepořádek. — Máme tu dopisy z Oděsy a Baku, které po této stránce názorně dokreslují situaci. Z Oděsy 24. prosince píše: „Včera byl u nás Zagorskij a prohlásil, že ho vyslala redakce jako svého zmocněnce, aby seznámil výbory s posledními událostmi, s jednáním a se současnou situací v redakci a tlumočil jim žádost redakce o zaslání materiálů, o spolupráci, o objednávky letáků nebo o zaslání námětů na letáky s obecnější tematikou a také na brožury, k jejichž vydávání byla ustanovena zvláštní skupina. Opakoval všechno, co už dávno

víme, a horlivě dokazoval, že menšina je v právu, že je ušlechtilá a „loajální“. Výbor ho vyslechl a položil mu několik otázek; mimo jiné se ho zeptal, zda vzal na sebe tento úkol i s vědomím ÚV. Zagorskij se místo jasného a stručného „ano“ nebo „ne“ začal ospravedlňovat a dokazovat, že redakce má plné právo obracet se na výbory i bez vědomí ústředního výboru. Naléhal, aby ihned, ještě v jeho přítomnosti, byla jeho zpráva projednána a vypracována rezoluce; výbor na to odpověděl, že zprávu bere na vědomí, ale pokud jde o projednání a o rezoluci, bude se tím výbor zabývat teprve tehdy, až to bude považovat za potřebné, teď však musí vyřídit běžné záležitosti.“⁸² A v dopise z Baku z 1. ledna se říká: „V bakuském výboru přednesl Martyn zprávu jménem ústředního orgánu a netajil se úmyslem zasít nedůvěru k ústřednímu výboru. Když nakonec projevil zájem o názor výboru, dostal odpověď: Bezvýhradně důvěřujeme ústřednímu výboru. A když namítl, že by rád znal stanovisko k ústřednímu orgánu, řekli mu rovnou do očí, že to, co právě vyslechli (o jeho úkolu), jejich důvěru k němu „zviklalo“.“

Právě tak odporuje stanovám a konspirativnosti, když ústřední orgán podává informace o složení ústředního výboru nejen výborům, ale i soukromým osobám (například Drujanovi, jak na to ústřední výbor upozorňoval ve svém dopise ústřednímu orgánu). A pokud jde o „bojové vztahy“, je háček v tom, že si tu soudruh Martov^[93] plete dvě zcela rozdílné věci. V pozitivní práci a v opatrování prostředků jsou bojové vztahy (bojkot a jiné) absolutně nepřipustné a ÚV je nikdy nepěstoval. Avšak v publicistice je „boj“ přípustný a nikdo nikdy neomezoval ústřední orgán v polemice. Připomínám, že ÚV dokonce už dávno předtím byl velice ochoten vydat Danův dopis o heslech opozice^[16] i Martovovu brožuru Znovu v menšině^[95], přestože se v obou těchto věcech útočí na ÚV.

Ve vydávání literatury ústředního orgánu nedošlo ani k nejmenšímu přerušení, které by zavinil ústřední výbor.

Nestalo se ani jednou, že by ÚV rozdělával materiály nesprávně nebo zaujatě, že by „ubližoval“ výborům menšiny. Naopak, Travinskij zde dosvědčil a dokázal, že materiály dostávaly přednostně a ve velkém počtu výbory menšiny, takže soudruh Martov musel přiznat, že v této věci nelze ústřednímu výboru nic vytknout. Pokud jde o odmítnutí poskytnout stranickou literaturu, vypadá situace takto: *Každému* členu strany bez výjimky (vzbuzuje-li důvěru svou konspirativností apod.) se *zdarma* dává literatura, aby ji dopravil do Ruska a tam ji předal důvěrníkům ÚV k rozdělení. Vyskytnou-li se však lidé, kteří mají odvahu nazývat se členy strany a přitom odmítají předávat literaturu důvěrníkům ÚV k celkovému rozdělení, ÚV samozřejmě nemůže (a ani nemá právo) s takovými lidmi spolupracovat. Jestliže pak tito lidé skupují literaturu pro své vlastní příštípkářské akce, které společnou práci jen dezorganizují, tím hůř pro ně.

*Podle protokolárního zápisu
porovnaného s rukopisem*

2

Vůbec nedovedu pochopit, co má být drzého v prvním a druhém dopise expeditora⁸³. Žádá informace důležité pro řádnou evidenci, ale redakce mu místo soudružské, věcné odpovědi na jeho dotaz neodpovídá a odbývá celou věc čistě byrokraticky. Zato uvedu příklad opravdu drzého dopisu redakce ústředního orgánu^[3] ústřednímu výboru. „Redakce ústředního orgánu upozorňuje ústřední výbor na to, že pobyt tří členů ÚV v zahraničí, který není nijak pracovně odůvodněný a vede k vytvoření nového organizačního ústředí, o němž stanovy strany nic neříkají, nevyhnutelně vnáší do stranického života politikaření a dezorganizaci...“ Vždyť tohle je přímo *nadávka* (politikaření) bez jediného faktu a podkladu! Ústřední výbor na to odpověděl: „Kdyby redakce nejednala ve stavu krajního rozčilení,

snadno by pochopila, že její poznámky o tom, kolik členů ÚV je za hranicemi, jsou více než nemístné. Zahraniční zástupce ÚV odpovídá na tento i na jiné nepřístojnosti redakce (jako byla např. směšná narážka na jakýsi domněle „tajný“ tisk) jen výzvou, aby redakce nezapomínala na svou povinnost vůči straně a zanechala činnosti, která by mohla z publicistické polemiky zavdat příčinu k rozkolu...⁸⁴

O tom, že prý dokonce i buržoazní vydavatelství dávají redaktorům *stovky* výtisků, jsem po pravdě řečeno neslyšel. Jen ať soudruh Martov zkusí, pokud nemluví do větru, zeptat se Dietze, jestli dává Kautskému k rozšiřování čtyři sta výtisků *Neue Zeit*. Nebo ať se zeptá Singera či Fischera, zda Gradnauer požaduje *dvě stě* výtisků *Vorwärts*⁸⁵ rovněž k tomu, aby je rozšiřoval vlastními prostředky. Němečtí sociální demokraté vědí, jaký je rozdíl mezi anarchií a organizací.

O penězích se mluvilo už předtím, než byli naši lidé zatčeni, a já jsem přece upozorňoval jen na to, že v důsledku tohoto zatýkání se situace, pokud jde o peníze, mění.

Jak si redakce plete přípustnou polemiku s nepřípustným bojkotem, je obzvláště jasně vidět z toho, co teď uvedu. Ve svém dopise^[98] ze 4. ledna, kde nám odpovídala na dotaz ve věci peněz, uvádí redakce mezi „okolnostmi, které jí ztěžují propagování aktivní podpory ústřední pokladny mezi známými“, i to, že „důvěrníci ÚV a jimi protežované osoby vedou na schůzích výhrůžné řeči o neoprávněnosti nynějšího složení redakce (o čemž se ostatně mluví i v dopise člena ÚV Lenina^[47]...)“. Všimněte si toho zarážejícího překrucování politických pojmů! Poskytnutí (nebo zastavení) finančních zdrojů *je spojováno* s polemikou v projevech a brožurách! Neplete si tu někdo ideový boj s lokálpatriotickými tahanicemi o funkce a s handrkováním?! Otázka, zda členové strany schvalují, či neschvalují složení (a činnost) redakce, se tu *směšuje* s otázkou „oprávněnosti“! Není tohle byrokratický formalismus?! Zahraniční zástupce ÚV na to přirozeně odpověděl: „...Jako zástupce ÚV po-

važují za nutné upozornit redakci, že není žádný důvod, aby se vzhledem k rozhořčeným projevům na schůzích v zahraničí či vzhledem k polemice v tisku rozvířovala otázka *oprávněnosti apod.*... Má-li redakce za to, že se proti ní v polemice útočí, má přece všechny možnosti na útoky odpovědět. Je rozumné rozčilovat se pro nějaké to ostřejší slovo (z hlediska redakce) v polemice, když nikde není ani náznak po bojkotu ani po jakémkoli jiném neloajálním (z hlediska ÚV) způsobu jednání?...⁸⁶ Je opravdu víc než podivné mluvit o jakýchsi „protežovaných“ osobách... Co to má znamenat? Co je to za byrokratické řeči? Co je ústřednímu výboru do toho, co kdo říká v projevech na schůzích? U nás není cenzura, která by omezovala svobodu projevu a svobodu polemiky. Nebylo by třeba odlišit *takovýto* boj od bojkotu?

To, co tady povídal soudruh Martov o oděském výboru (že se prý ústředního výboru dotazoval, zda smí posílat příspěvky ústřednímu orgánu), považují za pouhý vtíp. O tom se nedá vážně mluvit.

Opakují, že ÚV nikdy, ani v jednom případě, nebránil menšině v práci. Zdůrazňují, že soudruh Martov dokonce sám přiznává, že nemá důkazy o nesprávné, jednostranné či zaujaté distribuci stranické literatury.

*Podle protokolárního zápisu
porovnaného s rukopisem*

3

Soudruh Martov usoudil, že z naší strany hrozí převrat. To je k smíchu. (Martov: „A co ultimátum?“^[128]) „Ultimátum“ ÚV bylo odpovědí na ultimátum Starověrovo⁸⁷. Ultimátum je naše poslední slovo o tom, za jakých podmínek je pro nás skutečný mír přijatelný. To je všechno. Jen chorobná fantazie mohla v naší odpovědi menšině, která nesporně přivedla stranu k rozkolu, vidět snahu o převrat.

Většina nemá důvod pomýšlet na převrat. Pokud jde o distribuci Jiskry, byla všechna její čísla podle možnosti rozesílána pravidelně, takže měl-li některý výbor pocit, že se na něj v tomto směru „zapomnělo“, měl to docela jednoduše ústřednímu výboru soudružsky oznámit. Zatím jsme ovšem žádné takové oznámení nedostali. Dopis redakce výborům pak není soudružská, nýbrž válečná akce.

Ústřední výbor zastává názor, že distribuce literatury má být soustředěna v jedné ruce a že další distribuční centrum je zbytečné a škodlivé. A teď několik slov o expeditorovi. Opakuji, že na něho padlo obvinění jen proto, že chtěl svědomitě splnit svou povinnost a obrátil se na redakci s věcným dotazem. Odpověď redakce, aby „nemudroval“ a „dodal sto nebo dvě stě výtisků“ apod., nese všechny znaky byrokratického postoje k věci v jeho nejčistší podobě.

O adresách řeknu jen tolik, že redakci bylo předáno všechno, co jí patřilo. Vyňata z toho byla jen korespondence osobního a organizačního charakteru, kdežto všechno ostatní bylo předáno redakci. Kromě toho podotýkám, že už v Londýně převzal organizační výbor veškerou korespondenci organizačního charakteru oficiálně do svých rukou.

Mluvit o novém ústředí proto, že se někteří členové ÚV zdržují v zahraničí, je průhledná záminka a byrokratické vměšování do oblasti, kterou má samostatně řídit ÚV.

*Podle protokolárního zápisu
porovnaného s rukopisem*

4

Soudruh Martov vykládá stanovy^[118] naprosto nesprávně. Ústřední orgán musí být plně a všestranně informován — tak to požadují stanovy i zájem věci. Avšak vysílání zmocněnců s organizačními úkoly — jako například vyslání Z

do oděského výboru bez vědomí ÚV — zjevně narušuje přirozené rozdělení funkcí mezi dvěma ústředními institucemi strany. To vůbec nevyplývá z potřeby větší informovanosti a vede to jen k dezorganizaci a úplnému narušování akční jednoty. Právě takové opatření stupňuje chaos ve stranické práci a místo rozdělení dvou ústředních institucí podle jejich funkcí to prakticky znamená rozštěpení strany na dvě poloviny.

N Á V R H Y R E Z O L U C Í
P Ř E D L O Ž E N É 17. (30.) L E D N A

1

Rada strany žádá redakci ústředního orgánu udělat co nejdříve všechno, co je v jejích silách, aby ÚV v nejbližší době dostal oněch pět až šest tisíc rublů, o nichž byla vedena korespondence mezi ústředním orgánem a ústředním výborem a které ústřední stranická pokladna vzhledem ke zvlášť mimořádným okolnostem po posledním zatýkání v Rusku právě teď naléhavě potřebuje.

2

Rada strany pokládá za nesprávné, aby redakce ústředního orgánu vysílala své zmocněnce do výborů bez souhlasu a vědomí ÚV, neboť to dezorganizuje stranu a úplně narušuje rozdělení funkcí mezi oběma ústředními institucemi, jak je schválil II. sjezd.

3

Rada strany pokládá za nesprávné, aby redakce ústředního orgánu podávala výborům informace o složení ústředního výboru bez jeho souhlasu.

4

Rada strany pokládá za nesprávné, že zástupci redakce

ústředního orgánu sdělili jeho tajemníkovi, co o něm řekl soudruh Vasiljev, neboť Vasiljevova poznámka byla součástí porad v nejvyšší instituci strany a byla určena jen členům strany.

OD ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
DĚLNICKÉ STRANY RUSKA⁸⁸

Upřímně vítáme skvělý nápad „skupiny iniciátorů“ zřídit Knihovnu a archív při ústředním výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Snažně prosíme všechny soudruhy a příznivce této dávno potřebné věci, aby podle svých možností pomohli našim soudruhům, kteří se ujali této složité a významné akce po stránce organizační.

29. ledna 1904

Ústřední výbor SDDSR

*Otištěno v lednu 1904
(společně s výzvou „skupiny“
iniciátorů) v letáku *Ko vsem**

Podle textu letáku

Soudruzí! Teď už všichni vědí a píše se o tom přímo a otevřeně i v našem ústředním orgánu, že naše strana prožívá těžkou krizi.

Považujeme za svou povinnost vyzvat všechny členy strany, aby se aktivně a uvědoměle podíleli na všem, co je nutné udělat pro co nejrychlejší a pokud možno bezbolestné východisko z krize.

Soudruh Plechanov, který na sjezdu strany i mnohem později na sjezdu Zahraniční ligy patřil k většině sjezdu strany, hájí nyní v 57. čísle Jiskry^[130] požadavky menšiny a obviňuje ústřední výbor z „excentričnosti“, z neústupnosti, jež prospívá jen nepřátelům, a z neochoty kooptovat stoupence menšiny. Právě v takové kooptaci nevidí soudruh Plechanov nic víc a nic míň než „jedinou možnost, jak dostat naši stranu z těžké krize, která nesmírně oslabuje naše pozice a posiluje pozice našich četných nepřátel a odpůrců“. Je třeba respektovat nejen stanov, říká soudruh Plechanov, maje zřejmě na mysli tuto těžkou krizi, ale přihlížet i k faktické situaci a k současnému poměru sil ve straně. Je třeba povznést se nad kroužkaření a doktrinářství, jež kladou důraz především na to, co dělníky rozděluje, a ne na to, co je spojuje.

Tyto obecné teze jsou bezesporu správné, takže všem sociálním demokratům zbývá už jen důkladně se obeznámit s fakty a vážně se zamyslet nad situací, aby mohli tyto obecné teze správně aplikovat.

Ano, musíme stůj co stůj, s vynaložením veškerého úsilí, beze strachu z dlouhodobé a úporné práce, vyléčit naši

stranu z kroužkaření, z roztržek a tříštění pro bezvýznamné důvody, z nechutných a nedůstojných tahanic o dirigentskou taktovku! Podívejte se, co se událo v naší straně od jejího II. sjezdu. Seberte odvahu a odkryjte naše rány, abychom bez pokrytectví a bez oficiální přetvářky mohli určit diagnózu a správně je vyhojit!

Protokol druhého sjezdu^[7] vyšel teď v plném znění; pro členy strany byl vydán též protokol sjezdu Zahraniční ligy^[152]. Stranické materiály odhalily již nemálo projevů a příznaků naší krize, a i když v tomto směru zbývá ještě leccos vykonat, přece jen už teď můžeme a musíme shrnout některé výsledky.

Druhý sjezd skončil urputným bojem o složení našich ústředních institucí. Většinou 24 hlasů proti 20 byla zvolena tříčlenná redakce ústředního orgánu (Plechanov, Martov a Lenin) a ústřední výbor, složený rovněž ze tří soudruhů. Martov na funkci rezignoval a spolu s celou menšinou odmítl účastnit se voleb do ústředního výboru. Hned po sjezdu zahájila menšina zuřivý boj proti ústředním institucím, opravdový boj o dirigentskou taktovku, opravdový boj kroužkaření proti zásadě organizované strany, boj za obnovení staré redakce, za kooptaci přiměřeného (podle názoru menšiny) počtu členů do ÚV. Boj trval celé měsíce, přičemž se menšina úplně distancovala od práce pod vedením ústředních institucí, bojkotovala je a vyvíjela ryze anarchistickou propagandu, jejíž četné příklady najdou členové strany v protokolu sjezdu Ligy^[152]. Boj se soustředil převážně v zahraničí, na půdě, která je nejvíce vzdálena od pozitivní práce a od činnosti uvědomělých představitelů proletariátu. Tento boj připravoval ústřední instituce, vytvořené na II. sjezdu, o nesmírnou spoustu energie lidí, kteří podnikali různé cesty, schůzky a vedli jednání, aby byly odstraněny nesčetné drobné projevy nespokojenosti, konflikty a handrkování. Že požadavky opozice nebraly žádný zřetel na poměr sil ani na II. sjezdu, ani ve straně vůbec, je zřejmé z toho, že například redakce

ústředního orgánu (Plechanov a Lenin) přistoupila dokonce na kooptaci dvou členů, tj. na rovné zastoupení většiny i menšiny sjezdu strany. Opozice však požadovala v redakci velkou většinu (čtyři proti dvěma). Protože hrozil nevyhnutelný a okamžitý rozkol, udělaly nakonec obě ústřední instituce řadu ústupků od požadavků týkajících se dirigent-ské taktovky: byla provedena kooptace do redakce, Lenin vystoupil z redakce i z rady, jeden člen většiny⁹⁰ z rady odešel, Zahraniční liga, která na svém sjezdu zavrhla všechno, na čem se usnesl sjezd strany, byla ponechána bez reorganizace a opozici byla nabídnuta dvě místa v ústředním výboru.

Tuto poslední nabídku opozice odmítla. Zřejmě požaduje více míst, ovšem ne pro ty, které by vybral ÚV, nýbrž pro ty, které určí sama. K takovým požadavkům neopravňuje žádný poměr sil ani žádné zájmy věci: tato ultimáta se opírají pouze o vyhrožování rozkoem, pouze o hrubě mechanické prostředky nátlaku, jako je bojkot a zadržování finančních prostředků.

Boj o místa, který odvádí lidi od pozitivní práce, stranu nesmírně dezorganizuje a demoralizuje. Přinejmenším stejně, ne-li ještě více demoralizuje stranu to, že takzvané zásadní názorové rozdíly menšiny stavějí tento boj do falešného světla.

Všichni se jednomyslně shodli — a mnohokrát to kategoricky prohlašovali — že všechna usnesení II. sjezdu^[9] a výsledky všech voleb na sjezdu budou považovat pro sebe za naprosto závazné. Ale už teď menšina fakticky porušila celé stanovy^[118] a výsledky všech voleb, už teď jsou za „formalisty“ označováni ti, kdo hájí společně přijatá usnesení, „byrokratem“ je nazýván každý, kdo dostal plnou moc od sjezdu, z příliš mechanického a byrokratického postoje je obviňován ten, kdo se opírá o většinu hlasů, která přece byla výrazem poměru sil ve straně (v tom jsme všichni zajedno). Ten, koho všichni soudruzi zmocnili volit na sjezdu funkcionáře, a ten, kdo převáděl některé redak-

tory do kategorie spolupracovníků a některé členy organizačního výboru mezi řadové pracovníky, je obviňován, že chce z členů strany udělat šroubky a kolečka aj. apod. Nesprávný a nepevný postoj, který zaujala menšina už na sjezdu strany, vedl nevyhnutelně k tomuto pokrytectví, jež ovšem ani v nejmenším nepřipisujeme něčí subjektivní vůli.

Není tedy načase skoncovat s tímto zmatkem? Ať se nad tím zamyslí každý, komu leží osud naší strany na srdci.

Není tedy načase rázně skoncovat s tímto bojem o ústřední instituce, s těmito lokálpatriotickými tahanicemi o funkci, jež tak rozkladně působí na veškerou naši práci? Je únosné znovu a znovu, po tolika měsících jednání, pouštět se do dalších debat s opozicí a přít se o to, zda ústřední výbor je, či není jednostranný nebo excentrický? Vždyť rozvířování této otázky poté, kdy se zdálo, že kooptací do redakce je mír už zajištěn, nutně vyvolává znovu a znovu otázku, zda není jednostranný a excentrický, ba dokonce i protistranický náš ústřední orgán! Jak dlouho povedeme tyto nedůstojné hádky o složení ústředních institucí? A jak můžeme rozhodnout, zda požadavky té či oné strany jsou oprávněné? Kde je měřítko oprávněnosti? Proč mají být za neústupné považováni „pevní“, kteří v mnoha a mnoha věcech slevili z toho, co bylo rozhodnuto na sjezdu, a ne „měkcí“, kteří ve skutečnosti projevíli neobyčejnou tvrdost ve svém úsilí o rozkol a v bezprostředních přípravách rozkolu?

Ať se soudruzi zamyslí, jak se z této nenormální situace dostat. Ústřední výbor doufal, že změna vedení v ústředním orgánu povede k míru. Když sporné strany zašly už příliš daleko, když boj o dirigentskou taktovku dospěl přímo k rozkolu, zbývala pouze jediná naděje: možnost alespoň nějak si vymezit mezi sebou pole působnosti, abychom jeden druhému nepřekáželi, abychom při práci v jedné straně postupně odstraňovali všechny třecí plochy, abychom se nedotýkali nebo alespoň se tak často nedotýkali „choulostivých“ otázek. Zdálo by se, že rozdělení ústředních institucí

alespoň částečně zajišťovalo ukončení krize: menšina měla svůj ústřední orgán a mohla se kolem něho svobodně seskupovat, svobodně vyslovovat své názory, svobodně se věnovat stranické práci a přitom se necítit ve straně „cizí“. Kdyby své ústředí měla i většina (nebo měla v ÚV převahu), cítila by určité uspokojení i ona. Boj o ústřední instituce by se mohl zastavit nebo se zaměřit na čistě zásadní vyjasňování názorových neshod a odstínů.

Jiskra tím, že znovu volá po kooptaci do ústředního výboru, tuto naději podkopává. Podle našeho názoru už není možné znovu se pouštět do kupčení s místy, je nám to odporné. Kdyby nebylo jiné východisko, raději bychom předali *všechny* taktovky menšině, když už opravdu nedokáže pracovat ve straně jinak než na nejvyšších místech. K takovému kroku jsme odhodláni tím více, čím vleklejších forem nabývá nová, odporná nemoc našeho hnutí, a tím spíše, že se toto malicherné a právě proto nesnesitelné handrkování stává chronickým.

Nejdříve bychom však chtěli co nejpřesněji zjistit názor strany, chtěli bychom vzít v úvahu i veřejné mínění revolučních kruhů, zejména v Rusku. Vyzýváme soudruhy, aby pečlivě prozkoumali a prostudovali fakty o naší „krizi“, aby všestranně posoudili nynější situaci ve straně a vyjádřili se ke všem nadhozeným otázkám.

*Napsáno nejdříve
18.(31). ledna 1904
Poprvé otištěno roku 1929
v publikaci Leninskij sbornik X*

Podle rukopisu

Къ русскому пролетариату.

Война началась. Японцы успѣли уже нанести русскимъ войскамъ рядъ пораженій, и теперь царское правительство напрягаетъ всѣ силы, чтобы отомстить за эти пораженія. Мобилизуются одинъ за другимъ военные округа, десятки тысячъ солдатъ спѣшно отправляются на Дальний Востокъ, за границей дѣлаются отчаяннѣе усилія заключить новый заемъ, подрядчикамъ обѣщаютъ премию по нѣсколькимъ тысячамъ рублей въ день за ускореніе работъ, необходимыхъ для военнаго вѣдомства. Всѣ силы народа подвергаются величайшему напряженію, ибо борьба начата неслучайная, борьба съ 50-ти миллионнымъ народомъ, который превосходно вооруженъ, превосходно подготовленъ къ войнѣ, который борется за настоятельно необходимыя, въ его глазахъ, условія свободнаго національнаго развитія. Это будетъ борьба деспотическаго и отсталаго правительства съ политически свободными и культурно быстро прогрессирующимъ народомъ. Война съ хилою Турціей въ 1877-78 годахъ, обошедшая такъ дорого русскому народу, была ничтожна по сравненію съ начатой теперь войной.

Изъ-за чего же борется теперь не на жизнь, а на смерть, русскій рабочий и крестьянинъ съ японцами? Изъ-за Манджурии и Кореи, изъ-за этой новой земли, захваченной русскимъ правительствомъ, изъ-за „Желтороссіи“. Русское правительство обещало всѣмъ другимъ державамъ сохранять неприкосновенность Китая, обещало отдать Манджурию Китаю не позже 8 октября 1903 г. и не исполнило этого обещанія. Царское правительство настолько уже зарвалось въ своей политикѣ военнымъ приключеніемъ и грабежа соседнихъ странъ, что идти назадъ оно уже оказалось не въ силахъ. Въ „Желтороссіи“ настроены крѣпости и гавани, проведена желѣзная дорога, собраны десятки тысячъ войска.

Но какая же польза русскому народу отъ этихъ новыхъ земель, прибрѣтснне которыхъ стоило столько крови и жертвъ и будетъ стоить еще гораздо больше? Русскому рабочему и крестьянину война сулитъ новыя бѣдствія, потерю безднн человеческихъ жизней, разореніе массы семей, новыя тягости и налоги. Русскому военному начальству и царскому правительству война кажется обѣщающей военную славу. Русскому купцу и промышленнику-милліонеру война кажется необходимой, чтобы отстоять новые рынки для сбыта това-

ровъ, новыя гавани въ свободномъ незамерзающемъ портѣ для развитія русской торговли. Голодающему мужику и безработному рабочему у себя дома не продать много товаровъ, надо искать сбыта въ чужихъ земляхъ! Богатства русской буржуазіи созданы обнищаніемъ и разореніемъ русскихъ рабочихъ, — и вотъ, чтобы увеличить еще болѣе эти богатства, рабочие должны теперь своею кровью добиваться того, чтобы русская буржуазія могла безпрепятственно покорять и кабатить работника китайскаго и корейскаго.

Интересы алчной буржуазіи, интересы капитала, готоваго продать и разорить свою родину въ погонѣ за прибылью, — вотъ что вызвало эту преступную войну, несущую неисчислимыя бѣдствія рабочему народу. Политика деспотическаго правительства, которая попрингетъ всѣ человѣческія права и держитъ въ рабствѣ свой народъ, — вотъ что привело къ этой азартной игрѣ кровью и достояніемъ русскихъ гражданъ. И въ отвѣтъ на бѣшенныя военные клики, въ отвѣтъ на „патріотическія“ манифестаціи холоповъ денежнаго мѣшка и лакеевъ полицейской нагайки сознательный социалдемократическій пролетаріатъ долженъ выступить съ удесятенной энергіей съ требованіемъ: „Долой самодержавіе!“ „Пусть будетъ созвано народное учредительное собраніе!“

Царское правительство зарвалось до такой степени въ своей азартной игрѣ военныхъ приключеній, что поставило на карту слишкомъ многое. Даже въ случаѣ удачи, война съ Японіей грозитъ полнымъ истощеніемъ народныхъ силъ — при совершенной ничтожности результатовъ побѣды, ибо другія державы также не позволятъ Россіи воспользоваться плодами побѣды, какъ не позволили ей этого Японіи въ 1895 году. А въ случаѣ пораженія, пойма приведетъ прежде всего къ паденію всей правительственной системы, основанной на темнотѣ и безправіи народа, на угнетеніи и насиліи.

Кто съѣтъ вѣтеръ, тотъ поинетъ бурю!

Да здравствуетъ братское единеніе пролетаріевъ всѣхъ странъ, борющихся за полное освобожденіе отъ ярма международнаго капитала! Да здравствуетъ японскій социалдемократія, протестовавшая противъ войны! Долой разбойническое и позорное царское самодержавіе!

Центральный Комитетъ

Россійской Соціалдемократической Рабочей Партіи.

Просить перепечатывать.

Leták ústředního výboru SDDSR „Ruskému proletariátu“, který napsal V. I. Lenin, 1904

Zmenšeno

Vypukla válka. Japonci už stačili připravit ruským vojskům celou řadu porážek a carská vláda se je nyní s vypětím všech sil snaží odčinit. Mobilizuje jeden vojenský okruh za druhým, nakvap posílá desetitisíce vojáků na Dálný východ, zoufale se pokouší získat v zahraničí další půjčku a slibuje dodavatelům prémie ve výši několika tisíc rublů denně, budou-li urychleně plnit zakázky pro vojenskou správu. Všechny síly lidu jsou vystavovány krajnímu vypětí, neboť započatý boj není jen tak ledajaký; je to boj proti padesátimiliónovému, výtečně vyzbrojenému a na válku výtečně připravenému národu, který bojuje za naléhavě nutné — z jeho hlediska naléhavě nutné — podmínky pro svobodný národní rozvoj. Bude to boj despotické a zaostalé vlády proti politicky svobodnému a kulturně rychle se rozvíjejícímu národu. Válka s neduživým Tureckem v letech 1877—1878, na niž ruský lid tak draze doplatil, byla maličkost ve srovnání s válkou, která začala nyní.

Oč ruský dělník a rolník nyní bojuje na život a na smrt s Japonci? O Mandžusko a Koreu, o tato nová území, kterých se zmocnila ruská vláda, o „Žlutorusko“. Ruská vláda všem ostatním mocnostem slíbila^[175], že zachová nedotknutelnost Číny, slíbila vrátit Mandžusko Číně nejpozději do 8. října 1903, ale tento slib nedodržela. Carská vláda zašla tak daleko ve své politice válečných dobrodružství a olupování sousedních zemí, že už nedokáže couvnout. V „Žlutorusku“ byly vybudovány pevnosti a přístavy, postavena železnice a soustředěny desetitisíce vojáků.

Jaký užitek však má ruský lid z těchto nových území,

jejichž získání jej stálo tolik krve a obětí a bude stát ještě mnohem více? Ruskému dělníkovi a rolníkovi chystá válka nové pohromy, ztrátu nesčetných lidských životů, ožebračení spousty rodin, nová břemena a daně. Ruské vojenské velení a carská vláda si od války slibují vojenskou slávu. Ruský obchodník i průmyslník-milionář jsou přesvědčeni, že mají-li být získány nové trhy pro odbyt zboží a nové přístavy na volném nezamrzajícím moři pro rozvoj ruského obchodu, je válka nutná. Hladovějící mužik a nezaměstnaný dělník toho doma moc nekoupí, a proto je třeba hledat odbyt v cizích zemích! Bohatství ruské buržoazie vzešlo z nouze a bídy ruských dělníků, a aby se toto bohatství ještě rozmnožilo, aby si ruská buržoazie mohla bez překážek podmaňovat čínského a korejského pracujícího a zotročovat jej, musí nyní dělníci prolévat krev.

Zájmy nenasytné buržoazie, zájmy kapitálu, který je v honbě za ziskem ochoten zaprodat a zbláznit svou vlast — právě tohle vyvolalo zločinnou válku, jež přináší pracujícímu lidu nesmírné útrapy. Politika despotické vlády, jež pošlapává všechna lidská práva a zotročuje lid — právě tohle vedlo k hazardování krví a majetkem ruských občanů. Na zběsilý válečný pokřik, na „vlastenecké“ manifestace slouhů peněžního žoku a policejních biřiců musí uvědomělý sociálně demokratický proletariát odpovědět tím, že s desateronásobnou energií bude požadovat: „Pryč se samoděržavím!“, „Svolat lidové ústavodárné shromáždění!“

Carská vláda zašla ve své hazardní hře válečných dobrodružství tak daleko, že dala v sázku příliš, příliš mnoho. Dokonce i v případě úspěchu hrozí nebezpečí, že se lid ve válce s Japonskem úplně vyčerpá a že vítězství přinese jen nepatrné výsledky, neboť ostatní mocnosti nedovolí Rusku využít plodů tohoto vítězství, stejně jako to nedovolily Japonsku v roce 1895⁹². Zato v případě porážky se zhroutí především celý vládní systém, založený na zaostalosti a bezpráví lidu, na útlaku a násilí.

● Kdo se vítr, sklídí bouři!

Ať žije bratrská jednota proletářů všech zemí, kteří bojují za úplné osvobození od jařma mezinárodního kapitálu!
Ať žije japonská sociální demokracie, jež protestovala proti válce!
Pryč s loupeživým a hanebným carským samoděržavím!

*Ústřední výbor
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska*

*Napsáno 3. (16.) února 1904
Otištěno v únoru 1904
jako leták*

Podle textu letáku

O O K O L N O S T E C H O D C H O D U Z R E D A K C E J I S K R Y ⁹³

Ženeva 20. února 1904

Vážení soudruzi!

Protože se ve své brožuře zmiňujete o okolnostech, které mě vedly k odchodu z redakce Jiskry, chci vás požádat, abyste mi v příloze k vaší brožuře poskytli místo pro mou odpověď na dopis^[138] soudruha Plechanova soudruhu Martovovi z 29. ledna 1904, který byl uveřejněn v Martovově brožuře o boji proti „stavu obležení“^[93].

Soudruh Plechanov považuje můj výklad věci v dopise redakci^[68]* za *nepřesný*. Neuvedl však a nemohl uvést *ani jedinou faktickou* připomínku. Můj výklad pouze doplnil *nepřesnou* reprodukcí našich osobních rozhovorů.

Odvolávat se na osobní rozhovory považuji vůbec za neklamný příznak nedostatku seriózních argumentů. Nadále zastávám názor, který ještě nedávno zastával i soudruh Plechanov^[137], když se na osobní rozhovory odvolával soudruh Martov (Protokol Ligy^[152], s. 134), že totiž je sotva možné takové rozhovory „přesně reprodukovat“ a že „polemika“ o nich „nepovede k ničemu“.

Ale když už soudruh Plechanov uvedl naše osobní rozhovory, považuji za své právo vysvětlit je a doplnit, tím spíše, že se vedly v přítomnosti třetích osob.

K prvnímu rozhovoru, kdy soudruh Plechanov mluvil o svém rozhodnutí** rezignovat na funkci, budu-li rozhodně

* Tento svazek, s. 116—122 *Red.*

** Soudruh Plechanov to ve své snaze o přesnost trochu přehnal, když tvrdí, že neměl právo *rozhodnout* o kooptaci, neboť podle stanov musí být kooptace jednomyslná. To není zpřesnění, nýbrž pedanterie, protože při nejednomyslnosti zakazují stanovy určité organizační *postupy*, ne však *rozhodnutí*, která mnoho lidí dělá příliš často jen naoko a která nepřecházejí v činy.

proti kooptaci, došlo večer toho dne, kdy skončil sjezd Ligy, a pak druhý den ráno v přítomnosti dvou členů rady strany. Debatovalo se o ústupcích vůči opozici. Plechanov trval na tom, že ustoupit je nutné, neboť považoval za jisté, že se opozice žádnému usnesení rady strany nepodřídí a že k úplnému rozkolu ve straně může dojít okamžitě. Já jsem trval na tom, že po událostech v Lize a po opatřeních, která na jejím sjezdu učinil zástupce ÚV (soudruh Plechanov se účastnil diskuse o každém z těchto opatření a v plném rozsahu je schvaloval), nelze ustupovat anarchistickeému individualismu a že vystoupení zvláštní publicistické skupiny (kterou jsem v rozhovorech s Plechanovem na rozdíl od něho nejednou uznal za zcela přípustnou) snad ještě nemusí znamenat rozkol. Když se rozhovor stočil na otázku, že by jeden z nás měl odstoupit, ihned jsem prohlásil, že odstoupím já, protože nechci Plechanovovi překážet v pokusu urovnat konflikt, v pokusu vyhnout se tomu, co on považoval za rozkol.

Soudruh Plechanov je teď ke mně tak milý, že neumí pro můj krok najít jiné pohnutky, než že je to nejzbabělejší snaha ze všeho se vykroutit. Aby vylíčil tuto mou vlastnost v nejživějších barvách, připisuje mi soudruh Plechanov slova: „Každý si řekne: Lenin zřejmě nemá pravdu, když se s ním rozešel dokonce i Plechanov.“

Jsou to syté barvy, to se musí nechat! Tak syté, že soudruh Plechanov ani nepostřehl, že tu zřejmě něco nehraje. Kdybych byl přesvědčen, že „každý“ dá za pravdu Plechanovovi (jak si to Plechanov ve vší skromnosti o sobě myslí), a kdybych považoval za nutné přihlížet k názoru onoho každého, nebyl bych se zřejmě nikdy rozhodl rozejít se s Plechanovem a podporoval bych ho i v tomto případě. Ve snaze ukázat mé jednání v tom nejhorším světle a dokázat, že vychází z nejnižších pohnutek, připsal mi soudruh Plechanov pohnutku, která je *naprosto nesmyslná*. Prý jsem se tolik bál v něčem se s Plechanovem rozejít, až jsem se s ním rozešel. Nějak to soudruhu Plechanovovi nevychází.

Ve skutečnosti jsem uvažoval takto: raději odstoupím já, protože jinak by můj odlišný názor mohl Plechanovovi překážet v *pokusech* o uzavření míru. Pokusům překážet nechci; snad se dohodneme i na podmínkách míru, ale nést odpovědnost za redakci, které zahraniční kroužkaři vnucují kandidáty *takovým způsobem*, považuji za nemožné.

O několik dnů později jsem spolu s jedním členem rady skutečně zašel za Plechanovem a náš vzájemný rozhovor probíhal asi takto:

„Víte, někdy se vyskytnou hysterické ženské,“ řekl Plechanov, „kterým se musí ustoupit, aby nedošlo ke scénám a veřejnému skandálu.“

„To je možné,“ odpověděl jsem, „ale je třeba ustoupit tak, aby si člověk uchoval sílu zabránit ještě většímu ‚skandálu‘.“

„Jenomže odejít — to znamená ustoupit už na celé čáře,“ odvětil Plechanov.

„Ne vždycky,“ namítl jsem a uvedl jako příklad Chamberlaina. Měl jsem přitom na mysli totéž, co jsem vyjádřil i v tisku: jestliže se Plechanovovi podaří dosáhnout míru přijatelného i pro většinu, v jejichž řadách Plechanov tak dlouho a tak energicky bojoval, ani já válku nezačnu; jestliže se mu to nepodaří, ponechám si volnou ruku, abych „hysterickou ženskou“ znemožnil, když ji neuchlácholí a neuklidní *ani* Plechanov.

V témž rozhovoru jsem Plechanovovi (který ještě neznal podmínky opozice) řekl o svém „rozhodnutí“ vstoupit do ÚV („rozhodnout“ jsem se sice mohl, ale souhlas k tomu museli dát samozřejmě všichni členové ÚV). Plechanov přijal můj záměr s plným porozuměním jako poslední pokus alespoň nějak vyjít s „hysterickou ženskou“. Když jsem v dopise Plechanovovi [69] z 6. listopadu 1903 vyslovil názor, že možná docela jednoduše vydá redakci martovovcům*, odpověděl mi (8. listopadu): „...Zřejmě jste si

* Viz Spisy 34, Praha 1959, s. 180. *Red.*

špatně vyložil moje úmysly. Vysvětlil jsem je včera znovu soudruhu Vasiljevovi^[132] (členu ÚV, který byl na sjezdu Ligy). Témuž soudruhu Vasiljevovi psal Plechanov 10. listopadu o tom, zda urychlit, nebo pozdržet vyjití 52. čísla Jiskry se zprávou o sjezdu: „...Uveřejnit zprávu o sjezdu znamená: 1. buď zveřejnit, že Martov a jiní v Jiskře nepracují, nebo 2. odmítnout to Martovovi — a pak to otiskne on sám ve zvláštním letáku. V obou případech se veřejnost doví o rozkolu, *ale právě tomu se teď musíme vyhnout*“^[132] (podtrženo mnou. *N. L.*). Dne 17. listopadu píše Plechanov témuž soudruhovi: „...Co soudíte o okamžité kooptaci Martova a jiných? Já začínám věřit, že by to byl způsob, jak věc urovnat s co nejmenšími obtížemi. *Bez vás jednat nechci*...“^[133] (podtrženo Plechanovem).

Z těchto úryvků je jasně vidět Plechanovova snaha postupovat solidárně s většinou, když žádá kooptaci do redakce jen v zájmu míru a pod podmínkou, že zavládne mír, a vůbec ne proto, aby se vedla válka proti většině. Jestliže to dopadlo opačně, svědčí to jedině o tom, že kola anarchistického individualismu nabrala v taktice bojkotu a dezorganizace příliš velké obrátky; i ty nejsilnější brzdy selhaly. To je ovšem velká škoda a Plechanov, který si upřímně přál mír, se octl v nepříjemné situaci; ale nejde svalovat vinu za to jen na mne.

Pokud jde o Plechanovova slova, že jsem byl ochoten mlčet za přiměřenou „protihodnotu“, a o jeho hrdé prohlášení: „Nepokládám za nutné kupovat jeho mlčení,“ působí tento druh polemiky jen komicky, srovnáme-li je s výše uvedenými slovy v dopise z 10. listopadu. Právě Plechanov příkládal obrovskou váhu tomu, aby se mlčelo, aby zprávy o rozkolu nepronikly na veřejnost*. A není jen přirozené, když mu sděluji, že i s tím souhlasím pod pod-

* A propos. Právě Plechanov zvlášť energicky naléhal, aby se ne- zveřejňoval protokol Ligy^[132] a *závěrečná část* protokolu sjezdu strany^[7] — ona část, kde Plechanov prohlašuje, že bere na sebe veškerou morální odpovědnost za přímé vótum proti takzvané staré redakci, ona část,

mínkou, že se uchová mír? Po těch řečech o mlčení „za protihodnotu“ a o „kupování“ se dá čekat už jen to, že Plechanov při nejbližší příležitosti oznámí veřejnosti, že Lenin má pro podobné nákupy přichystány falešné bankovky. To se přece při hádkách mezi emigranty stávalo — vhodná atmosféra by tu byla.

Dopis soudruha Plechanova mimoděk přivádí člověka na myšlenku, zda si snad nemusí dnes on sám *kupovat* právo být v menšině. Taktika menšiny se v našem takzvaném stranickém orgánu už vyhranila. Budou se muset utajovat sporné otázky a skutečnosti, jež nás opravdu dovedly k roztržce. Bude se muset dokázat, že Martynov měl k Jiskře mnohem blíže než Lenin — jak, v čem a do jaké míry, nad tím bude zmatená redakce nové Jiskry ještě dlouho bádát. V polemice je třeba lidi farizejsky odsuzovat, ale ve skutečnosti celý boj zredukovat jen na tažení proti určité osobě a dokonce bez rozpaků připisovat „nepříteli“ zcela neslučitelné škodlivé vlastnosti, počínaje nanejvýš nerozvážnou otevřeností a konče snahou ze všeho se vykrotit. Jen aby to vyznělo hodně silácky. A u našich nových spojenců, u soudruha Plechanova a Martova, to vyznívá tak silácky, že si záhy v ničem nežadají s neblaze proslulými bundovci a jejich neblaze proslulým „špiněním“. Spojenci mě ze svých obrněnců bombardují s takovým zápalem, že mě napadá, nejde-li tu o spiknutí dvou třetin strašlivé trojky. Neměl bych se i já tvářit uraženě? Neměl bych spustit pokřik o „stavu obležení“^[93]? Vždyť to někdy bývá tak pohodlné a tak výhodné...

Ostatně, chce-li se soudruh Plechanov stát skutečným stoupencem menšiny, bude muset asi udělat ještě dva krůčky: Za prvé přiznat, že formulace prvního článku stanov^[107], kterou soudruzí Martov a Axelrod hájili na sjezdu (a o níž nyní tak zarytě mlčí), není krokem k oportu-

kde vyjadřuje naději, že strana nepřišla o publicisty, prohlášení, které jistý zástupce menšiny nazval parádní frází v pseudoklasickém stylu.

nismu, není ústupkem buržoaznímu individualismu, nýbrž zárodkem nových, vpravdě sociálně demokratických, akimovovsko-martovovských a martynovovsko-axelrodovských organizačních názorů. Za druhé přiznat, že posjzdový boj proti menšině nebyl bojem proti hrubému porušování stranické kázně, bojem proti agitačním metodám, které vzbuzují jen odpor, bojem proti anarchismu a anarchistickým frázím (viz s. 17, 96, 97, 98, 101, 102, 104 a mnohé další v protokolu Ligy^[124]), nýbrž bojem proti „stavu obležení“, proti byrokratismu, formalismu apod.

Spornými otázkami tohoto druhu se budu muset podrobně zabývat v brožuře, která se teď připravuje k tisku⁹⁴. Prozatím... prozatím si prohlédněme galérii gogolovských postav, otevřenou naším hlavním tiskovým orgánem, který si zvykl dávat čtenářům hádanky. Kdo připomíná neomalného Sobakeviče, který každému šlape na jeho samolibost jako na kuří oka? Kdo připomíná prohnaného Čičikova, který si spolu s mrtvými dušemi kupuje i mlčení? A kdo Nozdreva a Chlestakova? Manilova a Skvoznika-Dmucharovského?⁹⁵ Jsou to zajímavé a poučné hádanky... „Zásadová polemika...“

N. Lenin

*Otištěno v Ženevě roku 1904 v brožuře
Komentarij k protokolam
vtorogo sjezda Zagraničnoj ligi
russkoj revoljucionnoj social-demokratii*

*Podle textu brožury
porovnaného s rukopisem*

Soudruzi dělníci! Blíží se První máj, kdy dělníci všech zemí slaví své probuzení k uvědomělému životu, slaví své sjednocení v boji proti jakémukoli násilí a jakémukoli utlačování člověka člověkem, v boji za osvobození miliónů pracujících od hladu, bídy a ponižování. V tomto velikém boji stojí proti sobě dva světy: svět kapitálu a svět práce, svět vykořisťování a otroctví proti světu bratrství a svobody.

Na jedné straně je hrstka bohatých parazitů, kteří se zmocnili továren a závodů, náradí a strojů. Přivlastnili si milióny děsatin půdy a hory peněz. Donutili vládu i armádu, aby jim sloužily a věrně střežily všechno bohatství, jež nahromadili.

Na druhé straně jsou milióny vydědenců, kteří musí boháče prosit, aby jim dovolili na ně pracovat. Svou prací vytvářejí veškeré bohatství, ale sami se po celý život musí rvát o skývu chleba, prosí o práci jako o milodar, přepínají své síly a podlamují si zdraví úmornou dřinou, hladovějí ve vesnických chatrčích, ve sklepních či podkrovních bytech velkých měst.

A tito pracující, tito vydědenci vypověděli boháčům a vykořisťovatelům válku. Dělníci všech zemí bojují za osvobození práce od námezdního otroctví, proti bídě a nedostatku. Bojují za takové uspořádání společnosti, v níž by bohatství, vytvořené společnou prací, sloužilo všem pracujícím, a ne hrstce boháčů. Domáhají se toho, aby se půda, továrny, závody a stroje staly společným vlastnictvím všech pracujících. Chtějí, aby nebylo bohatých ani chudých, aby výsledky práce patřily těm, kdo pracují, aby všechny úspě-

chy lidského ducha a všechna zdokonalení v práci zlepšovaly život tomu, kdo pracuje, místo aby byly nástrojem k utlačování pracujícího člověka.

Mohutný boj práce proti kapitálu stál dělníky všech zemí nesmírné oběti. V boji za právo na lepší život a na opravdovou svobodu prolili už mnoho krve. Vlády pronásledují bojovníky za věc dělníků nejrůznějšími způsoby. Přes všechna pronásledování však svazek dělníků celého světa roste a sílí. Dělníci se stále těsněji sjednocují v socialistických stranách a tyto strany mají už milióny přívrženců, kteří kráčeji neochvějně, krok za krokem, až k úplnému vítězství nad třídou kapitalistických vykořisťovatelů.

I ruský proletariát se probudil k novému životu. I on se připojil k tomuto velikému boji. Minuly doby, kdy náš dělník pokorně ohýbal hřbet, neboť neviděl ze svého ujařmeného života východisko, neviděl ve svém galejnickém životě paprsek světla. Socialismus toto východisko ukázal, a tak se k rudému praporu jako k zářícímu majáku začaly sbíhat tisíce a tisíce bojovníků. Stávky ukázaly dělníkům sílu organizovanosti, naučily je klást odpor, ukázaly jim, jakou hrozbou pro kapitál je organizovaný dělník. Dělníci se na vlastní oči přesvědčili, že kapitalisté a vládnoucí kruhy žijí a bohatnou z jejich práce. Dělníci zatoužili po společném boji, po svobodě a socialismu. Dělníci pochopili, jak zlou a temnou silou je samoděržaví. Dělníci potřebují pro svůj boj volné ruce, jenže carská vláda je spoutává na ruku i na nohou. Dělníci potřebují svobodně se scházet, svobodně se sdružovat, svobodně vydávat knihy a noviny, ale carská vláda potlačuje každou snahu po svobodě žalářem, karabáčem či bodákem. Volání „Pryč se samoděržavím!“ zaznělo po celém Rusku. Stále častěji a častěji se toto volání opakovalo v ulicích, na mnohatisícových shromážděních dělníků. Loni v létě povstaly v celém jižním Rusku desetitisíce dělníků, povstaly do boje za lepší život a za osvobození od policejního útlaku. Buržoazie a vláda se zachvěly hrůzou při pohledu na děsivou armádu dělníků,

kteřá naráz ochromila veškerý průmysl ve velkých městech. Výstřely carských vojáků, poslaných proti vnitřnímu nepříteli, skosily desítky bojovníků za věc dělníků.

Tento vnitřní nepřítel však nemůže být přemožen žádnou silou, neboť jen díky jeho práci se mohou vládnoucí třídy a vláda udržet. Není na světě síla, která by zlomila milióny dělníků, čím dál víc uvědomělejších, čím dál víc jednotnějších a organizovanějších. Každá porážka dělníků mobilizuje nové bojovníky a burcuje ještě širší masy, aby se probudily k novému životu a připravovaly se k dalšímu boji.

Rusko nyní prožívá takové události, že toto probouzení dělnických mas nutně musí probíhat ještě rychleji a v ještě větší míře, že musíme napnout všechny síly, abychom semkli proletariát a připravili jej na ještě rozhodnější boj. Válka vzbuzuje i v těch nejzaostalejších vrstvách proletariátu zájem o politické věci a problémy. Válka stále jasněji, stále názorněji odhaluje celou prohnílost samoděržaví a usvědčuje ze zločinnosti policejní i dvorní smečku, jež vládne Rusku. Náš lid žije v bídě a umírá hladem ve své vlastní zemi, ale teď byl zatažen do ničivé a nesmyslné války o nová cizí území, obydlená cizím obyvatelstvem a vzdálená tisíce verst. Náš lid žije v politické porobě, ale teď byl zatažen do války za porobení dalších národů. Náš lid se domáhá změny vnitřních politických poměrů, ale teď rachot děl odvádí jeho pozornost na druhý konec světa. Jenže carská vláda zašla příliš daleko ve své hazardní hře, ve svém zločinném mrhání majetkem lidu a obětování mladých lidí, kteří umírají na březích Tichého oceánu. Každá válka znamená pro lid vypětí všech sil, avšak těžká válka proti civilizovanému a svobodnému Japonsku vyžaduje od Ruska obrovité vypětí. A k tomuto vypětí dochází ve chvíli, kdy se budova policejní zvuile už začala otrásat pod údery probouzejícího se proletariátu. Válka odhaluje všechny slabiny vlády, válka strhává falešné roušky, válka odkrývá vnitřní hnilobu, válka přivádí absurdnost carského

samoděržaví tak daleko, že to bije každému do očí, válka ukazuje všem agónii starého Ruska, Ruska bezprávného, zaostalého a zdeptaného, Ruska, které žije dosud v nevolnické závislosti na policejní vládě.

Staré Rusko umírá. Na jeho místo nastupuje svobodné Rusko. Hynou temné síly, které chránily carský absolutismus. Smrtnou ránu těmto temným silám může však zasadit jen uvědomělý, jenom organizovaný proletariát. Jen uvědomělý a organizovaný proletariát je s to vydobýt pro lid skutečnou, nefalšovanou svobodu. Jen uvědomělý a organizovaný proletariát je s to čelit všem pokusům oklamat lid, oklestit jeho práva a udělat z něho pouhý nástroj v rukou buržoazie.

Soudruzí dělníci! S desateronásobnou energií se připravujeme na blízký rozhodný boj! Ať se pevněji semknou řady sociálních demokratů — proletářů! Ať jejich slova pronikají mezi stále širší masy! Ať se směleji rozvíjí agitace za požadavky dělníků! Ať nám svátek Prvního máje získá tisíce nových bojovníků a ať zdvojnásobí naše síly ve velikém boji za svobodu všeho lidu, za osvobození všech pracujících z područí kapitálu!

Ať žije osmihodinový pracovní den!

Ať žije mezinárodní revoluční sociální demokracie!

Pryč se zločinným a loupeživým carským samoděržavím!

*Napsáno 2. (15.) dubna 1904
Otištěno se změnami v dubnu 1904
jako leták*

Podle rukopisu

KROK VPŘED,
DVA KROKY VZAD

(KRIZE V NAŠÍ STRANĚ)⁹⁷

Napsáno v únoru—květnu 1904

Vyšlo knižně

v květnu 1904 v Ženevě

Podle knižního vydání

porovnaného s rukopisem

a textem sborníku

VI. Iljin, Za 12 let, 1907

N. LENIN. Ein Schritt vorwärts, zwei Schritt rückwärts
(Über die Krise in unserer Partei).

РОССИЙСКАЯ СОЦИАЛЪДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ.

Н. ЛЕНИНЪ.

**Шагъ впередъ,
два шага назадъ**

(Кризисъ въ нашей Парти).

ЖЕНЕВА

Типографія Парти. Rue de la Coulouvreniere, 27.

1904

Obálka Leninovy knihy
Krok vpřed, dva kroky vzad (1904)

Zmenšeno

PŘEDMLUVA

Když se vede dlouhý, úporný a vášnivý boj, začnou obvykle za nějaký čas vystupovat do popředí ústřední, stěžejní sporné body, na jejichž řešení závisí konečný výsledek kampaně a před nimiž všelijaké drobné a malicherné epizody boje čím dál víc ustupují do pozadí.

Tak je tomu i s naším vnitrostranickým bojem, který již půl roku upoutává pozornost všech členů strany. A právě proto, že jsem se v nástinu celého tohoto boje, který zde předkládám čtenáři, musel dotknout spousty nicotných podružností a spousty v podstatě zcela bezvýznamných hádek, chtěl bych hned na začátku zaměřit čtenářovu pozornost na dva opravdu ústřední, stěžejní body, které jsou nesporně závažné, mají nesporně historický význam a jsou dnes v naší straně nejpalčivějšími politickými otázkami.

Za prvé jde o to, jaký politický význam má rozdělení naší strany na „většinu“ a „menšinu“, k němuž došlo na druhém sjezdu strany a které odsunulo daleko do pozadí všechna dřívější dělení ruských sociálních demokratů.

Za druhé jde o to, jaký zásadní význam má stanovisko nové Jiskry v organizačních otázkách, jak dalece je to stanovisko skutečně zásadní.

První otázka — to je otázka prvopočátku našeho stranického boje, jeho zdrojů, jeho příčin a jeho základního politického charakteru. Druhá otázka — to je otázka konečných výsledků tohoto boje, jeho finále, onoho zásadního závěru, k němuž dospějeme, když shrneme všechno zásadní a vyloučíme všechno, co je pouhé handrkování. Na první otázku dostaneme odpověď, rozebereme-li boj na sjezdu strany,

a na druhou otázku, rozebereme-li zásadně nový obsah nové Jiskry. Oba rozbory, jež tvoří z devíti desetin obsah mé brožury, vedou k závěru, že „většina“ je revoluční, kdežto „menšina“ oportunistické křídlo naší strany; názorové rozdíly, které dnes rozdělují obě křídla, se v podstatě netýkají programových ani taktických, nýbrž pouze organizačních otázek. Onen nový systém názorů, který se rýsuje v nové Jiskře tím jasněji, čím víc se tento list snaží upevnit své postavení a čím méně na toto postavení působí handrkování kvůli kooptaci, to je oportunismus v organizačních otázkách.

Hlavní nedostatek dosavadní literatury o krizi v naší straně spočívá v tom, že ke zkoumání a osvětlování faktů nám téměř úplně chybí rozbor sjezdového protokolu, a pokud jde o vyjasnění hlavních organizačních zásad, nerozebrali jsme nespornou souvislost mezi základní chybou soudruhů Martova a Axelroda ve formulaci prvního článku^[107] stanov^[118] a v obhajobě této formulace a mezi celým „systémem“ (pokud se tu o systému vůbec dá mluvit) dnešních zásadních názorů Jiskry na organizační otázku. Nynější redakce Jiskry patrně ani nepozoruje tuto souvislost, třebaže se o významu sporů o první článek psalo již častokrát v publikacích „většiny“. Soudruzi Axelrod a Martov nyní už v podstatě jen prohlubují, rozvíjejí a rozšiřují svou původní chybu v pojetí prvního článku. V podstatě se již ve sporech o první článek začalo projevovat celé stanovisko oportunistů v organizační otázce: jejich obhajoba rozplizlé, pevně nestmelené stranické organizace, jejich odpor k myšlence („byrokratické“ myšlence) vybudovat stranu shora dolů, počínajíc sjezdem strany a institucemi, které sjezd vytvořil, jejich úsilí postupovat zdola nahoru a ponechávat každému profesorovi, každému gymnazistovi a „každému stávkujícímu“ na vůli, zda se chce sám považovat za člena strany, jejich odpor k „formalismu“, který od člena strany vyžaduje, aby patřil k jedné z organizací uznaných stranou, jejich náchylnost k psychologii

buržoazního inteligenta, který je ochoten jen „platonicky uznávat organizační vztahy“, jejich slabost pro oportunistické rozumování a anarchistické fráze, jejich tendence k autonomismu směřující proti centralismu, zkrátka a dobře všechno to, co nyní tak bují v nové Jiskře a co čím dál víc přispívá k tomu, aby se chyba, k níž došlo na počátku, po všech stránkách a názorně vyjasnila.

Pokud jde o sjezdový protokol[?], dá se jeho opravdu nezasloužené ignorování vysvětlit jenom tím, že při našich sporech byla spousta hádek, a kromě toho snad také tím, že v tomto protokolu je příliš mnoho příliš trpké pravdy. Sjezdový protokol podává svým způsobem jedinečný obraz skutečné situace v naší straně, jemuž se přesností, úplností, všestranností, bohatostí a autentičností nic nevyrovná, obraz názorů, nálad a plánů, jak jej vykreslili sami účastníci hnutí, obraz politických odstínů ve straně, který ukazuje jejich poměr sil, jejich vzájemný vztah a jejich boj. Právě sjezdový protokol a jenom on nám ukazuje, do jaké míry se nám opravdu podařilo odstranit všechny zbytky starých, čistě kroužkařských vztahů a nahradit je jediným velikým stranickým vztahem. Každý člen strany, který se chce uvědoměle podílet na práci ve své straně, musí pečlivě studovat sjezd naší strany — výslovně říkám studovat, protože pouhé čtení haldy surového materiálu, jakým je protokol, ještě nepodává obraz sjezdu. Jen pečlivým a samostatným studiem lze dosáhnout toho (a my toho musíme dosáhnout), aby stručné konspekty projevů, suché výtahy z diskusí, drobné potyčky v drobných (zdánlivě drobných) otázkách splynuly v jeden celek, aby před členy strany živě vyvstala postava každého významného řečníka, aby se vyjasnil celkový politický profil každé skupiny delegátů na sjezdu strany. Pisatel těchto řádek nebude považovat svou práci za zbytečnou, podaří-li se mu dát sebemenší popud k rozsáhlému a samostatnému studiu sjezdového protokolu.

Ještě slovo na adresu odpůrců sociální demokracie. Vyšklebují se nám a mají z našich sporů škodolibou radost;

jistě se budou snažit z mé brožury věnované nedostatkům a slabinám naší strany vytrhávat z kontextu jednotlivá místa k prosazení svých cílů. Ruští sociální demokraté jsou však v bitvách již natolik ostříleni, že se takovým popichováním nedají zmást, že budou jemu navzdory pokračovat v sebekritice a v nemilosrdném odhalování vlastních nedostatků, které zcela určitě překoná růst dělnického hnutí. A jen ať páni odpůrci zkusí ukázat obraz *skutečné* situace ve svých „stranách“, jenž by se aspoň vzdáleně podobal obrazu, který podává protokol našeho druhého sjezdu!

Květen 1904

N. Lenin

a) PŘÍPRAVA SJEZDU

Podle jednoho rčení má každý právo po 24 hodin zlořečit svým soudcům. Také náš sjezd strany, jako každý sjezd kterékoli strany, se stal soudcem jistých lidí, kteří si činili nárok na postavení vůdců a utrpěli porážku. Nyní tito představitelé „menšiny“ s přímo dojemnou naivitou „zlořečí svým soudcům“ a snaží se sjezd všemožně zdiskreditovat, snížit jeho význam a autoritu. Snad nejvýrazněji se toto úsilí projevilo v 57. čísle Jiskry, v článku Praktika^[90], který se pohoršuje nad myšlenkou svrchovaného „božství“ sjezdu. To je pro novou Jiskru tak příznačné, že to nelze přejít mlčením. Redakce, složená většinou z lidí, které sjezd *zamítl*, se na jedné straně dále nazývá „stranickou“ redakcí, ale na druhé straně otvírá náruč lidem, kteří tvrdí, že sjezd není božstvo. Pěkné, není-liž pravda? Ano, pánové, sjezd jistě není božstvo, ale co si máme myslet o lidech, kteří začnou „potírat“ sjezd *teprve potom*, když na něm utrpěli porážku?

Jen si připomeňte hlavní fakty z historie příprav sjezdu.

Jiskra prohlásila hned na počátku, když roku 1900 oznámila^[58], že začne vycházet*, že dříve než se sjednotíme, musíme se názorově oddělit. Jiskra se postarala, aby se konference z roku 1902⁹⁸ změnila v dílčí poradou, a ne ve sjezd strany**. Když Jiskra v létě a na podzim 1902 obnovovala organizační výbor, zvolený na této konferenci, počínala si nanejvýš obezřetně. Nakonec názorové oddělování skončilo, alespoň všichni jsme uznali, že skončilo.

* Srov. Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 358–363. *Red.*

** Viz Protokol druhého sjezdu^[7], s. 20.

Organizační výbor se ustavil na samém konci roku 1902. Jiskra vítá jeho konsolidaci a prohlašuje — v *redakčním* článku^[72] v č. 32 —, že svolání sjezdu strany je *nanejvýš naléhavé* a neodkladné*. Nelze nám tedy ani v nejmenším vytknout, že jsme se svoláním druhého sjezdu příliš spěchali. Jednali jsme přesně podle zásady: dvakrát měř, jednou řež. Měli jsme plné morální právo spoléhat na to, že jakmile bude řež proveden, nezačnou soudruzi naříkat a přeměřovat.

Organizační výbor vypracoval neobyčejně přesný (formalistický a byrokratický, jak by řekli lidé, kteří dnes těmito slůvky zakrývají svou politickou bezcharakternost) jednací řád druhého sjezdu^[151], předložil jej všem výborům a nakonec jej potvrdil; přitom v článku 18 mimo jiné stanovil: „Všechna usnesení sjezdu a všechny jím provedené volby jsou usneseními strany, jež jsou závazná pro všechny stranické organizace. Nikdo proti nim pod žádnou záminkou nesmí vznést protest a může je zrušit nebo změnit jenom další sjezd strany.“** Jak nevinná, není-liž pravda, jsou sama o sobě tato slova, přijatá svého času mlčky jako něco samozřejmého, a jak divně znějí dnes — přímo jako rozsudek vynesený nad „menšinou“! Proč byl takový článek vypracován? Z ryze formálních důvodů? To jistě ne. Toto ustanovení bylo považováno za nutné a opravdu nutné bylo, protože strana se skládala z mnoha rozptýlených a samostatných skupin, od nichž se dalo očekávat, že sjezd neuznají. Toto ustanovení vyjadřovalo právě *dobrou vůli* všech revolucionářů (o níž se dnes tak často a tak nevhodně mluví a přitom se slovem dobrý eufemisticky označuje to, co by spíše zasluhovalo přívlastek vrtošivý). Rovnálo se *čestnému slovu*, které si navzájem dali všichni ruští sociální demokraté. Mělo zaručit, že obrovská námaha, nebezpečí a výlohy spojené se sjezdem nepřijdou nazmar, že se sjezd nezvrhne v komedii. Každé odmítnutí podřídít se

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 110—111. *Red.*

** Viz Protokol druhého sjezdu^[7], s. 22—23 a 380.

sjezdovým usnesením a vzít na vědomí výsledky *voleb* se v něm kvalifikovalo předem jako *porušení důvěry*.

Z koho si tedy nová Jiskra tropí žerty svým novým objevem, že sjezd není žádné božstvo a že jeho usnesení nejsou posvátná? Skrývají se za jejím objevem „nové názory na organizační otázku“, nebo je to jen nový pokus zamést za sebou staré stopy?

b) V Ý Z N A M S E S K U P E N Í N A S J E Z D U

Sjezd byl tedy svolán po nejpečlivějších přípravách na základě co nejúplnějšího zastoupení. Že se složení sjezdu všeobecně uznává za správné a jeho usnesení za *bezpodmínečně* závazná, to po ustavení sjezdu prohlásil i předseda (protokol[7], s. 54).

Co bylo hlavním úkolem sjezdu? Vytvořit *skutečnou* stranu na oněch základech a organizačních zásadách, které vytyčila a vypracovala Jiskra. O tom, že sjezd měl svá jednání zaměřit právě takto, rozhodla již předem tříletá činnost Jiskry a skutečnost, že ji uznala většina výborů. Jiskrovský program a směr se měly stát programem a směrem strany, jiskrovské organizační plány měly být zakotveny ve stanovách strany. Je ovšem samozřejmé, že takového výsledku nemohlo být dosaženo bez boje: úplné zastoupení na sjezdu umožnilo, že se jej zúčastnily i takové organizace, které vedly proti Jiskře rozhodný boj (Bund a Rabočeje dělo), i takové, které slovy sice Jiskru uznávaly za vedoucí orgán, ale ve skutečnosti sledovaly své vlastní plány a vyznačovaly se nepevností v zásadách (skupina Južnyj rabočij a delegáti některých výborů, kteří se k ní přidali). Za takových okolností se sjezd nutně musel změnit v *kolbiště*, na němž se bojovalo o *vítězství jiskrovského směru*. A že se o to na sjezdu skutečně bojovalo, bude ihned zřejmé každému, kdo si jen trochu pozorněji přečte jeho protokol. Máme nyní za úkol podrobně prozkoumat hlavní seskupení, jež

se na sjezdu vytvořila v souvislosti s různými otázkami, a podle přesných údajů protokolu zrekonstruovat politický profil každé z hlavních skupin na sjezdu. Rozborem diskusí a hlasování musíme ukázat, jak vlastně vypadaly skupiny, směry a odstíny, které měly na sjezdu splynout pod vedením Jiskry v jednotnou stranu. Objasnění této okolnosti má stěžejní význam jak pro zkoumání toho, kdo jsou ve skutečnosti naši sociální demokraté, tak i pro pochopení toho, proč došlo k rozchodu. Proto jsem ve svém projevu^[53] na sjezdu Ligy^[152] a ve svém dopise redakci nové Jiskry^[68] kladl na první místo právě rozbor různých seskupení.* Moji oponenti ze stoupců „menšiny“ (s Martovem v čele) vůbec nepochopili podstatu problému. Na sjezdu Ligy se omezovali na dílčí úpravy, „ospravedlňovali se“ z obvinění, které bylo proti nim vzneseno, že učinili obrat k oportunistu, a vůbec se ani nepokusili — jako protiváhu mého rozboru — nastínit *alespoň trochu jiný* obraz seskupení na sjezdu. Martov se teď v Jiskře (č. 56)^[99] snaží vydávat všechny pokusy o přesné vymezení různých politických skupin na sjezdu za pouhé „kroužkařské politikaření“. To je silné slovo, soudruhu Martove! Ale silná slova nové Jiskry mají jednu podivuhodnou vlastnost: stačí přesně reprodukovat všechny peripetie rozchodu, počínaje sjezdem, a všechna tato silná slova se obrátí *jednoznačně a především* proti dnešní redakci. Jen se, pánové takzvaní straničtí redaktori, račte podívat sami na sebe, když mluvíte o kroužkařském politikaření!

Martovovi jsou teď fakty našeho boje na sjezdu tak nepřijemné, že se je snaží nadobro ututlat. „Jiskrovcem,“ praví, „je ten, kdo byl na sjezdu strany i před ním naprosto solidární s Jiskrou, hájil její program a její názory na organizační otázku a podporoval její organizační politiku. Takových jiskrovců bylo na sjezdu více než čtyřicet, tolik hlasů bylo odevzdáno pro program Jiskry a pro rezoluci o uznání Jiskry za ústřední orgán strany.“ Otevřte sjezdový

* Viz tento svazek, s. 61–71 a 116–122. *Red.*

protokol a uvidíte, že program^[147] přijali *všichni* (s. 233) až na Akimova, který se zdržel hlasování. Soudruh Martov nás chce takto přesvědčit, že jak bundovci, tak Bruker a Martynov *dokázali* svou „naprostou solidárnost“ s Jiskrou a *hájlili* její názory na organizační otázku! To je směšné. Skutečnost, že se *po* sjezdu stali *všichni* jeho účastníci rovnoprávními členy strany (a ani ne všichni, protože bundovci odešli), se tu směšuje se seskupením, které vyvolalo boj *na* sjezdu. Místo aby se zkoumalo, *z jakých elementů* se po sjezdu utvořila „většina“ a „menšina“, pronáší se tu oficiální fráze: Uznali program!

Vezměte hlasování o tom, zda má být Jiskra uznána za ústřední orgán. Uvidíte, že právě Martynov, jemuž nyní soudruh Martov s odvahou hodnou lepší věci připisuje, že hájil názory na organizační otázku a organizační politiku Jiskry, trvá na tom, aby se rezoluce^[144] rozdělila na dvě části: na pouhé uznání Jiskry za ústřední orgán a na uznání jejích zásluh. Při hlasování o první části rezoluce (uznání zásluh Jiskry, vyjádření *solidárnosti* s ní) bylo odevzdáno *pouze 35 hlasů* pro, dva proti (Akimov a Bruker) a jedenáct delegátů se hlasování zdrželo (Martynov, pět bundovců a pět hlasů redakce: po dvou mých a Martovových a jeden Plechanovův). Skupina protijiskrovců (pět bundovců a tři rabočedělovci) se tedy projevuje naprosto jasně i zde, na takovém příkladu, který je pro dnešní Martovovy názory nejpříznačnější a který si on sám vybral. Všimněte si hlasování o druhé části rezoluce — o uznání Jiskry za ústřední orgán bez jakéhokoli zdůvodnění a bez vyjádření *solidárnosti* (protokol, s. 147): *pro* bylo odevzdáno 44 hlasů, které dnes Martov připočítává k jiskrovcům. Dohromady bylo 51 hlasů; odečteme-li 5 hlasů redaktorů, kteří se zdrželi hlasování, zbývá 46 hlasů; dva hlasovali *proti* (Akimov a Bruker); mezi ostatními 44 je tedy *všech pět bundovců*. To znamená, že bundovci na sjezdu „byli naprosto solidární s Jiskrou“ — tak píše oficiální Jiskra oficiální dějiny! Předběhneme události a vysvětlíme čtenáři pravé důvody této

oficiální pravdy: nynější redakce Jiskry by mohla být a byla by skutečně stranickou redakcí (a ne kvazistranickou jako dnes), *kdyby byli bundovci a rabočedělovci neodešli ze sjezdu*; proto tedy bylo nutné povýšit tyto nejvěrnější strážce nynější takzvané stranické redakce na „jiskrovce“. Ale o tom se podrobně zmíníme až později.

Vzniká další otázka: jestliže sjezd byl bojem jiskrovských a protijiskrovských elementů, nebyly tam střední, nestálé živly, které mezi nimi kolísaly? Každý, kdo jen trochu zná naši stranu a ví, jak to na různých sjezdech obvykle chodí, bude se už a priori snažit odpovědět na otázku kladně. Soudruh Martov si dnes na tyto nestálé živly vzpomíná velmi nerad a líčí skupinu Južnyj rabočij a delegáty, kteří k ní inklinovali, jako typické jiskrovce a naše neshody s nimi jako malicherné a nedůležité. Naštěstí teď máme před sebou úplný text protokolu a můžeme vyřešit tuto otázku — otázku faktu, jak se rozumí samo sebou — na základě dokumentárních údajů. Tím, co jsme už řekli o celkovém seskupení na sjezdu, nechceme ovšem tuto otázku vyřešit, nýbrž ji jen správně formulovat.

Bez rozboru politických seskupení, bez vylíčení sjezdu jakožto boje různých odstínů není vůbec možné pochopit, proč jsme se rozešli. Martovův pokus setřít rozdíly mezi názorovými odstíny tím, že připočítává k jiskrovcům dokonce i bundovce, není nic jiného než snaha vyhnout se otázce. Již a priori, na základě dějin ruské sociální demokracie před sjezdem, se rýsují (aby mohly být dále zkoumány a podrobně studovány) tři hlavní skupiny: jiskrovci, protijiskrovci a nepevné, kolísavé, vratké živly.

c) ZAČÁTEK SJEZDU. — INCIDENT S ORGANIZAČNÍM VÝBOREM

Diskusi a hlasování na sjezdu bude nejlépe rozebrat v tom pořadí, jak následovala zasedání sjezdu, aby bylo možné

postupně zaznamenávat stále zřetelněji se projevující politické odstíny. Od chronologického řazení se odchýlíme jen tehdy, když to bude bezpodmínečně nutné, abychom mohli společně zkoumat otázky, které spolu těsně souvisí, nebo stejnorodá seskupení. V zájmu nestrannosti se vynasnažíme zaznamenávat *všechna* opravdu důležitá hlasování a samozřejmě si nebudeme všimnout spousty případů, kdy se hlasovalo o maličkostech, které na našem sjezdu zabraly nepoměrně mnoho času (částečně proto, že jsme neměli zkušenosti a nedovedli jsme rozdělit, co patří na zasedání komisí a co na pléna, částečně pro průtahy, jež hraničily s obstrukcí).

První otázka, která vyvolala diskusi, v níž se začaly projevovat názorové odstíny, byla otázka, zda zařadit na první místo („denního pořadu“^[82] sjezdu) bod Postavení Bundu ve straně (protokol^[7], s. 29–33). Z jiskrovského hlediska, které hájili Plechanov, Martov, Trockij a já, nemohlo být o této věci pochybnosti. Odchod Bundu ze strany názorně ukázal, že jsme měli pravdu: jestliže Bund nechtěl jít s námi a uznat organizační zásady, s nimiž většina strany souhlasila společně s Jiskrou, pak bylo zbytečné a nesmyslné „tvářit se“, že postupujeme společně, a jen protahovat sjezd (jak jej protahovali bundovci). To bylo již dostatečně objasněno v literatuře a pro každého jen trochu myslícího člena strany bylo zřejmé, že zbývá už jen položit otázku otevřeně a přímo, poctivě volit mezi autonomií (postupujeme společně) a federací (rozcházejme se).

Bundovci, vyhýbaví ve veškeré své politice, chtěli uhnout i v tomto případě a celou záležitost oddalovali. K nim se připojuje soudruh Akimov, který zřejmě za všechny stoupence časopisu Rabočeje dělo vytahuje ihned organizační neshody mezi nimi a Jiskrou (protokol, s. 31). Na stranu Bundu a časopisu Rabočeje dělo se staví soudruh Machov (dva hlasy nikolajevského výboru, jenž krátce předtím solidarizoval s Jiskrou!). Soudruhu Machovovi není vůbec jasné, oč jde, a proto pokládá za „choulostivé místo“

i „otázku demokratické výstavby nebo naopak“ (slyšte!) „otázku centralismu“, takže se přesně shoduje s většinou naší nynější „stranické“ redakce, která na sjezdu toto „choulostivé místo“ ještě nezpozorovala!

Proti jiskrovcům tedy vystupuje Bund, Rabočeje dělo a soudruh Machov, kteří mají dohromady právě oněch deset hlasů, jež byly odevzdány proti nám (s. 33). *Pro* bylo odevzdáno 30 hlasů — číslo, kolem něhož se, jak uvidíme dále, často pohybuje počet jiskrovských hlasů. Jak je vidět, jedenáct delegátů se hlasování zdrželo — zřejmě proto, že se nepřiklonili ani k jedné, ani k druhé bojující „straně“. Je zajímavé, že když jsme hlasovali o druhém článku stanov Bundu (kvůli zamítnutí tohoto druhého článku vystoupil Bund ze strany), hlasovalo pro něj a zdrželo se hlasování dohromady rovněž deset delegátů (protokol, s. 289), přičemž se hlasování zdrželi právě tři rabočedělovci (Bruker, Martynov a Akimov) a soudruh Machov. Je zřejmé, že při hlasování o tom, na které místo má být zařazena otázka Bundu, nevzniklo seskupení *nahodilé*. Je zřejmé, že se všichni tito soudruzí rozcházelí s Jiskrou, nejen když šlo o technickou stránku postupu v jednání, nýbrž *i ve věci samé*. Pokud jde o časopis Rabočeje dělo, je tento rozchod ve věci samé jasný každému, a soudruh Machov znamenitě charakterizoval svůj postoj v diskusním příspěvku k odchodu Bundu (protokol, s. 289—290). U tohoto příspěvku je třeba se pozdržet. Soudruh Machov říká, že po rezoluci, která odmítla federaci, se „otázka postavení Bundu v SDDSR stala pro něho z otázky zásadní otázkou reálné politiky vůči historicky vzniklé národní organizaci; nemohl jsem zde,“ pokračuje řečník, „nebrat v úvahu všechny následky, jež by mohlo vyvolat naše hlasování, a proto bych hlasoval pro druhý článek jako celek“. Soudruh Machov si výborně osvojil ducha „reálné politiky“: zásadně už odmítl federaci, a *proto* v praxi *by* hlasoval pro takový článek stanov, který tuto federaci uplatňuje! A tento „praktický“ soudruh objasňuje své hluboce zásadní stanovisko těmito slovy:

„Ale“ (To proslulé Ščedrinovo „ale“^[172]!) „protože každé mé hlasování bylo pouze zásadního rázu (!) a vzhledem k téměř jednomyslnému hlasování ostatních účastníků sjezdu nemohlo mít ráz praktický, zdržel jsem se raději hlasování, abych zásadně“ ... (Ochraňuj nás, pane, před takovou zásadovostí!) ... „odlišil v tomto případě své stanovisko od stanoviska delegátů Bundu, kteří pro daný článek hlasovali. A naopak, hlasoval bych pro tento článek, kdyby se delegáti Bundu zdrželi hlasování o něm, jak na tom zpočátku trvali.“ Pochop, kdo můžeš! Zásadový člověk se zdráhá říci nahlas ano, protože je to prakticky zbytečné, když všichni říkají ne.

Ihned po hlasování o tom, na které místo zařadit otázku Bundu, vyvstala na sjezdu otázka skupiny Borba, při jejímž projednávání došlo rovněž k neobyčejně zajímavému seskupení a která těsně souvisela s „nejchoulostivější“ otázkou sjezdu, a to, jaké má být personální složení ústředních institucí. Komise určující složení sjezdu se vyslovuje proti pozvání skupiny Borba ve shodě se *dvěma* usneseními organizačního výboru (viz protokol, s. 383 a 375) a se zprávou *jeho zástupců v komisi* (s. 35).

Soudruh Jegorov, člen organizačního výboru, prohlašuje, že „záležitost Borby (všimněte si: Borby, a ne některého člena této skupiny) je pro něj nová“, a požaduje přestávku. Jak mohla záležitost, o které organizační výbor už dvakrát rozhodl, být pro jeho člena nová, zůstává zahaleno rouškou tajemství. V přestávce zasedá organizační výbor ve složení (protokol, s. 40), které se náhodou vytvořilo na sjezdu (několik členů organizačního výboru ze starých členů organizace Jiskry nebylo na sjezdu přítomno)*. Začíná se diskutovat o Borbě. Rabočedělovci jsou pro (Martynov, Akimov a Bruker, s. 36—38), jiskrovci (Pavlovič, Sorokin, Lange,

* O tomto zasedání viz Dopis ^[36] Pavloviče, člena organizačního výboru, důvěrníka a sedmého člena redakce, zvoleného *jednomyslně* před sjezdem (protokol Ligy, s. 44).

Trockij, Martov aj.) proti. Sjezd se opět rozděluje na seskupení nám již známá. Rozpoutává se urputný zápas kvůli Borbě a soudruh Martov vystupuje s důkladně promyšleným (s. 38) a „bojovným“ příspěvkem, v němž právem poukazuje na „nerovnoměrné zastoupení“ ruských a zahraničních skupin, na to, že by bylo sotva „dobré“ poskytovat zahraniční skupině „privilegium“ (zlatá a teď z hlediska posjezdových událostí zvláště poučná slova!), že se nemá podporovat „organizační chaos ve straně, vyznačující se roztržitostí, k níž nebyly žádné zásadní důvody“ (to je jako šité na... „menšinu“ sjezdu naší strany!). Mimo přívržence časopisu Rabočeje dělo se *nikdo* až do uzavření seznamu řečníků (s. 40) nevyslovuje otevřeně a s dostatečnými argumenty pro Borbu; přitom je třeba soudruhu Akimovovi a jeho přátelům přiznat, že se aspoň nevytáčeli a neschovávali, ale otevřeně prosazovali svou linii a otevřeně se vyslovovali k tomu, oč jim šlo.

Po uzavření seznamu řečníků, kdy se *k podstatě věci* už mluvit nemá, soudruh Jegorov „naléhavě žádá, aby bylo vyslechnuto usnesení organizačního výboru, které bylo právě přijato“. Není divu, že účastníci sjezdu jsou takovými způsoby pobouřeni, a tak soudruh Plechanov jako předseda prohlašuje, že „nechápe, jak může soudruh Jegorov trvat na svém požadavku“. Zdálo by se, že je třeba se rozhodnout: buď mluvit otevřeně a jednoznačně k podstatě věci před celým sjezdem, nebo nemluvit vůbec. Nechat však uzavřít seznam řečníků a potom pod záminkou „závěrečného slova“ přednést sjezdu *nové* usnesení organizačního výboru — a právě o projednávané otázce — to je rána pod pás!

Zasedání pokračuje odpoledne a byro, stále ještě v rozpácích, se usnáší, že upustí od „formálnosti“ a sáhne k poslednímu prostředku, přípustnému na sjezdech jen v krajních případech, tj. k „soudružskému vysvětlení“. Zástupce organizačního výboru Popov oznamuje usnesení organizačního výboru, které přijali všichni jeho členové proti

jednomu, Pavlovičovi (s. 43), a které doporučuje sjezdu, aby pozval Rjazanova.

Pavlovič prohlašuje, že neuznával a neuznává oprávněnost schůze organizačního výboru a že nové usnesení organizačního výboru „*odporuje jeho dřívějšímu rozhodnutí*“. Toto prohlášení vyvolává pobouření. Soudruh Jegorov, rovněž člen organizačního výboru a člen skupiny Južnyj rabočij, se vyhýbá odpovědi k meritu věci a chtěl by přenést těžiště jednání na otázku kázně. Soudruh Pavlovič prý porušil stranickou kázeň (!), protože se organizační výbor po projednání jeho protestu usnesl „neoznamovat sjezdu Pavlovičův odlišný názor“. V diskusi se přechází k otázce stranické kázně a Plechanov za hlučného potlesku sjezdu poučuje soudruha Jegorova o tom, že „*imperativní mandáty u nás neexistují*“ (s. 42, srovnej statut sjezdu^[151], s. 379, článek 7: „Delegáti nesmějí být ve své plné moci omezování imperativními mandáty. Svou plnou moc uplatňují zcela svobodně a nezávisle“). „Sjezd je nejvyšší stranická instance“, takže stranickou kázeň a statut sjezdu porušuje právě ten, kdo čímkoli omezuje možnost kteréhokoli delegáta obrátit se *přímo* na sjezd ve *všech* otázkách stranického života bez výjimky. Spor tak vyústuje v dilema: kroužkaření, nebo strana? Omezovat práva delegátů na sjezdu ve jménu domnělých práv či stanov různých kolegů a kroužků, nebo *úplně*, nejen slovy, ale fakticky na sjezdu rozpustit *všechny* nižší instance a staré skupinky, dokud nebudou vytvořeny kompetentní stranické instituce? Již z toho čtenář vidí, jak nesmírný zásadní význam měl tento spor hned na začátku sjezdu (třetí zasedání), který si vytkl za cíl fakticky obnovit stranu. V tomto sporu se, abych tak řekl, zkoncentroval konflikt mezi starými kroužky a skupinkami (jako byla skupina Južnyj rabočij) a mezi obrozující se stranou. A hned se objevují protijiskrovské skupiny: jak bundovec Abramson, tak soudruh Martynov, horlivý spojenec nynější redakce Jiskry, tak i náš známý soudruh Machov — ti všichni se vyslovují pro Jegorova a pro skupinu

Južnyj rabočij proti Pavlovičovi. Soudruh Martynov, který se nyní s Martovem a Axelrodem předhání ve vychvalování „demokratismu“ v organizačních otázkách, dokonce připomíná... armádu, kde se lze k vyšší instanci odvolat pouze prostřednictvím instance nižší!! Pravý smysl této „kompaktní“ protijiskrovské opozice byl úplně jasný každému, kdo se sjezdu zúčastnil nebo kdo pozorně sledoval náš vnitrostranický život před sjezdem. Opozice měla za úkol (možná že si jej všichni její stoupenci vždy neuvědomovali a že jej někdy plnili jen ze setrvačnosti) ochránit nezávislost, samostatnost a úzké místní zájmy drobných skupinek, aby nebyly pohlceny širokou stranou budovanou podle jiskrovských zásad.

Právě z tohoto hlediska vycházel také soudruh Martov, který se tehdy ještě nestačil spojit s Martynovem. Soudruh Martov se energicky ohradil a plným právem se ohrazuje proti každému, kdo „ve svých představách o stranické kázni nejde dál než k povinností revolucionáře vůči té skupině nižší kategorie, k níž sám patří“. „Žádné nucené (podtrženo Martovem) seskupování uvnitř jednotné strany není přípustné,“ vysvětluje Martov zastáncům kroužkaření, aniž předem tuší, jak těmito slovy tepe svůj vlastní politický postup v závěru sjezdu a po něm... Nucené seskupování není přípustné pro organizační výbor, ale je v každém případě přípustné pro redakci. Martov odsuzuje nucené seskupování, dokud se na věc dívá z hlediska ústřední instituce, ale hájí je, jakmile se mu složení této instituce znelíbí...

Je zajímavé, že soudruh Martov ve svém diskusním příspěvku zvláště zdůraznil — vedle „obrovské chyby“ soudruha Jegorova — politickou nepevnost odhalenou organizačním výborem. „Jménem organizačního výboru,“ planul spravedlivým hněvem Martov, „byl podán návrh, který je v úplném rozporu se zprávou komise“ (sestavenou, dodávám k tomu já, podle zprávy členů organizačního výboru: s. 43, Kolcovova slova) „i s předchozími návrhy organizačního výbo-

ru“ (podtrženo mnou). Jak vidíte, Martov si *tehdy*, před svým „obratem“, jasně uvědomoval, že nahradí-li skupinu Borba Rjazanov, vůbec se tím neodstraní nanejvýš rozporuplné a nejisté počínání organizačního výboru (na s. 57 sjezdového protokolu Ligy se mohou členové strany dočíst, jak se na to Martov díval po svém obratu). Martov tehdy nezůstal jen u rozboru otázky kázně, nýbrž se také organizačního výboru přímo zeptal: „Co se stalo nového, že bylo nutné provést *změnu*?“ (podtrženo mnou). A opravdu, vždyť když organizační výbor podával svůj návrh, neměl ani dost odvahy, aby své mínění hájil otevřeně, jako je hájili Akimov a ostatní. Martov to popírá (protokol Ligy^[152], s. 56), ale kdo si přečte sjezdový protokol, uvidí, že se Martov mylí. Popov, který podává návrh jménem organizačního výboru, se *ani slůvkem* nezmiňuje o pohnutkách (sjezdový protokol, s. 41). Jegorov přechází k bodu o kázni, ale k podstatě věci pouze říká, že „organizační výbor mohl mít nové důvody“... (Zda je však skutečně měl a jaké, není známo) ...„mohl zapomenout někoho zařadit atd.“ (Toto „atd.“ je řečnickovo jediné útočiště, protože organizační výbor na záležitost s Borbou, o níž jednal dvakrát v době před sjezdem a jednou před komisí, *zapomenout* nemohl.) „Organizační výbor nepřijal toto usnesení proto, že změnil svůj postoj ke skupině Borba, ale proto, že chce budoucí ústřední organizaci strany odstranit zbytečné překážky z cesty při prvních krocích její činnosti.“ To není zdůvodnění, ale vyhýbání se zdůvodnění. Každý upřímný sociální demokrat (a my ani trochu nepochybujeme o upřímnosti kohokoli z účastníků sjezdu) se snaží, aby bylo odstraněno to, co *sám považuje* za úskalí, a aby to bylo odstraněno *těmi způsoby*, které *sám považuje* za účelné. Zdůvodnit znamená vysvětlit a přesně vyslovit svůj názor na věci, a ne to odbýt truismem. A podat zdůvodnění *by nebylo možné* bez „změny vlastního postoje k Borbě“, protože dřívější, opačná usnesení organizačního výboru se také snažila odstranit úskalí, jenže spatřovala tato „úskalí“

v něčem zcela opačném. Proto také soudruh Martov neobvyčejně ostře a plným právem napadl tento argument, řekl o něm, že je „malicherný“, že je diktován přáním „vykroutit se“, a poradil organizačnímu výboru, aby „se nebál, co tomu řeknou lidé“. Těmito slovy soudruh Martov skvěle vystihl podstatu a smysl onoho politického odstínu, který na sjezdu sehrál obrovskou úlohu a který se vyznačuje nesamostatností, povrchností, kterému chybí vlastní linie, pro který je příznačný strach z toho, co tomu řeknou lidé, věčné kolísání mezi oběma vyhraněnými tábory, strach otevřeně vyložit své *krédo* — zkrátka „zbahnělost“*.

Tato politická bezcharakternost nepevné skupiny mimo jiné způsobila, že *nikdo* kromě bundovce Judina (s. 53) na sjezdu ani nenavrhl, aby byl pozván některý člen skupiny Borba. Pro Judinovu rezoluci bylo odevzdáno pět hlasů, zřejmě to byli vesměs bundovci: kolísající živly udělaly další přemet! Kolik hlasů přibližně měla střední skupina, ukázalo hlasování o rezolucích Kolcova^[167] a Judina k této otázce: jiskrovci dostali 32 hlasů (s. 47), bundovci 16, tj. vedle osmi protijiskrovských hlasů dva hlasy soudruha Machova (srov. s. 46), čtyři hlasy členů skupiny Južnyj rabočij a ještě dva další hlasy. Ukážeme hned, že takové rozdělení hlasů vůbec nelze považovat za náhodné, nejdříve však stručně uvedeme *nynější* Martovův názor na tento incident s organizačním výborem. Martov v Lize tvrdil, že „Pavlovič a ostatní rozdmychávali vášně“. Stačí však nahlédnout do sjezdového protokolu a uvidíme, že nejvíce, nejhorlivěji a nejostřeji vystupoval proti Borbě

* V naší straně jsou dnes lidé, kteří se hrozí, když slyší toto slovo, a mají plno řečí o nesoudružské polemice. Podivně zvrácené cítění ovlivněné oficiálností... nemístně uplatňovanou! Bez tohoto termínu, jímž se vždycky označují nestálé živly, kolísající mezi bojujícími tábory, se stěží obešla některá politická strana, jež prodělala vnitřní boj. Ani Němci, kteří přece skvěle dovedou udržet vnitřní boj v rámci slušnosti, se necítí slovem „versumpft“ (tj. zbahnělý. *Red.*) dotčeni, nehrozí se ho a netrpí směšnou oficiální prudérií.

a organizačnímu výboru Martov sám. Jeho pokus svalit „vinu“ na Pavloviče svědčí jen o jeho nepevnosti: před sjezdem volil právě Pavloviče jako sedmého do redakce, na sjezdu se plně ztotožnil s Pavlovičem (s. 44) proti Jegorovi, ale potom, když jej Pavlovič potřel, nařkl ho z „rozdmychávání vášní“. To je prostě k smíchu.

V Jiskře (č. 56) Martov^[29] ironizuje, že se prý přikládá velký význam otázce, má-li se pozvat X, nebo Y. Tato ironie se znovu obrací proti Martovovi, protože právě incident s organizačním výborem zavdal podnět ke sporům o tak „důležitou“ věc, jako má-li být do ústředního výboru a do ústředního orgánu pozván X, nebo Y. Není správné měřit dvojím loktem podle toho, zda jde o *vlastní* „skupinu nižší kategorie“ (v poměru ke straně), či o *cizí*. Právě tohle je šosáctví a kroužkaření, a ne stranický poměr k věci. Dostatečně to dokazuje pouhá konfrontace Martovova vystoupení v Lize (s. 57)^[152] s vystoupením na sjezdu (s. 44)^[7]. „Nechápu,“ prohlásil Martov mimo jiné v Lize, „že se lidé mohou stůj co stůj nazývat jiskrovci, ale zároveň se stydí být jiskrovci.“ Je divné nechápat rozdíl mezi „nazývat se“ a „být“, mezi slovem a činem. Martov sám *se* na sjezdu *nazýval* odpůrcem nucených seskupení, ale po sjezdu *byl* jejich stoupencem...

d) ROZPUŠTĚNÍ SKUPINY JUŽNYJ RABOČIJ

Rozdělení delegátů v záležitosti organizačního výboru by se snad mohlo zdát náhodné. Takový názor by však byl mylný, a abychom jej vyvrátili, odchýlíme se od chronologického postupu a vysvětlíme hned teď incident, k němuž sice došlo ke konci sjezdu, ale který velmi těsně souvisí s tím, co bylo právě uvedeno. Tímto incidentem bylo rozpuštění skupiny Južnyj rabočij. Proti jiskrovským organizačním tendencím semknout všechny síly strany a od-

stranit chaos, jenž tyto síly tříští, dostaly se zde do popředí zájmy *jedné* ze skupin, která konala mnoho užitečného, dokud ještě skutečná strana neexistovala, a která se stala zbytečnou, jakmile byla práce centralizována. V zájmu kroužku si mohla skupina Južnyj rabočij stejným právem jako stará redakce Jiskry činit nárok na zachování „kontinuity“ a na svou nedotknutelnost. V zájmu strany se tato skupina měla podrobit a přesunout své síly do „příslušných stranických organizací“ (s. 313[7], konec rezoluce^[162] přijaté sjezdem). Z hlediska zájmů kroužku a „šosáctví“ se musilo zdát „choulostivým“ (výraz soudruha Rusova a soudruha Dejče) rozpuštění užitečné skupiny, která si to nepřála právě tak, jako si to nepřála stará redakce Jiskry. Z hlediska zájmů strany bylo nutné její rozpuštění, „rozplynutí“ (výraz Gusevův) ve straně. Skupina Južnyj rabočij oznámila přímo, že „nepovažuje za nutné“ prohlásit se za rozpuštěnou a že žádá, aby „sjezd rozhodně vyslovil svůj názor“, a to „ihned: ano, nebo ne“. Skupina Južnyj rabočij přímo poukazovala na stejnou „kontinuitu“, které se dovolávala stará redakce Jiskry... po svém rozpuštění! „Ačkoli my všichni, jeden jak druhý, tvoříme jednotnou stranu,“ řekl soudruh Jegorov, „přece jen se tato strana skládá z celé řady organizací, s nimiž je třeba počítat *jako s historickými veličinami*... Jestliže taková organizace *straně neškodí, není důvodu ji rozpouštět*.“

Tak byla důležitá *zásadní* otázka formulována naprosto konkrétně a všichni jiskrovci — dokud ještě nenabyly vrchu zájmy jejich vlastního kroužkaření — se energicky postavili proti nepevným živlům (bundovci a dva rabočedělovci tehdy už nebyli na sjezdu přítomni; ti by nesporně tělem i duší hájili nutnost „počítat s historickými veličinami“). Při hlasování bylo *31 delegátů pro*, pět proti a pět se hlasování zdrželo (čtyři hlasy členů skupiny Južnyj rabočij a ještě jeden, pravděpodobně Bělov, soudě podle jeho dřívějších prohlášení, s. 308). Maximálně konkrétně se vybarvuje skupina o *desíti hlasech*, která příkře zavrhuje dů-

sledný organizační plán Jiskry a hájí kroužkaření proti skutečné straně. Jiskrovci jsou v diskusi v této věci zásadoví (viz Langeho příspěvek, s. 315), vyslovují se proti přístipkaření a roztržtění, odmítají přihlížet k „sympatiím“ jednotlivých organizací a prohlašují přímo, že „kdyby soudruzi ze skupiny Južnyj rabočij byli zastávali zásadnější stanovisko dříve, už před rokem přede dvěma, bylo by sjednocení strany a vítězství programových zásad, které jsme zde sankcionovali, dosaženo již dříve“. V tomto duchu mluví Orlov, Gusev, Ljadov, Muravjov, Rusov, Pavlovič, Glebov a Gorin. „Menšinová“ jiskrovci, jejichž mluvčím je Dejč, nejenže nic nenamítají proti tomu, že se na sjezdu několikrát takto jednoznačně poukazuje na nedostatečně zásadovou politiku a „linii“ skupiny Južnyj rabočij, Machova a jiných, nejenže nemají v této věci žádné výhrady, ale naopak se k nim v osobě Dejče rozhodně připojují, odsuzují „chaos“ a vítají, že týž soudruh Rusov, který měl *na témž zasedání* — jaká hrůza! — tu drzost „přímo klást“ i otázku staré redakce na ryze stranickou základnu (s. 325), „formuloval otázku přímočaře“ (s. 315).

Skupina Južnyj rabočij byla svým rozpuštěním nesmírně pobouřena, což se projevilo i v protokolu (nezapomínejte, že protokol podává jen matný obraz diskuse, neboť neuvádí plné znění příspěvků, nýbrž jen jejich nejstručnější konspekty a výtahy). Soudruh Jegorov dokonce označil jako „lež“ pouhé uvedení jména skupiny Rabočaja mysl¹⁰ vedle skupiny Južnyj rabočij, a to je typická ukázka toho, jaký postoj převládal na sjezdu vůči důslednému ekonomismu. Jegorov i mnohem později, na 37. zasedání, mluví o rozpuštění skupiny Južnyj rabočij krajně podrážděně (s. 356) a žádá, aby bylo zaprotokolováno, že se při jednání o skupině Južnyj rabočij jejich členů nikdo neptal ani na prostředky na vydávání časopisu, ani na kontrolu ústředního orgánu a ústředního výboru. V diskusi o skupině Južnyj rabočij dělá soudruh Popov narážky na kompaktní většinu, která prý předem rozhodla o této skupině. „*Teď,*“

říká (s. 316), „*po vystoupeních soudruhů Rusova a Orlova, je všechno jasné.*“ O smyslu těchto slov nelze pochybovat: teď, když se jiskrovci vyslovili a podali rezoluci, je všechno jasné, tj. je jasné, že skupina Južnyj rabočij bude rozpuštěna proti své vůli. Zástupce skupiny Južnyj rabočij zde sám odděluje jiskrovce (a přitom takové, jako jsou Rusov a Orlov) od svých stoupců jakožto představitele různých „linií“ v organizační politice. A když dnešní Jiskra vydává skupinu Južnyj rabočij (a pravděpodobně též Machova) za „typické jiskrovce“, pak to jen názorně ukazuje, že zapoměla na nejvýznamnější (pro tuto skupinu) události na sjezdu a že nová redakce by chtěla zahladit stopy důkazů o tom, z jakých lidí se vytvořila takzvaná „menšina“.

O populárním tiskovém orgánu se na sjezdu bohužel nejednalo. Všichni jiskrovci o něm mimořádně živě diskutovali jak před sjezdem, tak i během sjezdu mimo zasedání a byli zajedno v tom, že za nynější situace ve straně by bylo krajně neracionální začít s vydáváním takového orgánu nebo učinit jím jeden z orgánů dosavadních. Protijiskrovci se na sjezdu naopak vyslovili stejně jako skupina Južnyj rabočij ve své zprávě^[18], a že nebyl podán příslušný návrh na rezoluci, podepsaný deseti osobami, lze vysvětlit pouze náhodou nebo nechutí rozvířovat „beznadějnou“ otázku.

e) INCIDENT

K V Ů L I R O V N O P R Á V N O S T I J A Z Y K Ů

Vraťme se k chronologickému pořadí sjezdových zasedání.

Právě jsme se přesvědčili, že ještě než se přešlo k projednávání podstatných otázek, zřetelně se projevila na sjezdu nejen zcela vyhraněná skupina protijiskrovců (8 hlasů), ale i skupina přebíhavých, nepevných živlů, které byly ochotny podporovat tuto osmičku a rozšířit ji přibližně na 16 až 18 hlasů.

Otázka postavení Bundu ve straně, která se na sjezdu projednávala neobyčejně a snad až příliš podrobně, se zredukovala na řešení zásadní teze, kdežto její praktické vyřešení bylo odloženo na dobu, kdy budou projednávány organizační vztahy. Protože objasnění témat týkajících se této věci bylo před sjezdem věnováno dost místa v tisku, přineslo sjezdové jednání poměrně málo nového. Je třeba jen poznamenat, že když přívrženci časopisu *Rabočeje dělo* (Martynov, Akimov a Bruker) souhlasili s Martovovou rezolucí^[112], učinili to s výhradou, že ji považují za nedostatečnou a že se rozcházejí v závěrech, které z ní vyplývají (s. 69, 73, 83, 86)^[7].

Od jednání o postavení Bundu přešel sjezd k programu. Diskuse se tu většinou točila kolem dílčích, celkem bezvýznamných pozměňovacích návrhů. Zásadně se opozice protijiskrovců projevila pouze tažením soudruha Martynova proti tolik diskutované formulaci otázky živelnosti a uvědomělosti. Za Martynova se ovšem postavili všichni bundovci a rabočedělovci. Neodůvodněnost jeho námitek dokázali mimo jiné Martov a Plechanov. Pro zajímavost je třeba se zmínit o tom, že redakce *Jiskry* (která si to nejspíš rozmyslela) přešla teď na stranu Martynova a říká opak toho, co říkala na sjezdu!¹⁰⁰ Patrně to odpovídá proslulému principu „kontinuity“... Nezbyvá než vyčkat, až se redakce úplně vzpamatuje a vyjasní nám otázku, jak dalece vlastně souhlasila s Martynovem, v čem vlastně a od které doby. A zatímco na to čekáme, ptáme se jen, viděl-li kdo někdy takový *stranický* orgán, jehož redakce po sjezdu říkala pravý opak toho, co říkala na sjezdu?

Ponecháme stranou spory o uznání *Jiskry* za ústřední orgán (zmínili jsme se o nich už dříve) a začátek diskuse o stanovách (bude vhodnější zabývat se jimi v souvislosti s celým jednáním o stanovách) a přejdeme k zásadním názorovým rozdílům, které se projevily při jednání o programu. Povšimněme si především jednoho neobyčejně typického detailu: diskuse o poměrném zastoupení. Soudruh

Jegorov ze skupiny Južnyj rabočij usiloval o to, aby tato otázka byla pojata do programu, a prosazoval ji tak, že vyvolal oprávněnou poznámku Posadovského (menšinového jiskrovce) o „vážné neshodě“. „Je nesporné,“ řekl soudruh Posadovskij, „že nejsme zajedno v této základní otázce: *zda se má naše politika v budoucnu řídit těmi či oněmi základními demokratickými zásadami a máme-li je uznat za absolutně platné,* nebo zda se mají všechny demokratické zásady podřídít výhradně prospěchu naší strany. Já se rozhodně vyslovuji pro druhé pojetí.“ Plechanov se „ztotožňuje“ s Posadovským a vyslovuje se ještě jednoznačněji a energičtěji proti „absolutní platnosti demokratických zásad“, proti „abstraktnímu“ způsobu jejich pojmání. „Hypoteticky je myslitelný případ,“ praví Plechanov, „že bychom se my, sociální demokraté, vyslovili proti všeobecnému volebnímu právu. Buržoazie italských republik zbavovala kdysi šlechtice politických práv. Revoluční proletariát by mohl omezit politická práva vyšších tříd, podobně jako vyšší třídy kdysi omezovaly jeho politická práva.“ Plechanovův projev byl přijat potleskem a *pískáním*, a když Plechanov reaguje na Zwischenruf* voláním „Nepískejte!“ a žádá soudruhy, aby se neostýchali, povstane soudruh Jegorov a prohlásí: „Když se takovým projevům tleská, musím pískat.“ Spolu se soudruhem Goldblatem (delegátem Bundu) se Jegorov vyslovuje proti názorům Posadovského a Plechanova. Diskuse byla bohužel ukončena a otázka, která v ní vyvstala, ihned zapadla. Marně se však teď soudruh Martov snaží oslabit a dokonce anulovat její význam tím, že na sjezdu Ligy prohlašuje: „Tato slova (Plechanovova) vyvolala u části delegátů nevoli, které by se dalo snadno předejít, kdyby byl soudruh Plechanov dodal, že si samozřejmě nedovedeme představit tak tragickou situaci, za níž by proletariát v zájmu upevnění svého vítězství musel porušovat taková politická práva, jako svobodu tisku... (Plechanov: „Merci.““ (protokol Ligy^[151], s. 58). Tento výklad

* — volání z pléna. *Red.*

přímo odporuje naprosto kategorickému prohlášení soudruha Posadovského *na sjezdu* o „vážné neshodě“ a o rozporu v „základní otázce“. V této základní otázce se všichni jiskrovci na sjezdu vyslovili *proti* zástupcům protijiskrovské „pravice“ (Goldblat) a sjezdového „středu“ (Jegorov). To je fakt, a mohu se klidně zaručit, že kdyby se „střed“ (doutám, že toto slovo bude „oficiálním“ stoupcům umírněného postupu připadat méně urážlivé než jakékoli jiné...), kdyby se „střed“ (jehož jménem mluví soudruh Jegorov nebo Machov) býval musel vyslovit „*bez donucení*“ k této nebo podobné otázce, byly by vážné názorové rozdíly okamžitě vyšly najevo.

Ještě výrazněji se názorové rozdíly projevíly v otázce „rovnoprávnosti jazyků“ (protokol, s. 17 ln.). Nepodává o tom jasné svědectví ani tak diskuse jako hlasování: sečteme-li hlasy, dostaneme neuvěřitelné číslo — *šestnáct!* O co šlo? O to, stačí-li v programu vyhradit rovnoprávnost všem občanům bez rozdílu pohlaví atd. *i jazyka*, či je-li nutné říci: „svoboda jazyků“, nebo „rovnoprávnost jazyků“. Soudruh Martov dost správně charakterizoval tuto epizodu na sjezdu Ligy, když prohlásil, že „malicherný spor o formulaci jednoho bodu programu nabyl zásadního významu, poněvadž polovina sjezdu byla odhodlána svrhnout programovou komisi“. Skutečně tomu tak bylo.* Dů-

* Martov ještě dodává: „V tomto případě nám hodně uškodil Plechanovův vtíp o oslech.“ (Když se mluvilo o svobodě jazyka, tu jeden bundovec, tuším, uvedl mezi veřejnými institucemi hřebčinec a Plechanov prohodil pro sebe: „Koně nemluví, ale osli někdy mluvívají.“) Tento vtíp se jistě nevyznačuje zvláštní umírněností, ústupností, opatrností a obratností. Přesto se však divím, že Martov, ač uznal *zásadní význam* sporu, vůbec nezkoumá, v čem je podstata a jaké odstíny se tu ukázaly, ale poukazuje jen na „škodlivost“ vtípů. To je už opravdu byrokratické a formalistické hledisko. Jízlivé vtípy opravdu „na sjezdu hodně uškodily“, a nejen vtípy na bundovce, ale i na ty, koho bundovci někdy podporovali a dokonce zachraňovali před porážkou. Když už však byl uznán zásadní význam incidentu, nelze věc odbýt frázi o „nepřípustnosti“ (protokol Ligy, s. 58) některých vtípů.

vod k srážce byl především malicherný, a srážka přesto nabyla skutečně *zásadního* rázu — proto ty vyhocené formy boje až k pokusu „*svrhnout*“ programovou komisi, až k podezírání z úmyslu „*podvést sjezd*“ (z toho podezíral Jegorov Martova!), až k vzájemnému častování těmi největšími osobními urážkami (s. 178). Dokonce i soudruh Popov „vyslovil politování nad tím, že se kvůli malichernostem vytváří *takové ovzduší*“ (podtrženo mnou, s. 182), jež vládlo po tři zasedání (16., 17. a 18.).

Všechny tyto výrazy dokazují naprosto jednoznačně a kategoricky velmi důležitý fakt, že ovzduší „podezírání“ a nejostřejších forem boje („svržení“) — které později, na sjezdu Ligy, kladli za vinu jiskrovské většině — se ve skutečnosti vytvořilo *mnohem dříve, než jsme se rozštěpili na většinu a menšinu*. Opakuji, že to je nesmírně důležitý, základní fakt a že velmi mnoho lidí, kteří to nechápou, dospívá k nelehkomyslnějším názorům o vykonstruovanosti většiny na konci sjezdu. Z nynějšího stanoviska soudruha Martova, jenž nás ujišťuje, že na sjezdu bylo $\frac{9}{10}$ jiskrovců, je naprosto nevysvětlitelný a podivný fakt, že pro „malichernosti“, z „nicotného“ důvodu mohlo dojít ke srážce, která nabyla „zásadního rázu“ a div že nevedla ke svržení sjezdové komise. Bylo by směšné odbývat tento *fakt* bédováním a litováním, že padly vtipy, které „uškodily“ věci. Srážka nemohla nabýt *zásadního* významu pro nějaké jízlivé vtipy, ale jen a jen pro určitý charakter politických seskupení na sjezdu. Konflikt nevyvolaly ani ostré výpady, ani vtipy, ty byly jen *symptomem* toho, že již v politickém rozeskupení sjezdu existuje „rozpor“, že se v něm promítají všechny prvky konfliktu a vnitřní nesourodost, která s imanentní silou vychází najevo z každé, i *nicotné* příčiny.

Naopak z hlediska, z něhož se dívám na sjezd já a které považuji za svou povinnost hájit jako určité politické pojetí událostí, i kdyby se někomu zdálo, že se mu tímto pojetím ubližuje, z tohoto hlediska se dá dobře vysvětlit krajně ostrý *zásadní* konflikt pro „nicotnou“ příčinu a nelze se mu vy-

hnout. Jestliže na našem sjezdu *po celou dobu* bojovali mezi sebou jiskrovci a protijiskrovci, jestliže mezi nimi stály nepevné živly, jestliže tyto nepevné živly spolu s protijiskrovci tvořily $\frac{1}{3}$ všech hlasů (8 + 10 = 18 z 51, jak jsem vypočítal, samozřejmě jen přibližně), pak je naprosto pochopitelné a přirozené, že když *od jiskrovců odpadla třeba jen nevelká menšina*, umožňovalo to vítězství protijiskrovského směru a vyvolávalo proto „zuřivý“ boj. To není výsledek nemístně ostrých výpadů a útoků, nýbrž výsledek politické kombinace. Nebyly to ostré výpady, jež vyvolávaly politický konflikt, ale to, že politický konflikt existoval již v rozeskupení sjezdu, vyvolávalo ostré výpady a útoky — v tomto protikladu spočívá naše zásadní neshoda s Martovem při hodnocení politického významu sjezdu a jeho výsledků.

Za celou dobu sjezdu došlo ke třem velmi důležitým případům, kdy nepatrný počet jiskrovců odpadl od jejich většiny — rovnoprávnost jazyků, první článek stanov a volby — a ve všech třech případech propukl urputný boj, jenž nakonec vyústil v nynější těžkou krizi ve straně. Abychom vystihli politický smysl této krize a tohoto boje, nesmíme se omezovat na fráze o nepřípustných vtipech, ale musíme prozkoumat politické rozeskupení názorových odstínů, které se střetly na sjezdu. Incident kvůli „rovnoprávnosti jazyků“ je pro vysvětlení příčiny rozchodu dvojnásob důležitý, protože v této věci byl Martov ještě (ještě byl!) jiskrovcem a snad nejvíce ze všech bojoval proti protijiskrovcům a „středu“.

Válka začala sporem soudruha Martova s bundovským předákem soudruhem Liberem (s. 171—172). Martov dokazuje, že stačí dožadovat se „rovnoprávnosti občanů“. „Svoboda jazyků“ se zamítá, ale vzápětí přijde na řadu „rovnoprávnost jazyků“ a do boje se vrhá spolu s Liberem soudruh Jegorov. Martov prohlašuje, že je to *fetišismus*, „když řečníci trvají na rovnoprávnosti národů a národností a přenášejí nerovnoprávnost do sféry jazykové. A zatím je třeba dívat se na věc právě z opačné strany: existuje nerovnoprávnost národů a národností, která se mimo jiné

projevuje i v tom, že lidé náležející k jistému národu nemají právo užívat svého mateřského jazyka“ (s. 172). Martov měl tehdy úplně pravdu. Velmi nešťastný pokus Libera a Jegorova dokázat správnost své formulace a najít na naší straně nedostatek dobré vůle či neschopnost prosadit zásadu rovnoprávnosti národů a národností byl opravdu určitým fetišismem. Jako „fetišisté“ skutečně hájili právě slovo, a nikoli zásadu, jednali nikoli z obavy před nějakou zásadní chybou, nýbrž z obavy před tím, co tomu řeknou lidé. A právě tato psychologie, tato nepevnost (a co když nás z toho „ostatní“ obviní?), kterou jsme konstatovali při incidentu s organizačním výborem, se naprosto jasně projevila i u celého našeho „středu“. Jiný příslušník středu, delegát horníků Lvov, blízký skupině Južnyj rabočij, „považuje otázku jazykového útlaku, vznesenou delegáty z okrajových území, za velmi závažnou. Je důležité, abychom zařadili do svého programu bod o jazyce a odstranili tím každou možnost podezřívat sociální demokraty z porušování.“ Opravdu skvělé odůvodnění „závažnosti“ otázky! Je to velmi závažná otázka *proto*, že je třeba zabránit, aby nás okrajová území případně nepodezřívala! Řečník nemluví vůbec k věci, neodpovídá na obvinění z fetišismu, naopak je plně potvrzuje tím, že nemá vůbec žádné vlastní argumenty a odbývá věc pouhým poukazováním na to, co řeknou okrajová území. Namítá se mu: Nic z toho, co *by mohla říci, není pravda*. Avšak místo aby rozebral, zda je to pravda či ne, odpovídá: „*Mohou nás podezřívat.*“

Takové pojetí otázky jakožto otázky závažné a důležité nabývá již skutečně zásadního rázu, jenže vůbec ne takového, který by rádi viděli Liberové, Jegorovové a Lvovové. Zásadní se stává otázka: Máme ponechat organizacím a členům strany, aby všeobecné a základní teze programu^[147] aplikovali na konkrétní podmínky a rozvíjeli je ve směru této aplikace, nebo máme z pouhé obavy před podezřením naplnit program nicotnými podrobnostmi, dílčími pokyny, opakováním téhož, kasuistikou? Zásadní se

stává otázka, jak mohou sociální demokraté v boji proti kasuističnosti spatřovat („podezřívát“) pokusy o omezení elementárních demokratických práv a svobod. A kdy se konečně odnaučíme této fetišistické úctě ke kázusům, to nám tanulo na mysli, když jsme byli svědky boje kvůli „jazykům“.

Rozeskupení delegátů v tomto boji je zvlášť markantní, protože se hodně hlasovalo podle jmen delegátů — celkem třikrát. Proti jiskrovskému jádru se po celou dobu tělem i duší stavějí všichni protijiskrovci (8 hlasů) a se zcela nepatrným kolísáním celý střed (Machov, Lvov, Jegorov, Popov, Medvěděv, Ivanov, Carjov, Bělov — jen poslední dva zpočátku kolísali, jednou se hlasování zdrželi, podruhé zas hlasovali s námi a úplně se vyhranili teprve při třetím hlasování). Od jiskrovců část odpadá — hlavně Kavkazané (tři se šesti hlasy) — a tím nabývá nakonec převahy směr „fetišistický“. Při třetím hlasování, kdy stoupenci obou tendencí dali nejjasněji najevo své stanovisko, přešli od většinových jiskrovců k protistraně tři Kavkazané se šesti hlasy; od menšinových jiskrovců se oddělili dva delegáti s dvěma hlasy: Posadovskij a Kostič. Při prvním a druhém hlasování přešli k protistraně nebo se zdrželi hlasování Lenskij, Stěpanov a Gorskij z jiskrovské většiny a Dejč z menšiny. *Tím, že od jiskrovských hlasů jich osm odpadlo (z celkového počtu 33), získala převahu koalice protijiskrovců a nepevných živlů.* To je právě onen základní fakt rozeskupení na sjezdu, který se opakoval (když se odtrhli jiskrovci, jenže tentokrát *jiní*) i při hlasování o prvním článku stanov^[118] a při volbách. Není divu, že ti, kdo při volbách utrpěli porážku, zavírají nyní usilovně oči před *politickými příčinami* této porážky, před *výchozími body* onoho boje názorových odstínů, který stále více a stále nemilosrdněji před stranou odhaloval nepevné a politicky bezcharakterní živly. Incident kvůli rovnoprávnosti jazyků nám ukazuje tento boj tím názorněji, že tehdy si ještě ani soudruh Martov nevy-sloužil pochvalu a souhlas Akimova a Machova.

f) AGRÁRNÍ PROGRAM

Že protijiskrovci a „střed“ nemají pevné zásady, to se zřejmě ukázalo také v diskusi o agrárním programu, která na sjezdu zabrala nemálo času (viz protokol^[152], s. 190—226) a v níž se vynořilo mnoho neobyčejně zajímavých otázek. Jak se dalo očekávat, zahájil tažení proti programu soudruh Martynov (po drobných připomínkách soudruhů Libera a Jegorova). Přichází se starým argumentem o napravení „právě této dějinné nespravedlnosti“, čímž prý nepřímou „sankcionujeme jiné dějinné nespravedlnosti“ atd. Na jeho stranu se staví i soudruh Jegorov, jemuž dokonce ani „není jasné, jaký význam má tento program. Zda je to program pro nás, tj. formuluje-li naše požadavky, nebo zda jej chceme učinit populárním“ (!?!?). Soudruh Liber by „chtěl poznamenat totéž co soudruh Jegorov“. Soudruh Machov vystupuje s rázností jemu vlastní a prohlašuje, že „většina (?) těch, kdo promluvili, vůbec nechápe, co navržený program představuje a jaké cíle sleduje“. Navrhovaný program prý „lze těžko pokládat za sociálně demokratický agrární program“; „vypadá tak trochu jako hra na napravování dějinných nespravedlností“, je „poznámenán demagogií a avanturismem“. Teoretickým argumentem této duchaplnosti je obvyklé přehánění a zjednodušování vulgárního marxismu: jiskrovci prý „chtějí operovat s pojmem ‚rolníci‘ jako s něčím jednodušším; protože však rolnictvo je už dávno (?) rozvrstveno na třídy, vede vytyčení jednotného programu nevyhnutelně k tomu, že se program jako celek stává demagogickým a jeho praktické provedení bude avanturismem“ (202). Soudruh Machov tu „vyzvonil“ pravou příčinu toho, že mnozí sociální demokraté mají odmítavý postoj k našemu agrárnímu programu, jsou ochotni „uznávat“ Jiskru (jak ji uznal i sám Machov), ale vůbec nepromyslili její zaměření, její teoretické a taktické stanovisko. Příčina, proč nechápou tento program, nebyla a není v tom, že se rozcházíme v jednotli-

vých podrobnostech, ale ve vulgarizování marxismu při jeho aplikaci na tak složitý a mnohostranný jev, jako je dnešní soustava ruského rolnického hospodářství. A takové vulgárně marxistické stanovisko ihned shodně zaujali předáci protijiskrovských živlů (Liber a Martynov) a „středu“ — Jegorov a Machov. Také u soudruha Jegorova se výrazně projevil jeden z charakteristických rysů skupiny Južnyj rabočij a skupin a kroužků, které k ní tíhnou — nechápe význam rolnického hnutí, nechápe, že slabou stránkou našich sociálních demokratů v době prvních význačných rolnických povstání nebylo přeceňování, nýbrž naopak spíše podceňování jejich významu (a nedostatek sil k využití hnutí). „Jsem dalek toho, abych se tak jako redakce dal strhnout nadšením pro rolnické hnutí,“ řekl soudruh Jegorov, „nadšením, které se po rolnických nepokojích zmocnilo mnoha sociálních demokratů.“ Jenže soudruh Jegorov si bohužel nedal práci, aby sjezdu řekl alespoň trochu přesně, v čem se projevilo toto nadšení *redakce*, nedal si práci s konkrétními odkazy na písemný materiál, který uveřejnila Jiskra. Mimoto zapomněl, že *všechny* základní body našeho agrárního programu rozvinula Jiskra již ve svém třetím čísle^[79]*, tj. už *dávno* před rolnickými nepokoji. Kdo „uznával“ Jiskru nejen slovy, tomu by neškodilo, aby věnoval více pozornosti jejím teoretickým a taktickým zásadám!

„Ne, s rolnictvém toho mnoho nepořídíme!“ — volá soudruh Jegorov a dále vysvětluje tato slova ne jako protest proti tomu či onomu jednotlivému projevu „nadšení“, nýbrž jako odmítání celého našeho stanoviska: „To tedy znamená, že naše heslo nemůže konkurovat s avanturistickým heslem.“ To je věru nadmíru charakteristická formulace bezzásadového stanoviska, které všechno redukuje na „konkurenci“ hesel různých stran! A to je řečeno poté, kdy řečník prohlásil, že ho „uspokojují“ teoretická vysvětlení, v nichž se poukazovalo na to, že v agitaci usilujeme

* Viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 428—436. *Red.*

o trvalý úspěch, aniž se dáváme deprimovat dočasnými neúspěchy, a že trvalý úspěch (navzdory halasnému pokřiku „konkurentů“ .. na okamžik) je nemožný bez pevné teoretické základny programu (s. 196). Jaký je to zmatek, když někdo ujišťuje, že je „uspokojen“, a hned nato opakuje vulgární teze zděděné po starém ekonomismu, pro který „konkurence hesel“ řešila všechny otázky nejen agrárního, nýbrž celého programu a celé taktiky hospodářského i politického boje. „Zemědělského dělníka nedonutíme,“ prohlásil soudruh Jegorov, „aby bojoval po boku bohatého rolníka za odřezky, které má tento bohatý rolník už do značné míry ve svých rukou.“

Opět ono zjednodušování, které je nesporně blízké našemu oportunistickému ekonomismu, jenž trval na tom, že je nemožné „donutit“ proletáře, aby bojoval za to, co má do značné míry ve svých rukou buržoazie a co jí v ještě větší míře padne do rukou v budoucnu. Opět ono vulgari-zování, které zapomíná na zvláštnosti v obecném kapitalistickém vztahu mezi zemědělským dělníkem a bohatým rolníkem v Rusku. „Odřezky“ doléhají dnes ve skutečnosti těžce i na zemědělského dělníka, kterého není třeba „nutit“, aby bojoval za osvobození z poroby. „Nutit“ je třeba některé příslušníky inteligence — nutit je, aby se na své úkoly dívali z širšího hlediska, nutit je, aby neposuzovali konkrétní otázky šablonovitě, nutit je, aby přihlíželi k historické konjunkturu, která komplikuje a modifikuje naše cíle. Vždyť jedině předsudkem, že mužik je hloupý — předsudkem, který, jak správně poznamenal soudruh Martov (s. 202), číší z projevů soudruha Machova a jiných odpůrců agrárního programu — jedině tímto předsudkem se dá vysvětlit fakt, že tito odpůrci zapomínají na reálné životní podmínky našeho zemědělského dělníka.

Představitelé našeho „středu“ si zjednodušili problém na pouhý protiklad dělník — kapitalista a jako obvykle se snažili svalit svou omezenost na mužika. „Právě proto,“ tvrdil soudruh Machov, „že pokládám mužika vzhledem

k jeho omezenému třídnímu hledisku za chytrého, předpokládám, že bude pro maloburžoazní ideál záboru a rozdělení.“ Očividně se tu směšují dvě věci: charakteristika třídního hlediska mužika jakožto maloburžoy a *zúžení* tohoto hlediska, *které je* redukováno na „omezené“. Právě v takovém zredukování je chyba Jegorovů a Machovů (stejně jako chyba Martynovů a Akimovů byla v tom, že redukovali na „omezené“ hledisko proletáře). A zatím jak logika, tak i dějiny učí, že maloburžoazní třídní hledisko může být více nebo méně omezené, více nebo méně pokrokové právě pro dvojakost maloburžoova postavení. A náš úkol nemůže v žádném případě spočívat v tom, že složíme ruce v klín, protože mužik je omezený („hloupý“) nebo proto, že je ovládán „předsudkem“, nýbrž naopak v tom, že budeme neustále rozšiřovat jeho zorné pole, abychom jeho zdravému úsudku pomáhali zvítězit nad předsudky.

Vulgární „marxistické“ stanovisko k agrární otázce v Rusku se markantně projevilo v závěrečných slovech zásadního vystoupení soudruha Machova, věrného obhájce staré redakce Jiskry. Není náhoda, že jeho slova byla přijata potleskem... ovšem s ironií. „Nevím sice, co nazvat neštěstím,“ řekl soudruh Machov, rozhořčený Plechanovým konstatováním, že hnutí za Čornyj pereděl nás nijak neleká, že bychom to nebyli my, kdo by zabránili tomuto pokrokovému (buržoazně pokrokovému) hnutí. „Avšak tato revoluce, pokud ji vůbec lze takto nazvat, nebude revoluční. Řekl bych spíše, že to už nebude revoluce, nýbrž reakce (smích), revoluce na způsob rebelie... Taková revoluce nás vrhne zpět a vyžádá si jistou dobu, abychom znovu dosáhli nynějšího postavení. Dnes však máme mnohem více, než bylo dosaženo za Francouzské revoluce (ironický potlesk), máme sociálně demokratickou stranu (smích)“... Ano, taková sociálně demokratická strana, která by usuzovala jako Machov anebo měla ústřední instituce opírající se o Machovy, by byla opravdu jen pro zasmání...

Vidíme tedy, že i v čistě zásadních otázkách, které rozvířil agrární program, projevil se ihned rozeskupení, které už známe. Protijiskrovcí (8 hlasů) zahajují tažení ve jménu vulgárního marxismu, za nimi se motají vůdcové „středu“, Jegorovové a Machovové, jsou zmateni a neustále sklouzávají na totéž omezené stanovisko. Je proto zcela přirozené, že při hlasování o některých bodech agrárního programu je 30 i 35 hlasů pro (s. 225 a 226), tj. právě ono přibližné číslo, které jsme viděli jak při sporu o pořadí projednávání otázky Bundu, tak při incidentu kvůli organizačnímu výboru i při rozpuštění skupiny Južnyj rabočij. Stačí, aby se vyskytlo něco, co se jen poněkud vymyká rámci obvyklé a již ustálené šablony, co vyžaduje jen poněkud samostatnou aplikaci Marxovy teorie na svérázné a nové (nové pro Němce) sociálně ekonomické vztahy, a hned činí počet jiskrovců, kteří dovedou být na výši úkolů, pouhé $\frac{3}{5}$ všech hlasů, hned se celý „střed“ obrací k Liberům a Martynovům. A soudruh Martov se ještě snaží zastřít tento zřejmý fakt, bázkivě obchází ty případy hlasování, kde se jasně projeví názorové odstíny!

Z diskuse o agrárním programu je zřejmý boj jiskrovců proti dobrým dvěma pětinaám sjezdu. Kavkazští delegáti v ní zastávali naprosto správné stanovisko — do značné míry asi proto, že dobře znají místní formy hojných pozůstatků nevolnictví, a to je chrání, aby nedošli k pouhým abstraktním školáckým protikladům, jež uspokojovaly takové Machovy. Proti Martynovovi a Liberovi, Machovovi a Jegorovovi vytáhli do boje i Plechanov a Gusev (který konstatoval, že s „takovým pesimistickým názorem na naši práci na vesnici“ — jako je názor soudruha Jegorova — „se často setkával u soudruhů, kteří působili v Rusku“), i Kostrov, Karskij a Trockij. Trockij správně poukazuje na to, že „z dobře míněných rad“ kritiků agrárního programu „je na hony cítit šosáctví“. Pokud jde o průzkum politického rozeskupení na sjezdu, je třeba jen poznamenat, že není zrovna správné, když ve svém vystoupení (s. 208)

uvádí vedle Jegorova a Machova také soudruha Langeho. Kdo pozorně přečte protokol, uvidí, že Lange a Gorin zaujímají naprosto jiné stanovisko než Jegorov a Machov. Langemu a Gorinovi se nelíbí formulace bodu o odřezcích, plně chápou ideu našeho agrárního programu^[147], jenže se ji pokoušejí prakticky uskutečnit *jinak*, pozitivně usilují o nalezení formulace, proti níž by nebylo z jejich hlediska námitek, a svými návrhy rezolucí se snaží přesvědčit autory programu nebo se postavit na jejich stranu proti všem ne-jiskrovcům. Stačí například porovnat Machovovy návrhy na zamítnutí celého agrárního programu (s. 212, pro je *devět*, proti 38) i jeho jednotlivých bodů (s. 216 aj.) se stanoviskem Langeho, *jenž předložil* svou vlastní formulaci bodu o odřezcích (s. 225), abychom se přesvědčili o zásadním rozdílu mezi nimi*.

Když Trockij mluvil dále o argumentech zavánějících „šošáctvím“, uvedl, že v „nastávajícím revolučním období se musíme spojit s rolnictvem...“ „Tváří v tvář tomuto úkolu je skepticismus a politická „prozíravost“ Machova a Jegorova škodlivější než jakákoli krátkozrakost.“ Soudruh Kostič, jiný menšinový jiskrovec, velmi výstižně poukázal na Machovovu „nevíru v sebe, ve vlastní zásadovou pevnost“, což je charakteristika, která je jako šitá na náš „střed“. „V pesimismu se soudruh Machov shoduje přes některé odlišné názorové odstíny se soudruhem Jegorovem,“ pokračoval soudruh Kostič. „Zapomíná, že sociální demokraté již dnes pracují mezi rolnictvem a že se již podle svých možností postavili do čela jeho hnutí. Tímto svým pesimismem tedy oba brzdí rozmach naší práce“ (s. 210).

Než ukončíme rozbor sjezdové diskuse o programu, musíme se ještě zmínit o krátké diskusi, která se týkala podpory opozičních směrů. V našem programu se jasně říká, že sociálně demokratická strana podporuje „každé *opoziční* a revoluční hnutí *zaměřené proti současnému společenskému a poli-*

* Srovnej Gorinovo vystoupení, s. 213.

*tickému zřízení v Rusku*¹⁰¹. Zdálo by se, že tato výhrada dosti jasně ukazuje, *které konkrétní* opoziční směry podporujeme. Přesto se rozdílné názorové odstíny, které již dávno v naší straně vznikly, ihned projevíly *i zde*, i když se jen stěží dalo předpokládat, že je možné ještě nějaké „nepochopení a nedorozumění“ ve věci už tolikrát omílané! Zřejmě tedy nešlo o nedorozumění, nýbrž právě o *názorové odstíny*. Machov, Liber a Martynov ihned zvonili na poplach a octli se opět v takové „kompaktní“ menšině, že by to soudruh Martov asi i zde musel vysvětlovat intrikami, pletichami, diplomacií a jinými pěknými věcmi (viz jeho vystoupení na sjezdu Ligy¹⁵²), k nimž se uchylují lidé neschopní pochopit politické příčiny, proč se vytvářejí „kompaktní“ skupiny jak menšiny, tak většiny.

Machov začíná opět vulgárním zjednodušováním marxismu. „U nás je jen jediná revoluční třída — proletariát,“ prohlašuje, a z této správné teze ihned vyvozuje nesprávný závěr: „Ostatní jsou jen tak něco jako páté kolo u vozu (všeobecný smích)... Ano, páté kolo u vozu a chtějí jen využít situace. Jsem proti tomu, abychom je podporovali“ (s. 226). Neslýchaný způsob, jakým soudruh Machov formuloval své stanovisko, přivedl do rozpaků mnohé (své stoupence), ale jak Liber, tak Martynov, když navrhovali, aby slovo „opoziční“ bylo škrtnuto nebo přesněji vymezeno výrazem „demokraticky opoziční“, se s ním v jádru shodli. Proti tomuto Martynovovu pozměňovacímu návrhu se právem postavil Plechanov. „Musíme kritizovat liberály,“ pravil, „odhalovat jejich polovičatost. To je pravda... Avšak, odhalujeme-li úzkoprsost a omezenost všech ostatních hnutí kromě sociálně demokratického, jsme povinni vysvětlovat proletariátu, že ve srovnání s absolutismem je krokem vpřed i ústava, která neposkytuje všeobecné volební právo, a že proto proletariát nesmí dávat přednost dnešnímu řádu před takovou ústavou.“ Soudruzi Martynov, Liber a Machov s tím nesouhlasí a trvají na svém stanovisku, na které útočí Axelrod, Starověr,

Trockij a znovu Plechanov. Soudruhu Machovovi se přitom podařilo zase jednou potříst sama sebe. Nejprve prohlásil, že ostatní třídy (kromě proletariátu) jsou „jen tak něco jako páté kolo u vozu“ a že je „proti tomu, abychom je podporovali“. Pak se nad nimi slitoval a uznal, že „buržoazie, i když svou podstatou reakční, bývá často revoluční, jde-li například o boj proti feudalismu a jeho pozůstatkům“. „Existují však skupiny,“ pokračoval, a tím se znovu dostal z deště pod okap, „které jsou vždy (?) reakční — a to jsou řemeslníci.“ Podívejme se, k jakým perlám v zásadních věcech dospěli právě ti předáci našeho „středu“, kteří potom zuřivě obhajovali starou redakci! Vždyť právě řemeslníci v době pádu absolutismu byli obzvláště revoluční, stejně jako ostatní příslušníci maloburžoazie ve městech, a to i v západní Evropě, kde cechovní zřízení bylo tak silné. Především pro ruského sociálního demokrata se nehodí opakovat neuváženě to, co říkají naši soudruzi na Západě o dnešních řemeslnících v době, kdy od pádu absolutismu uplynulo sto nebo padesát let. V Rusku jsou řeči o politické reakčnosti řemeslníků ve srovnání s buržoazií jen otřelou a nabiflovanou frází.

Protokol bohužel neuvádí žádné údaje o počtu hlasů, které byly v této věci odevzdány pro zamítnuté pozměňovací návrhy Martynova, Machova a Libera. Můžeme jediné konstatovat, že i zde se předáci protijiskrovských živlů a jeden z předáků „středu“* spojili proti jiskrovcům v seskupení, které již známe. Shrnujeme-li celou diskusi o programu,

* Jiný předák téže skupiny, tj. „středu“, soudruh Jegorov, se o podporě opozičních směrů vyslovil při jiné příležitosti, při projednávání Axelrodovy rezoluce o socialistech-revolucionářích^[113] (s. 359). Soudruh Jegorov shledal „rozpor“ mezi požadavkem programu podporovat každé opoziční a revoluční hnutí a mezi záporným postojem i k socialistům-revolucionářům i k liberálům. Soudruh Jegorov přistoupil k věci jiným způsobem a z poněkud jiné stránky, ale stejně úzce pochopil marxismus a zaujal právě tak nepevný, polonepřátelský postoj k (jím „uznanému“) stanovisku Jiskry jako soudruzi Machov, Liber a Martynov.

musíme konstatovat, že *ani jednou* nedošlo k alespoň trochu živé a pro všechny zajímavé výměně názorů, při níž by se neprojevíly názorové odstíny, jež nyní soudruh Martov a nová redakce Jiskry zamlčují.

g) STANOVY STRANY. NÁVRH SOUDRUHA MARTOVA

Od programu^[147] přešel sjezd k stanovám strany^[118] (nebudeme mluvit o ústředním orgánu, o němž byla zmínka výše, a o zprávách delegátů, které bohužel nemohla většina delegátů podat v uspokojivé podobě). Není třeba zdůrazňovat, že otázka stanov měla pro nás všechny obrovský význam. Vždyť přece Jiskra už od začátku vyvíjela svou činnost nejen jako tiskový orgán, ale i jako *organizační* buňka. Ve čtvrtém čísle redakčního článku (Čím začít?^[83]) rozvinula Jiskra celý organizační plán* a prováděla tento plán soustavně a vytrvale po *tři roky*. Když druhý sjezd strany uznal Jiskru za ústřední orgán, byly mezi třemi body zdůvodnění příslušné rezoluce^[114] (s. 147) věnovány dva body *právě tomuto organizačnímu plánu a názorům Jiskry na organizační otázky*: její úloha při řízení *praktické* stranické práce a její vůdčí úloha v úsilí o jednotu. Bylo proto naprosto přirozené, že práce Jiskry a celé organizování strany, celé *faktické* obnovení strany *nemohlo* být považováno za skončené, aniž celá strana uznala určité názory na organizační otázky a formálně je potvrdila. Tento úkol měly splnit právě stanovy strany.

* Ve svém projevu o uznání Jiskry za ústřední orgán řekl soudruh Popov mimo jiné: „Vzpomínám si na článek Čím začít? v 3. nebo 4. čísle Jiskry. Mnozí soudruzi, kteří působí v Rusku, shledali, že je netaktický; jiným soudruhům se tento plán zdál fantastický a většina (? Pravděpodobně většina kolem soudruha Popova) jej vysvětlovala pouhou ctižádostí“ (s. 140). Jak čtenář vidí, jsem už zvyklý na to, že se mé politické názory vysvětlují ctižádostí, jak to teď dělá soudruh Axelrod a soudruh Martov.

Základní myšlenky, na nichž chtěla Jiskra vybudovat organizaci strany, byly v podstatě dvě. První — myšlenka centralismu, zásadně určovala způsob, jak řešit velké množství dílčích a detailních organizačních otázek. Druhá — zvláštní úloha ideového vedoucího orgánu, listu, přihlížela k dočasným a zvláštním potřebám právě ruského sociálně demokratického dělnického hnutí v podmínkách politického zotročení, kdy byla *nejprve* vytvořena operační základna revolučního náporu v zahraničí. První jako jediná zásadní myšlenka měla prostupovat celé stanovy; druhá jako myšlenka dílčí, vyvolaná dočasnými místními podmínkami a způsobem práce, se projevovala ve *zdanlivém* upuštění od centralismu, ve vytvoření *dvou ústředních institucí, ústředního orgánu a ústředního výboru*. Obě tyto základní myšlenky jiskrovské organizace strany jsem rozvinul jak v redakčním článku Jiskry (č. 4) Čím začít?*, tak v Co dělat?**, a konečně jsem je podrobně vysvětlil v Dopise soudruhovi***, kde měly již téměř formu stanov. Zbývalo vlastně jen redakčně zformulovat články stanov, které měly vyjádřit právě tyto myšlenky, nemělo-li uznání Jiskry zůstat jen na papíře a nemělo-li být jen konvenční frází. Už v předmluvě k Dopisu soudruhovi, jehož reedici jsem připravil, konstatuji, že stačí pouze porovnat stanovy strany s touto brožurou, aby se zjistilo, že názory na organizační otázky jsou v obou publikacích**** naprosto shodné.

Pokud jde o redakční práci spojenou s formulováním jiskrovských názorů na organizační otázky ve stanovách, musím se zmínit o jednom incidentu, který vyvolal soudruh Martov. „...Faktická informace vám ukáže,“ řekl Martov na sjezdu Ligy (s. 58)^[152], „jak neočekávané pro Lenina bylo, že jsem propadl oportunistu, pokud jde o tento (tj. první) článek. Půldruhého až dva měsíce před sjezdem

* Viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 17–28. Red.

** Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17–203. Red.

*** Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 27–44. Red.

**** Tamtéž, s. 25–26. Red.

jsem ukázal Leninovi svůj návrh, v němž byl první článek vyložen právě tak, jak jsem jej navrhl na sjezdu. Lenin se vyslovil proti mému návrhu, protože je prý příliš podrobný, a řekl mi, že se mu líbí jen myšlenka prvního článku — definice členství, kterou pojme do svých stanov s určitými změnami, protože prý pokládá mou formulaci za nezdařilou. Lenin tedy znal mou formulaci už dávno a znal mé názory na tuto otázku. Vidíte tedy, že jsem jel na sjezd s otevřeným hledím, že jsem se netajil se svými názory. Upozornil jsem, že budu bojovat proti vzájemné kooptaci, proti zásadě jednomyslnosti při kooptaci do ústředního výboru a ústředního orgánu a tak dále.“

Pokud jde o upozornění, že Martov bude bojovat proti vzájemné kooptaci, uvidíme později, jak se věci měly. Nyní pojednáme o tomto „otevřeném hledí“ Martovových stanov^[107]. Když Martov líčil v Lize zpaměti epizodu se svým nepodařeným návrhem (který pak na sjezdu sám odvolal jako nepodařený a po sjezdu ho s důsledností sobě vlastní opět vytáhl na denní světlo), jak už to bývá, mnoho pozapomněl, a tak to znovu zamotal. Zdálo by se, že už bylo dost varovných fakt, abychom se neodvolávali na osobní rozhovory a na vlastní paměť (lidé si mimovolně vzpomínají jen na to, co je pro ně výhodné!), ale z nedostatku jiného materiálu přesto používá soudruh Martov materiál špatné kvality. Teď už ho napodobuje také soudruh Plechanov. Je tedy asi pravda, že špatný příklad je nakažlivý.

„Myšlenka“ prvního článku v Martovově návrhu se mi nemohla „líbit“, protože *žádná myšlenka*, jež by se byla objevila na sjezdu, v jeho návrhu vůbec nebyla. Selhala mu paměť. Poštěstilo se mi najít ve svých papírech Martovův návrh, kde „*první článek vůbec není vyložen tak, jak jej navrhl na sjezdu*“! Tohle je tedy to „otevřené hledí“!

První článek v Martovově návrhu: „Za příslušníka Sociálně demokratické dělnické strany Ruska je považován každý, kdo uznává její program a aktivně přispívá k usku-

tečnování jejích úkolů pod kontrolou a vedením orgánů (sic!) strany.“

První článek v mém návrhu^[75]: „Za člena strany je považován každý, kdo uznává její program a podporuje stranu jak hmotně, tak osobní účastí v jedné z jejích organizací.“

První článek ve formulaci, kterou Martov navrhl na sjezdu a kterou sjezd schválil^[118]: „Za člena Sociálně demokratické dělnické strany Ruska je považován každý, kdo uznává její program, podporuje stranu hmotně a soustavně jí osobně pomáhá pod vedením jedné z organizací.“

Z tohoto srovnání je jasně vidět, že Martovovu návrhu právě chybí jakákoli *myšlenka*, že to je pouhopouhá *prázdňá fráze*. Že členové strany pracují pod kontrolou a vedením *orgánů* strany, to je samozřejmé, *jinak to nemůže být*, o tom mluví jen lidé, kteří rádi mluví, aby nic neřekli, kteří by rádi do „stanov“ nacpali spoustu slovní vaty a byrokratických formulí (tj. nepotřebných pro věc, ale vhodných jen pro parádu). *Myšlenka* prvního článku se objevuje jedině tehdy, když se zeptáme: Mohou *stranické orgány skutečně* vést členy strany, kteří *nejdou členy* žádné ze *stranických organizací*? Po této myšlence není v návrhu soudruha Martova ani stopy. „Názory“ soudruha Martova „na tuto otázku“ jsem tedy *znát nemohl*, protože v návrhu soudruha Martova *žádné názory na tuto otázku nejsou*. Faktická poznámka soudruha Martova je *zmatená*.

Naopak, právě o soudruhu Martovovi musím říci, že „*znal mé názory na tuto otázku*“ z mého návrhu a ne-protestoval, nenamítal nic proti nim ani v redakčním kolegiu, ačkoli můj návrh všichni obdrželi 2—3 týdny před sjezdem, ani před delegáty, kteří se seznámili *pouze* s mým návrhem. A nejen to. Dokonce *na sjezdu*, když jsem podal svůj návrh stanov* a hájil jej *až do volby komise pro stanovy*,

* Mimochodem. Protokolová komise otiskla v příloze XI návrh stanov „*podaný na sjezdu Leninem*“ (s. 393). Protokolová komise to také trochu zamotala. Zaměnila můj *původní návrh*^[78], který viděli všichni

soudruh Martov přímo prohlásil: „Připojuji se k závěrům soudruha Lenina. *Pouze ve dvou věcech se s ním rozcháztím*“ (podtrženo mnou) — v tom, jak sestavit radu, a v otázce jednomyslné kooptace (s. 157). O *nesouhlasu* s prvním článkem se tu ještě *neříká ani slovo*.

Ve své brožuře o stavu obležení^[93] považoval soudruh Martov za nutné ještě jednou a zvláště podrobně připomenout své stanovky. Ujišťuje v ní, že ve svých stanovách, které by i dnes (v únoru 1904 — a co bude za tři měsíce, to se neví) byl ochoten podepsat, až na některé podružnosti, „dostatečně jasně vyjádřil své záporné stanovisko k hypertrofii centralismu“ (s. IV). Že tento návrh na sjezdu nepodal, vysvětluje soudruh Martov *nyňi* za prvé tím, že „jiskrovská výchova ho naučila nebrat stanovky vážně“ (když se to soudruhu Martovovi hodí, neznamená už pro něho slovo „jiskrovský“ úzké kroužkaření, nýbrž představuje ten nejdůslednější směr! Je třeba jen litovat, že ho tříletá jiskrovská výchova nenaučila nebrat vážně anarchistickou frázi, jejímž prostřednictvím je intelektuálská nepevnost ochotna ospravedlňovat porušování společně přijatých stanov). Za druhé on, soudruh Martov, se přece vyhýbal „způsobit jakoukoli disonanci v taktice onoho hlavního organizačního jádra, jakým byla Jiskra“. To je podivuhodná logika! Když šlo o *zásadní* věc, o oportunistickou formulaci prvního článku nebo hypertrofii centralismu, soudruh Martov se tak bál disonance (strašné pouze z nejužšího kroužkařského hlediska), že nedal najevo svůj nesouhlas ani před takovým jádrem, jako je redakce! Když

delegáti (a velmi mnozí ještě před sjezdem) za návrh *podaný na sjezdu* (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 275—277. *Red.*) a *otiskla první* z nich místo návrhu druhého. Nemám ovšem nic proti uveřejnění mých návrhů, *třebas i ve všech přípravných stadiích*, ale dělat zmatky přece jen není třeba. A zmatek nastal, protože Popov a Martov (s. 154 a 157) kritizují ty formulace mého návrhu, podaného skutečně na sjezdu, *které nejsou v návrhu*, jež otiskla protokolová komise (srov. s. 394, články 7 a 11). Při větší pozornosti bylo snadné zjistit chybu prostým srovnáním uvedených stránek, o nichž se zmiňuji.

šlo o *praktickou věc*, o složení ústředních institucí, soudruh Martov se proti hlasování většiny členů organizace Jiskry (tohoto skutečného *hlavního organizačního jádra*) dovolával pomoci Bundu a rabočedělovců. „Disonanci“ ve svých frázích, v nichž se podstrkuje kroužkaření na obranu kvazi-redakce, aby bylo možné odmítat „kroužkaření“ v hodnocení otázky nejkompetentnějšími lidmi, tuto disonanci soudruh Martov nevidí. Potrestejme ho tím, že uvedeme *plné znění* jeho návrhu stanov a připomeneme, jaké *názory* a jaká *hypertrofie* se v něm projevují: *

„Návrh stanov strany. — I. Příslušnost ke straně. — 1. Za příslušníka Sociálně demokratické dělnické strany Ruska je považován každý, kdo uznává její program a aktivně přispívá k uskutečňování jejích úkolů pod kontrolou a vedením orgánů strany. — 2. O vyloučení člena ze strany za činy neslučitelné se zájmy strany rozhoduje ústřední výbor. [Zdůvodněné rozhodnutí o vyloučení je uloženo v stranickém archivu a oznamuje se na požádání každému výboru strany. Proti rozhodnutí ÚV o vyloučení se lze odvolat ke sjezdu, požádají-li o to dva nebo více výborů.]“... V závorkách budu uvádět *vysloveně* bezobsažné teze Martovova návrhu, které nejen neobsahují žádnou „myšlenku“, ale ani žádnou určitou podmínku nebo požadavek — například ustanovení ve „stanovách“ nevídané, *kam je třeba konkrétně* uložit rozhodnutí, nebo upozornění na to, že proti rozhodnutí ÚV o vyloučení (a ne všeobecně proti veškerým jeho rozhodnutím?) se lze odvolat ke sjezdu. Právě to je hypertrofie fráze čili opravdový byrokratický formalismus, kdy se sestavují zbytečné, vědomě neužitečné nebo rozvláčné body a články. „...II. Místní výbory. — 3. Stranu reprezentují v její činnosti v jednotlivých místech výbory strany...“ (Jak nové a duchaplné!) „...4. [Za výbory strany jsou uznávány všechny výbory existující v době druhého sjezdu a na tomto sjezdu zastoupené.] — 5. Nové výbory strany, mimo výbory uvedené v článku 4, jsou jmenovány ústředním výborem [který buď uznává za výbor členy příslušné místní organizace, nebo sestavuje místní výbor na základě změn v rámci místní organizace]. — 6. Výbory se doplňují kooptací. — 7. ÚV má právo doplnit místní výbor takovým počtem soudruhů (jemu známých), aby tento počet netvořil více než $\frac{1}{3}$ celkového složení výboru...“ Typický příklad byrokratizmu: Proč ne více než $\frac{1}{3}$? K čemu to je?

* Poznávám, že jsem bohužel nemohl najít první variantu Martovova návrhu, který měl asi 48 článků a trpěl ještě větší „hypertrofií“ naprosto bezduchého formalismu.

Jaký smysl má toto omezení, které nic neomezuje, protože *doplňovat* výbory je možné mnohokrát? „...8. [V případě, že se místní výbor rozpadne nebo je rozbit perzekucí,“ (tj. není zatčen celý?) „obnovuje jej ÚV“]... (Již ne podle článku 7? A nevidí snad soudruh Martov podobnost mezi článkem 8 a těmi ruskými zákony o dodržování církevních svátků, jež příkazují ve všední den pracovat a ve svátek odpočívat?) „...9. [Řádný sjezd strany může uložit ústřednímu výboru, aby změnil složení kteréhokoli místního výboru, byla-li jeho činnost shledána neslučitelnou se zájmy strany. V tomto případě se výbor v daném složení pokládá za rozpuštěný a soudruzi v místě jeho působnosti za zproštěné povinnosti se mu podřizovat*.]“ Pravidlo obsažené v tomto článku je stejně nadmíru užitečné jako článek dodnes existující v ruských zákonech, který zní: Všem bez výjimky se zakazuje opilství. „...10. [Místní výbory strany řídí veškerou místní propagandistickou, agitační a organizační činnost strany a napomáhají podle svých sil ústřednímu výboru a ústřednímu orgánu strany při plnění jejich celostranických úkolů.] „...Uf! K čemu tohle, pro všechny svaté?...“ [„Vnitřní uspořádání místní organizace, vzájemné vztahy mezi výborem a jemu podřízenými skupinami,“ (Slyšíte to, soudruhu Axelrode?) „jakož i vymezení kompetence a autonomie těchto skupin“ (Není snad vymezení kompetence totéž co vymezení autonomie?) „stanoví výbor sám a informuje o nich ústřední výbor a redakci ústředního orgánu]“... (Zde je vynechávka: není tu řečeno, kam se mají uložit tyto informace). „...12. [Všechny skupiny podřízené výborům i jednotliví členové strany mají právo žádat, aby jakékoli jejich mínění nebo přání bylo sděleno ústřednímu výboru strany a jejím ústředním orgánům]. — 13. Místní výbor strany je povinen odvádět do pokladny ústředního výboru část ze svých příjmů, která na něj připadá podle rozpočtu ústředního výboru. — III. Organizace k agitačním účelům v jiných jazycích (kromě ruštiny). — 14. [K agitačním účelům v jednom z neruských jazyků a k organizování dělníků, mezi nimiž se tato agitace provádí, mohou být vytvářeny zvláštní organizace v těch místech, kde je nutné specializovat se na tuto agitaci a zvláště vybudovat takovou organizaci.] — 15. — O tom, nakolik je to nutné, rozhoduje ÚV strany a ve sporných případech sjezd strany“... První část článku je zbytečná vzhledem k dalším ustanovením stanov, kdežto druhá část o sporných případech je přímo směšná... 16. [Místní organizace uvedené v článku 14 jsou ve svých speciálních záležitostech autonomní, pracují však pod kontrolou místního výboru a jsou mu podřízeny, přičemž formy

* Upozorňujeme soudruha Axelroda na toto slovíčko. Vždyť je to hrůza! Zde jsou ony kořeny „jakobinismu“, který vede dokonce... dokonce až ke změně složení redakce...

této kontroly a normy organizačních vztahů mezi příslušným výborem a příslušnou speciální organizací stanoví místní výbor“... (Chvála bohu! Teď je tedy vidět, že všechno to povídání bylo úplně zbytečné.) ... „Pokud jde o společné záležitosti strany, jsou tyto organizace činné jako součást organizace výboru.] — 17. [Místní organizace, uvedené v článku 14, mohou tvořit autonomní svaz, aby mohly úspěšně plnit své zvláštní úkoly. Takový svaz může mít své zvláštní tiskové a administrativní orgány, přičemž oboje podléhá bezprostřední kontrole ÚV strany. Stanovy si tento svaz vypracovává sám, ÚV strany je však potvrzuje.] — 18. [Do autonomního svazu, uvedeného v článku 17, mohou vstoupit i místní výbory strany, provádějí-li podle místních podmínek převážně agitaci v příslušném jazyce. *Poznámka.* Takový výbor jakožto část autonomního svazu nepřestává být výborem strany]“... (Celý tento článek je neobyčejně užitečný a jedinečně douchaplý, ale poznámka je ještě lepší.)...“ 19. [Místní organizace náležející k autonomnímu svazu podléhají ve svých stycích s jeho ústředními orgány kontrole místních výborů.] — 20. [Ústřední tiskové a administrativní orgány autonomních svazů mají k ÚV strany stejný poměr jako místní výbory strany.] IV. Ústřední výbor a tiskové orgány strany. — 21. [Stranu jako celek reprezentuje její ÚV a tiskové orgány — politický a vědecký.] — 22. Ústřednímu výboru přísluší celkové řízení veškeré praktické činnosti strany; péče o správné využití a rozmístění všech jejích sil; kontrola činnosti všech složek strany; zásobování místních organizací literaturou; vybudování technického aparátu strany; svolávání sjezdů strany. — 23. Tiskovým orgánům strany přísluší řídit život strany ideově, propagovat stranický program a vědecky a publicisticky propracovávat světový názor sociální demokracie. — 24. Všechny místní výbory strany a autonomní svazy jsou v přímém styku jak s ÚV strany, tak i s redakcí stranických orgánů a pravidelně je informují o tom, co se děje v hnutí, a o organizační práci v příslušných místech. — 25. Redakce tiskových orgánů strany je jmenována sjezdem strany a plní svou funkci až do dalšího sjezdu. — 26. [Redakce je ve svých vnitřních záležitostech autonomní] a může v době mezi dvěma sjezdy doplňovat a měnit své složení, o čemž vždy informuje ústřední výbor. — 27. Všechna prohlášení ÚV nebo prohlášení jím sankcionovaná se uveřejňují na žádost ÚV v tiskovém orgánu strany. — 28. V dohodě s redakcí tiskových orgánů strany sestavuje ÚV pro určité formy publicistické práce zvláštní skupiny publicistů. — 29. Ústřední výbor je jmenován na sjezdu strany a vykonává své funkce až do příštího sjezdu. ÚV se doplňuje kooptací v neomezeném počtu, o čemž vždy informuje redakci ústředních orgánů strany. — V. Zahraniční organizace strany. — 30. Zahraniční organizace strany řídí propagandu mezi Rusy žijícími v zahraničí a organizování socialistů z jejich řad. V jejím

čele stojí volené vedení. — 31. Autonomní svazy, které jsou součástí strany, mohou mít v zahraničí své sekce, které mají pomáhat plnit speciální úkoly těchto svazů. Tyto sekce jsou jakožto autonomní skupiny součástí společné zahraniční organizace. — VI. Sjezdy strany. — 32. Nejvyšší instancí strany je její sjezd. — 33. [Sjezd strany se usnází na jejím programu, stanovách a hlavních zásadách její činnosti; kontroluje práci všech orgánů strany a projednává konflikty mezi nimi.] — 34. Právo na zastoupení na sjezdu mají: a) všechny místní výbory strany; b) ústřední administrativní orgány všech autonomních svazů, které jsou součástí strany; c) ÚV strany a redakce jejích ústředních orgánů; d) zahraniční organizace strany. — 35. Postupování mandátů je dovoleno, ale pod podmínkou, že žádný delegát nesmí mít víc než tři platné mandáty. Je dovoleno rozdělit mandát mezi dva zástupce. Imperativní mandáty jsou nepřipustné. — 36. ÚV má právo zvát na sjezd s poradním hlasem soudruhy, jejichž přítomnost může být prospěšná. — 37. Ke změně programu nebo stanov strany je zapotřebí dvoutřetinové většiny přítomných hlasů; v ostatních otázkách rozhoduje prostá většina. — 38. Sjezd se pokládá za usnášení schopný, je-li na něm zastoupena více než polovina všech výborů strany, které existují v době sjezdu. — 39. Sjezd je svoláván podle možnosti jednou za dva roky. [Vyskytnou-li se překážky nezávislé na vůli ÚV, které nedovolují svolat sjezd v této lhůtě, odkládá jej ÚV na vlastní odpovědnost“.]

Čtenář, který byl výjimečně dost trpělivý a dočetl tyto takzvané stanovy až do konce, nebude od nás jistě žádat, abychom závěry, jež nyní uvedeme, zvláště podrobně rozváděli. První závěr: stanovy trpí těžko vyléčitelnou vodnatelností. Druhý závěr: sebemenší náznak negativního postoje k hypertrofii centralismu, pokud jde o názory na organizační otázky, se v těchto stanovách nenajde. Třetí závěr: soudruh Martov jednal velmi rozumně, když tajil před světem (i před projednáním na sjezdu) více než ³⁸/₃₉ svých stanov. Poněkud originální je jen to, že se tomuto utajení říká otevřené hledí.

h) DISKUSE O CENTRALISMU PŘED ROZKOLEM MEZI JISKROVCI

Než přejdeme ke skutečně zajímavé otázce formulace prvního článku stanov^[118] — k otázce, v níž se nesporně

projevují různé názorové odstíny, pozastavíme se u krátké povšechné diskuse o stanovách, které bylo věnováno 14. a část 15. zasedání sjezdu. Tato diskuse má jistý význam proto, že k ní došlo *před* úplnou roztržkou v organizaci Jiskry kvůli složení ústředních institucí. Naproti tomu pozdější diskuse o stanovách a zejména o kooptaci se konaly až *po* našem rozchodu v organizaci Jiskry. Je přirozené, že *před* rozchodem jsme mohli vyslovovat své názory nezaujatěji, naše myšlení bylo méně závislé na otázce personálního složení ústředního výboru, která vyvolala všeobecné rozčilení. Soudruh Martov, jak jsem již uvedl, *se připojil* (s. 157)[?] k mým názorům na organizační otázky a nesouhlasil se mnou jen ve dvou *detailech*. Naproti tomu jak protijiskrovci, tak i „střed“ ihned zahájili tažení proti oběma *základním* myšlenkám celého organizačního plánu Jiskry (a tedy celých stanov): proti centralismu i proti „dvěma ústředím“. Soudruh Liber nazval mé stanovы „organizovanou nedůvěrou“, viděl ve dvou ústředích *decentralismus* (stejně jako soudruzi Popov a Jegorov). Soudruh Akimov vyslovil přání, aby byla vymezena širší kompetence místních výborů, a zejména aby jim bylo poskytnuto „právo měnit své složení“. „Je nutné dát jim větší svobodu jednání... Místní výbory musí být voleny aktivními pracovníky v daném místě, stejně jako je ústřední výbor volen zástupci všech aktivních organizací v Rusku. Nelze-li však připustit ani to, ať je pak omezen počet členů jmenovaných ústředním výborem do místních výborů...“ (158). Soudruh Akimov připomíná, jak vidíte, argument proti „hypertrofii centralismu“, avšak soudruh Martov je k těmto autoritativním pokynům hluchý, dokud ho ještě porážka v otázce složení ústředních institucí nesblížila s Akimovem. Je hluchý i tehdy, když mu soudruh Akimov připomíná „*myšlenku*“ jeho *vlastních stanov* (článek 7 — omezení práv ústředního výboru jmenovat členy výborů)! Tehdy si soudruh Martov ještě nepřál „disonanci“ s námi, a proto toleroval disonanci jak se soudruhem Akimovem,

tak i se sebou samým... Tehdy ještě proti „nestvůrnému centralismu“ bojovali pouze ti, pro něž byl centralismus Jiskry zřejmě *nevýhodný*: Akimov, Liber, Goldblat, a za nimi šel opatrně, obezřele (aby se mohl kdykoli vrátit) Jegorov (viz s. 156 a 276) atd. Tehdy bylo ještě obrovské většině strany jasné, že právě úzce lokální, kroužkařské zájmy Bundu, skupiny Južnyj rabočij a dalších vyvolávají protest proti centralismu. Mimochodem řečeno, vždyť i teď je většině strany jasné, že právě kroužkařské zájmy staré redakce Jiskry vyvolávají její protest proti centralismu...

Všimněte si například vystoupení soudruha Goldblata (160—161). Bojuje proti mému „nestvůrnému“ centralismu, který prý vede k „likvidaci“ nižších organizací, „snaží se všemožně dát ústředí neomezenou moc, právo neomezeně se vměšovat do všeho“ a organizacím dává „jen jedno právo, totiž podrobovat se bez námitek tomu, co bude nařízeno shora“, atd. „Podle tohoto návrhu se ústředí octne ve vzduchoprázdnu, nebudou kolem něho žádné periferní organizace*, ale jen nějaká amorfní masa, v níž se budou pohybovat jeho výkonní důvěrníci.“ Vždyť tohle jsou navlas stejné *falešné fráze*, jakými nás po své porážce na sjezdu častovali Martovové a Axelrodové. Bund, který bojuje proti *našemu* centralismu, ale sám *ve své organizaci* poskytuje ústředí *ještě jasněji* pojatá neomezená práva (tak například jmenování a vylučování členů a dokonce nepřipustění delegátů na sjezdy), sklidil za to posměch. Až se na to přijde, sklidí posměch za své nářky i *menšina*, která horlí proti centralismu a proti stanovám, když je v menšině, ale okamžitě se zase stanov dovolává, když se stala většinou.

V otázce dvou ústředí se rozeskupení projevilo rovněž jasně: proti *všem* jiskrovcům stojí Liber i Akimov (který první zanotoval dnes oblíbenou axelrodovsko-martovovskou písničku o převaze ústředního orgánu nad ústředním

* Periferními jsou nazývány veškeré stranické organizace kromě ústředí a místních center. *Čes. red.*

výborem v radě), Popov i Jegorov. Z názorů na organizační otázky, které vždy rozvíjela *stará* Jiskra (a které *slouhy* schválili soudruzi Popovové a Jegorovové!), vyplýval plán dvou ústředí sám sebou. Politika *staré* Jiskry byla v příkrém rozporu s plány skupiny Južnyj rabočij vytvořit paralelní populární tiskový orgán a učinit z něho orgán fakticky dominující. V tom právě tkví kořen onoho na první pohled podivného rozporu, že pro jedno ústředí, tj. *pro zdánlivě větší centralismus*, jsou všichni protijiskrovci a celé bláto. Byli ovšem (zejména mezi blátem) i takoví delegáti, kteří sotva jasně chápali, kam povedou a musí logicky vést organizační plány skupiny Južnyj rabočij, avšak na stranu protijiskrovců je tlačila už sama jejich nerozhodnost a nedostatečná víra v sebe.

Z příspěvků jiskrovců při *těchto* diskusích o stanovách (před rozkolem mezi jiskrovci) jsou zvláště pozoruhodné diskusní příspěvky soudruha Martova („připojení se“ k mým názorům na organizační otázky) a Trockého. Ten odpověděl soudruhu Akimovovi a Liberovi tak, že každé slovo této odpovědi dokazuje, jak veskrze falešně si „menšina“ počínala po sjezdu a jak falešně byly její posjezdové teorie. „Ve stanovách, říkal,“ (rozuměj soudruh Akimov) „není kompetence ústředního výboru dostatečně přesně vymezena. Nemohu s ním souhlasit. Naopak, je vymezena přesně a znamená: protože strana je celek, musí mít zajištění kontrolu místních výborů. Soudruh Liber prohlásil, že stanovy jsou — použil mého výroku — „organizovaná nedůvěra“. To je pravda. Tohoto výrazu jsem však použil já o stanovách, které navrhli zástupci Bundu a jež byly organizovanou nedůvěrou části strany k celé straně. Kdežto naše stanovy“ (Tehdy, před porážkou v otázce složení ústředních institucí, byly tyto stanovy „naše“!) „jsou organizovanou nedůvěrou strany ke všem jejím součástem, tj. kontrolou nad všemi místními, oblastními, národními a jinými organizacemi“ (158). Ano, *naše* stanovy jsou *zde* charakterizovány správně, a tak bychom lidem, kteří nyní

s klidným svědomím tvrdí, že ta intrikánská většina vymyslela a zavedla systém „organizované nedůvěry“ neboli „stavu obležení“, což je totéž, radili častěji si tuto charakteristiku připomínat. Stačí porovnat citovaný diskusní příspěvek s vystoupeními na sjezdu Zahraniční ligy a máme před sebou ukázkou politické bezcharakternosti, ukázkou, jak se měnily názory Martova a spol. podle toho, zda šlo o jejich vlastní či o cizí orgán nižšího stupně.

ch) P R V N Í Č L Á N E K S T A N O V^[118]

Uvedli jsme již různé formulace, kvůli kterým na sjezdu vzplanuly zajímavé diskuse. Tyto diskuse se protáhly téměř na dvě zasedání a skončily *dvójím* hlasováním *podle jmen delegátů* (nemýlím-li se, za celý sjezd se hlasovalo podle jmen delegátů jen osmkrát, a to pouze ve zvlášť důležitých případech, protože takové hlasování znamená obrovskou ztrátu času). Byla to nesporně otázka zásadní. Zájem sjezdu o diskusi byl obrovský. Hlasovali *všichni* delegáti — to je jev na našem sjezdu vzácný (jako na každém velkém sjezdu) a svědčí rovněž o zájmu diskutujících.

V čem vlastně spočívala podstata sporného problému? Řekl jsem už na sjezdu^[49] a nejednou jsem to potom opakoval, že „naše neshody“ (kvůli prvnímu článku) „vůbec nepokládám za tak závažné, aby na nich záviselo bytí či nebytí strany. Pro špatný článek stanov ještě přece nezahyneme!“ (250)*. Tyto neshody samy o sobě, ačkoli se v nich projevují také zásadní rozdíly v názorech, nemohly vyvolat v žádném případě takovou diferenci (ve skutečnosti onen rozkol, máme-li mluvit otevřeně), k níž došlo po sjezdu. Každá *malá* neshoda se však může stát *velkou*, jestliže na ní trváme, jestliže ji zdůrazňujeme, jestliže *začneme* pátrat po všech kořenech a všech odnožích této neshody. Každá

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 306. *Red.*

oprasen jom, na vrtalnas kopleno idopislo + k² curavna nuzna
kacubn sth us kadn na vrtja k vzgrom.

a) Priznanje upleni yvoda.

Ata yva yvoda ut postaral joprosyba, qd komplez paroplas
colpynare ~~oprasen~~ devoj na colpiti. Devojt qd jomtu namje dajet
jand jkavnutno dlynd umavnu volobavnu (b. j. amir kava
colpiti sth, at. i na ocvntam, kavos kavat umavnu volobavnu, na
avpny upobnyavnutno kava b. volobavnu, dpravna volobavna
oprasenaj effa jkavnu, volobavnu i jkavnu volobavnu).
Pongot joprosyba sth, kavavnu, yvavnu, i avnu. Kd pny colpiti
& devojot sth yvavnu. K volobavnu yvavnu b. d. d. d.
na vrtalnas jkavnu na kavnu colpiti (na i na kavnu kavnu.
colpiti). Avnu jkavnu jkavnu jkavnu i jkavnu jkavnu i jkavnu.
Avnu.

It znu yv, upam b. d. j. jkavnu cynt. uprasen kavnu?
It kavnu yva na colpiti (avnu) i kavnu jkavnu na kavnu, jkavnu b. d. i
kavnu kavnu jkavnu (na b. i) kavnu jkavnu, jkavnu na kavnu
jkavnu jkavnu avnu kavnu kavnu. It kavnu kavnu kavnu
avnu kavnu. Kavnu na kavnu. (10. 10. 10). Kavnu na kavnu, jkavnu
avnu, kavnu kavnu i kavnu kavnu kavnu kavnu kavnu, kavnu kavnu.

malá neshoda může nabýt *nesmírného* významu, stane-li se počátkem *obratu* k určitým chybným názorům a připojí-li se po nových a dalších diferencích k těmto chybným názorům ještě *anarchistické* akce, které dovedou stranu k rozkolu.

Právě tak tomu bylo i v tomto případě. Poměrně nevelká neshoda kvůli prvnímu článku stanov nabyla obrovského významu, protože právě ona znamenala obrat k oportunistickému mudrování a k anarchistickému frazérství menšiny (zejména na sjezdu Ligy a potom i v nové Jiskře). Právě tato neshoda *vedla* k oné koalici jiskrovské menšiny s protijiskrovci a s blátem, která nakonec nabyla určitých forem za voleb a bez jejíhož pochopení *nelze pochopit* ani hlavní, stěžejní diferenci v otázce složení ústředních institucí. Malá chyba Martovova a Axelrodova ve věci prvního článku byla malou trhlinou v tom našem naprasklém džbánu (jak jsem řekl na sjezdu Ligy^[53]). Bylo možné džbán pořádně *zadržat* (a ne jen slepit, jak to špatně pochopil Martov, jemuž na sjezdu Ligy nechybělo mnoho do hysterie). Bylo možné vynaložit veškeré úsilí na to, aby se trhlinka rozšířila, aby džbán pukl docela. Díky bojkotu a podobným anarchistickým opatřením horlivých martovců se stalo právě to druhé. Neshoda kvůli prvnímu článku měla velký význam, když šlo o volby do ústředních institucí, a porážka v této otázce přiměla Martova k „principiálnímu boji“ s použitím příliš mechanických a skandálních (vystoupení^[152] na sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie) prostředků.

Dnes, po všech těchto událostech, nabyla tedy záležitost s prvním článkem *nesmírného významu* a my si musíme přesně uvědomit jak charakter seskupení na sjezdu při hlasování o tomto článku, tak i — což je ještě nesrovnatelně důležitější — skutečný charakter *názorových odstínů*, které vyvstaly nebo začaly vyvstávat v souvislosti s prvním článkem. *Nyní*, po událostech, které jsou čtenářům známé, *jde* o to, zda se odrazila v Martovově formulaci^[107], kterou hájil Axelrod, jeho (nebo jejich) nepevnost, vratkost a politická nevyhra-

něnost, jak jsem řekl³¹] na sjezdu strany (333)^[152], jeho (nebo jejich) odchylka k jaurèsismu a anarchismu, jak soudil Plechanov na sjezdu Ligy (protokol Ligy, s. 102 aj.)? Nebo se v mé formulaci, kterou hájil Plechanov, odrazilo nesprávné, byrokratické, formalistické, pompadúrské, nikoli sociálně demokratické pojetí centralismu? *Oportunismus a anarchismus, nebo byrokratismus a formalismus?* O to jde dnes, kdy se z malé neshody stala velká. A my musíme mít na zřeteli právě tuto formulaci otázky, vnucenou nám všem událostmi, řekl bych, historicky danou, kdyby to neznělo tak halasně, chceme-li věcně posoudit argumenty pro a proti mé formulaci.

Začneme rozbor těchto argumentů rozbořem sjezdové diskuse. První diskusní příspěvek, příspěvek soudruha Jegorova, je zajímavý jedině tím, že jeho postoj k věci — (non liquet, nemám ještě jasno, nevím ještě, kde je pravda) — je velmi příznačný pro mnoho delegátů, pro které nebylo snadné orientovat se ve skutečně nové, dosti složité a detailní otázce. Další diskusní příspěvek, příspěvek soudruha Axelroda, je od samého počátku zásadní. Je to první zásadní nebo lépe řečeno vůbec první vystoupení soudruha Axelroda na sjezdu a jeho debut s proslulým „profesorem“ je těžké uznat za zvlášť zdařilý. Soudruh Axelrod řekl: „Myslím, že musíme rozlišovat pojmy strana a organizace. Zde se však tyto dva pojmy směšují. Toto směšování je nebezpečné.“ To byl první argument proti mé formulaci. Po všimněte si jej pozorněji. Když říkám, že strana musí být *souhrnem* (a to ne pouhým aritmetickým součtem, nýbrž komplexem) *organizací**, znamená to snad, že „směšují“

* Slova „organizace“ se obvykle užívá ve dvojnásobném smyslu: v širším a v užším. V užším smyslu znamená jednotlivou buňku aspoň minimálně zformovaného kolektivu lidí. V širším smyslu znamená souhrn takových buněk semknutých v jeden celek. Například loďstvo, armáda, stát jsou zároveň souhrnem organizací (v užším smyslu slova) i druhem společenské organizace (v širším smyslu slova). Školská správa je organizace (v širším smyslu slova) a ta se skládá z řady organizací (v užším

pojmy strana a organizace? Ovšemže ne. Říkám tím naprosto jasně a přesně, že žádám, že chci, aby strana jako předvoj třídy byla co *nejvíce organizována*, aby přijímala do svých řad jen takové lidi, které *je možno alespoň minimálně organizovat*. Naproti tomu můj oponent *směšuje* lidi organizované ve straně s neorganizovanými, lidi, kteří se dají vést, s těmi, kdo se vést nedají, vyspělé a nenapravitelně zaostalé, protože zaostalí lidé, které lze vychovat, mohou do organizace vstoupit. *Toto směšování je skutečně nebezpečné*. Soudruh Axelrod se dále odvolává na „přísně konspirativní a centralistické organizace v minulosti“ (Zemlja i volja¹⁰² a Narodnaja volja¹⁰³): kolem nich se prý „seskupovala celá řada lidí, kteří nebyli v organizaci, ale nějakým způsobem pomáhali straně a považovali se za její členy... Tato zásada musí být ještě přísněji prosazena v sociálně demokratické organizaci.“ A právě jsme se dostali k jedné stránce podstaty otázky: je skutečně sociálně demokratická „tato zásada“, zásada, podle níž je přípustné, aby se členy strany nazývali ti, kdo nejsou členy ani jedné z organizací strany, nýbrž jí jen „nějakým způsobem pomáhají“? A Plechanov dal na tuto otázku jediné možnou odpověď: „Axelrod neměl pravdu, když poukazoval na sedmdesátá léta. Tehdy existovalo dobře organizované a mimořádně ukázněné ústředí a kolem něho organizace různých kategorií, které toto ústředí vytvořilo, ale co stálo mimo tyto organizace, to představovalo chaos, anarchii. Živly, které tvořily tento chaos, se pokládaly za členy strany, ale tím se nic nezískávalo, nýbrž naopak ztrácelo. Nesmíme anarchii sedmdesátých let napodobovat,

smyslu slova). Stejně tak je i strana organizací, *musí být* organizací (v širším smyslu slova); zároveň se musí strana skládat z celé řady různých organizací (v užším smyslu slova). Proto když soudruh Axelrod mluví o rozlišování pojmů — strana a organizace, pak za prvé nepřihlédl k tomuto rozdílu mezi širším a užším významem slova „organizace“, a za druhé si nevšiml, že sám organizované a neorganizované síly *nerozlišil*.

musíme se jí vyvarovat.“ Takže „tato zásada“, kterou chtěl soudruh Axelrod vydávat za sociálně demokratickou, je ve skutečnosti *zásada anarchistická*. Kdo to chce vyvrátit, musí dokázat, že kontrola, vedení a kázeň jsou *možné* mimo organizaci, že je *nutné*, aby si „chaotické živly“ mohly přisvojovat název členů strany. Obhájci formulace soudruha Martova nedokázali a nemohli dokázat *ani to, ani ono*. Soudruh Axelrod uvedl jako příklad „profesora, který se pokládá za sociálního demokrata a prohlašuje to o sobě“. Aby dovedl myšlenku obsaženou v tomto příkladu až do konce, musel by soudruh Axelrod dále říci, zda sami organizovaní sociální demokraté uznávají tohoto profesora za sociálního demokrata. Tím, že tuto další otázku nepoložil, zůstal soudruh Axelrod se svou argumentací v půli cesty. Vždyť správné může být jen jedno nebo druhé: buď organizovaní sociální demokraté uznávají tohoto profesora za sociálního demokrata — a proč by ho pak neměli zařadit do některé sociálně demokratické organizace? Jen tehdy, když tak učiní, budou profesorova „prohlášení“ odpovídat jeho činům, nebudou prázdnými frázemi (jakými bývají prohlášení profesorů příliš často). Nebo organizovaní sociální demokraté profesora za sociálního demokrata *neuznávají*, a pak bude absurdní, nesmyslné a *škodlivé* dávat mu právo, aby nosil čestný a závazný název člena strany. Jde tedy právě o to, má-li být důsledně prosazována zásada organizace, nebo má-li být sankcionována roztržštěnost a anarchie. Budujeme stranu, vycházejíce z onoho jádra *sociálních demokratů*, které se již vytvořilo a semklo, které například uspořádalo sjezd strany a které má rozšiřovat a rozmnožovat nejrůznější stranické organizace, nebo se spokojujeme s uklidňující *frází*, že všichni, kdo straně pomáhají, jsou jejími členy? „Přijmeme-li Leninovu formulaci,“ pokračoval soudruh Axelrod, „hodíme přes palubu část lidí, kteří, i když nemohou být přijati přímo do organizace, jsou přece jen členy strany.“ Z toho je zcela jasně vidět, že směšování pojmů, z něhož chtěl soudruh Axelrod

nařknout mne, se dopouští on sám: považuje za hotovou věc, že všichni, kdo straně pomáhají, *jsou* členy strany, zatímco právě to je sporné a oponenti musí teprve *dokázat* nutnost a užitečnost takového výkladu. Co znamená tato na první pohled nehorázná fráze: hodit někoho přes palubu? Uznávají-li se za členy strany jen členové organizací uznaných za stranické, pak lidé, kteří nemohou vstoupit „přímo“ ani do jedné stranické organizace, mohou přece pracovat v organizaci sice nestranické, ale ke straně se přimykající. O házení přes palubu v tom smyslu, že by byli odstrkováni od práce, od účasti v hnutí, nemůže být tedy vůbec řeč. Naopak, čím pevnější budou naše stranické organizace, jejichž členy jsou *skuteční* sociální demokraté, čím méně kolísavosti a nepevnosti bude *uvnitř* strany, tím širší, všestrannější, bohatší a plodnější bude vliv strany na ony příslušníky dělnických *mas*, kteří ji obklopují a které strana vede. Vždyť přece opravdu nelze směšovat stranu jakožto předvoj dělnické třídy s celou třídou. A právě takového směšování (příznačného pro náš oportunistický ekonomismus vůbec) se dopouští soudruh Axelrod, když říká: „Vytváříme samozřejmě především organizaci nejaktivnějších sil strany, organizaci revolucionářů, avšak musíme, protože jsme strana třídy, myslet na to, abychom nenechali mimo stranu lidi, kteří se uvědoměle, i když snad ne dost aktivně, k této straně přimykají.“ Za prvé: k aktivním silám sociálně demokratické dělnické strany patří nejen organizace revolucionářů, nýbrž *celá řada* dělnických organizací uznaných za stranické. Za druhé: z jakého důvodu, podle jaké logiky by mohl z faktu, že jsme stranou třídy, vyplývat závěr, že není nutné rozlišovat mezi těmi, kdo *jsou členy* strany, a těmi, kdo *se přimykají* ke straně? Zcela naopak: právě proto, že jsou rozdíly ve stupni uvědomělosti a ve stupni aktivity, je nezbytné rozlišovat, do jaké míry se kdo straně přibližuje. Jsme stranou třídy, a proto *téměř celá třída* (a ve válečných dobách, za občanské války dokonce úplně celá třída) musí jednat

pod vedením naší strany, musí se přimykát k naší straně co nejtěsněji. Domnívat se však, že téměř celá třída nebo úplně celá třída je za kapitalismu s to kdykoli se povznést až k uvědomělosti a k aktivitě svého předvoje, své sociálně demokratické strany, by byla manilovovština a „chvostismus“. Dosud žádný rozumný sociální demokrat nepochyboval o tom, že za kapitalismu není s to obsáhnout téměř celou nebo úplně celou dělnickou třídu ani odborová organizace (primitivnější a uvědomění nevyspělých vrstev dostupnější). Opomíjet rozdíl mezi předvojem a nejšířšími masami, které k němu tíhnou, opomíjet stálou povinnost předvoje *pozvedat* stále širší vrstvy na úroveň tohoto předvoje by znamenalo klamat jen sebe, zavírat oči před velikostí našich úkolů a zužovat tyto úkoly. Takovým zavíráním očí a opomíjením je právě stírání rozdílu mezi těmi, kdo se ke straně přimykají, a těmi, kdo jsou jejími členy, mezi uvědomělými a aktivními — a těmi, kdo pomáhají.

Odvolávat se na to, že jsme stranou třídy, *abychom tak ospravedlnili organizační rozplizlost, bychom tak ospravedlnili směšování organizace s dezorganizací*, znamená opakovat chybu Naděždina, který směšoval „filozofickou a sociálně historickou otázku „hlubokých kořenů“ hnutí s technicko-organizační otázkou“ (Co dělat?[⁸⁷], s. 91*). A právě toto směšování, jehož se tak lehkovážně dopustil soudruh Axelrod, znovu a znovu opakovali řečníci, kteří hájili formulaci soudruha Martova. „Čím širěji bude pojat název člena strany, tím lépe,“ praví Martov, aniž však vysvětluje, k čemu je dobrý příliš široký *název*, který neodpovídá obsahu. Lze snad popírat, že kontrola členů, kteří nepatří do žádné organizace, je fiktivní? Velké rozšíření fikce je škodlivé, nikoli prospěšné. „Mohli bychom mít jen radost, jestliže by se mohl každý stávkující, každý demonstrant, který odpovídá za své jednání, sám prohlašovat za člena strany“ (s. 239). Opravdu? *Každý stávkující má mít právo*

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 135. *Red.*

prohlásit se za člena strany? Tímto tvrzením dovádí soudruh Martov svůj omyl do absurda, *neboť redukuje* sociální demokraticismus na pouhé vedení stávek a dostává se na touž neblahou cestu jako Akimovové. Bude nás jen těšit, podaří-li se sociální demokracii řídit každou stávku, protože přímou a bezpodmínečnou povinností sociální demokracie je usměrňovat všechny projevy třídního boje proletariátu, a stávka je jedním z nejvýraznějších a nejmohutnějších projevů tohoto boje. Pripustíme-li však, aby taková počáteční forma boje, která není ipso facto* nic více než tradeunionistickou formou boje, byla *ztotožňována* s všestranným a uvědomělým sociálně demokratickým bojem, budeme chvostisty. Budeme oportunisticky *uzákoňovat vědomou lež*, dáme-li každému stávkujícímu právo „prohlašovat se za člena strany“, neboť takové „prohlášení“ bude *ve spoustě případů* prohlášením *lživým*. Začneme se ukolébávat manilovovským sněním, usmyslíme-li si ujišťovat sebe i jiné, že *každý stávkující* může *být* sociálním demokratem a členem sociálně demokratické strany při oné nekonečné roztržitosti, při onom útlaku a otupování, jimž budou za kapitalismu nevyhnutelně vystaveny velmi široké vrstvy „nezaškolených“, nekvalifikovaných dělníků. Právě na příkladu „*stávkujícího*“ je zvláště patrný rozdíl mezi *revoluční snahou* řídit každou stávku z pozic sociální demokracie a mezi *oportunistickou frází*, jež prohlašuje za člena strany *každého* stávkujícího. Jsme stranou třídy, protože vedeme *skutečně* jako sociální demokraté téměř celou nebo dokonce celou třídu proletariátu; z toho však mohou pouze Akimovové vyvozovat, že musíme *slowy* ztotožňovat stranu a třídu.

„Nebojím se konspirativní organizace,“ prohlásil v témž diskusním příspěvku soudruh Martov, ale dodal: „konspirativní organizace má pro mne smysl jen potud, pokud je obklopena širokou sociálně demokratickou dělnickou stra-

* — sama o sobě, v podstatě. *Red.*

nou“ (s. 239). Pro přesnost mělo být řečeno: pokud je obklopena širokým sociálně demokratickým dělnickým *hnutím*. A v takové formě je tvrzení soudruha Martova nejen nesporné, ale je zjevným truismem. Šířím se o tomto bodě jen proto, že z truismu soudruha Martova učinili další řečníci velmi *laciný a velmi vulgární* závěr, že prý Lenin chce „omezit celkový počet členů strany na počet konspirátorů“. K tomuto závěru, který může vyvolat jen úsměv, došel jak soudruh Posadovskij, tak soudruh Popov, a když se ho chytili také Martynov a Akimov, pak se plně projevil jeho pravý charakter, totiž charakter oportunistické fráze. V současné době rozvíjí též závěr v nové Jiskře soudruh Axelrod, aby informoval čtenářskou veřejnost o nových názorech nové redakce na organizační otázky. Už na sjezdu, hned na jeho prvním zasedání, na němž se jednalo o prvním článku stanov, jsem si povšiml, že naši odpůrci chtějí použít této laciné zbraně, a proto jsem ve svém diskusním příspěvku^[64] (s. 240) předem upozorňoval: „Není třeba se domnívat, že se stranické organizace musí skládat jen z profesionálních revolucionářů. Potřebujeme nejrozmanitější organizace všech typů, kategorií a odstínů, od docela úzkých a konspirativních až po velmi široké, volné, lose Organisationen.“* To je tak evidentní, samozřejmá pravda, že jsem považoval za zbytečné zabývat se jí. Avšak dnes, kdy jsme byli ve velmi, velmi mnohém vržení zpět, je třeba „opakovat probranou látku“ i zde. Uvedu proto několik citátů z Co dělat? a z Dopisu soudruhovi^[61]:

„...pro kroužek význačných pracovníků, jako byli Alexejev, Myškin, Chalturin a Željabov, jsou politické úkoly dostupné v nejopravdovějším a nejpraktičtějším smyslu tohoto slova, jsou dostupné právě proto, že jejich vroucí hlas nalézá odezvu v živelně se probouzejících masách a že jejich překypující energie je podchycována a podporována energií revoluční třídy.“** Abychom byli sociálně demo-

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 306. *Red.*

** Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 121–122. *Red.*

kratickou stranou, musíme právě získat podporu třídy. Není tomu tak, že by strana měla obklopovat konspirativní organizaci, jak se domníval soudruh Martov, nýbrž revoluční třída, proletariát, musí obklopovat stranu, jejíž součástí by byly jak konspirativní, tak nekonzpírativní organizace.

...„K hospodářskému boji se musí dělníci organizovat odborově. Každý sociálně demokratický dělník musí podle možnosti odborovým organizacím pomáhat a aktivně v nich pracovat... Žádat však, aby členy ‚odborových‘ svazů mohli být pouze sociální demokraté, není absolutně v našem zájmu: omezilo by to náš vliv na masy. V odborovém svazu má být organizován každý dělník, který chápe, že k boji proti zaměstnavatelům a vládě je nutné se sjednotit. Odborové svazy by svého cíle nedosáhly, kdyby nesdružovaly všechny dělníky, kteří dospěli alespoň k tomuto elementárnímu stupni chápání, kdyby nebyly velmi širokými organizacemi. Čím budou tyto organizace širší, tím větší bude i náš vliv na ně, vliv vyvolávaný nejen ‚živelným‘ rozvojem hospodářského boje, ale i přímým, uvědomělým působením socialisticky smýšlejících členů svazu na ostatní členy“ (s. 86)*. Příklad odborových organizací je ostatně zvláště příznačný pro posouzení sporné otázky kolem prvního článku. Že tyto svazy mají pracovat „pod kontrolou a vedením“ sociálně demokratických organizací, na to nemohou mít sociální demokraté dvojí názor. Dávat však z tohoto důvodu všem členům takových svazů právo „prohlašovat se“ za členy sociálně demokratické strany by byl zřejmý nesmysl a mohlo by to způsobit dvojí škodu: Na jedné straně zúžit rozsah odborového hnutí a na tomto základě oslabit solidaritu dělníků. Na druhé straně by se tím do sociálně demokratické strany otvíraly dveře rozplizlosti a vratkosti. Německá sociální demokracie řešila podobnou otázku v konkrétní situaci, kdy došlo k známému

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 128—129. Red.

incidentu s hamburskými zedníky, kteří pracovali v úkolu.¹⁰⁴ Sociální demokracie neváhala ani na okamžik odsoudit stávkokazectví jako čin z hlediska sociálního demokrata nečestný, tj. uznat vedení stávek a jejich podporování za *svou* svatou povinnost, ale zároveň stejně rozhodně odmítla požadavek ztotožnit zájmy strany se zájmy odborových svazů, *učinit stranu odpovědnou* za jednotlivé kroky jednotlivých svazů. Strana je povinna a bude se snažit vnést do odborových svazů svého ducha a podřídit je svému vlivu, ale právě k tomu, aby tento vliv získala, musí v těchto svazech oddělovat důsledné sociálně demokratické síly (patřící k sociálně demokratické straně) od ne zcela uvědomělých a ne zcela politicky aktivních sil a nesmí je směřovat, jak to prosazuje soudruh Axelrod.

...„Soustředí-li organizace revolucionářů nejkonspirativnější funkce ve svých rukou, nijak to nepoškodí, naopak rozšíří a obohatí činnost celé řady jiných organizací, jež jsou určeny pro širokou veřejnost, a jsou proto co nejméně vyhraněné a co nejméně konspirativní. Jsou to jak dělnické odborové svazy, tak dělnické kroužky pro sebevzdělávání a čtení ilegální literatury, jak socialistické, tak demokratické kroužky ve *všech* ostatních vrstvách obyvatelstva aj. aj. Je nezbytné, aby takové kroužky, svazy a organizace byly všude v *co největším* počtu a měly co nejrozmanitější funkce, je však nesmyslné a škodlivé *směšovat* je s organizací *revolucionářů*, stírat mezi nimi hranice...“ (s. 96)*. Z uvedeného je vidět, jak nevhodně mi soudruh Martov připomínal, že organizaci revolucionářů musí *obklopotovat* široké dělnické organizace. Poukazoval jsem na to již v Co dělat? a v Dopise soudruhovi jsem tuto myšlenku rozvinul konkrétněji. Závodní kroužky — psal jsem tam — „jsou pro nás obzvláště důležité: vždyť veškerá hlavní síla hnutí je v organizovanosti dělníků ve *velkých* závodech, neboť ve velkých závodech (a továrnách) je soustředěna převážná část celé

* Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 140—141. *Red.*

dělnické třídy, převážná nejen počtem, ale ještě víc svým vlivem, vyspělostí a bojeschopností. Každý závod musí být naší pevností... Závodní podvýbor se musí snažit obsáhnout celý závod, co největší počet dělníků vytvořením sítě nejrůznějších kroužků (nebo důvěrníků) ... Všechny skupiny, kroužky, podvýbory atd. musí mít postavení institucí nebo poboček výboru. Některé z nich přímo požádají o vstup do Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, a budou-li výborem schváleny, stanou se jejími členy, převezmou (z pověření výboru nebo po dohodě s ním) jisté funkce a zavážou se, že se podrobí příkazům stranických orgánů, *získají práva všech členů strany* a jako takové budou považovány za nejbližší kandidáty na členství výboru atd. Jiné skupiny do Sociálně demokratické dělnické strany Ruska *nevstoupí* a budou i nadále existovat jako kroužky ustavené členy strany nebo příklánějící se k některé stranické skupině atd.“ (s. 17—18).* Ze slov, která jsem podtrhl, je zvláště patrné, že *myšlenka* mé formulace prvního článku^[75] je jasně vyjádřena již v Dopise soudruhovi. Jsou tam přímo uvedeny podmínky vstupu do strany, a to: 1. určitý stupeň organizovanosti a 2. schválení výborem strany. O stránku dále ukazuji v hrubých rysech i to, jaké skupiny a organizace a podle jakých kritérií mají (nebo nemají) být přijímány do strany: „Skupiny kolportérů musí patřit k Sociálně demokratické dělnické straně Ruska a musí znát jistý počet jejích členů a funkcionářů. Skupina, která zkoumá pracovní podmínky v určitém oboru a vypracovává návrhy odborových požadavků, nemusí nutně patřit k Sociálně demokratické dělnické straně Ruska. Sebevzdělávací skupina vysokoškoláků, důstojníků a úředníků pracující *za účasti* jednoho či dvou členů strany, někdy dokonce vůbec nemusí vědět o jejich příslušnosti ke straně atd.“ (s. 18—19).**

Co byste ještě chtěli víc k otázce „otevřeného hledí“?!

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 35, 37—38. *Red.*

** Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 38—39. *Red.*

Zatímco formulace návrhu soudruha Martova se vůbec nedotýká ani poměru strany k organizacím, já jsem uváděl snad už rok před sjezdem, že jedny organizace mají být součástí strany, druhé nikoli. V Dopise soudruhovi se již jasně rýsuje myšlenka, kterou jsem hájil na sjezdu. Mohla by být názorně vyjádřena tímto způsobem: Podle stupně organizovanosti a zejména konspirativnosti organizace lze rozlišovat přibližně tyto kategorie: 1. organizace revolucionářů; 2. organizace dělníků, a to co nejširší a nejrozmanitější (uvádím jen dělnickou třídu, předpokládám však, že sem samozřejmě za určitých podmínek budou začleněni také někteří příslušníci jiných tříd). Z těchto dvou kategorií se skládá strana; ještě 3. organizace dělníků přimykající se ke straně; 4. organizace dělníků nepřimykající se ke straně, ale podřizující se ve skutečnosti její kontrole a jejímu vedení; 5. neorganizovaní příslušníci dělnické třídy, kteří se částečně rovněž podřizují vedení sociální demokracie alespoň při důležitých projevech třídního boje. Takhle to asi vypadá z mého hlediska. Z hlediska soudruha Martova zůstává naopak hranice strany naprosto neurčitá, protože „za člena strany“ se může „prohlašovat každý stávkující“. Jaký užitek přináší tato rozplizlost? Příliš široký „název“. Její škodlivost je v tom, že zanášá do strany *dezorganizující* myšlenku směšování třídy a strany.

Abychom podali názorný příklad všeobecných tezí, které jsme vytyčili, podívejme se ještě zběžně na další sjezdovou diskusi o prvním článku. Soudruh Bruker se vyslovuje (k radosti soudruha Martova) pro mou formulaci, ale ukazuje se, že k *jeho* spojenectví se mnou, na rozdíl od spojenectví soudruha Akimova s Martovem, došlo z nedorozumění. Soudruh Bruker „nesouhlasí s celými stanovami a s celým jejich duchem“ (s. 239) a hájí mou formulaci *jakožto základ demokratismu*, který si přejí stoupenci časopisu Rabočeje dělo. Soudruh Bruker ještě nedospěl k názoru, že v politickém boji je někdy třeba volit *menší zlo*; soudruh Bruker ještě nezpozoroval, že hájit demokratismus na tako-

vém sjezdu, jako je náš, je zbytečné. Soudruh Akimov byl prozíravější. Formuloval otázku zcela správně, když konstatoval, že „soudruzi Martov a Lenin se přou o to, která (formulace) rychleji vede k jejich společnému cíli“ (s. 252). „Já a Bruker,“ pokračuje, „chceme zvolit tu, která vede k cíli pomaleji. Z tohoto hlediska volím formulaci Martovovu.“ A soudruh Akimov otevřeně vysvětlil, že „sám jejich cíl“ (Plechanovův, Martovův a můj, totiž vytvoření vedoucí organizace revolucionářů) považuje za „neuskutečnitelný a škodlivý“; hájí, stejně jako soudruh Martynov*, myšlenku ekonomistů, že „organizace revolucionářů“ není nutná. Akimov „pevně věří, že život přece jen pronikne do organizace naší strany nezávisle na tom, zda mu zatarasíte cestu formulací Martovovou nebo formulací Leninovou“. Tímto „chvostistickým“ pojetím „života“ by nestálo za to se zabývat, kdybychom se s ním nesetkali také u soudruha Martova. Druhé vystoupení soudruha Martova (s. 245) je vůbec tak zajímavé, že stojí za to rozebrat je podrobně.

První argument soudruha Martova: kontrolu těch členů strany, kteří nejsou v organizacích zaregistrováni, mohou stranické organizace „provádět, pokud výbor, který někomu svěřuje určitou funkci, má možnost na její vykonávání dohlížet“ (s. 245). Tato teze je neobyčejně charakteristická, protože „prozrazuje“, možno-li tak říci, *kdo* ji potřebuje a komu bude *fakticky* sloužit Martovova formu-

* Mimochodem řečeno, soudruh Martynov se chce lišit od soudruha Akimova, chce dokázat, že prý „zagovorščičeskij“ neznamená „konspirativní“, že se za odlišnými slovy skrývá rozdíl v pojmech. Avšak jaký je v tom rozdíl, to nevysvětlil ani soudruh Martynov, ani soudruh Axelrod, který teď kráčí v jeho šlépějích. Soudruh Martynov „se tváří“, jako kdybych se já například v Co dělat? nebyl vyslovil energicky (stejně jako v Úkolech [56] — viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 427—461. Red.) proti „zúžení politického boje na konspiraci“. Soudruh Martynov chce přimět posluchače, aby *zapomněli*, že ti, proti nimž jsem bojoval, *neviděli* nutnost *organizace revolucionářů*, stejně jako ji nevidí ani teď soudruh Akimov.

lace: zda individualistickým inteligentům, nebo dělnickým skupinám a dělnickým masám. Jde o to, že Martovovu formulaci je možné vyložit dvojím způsobem: 1. za člena strany má právo „*prohlašovat se*“ (výraz soudruha Martova samého) každý, kdo jí pomáhá pravidelně a osobně pod vedením jedné z jejích organizací; 2. za člena strany má právo každá její organizace *uznat* každého, kdo jí pravidelně a osobně pomáhá pod jejím vedením. Pouze první výklad skutečně umožňuje „každému stávkujícímu“ prohlásit se za člena strany, a právě proto *pouze tento výklad* ihned získal srdce Liberů, Akimovů a Martynovů. Ale tento výklad je zřejmě už frází, protože pak sem patří celá dělnická třída a stírá se rozdíl mezi stranou a třídou; o kontrole a vedení „každého stávkujícího“ lze mluvit jen „symbolicky“. Proto se soudruh Martov ve svém druhém vystoupení pustil ihned do druhého výkladu (ačkoli, mimochodem řečeno, *tento výklad byl přímo odmítnut sjezdem*, jenž zamítl rezoluci Kostičovu¹⁰⁵, s. 255): výbor bude pověřovat funkcemi a dohlížet na jejich vykonávání. Takovými zvláštními funkcemi nebudou samozřejmě nikdy pověřovány *masy* dělníků, *tisíce* proletářů (o kterých mluví soudruh Axelrod a soudruh Martynov), ale často právě oni *profesoři*, o nichž se zmiňoval soudruh Axelrod, ti *gymnazisté*, o které se starali soudruh Liber a soudruh Popov (s. 241), ona *revoluční mládež*, na kterou se ve svém druhém příspěvku odvolával soudruh Axelrod (s. 242). Zkrátka, formulace soudruha Martova zůstane buď mrtvou literou, prázdnou frází, nebo prospěje hlavně a téměř výhradně „*příslušníkům inteligence veskrze pro-sáklým buržoazním individualismem*“, kteří nechťejí být členy organizace. *Slovy* hájí Martovova formulace zájmy širokých vrstev proletariátu; *ve skutečnosti* však tato formulace bude sloužit zájmům *buržoazní inteligence*, která se vyhýbá proletářské kázni a organizovanosti. Nikdo se neodvážil popírat, že *inteligence jakožto zvláštní vrstva* moderní kapitalistické společnosti se vůbec vyznačuje *právě individualismem* a neschopností ukázat se a organizovat se (srovnej třeba známé

články Kautského o inteligenci^[191]); tím se mimo jiné tato společenská vrstva k svému neprospěchu liší od proletariátu; v tom tkví jeden z důvodů intelektuální slabosti a nepevnosti, kterou proletariát tak často vycítuje; a tato vlastnost inteligence je nerozlučně spjata s jejími obvyklými životními podmínkami, s podmínkami, za nichž si vydělává na živobytí a které jsou ve velmi mnoha směrech podobné podmínkám *maloburžoazního způsobu existence* (individuální práce nebo práce ve velmi malých kolektivech atd.). Není konečně náhodné ani to, že právě obhájci formulace soudruha Martova museli uvést jako příklady profesory a gymnazisty! Nebyli to zastánci masového proletářského boje, kteří vystoupili ve sporech o první článek proti zastáncům radikální konspirativní organizace, jak se domnívali soudruzi Martynov a Axelrod, nýbrž stoupenci *buržoazně intelektuálního individualismu* se střetli se stoupenci *proletářské organizovanosti a kázně*.

Soudruh Popov prohlašoval: „Všude v Petrohradě, stejně jako v Nikolajevu nebo Oděse, jsou podle svědectví zástupců těchto měst desítky dělníků, kteří rozšiřují literaturu, provádějí osobní agitaci a kteří nemohou být členy organizace. Tyto dělníky je možné počítat k organizaci, avšak pokládat je za její členy nelze“ (s. 241). Proč nemohou být členy organizace, to zůstalo tajemstvím soudruha Popova. Citoval jsem již výše výňatek z Dopisu soudruhovi, kde se ukazuje, že právě zařazení všech těchto dělníků do organizace (nejen po desítkách, ale i po stovkách) je možné i nutné, přičemž velmi mnoho těchto organizací může a má vstoupit do strany.

Druhý argument soudruha Martova: „Pro Lenina neexistují ve straně jiné organizace než organizace stranické.“ — Zcela správně! — „Ale podle mne takové organizace naopak musí existovat. Život vytváří a přivádí na svět organizace rychleji, než je stačíme seřazovat do hierarchie naší bojové organizace profesionálních revolucionářů.“ — To je nesprávné v dvojím směru: 1. „Život“ přivádí na svět

mnohem méně aktivních organizací revolucionářů, než potřebujeme a než potřebuje dělnické hnutí; 2. v naší straně musí být nejen hierarchie organizací revolucionářů, nýbrž i četných dělnických organizací... „Lenin má za to, že ústřední výbor uzná za stranické pouze ty organizace, které budou naprosto spolehlivé co do zásad. Avšak soudruh Bruker dobře chápe, že život (sic!) si vynutí své a že ústřední výbor, aby neponechal mnoho organizací mimo stranu, bude je muset legalizovat, i když nejsou zcela spolehlivé; proto se také soudruh Bruker připojuje k Leninovi“... Tohle je už věru chvostistické pojetí „života“! Kdyby se ovšem ústřední výbor *skutečně* skládal z lidí, kteří se neřídí vlastním názorem, nýbrž tím, co říkají jiní (viz incident s organizačním výborem), tu by si „život“ vynutil „své“ v tom smyslu, že by ty nejzaostalejší živly ve straně nabyly vrchu (*jak se také stalo nyní, kdy se z těch zaostalých živelů vytvořila stranická „menšina“*). Nelze však uvést ani jednu *rozumnou* příčinu, která by přinutila *soudný* ústřední výbor, aby přijímal do strany „nespolehlivé“ živly. Právě tímto odvoláváním se na „život“, který „přivádí na svět“ nespolehlivé živly, soudruh Martov názorně ukazuje oportunistický charakter svého organizačního plánu! — „Já však myslím,“ pokračuje, „že je-li taková organizace“ (ne zcela spolehlivá) „ochotna přijmout stranický program a podřídit se stranické kontrole, můžeme ji přijmout do strany, aniž z ní už tím uděláme stranickou organizaci. Považoval bych za veliké vítězství naší strany, kdyby například nějaké sdružení ‚nezávislých‘ prohlásilo, že přijímá stanovisko sociální demokracie, uznává její program a vstupuje do strany, což však neznamená, že toto sdružení přijímáme do stranické organizace...“ Vida, k jakému zmatku vede Martovova formulace: nestranické organizace jako součást strany! Představte si jen *jeho* schéma: strana = 1. organizace revolucionářů + 2. organizace dělníků uznané za stranické + 3. organizace dělníků neuznané za stranické (převážně „nezávislí“) + 4. jednotlivci vykonávající různé

funkce, profesori, gymnazisté atd. + 5. „každý stávkující“. S tímto výtečným plánem lze srovnat jedině slova soudruha Libera: „Naším úkolem je nejen organizovat organizaci (!!), my můžeme a musíme organizovat stranu“ (s. 241). Ano, ovšem, my to můžeme a musíme učinit, k tomu však nejsou nutná nesmyslná slova o „organizování organizací“, nýbrž *přímý požadavek* vůči členům strany, aby skutečně vytvořili *organizaci*. Mluvit o „organizování strany“ a obhajovat zastírání naprosté neorganizovanosti a úplné roztržitosti slovem „strana“ znamená mluvit do větru.

„Naše formulace,“ říká soudruh Martov, „vyjadřuje snahu, aby mezi organizací revolucionářů a masami byla řada organizací.“ O to právě nejde. Tuto skutečně nutnou snahu Martovova formulace *nevyjadřuje*, protože *nevybízí k organizování*, neobsahuje požadavek organizovat se, neodděluje organizovaného člena od neorganizovaného. Předkládá jen *název**, přičemž nelze nevzpomenout slov

* Na sjezdu Ligy uvedl soudruh Martov ještě jeden směšný argument ve prospěch své formulace. „Mchli bychom dokázat,“ říká, „že Leninova formulace, chápaná doslova, vylučuje ze strany *důvěrníky ÚV*, protože ti netvoří organizaci“ (s. 59). Tento argument i na sjezdu Ligy vyvolal *smích*, jak poznamenává protokol. Soudruh Martov předpokládá, že „obtíž“, kterou uvádí, lze odstranit jen tím, když budou důvěrníci ÚV v „organizaci ÚV“. O to však nejde. Jde o to, že soudruh Martov svým příkladem názorně dokázal, že *vůbec nechápe myšlenku prvního článku* a že jeho postoj je čistě slovičkářským příkladem kritiky, který skutečně zasluhuje výsměch. *Formálně* by stačilo vytvořit „organizaci důvěrníků ÚV“, sestavit *usnesení* o jejím začlenění do strany, a okamžitě by odpadla „obtíž“, nad níž si soudruh Martov tolik lámal hlavu. Vždyť *myšlenka* prvního článku v mé formulaci záleží v *pobídce* „Organizujte se!“, v *zajištění reálné* kontroly a vedení. Uvážíme-li *podstatu věci*, je směšná již sama otázka, zda jsou důvěrníci ÚV členy strany, protože *reálná* kontrola jejich práce je maximálně a bezpodmínečně zajištěna *už tím, že jsou jmenováni důvěrníky*, už tím, že se jim funkce důvěrníků ponechává. Nemůže být tedy ani řeči o směšování organizovaných a neorganizovaných (podstata omylu ve formulaci soudruha Martova). Formulace soudruha Martova je nevhodná proto, že podle ní *se může prohlásit* za člena strany kdekdo, každý oportunist, každý žvanil, každý „profesor“ a každý „gymnazista“. Od této *Achillovy paty*

soudruha Axelroda: „Žádnými dekrety jim (kroužkům revoluční mládeže aj.) a jednotlivcům nelze zakázat, aby se nazývali sociálními demokraty“ (Svatá pravda!) „a aby se dokonce pokládali za součást strany...“ Tak tohle je už *absolutně nesprávné!* Zakazovat někomu, aby se nazýval sociálním demokratem, to nelze a *není ani proč*, protože toto slovo vyjadřuje *bezprostředně* jen celkové přesvědčení, a ne určité organizační vztahy. Zakazovat však jednotlivým kroužkům a osobám, aby se „pokládaly za součást strany“, to je možné a nutné, jestliže tyto kroužky a osoby škodí straně, rozvracejí ji nebo dezorganizují. Bylo by směšné mluvit o *straně* jako o celku, jako o politické veličině, kdyby nemohla kroužku „dekretem zakázat“, aby se „pokládal za součást“ celku! A k čemu pak určovat postup a podmínky vyloučení ze strany? Soudruh Axelrod dovedl základní omyl soudruha Martova názorně do absurda; povýšil jej dokonce na *oportunistickou teorii*, když dodal: „První článek v Leninově formulaci je zásadně v příkrém rozporu se samou podstatou (!!), s úkoly sociálně demokratické strany proletariátu“ (s. 243). To neznamena nic více a nic méně než klást vyšší požadavky na stranu než na třídu je v zásadním rozporu se samou podstatou úkolů proletariátu. Není tedy divu, že se Akimov jednoznačně postavil za takovou *teorii*.

Abychom však byli spravedliví, musíme konstatovat, že soudruh Axelrod, který *nyňi* chce z této chybné formulace směřující zřejmě k oportunistu učinit jádro *nových* názorů, na sjezdu naopak projevil ochotu „dohodnout se“, když prohlásil: „Pozoruji však, že klepu na otevřené dveře“ (totéž pozoruji u nové Jiskry také já), „protože soudruh Lenin se svými periferními kroužky, které považuje za součást stranické organizace, vychází vstříc mému požadavku“ (a nejen s periferními kroužky, nýbrž i s nejrůzněj-

své formulace se soudruh Martov marně snaží *odvést pozornost* takovými příklady, u nichž nemůže být ani řeči o zařazení sama sebe mezi členy, o prohlášení se za člena.

šími dělnickými sdruženími: srov. protokol, s. 242, vystoupení soudruha Strachova, a výše citované výňatky z Co dělat? a z Dopisu soudruhovi). „Zbývají ještě jednotlivci, ale i tu bylo možné ještě se nějak dohodnout.“ Odpověděl jsem soudruhu Axelrodovi, že celkem vzato nejsem proti tomu, abychom se dohodli*, a musím nyní vysvětlit, v jakém smyslu to bylo řečeno. Právě u jednotlivců, všech těch profesorů, gymnazistů aj., bych byl nejméně ochoten k ústupkům; byla-li však vyvolána pochybnost o dělnických organizacích, byl bych ochoten (přestože tyto pochybnosti, jak jsem již dokázal, jsou zcela bezdůvodné) připojit k svému prvnímu článku asi takovouto poznámku: „Dělnické organizace, které přijmou program a stanovy Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, musí být v co největším počtu zařazeny mezi stranické organizace.“ Přísně vzato, takové přání samozřejmě nepatří do stanov, které se mají omezit na právníkové definice, nýbrž do vysvětlujících komentářů, do brožur (a uvedl jsem již, že jsem ve svých brožurách už dávno před projednáváním stanov dával taková vysvětlení), ale taková poznámka by přinejmenším vyloučila jakýkoli *nesprávný* výklad, který by mohl vést k dezorganizaci, nepřipustila by jakékoli *oportunistické* názory** a „*anarchistické koncepce*“, které jsou nepochybně obsaženy ve formulaci soudruha Martova.

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 306. *Red.*

** K takovým argumentům, které se nutně objevují při pokusech zdůvodnit Martovovu formulaci, patří zejména výrok soudruha Trockého (s. 248 a 346), že „oportunismus je utvářen složitějšími (čili: je určován hlubšími) příčinami, než je ten či onen článek stanov — oportunismus je vyvoláván relativním stupněm vývoje buržoazní demokracie a proletariátu...“ Nejde o to, že články stanov mohou plodit oportunismus, nýbrž o to, aby pomohly ukout víceméně ostrou zbraň proti oportunismu. Čím hlubší jsou jeho příčiny, tím ostřejší by měla být tato zbraň. Proto *ospravedlňovat* „hlubokými příčinami“ oportunismu formulaci, která mu otvírá dveře, je nejryzejší chvostismus. Když soudruh Trockij oponoval soudruhu Liberovi, chápal, že stanovy jsou „organizovaná nedůvěra“ celku k části, předního oddílu k zaostalému oddílu; ale když se soudruh Trockij octl na straně sou-

Výraz, který jsem uvedl v uvozovkách, náleží soudruhu Pavlovičovi, jenž velmi správně označil za *anarchismus*, jestliže jsou považováni za členy strany lidé, kteří „za nic neodpovídají a sami se zařazují do strany“. „Přeloženo do prostého jazyka,“ vysvětloval soudruh Pavlovič mou formulaci soudruhu Liberovi, to znamená: „Když chceš být členem strany, nesmíš ani organizační vztahy uznávat jen platonicky.“ Jakkoli je tento „překlad“ prostý, přece jen nebyl zbytečný (jak ukázaly události po sjezdu) nejen pro různé pochybné profesory a gymnazisty, ale ani pro

druha Libera, zapomněl na to a dokonce začal ospravedlňovat *slabost* a vratkost *našeho* organizování této nedůvěry (nedůvěry k oportunistu) „složitými příčinami“, „stupněm vývoje proletariátu“ apod. Jiný argument soudruha Trockého: „Pro mladou inteligenci, tak či onak organizovanou, je mnohem snazší *zapsat se* (podtrženo mnou) do seznamů strany.“ V tom je to! Proto trpí intelektuálskou rozplizlostí ona formulace, podle níž *se* dokonce i neorganizované živly *prohlašují* za členy strany, a ne formulace moje, která *ruší* právo „*zapsat se*“ do seznamů. Soudruh Trockij říká, že jestliže ÚV „neuznává“ organizaci oportunistů, je to jen pro povahu osob, ale jsou-li tyto osoby známy jako politické osobnosti, pak nejsou nebezpečné a je možné je odstranit celostraničským bojkotem. To je pravda jedině v případech, kdy je nutné *odstranit je ze strany* (a i to je pouze polopravda, protože organizovaná strana *odstraňuje* své členy hlasováním, a ne bojkotem). Je to však naprosto nesprávné v mnohem častějších případech, kdy je nesmyslné členy *odstraňovat*, kdy je třeba pouze je *kontrolovat*. Za určitých podmínek může ústřední výbor pro kontrolu *záměrně* přibrat do strany ne zcela spolehlivou, ale práce schopnou organizaci, aby ji vyzkoušel, aby se pokusil *uvést ji na správnou cestu*, aby svým vedením paralyzoval její částečné úchylinky atd. To by nebylo nebezpečné, *pokud* by se všeobecně nepřipustilo „*zapsání se*“ do seznamů strany. Často by to bylo užitečné, protože by to vedlo k otevřeným a *odpovědným*, kontrolovaným projevům (a k projednávání) mylných názorů a chybné taktiky. „Mají-li však právní definice odpovídat faktickým poměrům, musí být formulace soudruha Lenina zamítnuta,“ říká soudruh Trockij a mluví zase jako oportunista. Faktické poměry nejsou něčím mrtvým, ale žijí a vyvíjejí se. Právní definice mohou odpovídat progresivnímu vývoji těchto poměrů, ale mohou též (jsou-li tyto definice špatné) „odpovídat“ regresi nebo stagnaci. A právě tímto případem je „případ“ soudruha Martova.

samotné skutečné členy strany, pro předáky... Neméně správně poukázal soudruh Pavlovič na rozpor mezi formulací soudruha Martova a nespornou poučkou vědeckého socialismu, kterou týž soudruh Martov tak nešťastně citoval. „Naše strana uvědoměle vyjadřuje neuvědomělý proces.“ Ano, je to tak. A právě proto je nesprávné usilovat o to, aby se „každý stávkující“ mohl nazývat členem strany, neboť kdyby „každá stávka“ byla nejen živelným výrazem mocného třídního instinktu a třídního boje, nevyhnutelně vedoucího k sociální revoluci, ale *uvědomělým výrazem* tohoto procesu, pak... pak by všobecná stávka nebyla anarchistickou frází, pak *by se* naše strana ihned *kryla* s celou dělnickou třídou a skoncovala by tak okamžitě i s *celou buržoazní společností*. Aby *vsutku* uvědoměle vyjadřovala neuvědomělý proces, musí strana umět vypracovat takové organizační vztahy, které by *zajišťovaly určitou úroveň* uvědomělosti a tuto úroveň soustavně zvyšovaly. „Kdybychom i chtěli jít Martovovou cestou,“ řekl soudruh Pavlovič, „museli bychom především vyškrtnout bod o uznávání programu, protože přijmout program předpokládá osvojit si jej a pochopit... Uznání programu je podmíněno dosti vysokou úrovní politického uvědomění.“ Nikdy nedovolíme, aby *podpora* sociální demokracie, aby *účast* v boji, který řídí, *byla* uměle *omezována* jakýmikoli požadavky (osvojit si, pochopit aj.), protože už jen tato účast sama o sobě *zvyšuje* uvědomělost i organizační instinkty, ale když už *jsme se spojili ve stranu*, abychom pracovali plánovitě, musíme se postarat o zajištění této plánovitosti.

Že upozornění soudruha Pavloviče ve věci programu nebylo zbytečné, ukázalo se *ihned*, v průběhu *téhož* zasedání. Soudruzi Akimov a Liber, kteří prosadili formulaci soudruha Martova*, *ihned* odhalili svou skutečnou tvář, když

* Pro ni bylo odevzdáno 28 hlasů, proti ní 22. Z osmi protijiskrovců bylo sedm pro Martova, jeden pro mne. Bez pomoci oportunistů by soudruh Martov svou oportunistickou formulací nebyl prosadil. (Na sjezdu Ligy se soudruh Martov velmi nešťastně pokoušel vyvrátit tento

požadovali (s. 254—255), aby i program byl („členstvem“ strany) uznáván jen platonicky, pouze jeho „základní teze“. „Návrh soudruha Akimova je z hlediska soudruha Martova úplně logický;“ poznamenal soudruh Pavlovič. Z protokolu bohužel nevidíme, *kolik* hlasů se seskupilo kolem Akimovova návrhu; podle vši pravděpodobnosti jich bylo nejméně sedm (pět bundovců, Akimov a Bruker). A právě proto, že *sedm* delegátů odešlo ze sjezdu, stala se z „kompaktní většiny“ (protijiskrovců, „středu“ a martovovců), která se začala vytvářet v souvislosti s prvním článkem stanov, kompaktní menšina! Právě odchod těchto *sedmi* delegátů způsobil, že návrh na schválení staré redakce byl zamítnut, čímž prý bude nehorázně porušena „kontinuita“ ve vedení Jiskry! Jedinou spásou a zárukou jiskrovské „kontinuity“ byla kuriózní *sedmička*: tuto sedmičku tvořili bundovci, Akimov a Bruker, tj. právě ti delegáti, kteří hlasovali proti *důvodům*, proč by měla být Jiskra uznána za ústřední orgán, právě ti delegáti, jejichž oportunistus sjezd nesčetněkrát konstatoval a konstatovali jej zejména Martov a Plechanov, když šlo o *zmírnění* prvního článku programu. „Kontinuita“ Jiskry, kterou hájili protijiskrovci! — tím se dostáváme k *zápletce* posjezdové tragi-komédie.

Při hlasování o prvním článku stanov došlo k úplně stejnému rozeskupení jako při incidentu kvůli jazykové rovnoprávnosti: když od jiskrovské většiny odpadla (přibližně) její čtvrtina, mohli zvítězit protijiskrovci, za nimiž šel „střed“. I tady jsou ovšem jednotlivé hlasy, které ruší ucelený obraz — na tak velkém shromáždění, jako byl náš sjezd, se nutně musí vyskytnout několik „divokých“, kteří

nesporný fakt tím, že se z nějakých důvodů omezoval pouze na hlasy bundovců a opomíjel soudruha Akimova a jeho přátele, nebo lépe řečeno, uváděl je *pouze* tehdy, když to mohlo svědčit proti mně: když se mnou souhlasil soudruh Bruker.)

se náhodně ocitají hned na té, hned na oné straně, zvláště když jde o takovou věc, jako byl první článek, kde se skutečný charakter roztržky teprve začínal rýsovat a mnozí se *ještě nestačili náležitě orientovat* (tisk se tím do té doby nezabýval). Od většiny jiskrovců odpadlo pět hlasů (Rusov a Karskij po dvou hlasech a Lenskij s jedním hlasem); naproti tomu se k nim přidal jeden protijiskrovec (Bruker) a tři příslušníci středu (Medvěděv, Jegorov a Carjov); celkem to bylo 23 hlasů (24—5 + 4), o jeden hlas méně než při konečném rozeskupení při volbách. *Martovovi zajistili většinu protijiskrovců*, z nichž bylo 7 pro něho a jeden pro mne (ze „středu“ bylo také 7 hlasů pro Martova, 3 pro mne). *To byl začátek* koalice menšiny jiskrovců s protijiskrovcí a se „středem“, která na konci sjezdu a po sjezdu vytvořila kompaktní menšinu. Politická chyba Martovova a Axelrodova, kteří ve formulaci prvního článku a zejména při obhajobě této formulace učinili *nesporný krok k oportunistu a k anarchistickému individualismu*, se díky svobodnému a otevřenému sjezdovému fóru ihned a velmi výrazně projevila, a to tím, že nejméně pevné a zásadově nejméně důsledné živly rázem nasadily všechny své síly, aby rozšířily onu trhlinu, onu skulinu, která se objevila v názorech revoluční sociální demokracie. Skutečnost, že na sjezdu společně postupovali lidé, kteří v organizačních otázkách otevřeně sledovali *různé cíle* (viz vystoupení Akimova), ihned přiměla *zásadní* odpůrce našeho organizačního plánu a našich stanov k tomu, aby podporovali chybu soudruhů Martova a Axelroda. Jiskrovcí, kteří zůstali i v této otázce věrni názorům revoluční sociální demokracie, se octli *v menšině*. To je *nesmírně důležitá* okolnost, protože bez jejího vysvětlení nelze vůbec pochopit ani boj kvůli jednotlivostem ve stanovách, ani boj kvůli personálnímu složení ústředního orgánu a ústředního výboru.

i) NEVINNÉ OBĚTI LŽIVÉHO OBVINĚNÍ Z OPORTUNISMU

Než přejdeme k další diskusi o stanovách, musíme se, abychom vysvětlili naši roztržku kvůli personálnímu složení ústředních institucí, zmínit o *neoficiálních* schůzích organizace Jiskry, které se konaly v době sjezdu. Poslední a nejdůležitější z těchto čtyř schůzí se konala *právě po* hlasování o prvním článku stanov, a tak rozkol v organizaci Jiskry, k němuž došlo na této schůzi, předcházel dalšímu boji jak chronologicky, tak i logicky.

Neoficiální schůze organizace Jiskry* začaly brzy po incidentu s organizačním výborem, jenž dal podnět k jednání o možných kandidaturách do ÚV. Je samozřejmé, že vzhledem ke zrušení imperativních mandátů měly tyto schůze výhradně poradní, nikoho nezavazující ráz, ale jejich význam byl přesto obrovský. Volby do ÚV působily značné těžkosti delegátům, kteří neznali ani konspirativní jména, ani vnitřní práci organizace Jiskry — organizace, která vytvořila faktickou jednotu strany a praktické hnutí vedla tak, že se to stalo jedním z důvodů, proč byla Jiskra oficiálně uznána. Viděli jsme už, že při jednotném postupu měli jiskrovci plně zajištěnu velkou, až třípětinovou většinu na sjezdu, a všichni delegáti to velmi dobře chápali. Všichni jiskrovci očekávali, že *organizace Jiskry* doporučí určité personální složení ústředního výboru, a ani jeden člen této organizace neřekl ani slůvko proti tomu, aby se v ní předběžně projednávalo složení ÚV, ani jeden se slůvkem nezmínil o schválení všech členů organizačního výboru, tj. o jeho přeměně v ústřední výbor, a slůvkem se nezmínil ani o *poradě* s celým organizačním výborem o kandidátech

* Už na sjezdu Ligy [152] jsem se snažil co nejstručněji vyložit^[63], co se dalo na těchto neoficiálních schůzích, abychom se vyvarovali neřešitelných rozporů. Hlavní fakta jsou vyložena také v mém Dopise redakci Jiskry [68] (s. 4). Soudruh Martov proti nim ve své Odpovědi^[63] neprotestoval.

do ÚV. Tato okolnost je rovněž neobyčejně charakteristická a je krajně důležité vést ji v patrnosti, neboť martovovci *teď dodatečně* hájí horlivě organizační výbor, čímž ovšem jen postě a potisící dokazují svou politickou bezcharakternost*. Dokud se ještě po rozkolu kvůli složení ústředních institucí nespojili Martov s Akimovem, bylo na sjezdu všem jasné to, o čem se může každý nezaujatý člověk snadno přesvědčit ze sjezdového protokolu i z celé historie Jiskry, že totiž organizační výbor byl *především* komisí pro svolání sjezdu, komisí, která byla úmyslně sestavena z představitelů různých názorových odstínů až po bundovce; skutečné *vytváření* organizační jednoty strany však zcela spočívalo na organizaci Jiskry (je třeba též uvážit, že na sjezdu čirou náhodou chybělo *několik* jiskrovských členů organizačního výboru, jednak proto, že byli zatčeni, jednak z jiných „objektivních“ důvodů). Složení bývalé organizace Jiskry na sjezdu bylo už uvedeno v brožuře soudruha Pavloviče (viz jeho Dopis o II. sjezdu^[36], s. 13).¹⁰⁶

Konečným výsledkem prudkých diskusí v organizaci Jiskry byla dvě hlasování, která jsem uvedl již v Dopise redakci. První hlasování: „Jedna z kandidatur, podporovaných Martovem, se zamítá devíti hlasy proti čtyřem při třech abstencích.“ Zdálo by se, že nemůže být nic prostšího a přirozenějšího než tento fakt: za všeobecného souhlasu všech šestnácti členů organizace Jiskry přítomných na sjezdu se jedná o možných kandidaturách a většina zamítá jednu z kandidatur soudruha Martova (totiž kandidaturu soudruha Štejna, jak se prorekl už teď, protože to

* Jen si jasně představte tento „obraz mravů“: *delegát* organizace Jiskry se na sjezdu radí *pouze* s ní a *ani slůvkem se nezminí* o poradě s organizačním výborem. Když však utrpěl porážku jak v této organizaci, tak i na sjezdu, začne *lítovat*, že organizační výbor nebyl schválen, dedatečně jej velebí a povýšenecky ignoruje organizaci, která mu dala mandát! Lze s určitostí tvrdit, že se něco podobného v dějinách žádné opravdu sociálně demokratické a opravdu dělnické strany nenajde.

nemohl vydržet, sám soudruh Martov, ve Stavu obležení, s. 69 [93]). Vždyť jsme se sešli na sjezdu strany mimo jiné právě proto, abychom uvážili a rozhodli, komu svěřit „dirigentskou taktovku“, a stranickou povinností nás všech bylo věnovat tomuto bodu jednacího pořadu největší pozornost, řešit tuto otázku v *zájmu věci* a ne „šosáckými lichotkami“, jak řekl později zcela správně soudruh Rusov. Při jednání o kandidátech *na sjezdu* nebylo ovšem možné nedotknout se také některých osobních vlastností, nebylo možné neprojevit svůj souhlas či nesouhlas*, zejména na neoficiální a užší schůzi. *Na sjezdu Ligy jsem již upozorňoval*, že je nesmyslné považovat neschválení kandidatury za něco „zahanbujícího“ (protokol Ligy [152], s. 49), že je nesmyslné dělat „scény“ a vyvolávat hysterii kvůli něčemu, co patří k přímému plnění stranické povinnosti volit funkcionáře uvědoměle a obezřetně. Ale zatím to přece pro naši menšinu právě tímhle všechno začalo, to oni spustili *po sjezdu* bandurskou o „poškození dobré pověsti“ (protokol Ligy, s. 70) a začali ujišťovat *v tisku širokou veřejnost*, že soudruh Štejn byl v bývalém organizačním výboru „hlavním činitelem“ a že byl bezdůvodně nařčen „z jakýchsi ďábelských plánů“ (Stav obležení, s. 69). Cožpak to není hysterie — povykovat kvůli schválení či neschválení kandidátů o „poškození dobré pověsti“? Cožpak to není handrkování,

* Soudruh Martov si v Lize trpce stěžoval na můj energický nesouhlas a přitom nepozoroval, že z jeho stížností vyplývá závěr namířený proti němu samému. Lenin — máme-li použít jeho výrazu — zuřil (protokol Ligy, s. 63). Bouchal dveřmi. Ano. Jeho chování pobouřilo (na druhé nebo třetí schůzi organizace Jiskry) ty členy, kteří na schůzi zůstali. To je pravda. Co však z toho vyplývá? Jedině to, že mé argumenty k podstatě sporných otázek byly přesvědčivé a že byly potvrzeny průběhem sjezdu. Vždyť bylo-li na mé straně nakonec přece jen devět ze šestnácti členů organizace Jiskry, pak je jasné, že k tomu došlo *přes* jízlivě pronášené ostré výpady, *bez ohledu* na ně. Takže nebýt „ostrých výpadů“, bylo by možná na mé straně ještě více než devět členů. Argumenty a fakty byly tedy tím přesvědčivější, čím větší „pobouření“ musely překonat.

když lidé, kteří utrpěli porážku jak na neoficiální schůzi organizace Jiskry, tak i na oficiálním, nejvyšším shromáždění strany, na sjezdu, si pak stěžují veřejnosti a představují veleváženému obecenstvu zamítnuté kandidáty jako „hlavní činitele“? Když pak tito lidé vyvolají rozkol a požadují *kooptaci*, aby tak straně vnutili své kandidáty? V dusném zahraničním ovzduší se nám tak zmátly politické pojmy, že soudruh Martov už nedovede rozeznat stranickou povinnost od kroužkaření a rodinkaření! Je to snad byrokratismus a formalismus domnívat se, že se má o kandidátech jednat a rozhodovat *pouze* na sjezdech, kde se delegáti scházejí především k jednání o důležitých zásadních otázkách, kde se scházejí představitelé hnutí, kteří jsou schopni zaujmout objektivní stanovisko k jednotlivým osobám, kteří jsou schopni (a povinni) *vyžádat si* a shromáždit všechny informace o kandidátech, aby mohli odevzdat rozhodující hlas, kde je vyhrazení jistého místa sporům o dirigentskou taktovku přirozené a nezbytné. Místo tohoto byrokratického a formalistického názoru jsme si teď zavedli jiné mravy: až sjezd skončí, budeme mluvit všude, kde se dá, o politickém pohřbu Ivana Ivanoviče, o poškození dobré pověsti Ivana Nikiforoviče^[11]; kandidáty budou doporučovat ti nebo oni autoři v brožurách a přitom se budou farizejsky bít v prsa: nikoli kroužek, ale strana... Ta část čtenářské veřejnosti, která si libuje ve skandálech, se pak bude dychtivě opájet senzační novinkou, že ten či onen byl podle ujištění samého Martova hlavním činitelem v organizačním výboru.* Tato čtenářská veřejnost je mnohem schopnější projednat a rozhodnout, co je třeba, než takové

* V organizaci Jiskry jsem rovněž prosazoval jednoho kandidáta do ÚV a podobně jako Martov jsem ho neprosadil, a také bych mohl mluvit o jeho skvělé, neobyčejnými fakty doložené reputaci před sjezdem a na počátku sjezdu. Ale mne to ani nenapadne. Tento soudruh *si příliš váží sama sebe*, takže nikomu *nedovolí* navrhopvat po sjezdu jeho kandidaturu v tisku, nebo si stěžovat, že byl politicky pochován a že byla poškozena jeho pověst atd.

formalistické instituce, jako jsou sjezdy s jejich příliš mechanickým rozhodováním podle většiny... Ano, naši opravdoví straničtí pracovníci musí ještě vyčistit mnoho Augiášových chlévů¹⁰⁷ plných nekonečného handrkování v zahraničí!

Druhé hlasování organizace Jiskry: „Přijímá se deseti hlasy proti dvěma při čtyřech abstencích kandidátní listina pěti (do ÚV), do níž byl na můj návrh zařazen jeden nejiskrovský předák a jeden předák jiskrovské menšiny.“* Toto hlasování je krajně důležité, neboť jasně a nezvratně dokazuje, jak lživé byly výmysly, které se později rozšířily v ovzduší ustavičného handrkování o tom, že prý jsme chtěli nejiskrovce vyhodit ze strany nebo je odsunout na vedlejší kolej, že prý většina vybírala kandidáty jen z jedné poloviny sjezdu a tito kandidáti byli většinou zvoleni z této poloviny atd. To všechno je od a do zet pokrytectví. Hlasování, o němž mluvím, dokazuje, že jsme nejiskrovce neodstraňovali ani ze strany, ale dokonce ani z ÚV, a že jsme svým oponentům umožňovali, aby měli velmi značnou *menšinu*. Šlo totiž o to, že oni *chtěli mít většinu*, a když se jim toto skromné přání nesplnilo, vyvolali *skandál* a odmítli jakékoli zastoupení v ústředních institucích. Že tomu bylo právě tak, i když soudruh Martov tvrdil v Lize pravý opak, je vidět z tohoto *dopisu*, který nám, jiskrovské většině (a většině sjezdu, po odchodu sedmi), poslala menšina organizace Jiskry brzy poté, co byl první článek stanov^[118] na sjezdu schválen (je třeba poznamenat, že schůze organizace Jiskry, o níž jsem mluvil, byla *poslední*: po ní se organizace *fakticky* rozpadla a každá z obou stran se snažila přesvědčit ostatní delegáty sjezdu o tom, že zrovna ona je v právu.

* Tento svazek, s. 118. *Red.*

Dopis zní takto:

„Když jsme vyslechli vysvětlení delegátů Sorokina a Sablinové o přání většiny redakce a skupiny Osvobození práce účastnit se schůze (dne toho a toho)* a zjistili jsme s pomocí těchto delegátů, že se na předchozí schůzi četla prý námi sestavená kandidátka do ÚV, jíž bylo zneužito k nesprávné charakteristice celého našeho *politického* stanoviska, a se zřetelem k tomu, že za prvé se nám tato kandidátní listina připisuje, a to bez nejmenšího pokusu zjistit její skutečný původ, za druhé, že tato okolnost nesporně souvisí s otevřeně rozšiřovaným obviňováním většiny redakce Jiskry a skupiny Osvobození práce z oportunistu, a za třetí, že nám je úplně jasná souvislost tohoto obvinění se zcela určitým plánem *změnit složení redakce Jiskry*, považujeme dané nám vysvětlení o příčinách, proč jsme nebyli připuštěni na schůzi, za neuspokojivé, a fakt, že jsme neměli být připuštěni na schůzi, za důkaz, že nám neměla být dána možnost vyvrátit výše uvedená lživá obvinění.

Pokud jde o to, zda se mezi sebou můžeme dohodnout o společné kandidátní listině do ÚV, prohlašujeme, že jediná kandidátka, na kterou můžeme přistoupit jako na podklad dohody, je tato: Popov, Trockij a Glebov, přičemž zdůrazňujeme, že je tato kandidátní listina *kompromisní*, poněvadž zařazení soudruha Glebova do tohoto seznamu je pouhým ústupkem přání většiny, neboť poté, kdy se nám vyjasnila úloha soudruha Glebova na sjezdu, máme za to, že *soudruh Glebov* nevyhovuje požadavkům, jež je třeba klást na kandidáta do ÚV.

Zároveň zdůrazňujeme, že zahajující jednání o kandidaturách do ÚV, nedotýkáme se tím otázky složení redakce ústředního orgánu, protože vůbec nejsme ochotni o této otázce (o složení redakce) jednat.

Za soudruhy: Martov a Starověr“

Tento dopis, který přesně reprodukuje náladu účastníků sporu a situaci ve sporu, vede nás přímo k „jádro“ začí-

* Jak jsem vypočítal (tento svazek, s. 499. *Red.*), připadlo datum uvedené v dopise na úterý. Schůze se konala v úterý večer, tj. po 28. zasedání sjezdu. Toto chronologické zjištění je velmi důležité. *Vyvrací dokumentárně* domněnku soudruha Martova, že jsme se rozešli kvůli organizování ústředních institucí, a ne kvůli jejich personálnímu složení. *Dokazuje dokumentárně*, že můj výklad^[53] na sjezdu Ligy^[152] a v Dopise redakci^[68] byl správný. Soudruzi Martov a Starověr 30. zasedání mluví horlivě o lživém obvinění z oportunistu a *nezmínují se ani slůvkem* o neshodě kvůli složení rady nebo kvůli kooptaci do ústředních institucí (o čemž jsme se přeli na 25., 26. a 27. zasedání sjezdu).

najícího rozkolu a ukazuje jeho skutečné příčiny. Menšina organizace Jiskry, jež se nechtěla dohodnout s většinou a dávala přednost svobodné agitaci na sjezdu (na což ovšem měla plné právo), vymáhá přesto na „delegátech“ většiny, aby byla připuštěna na jejich neoficiální schůzi! Je pochopitelné, že tento směšný požadavek byl přijat na naší schůzi (samozřejmě že dopis byl na schůzi přečten) pouze s úsměvem a pokrčením ramen a povykování o „lživých obviněních z oportunistu“, hraničící s hysterií, vyvolalo přímo smích. Rozeberme však nejdříve bod za bodem Martovovy a Starověrovy trpké stížnosti.

Za autory kandidátky byli označeni omylem; jejich politické stanovisko je nesprávně charakterizováno. Ale jak Martov sám přiznává (protokol Ligy, s. 64), ani mě nenapadlo pochybovat o pravdivosti jeho slov, že není autorem kandidátky. Kdo je jejím autorem, o to vůbec nejde, a zda ji sestavil některý jiskrovec nebo některý představitel „středu“ apod., to rovněž nemá vůbec žádný význam. Důležité je, že tato kandidátka, v níž figurují vesměs jen příslušníci nynější menšiny, na sjezdu kolovala, byť pouze jako pouhý dohad nebo předpoklad. *Nejdůležitější* je koneckonců to, že na sjezdu soudruh Martov *musel* ze všech sil odmítat *takovou* kandidátku, kterou *by* nyní *musel* s nadšením uvítat. A není názornějšího důkazu nestálosti při posuzování lidí a názorových odstínů, než je tento skok — ve dvou měsících — od nářků nad „urážlivými pověstmi“ k tomu, vnucovat straně do ústředí tytéž kandidáty, kteří byli na údajně urážlivé kandidátce!*

Na sjezdu Ligy soudruh Martov prohlásil, že tato kandidátka „politicky znamenala koalici, kterou jsme uzavřeli my a skupina Južnyj rabočij s Bundem, koalici ve smyslu *přímé dohody*“ (s. 64). To není pravda, neboť za prvé Bund by nikdy nepřistoupil na „dohodu“ o kandidátce, v níž by

* Tyto řádky byly již vysázeny, když jsme dostali zprávu o incidentu soudruha Guseva se soudruhem Dejčem. Tímto incidentem se budeme zabývat zvlášť v *příloze*. (Tento svazek, s. 422—431. *Red.*)

nebyl ani jeden bundovec; a za druhé nebylo *a nemohlo být řeči* o přímé dohodě (která se Martovovi zdála být zahanbující) nejen s Bundem, ale ani se skupinou Južnyj rabočij. Nešlo vůbec o dohodu, ale o koalici, ne o to, aby soudruh Martov uzavřel dohodu, nýbrž o to, že ho *nutně musely podpořit* tytéž protijiskrovské a kolísavé živly, proti nimž bojoval v první polovině sjezdu a které se chytily jeho chyby při jednání o prvním článku stanov. Dopis, který jsem citoval, zcela nesporně dokazuje, že *podstata „urážky“* vězela právě v *přímém a nadto lživém obvinění z oportunistu*. Tato „obvinění“, kterými to všechno začalo a kterým se *nyňi* soudruh Martov tak úzkostlivě vyhýbá, přes mou připomínku v Dopise redakci, byla dvojího druhu: za prvé, v diskusi o prvním článku stanov Plechanov přímo řekl, že u prvního článku jde o to, jak od nás „oddělit“ „všelijaké představitele oportunistu“, a že pro můj návrh, který stranu chrání proti jejich proniknutí do ní, „musí již jen proto hlasovat všichni odpůrci oportunistu“ (sjezdový protokol^[7], s. 246). Tato energická slova, přestože jsem je poněkud zmírnil^[49] (s. 250)*, vyvolala senzacii, která se dala jasně vycítit z projevů soudruha Rusova (s. 247), Trockého (s. 248) a Akimova (s. 253). V „kuloárech“ našeho „parlamentu“ se Plechanovova teze živě komentovala a na tisícerý způsob obměňovala v nekonečných sporech o první článek. A tu naši drazí soudruzi, místo aby se věcně hájili, směšně se urazili a písemně si stěžovali na „lživé obvinění z oportunistu“!

Zcela zřetelně se tu projevila psychologie zatížená kroužkařením a zarážející stranickou nezralostí, psychologie, která nesnáší čerstvý závan otevřených sporů před tváří všech. Je to psychologie, kterou my Rusové tak dobře známe a kterou charakterizuje staré rčení Bud ti zuby vyrazím, nebo ruku políbím^[174]. Lidé si tak zvykli na skleníkové prostředí malé a příjemné partičky, že při prvním vystoupení

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 307. Red.

na vlastní odpovědnost na svobodném a otevřeném fóru padli do mdlob. Obviňovat — koho? Skupinu Osvobození práce, a dokonce její většinu, z oportunistu — umíte si představit něco tak hrozného!? Kvůli takové nesmazatelné urážce buď rozkol ve straně, nebo ututlat tuto „domácí nepřijemnost“ tím, že se obnoví „kontinuita“ skleníkového prostředí — toto dilema se ve zmíněném dopise rýsuje již dosti zřetelně. Psychologie, zatížená intelektuálským individualismem a kroužkařením, se střetla s požadavkem otevřeného vystoupení ve straně. Představte si jen, že by v německé straně byla možná taková nehoráznost, takové handrkování, jako je stížnost na „*lživé* obvinění z oportunistu“! Tam už se dávno odnaučili takovému intelektuálskému fňukání díky proletářské organizovanosti a kázní. Tam se nikdo nechová jinak než s největší úctou například k Liebknechtovi, pěkně by se tam však vysmáli *stížností*, že byl „otevřeně obviněn z oportunistu“ (spolu s Bebelem) na sjezdu v roce 1895¹⁰⁸, když se při projednávání agrární otázky octl v nepěkné společnosti známého oportunisty Vollmara a jeho přátel. Liebknechtovo jméno je nerozlučně spjato s dějinami německého dělnického hnutí samozřejmě nikoli proto, nýbrž přesto, že Liebknecht kdysi propadl oportunistu v takové poměrně malicherné a dílčí otázce. A úplně stejně se, řekněme, jméno soudruha Axelroda těší a bude těšit přes všechny rozhořčený boj úctě každého ruského sociálního demokrata, ovšem nikoli proto, nýbrž přesto, že soudruh Axelrod kdysi na druhém sjezdu naší strany hájil nějakou oportunistickou myšlenku, že kdysi na druhém sjezdu Ligy vykopal staré anarchistické nesmysly. Pouze nejzarputilejší kroužkaření se svou logikou „Bud' ti zuby vyrazím, nebo ruku políbím“ může rozpoutat hysterii, handrkování a rozkol ve straně kvůli „lživému obvinění většiny skupiny Osvobození práce z oportunistu“.

Druhý důvod k tomuto strašnému obvinění je s prvním nerozlučně spjat (soudruh Martov se na sjezdu Ligy (s. 63)

marně pokoušel obejít a ututlat *jednu* ze stránek tohoto incidentu). Tento důvod souvisí právě s onou *koalicí* protijiskrovských a kolísavých živlů se soudruhem Martovem, která se *projevila*, když šlo o první článek stanov. Je samozřejmé, že žádná přímá ani nepřímá dohoda mezi soudruhem Martovem a protijiskrovci neexistovala a ani existovat nemohla, a nikdo ho z toho ani nepodezřívál: to se mu jen tak zdálo ze strachu. Avšak jeho chyba se *politicky* projevila právě v tom, že lidé, kteří nesporně tíhnou k oportunistu, začali kolem něho tvořit stále pevnější a pevnější „kompaktní“ většinu (z níž se teď stala menšina *pouze* v důsledku „náhodného“ odchodu sedmi delegátů). Na tuto „koalici“ jsme ovšem rovněž *otevřeně* poukazovali ihned po projednávání prvního článku jak na sjezdu (viz výše zmíněnou poznámku soudruha Pavloviče, sjezdový protokol, s. 255), tak v organizaci Jiskry (obzvláště na to poukazoval, jak si vzpomínám, Plechanov). Je to doslova totéž, nač poukazovala a čemu se vysmívala Zetkinová, která Bebelovi a Liebknechtovi v roce 1895 řekla: „Es tut mir in der Seele weh, dass ich dich in der Gesellschaft seh““ (Je mi hořko, když vidím tebe — tj. Bebel — v takové společnosti — tj. s Vollmarem a spol.).¹⁰⁹ Je věru podivné, že Bebel a Liebknecht tehdy Kautskému a Zetkinové neposlali hysterický protest proti lživému obvinění z oportunistu...

Pokud jde o kandidátku do ÚV, dokazuje tento dopis, jak se soudruh Martov mýlil, když v Lize tvrdil, že odmítnutí dohody s námi nebylo ještě definitivní, což je další příklad toho, jak je v politickém boji nerozumné pokoušet se z paměti reprodukovat *rozmluvu*, místo aby se nahlédlo do dokumentů. Ve skutečnosti byla „menšina“ tak skromná, že předkládala „většině“ ultimátum: vzít dva z „menšiny“ a jednoho (jako kompromis a vlastně *pouze* kvůli ústupku!) z „většiny“. Je to nehorázné, ale je to fakt. A tento fakt očividně dokazuje, jak nesmyslné jsou nyníšší výmysly, že prý „většina“ jedné poloviny sjezdu volila zástupce pouze jedné poloviny. *Právě naopak*: martovovci

nám navrhovali jednoho ze tří jen jako ústupek, přičemž tedy chtěli v případě, že na tento originální „ústupek“ nepřistoupíme, prosadit *všechny* své! Na naší neoficiální schůzi jsme se skromnosti martovovců zasmáli a sestavili jsme si kandidátku: Glebov — Travinskij (který pak byl zvolen do ÚV) — *Popov*. Na místo Popova jsme tam pak dali (rovněž na neoficiální schůzi dvaceti čtyř) soudruha Vasiljeva (který byl potom zvolen do ÚV) *jedině proto*, že soudruh Popov nechtěl být uveden na naší kandidátce, odmítl to nejprve v soukromém rozhovoru a potom i otevřeně na sjezdu (s. 338).

Tak to tedy bylo.

Skromná „menšina“ měla skromné přání být ve většině. Když se toto její skromné přání nesplnilo, „menšina“ se uráčila zaujmout ke všemu zcela odmítavé stanovisko a vyvolat skandál. A ještě teď se najdou lidé, kteří s povýšenou shovívavostí vykládají o „neústupnosti“ „většiny“!

Když „menšina“ zahájila na sjezdu boj proti svobodné agitaci, předkládala „většině“ směšná ultimáta. Když *naši hrdinové* utrpěli porážku, *začali hořekovat, že jsou ve stavu obležení*^[93]. Voilâ tout.*

Strašné obvinění, že máme v úmyslu změnit složení redakce, jsme přijali (na neoficiální schůzi dvaceti čtyř) rovněž s úsměvem: vždyť všichni hned od samého počátku sjezdu a ještě před sjezdem dobře věděli o plánu *obnovit* redakci zvolením původní trojky (podrobněji to vylíčím, až bude řeč o volbě redakce na sjezdu). Že se „menšina“ tohoto plánu zalekla, *jakmile* uviděla, jak skvěle potvrdila správnost tohoto plánu koalice „menšiny“ s protijiskrovci, to nás nepřekvapilo, to bylo docela přirozené. Nemohli jsme ovšem brát vážně návrh, abychom se před bojem na sjezdu dobrovolně přeměnili v menšinu, nemohli jsme brát vážně celý ten dopis, jehož autoři se tak neuvěřitelně rozčilili, že mluvili o „lživých obviněních z oportunistu“.

* Toť vše. *Red.*

Doufali jsme pevně, že vědomí stranické povinnosti velmi brzy zvítězí nad přirozenou touhou „vylít si na nás zlost“.

j) POKRAČOVÁNÍ DISKUSE O STANOVÁCH. SLOŽENÍ RADY

Další články stanov^[118] vyvolaly mnohem více sporů o jednotlivostech než o organizačních zásadách. 24. zasedání sjezdu bylo zcela věnováno zastoupení na stranických sjezdech, přičemž rozhodný a rázný boj proti plánům, jež byly společně všem jiskrovcům, vedli zase jedině bundovci (Goldblat a Liber, s. 258—259)^[7] a soudruh Akimov, který s chvályhodnou otevřeností přiznal svou úlohu na sjezdu: „Kdykoli mluvím, vždy si plně uvědomuji, že mé důvody na soudruhy nezapůsobí a že článku, který hájím, naopak uškodím“ (s. 261). Tato výstižná poznámka byla zvláště namísto hned po projednávání prvního článku stanov; jenže výrazu „naopak“ zde není použito zcela správně, neboť soudruh Akimov dovedl nejen uškodit určitým článkům, ale zároveň tím též „zapůsobit na soudruhy“... na velmi nedůsledné jiskrovce, kteří mají sklon k oportunistické frázi.

Celkem byl třetí článek stanov, jenž stanoví podmínky zastoupení na sjezdu, přijat většinou, přičemž se 7 delegátů zdrželo hlasování (s. 263) — zřejmě protijiskrovci.

Při sporu o složení rady, který si vyžádal větší část 25. zasedání sjezdu, se ukázalo, že se kolem spousty různých návrhů vytvořily neobyčejně malé skupiny. Abramson a Carjov úplně odmítají plán zřídit radu. Panin chce mermocí udělat z rady výhradně rozhodčí soud, a proto zcela logicky navrhuje, aby byla škrtnuta definice, že rada je nejvyšší institucí a že může být svolána kterýmikoli dvěma členy rady.* Herz a Rusov hájí různé varianty složení rady,

* Soudruh Starověr se patrně též přikláněl k názorům soudruha

čímž doplňují *tři* varianty navržené *pěti* členy komise pro stanovy.

Sporné především bylo, jak stanovit úkoly rady: má to být rozhodčí soud, nebo nejvyšší instituce strany? První řešení důsledně prosazoval, jak jsem již uvedl, soudruh Panin. Zůstal však osamocen. Soudruh Martov se rozhodně vyslovil proti: „Jsem pro to, aby návrh škrtnout slova ‚rada je nejvyšší institucí‘ byl zamítnut: naše formulace“ (tj. formulace úkolů rady, na které jsme se shodli v komisi pro stanovy) „ponechává úmyslně možnost, aby se z rady stala nejvyšší instituce strany. Pro nás rada není jen smířčí institucí.“ A zatím složení rady podle návrhu soudruha Martova odpovídalo úplně a výhradně charakteru „smířčích institucí“ nebo rozhodčích soudů: po dvou členech z obou ústředí a pátého zvou tito čtyři. Nejen toto složení rady, ale i to, které schválil sjezd na návrh soudruhů Rusova a Herze (pátého člena jmenuje sjezd), odpovídá výhradně účelům smířování nebo zprostředkování. Mezi takovým složením rady a jejím posláním stát se nejvyšší institucí strany je nesmířitelný rozpor. Nejvyšší instituce strany musí mít stále složení a nesmí být závislá na náhodných (někdy zatýká- ním způsobených) změnách ve složení ústředních institucí. Nejvyšší instituce musí být bezprostředně spjata se sjezdem strany a dostávat svou pravomoc od něho, a ne od dvou jiných stranických institucí podřízených sjezdu. Nejvyšší instituce se musí skládat z osob, které jsou sjezdu strany známy. A konečně, *nejvyšší* instituce nemůže být *organizována* tak, že *sama její existence* závisí na náhodě: dva kolektivní orgány se nedohodnou na volbě pátého člena a strana nebude mít nejvyšší instituci! Proti tomu se namítalo: 1. že se situace může stát beznadějnou také tehdy, když se jeden

Panina, jen s tím rozdílem, že Panin věděl, co chce, a zcela důsledně předkládal rezoluce, které měnily radu v čistě rozhodčí, smířčí instituci, kdežto soudruh Starověr nevěděl, co chce, protože řekl, že rada se podle návrhu schází „pouze na přání stran“ (s. 266). To je naprosto nesprávné.

z pěti zdrží hlasování a když se ostatní čtyři rozdělí na dvě dvojice (Jegorov). Tato námitka je neopodstatněná, protože někdy je pro *každý* kolektivní orgán naprosto nemožné *přijmout usnesení*, ale to nijak neznamená, že není možné *sestavit* kolektivní orgán. Druhá námitka: „Jestliže taková instituce, jako je rada, nedokáže zvolit pátého člena, pak to znamená, že tato instituce vůbec není akceschopná“ (Zasuličová). Nejde tu však o neakceschopnost, nýbrž o to, že neexistuje *nejvyšší* instituce: bez pátého člena *nebude* žádná rada, nebude *žádná* „instituce“, takže o akceschopnosti se nedá ani mluvit. Koneckonců by se věc dala ještě napravit, kdyby byly možné případy, že se sestaví jeden z těch kolektivních orgánů strany, nad nímž stojí jiný, vyšší, protože pak by tento vyšší kolektivní orgán mohl v mimořádných případech tak či onak vždycky vyplnit mezeru. Avšak nad radou *není* žádný kolektivní orgán kromě sjezdu, a proto ponechat ve stanovách *možnost*, že radu nebude možné *dokonce ani sestavit*, je vyloženě nelogické.

V obou svých kratičkých příspěvcích na sjezdu o této otázce jsem se proto zabýval rozborem (s. 267 a 269)* *pouze těchto dvou* nesprávných námitek, jimiž hájil svůj návrh sám Martov a další soudruzi. O převaze ústředního orgánu nebo ústředního výboru v radě *jsem se ani nezmínil*. Toho se *poprvé* dotkl soudruh Akimov již na 14. zasedání sjezdu, když poukázal na nebezpečí převahy ústředního orgánu (s. 157), a *teprve* po Akimovovi si soudruh Martov, Axelrod a jiní, když už bylo *po sjezdu*, vymysleli nesmyslnou a demagogickou báchorku, že prý „většina“ chce učinit z ústředního výboru nástroj redakce. Soudruh Martov se dotkl této otázky ve svém Stavu obležení^[93], přičemž jejího skutečného iniciátora skromně pominul!

Kdo by chtěl poznat *celou* formulaci otázky o převaze ústředního orgánu nad ústředním výborem na sjezdu strany a nechtěl by se omezit na jednotlivé citáty vytržené ze sou-

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 310. *Red.*

vislosti, ten snadno uvidí, jak soudruh Martov věc překrou-
 til. Už na 14. zasedání nezačíná *nikdo jiný než soudruh Popov*
 polemizovat *proti názorům soudruha Akimova*, jenž chce „na
 nejvyšším místě strany hájit ‚nejpřísnější centralizaci‘, *aby*
byl oslaben vliv ústředního orgánu“ (s. 154, podtrženo mnou),
 „v čemž vlastně tkví celý smysl takového (Akimovova)
 systému“. „Já takovou centralizaci,“ dodává soudruh Po-
 pop, „nejen nehájím, ale jsem odhodlán všemožně proti
 ní bojovat, protože je to *praporek oportunismu*.“ To je tedy *kořen*
 tolik diskutované otázky o převaze ústředního orgánu nad
 ústředním výborem, a není tedy divu, že soudruh Martov
musí teď mlčet o tom, jak otázka ve skutečnosti vznikla.
Dokonce ani soudruh Popov nemohl nevidět *oportunistický*
 charakter těchto Akimovových řečí o převaze ústředního
 orgánu*, a aby se od Akimova náležitě distancoval, pro-
 hlašoval soudruh Popov *kategoricky*: „Nechť jsou v tomto
 ústředí (radě) tři členové za redakci a dva členové za ÚV.
Tato otázka je druhořadá (podtrženo mnou), ale důležité je,
 aby vedení, nejvyšší vedení strany, vycházelo z jednoho
 zdroje“ (s. 155). Soudruh Akimov namítá: „Podle návrhu
 je ústřednímu orgánu zajištěna v radě převaha již proto, že
 složení redakce je stálé, kdežto složení ÚV se mění“ (s. 157),
 což je argument týkající se jen „stálosti“ *zásadního* vedení
 (to je normální a žádoucí), a nikoli „převahy“ ve smyslu
 vměšování se nebo ohrožování samostatnosti. Soudruh Po-

* Ani soudruh Popov, ani soudruh Martov se neostýchali nazývat
 soudruha Akimova oportunistou a cítili se uraženi a pobouřeni teprve
 tehdy, když byli *sami* tímto názvem označeni, a to právem, kvůli
 „rovnoprávnosti jazyků“ nebo kvůli prvnímu článku. Soudruh Akimov,
 v jehož stopách soudruh Martov kráčel, uměl si však na sjezdu strany
 zachovat více důstojnosti a odvahy než soudruh Martov a spol. na
 sjezdu Ligy. „Nazývají mě tu,“ prohlásil soudruh Akimov na sjezdu
 strany, „oportunistou: osobně považuji tento výraz za hanlivý a uráž-
 livý a myslím, že si ho naprosto nezasluhuji; neprotestuji však proti
 tomu“ (s. 296). Možná že soudruh Martov a Starověr navrhovali sou-
 druha Akimovi, aby podepsal jejich protest proti lživému obvinění
 z oportunismu, ale soudruh Akimov to odmítl?

pov, jenž tehdy ještě nepatřil k „menšině“, která svou nespokojenost se složením ústředních institucí zakrývá klepy o nesamostatnosti ÚV, odpovídá soudruhu Akimovovi zcela rozumně: „Navrhuji pokládat ji (radu) za vedoucí ústředí strany, a pak *vůbec nezáleží na tom, bude-li v radě více zástupců ústředního orgánu nebo ÚV*“ (s. 157—158. Podtrženo mnou).

Když se na 25. zasedání znovu jednalo o složení rady, navázal soudruh Pavlovič na dřívější diskusi a vyslovil se pro převahu ústředního orgánu nad ÚV „vzhledem ke stálosti ústředního orgánu“ (264), přičemž měl na mysli právě *princiální* stálost, jak to také pochopil soudruh Martov, který mluvil ihned po soudruhu Pavlovičovi, neboť považoval za zbytečné „zajišťovat převahu jedné instituce nad druhou“, a poukazoval na to, že by jeden z členů ÚV mohl být v cizině: „Tím se do jisté míry zachová *princiální* stálost ÚV“ (264). Tady ještě není ani stopy po demagogickém *směšování* otázky *princiální* stálosti a její ochrany s ochranou samostatnosti a nezávislosti ÚV. Toto směšování, jež se *po sjezdu* div nestalo hlavním trumfem soudruha Martova, prosazoval *na sjezdu* houževnatě *pouze soudruh Akimov*, který *tehdy ještě* také mluvil o „arakčejevovském duchu stanov“ (268), o tom, že „*budou-li v radě strany tři členové ústředního orgánu, stane se z ÚV pouhý vykonavatel vůle redakce*“ (podtrženo mnou). „Tři osoby žijící v cizině dostanou právo neomezeně (!!) rozhodovat o práci celé (!!) strany. O jejich bezpečnost je postaráno, a tak je jejich moc doživotní“ (268). Proti těmto naprosto nesmyslným a demagogickým frázím, které zaměňují *ideové vedení za vměšování se do práce celé strany* (a které *po sjezdu* poskytly laciné heslo soudruhu Axelrodovi s jeho řečmi o „teokracii“¹¹⁰)[1] — *proti nim* vznesl opět námitky soudruh Pavlovič, jenž zdůraznil, že je „pro pevnost a čistotu těch zásad, jejichž představitelkou je Jiskra. Tím, že dávám převahu redakci ústředního orgánu, upevňuji tyto zásady“ (268).

Tak je to ve skutečnosti s otázkou tolik diskutované převahy ústředního orgánu nad ÚV. Tato slavná „neshoda

v principech“ mezi soudruhem Axelrodem a Martovem není nic jiného než *opakování oportunistických a demagogických frází soudruha Akimova*, frází, jejichž pravou povahu viděl jasně dokonce i soudruh Popov, a viděl ji už tehdy, kdy ještě nebyl poražen v otázce složení ústředních institucí!

Závěry z jednání o složení rady: přes pokusy soudruha Martova dokázat ve Stavu obležení, že můj výklad v Dopisu redakci^[68] byl plný rozporů a že byl nesprávný, sjezdový protokol jasně dokazuje, že tato otázka je ve *srovnání* s prvním článkem skutečně jen *detail*, že prohlášení ve stati *Náš sjezd*^[102] (Jiskra č. 53) o tom, že jsme se prý „téměř výhradně“ přeli o organizaci ústředních institucí strany, bylo *úplně překroucené*. Toto překroucení volá do nebe tím spíš, že autor stati *se úplně vyhnul sporům o první článek*. Dále, protokol rovněž potvrzuje, že vyhraněné rozeskupení jiskrovců v otázce složení rady neexistovalo: k hlasování podle jmen delegátů nedošlo, Martov se rozchází s Paninem, já se shoduji s Popovem, Jegorov a Gusev stojí mimo atd. A nakonec, mé poslední tvrzení^[53] (na sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie^[152]), že koalice martovovců s protijiskrovcí sílila, *se rovněž potvrzuje* obratem soudruhů Martova a Axelroda k soudruhu Akimovovi i v této otázce, obratem, který je dnes zřejmý všem.

k) KONEC DISKUSE O STANOVÁCH.
KOOPTACE
DO ÚSTŘEDNÍCH INSTITUCÍ.
ODCHOD DELEGÁTŮ
ČASOPISU RABOČEJE DĚLO

Z další diskuse o stanovách (26. zasedání sjezdu) stojí za zmínku jen otázka omezení pravomoci ústředního výboru,

kteřá osvĕtlila povahu *nynĕjších* útoků martovovců proti hypercentralismu. Soudruzi Jegorov a Popov usilovali o omezení centralismu ponĕkud pĕřsvĕdĕivĕji, nezávisle na vlastní nebo jimi prosazované kandidatuře. Navrhli už v komisi pro stanovy, aby právo ústředního výboru rozpouštĕt místní výbory bylo podmínĕno souhlasem rady a kromĕ toho omezeno na zvláštĕ uvedené případy (s. 272, pozn. 1[?]). Tři členové komise pro stanovy (Glebov, Martov a já) se vyslovili proti tomu a soudruh Martov hájil na sjezdu naše mínĕní (s. 273), namítal Jegorovovi a Popovovi, že „ÚV to stejnĕ projedná, než se odhodlá k takovému závažnému kroku, jako je rozpouštĕní organizace“. Vidíte tedy, že *tenkrát* byl soudruh Martov ještĕ hluchý k *ušelĕjakým* proticentralistickým snahám a že sjezd zamítl Jegorovův a Popovův návrh — jenže z protokolu se bohužel nedovídáme, jakým počtem hlasů.

Na sjezdu strany byl soudruh Martov rovnĕž „proti nahrazení slova ‚organizuje‘ (ÚV organizuje výbory atd. v šestém článku stanov) slovem ‚potvrzuje‘. Je nutné dát ÚV právo také organizovat,“ tvrdil *tenkrát* soudruh Martov, který ještĕ nedospĕl k vynikající myšlence, s kterou vyrukoval teprve na sjezdu Ligy, že potvrzování není zahrnuto v pojmu „organizovat“.

Kromĕ tĕchto dvou článků jsou sotva zajímavé ostatní již docela malicherné diskuse k jednotlivostem 5.—11. článku stanov (protokol, s. 273—276). Pak následuje 12. článek — otázka kooptace do všech stranických kolegií vĕbec a do ústředních institucí zvláštĕ. Komise navrhuje, aby kvalifikovaná většina, nutná pro kooptaci, byla zvýšena ze dvou třetin na čtyři pĕtiny. Referent (Glebov) navrhuje *jednomyslnou* kooptaci do ÚV. Soudruh Jegorov prohlašuje, že takové *komplikace* nejsou žádoucí, a je pro prostou většinu, není-li veto niĕím zdůvodněno. Soudruh Popov nesouhlasí ani s komisí, ani se soudruhem Jegorovem a žádá buď prostou většinu (bez práva veta), nebo jednomyslnost. Soudruh Martov nesouhlasí ani s komisí, ani s Glebovem, ani

s Jegorovem, ani s Popovem a je proti jednomyslnosti, proti $\frac{4}{5}$ (pro $\frac{2}{3}$), proti „vzájemné kooptaci“, tj. proti právu redakce ústředního orgánu protestovat proti kooptaci do ÚV a naopak (proti „právu vzájemné kontroly nad kooptací“).

Jak čtenář vidí, vzniká velmi pestré rozeskupení a názorové rozdíly div nedocházejí až k „individuálním“ zvláštnostem, neboť co hlas, to odlišný názor delegáta!

Soudruh Martov říká: „Uznávám, že je psychologicky nemožné spolupracovat s nepříjemnými lidmi. Pro nás je však také důležité, aby naše organizace byla životaschopná a akceschopná... Právo na vzájemnou kontrolu ÚV a redakce ústředního orgánu nad kooptací není nutné. Nejsem proti tomu, protože bych se domníval, že jeden z nich není kompetentní ve sféře činnosti druhého. Nikoli! Redakce ústředního orgánu by například mohla ústřednímu výboru dobře poradit, je-li vhodné přijmout například pana Naděždina do ÚV. Jsem proti tomu, protože nechci, aby došlo k průtahům vyvolávajícím vzájemné rozčilování.“

Na to mu namítám: „To jsou dvě otázky. První se týká kvalifikované většiny, a já jsem proti návrhu snížit ji ze $\frac{4}{5}$ na $\frac{2}{3}$. Vznášet zdůvodněný protest je neuvážené a já jsem proti tomu. Nesrovnatelně závažnější je druhá otázka — o právu ústředního výboru a ústředního orgánu vzájemně kontrolovat kooptaci. Souhlas obou ústředí je nezbytnou podmínkou shody. Zde se jedná o roztržku mezi dvěma ústředními institucemi. Kdo si nepřeje rozkol, musí usilovat o shodu. Ze života strany víme, že někteří lidé vyvolávali rozkol. Je to otázka zásadní, velmi důležitá, neboť na ní může záviset celý budoucí osud strany“ (276—277)*. Tak zněl přesně konspekt mého vystoupení zapsaný na sjezdu, toho vystoupení, kterému soudruh Martov přikládá velký význam. Škoda jen, že Martov mu sice přikládá velký význam, ale přitom si nedal práci uvést jej do souvislosti s celou diskusí a s celkovou politickou situací na sjezdu, za které byl tento příspěvek pronesen.

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 310—311. Red.

Především je tu otázka: proč jsem se ve svém původním návrhu^[78] (viz stránku 394, článek 11)* spokojil se dvěma třetinami a nežádal vzájemnou kontrolu nad kooptací do ústředních institucí? Soudruh Trockij^[79], který mluvil po mně (s. 277), také okamžitě tuto otázku nadhodil.

Odpověď na tuto otázku dává mé vystoupení^[53] na sjezdu Ligy^[152] a dopis soudruha Pavloviče^[36] o II. sjezdu. První článek stanov „rozbil džbán“, zatímco jej bylo třeba „zadrátovat“ — řekl jsem na sjezdu Ligy. To znamenalo za prvé, že v čistě teoretické otázce se Martov projevil jako oportunist a že Liber a Akimov *obhajovali* jeho chybu. To znamenalo za druhé, že koalice martovovců (tj. nepatrné menšiny jiskrovců) s protijiskrovcí jim skýtala *většinu na sjezdu* při prosazování personálního složení ústředních institucí. A já jsem zde mluvil právě o *personálním složení* ústředních institucí, když jsem zdůrazňoval nutnost souladu a *varoval před „lidmi, kteří vyvolávali rozkol“*^[86]. Tato výstraha měla skutečně velký zásadní význam, protože organizace Jiskry (nesporně kompetentnější v otázce personálního složení ústředních institucí, jakožto organizace, která nejlépe zná všechno z praxe, i všechny kandidáty) uplatnila v této otázce již svůj poradní hlas a přijala nám známé usnesení o kandidaturách, které u ní vyvolávaly obavy. Jak morálně, tak i meritorně (tj. co do kompetentnosti rozhodování) měla sehrát organizace Jiskry v této choulostivé věci rozhodující úlohu. Ale *formálně* měl soudruh Martov samozřejmě plné právo odvolat se *proti* většině organizace Jiskry na Libery a Akimovy. Soudruh Akimov ve skvělém vystoupení k prvnímu článku řekl však nadmíru jasně a rozumně, že vidí-li mezi jiskrovcí neshodu, pokud jde o způsoby, jak dosáhnout společného, jiskrovského cíle, *hlasuje* vědomě a úmyslně *pro horší způsob*, neboť jeho, Akimovovy cíle jsou ve srovnání s cíli jiskrovců diametrálně protichůdné. Nemohlo být tedy *žádné pochyby* o tom, že dokonce nezávisle

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 276. *Red.*

na vůli a vědomí soudruha Martova bude podporováno Libery a Akimovy *právě horší složení ústředních institucí*. Ti *mohou hlasovat*, ba musí hlasovat (soudě nikoli podle jejich slov, ale podle jejich *činů*, podle jejich hlasování o prvním článku) *právě pro* onu kandidátní listinu, která je příslibem, že tam budou zastoupeni „lidé, kteří vyvolávali rozkol“, hlasovat tak *právě proto*, aby „vyvolali rozkol“. Jaký tedy div, že jsem za takové situace mluvil o zásadně důležité otázce (soulad dvou ústředních institucí), na níž může záviset celý budoucí osud strany?

Ani jeden sociální demokrat, který jen trochu zná ideje jiskrovců, plány a dějiny jejich hnutí, který tyto ideje sebed méně upřímně sdílel, nemohl ani na chvíli zapochybovat o tom, že liberovské a akimovovské řešení sporu uvnitř organizace Jiskry o složení ústředních institucí bylo formálně správné, ale mělo ty *nejhorší* možné výsledky. Proti těmto nejhorším možným výsledkům bylo nutné *bojovat*.

Vzniká otázka: Jak bojovat? Nebojovali jsme ovšem za pomoci hysterie a skandálů, nýbrž prostředky *zcela loajálními a zcela oprávněnými*: uvědomovali jsme si, že jsme v menšině (stejně jako při projednávání prvního článku), a proto *jsme usilovali o to, aby sjezd chránil práva menšiny*. Když jsme se *octli v menšině ve věci personálního složení ústředních institucí*, začali jsme hájit i velmi přísné požadavky na kvalifikovanou většinu při přijímání členů ($\frac{4}{5}$ místo $\frac{2}{3}$), i jednomyslnost při kooptaci, i vzájemnou kontrolu nad kooptací do ústředních institucí. Tento fakt neustále ignoruje každý Ivan a každý Petr, kteří rádi pronášejí soudy a výtky na adresu sjezdu povrchně, po dvou přátelských besedách, aniž vážně prostudovali *celý* protokol a všechny „výpovědi“ zúčastněných osob. Každý, kdo má dobrou vůli tento protokol a tyto výpovědi svědomitě prostudovat, dospěje nevyhnutelně k faktu, který jsem uvedl: *jádrem* sporu je *za dané situace na sjezdu* *právě otázka personálního složení ústředních institucí*, a přísnější kontroly jsme se domáhali *právě proto*, že jsme byli v menšině, že jsme chtěli „zadržovat

džbán“ rozbitý Martovem za jáсотu a radostné účasti Liberů a Akimovů.

„Kdyby tomu tak nebylo,“ říká o této situaci na sjezdu soudruh Pavlovič, „nezbývalo by nic jiného než předpokládat, že když jsme navrhovali bod o jednomyslnosti při kooptaci, měli jsme na mysli své odpůrce, protože pro stranu mající převahu v určité instituci je jednomyslnost nejen zbytečná, nýbrž i nevýhodná“ (Dopis o II. sjezdu^[36], s. 14). Dnes se však až přespříliš snadno zapomíná na to, jak události za sebou následovaly, zapomíná se, že *po celou dobu sjezdu* byla nynější menšina většinou (díky účasti Liberů a Akimovů) a že právě do této doby spadá spor o kooptaci do ústředních institucí, jehož pozadím byl rozchod v organizaci Jiskry kvůli personálnímu složení ústředních institucí. Kdo si tuto okolnost ujasní, pochopí také vášnivost našich diskusí a nebude se divit ani onomu *zdánlivému* rozporu, že nějaké malicherné, dílčí neshody vyvolávají skutečně závažné, zásadní otázky.

Soudruh Dejč, který mluvil na téměř zasedání (s. 277), měl do značné míry pravdu, když prohlásil: „Není pochybnosti, že tento návrh počítá s danou situací.“ Opravdu, jen tehdy, když pochopíme *danou situaci* v celé její složitosti, můžeme pochopit skutečný význam sporu. A je nanejvýš důležité mít na paměti, že když jsme byli *my* v menšině, hájili jsme práva menšiny *takovými metodami*, které musí každý evropský sociální demokrat uznat za oprávněné a přípustné, totiž tím, že jsme se na sjezdu dožadovali přísnější kontroly nad personálním složením ústředních institucí. Stejně tak měl do značné míry pravdu i soudruh Jegorov, když také na sjezdu, ale na jiném zasedání, prohlásil: „Velmi se divím, když zase slyším, jak se v diskusi někdo odvolává na zásady“ ... (To bylo řečeno při volbách do ÚV, na 31. zasedání sjezdu, tj. nemýlím-li se, ve čtvrtek ráno, kdežto 26. zasedání, o něž nyní jde, bylo v pondělí večer.) „...Každému je snad jasné, že v posledních dnech se žádná z diskusí netočila kolem toho či onoho zásadního

pojetí, nýbrž výhradně kolem toho, jak buď zajistit, aby se určitá osoba dostala do ústředních institucí, anebo tomu zabránit. Přiznejme si, že na tomto sjezdu se už dávno nedbá o zásady, a nazývejme věci pravými jmény. (Všeobecný smích. Muravjov: „Prosím, aby se zaprotokolovalo, že soudruh Martov se smál.“) (S. 337.) Není divu, že jsme se, soudruh Martov a my všichni, hlasitě smáli stížností soudruha Jedorova, které byly opravdu k smíchu. Ano, „*v posledních dnech*“ se diskuse stále a stále *točily* kolem personálního složení ústředních institucí. To je pravda. To bylo na sjezdu skutečně *každému jasné* (a teprve *nyň* se menšina snaží tuto jasnou okolnost *zatemnit*). Pravda je koneckonců i to, že se věci mají nazývat pravými jmény. Ale pro pána boha, co to *má společného* s tím, že „se nedbá o zásady“?? Vždyť jsme se na sjezdu sešli právě *proto* (viz denní pořad sjezdu [143], s. 10), abychom si *v prvních dnech* pohovořili o programu, taktice, stanovách a vyřešili příslušné otázky a abychom si *v posledních dnech* (18.—19. bod pořadu jednání) pohovořili o personálním složení ústředních institucí a vyřešili *tyto* otázky. Když lidé využívají k boji o dirigentskou taktovku na sjezdu *posledních dní*, je to přirozené a zcela a naprosto oprávněné. (Když se však o taktovku perou až *po sjezdech*, pak je to ovšem handrkování.) Utrpěl-li někdo *na sjezdu* porážku, když šlo o personální složení ústředních institucí (jako soudruh Jedorov), *pak je prostě směšné* mluvit o tom, že „se nedbá o zásady“. Je proto pochopitelné, že se soudruhu Jedorovovi všichni smáli. Také je pochopitelné, proč soudruh Muravjov žádal, aby bylo zaprotokolováno, že se smál soudruh Martov: *když se soudruh Martov smál soudruhu Jedorovovi, smál se sám sobě...*

Nebude snad zbytečné doplnit ironickou poznámku soudruha Muravjova. Víme, že *po sjezdu* ujišťoval soudruh Martov kdekoho, že stěžejní úlohu v našem rozchodu sehrála právě otázka kooptace do ústředních institucí, že „většina staré redakce“ byla jednoznačně proti vzájemné

kontrole *kooptace do ústředních institucí*. Před sjezdem mi soudruh Martov, který souhlasil s mým návrhem na volbu dvou trojek s dvoutřetinovou kooptací do obou ústředí, o tom napsal: „Souhlasím s takovou formou vzájemné kooptace, ale musím zdůraznit, že po sjezdu se každý orgán bude doplňovat podle poněkud jiných zásad (*radil bych tak*: každý orgán kooptuje nové členy a zároveň oznámí svůj úmysl druhému orgánu: *ten může vznést protest a spor pak rozhodne rada*. Aby nenastaly průtahy, provádí se tato procedura s kandidáty navrženými předem, alespoň pro ÚV, z nichž se dá orgán doplnit už rychleji). Aby se zdůraznilo, že další kooptace se provádí způsobem, který bude určen stanovami strany, je třeba v článku 22* dodat: ... ,který také potvrzuje přijatá usnesení“ (podtrženo mnou).

Komentáře jsou zbytečné.

Když jsme vysvětlili význam situace, za které probíhal spor o kooptaci do ústředních institucí, musíme se stručně zmínit o příslušných *hlasováních*: *diskusí* se zabývat nemusíme, protože po Martovově a mém vystoupení, která jsem uvedl, následovaly pouze stručné repliky, které vyslechl jen nepatrný počet delegátů (viz protokol, s. 277—280). Na sjezdu Ligy tvrdil soudruh Martov o hlasování, že jsem se ve svém výkladu dopustil „hrubého překrucování“ (protokol Ligy, s. 60) „když jsem líčil boj kolem stanov“... (soudruh Martov mimoděk řekl velkou pravdu: po prvním článku se prudké spory točily právě *kolem stanov*)... „jako boj Jiskry proti martovovcům, kteří vstoupili do koalice s Bundem“.

Podívejme se na tento zajímavý problém „hrubého

* Jde o můj původní návrh Tagesordnungu sjezdu a o komentář k němu, který byl znám všem delegátům. V 22. článku tohoto návrhu se mluvilo právě o volbě dvou trojek do ústředního orgánu a do ústředního výboru, o „vzájemné kooptaci“ dvoutřetinovou většinou této šestky, o potvrzení této vzájemné kooptace sjezdem a o samostatné další kooptaci do ústředního orgánu a ústředního výboru.

překrucování“ blíže. Soudruh Martov spojuje hlasování o složení rady s hlasováním o kooptaci a uvádí⁷⁷ *osm* hlasování: 1. volby do rady po dvou členech za ústřední orgán a ústřední výbor — pro 27 (M), proti 16 (L), hlasování se zdrželo 7.* (Poznamenejme v závorce, že v protokolu, s. 270 se uvádí, že hlasování se zdrželo 8 delegátů, ale to je maličkost.) 2. Volba pátého člena rady sjezdem — pro 23 (L), proti 18 (M), 7 se zdrželo hlasování. 3. Nahrazování odstoupivších členů rady radou samou: proti 23 (M), pro 16 (L), 12 se zdrželo. 4. Jednomyslnost v ÚV: pro 25 (L), proti 19 (M), 7 se zdrželo. 5. Požadavek *jednoho* zdůvodněného protestu pro nepřijetí člena — pro 21 (L), proti 19 (M), 11 se zdrželo. 6. Jednomyslnost při kooptaci do ústředního orgánu — pro 23 (L), proti 21 (M), 7 se zdrželo. 7. Přípustnost hlasování o právu rady zrušit usnesení ústředního orgánu a ÚV o nepřijetí nového člena — pro 25 (M), proti 19 (L), 7 se zdrželo. 8. Příslušný návrh — pro 24 (M), proti 23 (L), zdrželi se 4. „*Žde zřejmé*“ — vyvozuje z toho soudruh Martov (protokol Ligy, s. 61) — „*jeden delegát Bundu hlasoval pro návrh, ostatní se zdrželi hlasování.*“ (Podtrženo mnou.)

Nyní se ptáme, proč soudruh Martov považuje za *zřejmé*, že bundovec hlasoval *pro něho, pro Martova*, když nejde o hlasování podle jmen delegátů?

Protože přihlíží *k počtu hlasujících*, a když tento počet svědčí o *účasti* Bundu na hlasování, pak on, soudruh Martov, nepochybuje, že *tato účast* byla v jeho, Martovův prospěch.

Kde je tu „hrubé překrucování“ z mé strany?

Celkem bylo 51 hlasů a bez bundovců 46, bez raboče-dělovců 43. *Sedmi* hlasování z osmi, uvedených soudruhem Martovem, se zúčastnilo 43, 41, 39, 44, 40, 44 a 44 delegátů, *jednoho* se účastnilo 47 delegátů (správněji hlasů), a tady sám soudruh Martov přiznává, že ho podporoval bundovec. Ukazuje se tedy, že obraz načrtnutý Martovem (a to neúplně, jak hned uvidíme) *jen potvrzuje a dokresluje moje*

* Písmena M a L v závorkách ukazují, na které straně jsem byl já (L) a na které Martov (M).

vyličení boje! Ukazuje se, že ve velmi mnoha případech bylo těch, kdo se zdrželi hlasování, *velmi mnoho*: a právě to svědčí o *poměrně* malém zájmu celého sjezdu o určité *dílčí otázky*, o tom, že v těchto otázkách se rozeskupení jiskrovců zcela nevyhranilo. Martovovo tvrzení, že bundovci „tím, že se zdržují hlasování, zřejmě pomáhají Leninovi“ (protokol Ligy, s. 62), *mluví právě proti Martovovi*: to znamená, že *je-dině* tehdy, když bundovci nebyli přítomni nebo když se zdrželi hlasování, mohl jsem někdy počítat s vítězstvím. Avšak pokaždé, když bundovci *myslí, že stojí za to* zasáhnout do boje, podporují soudruha Martova, a k takovému zásahu nedošlo *jen* ve výše uvedeném případě za účasti 47 delegátů. Kdo nahlédne do sjezdového protokolu, uvidí, že obraz soudruha Martova je *podivuhodně neúplný*. Soudruh Martov *jednoduše vynechal ještě všechny tři případy*, kdy se Bund *zúčastnil* hlasování, přičemž *ve všech těchto případech* byl soudruh Martov *samozřejmě* vítězem. Jsou to tyto případy: 1. Přijímá se pozměňovací návrh soudruha Fomina, aby kvalifikovaná většina byla ze $\frac{4}{5}$ snížena na $\frac{2}{3}$. Pro je 27, proti 21 (s. 278), bylo tedy odevzdáno 48 hlasů. 2. Byl přijat návrh soudruha Martova na odstranění vzájemné kooptace. Pro je 26, proti 24 (s. 279), bylo tedy odevzdáno 50 hlasů. A konečně — 3. byl zamítnut můj návrh, aby kooptace do ústředního orgánu a do ústředního výboru byla přípustná jen tehdy, když s ní souhlasí všichni členové rady (s. 280). Proti bylo 27, pro 22 (konalo se dokonce hlasování podle jmen delegátů, které však nebylo bohužel zaprotokolováno), takže bylo 49 hlasujících.

Závěr: když šlo o kooptaci do ústředních institucí, zúčastnili se bundovci *jen čtyř hlasování (tři, která jsem právě uvedl, s 48, 50 a 49 hlasujícími, a jednoho, uvedeného soudruhem Martovem, se 47 hlasujícími)*. *Při všech těchto hlasováních* zvítězil soudruh Martov. *Ukazuje se, že můj výklad je správný ve všech bodech*, i při poukazování na koalici s Bundem, i v konstatování poměrně *dílčího* charakteru otázek (spousta případů, kdy se velký počet delegátů zdržel hlasování),

i v tvrzení, že se rozeskupení jiskrovců zcela nevyhranilo (nehlasovalo se podle jmen delegátů; neobyčejně málo diskutujících).

Pokus soudruha Martova najít v mém výkladu rozpor je marný a nedůstojný, protože soudruh Martov vytrhl jednotlivá slovíčka a nedal si práci, aby podal ucelený obraz.

Poslední článek [54] stanov [118] věnovaný zahraniční organizaci vyvolal opět diskuse a hlasování, velice příznačné z hlediska vývoje rozeskupení na sjezdu. Šlo o uznání Ligy za zahraniční organizaci strany. Soudruh Akimov se samozřejmě ihned vzbouřil; připomínal, že zahraniční Svaz je potvrzen prvním sjezdem, a poukazoval na zásadní význam otázky. „Především upozorňuji,“ prohlásil, „že nepřikládám zvláštní praktický význam ani tomu, ani onomu řešení této otázky. Ideový boj, který dosud v naší straně probíhal, rozhodně ještě neskončil, bude pokračovat na jiných úrovních a za jiného seskupení sil... U 13. článku stanov se znovu a velmi ostře projevila tendence učinit z našeho stranického sjezdu sjezd frakční. Místo aby všichni sociální demokraté v Rusku byli v zájmu jednoty přinuceni podřídit se rozhodnutí stranického sjezdu a sjednotit všechny stranické organizace, navrhuje se sjezdu, aby byly rozpuštěny organizace menšiny a aby menšina byla donucena zmizet“ (281). Jak čtenář vidí, byla „kontinuita“, tak drahá soudruhovi Martovovi poté, co utrpěl porážku v otázce složení ústředních institucí, neméně drahá i soudruhovi Akimovovi. Avšak na sjezdu se lidé, kteří měřili dvojím loktem, rázně postavili proti soudruhu Akimovovi. Přesto, že byl přijat program, že byla uznána Jiskra a že byly přijaty téměř celé stanovy, dostává se na scénu právě ona „zásada“, kterou se Liga „zásadně“ odlišovala od Svazu. „Chce-li soudruh Akimov řešit tuto záležitost zásadně,“ volá soudruh Martov, „nemáme nic proti tomu; zvláště proto, že soudruh Akimov mluvil o možných kom-

binacích v boji proti dvěma směrům. Není třeba *sankcionovat vítězství jednoho směru* v tom smyslu (Všimněte si, že je to řečeno na 27. zasedání sjezdu!), abychom ještě jednou udělali Jiskřě kompliment na rozloučenou, nýbrž v tom smyslu, abychom *se definitivně rozloučili se všemi možnými kombinacemi, o nichž mluvil soudruh Akimov*“ (282. Podtrženo mnou).

Vzniká takový obraz: když byly všechny programové spory na sjezdu již za námi, *loučí se definitivně* soudruh Martov se všemi možnými kombinacemi..., dokud ještě neutrpněl porážku v otázce složení ústředních institucí! Soudruh Martov se na sjezdu „definitivně loučí“ s tou *možnou „kombinací“*, kterou velmi zdárně realizuje *hned druhý den po sjezdu. Již tehdy* se však ukázalo, že soudruh Akimov byl mnohem prozíravější než soudruh Martov; soudruh Akimov se odvolal na pětiletou práci „staré organizace strany, nazvané z vůle prvního sjezdu výborem“, a skončil velice jedovatým *prorockým* píchnutím: „Pokud jde o názor soudruha Martova, že mé naděje na vznik nového směru v naší straně jsou marné, musím říci, že *dokonce on sám mi dává naději*“ (s. 283. Podtrženo mnou).

Ano, je třeba přiznat, že soudruh Martov skvěle naplnil naděje soudruha Akimova!

Soudruh Martov následoval soudruha Akimova, když nabyl přesvědčení, že má pravdu, když byla porušena „kontinuita“ starého stranického kolegia, které působilo tři roky. Věru, soudruhu Akimovovi nepřišlo vítězství draho.

Na sjezdu však za soudruhem Akimovem stáli — a to důsledně — pouze soudruzi Martynov, Bruker a bundovci (8 hlasů). Soudruh Jegorov jakožto opravdový vůdce „středu“ jde zlatou střední cestou: souhlasí, jak vidíte, s jiskrovcí, „sympatizuje“ s nimi (s. 282) a *dokazuje sympatie návrhem* (s. 283), aby se nadhozená zásadní otázka vůbec obešla, *aby se pomlčelo* jak o Lize, tak o Svazu. Jeho návrh je zamítnut 27 hlasy proti 15. Zřejmě kromě protijiskrovců (8) hlasuje téměř celý „střed“ (10) se soudruhem Jegorovem (celkem bylo 42 hlasujících, takže mnozí se

zdrželi hlasování nebo *nebyli přítomni*, jak to často bývá při nezajímavých hlasováních, jejichž výsledek je *nesporný*). *Jakmile se však začne mluvit* o provádění *jiskrovských zásad v praxi*, ihned se ukáže, že „sympatie“ „středu“ jsou pouhá slova a že pro nás nebude odevzdáno více než třicet nebo něco přes třicet hlasů. Ještě názorněji se to ukázalo při diskusi o hlasování o Rusovově návrhu (aby Liga byla uznána za *jedinou* zahraniční organizaci). Protijiskrovci a „bláto“ zauímají již přímo *zásadní* stanovisko, jež přitom hájí soudruzi Líber a Jegorov, kteří prohlašují, že o návrhu soudruha Rusova se nemůže hlasovat, že je neoprávněný: „Umrtnuje všechny ostatní zahraniční organizace“ (Jegorov). A řečník, jenž se nechce podílet na „umrtvování organizací“, nejenže odmítá hlasovat, nýbrž dokonce odejde ze zasedacího sálu. Musíme však být k vůdci „středu“ *spravedliví*: projevil desetkrát více přesvědčení (ve svých chybných zásadách) a politické odvahy než soudruh Martov a spol. a zastával se „umrtvované“ organizace i *tehdy, když nešlo o jeho vlastní kroužek*, který utrpěl v otevřeném boji porážku.

Hlasování o návrhu soudruha Rusova se připouští 27 hlasy proti 15, a pak je návrh přijat 25 hlasy proti 17. Připočteme-li k těmto 17 hlasům hlas nepřítomného soudruha Jegorova, dostáváme *celkový počet (18) protijiskrovců a „středu“*.

Celý 13. článek stanov o zahraniční organizaci je přijat pouze *31 hlasy* proti 12 při šesti abstencích. S tímto číslem 31, které nám ukazuje přibližný počet jiskrovců na sjezdu, tj. lidí, kteří důsledně hájili a *v praxi* prosazovali názory Jiskry^[99], se setkáváme při rozboru sjezdových hlasování (pořadí otázky Bundu, incident s organizačním výborem, rozpuštění skupiny Južnyj rabočij a dvě hlasování o agrárním programu) už alespoň *pošesté*. A soudruh Martov nás chce vážně přesvědčit, že není žádný důvod, aby se vyzvedala taková „úzká“ skupina jiskrovců!

Musíme také poznamenat, že přijetí 13. článku stanov

vyvolalo mimořádně charakteristickou diskusi o prohlášení soudruhů Akimova a Martynova, že „odmítají účastnit se hlasování“ (s. 288). Byro sjezdu jednalo o tomto prohlášení a rozhodlo — naprosto správně — že ani přímé rozpuštění Svazu by jeho delegátům nedávalo právo odmítnout účast na jednáních sjezdu. Odmítnout hlasovat je absolutně nenormální a nepřijatelné — takové bylo stanovisko, jež spolu s byrem zaujal celý sjezd, včetně oněch menšinových jiskrovců, kteří na 28. zasedání *rozhořčeně odsuzovali to, co sami dělali na 31. zasedání!* Když soudruh Martynov začal hájit své prohlášení (s. 291), postavili se proti němu Pavlovič i Trockij, i Karskij a Martov. Soudruh Martov si zvlášť jasně uvědomoval povinnosti nespokojené menšiny (Dokud se sám neocítl v menšině!) a zvlášť poučně o nich řekl. „Buď jste účastníky sjezdu,“ vykřikoval na adresu Akimova a Martynova, „a pak jste *povinni* účastnit se *všech* jeho jednání,“ (podtrženo mnou; tehdy soudruh Martov v podřízení menšiny většině ještě neviděl formalismus a byrokratismus!) „nebo nejste jeho účastníky, a pak nemůžete být přítomni na zasedání... Delegáti Svazu mě svým prohlášením nutí, abych jim položil dvě otázky: Jsou členy strany a účastníky sjezdu?“ (s. 292).

Soudruh Martov poučuje soudruha Akimova o povinnostech člena strany! Avšak ne nadarmo řekl již soudruh Akimov, že vkládá jisté naděje v soudruha Martova... Těmto nadějím bylo souzeno, aby se splnily, ale teprve *po* Martovově porážce ve volbách. Když nešlo přímo o něj, ale o jiné, byl soudruh Martov hluchý i tehdy, když se ozvala hrůzostrašná slova „výjimečný zákon“, *kterých poprvé užil* (nemýlím-li se) *soudruh Martynov*. „Vysvětlení, kterého se nám dostalo,“ odpovídá soudruh Martynov těm, kdo na něho naléhali, aby odvolal své prohlášení, „neobjasnilo, zda usnesení bylo zásadní, nebo zda to bylo *výjimečné opatření* proti Svazu. V tomto případě máme za to, že je to urážka Svazu. Soudruh Jegorov měl stejně jako my dojem, že je to *výjimečný zákon* (podtrženo mnou) proti Svazu, a proto dokonce ode-

šel ze zasedacího sálu“ (295). Jak soudruh Martov, tak soudruh Trockij se spolu s Plechanovem energicky postavili proti hloupé, *skutečně hloupé* myšlence vidět v hlasování sjezdu *urážku*, a soudruh Trockij při obhajobě rezoluce^[168], kterou přijal sjezd na jeho návrh (takže soudruzi Akimov a Martynov mohou být úplně spokojeni), ujišťuje, že „rezoluce má zásadní, nikoli šosácký charakter, a *nám není nic po tom, že se pro ni někdo urazil*“ (s. 296). Velmi brzy se však ukázalo, že kroužkaření a šosáctví jsou v naší straně ještě příliš silné a že hrdá slova, která jsem podtrhl, byla prázdnou, halasnou frází.

Soudruzi Akimov a Martynov odmítli odvolat své prohlášení a odešli ze sjezdu za všeobecného volání delegátů: „To je úplně zbytečné!“

1) VOLBY. KONEC SJEZDU

Po schválení stanov přijal sjezd rezoluci o oblastních organizacích, řadu rezolucí o jednotlivých organizacích strany a po velmi poučné diskusi o skupině Južnyj rabočij, kterou jsem analyzoval výše, přešel k otázce voleb do ústředních institucí strany.

Víme už, že organizace Jiskry, od níž celý sjezd očekával autoritativní doporučení, se v této otázce rozštěpila, protože *menšina* organizace se chtěla na sjezdu v otevřeném a svobodném boji pokusit, zda se jí nepodaří získat *většinu*. Víme také, že již dávno před sjezdem a na sjezdu byl všem delegátům znám plán *obnovení* redakce volbou dvou trojek do ústředního orgánu a do ústředního výboru. Abychom si objasnili sjezdovou diskusi, podívejme se na tento plán podrobněji.

Uvádím přesné znění mého komentáře k návrhu Tagesordnungu sjezdu, kde byl plán* vyložen: „Sjezd volí tři osoby do redakce ústředního orgánu a tři do ústředního

* Viz můj Dopis redakci Jiskry ^[68], s. 5, a protokol Ligy ^[168], s. 53.

výboru. Těchto šest osob *společně*, dvoutřetinovou většinou, v případě potřeby kooptuje další členy do redakce ústředního orgánu i do ústředního výboru a podává sjezdu příslušnou zprávu. Jakmile sjezd tuto zprávu schválí, provádí další kooptaci redakce ústředního orgánu a ústřední výbor samostatně.“^[74]

Tento text vysvětluje plán naprosto jednoznačně a nedvojsmyslně: znamená *obnovení* redakce *za účasti* nejvlivnějších pracovníků, kteří řídí praktickou činnost. Oba rysy tohoto plánu, o nichž jsem se zmínil, jsou ihned jasné každému, kdo si dá práci jen trochu pozorně pročíst citovaný text. V dnešní době je však nutné široce vysvětlovat i nejjzákladnější věci. Plán znamená právě *obnovení* redakce, ne nutnost rozšířit, ani nutnost snížit počet jejích členů, nýbrž právě její obnovení, protože otázka případného rozšíření nebo zúžení zůstává *otevřena*: kooptovat se má jediné v případě *nutnosti*. Mezi návrhy různých osob na obnovení redakce byly i plány na eventuální snížení i zvýšení počtu členů redakce na sedm (sedmičku jsem osobně vždy pokládal za mnohem účelnější než šestku), či dokonce na zvýšení tohoto počtu na jedenáct (považoval jsem to za možné v případě pokojného sjednocení se všemi sociálně demokratickými organizacemi vůbec, zejména s Bundem a s polskou sociální demokracií). Avšak to hlavní, nač ti, kdo mluví o „trojce“, obvykle zapomínají, je *požadavek, aby se členové ÚV účastnili rozhodování o další kooptaci do ústředního orgánu*. Ani jeden soudruh z celého množství členů organizace a sjezdových delegátů „menšiny“, kteří tento plán znali a schválili jej (schválili buď výslovným souhlasem, nebo mlčením), si nedal práci, aby vysvětlil význam tohoto požadavku. Za prvé, proč byla za východisko pro obnovení redakce vzata právě trojka a jediné trojka? Bylo by zřejmě *naprosto nesmyslné*, kdyby se myslelo *výhradně* nebo aspoň hlavně na *rozšíření* kolegia, kdyby toto kolegium bylo pokládáno za skutečně „harmonické“. Bylo by divné, kdyby se při rozšíření „harmonického“ kolegia *nevycházelo* z celého tohoto

kolegia, nýbrž jen z *jeho části*. Je zřejmé, že *všichni* členové kolegia *nebyli* považováni za úplně způsobilé posoudit a *vyřešit* obnovu jeho složení a přeměnu starého redakčního kroužku ve *stranickou instituci*. Je zřejmé, že dokonce i ti, kdo si sami osobně přáli obnovení redakce tím, že by byla rozšířena, pokládali staré složení za neharmonické, neodpovídající ideálu stranické instituce, protože jinak by nemělo smysl kvůli rozšíření šestky zúžit ji *předem* na *trojku*. Opakuji: je to samozřejmě jasné a pouze přechodné zkomplikování otázky „osobními zájmy“ mohlo způsobit, že se na to zapomnělo.

Za druhé, z výše uvedeného textu je patrné, že ani *souhlas všech tří členů ústředního orgánu* by ještě nestačil k rozšíření trojky. Na to se rovněž vždycky zapomíná. Ke kooptaci jsou potřebné dvě třetiny ze *šesti*, tj. *čtyři* hlasy; stačilo by tedy jen, aby tři zvolení členové ÚV vyslovili své „veto“, a *žádné rozšíření trojky by nebylo možné*. Naopak, kdyby i dva členové ze tří členů redakce ústředního orgánu byli proti další kooptaci, mohla by se kooptace za souhlasu všech tří členů ÚV přece jen provést. Je tedy zřejmé, že zde byla snaha dát při přeměně starého kroužku ve stranickou instituci *rozhodující* hlas pracovníkům, kteří řídí praktickou práci a které volí sjezd. Které asi soudruhy jsme přítom měli na mysli, je vidět z toho, že redakce před sjezdem jednomyslně zvolila jako sedmého člena soudruha Pavloviče pro případ, že bude třeba na sjezdu vystoupit jménem redakční rady; kromě soudruha Pavloviče byl na místo sedmého navrhován jeden starý člen organizace Jiskry a člen organizačního výboru, *kteřý byl potom zvolen do ÚV*.¹¹¹

Plán volby dvou trojek tedy jasně počítal: 1. s obnovením redakce, 2. s tím, že z ní budou odstraněny některé rysy starého kroužkaření, které není ve stranické instituci na místě (kdyby nebylo třeba nic odstraňovat, nebylo by ani třeba vymýšlet základní trojku!), a konečně — 3. s odstraněním „teokratických“ rysů publicistického kolegia (odstranily by se tím, že by *k řešení* o rozšíření trojky byli při-

zvání význační praktikové. Tento plán, který znali všichni redaktori, se opíral zřejmě o *zkušenosti z tříleté práce a plně* odpovídal zásadám revoluční organizace, které důsledně prosazujeme: v období *roztržiténosti*, kdy vystoupila Jiskra, vznikaly jednotlivé skupiny často náhodně a živelně a nutně se u nich projevovaly některé škodlivé rysy kroužkaření. Vytvoření strany předpokládalo, že tyto rysy budou odstraněny, a vyžadovalo, aby byly odstraněny; bylo *nezbytné*, aby se na tomto odstranění podíleli význační praktikové, protože někteří členové redakce *vždycky* řídili organizační záležitosti a do systému stranických institucí nemělo být začleněno pouze kolegium publicistů, nýbrž i kolegium politických vůdců. Z hlediska běžné politiky Jiskry bylo stejně přirozené i to, že jsme volbu základní trojky přenechali sjezdu: připravovali jsme sjezd krajně *obezřetně*, čekali jsme, až budou *úplně* vyjasněny sporné zásadní otázky programu, taktiky i organizace; *nepochybovali jsme*, že sjezd bude *jiskrovský*, to jest, že obrovská většina bude v těchto základních otázkách solidární (o tom částečně svědčily i rezoluce o uznání Jiskry za vedoucí orgán); *musili jsme* proto přenechat soudruhům, na jejichž bedrech spočívala veškerá práce s propagováním idejí Jiskry a s přípravou přeměny Jiskry ve stranu, přenechat *jim samým*, aby rozhodli o nejvhodnějších kandidátech do nové stranické instituce. *Pouze tímto* přirozeným charakterem plánu „dvou trojek“, *pouze tím*, že *plně odpovídal* veškeré politice Jiskry a všemu tomu, co o Jiskře věděly osoby alespoň poněkud obeznámené s věcí, *lze vysvětlit*, že tento plán byl všeobecně schválen a že vůbec neexistoval žádný jiný plán, který by mu konkuroval.

A tak také soudruh Rusov na sjezdu především navrhl, aby byly zvoleny *dvě trojky*. Stoupenci Martova, *kteří nás písemně informoval*, že tento plán *souvisí se lživým obviněním z oportunistu*, *nepomysleli ovšem* ani na to, aby se místo sporu o šestce a trojce zeptali, zda toto obvinění bylo oprávněné, či neoprávněné. *Žádný z nich se o tom ani nezminil!* *Žádný z nich se neodhodlal říci ani slovo* o zásadních názorových od-

stínech ve věci šestky a trojky. Dali přednost běžnější a la-
cinější metodě, totiž apelovat na *lítost*, odvolávat se na
možnou křivdu, tvářit se, jako by *záležitost s redakcí byla vyřešena*
již tím, že Jiskra byla jmenována ústředním orgánem. Ten-
to poslední argument, jež uplatnil soudruh Kolcov proti
soudruhu Rusovovi, je *vyložená lež*. Na pořad sjezdu^[143]
byly — samozřejmě že ne náhodou — zařazeny dva zvláštní
body (viz protokol^[7], s. 10): bod 4 — Ústřední orgán strany
a bod 18 — Volba do ÚV a do redakce ústředního orgánu.
To za prvé. Za druhé, při jmenování ústředního orgánu
všichni delegáti kategoricky prohlašovali, že se tím *nepo-*
tvzuje redakce, nýbrž jedině zaměření listu*, a proti těmto
prohlášením *nikdo neprotestoval*.

Prohlášení, že potvrzením určitého orgánu sjezd v pod-
statě už potvrdil i redakci — toto prohlášení, které mnoho-
krát opakovali stoupenci menšiny (Kolcov, s. 321, Posa-
dovskij, tamtéž, Popov, s. 322, a mnozí jiní) — bylo tedy
fakticky vysloveně nesprávné. Byl to každému zřejmý *manévr*,
který kryje *ústup* z pozice zaujaté v době, kdy v záležitosti
složení ústředních institucí mohli být *všichni* ještě *skutečně*
nestranní. Tento ústup nebylo možné ospravedlnit ani zá-
sadními důvody (neboť vytyčit *na sjezdu* otázku „lživého
obvinění z oportunistu“ bylo příliš *nevýhodné* pro menšinu,
která se o tom také *ani nezminila*), ani odvoláváním se na

* Viz protokol, s. 140, projev *Akimova*: „...řikají mi, že o volbách
ústředního orgánu budeme mluvit na konci,“ příspěvek *Muravjovův*
namířený proti *Akimovovi*, který si „příliš bral k srdci otázku budoucí
redakce ústředního orgánu“ (s. 141), *Pavlovičův* příspěvek o tom, že jsme
jmenováním orgánu získali „konkrétní materiál, s nímž můžeme pro-
vádět ty operace, o které se tak stará soudruh *Akimov*“, i o tom, že
o „podřízení“ Jiskry „usnesením strany“ nemůže být nejmenší po-
chybnosti (s. 142); příspěvek *Trockého*: „Jestliže nepotvrzujeme redak-
ci, co potvrzujeme v Jiskře? ... Nikoliv název, nýbrž zaměření ... nikoli
název, nýbrž prapor“ (s. 142); *Martymovův* příspěvek: „... Domnívám
se, stejně jako mnozí jiní soudruzi, že při jednání o uznání Jiskry jakožto
listu určitého zaměření za náš ústřední orgán se teď nemáme zabývat
způsobem volby nebo potvrzením její redakce; o tom budeme mluvit
později, na příslušném místě denního pořadu...“ (s. 143).

faktické údaje o skutečné akceschopnosti šestky nebo trojky (neboť již pouhá zmínka o těchto údajích by byla poskytla spoustu materiálu proti menšině). Nezbylo než vytáčet se *frází* o „sladěném celku“, o „harmonickém kolektivu“, o „sladěném a vykrytalizovaném celku“ apod. Není divu, že takové argumenty byly ihned nazvány pravým jménem: „*ubohá slova*“ (s. 328).¹ Už sám plán trojky jasně svědčil o nedostatku „harmoničnosti“ a dojmy, které získali delegáti během společných jednání, jež trvala déle než měsíc, jim zřejmě poskytly spoustu materiálu, aby si mohli utvořit *samostatný* úsudek. Když soudruh Posadovskij učinil narážku (neopatrnou a ze svého hlediska neuváženou: viz s. 321 a 325 o tom, že „obrazně“ použil výrazu „třetí plocha“), na tento materiál, prohlásil soudruh Muravjov přímo: „Podle mého mínění většina sjezdu za této situace naprosto jasně vidí, že takové* třetí plochy nesporně existují“ (s. 321). Menšina chtěla slova „třetí plocha“ (která začal užívat Posadovskij, a ne Muravjov) chápat výhradně ve smyslu něčeho osobního a neodhodlala se zvednout rukavici, kterou hodil soudruh Muravjov, neodhodlala se uplatnit *ani jeden podstatný* argument na obhajobu šestky. Došlo ke sporu, který byl náramně komický pro svou neplodnost: většina (ústý soudruha Muravjova) prohlašuje, že *si naprosto jasně uvědomuje* skutečný význam šestky a trojky, kdežto menšina o tom vůbec nechce slyšet a ujišťuje, že „*ne-máme možnosti* pouštět se do rozboru“. Většina nejenže považuje za možné pustit se do rozboru, ale už se „do rozboru pustila“ a mluví o výsledcích rozboru, které jsou pro ni *úplně jasné*, kdežto menšina se zřejmě *rozboru bojí* a zastírá to

* Jaké „třetí plochy“ měl soudruh Posadovskij na mysli, jsme se na sjezdu nakonec ani nedověděli. Soudruh Muravjov sám na témž zasedání (s. 322) popíral, že jeho myšlenka byla správně tlumočena, a při ověřování protokolu přímo prohlásil, že „mluvil o těch třecích plochách, které se projevíly ve sjezdových diskusích k různým otázkám, o třecích plochách zásadního rázu, jež jsou nyní bohužel už faktem, který nikdo nepopře“ (s. 353).

jen „ubohými slovy“. Většina radí, aby „se přihlíželo k tomu, že náš ústřední orgán není jen publicistickou skupinou“, většina „chce, aby v čele ústředního orgánu stály zcela určité osoby, sjezdu známé, osoby vyhovující požadavkům, o nichž jsem mluvil“ (tj. právě nejen požadavkům publicistickým, s. 327, příspěvek soudruha Langeho). Menšina se zase nemůže odhodlat zvednout rukavici a nezmiňuje se ani slůvkem o tom, kdo se podle jejího mínění hodí pro kolegium nejen publicistické, kdo je onou „zcela určitou a sjezdu známou“ veličinou. Menšina se nadále schovává za tolik vychvalovanou „harmoničnost“. A nejen to. Menšina přichází dokonce s takovými argumenty, které jsou v zásadě absolutně nesprávné, a proto právem vyvolávají rozhodný odpor. Jak vidíte, „sjezd nemá ani mravní, ani politické právo rozdělit redakci“ (Trockij, s. 326), „je to příliš choulostivá (sic!) otázka“ (týž), „*jaké stanovisko mají nezvolení členové redakce zaujmout k tomu, že sjezd je nadále nechce mít mezi členy redakce?*“ (Carjov, s. 324)*.

Takové argumenty nakonec vnesly do celé záležitosti jen pocity *litości a křivdy*, protože přímo přiznávaly bankrot skutečně zásadních a skutečně politických argumentů. A většina ihned charakterizovala tuto formulaci otázky *přiléhavým* slovem: *šosáctví* (soudruh Rusov). „Z úst revolucionářů,“ právem prohlásil soudruh Rusov, „se ozývají podivné řeči, které jsou v příkrém rozporu s pojmem stranické práce, stranické etiky. Hlavní důvod, který uvádějí odpůrci volby trojek, není nic jiného než *čistě šosácký názor na záležitost strany*“ (všude podtrženo mnou) ... „Budeme-li na všechno pohlížet z tohoto hlediska, které není hlediskem stranickým, nýbrž *šosáckým*, budeme při volbách vždycky stát před otázkou: Neurazí se Petrov, že nezvolili jeho, ale Ivanova, neurazí se ten či onen člen organizačního výboru, že nezvolili do ÚV jeho, nýbrž někoho jiného? Kam by-

* Srovnej příspěvek soudruha Posadovského: „... Tím, že ze šesti členů staré redakce volíte tři, dáváte na srozuměnou, že tři ostatní nejsou nutní, že jsou zbyteční. K tomu nemáte ani právo, ani důvod.“

chom takhle přišli, soudruzi? Jestliže jsme se tu nesešli proto, *abychom si dělali navzájem komplimenty, abychom si prokazovali šosácké lichotky*, ale abychom vytvořili stranu, nemůžeme s takovým názorem rozhodně souhlasit. Máme zvolit funkcionáře, a pak tu nemůže jít o nedůvěru k tomu či onomu, koho nezvolíme, ale *jedině o prospěch věci a požadavek, aby se zvolená osoba hodila pro funkci, do níž je volena*“ (s. 325).

Radili bychom každému, kdo se chce samostatně orientovat v otázce, proč došlo ve straně k rozkolu, a najít jeho příčiny na sjezdu, *aby si znovu důkladně přečetl příspěvek* soudruha Rusova, jehož argumenty menšina nejen nevyvrátila, ale ani proti nim nediskutovala. Vždyť proti takovým elementárním, jako abeceda prostým pravdám, jejichž opomíjení už sám soudruh Rusov správně vysvětloval jedině „*podrážděním a nervozitou*“, ani diskutovat nelze. A to je pro menšinu skutečně to nejméně nepříjemné vysvětlení, jak mohla ze stranického hlediska klesnout na pozice šosáctví a kroužkaření.*

* Soudruh Martov zaujal ve svém Stavu obležení [93] i k této otázce stejné stanovisko jako k ostatním věcem, jichž se dotkl. Nedal si práci, aby podal ucelený obraz sporu. Velice skromně se vyhnul skutečně zásadní otázce, která v tomto sporu vyvstala: šosácká lichotka, nebo volba funkcionářů? Stranické stanovisko, nebo uraženost Ivanů Ivanovičů[11]? Soudruh Martov se i tady omezil na to, že vytrhl jednotlivé a nesouvislé fakty celé události a doplnil je různými nadávkami na mou adresu. To je trochu málo, soudruhu Martove!

Zvlášť neodbytně dotírá na mne soudruh Martov s otázkou, proč nebyli na sjezdu zvoleni soudruzi Axelrod, Zasuličová a Starověr. Jeho šosácké hledisko mu nedovoluje vidět, jak *nemístné* jsou tyto otázky. (Proč se nezeptá svého redakčního kolegy soudruha Plechanova?) Spatřuje rozpor v tom, že považují za „netaktní“ chování menšiny na sjezdu v otázce šestky a že zároveň žádám projednávání věci před celým stranickým fórem. Není tu žádný rozpor, jak by to snadno mohl rozpoznat i sám Martov, kdyby se namáhal souvisle vyložit všechny peripetie otázky, a ne jen její fragmenty. Netaktní bylo formulovat otázku šosácky, apelovat na lítost a mluvit o křivdč; v zájmu projednávání věci v celé straně by bylo nutné, aby byly věcně zhodnoceny přednosti šestky před trojkou, aby byli zhodnoceni kandidáti na funkce,

Mensšina však byla do té míry neschopna najít rozumné a věcné důvody proti volbě, že kromě vnášení šosáctví do záležitostí strany sáhla i k *metodám přímo skandálním*. Jak jinak máme nazvat metodu soudruha Popova, který poradil soudruhu Muravjovovi, aby „na sebe nebral choulostivé úkoly“ (s. 322)? Co je to jiného než „vtírání se do cizího svědomí“, jak správně řekl soudruh Sorokin (s. 328)? Co je to jiného než spekulování s „*osobními zájmy*“, když se nedostává argumentů *politických*? Měl, či neměl soudruh Sorokin pravdu, když prohlásil: „Proti takovým metodám jsme vždy protestovali“? „*Bylo přípustné počínání soudruha Dejče*, když se demonstrativně pokoušel pranýřovat soudruhy, kteří s ním nesouhlasili?“* (s. 328).

aby byly zhodnoceny názorové odstíny: *o tom se mensšina na sjezdu ani nezmínila*.

Kdyby byl soudruh Martov pozorně prostudoval protokol, našel by v příspěvcích delegátů *celou řadu* argumentů proti šestce. Vybírám z těchto příspěvků: za první, ve staré šestce je jasně vidět třetí plochy, pokud jde o zásadní názorové odstíny; za druhé, je žádoucí technické zjednodušení redakční práce; za třetí, prospěch věci je nad šosácké lichotky; pouze volba zajistí, že se zvolené osoby hodí pro zastávané funkce; za čtvrté, nelze omezovat sjezd ve svobodě volby; za páté, strana nyní nepotřebuje v ústředním orgánu jenom skupinu publicistů, v ústředním orgánu jsou potřební nejen publicisté, nýbrž i administrativní pracovníci; za šesté, v ústředním orgánu mají být zcela určité osoby známé *sjezdu*; za sedmé, šestičlenné kolegium často není akceschopné a jeho práce se uskutečňuje *nikoli díky* nenormálním stanovám, *nýbrž přesto*; za osmé, řízení listu je věcí strany (a ne kroužku) atd. Zajímá-li tolik soudruha Martova, proč nebyli někteří soudruzi zvoleni, ať se pokusí *pochořit* každý z těchto důvodů a vyvrátí *alespoň jeden* z nich.

* Tak rozuměl soudruh Sorokin slovům soudruha Dejče (srov. s. 32 — „ostrý dialog s Orlovem“) *na témž zasedání*. Soudruh Dejč vysvětluje (s. 351), že „nic podobného neřekl“, ale sám *hned nato* přiznává, že řekl něco *velmi, velmi* „podobného“. „Neřekl jsem: kdo se odhodlá,“ vysvětluje soudruh Dejč, „ale řekl jsem: rád bych věděl, kdo jsou ony osoby, které se odhodlají“ (Sic! Soudruh Dejč se dostává z deště pod okap!) podporovat tak trestuhodný (Sic!) návrh, jako je volba tří“ (s. 351). Soudruh Dejč nevyvrátil, *nýbrž potvrdil* slova soudruha Sorokina. Sorokinovu výtku, že „tu jsou všechny pojmy zmatené“ (v argu-

Shrňme výsledky diskuse o redakci. Menšina nevyvrátila (a ani nevyvracela) tvrzení většiny, která mnohokrát poukazovala na to, že návrh trojky byl znám *delegátům* už na začátku sjezdu *i před sjezdem*, že tedy tento návrh vycházel z *důvodů a faktů nezávislých na událostech a sporech na sjezdu*. Menšina se při obhajobě šestky dala vést *zásadně nesprávnými a nepřijatelnými šosáckými* důvody. Menšina úplně zapoměla na *straničké* hledisko při volbě *funkcionářů* a ani se nepokusila, aby u každého kandidáta *zkoumala*, zda se k funkci hodí a zda je schopen či neschopen konat práci spojenou s příslušnou funkcí. Menšina se *vyhýbala* projednání podstaty otázky, odvolávala se na tolik vychvalovanou harmoničnost, „ronila slzy“ a „upadala do patosu“ (s. 327, příspěvek Langeho), jako kdyby „někomu šlo o život“. Menšina dokonce sáhla až k „*vtírání se do svědomí*“, k nářkům nad „*trestuhodností*“ voleb a k podobným *nepřijatelným* metodám, došla k tomu v „*podráždění a nervozitě*“ (s. 325).

Boj *šosáctví* proti *straničnosti*, boj „*osobních věcí*“ nejhoršího druhu proti *politickým argumentům*, *ubohých slov* proti elementárním pojmům *revoluční povinnosti* — to charakterizovalo boj o šestku a trojku na třicátém zasedání našeho sjezdu.

A na 31. zasedání, kdy sjezd většinou 19 hlasů proti 17 při třech abstencích *zamítl* návrh na schválení staré redakce (viz s. 330 a seznam *tiskových chyb*) a kdy se *bývalí redaktori* vrátili do zasedacího sálu, projevil soudruh Martov ve svém „*prohlášení jménem většiny bývalé redakce*“ (s. 330—331) v ještě větší míře stejnou kolísavost a nepevnost politického stanoviska i *politických pojmů*. Rozebereme podrobněji bod po bodu kolektivní *prohlášení* a mou odpověď^[81] (s. 332—333) na toto prohlášení.

mentech menšiny pro šestku), soudruh Dejč potvrdil. Potvrdil, že soudruh Sorokin vhodně připomněl tuto *elementární* pravdu: „Jsme členové strany a musíme se ve své práci řídit výhradně politickými důvody.“ Křičet o *trestuhodnosti* voleb znamená snížit se nejen k šosáctví, nýbrž dokonce přímo *ke skandálu!*

„Od nynějška už stará Jiskra neexistuje,“ říká soudruh Martov, když nebyla schválena stará redakce, „a bylo by důslednější změnit její název. V každém případě spatřujeme v novém sjezdovém usnesení podstatné omezení onoho projevu důvěry k Jiskře, který jí byl vysloven na jednom z prvních zasedání sjezdu.“

Soudruh Martov tu se svými kolegy přichází se skutečně zajímavou a v mnoha směrech poučnou otázkou *politické důslednosti*. Odpověděl jsem na ni, už když jsem poukázal na to, co *všichni* říkali při potvrzování Jiskry (protokol, s. 349, srov. výše, s. 82)*. Není pochybnosti, že máme co dělat s jedním z nejkřiklavějších případů politické nedůslednosti; zda se jí dopustila většina sjezdu nebo většina staré redakce, ať posoudí čtenář. Jemu také přenecháváme, aby rozhodl o dvou jiných otázkách, které velmi vhodně připomněl soudruh Martov se svými kolegy: 1. Jde o *šosácké*, nebo *stranické* hledisko, které spatřuje v usnesení *sjezdu zvolit funkcionáře do redakce ústředního orgánu* „omezení projevu důvěry k Jiskře“? 2. Odkdy skutečně *neexistuje stará Jiskra*: od 46. čísla, kdy jsme ji začali řídit ve dvou s Plechanovem, nebo od 53. čísla, kdy ji začala řídit většina staré redakce? Je-li první otázka velice zajímavou *otázkou zásadní*, je druhá velice zajímavou *otázkou faktickou*.

„Protože je nyní rozhodnuto,“ pokračoval soudruh Martov, „že má být zvolena tříčlenná redakce, prohlašuji jménem svým i jménem ostatních tří soudruhů, že ani jeden z nás do této nové redakce nevstoupí. Za svou osobu dodávám: je-li pravda, že někteří soudruzi mě chtěli zapsat mezi kandidáty do této ‚trojky‘, musím v tom spatřovat urážku, kterou jsem si nezasloužil (Sic!). Říkám to vzhledem k okolnostem, za nichž bylo usneseno změnit redakci. Usneseno to bylo pro jakési ‚třenice‘**, pro neschopnost bývalé redak-

* Tento svazek, s. 315—316. *Red.*

** Soudruh Martov má pravděpodobně na mysli výrok soudruha Posadovského o „třecí ploše“. Opakuji, že soudruh Posadovskij stejně nevysvětlil sjezdu, co *on* tím chtěl říci, a soudruh Muravjov, který

ce pracovat, přičemž sjezd tuto otázku vyřešil v určitém smyslu, aniž se redakce zeptal na tyto třenice a aniž jmenoval třeba jen komisi, která by posoudila její neschopnost pracovat...“ (Je podivné, že nikoho z menšiny nenapadlo navrhnout sjezdu, aby „se zeptal redakce“ nebo jmenoval komisi! Nestalo se to snad proto, že po rozkolu v organizaci Jiskry a po bezvýsledném jednání, o němž psali soudruzi Martov a Starověr, by to bylo bezúčelné, marné?) ... „Za těchto okolností musím domněnku některých soudruhů, že jsem ochoten pracovat v takto reformované redakci, považovat za skvrnu na své politické reputaci...“*

Uvedl jsem úmyslně celou úvahu, abych čtenáři ukázal obrázek a začátek toho, co se tak rozbujelo *po sjezdu* a co nelze nazvat jinak než *handrkováním*. Použil jsem tohoto výrazu již ve svém Dopise redakci Jiskry a musím jej, i když se redakci^[120] nelíbí, opakovat, protože je nesporně správ-

použil téhož výrazu, vysvětloval, že mluvil o třech plochách *zásadního rázu, které se projeví v sjezdových diskusích*. Čtenář si vzpomene, že *jediný* případ skutečně *zásadní* diskuse, které se zúčastnili čtyři redaktori (Plechanov, Martov, Axelrod a já), se týkal prvního článku stanov a že si soudruzi Martov a Starověr *písemně* stěžovali na „lživé obvinění z oportunistu“ jako na jeden z důvodů „změny“ redakce. Soudruh Martov spatřoval *v tomto dopise zřejmou* souvislost „oportunistu“ s plánem změny redakce, kdežto *na sjezdu* se spokojil mlhavou narážkou na „*jakési třenice*“. Na „lživé obvinění z oportunistu“ se už zapomnělo!

* Soudruh Martov ještě dodal: „Hrát takovou úlohu bude ochoten třeba Rjazanov, nikoli však ten Martov, kterého, jak myslím, znáte z jeho práce.“ Protože je to *osobní* útok na Rjazanova, soudruh Martov to odvolal. Jméno Rjazanov však na sjezdu nefigurovalo jako obecný pojem kvůli těm či oněm Rjazanovovým osobním vlastnostem (o nichž mluvit by nebylo na místě), nýbrž kvůli *politickému profilu* skupiny Borba, kvůli jejím *politickým chybám*. Soudruh Martov činí velmi dobře, když odvolává domnělé nebo skutečné osobní urážky, jež vyslovil, ale proto nesmíme zapomínat na *politické chyby*, které musí být *pro stranu poučením*. Skupina Borba byla na našem sjezdu obviňována, že způsobuje „organizační chaos“ a „roztříštěnost, pro niž nelze najít žádný zásadní důvod“ (příspěvek soudruha Martova, s. 38). *Takové* politické jednání si bezpodmínečně zasluhuje ostrý odsudek, a to nejen tehdy, jde-li o malou skupinku před sjezdem strany v období *všeobecného*

ný. Někteří lidé se mylně domnívají, že handrkování předpokládá „nízké pohnutky“ (jak ^{to}usoudila ^{ta}redakce nové Jiskry): každý revolucionář, který jen trochu zná naše vyhnanecké a emigrantské kolonie, byl jistě svědkem desítek hádanic, kdy byla z „podráždění a nervozity“ a nenormálních, tíživých životních podmínek vznášena a omílána nejnemyslnější obvinění, podezření, sebeobviňování, „osobní věci“ apod. Nízké *pohnutky* žádný rozumný člověk v tomto handrkování jistě hledat nebude, *i když se projevuje v sebenižších formách*. A právě jedině „podrážděním a nervozitou“ lze vysvětlit toto zamotané klubko nesmyslů, osobních věcí, neuvěřitelného zděšení, vtírání se do svědomí, bolestínské uraženosti a špinění, jakým je odstavec z příspěvku soudruha Martova, který cituji. Tíživé životní podmínky vedou u nás k stovkám takových hádanic a politická strana, která by neměla odvalu nazvat svou chorobu pravým jménem, vyslovit nemilosrdnou diagnózu a hledat prostředky k léčení, by nezasluhovala úcty.

Pokud lze z tohoto klubka vytáhnout něco zásadního, pak *nevyhnutelně* dospíváme k závěru, že „volby nemají nic společného s poskvrněním politické reputace“ a že „popírat právo sjezdu na novou volbu, na jakoukoli změnu ve složení funkcionářů, na revizi složení kolegií, kterým dává sjezd plnou moc“, znamená vnášet *zmatek* do této otázky, a že „v názorech soudruha Martova na to, je-li přípustná volba části dřívějšího kolegia, se projevuje *nehorázné směšování politických pojmů*“ (jak jsem řekl na sjezdu, s. 332)*.

Pomím „osobní“ poznámku soudruha Martova k otázce, kdo je autorem plánu trojky, a přejdu k Martovově „politické“ charakteristice významu té okolnosti, že nebyla schválena stará redakce: „...„To, co se nyní stalo, je poslední akt boje, k němuž došlo v druhé polovině sjezdu“...

chaosu, ale i tehdy, je-li to třeba „většina redakce Jiskry a většina skupiny Osvobození práce“ *po* sjezdu strany, v době, kdy se chaos odstraňuje.

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 323. *Red.*

(Správně! A tato druhá polovina začíná okamžikem, kdy se Martov v otázce 1. článku stanov octl v pevném objetí soudruha Akimova.)... „Pro nikoho není tajemstvím, že v této reformě nejde o ‚schopnost pracovat‘, ale že to byl boj o vliv na ústřední výbor...“ (Za prvé, pro nikoho není tajemstvím, že tu šlo *jak* o schopnost pracovat, *tak* o názorové neshody kvůli *složení* ÚV, neboť plán ‚reformy‘ byl předložen tehdy, kdy o druhé neshodě *ještě nemohlo být ani řeči*, tehdy, když jsme volili společně se soudruhem Martovem za sedmého člena redakčního kolektivu soudruha Pavloviče! Za druhé, ukázali jsme již na základě *dokumentárních* údajů, že šlo o *personální složení* ÚV, že à la fin des fins* šlo o rozdíl v kandidátních listinách: Glebov — Travinskij — Popov a Glebov — Trockij — Popov.) „Většina redakce dala najevo, že si nepřeje, aby se z ÚV stal nástroj redakce.“ (Začíná Akimovova písnička: otázka vlivu, o nějž bojuje vždy a všude každá většina na každém sjezdu strany, aby si *zajistila* tento vliv tím, že bude mít *většinu* v ústředních institucích, se přenáší do oblasti *oportunistických klevet* o ‚nástroji‘ redakce, o ‚pouhém *přívěsku*‘ redakce, jak prohlásil týž soudruh Martov o něco později, s. 334.)... „Proto tedy chtěli snížit počet členů redakce (!!). A proto také nemohu do takové redakce vstoupit“... (Jen se podívejte pozorněji na ono ‚proto‘: jak *by mohla* redakce učinit z ÚV svůj přívěsek nebo nástroj? *Jen* tak a v tom případě, kdyby měla v radě tři hlasy a *zneužívala* této převahy? Není to jasné? A není rovněž jasné, že soudruh Martov, kdyby byl zvolen za třetího, mohl by vždy zabránit každému zneužití a *pouhým svým hlasem* zmařit jakoukoli převahu redakce v radě? Nakonec tedy jde jen o personální složení ÚV a hned je vidět, že řeči o nástroji a přívěsku jsou *klevety*.) „Spolu s většinou staré redakce jsem myslel, že sjezd skoncuje se ‚stavem obležení‘ uvnitř strany a zavede v ní normální pořádek. Ve skuteč-

* — koneckonců. *Red.*

nosti se však stav obležení s výjimečnými zákony proti jednotlivým skupinám prodlužuje a dokonce zostřuje. Jen tehdy, bude-li ponechána celá stará redakce, můžeme zaručit, že práva daná redakci stanovami stranu nepoškodí...“

Z příspěvku soudruha Martova jsem uvedl celý onen pasus, v němž *poprvé vytyčil známé heslo „stavu obležení“*. A nyní se podívejte, jak jsem mu odpověděl:

„Jestliže uvádím na pravou míru Martovovo prohlášení, že návrh dvou trojek je záležitostí soukromou, nemíním se tím dotýkat jiného Martovova tvrzení o ‚politickém významu‘ kroku, který jsme udělali, když jsme nepotvrdili starou redakci. Naopak, plně a bezvýhradně souhlasím se soudruhem Martovem v tom, že tento krok má obrovský politický význam—jenže jiný, než jaký mu připisuje Martov. Říkal, že je to projev boje o vliv na ústřední výbor v Rusku. Půjdu ještě dál než Martov. *Bojem* o vliv byla až dosud veškerá činnost Jiskry jakožto samostatné skupiny, kdežto nyní už jde o víc, totiž o *organizační upevnění* tohoto vlivu, a nikoli jen o boj za něj. Jak hluboce se zde se soudruhem Martovem *politicky* rozcházíme, je vidět z toho, že on mi tuto snahu ovlivňovat ústřední výbor klade za vinu, kdežto já pokládám za svou zásluhu, že jsem se snažil a snažím upevňovat tento vliv organizačně. Jak je vidět, mluvíme už dokonce různou řečí! K čemu by byla celá naše práce, všechno naše úsilí, kdyby bylo korunováno stále jen tím starým bojem o vliv, a ne získáním veškerého vlivu a jeho upevněním? Ano, soudruh Martov má naprostou pravdu: krok, který jsme udělali, je nesporně *obrovský politický krok*, který svědčí o tom, že jsme si pro další práci naší strany zvolili jeden ze směrů, jež se nyní objevily. *A já se ani trochu neděším hrůzostrašných slov o ‚stavu obležení ve straně‘, o ‚výjimečných zákonech proti jednotlivcům a skupinám‘ apod.* Proti nepevným a kolísavým živlům nejen můžeme, ale jsme povinni vyhlásit ‚stav obležení‘, a celé naše stanovы strany, celý náš centralismus schválený ode dneška sjezdem nejsou ničím jiným než ‚stavem obležení‘ pro tak velmi

četné zdroje *politické nevyhraněnosti*. Právě proti *nevyhraněnosti* jsou nezbytné zvláštní, třeba i výjimečné zákony, a krok, který sjezd udělal, správně naznačil politický směr tím, že vytvořil pevnou základnu pro *takové zákony a taková opatření*.^{“*}

V tomto konspektu svého příspěvku na sjezdu jsem podtrhl větu, kterou soudruh Martov ve svém *Stavu obležení* (s. 16) raději vypustil. Není divu, že se mu tato věta nelíbila a že nechtěl pochopit její jasný smysl.

Co znamená výraz „hrůzostrašná slova“, soudruhu Martove?

Znamená *výsměch*, výsměch tomu, kdo malým věcem dává velká jména, kdo jednoduchou otázku komplikuje vyumělkovaným frazérstvím.

Malý a prostý fakt, který *jediny* mohl být a byl podnětem k „podráždění a nervozitě“ soudruha Martova, záležel *výhradně* v tom, že soudruh Martov *utrpěl na sjezdu porážku* v otázce *personálního složení ústředních institucí*. Politický význam tohoto prostého faktu záležel v tom, že většina sjezdu strany upevňovala po svém vítězství vlastní vliv tím, že prosazovala většinu i ve vedení strany, že vytvořila pomocí stanov organizační základnu k boji proti tomu, co tato většina považovala za kolísavost, nepevnost a nevyhraněnost.^{**} Mluvit pro tohle o „boji o vliv“ s jakousi hrůzou v očích a naříkat na „stav obležení“ nebylo nic jiného než *vyumělkované frazérství*, než hrůzostrašná slova.

Soudruh Martov s tím nesouhlasí? Nepokusí se nám snad dokázat, že někde na světě už jednou byl takový sjezd

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 325. *Red.*

** V čem se na sjezdu projevila nepevnost, kolísavost a nevyhraněnost jiskrovské menšiny? Za prvé v oportunistických frázích o prvním článku stanov^[118], za druhé v koalici se soudruhy Akimovem a Librem, která se rychle upevňovala v druhé polovině sjezdu; za třetí ve schopnosti snižovat otázku volby funkcionářů do ústředního orgánu na úroveň šosáctví, ubohých slov a dokonce vtírání se do svědomí. A po sjezdu se všechny tyto milé vlastnosti rozvinuly z poupátek v květy a vyžrály v plody.

strany, že je vůbec myslitelný takový sjezd strany, na kterém by většina neupevňovala svůj získaný vliv: 1. tím, že by prosazovala většinu také v ústředních institucích, 2. tím, že by jí dala moc, aby paralyzovala kolísavost, nepevnost a nevyhraněnost?

Před volbami měl náš sjezd rozhodnout o této otázce: dát *jednu třetinu* hlasů v ústředním orgánu a v ústředním výboru většině, nebo menšině strany? Šestka a kandidátka soudruha Martova znamenaly, že jednu třetinu máme dostat my a dvě třetiny jeho stoupenci. Trojka do ústředního orgánu a naše kandidátka znamenaly, že dvě třetiny máme dostat my a jednu třetinu stoupenci soudruha Martova. Soudruh Martov odmítl přistoupit na dohodu s námi nebo ustoupit a *písemně* nás vyzval k boji na sjezdu; když pak byl na sjezdu poražen, zahořekoval a začal si stěžovat na „stav obležení“! Copak to není handrkování? Není to další projev intelektuálské ufnukanosti?

Nelze přitom nezpomenout skvělou sociálně psychologickou charakteristiku této vlastnosti, kterou nedávno podal K. Kautsky. Sociálně demokratické strany různých zemí nyní často prodělávají stejné nemoci a pro nás je velmi, velmi užitečné naučit se od zkušenějších soudruhů správné diagnóze a správnému léčení. Charakteristika některých příslušníků inteligence, kterou podal K. Kautsky, bude proto jen zdánlivě odbočením od našeho tématu.

...„V této době nás opět živě zajímá otázka *antagonismu mezi inteligenci* a proletariátem*. Moji kolegové“ (Kautsky sám je příslušník inteligence, publicista a redaktor) „budou vesměs rozhořčení tím, že tento antagonismus přiznávám. Vždyť ale skutečně existuje, a byla by to nejméně vhodná taktika (jak v tomto, tak i v jiných případech) pokoušet se ho zbavit popíráním jeho existence. Je to antagonismus sociální, projevuje se u tříd, a ne u jednotlivců. Jak jednotlivý kapitalista,

* Německé výrazy Literat, Literatentum, které zde překládám jako inteligent, příslušník inteligence, inteligence, zahrnují nejen literáty, nýbrž všechny vzdělané lidi, příslušníky svobodných povolání vůbec, duševně pracující (brain worker, jak říkají Angličané) na rozdíl od fyzicky pracujících.

tak i jednotlivý příslušník inteligence se může cele zapojit do třídního boje proletariátu. Učiní-li to, změní příslušník inteligence i svůj charakter. Ani v mém dalším výkladu nepůjde především o *tento typ* příslušníků inteligence, kteří jsou ve své třídě dosud výjimkou. Nadále ve svém výkladu, nebude-li to výslovně podotknuto, *rozumím pod pojmem příslušník inteligence jediné řadového inteligenta, který patří do buržoazní společnosti* a je typickým představitelem *třídy* inteligence. A tato *třída* je v určitém *antagonismu* k proletariátu.

Tento antagonismus je však jiný než antagonismus mezi prací a kapitálem. Příslušník inteligence není kapitalista. Jeho životní úroveň je sice buržoazní a příslušník inteligence ji musí zachovávat, pokud nezchudne, současně však musí prodávat produkt své práce a často i svou pracovní sílu, bývá mnohdy kapitalistou vykořisťován a do určité míry může být sociálně degradován. To znamená, že mezi příslušníkem inteligence a proletariátem není žádný ekonomický antagonismus. Jeho životní postavení a jeho pracovní podmínky však nejsou proletářské a z toho vyplývá určitý antagonismus v citění a myšlení.

Proletář neznámá nic, pokud je izolovaným jednotlivcem. Všechnu svou sílu, všechnu svou pokrokovost, všechny své naděje a tužby čerpá z *organizace*, z plánovité spolupráce s ostatními dělníky. Cítí se velký a silný, je-li částí velkého a silného organismu. Ten je mu vším, kdežto izolovaný jedinec znamená proti tomu pramálo. Proletář bojuje s velikou obětavostí jako částička anonymní masy, nedbá o osobní prospěch nebo osobní slávu, koná svou povinnost na každém místě, kam je postaven, dobrovolně se podřizuje kázni, která ovládá všechno jeho citění a myšlení.

Docela jinak je tomu s příslušníkem inteligence. Ten nebojuje tak, že uplatní nějakým způsobem sílu, nýbrž pomocí argumentů. Jeho zbraní jsou jeho vlastní vědomosti, jeho osobní schopnosti, jeho osobní přesvědčení. Může získat určité uznání jen díky svým osobním vlastnostem. Proto je pro něj prvním předpokladem úspěšné činnosti naprosto svobodné uplatnění vlastní osobnosti. Jen nesnadno se podřizuje nějakému celku jako část sloužící tomuto celku, podřizuje se jen z nutnosti, a ne z vlastní iniciativy. Kázeň uznává za nezbytnou jen pro masu, ale ne pro vyvolené. Sám sebe ovšem počítá mezi vyvolené...

Filozofie Nietzscheho se svým kultem nadčlověka, pro něhož je plné uplatnění vlastní osobnosti nade vše a jakékoli osobní podřizování nějakému velkému společenskému cíli se mu zdá nízké a hodné opovržení, tato filozofie je pravým světovým názorem inteligenta a činí jej naprosto nezpůsobilým k účasti na třídním boji proletariátu.

Vedle Nietzscheho je význačným představitelem světového názoru inteligence, odpovídajícího jejímu smýšlení, Ibsen. Jeho dr. Stockmann (v dramatu Nepřítel lidu) není socialista, jak se mnozí domnívali,

nýbrž typ inteligenta, který se nezbytně musí dostat do konfliktu s proletářským hnutím a s jakýmkoli lidovým hnutím vůbec, jakmile se pokusí v něm působit. Je tomu tak proto, že základem proletářského hnutí, jakož i každého demokratického* hnutí je respektování většiny soudruhů. Typický inteligent à la Stockmann vidí v „kompaktní většině“ netvora, který musí být svržen.

...Ideálním příkladem příslušníka inteligence, který se naprosto vcítil do smýšlení proletariátu, a ačkoli byl skvělým spisovatelem, oprostil se od specifické psychiky inteligence a bez reptání pochodoval v šiku, pracoval na každém místě, kam byl postaven, plně se podřizoval naší velké věci a opovrhoval slabošským fňukáním (weichliches Gewinsel) nad potlačováním vlastní osobnosti, které často slyšíme od příslušníků inteligence odchované Ibsenem a Nietzschem, jakmile se octnou v menšině — ideálním příkladem takového příslušníka inteligence, jakého potřebuje socialistické hnutí, byl Liebknecht. Můžeme zde jmenovat také Marxe, který se nikdy nedral do popředí a příkladně se podřizoval stranické kázni v Internacionále, kde se nejednou ocitl v menšině.“**

A právě takovým slabošským fňukáním inteligenta, který se ocitl v menšině, a ničím víc bylo, když Martov spolu se svými kolegy odmítl funkci jen proto, že nebyl potvrzen starý kroužek, když si stěžoval na stav obležení a výjimečné zákony „proti jednotlivým skupinám“, které mu nebyly nijak drahé při rozpuštění skupin Južnyj rabočij a Rabočeje dělo, ale staly se mu drahými při rozpuštění *jeho* kolegia.

Právě takovým slabošským fňukáním inteligentů, kteří se ocitli v menšině, byly všechny ty nekonečné stížnosti, výčitky, narážky, výtky, klepy a insinuace na adresu „kompaktní většiny“, jež se Martovovým přičiněním na sjezdu naší strany*** (a ještě více po něm) valily celým proudem.

* Pro zmátek, který do všech organizačních otázek vnesli naši martovovci, je velice příznačné, že se sice přiklonili k Akimovovi a k *nemístnému* demokratismu, avšak zároveň je *pobuřuje demokratická volba redakce*, volba *na sjezdu*, pro kterou se předem všichni vyslovili! Je tohle snad, pánové, vaše *zásada*?

** *Karl Kautsky*: Franz Mehring, Neue Zeit 1903, XXII, I, s. 99–101, č. 4.

*** Viz sjezdový protokol, s. 337, 338, 340, 352 aj.

Menšina hořce naříkala, že kompaktní většina měla své neoficiální schůze: a skutečně, menšina musela něčím zastrít onen pro ni tak nepřijemný fakt, že ti delegáti, které zvala na své neoficiální schůze, nechťeli přijít, a ty, kteří by byli rádi přišli (Jegorovové, Machovové, Brukerové), nemohla menšina pozvat po tom celém boji, který se vedl na sjezdu mezi těmi a oněmi.

Hořce naříkali na „lživé obvinění z oportunistu“ — a skutečně bylo třeba něčím zastrít nepřijemný fakt, že *právě oportunisté*, kteří se mnohem častěji přidávali k protijiskrovcům, a částečně i sami tito protijiskrovci vytvořili kompaktní menšinu, ze všech sil podporovali kroužkaření v institucích, oportunismus v názorech, šosáctví ve stranických věcech, kolísavost a slaboštví inteligence.

V další části ukážeme, čím lze vysvětlit onen velice zajímavý *politický fakt*, že se na konci sjezdu vytvořila „kompaktní většina“, a proč menšina tak velmi opatrně, přes všechny výzvy, *obchází* otázku *příčin a historie* jejího vzniku. Nejdříve však dokončíme rozbor sjezdových diskusí.

Při volbě do ústředního výboru navrhl soudruh Martov neobyčejně typickou rezoluci (s. 336), jejíž tři hlavní rysy jsem kdysi nazýval „matem ve třech tazích“. Jde o tyto rysy: 1. hlasuje se o kandidátních *listinách* do ÚV, nikoli však o jednotlivých kandidátech; 2. po přečtení kandidátních listin se vynechávají dvě zasedání (zřejmě pro posouzení); 3. nebylo-li dosaženo absolutní většiny, je druhé hlasování uznáno za konečné. Tato rezoluce je výborně promyšlenou strategií (je třeba vyslovit uznání i protivníkoví!), s níž nesouhlasí soudruh Jegorov (s. 337), která by však *nesporně* zajistila úplné vítězství Martovovi, *kdyby sedmička bundovců a rabočedělovců nebyla odešla ze sjezdu*. Strategie se vysvětluje právě tím, že jiskrovská menšina *neměla a nemohla mít* „přímou dohodu“ (kterou měla jiskrovská většina) nejen s Bundem a s Brukerem, *ale ani se soudruhy Jegorovy a Machovy*.

Vzpomeňte si, jak si soudruh Martov na sjezdu Ligy stě-

žoval, že prý „lživé obvinění z oportunistu“ předpokládalo, že se přímo dohodl s Bundem. Opakuji, že se to soudruhu Martovovi zdálo ze strachu, a *právě nesouhlas soudruha Jegerova s hlasováním o kandidátních listinách* (soudruh Jegerov „ještě nepřestal dbát svých zásad“, totiž těch zásad, které ho nutně vedly k tomu, že se spojil s Goldblatem v hodnocení absolutního významu demokratických záruk) dokazuje *názorně* onen velmi důležitý fakt, že *se vůbec nedalo mluvit o „přímé dohodě“ ani s Jegerovem*. Avšak ke koalici mohlo dojít a došlo jak s Jegerovem, tak i s Brukerem, ke koalici v tom smyslu, že martovovci *měli zaručenou* jejich podporu pokaždé, když se dostali do vážného konfliktu s námi a když Akimov a jeho přátelé museli volit *menší zlo*. Nebylo a není ani nejmenší pochybnosti o tom, že jako *menší zlo*, jako to, *čím se hůře dosahuje jiskrovských cílů* (viz Akimovův příspěvek o prvním článku a jeho „naděje“ vkládané v Martova), *by soudruzi Akimov a Liber určitě zvolili jak šestku do ústředního orgánu, tak i Martovovu kandidátní listinu do ÚV*. Hlasováním o kandidátkách, a to až po dvou zasedáních, a novým hlasováním se mělo tohoto výsledku *dosáhnout téměř mechanicky bez jakékoli přímé dohody*.

Protože však naše kompaktní většina byla stále kompaktní většinou, znamenala oklika soudruha Martova pouze průtahy, a tak jsme ji nutně museli odmítnout. Menšina si na to písemně postěžovala (v prohlášení, s. 341) *a podle Martynovova a Akimovova příkladu odmítla zúčastnit se hlasování a volby do ÚV „vzhledem k podmínkám, za kterých se konaly“*. Po sjezdu se tyto stížnosti na nenormální podmínky voleb (viz Stav obležení, s. 31) hrnuly od stovek stranických klepen ze všech stran. Co tu však bylo *nenormálního?* Tajné hlasování, které bylo již předem stanoveno jednacím řádem sjezdu [169] (Protokol, s. 11, článek 6) a v němž bylo směšné vidět „licoměrnost“ nebo „nespravedlnost“? Vytváření kompaktní většiny, která je „netvorem“ pro slabošské inteligenty? Či *nenormální* přání těchto vážených inteligentů *porušit slovo*, které dali sjezdu, že totiž uznají všechny jeho

volby (jednací řád sjezdu [151], s. 380, článek 18)?

Soudruh Popov toto přání *jemně* připomněl, když se na sjezdu v den voleb přímo zeptal: „Je byro přesvědčeno, že usnesení sjezdu je platné a zákonné, když polovina účastníků odmítla hlasovat?“* Byro ovšem odpovědělo, že je o tom přesvědčeno, a připomnělo incident se soudruhem Akimovem a Martynovem. Soudruh Martov se připojil k byru a prohlásil přímo, že se soudruh Popov mylí, že „*usnesení sjezdu jsou zákonná*“ (s. 343). Ať si čtenář již sám učiní úsudek o této — patrně velice normální — politické důslednosti, která vychází najevo, když srovnáváme *toto prohlášení učiněné před stranou* s počínáním po sjezdu a s frází ve Stavu obležení o „*povstání poloviny strany, které vypuklo již na sjezdu*“ (s. 20). Naděje, které vkládal soudruh Akimov v soudruha Martova, nabyly převahy nad efemérními dobrými úmysly Martova samého.

„*Žvítězil jsi*“, soudruhu Akimove!

Jak „hrůzostrašně“ zněla povětná fráze o „stavu obležení“, která teď jednou provždy dostala tragikomický smysl, to mohou charakterizovat některé napohled zanedbatelné, ale ve skutečnosti velice důležité rysy *konce* sjezdu, onoho konce, který nastal *po* volbách. Soudruh Martov teď s tímto tragikomickým „stavem obležení“ dělá povyk a vážně ujišťuje sebe i čtenáře, že tento jím vymyšlený strašák znamenal jakési nenormální pronásledování, štvání a šikanování „menšiny“ „většinou“. Hned ukážeme, jak tomu bylo *po* sjezdu. Vezměte však i konec sjezdu a uvidíte, že *po volbách* „kompaktní většina“ nejen nepronásleduje nešťastné, šikanované, urážené a na popravu vedené martovovce, nýbrž naopak jím *sama navrhuje* (ústí Ljadovovými) *dvě ze tří míst* v protokolové komisi (s. 354). Vezměte rezoluce o taktice a jiných otázkách (s. 355 n.) a uvidíte čistě

* S. 342. Jde o volbu pátého člena do rady. Bylo odevzdáno 24 lístků (celkem 44 hlasů), z nich dva prázdné.

věcné, meritorní posuzování, kdy podpisy soudruhů navrhujících rezoluce často představují směsici zástupců monstrózní kompaktní „většiny“ i stoupců „urážené a ponižované“^[19] „menšiny“ (protokol, s. 355, 357, 363, 365, 367). Tohle se ale opravdu podobá „odhánění od práce“ a všelijakému jinému „šikanování“ že?

Jediný zajímavý, ale bohužel příliš krátký, meritorní spor vznikl kvůli Starověrově rezoluci o liberálech^[116]. Jak lze soudit podle podpisů (s. 357 a 358), sjezd tuto rezoluci schválil proto, že tři stoupců „většiny“ (Braun, Orlov a Osipov) hlasovali jak *pro ni*, tak i pro Plechanovovu rezoluci^[115], neboť mezi nimi neviděli nesmiřitelný rozpor. Nesmiřitelný rozpor na první pohled mezi nimi není, protože Plechanovova rezoluce stanoví všeobecnou zásadu, vyjadřuje určitý zásadní a taktický postoj k *buržoaznímu liberalismu v Rusku*, kdežto Starověrova rezoluce se pokouší stanovit *konkrétní podmínky, za nichž jsou přípustné „dočasné dohody“* s „liberálními nebo liberálně demokratickými směry“. Témata obou rezolucí se liší. Jenže Starověrova rezoluce trpí především *politickou rozplizlostí*, a je proto mělká a povrchní. *Nedefinuje třídní obsah ruského liberalismu*, nepoukazuje na *určité* politické směry, v nichž se liberalismus projevuje, nevysvětluje proletariátu jeho *základní* propagandistické a agitační úkoly vůči těmto určitým směrům, směšuje (protože je rozplizlá) tak rozdílné věci, jako je studentské hnutí a Osvobožděníje, příliš povrchně, kasuisticky předpisuje *tři* konkrétní podmínky, za nichž jsou přípustné „dočasné dohody“. Politická rozplizlost i v tomto případě, stejně jako v mnoha jiných, vede ke kasuistice. Protože se neдрží společné zásady a nepokouší se o výčet „podmínek“, stanoví tyto podmínky povrchně a přísně řečeno *nesprávně*. Podívejte se opravdu na tyto tři Starověrovy podmínky: 1. „Liberální nebo liberálně demokratické směry“ musí „jasně a jednoznačně prohlásit, že se ve svém boji proti absolutistické vládě stavějí rozhodně na stranu sociální demokracie Ruska“. V čem spočívá rozdíl

mezi liberálními a liberálně demokratickými směry? Rezoluce neposkytuje k odpovědi na tuto otázku žádný materiál. Nespočívá snad v tom, že liberální směry vyjadřují stanovisko politicky nejméně pokrokových vrstev buržoazie, kdežto liberálně demokratické — stanovisko nejpokrokovějších vrstev buržoazie a maloburžoazie? Je-li tomu tak, považuje snad soudruh Starověr za možné, že nejméně pokrokové (ale přece jen pokrokové, neboť jinak by se nedalo mluvit o liberalismu) vrstvy buržoazie „se postaví rozhodně na stranu sociální demokracie“?? To je absurdní, a i *kdyby* to zástupci takového směru dokonce „jasně a jednoznačně prohlásili“ (což je předpoklad naprosto nemožný), pak *bychom* my, strana proletariátu, jejich prohlášením *nesměli věřit*. Být liberálem a rozhodně se stavět na stranu sociální demokracie — to se navzájem vylučuje.

Dále. Připusťme, že „liberální nebo liberálně demokratické směry“ jasně a jednoznačně prohlásí, že se ve svém boji proti samoděržaví stavějí rozhodně na stranu *socialistů-revolucionářů*. Tento předpoklad je mnohem méně nepravděpodobný (vzhledem k buržoazně demokratické podstatě směru socialistů-revolucionářů) než předpoklad soudruha Starověra. Ze smyslu jeho rezoluce v důsledku její rozplizlosti a kasuističnosti vyplývá, že *v takovém případě jsou dočasné dohody* s podobnými liberály *nepřípustné*. Tento nutný závěr z rezoluce soudruha Starověra vede však k *naprosto nesprávné* tezi. Dočasné dohody jsou přípustné i se socialisty-revolucionáři (viz sjezdovou rezoluci o nich [113]), a *tedy* i s liberály, kteří by se postavili na stranu socialistů-revolucionářů.

Druhá podmínka: Jestliže tyto směry „nevytyčí ve svých programech požadavky, které odporují zájmům dělnické třídy a demokracie vůbec nebo zatemňují jejich uvědomění“. I zde je táž chyba: nikdy nebyly a nemohou být takové liberálně demokratické směry, které by ve svých programech nevytyčovaly požadavky odporující zájmům dělnické třídy a nezatemňovaly jeho (proletariátu) uvědomění.

Dokonce i jedna z nejdemokratičtějších frakcí našeho liberálně demokratického směru, frakce socialistů-revolucionářů, vytyčuje ve svém programu — zmateném, jako bývají všechny liberální programy — požadavky, které odporují zájmům dělnické třídy a zatemňují její uvědomění. Z tohoto faktu je třeba vyvodit závěr, že je *nezbytné* „odhalovat omezenost a neuspokojivý stav buržoazního osvobozenického hnutí“, což však neznamená, že je nepřijatelné uzavírat dočasné dohody.

A konečně i třetí „podmínka“ soudruha Starověra (aby si liberální demokraté vytyčili za heslo svého boje všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo) je *nesprávná* v té všeobecné formulaci, která jí byla dána: *bylo by nerozumné* prohlašovat, že v žádném případě nejsou přípustné dočasné a dílčí dohody s takovými liberálně demokratickými směry, které by vytyčovaly heslo ústavy omezené cenzem, jakékoli „okleštěné“ ústavy. Právě sem by vlastně patřil „směr“ pánů „osvobožďenovců“, vázat si však ruce tím, že předem zakážeme „dočasné dohody“, třeba i s nejnesmělejšími liberály, to by byla politická krátkozrakost, neslučitelná s marxistickými zásadami.

Závěr: rezoluce soudruha Starověra, podepsaná také soudruhy Martovem a Axelrodem, je *chybná*, a třetí sjezd udělá dobře, když ji zamítne. Tato rezoluce trpí *politickou rozplizlostí* teoretického a taktického stanoviska, kasuističností praktických „podmínek“, které požaduje. *Směšuje dvě otázky*: 1. odhalování „protirevolučních a protiproletářských“ rysů *každého* liberálně demokratického směru a nezbytnost *bojovat* proti těmto rysům a 2. *podmínku* dočasných a dílčích *dohod* s kterýmkoli z těchto směrů. Nepřináší to, co je třeba (rozbor třídního obsahu liberalismu), ale přináší to, čeho zapotřebí není (dispozice o „podmínkách“). Je vůbec nesmyslné vypracovávat na sjezdu strany konkrétní „podmínky“ dočasných dohod, když tu ještě není ani určitý kontrahent, subjekt těchto eventuálních dohod; a i kdyby tu byl takový „subjekt“, bylo by stokrát rozumnější přene-

chat stanovení „podmínek“ dočasné dohody ústředním institucím strany, jak to sjezd také udělal, pokud jde o „směr“ pánů socialistů-revolucionářů (viz Plechanovovu obměnu konce rezoluce soudruha Axelroda, protokol, s. 362 a 15).

Pokud jde o námitky „menšiny“ proti Plechanovově rezoluci, měl soudruh Martov proti ní tento jediný argument: Plechanovova rezoluce „končí ubohým závěrem, že je třeba demaskovat jednoho publicistu. Nebude to jako jít „s bubnem na zajíce?““ (s. 358). Tento argument, jehož myšlenkovou chudobu zastírá jízlivý výraz „ubohý závěr“, je dalším malým příkladem nabubřelé fráze. Za prvé, v Plechanovově rezoluci se říká „odhalovat před proletariátem omezenost a neuspokojivý stav buržoazního osvobozenického hnutí všude, kde se tato omezenost a neuspokojivý stav projevívá“. Proto je tvrzení soudruha Martova (na sjezdu Ligy, protokol, s. 88), že prý „musí být veškerá pozornost soustředěna pouze na Struveho, na jediného liberála“, krajně pošetilé. Za druhé, srovnávat pana Struveho se „zajícem“, když jde o možnost dočasných dohod s ruskými liberály, znamená obětovat jízlivosti elementární politickou samozřejmost. Ne, pan Struve není zajíc, nýbrž politická veličina, a není jí proto, že by byl významnou osobností. Význam politické veličiny mu dává jeho postavení jediného představitele ruského liberalismu, alespoň poněkud akceschopného a organizovaného liberalismu, v ilegálním světě. Mluvit proto o ruských liberálech a o postoji naší strany k nim a nemít na mysli právě pana Struveho, právě Osvobožděníje, znamená mluvit tak, aby se nic neřeklo. Nebo se snad soudruh Martov pokusí ukázat nám *alespoň jeden jediný* „liberální nebo liberálně demokratický směr“ v Rusku, který by se dnes byť zdaleka mohl rovnat „osvobožděnovskému“ směru? Bylo by zajímavé podívat se na takový pokus!*

* Na sjezdu Ligy soudruh Martov uvedl proti rezoluci soudruha Plechanova ještě tento důvod: „Hlavní argument proti ní, hlavní ne-

„Jméno Struve dělníkům nic neříká,“ podporoval soudruha Martova Kostrov. To už je argument — ať se Kostrov a Martov nezlobí — akimovovský. To už je něco jako proletariát v druhém pádě.¹¹²

Kterým dělníkům „jméno Struve nic neříká“ (a název Osvobožděníje, uvedený v rezoluci soudruha Plechanova vedle jména pana Struveho)? Těm, kteří nejméně znají nebo vůbec neznají „liberální a liberálně demokratické směry“ v Rusku. Vzniká otázka, jak se má sjezd naší strany zachovat k těmto dělníkům: má uložit členům strany, aby je informovali o jediném vyhraněném liberálním směru v Rusku? Nebo má *mlčet* o jménu, které je málo známé dělníkům vlastně proto, že se málo vyznají v politice? Jestliže soudruh Kostrov, když už udělal první krok za soudruhem Akimovem, nechce za ním udělat i druhý, rozhodne patrně tuto otázku v prvním smyslu. A učiní-li tak, uvidí, jak neudržitelný byl jeho argument. *Ať tak či onak*, slova „Struve“ a „Osvobožděníje“ v Plechanovově rezoluci [¹¹⁵] *mohou dát* dělníkům mnohem více než slova „liberální a liberálně demokratický směr“ v rezoluci Starověrově [¹¹⁶].

dostatek této rezoluce je v tom, že úplně ignoruje to, že naší povinností v boji proti samoděržaví je nevyhýbat se spojenectví s liberálně demokratickými živly. Soudruh Lenin by takovou tendenci nazval martynovskou. V nové Jiskře se tato tendence již projevuje“ (s. 88).

Tento pasus je vzácně bohatou sbírkou „perel“. 1. Naprostým nesmyslem jsou slova o *spojenectví* s liberály. Vždyť nikdo ani nemluvil, soudruhu Martove, o spojenectví, ale jedině o dočasných nebo dílčích dohodách. To je velký rozdíl. 2. Jestliže Plechanov v rezoluci ignoruje nepravděpodobné „spojenectví“ a mluví jen povšechně o „podpoře“, není to nedostatek, ale právě přednost jeho rezoluce. 3. Nedá si soudruh Martov práci a nevysvětlí nám, čím se vůbec vyznačují „martynovské tendence“? Neřekne nám něco o vztahu těchto tendencí k oportunismu? Neprozkoumá, jaký mají tyto tendence vztah k prvnímu článku stanov? 4. Planu přímo netrpělivostí, abych od soudruha Martova slyšel, v čem se projevíly „martynovské tendence“ v „nové“ Jiskře. Prosim vás, soudruhu Martove, zbavte mne co nejrychleji muk tohoto očekávání!

Dnes se ruský dělník nemůže prakticky obeznámit s trochu otevřenějšími politickými tendencemi našeho liberalismu jinak než v časopise Osvoboždění. Legální liberální literatura je tu nevhodná právě pro svou mlhavost. A my musíme co nejhorlivěji (a před co nejširšími masami dělníků) zaměřovat zbraň své kritiky proti osvobožďencům, aby ruský proletariát ve chvíli nastávající revoluce mohl skutečnou kritikou zbraně paralyzovat nevyhnutelné pokusy pánů osvobožďenců vedoucí k okleštění demokratického rázu převratu.

Kromě „rozpaků“ soudruha Jegorova, jež se týkají naší „podpory“ opozičního a revolučního hnutí, jak jsem se o nich zmínil výše, neposkytla diskuse o rezolucích žádný zajímavý materiál, dokonce se skoro ani nediskutovalo.

Sjezd skončil tím, že předseda stručně připomněl závaznost usnesení sjezdu pro všechny členy strany.

m) CELKOVÝ OBRAZ BOJE
NA SJEZDU.
REVOLUČNÍ A OPORTUNISTICKÉ
KŘÍDLO STRANY

Když jsme skončili rozbor diskuse a hlasování na sjezdu, musíme teď provést bilanci, abychom mohli na podkladě *veškerého* sjezdového materiálu odpovědět na otázku: z jakých prvků, skupin a názorových odstínů vznikla ona konečná většina a menšina, jež jsme viděli při volbách a jež se měly na nějakou dobu stát základním dělícím v naší straně? Musíme shrnout veškerý materiál týkající se zásadních, teoretických a taktických odstínů, který je tak bohatě obsažen v sjezdovém protokolu. Bez celkového

„shrnutí“, bez celkového obrazu celého sjezdu a všech hlavních seskupení při hlasování je tento materiál příliš roztržitý, zpřeházený, takže se na první pohled zdá, že ta neb ona jednotlivá seskupení jsou náhodná, a zdá se to zejména tomu, kdo si nedá práci, aby samostatně a všestranně *prostudoval* sjezdový protokol (a kolik je čtenářů, kteří si tuto práci dali?).

V anglických parlamentních zprávách se často vyskytuje charakteristické slovo *division* — rozdělení. Sněmovna „se rozdělila“ na určitou většinu a menšinu — říká se při hlasování o nějaké otázce. „Rozdělení“ naší sociálně demokratické sněmovny v různých otázkách projednávaných na sjezdu podává *svého druhu jedinečný, co do úplnosti a přesnosti nenahraditelný* obraz vnitřního boje ve straně, obraz jejích názorových odstínů a skupin. Abych tento obraz učinil názorným, abych dostal skutečný *obraz*, a ne snůšku nesouvislých, roztržitých a izolovaných, více nebo zase méně významných faktů, abych skoncoval s nekonečnými a zmatenými spory o jednotlivých hlasováních (kdo pro koho hlasoval a kdo koho podporoval?), rozhodl jsem se, že se pokusím znázornit *všechny hlavní* typy „rozdělení“ našeho sjezdu *diagramem*. Tento způsob se jistě bude zdát mnoha lidem podivný, pochybují však, že lze najít jiný způsob výkladu, který by skutečně zobecňoval a shrnoval a byl co možná nejúplnější a nejpřesnější. Hlasoval-li ten neb onen delegát pro nebo proti určitému návrhu, to lze zjistit při hlasování podle jmen delegátů naprosto přesně a při některých důležitých hlasováních, která se nekonala podle jmen delegátů, to lze zjistit podle protokolu s velkou pravděpodobností a přiblížit se tak co nejvíce pravdě. Vezmeme-li přitom v úvahu *všechna* hlasování podle jmen delegátů i všechna ta hlasování, která se nekonala podle jmen delegátů a která se dotkla jen poněkud důležitých otázek (soudíme-li například podle obsáhlosti a vášnivosti diskuse), dostaneme obraz našeho vnitrostranického boje, vyznačující se největší objektivitou, jaké lze vůbec dosá-

hnout s materiálem, jež máme po ruce. Přitom místo fotografického zobrazení, tj. zobrazení každého jednotlivého hlasování, se vynasnažíme podat skutečný obraz, tj. uvedeme všechny hlavní *typy* hlasování, přičemž pomineme poměrně málo důležité odchylky a modifikace, jež by mohly věc jen zkomplikovat. V každém případě bude každý moci podle protokolu zkontrolovat každou čárku na našem obraze, doplnit jej jakýmkoli jednotlivým hlasováním, zkrátka a dobře kritizovat jej nejen na základě úvahy, pochybností a poukazování na výjimečné případy, nýbrž tím, že sestaví *jiný obraz* podle téhož materiálu.

Do diagramu zakreslíme každého delegáta, který se zúčastnil hlasování, a zvláštním čárkováním vyznačíme ony čtyři základní skupiny, které jsme podrobně zkoumali po celou dobu sjezdových diskusí, totiž: 1. většinové jiskrovce; 2. menšinové jiskrovce; 3. „střed“ a 4. protijiskrovce. Rozdíl v zásadních odstínech mezi těmito skupinami jsme poznali *na mnoha příkladech*, a jestliže se někomu nelíbí *názvy* skupin, které milovníkům všelijakých kliček příliš připomínají organizaci Jiskry a směr Jiskry, upozorníme, že názvy nejsou to hlavní. Nyní, když jsme prozkoumali názorové odstíny ve *všech* sjezdových diskusích, lze snadno místo již ustálených a obvyklých stranických přezdívek (které leckomu nezní příjemně) charakterizovat *podstatu odstínů mezi skupinami*. Tak bychom dostali pro tyto čtyři skupiny tyto názvy: 1. důslední revoluční sociální demokraté; 2. malí oportunisté; 3. střední oportunisté a 4. velcí oportunisté (velcí podle našeho ruského měřítka). Doufejme, že lidé, kteří od určité doby ujišťují sebe i jiné, že „jiskrovce“ je prý název vztahující se pouze na „kroužek“, a ne na *směr*, budou těmito názvy méně pohoršeni.

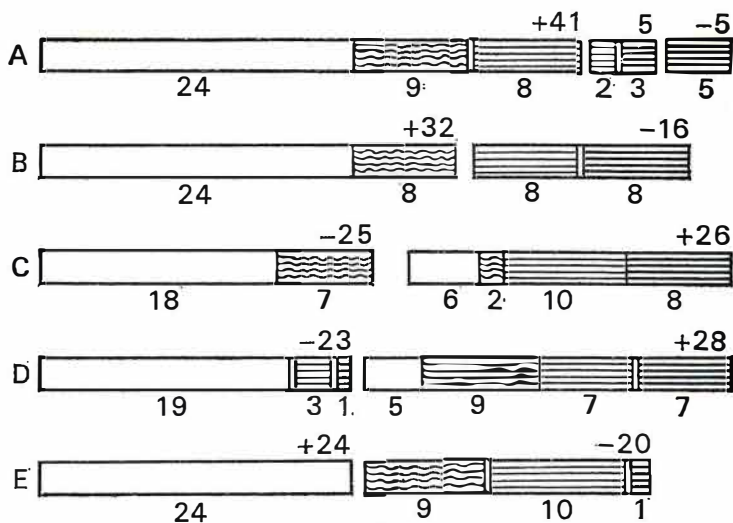
Přejdeme k podrobnému výkladu toho, jaké typy hlasování jsou „zachyceny“ v přiloženém diagramu (viz diagram Celkový obraz boje na sjezdu).

První typ hlasování (A) zahrnuje případy, kdy se s jiskrovci spojil „střed“ proti protijiskrovcům nebo proti jejich

části. Sem patří hlasování o programu^[147] jako celku (hlasování se zdržel jen soudruh Akimov, ostatní hlasovali pro), hlasování o zásadní rezoluci proti federaci (kromě pěti bundovců všichni pro), hlasování o druhém článku stanov Bundu^[28] (proti nám pět bundovců, pět se zdrželo hlasování: Martynov, Akimov, Bruker a Machov se dvěma hlasy, ostatní se přidali k nám); *toto hlasování je v diagramu označeno písmenem A*. Téhož typu byla dále tři hlasování o potvrzení Jiskry jakožto ústředního orgánu strany; redakce (pět hlasů) se hlasování zdržela, proti byli při všech třech hlasováních dva (Akimov a Bruker) a kromě toho při hlasování o *důvodech* potvrzení Jiskry se zdrželo hlasování pět bundovců a soudruh Martynov.*

Typ hlasování, který zde zkoumáme, odpovídá na neobvykle zajímavou a důležitou otázku: Kdy se spojil „střed“ sjezdu s jiskrovci? Zda tehdy, když *s námi byli také protijiskrovci*, až na malé výjimky (přijetí programu, potvrzení Jiskry bez ohledu na důvody), anebo tehdy, když šlo o taková *prohlášení*, která ještě přímo nezavazují k určitému politickému stanovisku (uznání organizační práce Jiskry ještě nikoho nezavazuje, aby prováděl v praxi její organizační politiku vůči odděleným skupinám; odmítnutí federace ještě nikomu nebrání, aby se zdržel hlasování o konkrétním návrhu federace, jak jsme viděli na příkladu soudruha Machova). Když jsme mluvili všeobecně o významu seskupení na sjezdu, viděli jsme, jak nesprávně je tato otázka líčena v oficiálním výkladu oficiální Jiskry, která (ústý soudruha Martova^[99]) *stírá a zastírá* rozdíl mezi jiskrovci a „středem“, mezi důslednými revolučními sociálními demokraty a oportunisty tím, že poukazuje *na takové případy*,

* Proč bylo v diagramu uvedeno právě hlasování o druhém článku stanov Bundu? Poněvadž hlasování o uznání Jiskry jsou méně úplná a hlasování o programu a federaci se týkají méně určitých konkrétně politických rozhodnutí. Vůbec, ať si z řady *stejnorodých* hlasování vybereme to či ono, nijak se tím nezmění základní rysy obrazu, jak se o tom každý snadno přesvědčí, provede-li příslušné změny.

Číslo se znaménkem + a se znaménkem - označují celkový počet hlasů odevzdaných ve známých otázkách *pro* nebo *proti*. Číslo pod proužky označují počet hlasů každé ze čtyř skupin. Která hlasování jsou podle pořadí zahrnuta pod písmeny A-E, je vysvětleno v textu.

Označení skupin: -	
	- většínovní jiskrovci
	- menšínovní jiskrovci
	- střed
	- protijiskrovci

kdy s námi hlasovali také protijiskrovci! Ani ti „nejpravější“ němečtí a francouzští oportunisté v sociálně demokratických stranách nehlasují proti v takových bodech, jako je *schválení programu jako celku*.

Druhý typ hlasování (B) zahrnuje případy, kdy jiskrovci, důslední i nedůslední, hlasovali společně proti všem protijiskrovcům a celému „středu“. Tyto případy se týkají hlavně otázek, kdy šlo o uskutečnění určitých konkrétních plánů jiskrovské politiky, kdy se mluvilo o *faktickém, a ne jen verbálním* uznání Jiskry. Sem patří *incident s organizačním výborem**, zařazení otázky o postavení Bundu ve straně na první místo, rozpuštění skupiny Južnyj rabočij, dvojí hlasování o agrárním programu a konečně, za šesté, hlasování *proti* zahraničnímu Svazu ruských sociálních demokratů (Rabočeje dělo), tj. uznání Ligy za jedinou organizaci strany v zahraničí. Staré kroužkaření z dob před založením strany, zájmy oportunistických organizací nebo skupinek, úzké chápání marxismu se zde střetávaly se zásadově pevnou a důslednou politikou revoluční sociální demokracie; menšinoví jiskrovci se s námi spojili ještě v celé řadě případů, v celé řadě velmi důležitých hlasování (velmi důležitých z hlediska organizačního výboru a skupin Južnyj rabočij a Rabočeje dělo)..., pokud se nenarazilo na *jejich vlastní* kroužkaření, na jejich vlastní nedůslednost. „Rozdělení“ zkoumaného typu názorně ukazují, že v řadě otázek týkajících se uskutečnění našich zásad *se spojil střed*

* V diagramu je označeno toto hlasování písmenem B: jiskrovci dostali 32 hlasů, pro rezoluci bundovce bylo odevzdáno 16 hlasů. Poznáváme, že *žádné* hlasování tohoto typu neprobíhalo *podle jmen delegátů*. O rozdělení delegátů svědčí s největší pravděpodobností fakty dvojího druhu: 1. v diskusích se řečníci obou skupin jiskrovců vyslovují pro, řečníci protijiskrovců a středu proti; 2. počet hlasů „pro“ se vždy velmi blíží číslu 33. Musíme také upozornit na to, že při rozboru sjezdových diskusí jsme zaznamenávali *celou řadu* případů i mimo hlasování, kdy „střed“ se spojil s protijiskrovcí (s oportunisty) proti nám. Bylo to tehdy, když šlo o absolutní hodnotu demokratických požadavků, o podporu opozičních živlů, o omezení centralismu atd.

s *protijiskrovci*, že k nim měl daleko blíže než k nám, že se v *praxi* daleko více klonil k *oportunistickému* než k *revolučnímu* křídlu sociální demokracie. „Jiskrovci“ *podle jména*, kteří se styděli za to, že *jsou* jiskrovci, odhalovali svou pravou tvář a nevyhnutelný boj způsoboval nemálo rozčilení, pro které povrchnější a vznětlivější lidé neviděli význam zásadních názorových odstínů projevujících se v tomto boji. Avšak teď, když se bitevní vřava už poněkud utišila a protokol podává objektivní výtažek mnoha vášnivých srážek, teď jenom lidé, kteří strkají hlavu do písku, mohou nevidět, že spojení Machovů a Jegorovů s Akimovy a Libery nebylo náhodné a ani nemohlo být náhodné. Martovovi a Axelrodovi nezbyvá nic jiného, než se buď vyhnout všestrannému a přesnému rozboru protokolu, anebo se pokusit dodatečně *zvrátit* svůj postup na sjezdu tím, že vysloví všelijaká *politování*. Jako by bylo možné litováním odstranit rozdíly v názorech a v politice! Jako by dnešní spojenectví Martova a Axelroda s Akimovem, Brukerem a Martynovem mohlo přimět naši stranu, obnovenou na druhém sjezdu, aby zapoměla na boj, který vedli jiskrovci a protijiskrovci téměř po celou dobu sjezdu!

Pro třetí typ hlasování na sjezdu, jenž zahrnuje z pěti částí diagramu tři poslední (totiž C, D a E), je charakteristické, že *se nevelká část jiskrovců odděluje a přechází na stranu protijiskrovců*, kteří proto také vítězí (pokud zůstávají na sjezdu). Pro zcela přesné prozkoumání vývoje této proslulé *koalice* menšiny jiskrovců s protijiskrovci, o níž stačila pouhá zmínka, aby Martov na sjezdu psal hysterické dopisy, uvádíme všechny tři základní typy hlasování tohoto druhu *podle jmen delegátů*. C označuje hlasování o rovnoprávnosti jazyků (ze tří hlasování podle jmen delegátů o tomto bodu bylo vybráno poslední jako nejúplnější). Všichni protijiskrovci a celý střed stojí v pevném šiku proti nám, od jiskrovců se oddělila část většiny a část menšiny. *Není ještě vidět, kteří jiskrovci jsou s to vytvořit definitivní a trvalou koalici s oportunistickou „pravici“ sjezdu.* Následuje hlasování

typu *D* — o prvním článku stanov^[118] (ze dvou hlasování jsem vybral hlasování průkaznější, tj. kdy se nikdo nezdržel hlasování). *Koalice se projevuje výrazněji a stává se pevnější**: teď už *všichni* menšinoví jiskrovci stojí na straně Akimova a Libera, z většinových jiskrovců jen velmi malý počet, místo tří přívrženců „středu“ a jednoho protijiskrovce, kteří přešli na naši stranu. Stačí letmý pohled na diagram, abychom se přesvědčili, jaké živly náhodně a dočasně přecházely hned na tu, hned na onu stranu a jaké *nezadržitelně směřovaly k trvalé koalici s Akimovy*. Při posledním hlasování (E — volby do ústředního orgánu, do ústředního výboru a do rady strany), *které znamená definitivní rozdělení na většinu a menšinu*, je jasně patrné úplné splynutí jiskrovské menšiny s *celým* „středem“ a se *zbytky* protijiskrovců. Z osmi protijiskrovců zůstal v té době na sjezdu *pouze* soudruh Bruker (jemuž soudruh Akimov už vysvětlil jeho chybu a jenž zaujal místo v řadách *martovců*, které mu právem náleží). Odchod sedmičky „*nejpravivovějších*“ *oportunistů* rozhodl o osudu voleb proti Martovovi.**

Na základě objektivních údajů o hlasování *všech typů* teď vyvodíme závěry ze sjezdu.

Mnoho se mluvilo o „*náhodném*“ charakteru většiny na na-

* *Soudě podle všech okolností*, byla stejného typu ještě *čtyři hlasování o stanovách*. S. 278: 27 pro Fomina proti 21 našim hlasům; s. 279: 26 pro Martova proti 24 pro nás; s. 280: 27 proti mně, 22 pro mne; a tamtéž 24 pro Martova proti 23 pro nás. Jsou to hlasování o kooptaci do ústředních institucí, o nichž jsem se již dříve zmínil. Hlasování se nekonalo podle jmen delegátů (jednou k němu došlo, avšak záznam o něm se ztratil). Bundovci (všichni nebo jejich část) zřejmě Martova *zachraňují*. Martovova mylná tvrzení (v Lize^[152]) o hlasování tohoto typu jsou opravena výše.

** Ze sedmi oportunistů, kteří odešli z II. sjezdu, bylo pět bundovců (Bund vystoupil ze strany na druhém sjezdu po zamítnutí federativního principu) a dva „*rabočedlovci*“, soudruh Martynov a soudruh Akimov. Tito dva odešli ze sjezdu, když byla za zahraniční organizaci strany uznána *jenom* jiskrovská Liga, tj. když byl rozpuštěn rabočedlovský zahraniční Svaz ruských sociálních demokratů. (Autorova poznámka k vydání^[53] z roku 1907. *Red.*)

šem sjezdu. Soudruh Martov se ve své brožuře Znovu v menšině^[95] také utěšoval pouze tímto argumentem. Z diagramu je jasně vidět, že většinu lze nazvat náhodnou jen v *jednom smyslu*, ale jen v jednom, a to v tom smyslu, že prý sedmička nejoportunističtějších živlů „*pravice*“ odešla *náhodně*. Jak dalece je tento odchod náhodný, *tak dalece* (a o nic více) je náhodná i naše většina. Pouhý pohled na diagram ukazuje lépe než dlouhé úvahy, na čí straně by byla, na čí straně *by měla být* tato sedmička*. Je však otázka, do jaké míry lze skutečně považovat odchod této sedmičky za náhodný. Tuto otázku si neradi kladou lidé, kteří rádi mluví o „náhodnosti“ většiny. Je to pro ně nepříjemná otázka. Je to náhoda, že odešli nejuživější představitelé *pravého*, a ne *levého* křídla naší strany? Je to náhoda, že odešli *oportunisté*, a ne důslední *revoluční sociální demokraté*? Nesouvisí nějak tento „náhodný“ odchod s oním bojem proti oportunistickému křídlu, který se sváděl po celou dobu sjezdu a který tak nápadně bije do očí na našem diagramu?

Stačí položit si tyto otázky nepříjemné pro menšinu, abychom si ujasnili, jaký fakt *se zastírá* řečmi o tom, že většina je náhodná. Je to onen nesporný a nezvratný fakt, že *menšinu vytvořili ti členové naší strany, kteří nejvíce inklinovali k oportunistu*. Menšinu vytvořily teoreticky *nejméně stálé* a *zásadově nejméně pevné* živly ve straně. Menšina vznikla z *pravého křídla* strany. Rozdělení na většinu a menšinu je přímým a nevyhnutelným pokračováním onoho rozdělení sociální demokracie na revoluční a oportunistickou, na Horu a Gironda¹¹³, jež se neobjevilo teprve včera a nezasáhlo pouze ruskou dělnickou stranu, a které jistě nezmizí zítra.

Tento fakt má stěžejní význam při objasňování příčin a různých peripetií v našich neshodách. Pokouší-li se někdo *obejít* tento fakt tím, že popírá nebo zastírá boj na sjezdu

* Dále uvidíme, že *po* sjezdu jak soudruh Akimov, tak i voroněžský výbor [5], který má *nejblíže* k soudruhu Akimovovi, vyslovili přímo svou sympatii „*menšině*“.

a zásadní názorové odstíny, které se v něm projeví, znamená to, že si vystavuje vysvědčení naprosté duševní i politické ubohosti. Aby byl tento fakt *vyvrácen*, bylo by zapotřebí *předně* dokázat, že celkový obraz hlasování a „rozdělení“ na našem sjezdu nebyl takový, jak jsem uvedl; *za druhé* by bylo třeba dokázat, že ve všech otázkách, pro něž se sjezd „rozdělil“, *neměli v jádru pravdu* nejdůslednější revoluční sociální demokraté, kteří jsou v Rusku spojováni se jménem jiskrovců.* Jen se to pokuste dokázat, pánové!

Fakt, že se menšina utvořila z nejoportunističtějších, nejnestálejších a nejméně důsledných živlů ve straně, dává mimo jiné odpověď na mnohé pochybnosti a námitky, jež vznášejí proti většině lidí, kteří špatně znají věc nebo kteří si otázku špatně promysleli. Není to malicherné, říkají nám, vysvětlovat *roztržku* malou chybou soudruha Martova a soudruha Axelroda? Ano, pánové, chyba soudruha Martova nebyla velká (o tom jsem se zmínil už na sjezdu, v zápalu boje), avšak z této malé chyby *mohlo vzejít (a také uzešlo)* mnoho škody proto, že soudruha Martova přetáhli na svou stranu delegáti, kteří udělali *celou řadu chyb*, kteří v celé řadě otázek inklinovali k oportunistu a k zásadové nedůslednosti. Nepevnost soudruha Martova a soudruha Axelroda, to byla individuální a nepřilíš významná záležitost, avšak utvoření velmi značné menšiny ze *všech* nej-

* Poznámka pro soudruha Martova. Jestliže teď soudruh Martov zapomněl, že *jiskrovec* znamená *stoupenec směru*, a ne *člen kroužku*, pak mu radíme, aby si přečetl ve sjezdovém protokolu, jak tuto otázku objasňuje soudruh Trockij soudruhu Akimovovi. Jiskrovskými *kroužky* byly na sjezdu (pokud jde o poměr ke straně) tři kroužky: skupina Osvobození práce, redakce Jiskry a organizace Jiskry. Dva kroužky z těchto tří byly tak rozumné, že se rozpustily samy; třetí neměl dost stranického uvědomění, aby učinil totéž, a proto jej rozpustil sjezd. Nejpočetnější jiskrovský kroužek, organizace Jiskry (která zahrnovala jak redakci, tak i skupinu Osvobození práce), měl na sjezdu celkem 16 členů, z nich *pouze jedenáct* s rozhodujícím hlasem. Avšak jiskrovců *podle svého zaměření*, kteří nepatřili k žádnému jiskrovskému „kroužku“, bylo na sjezdu podle mého odhadu *27 s 33 hlasy*. To znamená, že k jiskrovským *kroužkům* patřila *necelá polovina* jiskrovců.

méně pevných živlů, *ze všech těch*, kdo buď vůbec neuznávali zaměření Jiskry a přímo proti němu bojovali, nebo jej uznávali jenom slovy, ale v praxi se vesměs spojovali s protijiskrovci, to nebyla záležitost individuální, nýbrž *stranická a ne tak zcela bezvýznamná*.

Není směšné *vysvětlovat* roztržku tím, že v malém kroužku staré redakce Jiskry převládalo zakořeněné kroužkaření a revoluční šosáctví? Ne, není to směšné, protože na pomoc *tomuto individuálnímu* kroužkaření *povstali v naší straně všichni*, kdo bojovali po celou dobu sjezdu *za všemožné kroužkaření*, všichni, *kdo se vůbec nebyli s to pouznést* nad revoluční šosáctví, všichni ti, kdo se dovolávali „historického“ charakteru šosáckého a kroužkařského zla, aby toto zlo ospravedlnili a zachovali. Snad by ještě bylo možné považovat za náhodu, že úzce kroužkařské zájmy nabyly převahy nad stranickým uvědoměním pouze v malém kroužku redakce Jiskry. Nebyla však náhoda, že toto kroužkaření energicky podpořili soudruzi Akimovové a Brukerové, jimž byla stejně drahá (ne-li dražší) „historická kontinuita“ proslulého voroněžského výboru a proslulé petrohradské Dělnické organizace¹¹⁴, že je podpořili soudruzi Jegorovové, kteří oplakávali „umrtvení“ časopisu Rabočeje dělo tak žalostně (ne-li ještě žalostněji) jako „umrtvení“ staré redakce, že je podpořili soudruzi Machovové aj. aj. Řekni mi, s kým se stýkáš, a já ti řeknu, kdo jsi — praví životní moudrost. Řekni mi, kdo je tvým politickým spojencem, kdo pro tebe hlasuje — a já ti řeknu, jaký je tvůj *politický profil*.

Malá chyba soudruhů Martova a Axelroda byla a mohla být i nadále *malou*, dokud z ní nevzešlo jejich *tvalé spojení* s celým oportunistickým křídlem naší strany, dokud nevedla v důsledku tohoto spojení k *recidivě* oportunismu, k *revanši* všech těch, proti nimž Jiskra bojovala a kteří *si teď* chtěli s náramnou radostí *vylít zlost* na důsledných přívržencích revoluční sociální demokracie. Události po sjezdu vedly také skutečně k tomu, že v nové Jiskře můžeme pozorovat recidivu oportunismu, revanš Akimovů

a Brukerů (viz leták [5] voroněžského výboru*), nadšení Martynovů, jimž konečně (konečně!) bylo dovoleno, aby v nenáviděné Jiskře ušetřili kopanec nenáviděnému „nepříteli“ za všechny nejrůznější dřívější křivdy. To nám velmi názorně dokazuje, jak nevyhnutelné bylo „obnovení staré redakce Jiskry“ (z ultimáta soudruha Starověra^[145] z 3. listopadu 1903) k udržení jiskrovské „kontinuity“...

Fakt, že se sjezd (i strana) rozdělil na dvě křídla, levé a pravé, revoluční a oportunistické, neznamenal ještě sám o sobě nic hrozného a kritického, dokonce ani nic nenormálního. Naopak, celé poslední desetiletí v dějinách ruské (a nejen ruské) sociální demokracie směřovalo nevyhnutelně a neodvratně k tomuto rozdělení. Že důvodem k rozdělení byla řada velmi *malých* chyb pravého křídla, zcela nezávažných (relativně) neshod — tato okolnost (jež se zdá povrchnímu pozorovateli a šosáckému rozumu pohoršující) znamenala *ucelku velký krok celé naší strany vpřed*. Dříve jsme se rozcházelí kvůli významným otázkám, které mohly někdy dokonce ospravedlnit i rozkol, nyní jsme se ve všech velkých a důležitých věcech již shodli, teď nás rozdělují jen *názorové odstíny*, kvůli kterým je možné a *nutné* se přít, bylo by však nesmyslné a dětinské se kvůli nim rozcházet (jak řekl zcela správně už soudruh Plechanov v zajímavém článku Co nedělat^[141], k němuž se ještě vrátíme). *Nyní*, kdy *anarchistické počínání* menšiny *po sjezdu* přivedlo stranu téměř k rozkolu, můžeme se často setkat s mudrlanty, kteří říkají: A stálo vůbec za to bojovat na sjezdu o takové maličernosti, jako je incident s organizačním výborem, rozpuštění skupin Južnyj rabočij nebo Rabočeje dělo, první článek stanov^[118], rozpuštění staré redakce apod.? Kdo si to myslí**, ten právě vnáší kroužkařské hledisko do záleži-

* Tento svazek, s. 414—415. *Red.*

** Při této příležitosti nemohu nevpomenout na jeden svůj rozhovor na sjezdu s kterýmsi delegátem „středu“. „Jak těžké ovzduší je na našem sjezdu,“ postěžoval si mi. „Ten urputný boj, ta agitace jednoho proti druhému, ta ostrá polemika, ty nesoudružské vztahy!...“ „Jaká

tostí strany: boj *názorových odstínů* ve straně je *nezbytný a nevyhnutelný*, pokud nevede k anarchii a k rozkolu, pokud se vede *v mezích* schválených společně všemi soudruhy a členy strany. Také *naš boj* proti pravému křídlu strany *na sjezdu*, proti Akimovovi a Axelrodovi, proti Martynovovi a Martovovi, *nikterak nevybočoval z těchto mezí*. Stačí připomenout dvě skutečnosti, které to naprosto nesporně dokazují: 1. když soudruzi Martynov a Akimov odcházeli ze sjezdu, *byli jsme všichni ochotni* všemožně zapudit myšlenku o „urážce“, *všichni jsme přijali* (32 hlasy) rezoluci soudruha Trockého^[166], která vybízela tyto soudruhy, aby se spokojili vysvětlením a vzali své prohlášení zpět; 2. když došlo k volbě do ústředních institucí, dávali jsme menšině (čili oportunistickému křídlu) sjezdu *menšinu v obou ústředních institucích*: Martovovi v ústředním orgánu, Popovovi v ÚV. Jinak jsme ze stranického hlediska postupovat *nemohli*, když jsme se již před sjezdem rozhodli zvolit dvě trojky. *Jestliže rozdíl v názorových odstínech, které se na sjezdu projeví, nebyl velký*, byl rovněž *nevelký i praktický závěr*, který jsme vyvodili z boje těchto názorových odstínů: tento závěr znamenal *jen a jen* to, že *dvě třetiny* v obou trojkách je třeba dát *většině* stranického sjezdu.

Jen *nesouhlas* menšiny na sjezdu strany s tím, aby byla *v ústředních institucích v menšině*, vedl zpočátku k „slabošskému fňukání“ poražených intelektuálů a potom k *anarchistické frázi* a k anarchistickému počínání.

Na závěr se podíváme na diagram ještě jednou z hlediska složení ústředních institucí. Je naprosto přirozené, že při

je to skvělá věc, ten náš sjezd,“ odpověděl jsem mu. „Vede se otevřený, svobodný boj. Názory byly vysloveny. Projevíly se názorové odstíny. Vyhranily se skupiny. Zvedly se ruce. Bylo schváleno usnesení. Urazili jsme kus cesty. Kupředu! — tak já to chápu. To je život. To není nekonečné a nudné intelektuálské hádání o slovíčka, které pak nekončí proto, že lidé otázku vyřešili, ale prostě proto, že se unavili povídáním...“

Ale soudruh ze „středu“ se na mne díval nechápavě a krčil rameny. Nerozuměli jsme si.

volbách šlo delegátům *nejen* o názorové odstíny, ale i o *vhodnost*, práceschopnost apod. té či oné *osoby*. Dnes se menšina velmi ráda uchyluje k směšování těchto otázek. A že to jsou otázky různé, je samozřejmé a patrné třebas z onoho prostého faktu, že volba *původní* trojky do ústředního orgánu byla zamýšlena již *před sjezdem*, kdy nikdo nemohl předvídat spojenectví Martova a Axelroda s Martynovem a Akimovem. Na různé otázky musí být i odpovědi dány různým způsobem: na otázku názorových odstínů je třeba hledat odpověď ve *sjezdovém protokolu*, v *otevřeném jednání* a hlasování o všech možných bodech. Pokud jde o vhodnost *osob*, bylo na sjezdu jednomyslně usneseno, že o tom má rozhodnout *tajné hlasování*. Proč přijal *celý sjezd jednomyslně* toto rozhodnutí, to je otázka tak elementární, že by bylo absurdní se jí zabývat. Menšina však zapomínala (po své porážce ve volbách) i elementární věci. Na obranu staré redakce jsme slyšeli příval plamenných a strhujících projevů, vzrušených až do nepřičetnosti, ale neslyšeli jsme *vůbec nic* o názorových odstínech *na sjezdu*, jež souvisely s bojem za šestku a za trojku. Ze všech stran slyšíme výklady a povídačky o tom, že osoby zvolené do ÚV jsou neakceschopné, nevhodné, nemají dobré úmysly atd., ale neslyšíme *vůbec nic* o oněch názorových odstínech *na sjezdu*, které zápolily o převahu v ústředním výboru. Podle mého názoru povídat a vykládat o vlastnostech a činech těchto osob *mimo sjezd* je nepřipustné a nedůstojné (protože tyto činy jsou z 99 % organizačním tajemstvím, jež lze odhalovat jen před nejvyšší instancí strany). Vést boj *mimo sjezd* pomocí *takových povídaček* by podle mého názoru znamenalo šířit *klepy*. A veřejnosti bych na tyto výklady mohl odpovědět jedině tak, že bych poukázal na sjezdový boj: říkáte, že ústřední výbor byl zvolen nepatrnou většinou. To je pravda. Avšak tu nepatrnou většinu vytvořili všichni, kdo nejdůsledněji bojovali za prosazení jiskrovských plánů ne slovy, ale skutky. *Mravní* autorita této většiny musí tedy být ještě nepoměrně větší než její *formální* autorita, a to pro všechny,

komu záleží na kontinuitě *zaměření* Jiskry více než na kontinuitě toho či onoho *kroužku* Jiskry. Kdo je *kompetentnější posoudit*, zda se ty či ony osoby hodí k tomu, aby prosazovaly politiku Jiskry? Ti, kdo tuto politiku prosazovali na sjezdu, nebo ti, kdo v celé řadě případů proti této politice bojovali a hájili všechno zaostalé, kdejaké haraburdí a kdejaké kroužkaření?

n) P O S J E Z D U. D V A Z P Ů S O B Y B O J E

Ukončený rozbor diskuse a hlasování na sjezdu vysvětluje vlastně in nuce (v zárodku) *všechno, co se stalo po sjezdu*, a můžeme se tedy stručně zmínit o dalších etapách naší stranické krize.

Když Martov a Popov odmítli účast ve volbách, zavládlo ovzduší *handrkování* ve stranickém boji mezi názorovými odstíny ve straně. Soudruh Glebov, který považoval za nepravděpodobné, že redaktoři, kteří nebyli zvoleni, se opravdu rozhodli *přiklonit* k Akimovovi a Martynovovi, to vysvětloval hlavně podrážděností a hned druhý den po sjezdu požádal mne a Plechanova, abychom věc skončili smírem, aby byli všichni čtyři „kooptováni“ s podmínkou, že redakci se dostane v radě zastoupení (tj. aby jeden ze dvou zástupců rozhodně patřil ke *stranické většině*). Tato podmínka se zdála Plechanovovi i mně rozumná, neboť souhlas s ní znamenal *mlčenlivé přiznání chyby na sjezdu*, touhu po smíru, a nikoli po válce, přání být blíže ke mně a Plechanovovi než k Akimovovi, Martynovovi, Jegorovovi a Machovovi. Pokud jde o „kooptaci“, nabýval tím tento ústupek *osobního rázu*, a odmítat osobní ústupek, který měl odstranit podráždění a obnovit mír, nestálo za to. Proto jsme k tomu s Plechanovem dali souhlas. Redakční většina podmínku zamítla. *Glebov odjel*. Čekali jsme, jak to dopadne: Setrvá Martov na loajálním stanovisku, které na sjezdu zaujal (*proti* zástupci středu soudruhu Popovovi), nebo získají

převahu nepevné živly náchylné k rozkolu, k nimž se přiklonil?

Octli jsme se před dilematem: Bude chtít soudruh Martov považovat svou sjezdovou „koalici“ za ojedinělý politický fakt (takový, jakým byl ojedinělý případ Bebelovy koalice s Vollmarem v roce 1895 — *si licet parva componere magnis**), nebo bude chtít tuto koalici *upevnit*, vynaloží veškeré úsilí, aby dokázal *mou a Plechanovovu* chybu na sjezdu, a stane se skutečným vůdcem oportunistického křídla naší strany? Jinak řečeno, dilema znělo takto: handrkování, nebo politický stranický boj? Z nás tří, kteří jsme byli druhý den po sjezdu jedinými přítomnými členy ústředních institucí, se k prvnímu řešení dilematu nejvíce přikláněl Glebov a nejvíce se snažil smířit rozvaděné děti. K druhému řešení se nejvíce přikláněl soudruh Plechanov, s nímž však, jak se říká, nebyla žádná řeč. Já jsem tentokrát představoval „střed“ čili „bláto“ a zkusil jsem to s přesvědčováním. Kdybych si teď měl vzpomenout, jakými slovy jsem přesvědčoval, jistě bych to popletl, a nebudu proto následovat špatný příklad soudruha Martova a soudruha Plechanova. Avšak některá místa z jednoho přesvědčovacího dopisu^[73] adresovaného jednomu „menšinovému“ jiskrovci považuji za nutné ocitovat:

„... To, že Martov odešel z redakce, že on i jiní straničtí publicisté odmítli spolupracovat, že celá řada osob odmítla pracovat pro ÚV, že se propaguje myšlenka bojkotu či pasívní rezistence, to všechno nevyhnutelně povede, dokonce i proti vůli Martova a jeho přátel, k rozkolu ve straně. I kdyby si Martov sám zachoval loajální stanovisko (na něž se tak energicky postavil na sjezdu), pak si je nezachovají druzí a nevyhnutelně to povede k důsledkům, na něž jsem poukázal...“

A tak se tedy ptám sám sebe: kvůli čemu se vlastně máme rozejít...? Probírám znovu všechny události a dojmy ze

* Je-li přípustné srovnávat malé s velkým. *Red.*

sjezdu, uznávám, že jsem se často choval a jednal strašně podrážděně, „zuřivě“, k tomuto provinění se ochotně přiznám každému, dá-li se pokládat za provinění to, co bylo přirozeně vyvoláno celým ovzduším, reakcemi, replikami, bojem etc. Ale když se teď bez jakéhokoli podráždění dívám na dosažené výsledky, na to, čeho jsme dosáhli právě tím zuřivým bojem, rozhodně nevidím v jeho výsledcích nic, zhola nic škodlivého pro stranu a absolutně nic ponižujícího nebo urážlivého pro menšinu.

To se rozumí, že se vás nutně muselo dotknout už jen to, že jste zůstali v menšině, jenže já kategoricky protestuji proti tomu, že jsme snad někoho „špinili“, že *bylo naším úmyslem* někoho urazit nebo ponižit. To rozhodně ne. A ani by se nemělo trpět, aby odlišné politické názory vedly k tomu, že se události vykládají tak, že druhá strana je obviňována ze špatných úmyslů, z darebáctví, intrikánství a jiných roztomilých vlastností, o kterých stále a stále častěji slyšíme v ovzduší blížícího se rozkolu. Nemělo by se to trpět, protože je to přinejmenším až nec plus ultra* nerozumné.

Rozešli jsme se s Martovem politicky (i organizačně), jako jsme se s ním rozešli už nescíslněkrát. Když nade mnou zvítězil ve věci prvního článku stanov^[118], nutně jsem musel s veškerou energií usilovat o revanš v tom, co mi (a sjezdu) ještě zbylo. Musel jsem nezbytně usilovat na jedné straně o přísně jiskrovský ústřední výbor, na druhé straně o redakční trojku... Považuji tuto trojku za *jedině* schopnou být oficiálním orgánem, a ne spolkem založeným na rodinkaření, kdy ruka ruku myje, vidím v ní jediné opravdové centrum, v němž by každý a vždycky zastával a hájil vlastní stranické stanovisko, ani o vlásek víc a irrespective** na všem osobním, na všelijakých domněnkách a dohadech o urážce, odchodu etc.

Po událostech na sjezdu tato trojka nepochybně direk-

* — v nejvyšší míře. *Red.*

** — nezávisle. *Red.*

tivně vytyčovala politickou a organizační linii, namířenou v jednom směru proti Martovovi. O tom není pochyb. Ale má kvůli tomu dojít k roztržce? Máme kvůli tomu rozštěpit stranu? Nepostupovali snad Martov a Plechanov ve věci demonstrací společně proti mně? Nepostupovali jsme snad ve věci programu zase já a Martov společně proti Plechanovovi? Neobrací se snad každá trojka vždycky jednou svou stranou proti každému účastníkovi? Jestliže většina jiskrovců jak v organizaci Jiskry, tak na sjezdu strany došla k názoru, že ten či onen zvláštní odstín martovovské linie není po stránce organizační a politické správný, není pak opravdu šílenství snažit se to vysvětlit nějakým „pletichářením“ a „štvaním“ apod.? Nebylo by šílenstvím vypořádat se s tímto faktem tím, že této většině *vyvadáte*, že je to „lůza“?

Opakuji: tak jako většina jiskrovců na sjezdu jsem hluboce přesvědčen, že Martov nastoupil nesprávnou linii a že ho bylo třeba usměrnit. Urážet se kvůli tomu, cítit se ukřivděný etc., to je nerozumné. My jsme nikoho a pro nic „nešpinili“, nikoho „nešpiníme“ a neodháníme *od práce*. Vždyť usilovat o rozkol ve straně kvůli tomu, že jsme někoho vytlačili z *ústřední instituce*, bylo by pro mne nepochopitelným šílenstvím.“*

Považoval jsem nyní za nutné ocitovat tato svá písemná prohlášení, neboť *přesně* ukazují snahu většiny, aby byla *ihned* stanovena konkrétní hranice mezi možnými (a v prudkém boji nevyhnutelnými) osobními urážkami a osobní podrážděností vyvolanou z jedné strany ostrými a „zuřivými“ výpady apod. — a určitou politickou chybou, politickou linií (koalice s pravým křídlem) z druhé strany.

* Tento dopis byl napsán už v *září* (podle nového kalendáře). (Srov. Spisy 34, Praha 1959, s. 154—158. *Čes. red.*) Je z něho vynecháno, co se podle mého mínění věci netýká. Považuje-li adresát za důležité právě to, co je vynecháno, může si to snadno doplnit. Mimochodem: využívám této příležitosti, abych jednou provždy dal všem svým oponentům právo uveřejnit všechny mé soukromé dopisy, budou-li to považovat za prospěšné.

Tato prohlášení dokazují, že *pasivní rezistence* menšiny *začala ihned po sjezdu*, což nás také hned varovalo, neboť to je *krok k rozkolu ve straně*; že to je v přímém rozporu s *loajálními prohlášeními na sjezdu*; že to bude rozkol výlučně *proto, že menšina byla vyřazena z ústředních institucí* (jinak řečeno proto, že nebyla zvolena), neboť nikomu nikdy ani nenapadlo odhánět někoho z členů strany *od práce*; že politické neshody mezi námi (nevyhnutelné, dokud ještě není vyjasněna a vyřešena otázka, zda se na sjezdu zmýlil v linii Martov nebo my) se začínají *stále více zvrhávat v nesváry* s nadávkami, s podezříváním atd. atd.

Varování nepomohlo. Počínání menšiny ukazovalo, že v ní začínají převažovat živly, které jsou nejméně pevné a *nejméně si váží strany*. To přimělo mne a Plechanova odvolat svůj souhlas s Glebovovým návrhem: vždyť dokazovala-li menšina svými *činy* politickou nepevnost nejen v zásadách, ale i pokud šlo o *elementární stranickou loajálnost*, jaký význam pak mohla mít *slova* o tolik přetřásané „kontinuitě“? Nikdo se neposmíval tak vtipně jako Plechanov nesmyslnému požadavku, aby do stranické redakce byla „kooptována“ většina takových lidí, kteří přímo ohlašují své další a rostoucí neshody! Kdo to kdy viděl, aby *dříve než budou* v tisku a ve straně *objasněny nové* neshody, dělala stranická většina v ústředních institucích sama ze sebe menšinu? Ať se napřed vysvětlí neshody, ať strana posoudí jejich hloubku a význam, ať strana sama napraví svou chybu, kterou na druhém sjezdu udělala, bude-li ta či ona chyba dokázána! Již pouhé vytyčení takového požadavku *ve jménu* dosud neznámých neshod dokazovalo naprostou nepevnost těch, kdo to žádali, svědčilo o tom, že politické neshody mají být úplně potlačeny nesváry, dokazovalo naprostou neúctu jak k celé straně, tak k vlastnímu přesvědčení. Nikdy nebyli a nebudou na světě takoví *princiipiálně přesvědčení* lidé, kteří by nechtěli někoho *přesvědčovat*, dříve než získají (*sami od sebe*) většinu v té instituci, jejíž názor chtějí vyvrátit.

Nakonec 4. října soudruh Plechanov oznamuje, že učiní *poslední* pokus skoncovat s touto absurdností. Koná se schůzka všech šesti členů staré redakce za přítomnosti nového člena ústředního výboru*. Soudruh Plechanov dobré tři hodiny dokazuje nerozumnost požadavku, aby byly „kooptovány“ čtyři osoby z „menšiny“ proti dvěma z „většiny“. Navrhuje *kooptovat dvě osoby*, aby tak byly jednak vyloučeny veškeré obavy, že chceme někoho „šikanovat“, umlčet, pronásledovat, odpravit a pohřbít, a jednak aby byla chráněna práva a pozice stranické „většiny“. *Kooptování dvou osob je rovněž odmítnuto.*

Dne 6. října píšeme s Plechanovem oficiální dopis^[59] všem starým redaktorům Jiskry a jejímu spolupracovníkovi soudruhu Trockému s tímto obsahem:

„Vážení soudruzí! Redakce ústředního orgánu považuje za svou povinnost vyslovit oficiálně své politování nad tím, že se zdráháte pracovat v Jiskře a v Zarji. Ačkoli jsme Vás mnohokrát zvali ke spolupráci, a to hned po druhém sjezdu strany a pak ještě několikrát, nedostali jsme od Vás ani jediný příspěvek. Redakce ústředního orgánu prohlašuje, že nemá sebemenší vinu na Vašem odmítnutí s ní spolupracovat. Nějaká osobní podrážděnost by samozřejmě neměla být překážkou pro Vaši práci v ústředním orgánu strany. Odmítáte-li však v něm pracovat kvůli tomu, že se spolu v některých názorech neshodujeme, domníváme se, že by straně neobyčejně prospělo, kdybyste důkladně vyložili, v čem a proč se neshodujeme. Nejen to. Domníváme se, že by bylo nanejvýš žádoucí, aby charakter a hloubka těchto názorových neshod byly v celé straně co možná nejdříve vyjasněny na stránkách publikací, které rediguje-me.“**

* Mimoto uspořádal tento člen ÚV¹¹⁶ speciálně několik neoficiálních i kolektivních besed s menšinou, vyvracel hloupé povídačky a apeloval na smysl pro stranickou povinnost.

** V dopise soudruhu Martovi byl ještě dotaz na jednu brožurku^[96] a tato věta: „A konečně Vám v zájmu věci znovu připomínáme,

Jak čtenář vidí, nebylo nám přece jen stále zcela jasné, bylo-li počínání „menšiny“ způsobeno spíše osobní podrážděností než přáním dát orgánu (a straně) *nové zaměření* a jaké vlastně zaměření a v čem vlastně mělo spočívat. Domnívám se, že i nyní, kdyby tuto otázku mělo objasnit 70 vykladačů na podkladě všech možných publikací a všech možných svědeckých výpovědí, že by se vůbec v této motanici nevyznali. Z nesvárů je těžké se vymotat: buď je třeba s nimi rázně skoncovat, nebo se jim vyhnout*.

Na dopis z 6. října nám Axelrod, Zasuličová, Starověr, Trockij a Kolcov odpověděli několika řádky^[22], že poté, kdy Jiskra přešla do rukou nové redakce, nehodlají s ní nijak spolupracovat. Soudruh Martov byl hovornější a počtil nás touto odpovědí:

„Redakci ústředního orgánu SDDSR

Vážení soudruzi!

Na Váš dopis z 6. října odpovídám: celou naši výměnu názorů o spolupráci v jednom orgánu považuji za skončenou po poradě, která se konala 4. října za přítomnosti člena ÚV a na níž jste odmítli odpovědět, jaké příčiny Vás přiměly odvolat svůj návrh, aby totiž do redakce byl přijat Axelrod, Zasuličová, Starověr a já pod podmínkou, že se zavážeme zvolit za svého „zástupce“ v radě soudruha Lenina. Když jste na zmíněné poradě několikrát pozměnili formulaci svých vlastních prohlášení vyslovených před svědky, nepovažuji za nutné Vám v dopise vysvětlovat, proč jsem za nynějších okolností odmítl v Jiskře pracovat. Bude-li třeba, vyslovím se o tom podrobně před celou stranou, která již z protokolu druhého sjezdu pozná, proč jsem nepřijal nabídku, kterou teď opakujete, abych vstoupil do redakce a do rady...**

L. Martov“

že jsme v dané chvíli ochotni Vás kooptovat za člena redakce ústředního orgánu, abyste měl vždy možnost oficiálně vyslovovat a obhajovat všechny své názory v nejvyšší stranické instituci.“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 165–166. *Red.*)

* Soudruh Plechanov by zde asi dodal: nebo vyhovět *všem nejruznějším požadavkům* iniciátorů nesvárů. Uvidíme dále, proč to nebylo možné.

** Vynechávám Martovovu odpověď, která se týkala tehdejší redakce jeho brožury.

Tento dopis, stejně jako předchozí dokumenty, jednoznačně objasňuje otázku bojkotu, dezorganizace, anarchie a přípravy rozkolu, které se tak usilovně vyhýbá (pomocí vykřičníků a teček) soudruh Martov ve svém Stavu obležení^[98] — otázku loajálních a neloajálních prostředků boje.

Soudruhu Martovovi a ostatním se *nabízí možnost*, aby vysvětlili neshody, *žádá se od nich*, aby řekli přímo, oč jde a co hodlají dělat, *domlouvá se jim*, aby zanechali schválností a v klidu posoudili chybu při projednávání prvního článku (nerozlučně spjatou s chybou v obratu doprava), ale soudruh Martov a spol. *odmítají mluvit* a křičí: pronásledují mě a šikanují! Ironizování těchto projevů „hrůzy“ však nijak neutišilo jejich komické nářky.

Cožpak je možné *pronásledovat* toho, kdo *odmítá spolupracovat*? — ptali jsme se soudruha Martova. Jak je možné urazit, „šikanovat“ a utlačovat menšinu, když *nechce být v menšině*?? Vždyt být v menšině znamená vždy rozhodně a nesporně určité nevýhody pro toho, kdo v ní je. Tyto nevýhody spočívají buď v tom, že se musí začlenit do orgánu, který bude mít v určitých otázkách převahu, nebo se musí postavit mimo orgán, útočit na něj a octnout se tak v ohni dobře zajištěných baterií.

Chtěl soudruh Martov povykem o „stavu obležení“ říci, že se proti nim, kteří zůstali v menšině, bojuje nebo že se s nimi zachází nespravedlivě a neloajálně? *Jedině* taková teze by byla (v Martovových očích) aspoň trochu rozumná, protože — opakuji — být v menšině znamená rozhodně a nesporně mít určité nevýhody. Ale právě to je komické, že proti soudruhu Martovovi nebylo možné *nijak bojovat*, protože odmítal diskutovat, a s menšinou nebylo možné *nijak zacházet*, protože odmítala být v menšině!

Za dobu, co jsme s Plechanovem byli v redakci, nedokázal soudruh Martov redakci ústředního orgánu *ani jediný fakt* překročení nebo zneužití moci. Ani praktikové menšiny ústřednímu výboru *ani jeden takový fakt* nedokázali. Ať se teď soudruh Martov ve svém Stavu obležení jakkoli

vykrukuje, je naprosto nesporné, že *nářky nad stavem obležení nebyly nic než „slabošské fňukání“*.

Že Martovovi a spol. naprosto chybějí *rozumné* argumenty proti redakci, která byla jmenována sjezdem, nejlépe ilustruje jejich vlastní výrok: „Nejsme nevolníci!“ (Stav obležení, s. 34.) Neobyčejně jasně se tu projevuje mentalita buržoazního inteligenta, který se počítá k „vyvoleným“, povzneseným nad masovou organizací a masovou kázeň. *Vysvětlovat* odmítnutí pracovat ve straně tím, že „nejsme nevolníci“, znamená *úplně se prozradit*, přiznat naprostý nedostatek argumentů a naprostou neschopnost objasnit příčiny, naprostý nedostatek rozumných příčin k nespokojenosti. Plechanov a já prohlašujeme, že žádnou příčinu k odmítnutí spolupráce jsme nezavdali; žádáme, aby nám bylo vysvětleno, v čem tkví neshody, a na to dostaneme odpověď „nejsme nevolníci“ (s dodatkem: ještě jsme se nedohodli na kooptaci).

Individualismu inteligence, který se projevil už ve sporech o první článek a ukázal tak svůj sklon k oportunistickému uvažování a k anarchistické frázi, se *jakákoli* proletářská organizace a kázeň zdá *nevolnictvím*. Čtenářská veřejnost se brzy doví, že i nový *sjezd strany* se zdá těmto „členům strany“ a „funkcionářům“ strany nevolnickou institucí, strašlivou a nesnesitelnou pro „vyvolené“... Tato „instituce“ je opravdu strašlivá pro ty, kdo by se chtěli nazývat členy strany, ale přitom cítí, že tento název *není v souladu* se zájmy a vůlí strany.

Rezoluce výborů, které jsem vyjmenoval v dopise^[68] redakci nové Jiskry a které soudruh Martov otiskl ve Stavě obležení, fakticky dokazují, že postup menšiny znamenal, že se vůbec *nepodřídila* usnesením sjezdu, a dále znamenal *dezorganizaci* pozitivní praktické práce. Tato menšina, vzniklá z oportunistů a z odpůrců Jiskry, *rozbíjela stranu*, mařila a dezorganizovala její práci, aby se tak pomstila za porážku na sjezdu, neboť cítila, že *pocitivými a loajálními* prostředky (vysvětlením v tisku nebo na sjezdu) *nikdy* ne-

bude moci vyvrátit obvinění z oportunistu a z intelektuálské nepevnosti vznesené proti ní na druhém sjezdu. Protože si byli stoupcem menšiny vědomi, že nejsou s to stranu *přesvědčit, dezorganizovali ji a mařili veškerou její práci*. Vytýkalo se jim, že způsobili trhlínu v našem džbánu (zmatkáním na sjezdu); na tuto výtku odpovídali tím, že se *ze všech sil snažili prasklý džbán rozbít nadobro*.

Došlo k takovému zmatení pojmů, že bojkot a odmítnutí pracovat bylo prohlašováno za „*pocitivý** prostředek“ boje. Soudruh Martov se teď kolem tohoto choulostivého bodu všelijak točí. Je tak „zásadový“, že je pro bojkot... když jej provádí menšina, a odsuzuje bojkot, když je jím sám ohrožen, octne-li se v řadách většiny!

Myslím, že už není třeba dále rozebírat, je-li tohle z hlediska *pocitivých* prostředků boje v sociálně demokratické dělnické straně „zásadní názorová neshoda“ nebo handrkování.

Po nezdařených pokusech (4. a 6. října) domoci se vysvětlení od soudruhů, kteří začali spor kvůli „kooptaci“, nezbyvalo ústředním institucím než posoudit, jaká bude ve skutečnosti ona slovy slibovaná loajálnost v boji. Dne 10. října posílá ÚV Lize oběžník^[180] (viz protokol Ligy^[152], s. 3—5), v němž oznamuje, že pracuje na stanovách, a zve členy Ligy ke spolupráci. Sekretariát Ligy v té době zamítl konání sjezdu Ligy (dvěma hlasy proti jednomu, viz tamtéž, s. 20). Odpovědi stoupců menšiny na tento oběžník ihned ukázaly, že tolik zdůrazňovaná loajálnost a uznání sjezdových usnesení byly jen frázi a že ve skutečnosti se menšina rozhodla *nepodříditi se* za žádných okolností ústředním institucím strany, neboť odpovídala na jejich výzvy ke společné práci *vyhýbavě*, spoustou sofizmat a *anarchistických* frází. Na známý otevřený dopis člena sekretariátu

* Rezoluce Svazu horníků a hutníků ^[122] (Stav obležení, s. 38).

Dejče^[17] (s. 10) jsme odpověděli ^[124] s Plechanovem a s jinými stoupenci většiny rozhodným „protestem proti hrubému porušování stranické kázně, jímž se funkcionář Ligy opovažuje brzditi organizační činnost stranické instituce a vyzývá k stejnému porušování kázně a stanov ostatní soudruhy. Věty jako „Nepovažuji se za oprávněného zúčastnit se takové práce, k jaké mě zve ÚV“, nebo „Soudruzí! V žádném případě nesmíme dopustit, aby (ÚV) vypracoval nové stanovy pro Ligu“ apod., patří k metodám agitace, které musí rozhodně pobouřit každého, kdo jen trochu chápe, co znamenají pojmy strana, organizace a stranická kázeň. Takové metody jsou tím více pobuřující, že jsou uplatňovány vůči právě vytvořené stranické instituci, a jsou proto nesporným pokusem podlomit důvěru členů strany k této instituci, a nadto pod hlavičkou člena sekretariátu Ligy a za zády ÚV“ (s. 17).

Za takových okolností se dalo očekávat, že ze sjezdu Ligy bude jedině skandál.

Soudruh Martov pokračoval hned od začátku ve své sjezdové taktice „vtírání se do svědomí“, tentokrát do svědomí soudruha Plechanova tím, že překrucoval soukromé rozhovory. Soudruh Plechanov protestuje a soudruh Martov musí odvolat (protokol Ligy, s. 39 a 134^[103]) své neuvážené nebo podrážděné výtky.

A teď přichází na řadu referát. Delegátem Ligy na sjezdu jsem byl já. Pouhým nahlédnutím do konceptu mého referátu^[53] (s. 43n.)* čtenář zjistí, že jsem tam provedl zhruba stejný rozbor hlasování na sjezdu, jaký je v propracované formě obsažen i v této brožuře. Ve svém referátě jsem především dokazoval, že Martov a spol. se v důsledku svých chyb octli v oportunistickém křídle naší strany. Přestože referát byl přednesen před většinou zapřísáhlých odpůrců, nedalo se v něm najít vůbec nic, co by vybočovalo z mezí loajálních způsobů stranického boje a polemiky.

* Viz tento svazek, s. 61–71. *Red.*

Martovův referát, kromě podružných a dílčích „připomínek“ k mému výkladu (nesprávnost těchto připomínek jsme dokázali výše), byl naopak... jakýmsi výplodem chorrých nervů.

Není tedy divu, že v tomto ovzduší většina odmítla bojovat. Soudruh Plechanov protestoval proti „scéně“ (s. 68) — a to byla „scéna“ jaksepatří! — a odešel ze sjezdu, protože nechtěl přednášet věcné námítky k referátu, které si připravil. Ze sjezdu odešli také skoro všichni ostatní stoupci většiny, když předtím podali písemný protest^[26] proti „nedůstojnému chování“ soudruha Martova (protokol Ligy, s. 75).

Ukázalo se naprosto jasně, jakým způsobem menšina bojuje. Obviňovali jsme menšinu, že na sjezdu udělala politickou chybu, že se přiklání k oportunistu, že uzavírá koalici s bundovci, Akimovy, Brukery, Jegorovy a Machovy. Menšina utrpěla na sjezdu porážku a „vypracovala“ nyní dva způsoby boje, jež zahrnují nepřeborné množství jednotlivých invektiv, výpadů, útoků atd.

První způsob — dezorganizovat veškerou stranickou činnost, mařit práci, snažit se brzdit všude všechno „bez vysvětlení příčin“.

Druhý způsob — vyvolávat „scény“ aj. aj.*

Tento „druhý způsob boje“ se projevuje i v známých „zásadních“ rezolucích Ligy, jejichž projednávání se „většina“ pochopitelně nezúčastnila. Podívejme se na tyto rezoluce, které soudruh Martov nyní přetiskl ve svém Stavu obležení.

První rezoluce^[160], podepsaná soudruhem Trockým, Fominem, Dejčem a dalšími, obsahuje dvě teze namířené

* Poukazoval jsem již na to, že by bylo nerozumné vysvětlovat primitivní formy svárů, běžných v emigrantském a vyhnaneckém ovzduší, nízkými pohnutkami. Je to svého druhu nemoc, která se epidemicky šíří za určitých nenormálních životních podmínek, když povolí nervy atd. *Musel* jsem tady reprodukovat skutečný charakter tohoto systému boje, neboť soudruh Martov jej *doslova zopakoval ve svém Stavu obležení*.

proti „většině“ sjezdu strany: 1. „Liga vyslovuje hluboké politování nad tím, že v důsledku tendencí, které se projevíly na sjezdu a jsou v podstatě v příkrém rozporu s dřívější politikou Jiskry, nebyla při vypracování stanov strany věnována náležitá pozornost vytvoření dostatečných záruk k ochraně nezávislosti a autority ústředního výboru“ (protokol Ligy, s. 83).

Tato „zásadní“ teze, jak jsme už viděli, není nic jiného než *akimovovská* fráze, na jejíž *oportunistický* charakter poukázal na sjezdu strany dokonce i soudruh Popov! Ve skutečnosti však tvrzení, že „většina“ nehodlá chránit nezávislost a autoritu ústředního výboru, neznamenal nikdy nic jiného než *klepy*. Stačí poukázat na to, že když jsme byli s Plechanovem v redakci, *neměli jsme v radě* převahu ústředního orgánu nad ústředním výborem, kdežto jakmile se dostali do redakce martovovci, *měl v radě* převahu ústřední orgán nad ústředním výborem! Když jsme byli v redakci my, *převládali v radě ruští praktičtí pracovníci* nad zahraničními publicisty; za martovovců to bylo naopak. Když jsme byli v redakci my, rada se *nikdy* nepokusila zasáhnout ani do jediné *praktické* otázky: od zavedení jednohlasné kooptace *takovéto zasahování začalo*, jak o tom bude čtenářská veřejnost brzy řádně informována.

Další teze rozebírané rezoluce zní: „...při zřizování oficiálních ústředních institucí strany ignoroval sjezd kontinuitu s fakticky vzniklými ústředními institucemi...“

V této tezi jde v podstatě o *personální* složení ústředních institucí. „Menšina“ raději obešla skutečnost, že staré ústřední instituce dokázaly na sjezdu svou neschopnost a napáchaly četné chyby. Nejkomičtější ze všeho je však odvolávat se na „kontinuitu“ u organizačního výboru. Na sjezdu, jak jsme viděli, se ani jediný člověk ani slůvkem nevyslovil pro to, aby byl schválen celý organizační výbor. Martov na sjezdu dokonce ncpřičetně povykoval, že kandidátku s třemi členy organizačního výboru považuje za ostudnou. „Menšina“ pak na sjezdu navrhovala svou

poslední kandidátku s *jedním* členem organizačního výboru (Popov, Glebov nebo Fomin a Trockij), kdežto „většina“ prosadila kandidátku s *dvěma* členy organizačního výboru ze tří (Travinskij, Vasiljev a Glebov). Je otázka, zda toto odvolávání se na „kontinuitu“ může být nazváno „zásadní názorovou neshodou“?

Přejdeme k další rezoluci^[161], kterou podepsali čtyři členové staré redakce se soudruhem Axelrodem v čele. Nalezneme v ní všechna hlavní obvinění vznesená proti „většině“, která pak byla nejednou opakována v tisku. Nejlépe se tato obvinění dají prozkoumat ve formulaci členů redakčního kroužku. Jsou namířena proti „systému autokratického a byrokratického řízení strany“, proti „byrokratickému centralismu“, který je na rozdíl od „centralismu skutečně sociálně demokratického“ definován takto: „Nejde mu především o vnitřní sjednocení, nýbrž o vnější, formální jednotu, která se uskutečňuje a chrání čistě mechanickými prostředky, soustavným potlačováním individuální iniciativy a společenské aktivity“; tento centralismus není proto „už jen pro svou podstatu schopen organicky sjednotit prvky, z nichž se skládá společnost“.

O jaké „společnosti“ tu soudruh Axelrod a spol. mluví, to ví jedině Alláh. Soudruh Axelrod zřejmě ani sám dost dobře nevěděl, zda sepisuje petici zemstva o žádoucích správních reformách, nebo zda dává průchod stížnostem „menšiny“. Co může znamenat „autokracie“ ve straně, kvůli níž nespokojení „redaktoři“ dělají takový povyk? Autokracie je svrchovaná, nekontrolovaná moc jedné osoby, jež není nikomu odpovědná a nikým volená. Z publikací „menšiny“ je velmi dobře známo, že za takového autokrata není považován nikdo jiný než *já*. Když se tato rezoluce sepisovala a schvalovala, byl jsem v ústředním orgánu spolu s Plechanovem. To znamená, že soudruh Axelrod a spol. tvrdí, že jak Plechanov, tak i všichni členové ústředního výboru „neřídili stranu“ podle svých názorů ku prospěchu věci, nýbrž podle *vůle* autokrata Lenina. Obvinění

z autokratického řízení vede nutně a nevyhnutelně k tomu, že všichni ostatní, kteří se podílejí na řízení, jsou s výjimkou autokrata pouhými nástroji v cizích rukou, figurkami, které plní cizí vůli. A proto se opětovně tážeme: je snad tohle skutečně „zásadní názorová neshoda“ veleváženého soudruha Axelroda?

Dále. O jaké vnější, formální jednotě zde mluví naši „členové strany“, kteří se právě vrátili ze stranického sjezdu, jehož usnesení slavnostně uznali za pravoplatná? Znají snad jiný způsob než sjezd strany, jak dosáhnout jednoty ve straně organizované podle alespoň trochu pevných zásad? Jestliže ano, proč tedy nemají odvalu říci přímo, že druhý sjezd již neuznávají za pravoplatný? Proč se nepokusí vyložit nám své nové ideje a nové způsoby, jak dosáhnout jednoty v tak řečeně organizované tak řečeně straně?

Dále. O jakém „potlačování individuální iniciativy“ to vykládají naši individualističtí inteligenti, které ústřední orgán strany právě předtím naléhavě *žádal*, aby vysvětlili své názorové neshody, a kteří se *místo toho* dohadovali o „kooptaci“? Jak vůbec mohl Plechanov spolu se mnou nebo ÚV potlačit iniciativu a aktivitu lidí, kteří odmítali *jakoukoli* „součinnost“ s námi? Jak je možné „potlačit“ činnost někoho v takové instituci nebo v takovém kolegiu, jehož činnosti se potlačovaný *odmítl účastnit*? Jak si mohou nezvolení redaktoři stěžovat na „systém řízení“, když odmítli „*být řízení*“? *Nemohli* jsme se dopustit *žádných* chyb při vedení našich soudruhů prostě proto, že tito soudruzi pod naším vedením vůbec ani nepracovali.

Zdá se jasné, že povyk o tolik přetřásaném byrokratizmu má jen zastříti nespokojenost s personálním složením ústředních institucí, že je to fíkový list, který má cudně zakrýt porušení slova slavnostně daného na sjezdu. Jsi byrokrat, protože tě sjezd jmenoval nikoli podle mé vůle, nýbrž proti ní; jsi formalista, protože se opíráš o formální usnesení sjezdu, a ne o můj souhlas; počínáš si hrubě mecha-

nicky, protože se odvoláváš na „mechanickou“ většinu stranického sjezdu a nebereš na vědomí, že chci být kooptován; jsi autokrat, protože nechceš dát moc do rukou staré, dobře sehrané skupiny, která hájí svou kroužkařskou „kontinuitu“ tím energičtěji, čím nepříjemnější je pro ni skutečnost, že sjezd toto kroužkaření přímo zamítl.

Tento povyk o byrokratismu* neměl a nemá kromě toho, co jsme uvedli, žádný *reálný* obsah. A právě takový způsob boje znovu dokazuje intelektuálskou nepevnost menšiny. Tato menšina chtěla přesvědčit stranu, že volby ústředních institucí nebyly zdařilé. Čím ji chtěla přesvědčit? Kritikou Jiskry, kterou jsme s Plechanovem vedli? Ne, na to jim nestačily síly. Chtěli stranu přesvědčit tím, že část strany měla odmítnout spolupráci pod vedením nenáviděných ústředních institucí. Jenže žádná ústřední instituce žádné strany na světě nikdy nedokáže řídit lidi, kteří se jejímu vedení nechťejí podřídit. Odmítne-li někdo podřídit se vedení ústředních institucí, je to totéž, jako když odmítne být ve straně, je to totéž jako rozbíjení strany; to není přesvědčování, nýbrž *rozbíjení*. A právě to, že se místo přesvědčování sahá k rozbíjení, svědčí o tom, že tu chybí zásadová pevnost, že tu chybí víra ve vlastní ideje.

Mluví se o byrokratismu. Slovo byrokratismus lze přeložit do ruštiny slovem měštničestvo**. Byrokratismus znamená podřizovat zájmy *věci* zájmům *kariéry*, soustřeďovat hlavní pozornost na *obsazování míst* a ignorovat práci, znamená handrkovat se o *kooptaci* místo bojovat za *ideje*. Takový byrokratismus je opravdu naprosto nežádoucí a straně škodlivý a já klidně přenechávám čtenáři, aby posoudil, který ze dvou táborů bojujících teď v naší straně se takovým byrokratismem provinil... Mluví se o hrubě mecha-

* Stačí říci, že jakmile soudruh Plechanov provedl onu blahodárnou kooptaci, přestal být v očích menšiny stoupencem „byrokratického centralismu“.

** Historicky nabyté oprávnění nebo vžitý zvyk obsazovat vedoucí místa ve správě státu podle rodu, důstojnosti, věku atd. *Čes. red.*

nickém sjednocování. Hrubě mechanické metody jsou samozřejmě škodlivé, ale já znovu přenechávám čtenáři, aby posoudil, lze-li si představit hrubší a mechaničtější způsob boje nového směru proti starému, než je dosazování lidí do stranických institucí ještě dříve, než se strana přesvědčila o správnosti nových názorů, dříve než byly tyto názory straně vysvětleny.

Je však možné, že slovíčka, v nichž si menšina libuje, mají též nějaký zásadní význam, že vyjadřují určitý zvláštní okruh idejí nezávisle na malicherné a podružné příčině, která byla v daném případě nepochybně výchozím bodem „obratu“? Je možné, že když pomineme tahanice kvůli „kooptaci“, budou tato slovíčka přece jen odrazem jiného systému názorů?

Podívejme se na celou záležitost z této stránky. Budeme přitom muset především poznamenat, že jako první chtěl věc takto zkoumat soudruh Plechanov v Lize, když poukázal na obrat menšiny k *anarchismu* a *oportunismu*, a že právě soudruh Martov (který se teď cítí velmi dotčen, že ne všichni uznávají jeho stanovisko za zásadní*) raději se o tomto incidentu ve svém Stavu obležení *ani nezmínil*.

Na sjezdu Ligy byla vznesena všeobecná otázka, zda jsou pravoplatné stanovy, které si vypracovala Liga nebo výbor, jestliže je neschválil ÚV, nebo přesto, že je ÚV

* Není nic komičtějšího než to, jak se nová Jiskra cítí *uraženou*, protože Lenin prý nechce vidět zásadní názorové neshody nebo že je odmítá. Čím zásadněji byste se na věc dívali, tím dříve byste poznali, že jsem několikrát upozorňoval na obrat k oportunismu. Čím zásadnější by bylo vaše stanovisko, tím méně byste mohli snižovat ideový boj na boj o funkce. Naříkejte sami na sebe, jestliže jste udělali všechno, aby se na vás nemohlo pohlížet jako na lidi zásadové. Když například soudruh Martov mluví ve Stavu obležení o sjezdu Ligy, zamlčuje spor s Plechanovem o anarchismu, zato však líčí, že Lenin představuje nejvyšší instanci, že Lenin jen mrkne a ústředí všechno zařídí, že ÚV vtáhl do Ligy na bílém koni apod. V nejmenším nepochybuji o tom, že soudruh Martov dokázal svou hlubokou ideovost a zásadovost právě tím, že si zvolil toto téma.

schválil. Zdálo by se, že to je úplně jasné: stanovy jsou formálním výrazem organizovanosti a právo organizovat výbory je kategoricky dáno právě ústřednímu výboru v šestém článku našich stanov strany; stanovy určují hranice autonomie výboru a rozhodující hlas při stanovení těchto hranic má ústřední, a ne místní instituce strany. *To je abeceda* a hlubokomyslné úvahy o tom, že předpokladem „organizování“ není vždy „schválení stanov“^[178], by bylo čiré dětinství (jako by sama Liga neprojevila samostatně přání, že chce být organizována právě na podkladě formálních stanov). Soudruh Martov však zapomněl (doufejme, že ne na dlouho) i abecedu sociální demokracie. Podle jeho mínění vyjadřuje požadavek, aby byly stanovy schváleny, pouze to, že „dřívější revoluční jiskrovský centralismus je nahrazován byrokratickým“ (protokol Ligy, s. 95), přičemž soudruh Martov v témže příspěvku prohlašuje, že právě zde spatřuje „zásadní stránku“ věci (s. 96), ale o této zásadní stránce se ve svém Stavu obležení raději vůbec nezmínil!

Soudruh Plechanov Martovovi ihned odpovídá a žádá jej, aby se zdržel takových výrazů, „které porušují důstojnost sjezdu“, výrazů jako byrokratismus, pompadúrství aj. (s. 96). Dochází k polemice se soudruhem Martovem, který v těchto výrazech spatřuje „zásadní charakteristiku určitého směru“. Soudruh Plechanov, tak jako všichni stoupci většiny, chápal *tehdy* tyto výrazy v jejich konkrétním významu, neboť si jasně uvědomoval, že jejich smysl není zásadní, nýbrž, dá-li se to tak říci — jediné „kooptační“. Přece však činí ústupek Martovům a Dejčům (s. 96—97) a přistupuje k *princiálnímu* zkoumání zdánlivě principiálních názorů. „Kdyby tomu tak bylo,“ říká Plechanov (tj. kdyby výbory byly při vytváření své organizace a vypracovávání svých stanov autonomní), „pak by byly autonomní vůči celku, vůči straně. To už není bundovské, nýbrž přímo anarchistické hledisko. Vždyť právě anarchisté usuzují takto: práva jednotlivců jsou neomezená; tato práva se

mohou střetnout; každý jednotlivec sám určuje hranice svých práv. Hranice autonomie musí být určeny nikoli skupinou samou, nýbrž oním celkem, jehož součástí tato skupina je. Názorným příkladem porušení této zásady může být Bund. Hranice autonomie tedy určuje buď sjezd, nebo ona nejvyšší instituce, kterou sjezd vytvořil. Moc ústřední instituce se musí opírat o morální a duchovní autoritu. S tím samozřejmě souhlasím. Každý zástupce organizace se musí starat o to, aby instituce měla morální autoritu. Z toho však nevyplývá, že je-li zapotřebí autority, není zapotřebí moci... Stavět proti autoritě idejí autoritu moci je anarchistická fráze, pro kterou tu nesmí být místo“ (98). Tyto zásady jsou tak elementární, jsou to vlastně axiomata, že bylo dokonce podivné dávat o nich hlasovat (s. 102), a pochybovalo se o nich jedině proto, že „dnes se pojmy zmátly“ (tamtéž). Intelektuální individualismus však nevyhnutelně přivedl menšinu až ke snaze zmařit sjezd, nepodřídít se většině; odůvodnit tuto snahu nebylo pak možné jinak než *anarchistickou frází*. Je velmi zajímavé, že menšina nemohla Plechanovovi vyslovit žádnou námitku kromě *stížnosti*, že používá příliš silných výrazů jako oportunistismus, anarchismus aj. Plechanov se těmto stížnostem právem vysmál a zeptal se, proč „je nevhodné používat výrazů jaurèsismus a anarchismus, kdežto používat výrazů lèse-majesté (urážka veličenstva) a pompadúrství je vhodné“? Na tyto otázky nikdo neodpověděl. S tímto originálním *qui pro quo** se neustále setkává soudruh Martov, Axelrod a spol.: z jejich nových frází zjevně mluví zloba; když se na to poukáže, uráží je to: my — říkají — jsme zásadoví lidé; jestliže však *ze zásady* odmítáte, aby se část podřídila celku, pak jste anarchisté, říká se jim. A je z toho nová urážka pro silný výraz! Jinak řečeno: Chtějí svést s Plechanovem boj, ale pod podmínkou, že na ně nebude útočit doopravdy!

* — nedorozumění. *Red.*

Kolikrát už mě soudruh Martov a nejrůznější jiní „menševici“ stejně dětinsky usvědčovali z takového „rozporu“: vezmou citát ze spisu *Co dělat?*^[57] nebo z *Dopisu soudruhovi*^[61], kde se píše o ideovém působení, o boji o vliv apod., a postaví jej proti „byrokratickému“ působení prostřednictvím stanov, proti „autokratické“ snaze opřít se o moc aj. Naivní lidé! Zapomněli už, že naše strana *dříve* nebyla formálně organizovaným celkem, nýbrž jen souhrnem jednotlivých skupin, a proto jiné vztahy mezi těmito skupinami, kromě ideového působení, ani existovat nemohly. *Nyní* jsme se stali organizovanou stranou, a to právě znamená, že byla vytvořena moc, že z autority idejí se stala autorita moci, že se nižší instance strany podřizují instancím vyšším. Je opravdu až trapné slabikovat svým starým soudruhům takovou abecedu, zvláště když člověk cítí, že tu nejde o nic jiného než o nechť menšiny podřídí se ve volbách většině! *Zásadně* však to všechno, čím mě bez ustání usvědčují z rozporu, jsou *jen a jen* anarchistické fráze. Nová Jiskra by neměla nic proti užívání názvu a práv stranické instituce, ale podřídí se většině strany se jí nechce.

Je-li ve frázích o byrokratismu zásada, není-li to anarchistické odmítání povinnosti, aby se část podřizovala celku, pak máme co dělat se *zásadou oportunistu*, který se snaží oslabit odpovědnost jednotlivých příslušníků inteligence vůči straně proletariátu, oslabit vliv ústředních institucí, posílit autonomii nejméně důsledných stranických vrstev, omezit organizační vztahy jen na čistě platonické a verbální uznávání těchto vztahů. Viděli jsme to na sjezdu strany, kde Akimovové a Liberové pronášeli doslova stejné řeči o „nehorázném“ centralismu, jaké ze sebe chrlil na sjezdu Ligy Martov a spol. Že oportunismus vede ne náhodou, nýbrž svou vlastní povahou, a ne pouze v Rusku, nýbrž na celém světě k martovovským a axelrodovským „názorům“ na organizační otázky, to uvidíme dále, při rozboru článku^[1] soudruha Axelroda v nové Jiskře.

o) MALÉ NEPŘÍJEMNOSTI NESMĚJÍ KALIT VELKOU RADOST

Když Liga zamítla rezoluci^[51] požadující, aby její stanovy byly schváleny ÚV (protokol Ligy^[152], s. 105), „*porušila tím*“, jak také ihned konstatovala celá většina stranického sjezdu, „*nehorázně stanovy strany*“. Takto porušit stanovy, posuzujeme-li to jako čin lidí zásadových, znamenalo čirý anarchismus, a v posjezdovém boji to nevyhnutelně vyvolávalo dojem, že si stranická menšina „vyrovnává účty“^[23] se stranickou většinou (protokol Ligy, s. 112), znamenalo to nechuť podřizovat se straně a být ve straně. Když pak Liga odmítla přijmout rezoluci k prohlášení ÚV^[24], že je třeba změnit stanovy (s. 124—125), vedlo to nevyhnutelně k tomu, že sněmování, které chtělo být *považováno* za sněmování stranické organizace a současně se nechtělo podřizovat ústřední instituci strany, bylo prohlášeno za *neoprávněné*. Stoupenci stranické většiny proto ihned z tohoto kvazistranického shromáždění odešli, aby se nemuseli účastnit nedůstojné komedie.

Intelektuální individualismus se svým platonickým uznáváním organizačních vztahů, který se projevil v myšlenkovém tápání, když šlo o první článek stanov^[112], dospěl tak v praxi ke svému logickému konci, jak jsem předpověděl už v září, tj. před půldruhým měsícem — k *rozbití* stranické organizace. A v této chvíli, večer téhož dne, kdy končil sjezd Ligy, oznámil soudruh Plechanov svým kolegům z obou ústředních institucí strany, že není s to „střílet do vlastních lidí“, že „než rozkol, to raději kulku do hlavy“, že je třeba v zájmu vyvarování se většího zla učinit maximální osobní ústupky, pro které je vlastně (mnohem více než pro zásady, které se projevíly v nesprávném stanovisku k prvnímu článku) veden tento rozbíječský boj. Abych přesněji charakterizoval tento obrat soudruha Plechanova, obrat, který nabyl určitého celostranického významu, považuji za účelnější nedovolávat se soukromých

rozhovorů nebo soukromých dopisů (k tomu se lze uchýlit jen v krajním případě), nýbrž toho, jak sám Plechanov objasnil věc celé straně ve svém článku Co nedělat v 52. čísle Jiskry, který napsal hned po sjezdu Ligy, po mém odchodu z redakce ústředního orgánu (1. listopadu 1903) a před tím, než byli kooptováni martovovci (26. listopadu 1903).

Hlavní myšlenkou článku Co nedělat^[141] je to, že v politice se nesmí postupovat přímočaře, že člověk nemá být nemístně tvrdý a neústupný, že někdy je třeba, chceme-li se vyvarovat rozkolu, ustoupit i revizionistům (těm, kteří se chtějí s námi sblížit nebo jsou nedůslední) a anarchistic-kým individualistům. Je zcela přirozené, že tyto abstraktní obecné teze vyvolaly mezi všemi čtenáři Jiskry rozpaky. Nelze se ubránit smíchu, čteme-li vzletná a hrdá prohlášení soudruha Plechanova (v dalších článcích) o tom, že nebyl pochopen, protože jeho myšlenky jsou nové a protože lidé neznají dialektiku. Opravdu, článek Co nedělat mohlo pochopit v době, kdy byl napsán, snad nějakých deset lidí ze dvou ženevských předměstí, jejichž názvy začínají dvěma stejnými písmeny.¹¹⁶ Neštěstí soudruha Plechanova bylo v tom, že vychrlil na desetitisíce čtenářů spoustu nárázek, výčitek, algebraických značek a hádanek, jež byly adresovány pouze oněm deseti lidem, kteří byli při všech zvratech posjezdového boje proti menšině. Soudruhu Plechanovovi se stalo toto neštěstí proto, že jednal proti hlavní poučce dialektiky, o níž se tak nešťastně zmínil: abstraktní pravda neexistuje, pravda je vždy konkrétní. A právě proto bylo nevhodné dávat abstraktní formu velmi konkrétní myšlence, že martovovcům je po sjezdu Ligy nutné ustoupit.

Ústupnost, kterou soudruh Plechanov razil jako nové bojové heslo, je oprávněná a nutná ve dvou případech: buď tehdy, když se ustupující přesvědčil, že pravdu mají ti, kdo o ústupek usilují (pocitiví politikové v takovém případě přímo a otevřeně přiznávají svou chybu), anebo

tehdy, když ustupujeme nerozumnému a škodlivému požadavku, abychom se vyvarovali většího zla. Z rozebíraného článku je naprosto jasné, že autor má na mysli druhý případ: říká přímo, že se má ustoupit revizionistům a anarchistickým individualistům (tj. martovovcům, jak teď vědí z protokolu Ligy všichni členové strany) a že tento ústupek je nutný, aby se předešlo rozkolu. Jak vidíte, zdánlivě nová myšlenka soudruha Plechanova není vlastně příliš novou životní moudrostí: malé nepříjemnosti nesmějí kalit velkou radost, malá oportunistická hloupost a nevelká anarchistická fráze jsou lepší než velký rozkol ve straně. Když soudruh Plechanov psal tento článek, viděl jasně, že menšina tvoří oportunistické křídlo naší strany a že bojuje anarchistickými prostředky. Soudruh Plechanov přišel s návrhem bojovat proti této menšině osobními ústupky, asi tak (znovu — si licet parva componere magnis), jako bojovala německá sociální demokracie proti Bernsteinovi. Bebel tehdy na sjezdech své strany veřejně prohlašoval, že nezná člověka, který by silněji podléhal vlivu prostředí než soudruh Bernstein (nikoli pan Bernstein, jak dříve rád říkal soudruh Plechanov, nýbrž soudruh Bernstein): vezmeme Bernsteina mezi sebe, vyšleme ho jako poslance do Říšského sněmu, budeme bojovat proti revizionismu, přitom nebudeme nemístně tvrdit (à la Sobakevič Parvus) vůči revizionistovi a tohoto revizionistu „udoláme laskavostí“ (kill with kindness), jak tuto taktiku charakterizoval, pokud se pamatují, soudruh M. Beer na jednom shromáždění anglické sociální demokracie, když se zastával německé ústupnosti, mírumilovnosti, měkkosti, pružnosti a ohleduplnosti vůči útokům anglického Sobakeviče Hyndmana. Právě tak by si i soudruh Plechanov přál „udolat laskavostí“ nepatrný anarchismus a nepatrný oportunismus soudruhů Axelroda a Martova. Je sice pravda, že soudruh Plechanov zároveň s naprosto jasnými narážkami na „anarchistické individualisty“ se úmyslně nejasně vyjádřil o revizionistech a že se vyjádřil tak, jako by měl na mysli rabočeďlovce,

kteří se obracejí od oportunistu k ortodoxnosti, a ne Axelroda s Martovem, kteří se začínají obracet *od ortodoxnosti k revizionismu*, ale to byla nevinná válečná lest*, to bylo chatrné opevnění, které nemohlo obstát proti dělostřelecké palbě stranické veřejnosti.

A tak ten, kdo se obeznámí s konkrétními okolnostmi vyličené politické situace, kdo pronikne do mentality soudruha Plechanova, ten pochopí, že jsem si tehdy nemohl počínat jinak, než jak jsem si počínal. Říkám to na adresu těch stoupců většiny, kteří mi vytýkali, že jsem vydal redakci odpůrcům. Když pak soudruh Plechanov po sjezdu Ligy obrátil a ze stoupence většiny se stal stoupencem smíření stůj co stůj, musel jsem si vyložit tento obrat v nejlepším smyslu. Snad soudruh Plechanov chtěl ve svém článku dát program dobře míněného a čestného míru? Každý takový program v podstatě předpokládá, že obě strany se upřímně přiznají ke svým chybám. Jakou chybu vytýkal soudruh Plechanov většině? Nemístnou, Sobakeviče^[10] hodnou tvrdost vůči revizionistům. Nevíme, co měl soudruh Plechanov při tom na mysli: zda svůj vtíp o oslech, anebo nanejvýš neopatrnou zmínku o anarchismu a oportunistu před Axelrodem; soudruh Plechanov se raději vyslovil „abstraktně“ a přitom ukazoval prstem na jiné. To je ovšem

* O ústupcích soudruhům Martynovovi, Akimovovi a Brukerovi nebylo po sjezdu strany nikde ani zmínky. Neslyšel jsem, že by také požadovali „kooptaci“. Pochybuji dokonce o tom, že se soudruh Starověr nebo soudruh Martov radil se soudruhem Brukerem, když nám posílali své příписы ^[145] a „nóty“ ^[03] jménem „poloviny strany“ ...Na sjezdu Ligy soudruh Martov s velikým pobouřením neoblomného politického bojovníka odmítal pouhé pomýšlení na „spojení s Rjazanovem nebo Martynovem“, na možnost „dohody“ s nimi nebo aspoň společné (jako redaktor) „služby straně“ (protokol Ligy, s. 53). „Martynovy tendence“ soudruh Martov na sjezdu Ligy příkře odsuzoval (s. 88), ale když soudruh Ortodox vtípně poznamenal, že Axelrod s Martovem snad „přiznají také soudruhům Akimovovi, Martynovovi a jiným právo, aby se sešli, vypracovali si stanovy a řídili se jimi, jak je jim libo“ (s. 99), zapřeli to martovovci jako Petr Krista (s. 100: „obavy soudruha Ortodoxe“ „o Akimovy, Martynovy atd.“ „nejsou odůvodněné“).

věc vkusu. Ale já jsem se přece přiznal ke své vlastní tvrdosti otevřeně, jak v dopise jiskrovcí^[73], tak i na sjezdu Ligy; jak bych tedy mohl nepřiznat, že se takové „chyby“ dopouští většina? Pokud jde o menšinu, ukazoval soudruh Plechanov jasně na jejich chybu, tj. na revizionismus (srov. jeho poznámku na sjezdu strany o oportunistu a o jaurèsismu na sjezdu Ligy) a anarchismus, vystupňovaný až k rozkolu. Mohl jsem stát v cestě pokusu dosáhnout od nich pomocí osobních ústupků a vůbec všemožné „kindness“ (laskavosti, mírnosti atd.), aby přiznali tyto chyby a zabránili škodě? Mohl jsem stát v cestě takovému pokusu, když soudruh Plechanov v článku Co nedělat přímo ujišťoval, že je třeba „šetřit odpůrce“ z řad revizionistů, neboť prý jsou revizionisty „jedině vinou jisté nedůslednosti“? I když jsem nevěřil v úspěch takového pokusu, mohl jsem si počínat jinak než udělat osobní ústupek, pokud šlo o ústřední orgán, a přejít v zájmu obrany pozice většiny do ÚV?*

Absolutně odmítnout možnost takových pokusů a převzít sám odpovědnost za hrozící rozkol jsem nemohl už proto, že jsem v dopise z 6. října^[59] projevil ochotu vysvětlit srážku „osobní podrážděností“. Bránit stanovisko většiny

* Soudruh Martov se o tom vyslovil velmi výstižně, když řekl, že jsem tam přešel avec armes et bagages (s výzbrojí a výstrojí. *Red.*) Soudruh Martov rád používá vojenských přirovnání: tažení proti Lize, srážka, nevléčitelná zranění aj. aj. Mám-li se přiznat, já si také velmi potrpím na vojenská přirovnání, zvláště dnes, kdy s takovým nesmírným zájmem sledujeme zprávy z Tichého oceánu. Ale vždyť přece, soudruhu Martove, když už tedy používáme vojenskou terminologii, to bylo takhle: na sjezdu strany jsme dobyli dvě pevnosti. Vy jste na ně zaútočili na sjezdu Ligy. Hned po první menší přestřelce můj kolega, velitel jedné pevnosti, otevírá brány nepříteli. Já, pochopitelně, sbírám své slabé dělostřelectvo a stahuji se do druhé, téměř nechráněné pevnosti, abych tam „odolával“ mnohem početnějšímu nepříteli. Dokonce navrhuji mír: což se dá bojovat proti dvěma mocnostem? Ale noví spojenci odpovídají na mírovou nabídku bombardováním mé „poslední“ pevnosti. Bráním se palbou. A tu můj bývalý kolega — velitel pevnosti — velmi pobouřen volá: Pohleďte, dobří lidé, ten Chamberlain v sobě nemá ani za mák mírumilovnosti!

jsem však považoval a považuji za svou politickou povinnost. Spolehnout se v tomto směru na soudruha Plechanova bylo obtížné a riskantní, protože ze všeho bylo patrné, že soudruh Plechanov svou větu „vůdce proletariátu se nesmí dát unést svými bojovnými sklony, jsou-li tyto sklony v rozporu s politickou rozvahou“ byl ochoten vykládat dialekticky v tom smyslu, že když už je třeba střílet, je účelnější (s ohledem na listopadové klima v Ženevě) střílet do většiny... Bránit stanovisko většiny bylo nutné, protože soudruh Plechanov — na posměch dialektice, která vyžaduje, aby věc byla prozkoumána konkrétně a všestranně — se zmínil o dobré (?) vůli revolucionáře, ale skromně se vyhnul otázce *důvěry k revolucionáři*, víry v takového „vůdce proletariátu“, který vedl určité křídlo strany. Když soudruh Plechanov mluvil o anarchistickém individualismu a radil, že by se „občas“ měly přivřít oči nad porušováním kázně a že by se „někdy“ mělo ustoupit intelektuálské nevázanosti „vyvěrající z citů, které nemají nic společného s oddaností revoluční myšlence“, zapomněl zřejmě, že je třeba počítat také s dobrou vůlí většiny strany a že je zapotřebí přenechat *právě praktikům*, aby určili, do jaké míry by se mělo ustoupit anarchistickým individualistům. Tak jako je lehké bojovat proti dětinským anarchistickým nesmyslům v tisku, tak je těžké prakticky spolupracovat s anarchistickým individualistou v téže organizaci. Publicista, který by chtěl určit, jak dalece je možné ustoupit anarchismu v praxi, prokázal by tím jediné svou přílišnou, opravdu doktrinářskou publicistickou samolibost. Soudruh Plechanov vznešeně připomněl (aby si dodal vážnosti, jak říkal Bazarov¹¹⁷), že dojde-li k novému rozkolu, dělníci nás přestanou chápat, a přitom sám zahájil nekonečnou sérii takových článků v nové Jiskře, jejichž skutečný, konkrétní smysl musel být nepochopitelný nejen dělníkům, ale všem lidem vůbec. Není proto divu, že člen ústředního výboru¹¹⁸, když četl v korektuře článek Co nedělat, varoval soudruha Plechanova, že jeho úmysl poněkud zkrátit jistou publikaci (pro-

tokol sjezdu strany a sjezdu Ligy) maří právě tento článek, který podněcuje zvědavost a předkládá soudu ulice* leccos pikantního a přitom naprosto nejasného a nevyhnutelně vyvolává rozpačité otázky: „Co se stalo?“ Není proto divu, že právě tento článek soudruha Plechanova vyvolal pro své abstraktní úvahy a nejasné narážky jásot v řadách nepřátel sociální demokracie, a to jak kankán na stránkách listu *Revoljucionnaja Rossija*[⁹¹], tak nadšenou pochvalu důsledných revizionistů z časopisu *Osvobožděnije*[²⁷]. Všechna tato tragikomická nedorozumění, z nichž se potom soudruh Plechanov¹²⁰ tak komicky a tak trapně vyplétal, vyplývala právě z toho, že tu byla porušena hlavní dialektická poučka: konkrétní otázky mají být rozebírány v celé své konkrétnosti. Nadšení pana Struveho bylo ostatně naprosto přirozené: tomu přece nezáleželo na „dobrých“ cílech (kill with kindness), které sledoval (ale také jich nemusel dosáhnout) soudruh Plechanov; pan Struve uvítal a musel uvítat tento *obrat k oportunistickému křídlu naší strany*, který začal v nové Jiskře, jak to dnes už vidí kdekdo. Nejen ruští buržoazní demokraté vítají každý, i nepatrný a dočasný obrat k oportunismu ve všech sociálně demokratických stranách. Chytrý nepřítel se při hodnocení velmi zřídka dokonale zmýlí: řekni mi, kdo tě chválí, a já ti řeknu, v čem ses zmýlil. A soudruh Plechanov marně spoléhá na nepozorného čtenáře, když chce věc vylíčit tak, že když šlo o kooptaci, byla většina rozhodně proti osobnímu ústupku, a ne proti přechodu z levého křídla strany

* Přeli jsme se prudce a vášnivě v jisté uzavřené místnosti. Vtom jeden z nás náhle vyskočí, otevře okno do ulice a začne cosi vykřikovat proti Sobakevičům, anarchistickým individualistům, revizionistům apod. Na ulici se samozřejmě shromáždil zástup zvědavých zevlounů a naši nepřátelé měli škololibou radost. Ostatní účastníci sporu rovněž přistupují k oknu a chtějí jasně vylíčit o samého začátku a bez narážek to, co nikdo neví. Tu někdo okno prudce zavřel: nemá prý cenu mluvit o *svárech* (Jiskra, č. 53[¹⁰²], s. 8, sloupec 2, 24. řádek zdola). Nemělo cenu *začínat v Jiskře* mluvit o „svárech“, soudruhu Plechanove¹¹⁹ — tak to je!

na křídlo pravé. Nejde tu vůbec o to, že soudruh Plechanov, aby se vyvaroval rozkolu, učinil osobní ústupek (to je velmi chvályhodné), nýbrž o to, že když už uznal, že je třeba *přít se* s nedůslednými revizionisty a anarchistickými individualisty, začal se raději přít s většinou, s níž se rozešel *kvůli míře* možných praktických ústupků anarchismu. Nejde vůbec o to, že soudruh Plechanov změnil personální složení redakce, nýbrž o to, že se zpronevěřil svému stanovisku ve sporu s revizionismem a anarchismem a že přestal hájit toto stanovisko v ústředním orgánu strany.

Pokud jde o ÚV, který *tehdy* vystupoval jako jediný organizovaný představitel většiny, rozešel se s ním (s ÚV) tehdy soudruh Plechanov *jedině kvůli míře možných praktických ústupků anarchismu*. Uplynul skoro měsíc od 1. listopadu, kdy jsem svým odchodem vyklidil pole politice kill with kindness. Na základě všemožných styků si jistě mohl soudruh Plechanov zjistit, je-li tato politika vhodná. Soudruh Plechanov vydal v té době článek Co nedělat, který byl — *a dosud je* — jedinou, abych tak řekl, vstupenkou martovců do redakce. Hesla: revizionismus (s nímž je třeba se přít, ale šetřit přitom odpůrce) a anarchistický individualismus (s nímž je třeba jednat v rukavičkách a udolávat jej laskavostí) jsou na té čestné vstupence vysázena výrazným písmem. Když laskavě dovolíte, pánové, udolám vás laskavostí — říká soudruh Plechanov touto čestnou vstupenkou svým novým redakčním kolegům. Je přirozené, že ústřednímu výboru pak zbývalo říci pouze své poslední slovo (ultimátum^[128]), a to znamená: poslední slovo o možném míru) o míře praktických ústupků anarchistickému individualismu, přípustných z jeho hlediska. Buď chcete mír — a pak dostanete jistý počet funkcí, které dokazují naši mírnost, mírumilovnost, ústupnost etc. (více nemůžeme dát, chceme-li zaručit mír ve straně, ale ne mír, který by znamenal, že nebude sporů, nýbrž mír, který by znamenal, že stranu nebude rozbíjet anarchistický individualismus), převezměte tyto funkce a obraťte se

opět pomalu od Akimova k Plechanovovi. Nebo chcete uhájit a rozvíjet své hledisko, definitivně se přiklonit (třeba jen v organizačních otázkách) k Akimovovi a přesvědčit stranu, že jste měli na rozdíl od Plechanova pravdu — pak si utvořte publicistickou skupinu, zabezpečte si zastoupení na sjezdu a začněte si poctivým bojem a otevřenou polemikou získávat většinu. Tato alternativa, naprosto jasně vytyčená před martovovci v ultimátu ústředního výboru z 25. listopadu 1903 (viz Stav obležení a Komentář^[4] k protokolu Ligy*), je v naprostém souladu s mým a Plechanovovým dopisem^[59] z 6. října 1903 bývalým redaktorem: buď osobní podrážděnost (a pak je možné *v nejhorším případě* i „kooptovat“), nebo zásadní neshoda (a pak je třeba *napřed* přesvědčit stranu a teprve potom začít mluvit o změně personálního složení ústředních institucí). ÚV mohl ponechat řešení tohoto choulostivého dilematu mar-

* Nerozmotávám pochopitelně klubko, které zamotal Martov ve svém stavu obležení pro toto ultimátum ÚV, když se odvolával na soukromé rozhovory etc. To je onen „druhý způsob boje“, který jsem charakterizoval v předchozí části, a tento způsob by mohl s nadějí na úspěch posoudit jedině odborník neuropatolog. Stačí říci, že soudruh Martov tam trvá na dohodě s ÚV, podle níž nemá být uveřejněn průběh jednání, kterážto dohoda nebyla přes veškeré pátrání dosud nalezena. Soudruh Travinskij, který jednal jménem ÚV, mi písemně oznámil, že podle jeho názoru mám právo uveřejnit svůj dopis redakci ^[66] jinde než v Jiskře.

Jen jeden výraz soudruha Martova se mi velmi zalíbil. Je to výraz „bonapartismus nejhoršího druhu“. Shledávám, že soudruh Martov se zmínil o této kategorii velmi vhodně. Posudme v klidu, co tento pojem znamená. Podle mého mínění znamená získání moci cestou *formálně* zákonnou, avšak *v podstatě* proti vůli lidu (nebo strany). Je to tak, soudruhu Martove? A je-li tomu tak, pak klidně ponechávám veřejnosti, aby posoudila, kdo se dopustil tohoto „bonapartismu nejhoršího druhu“, zda to byl Lenin a Ypsilon, kteří mohli využít svého *formálního* práva nepřipustit martovovce a opírat se přitom o vůli II. sjezdu, kteří však tohoto práva *nevyužili*; anebo to byli ti, kdo *formálně* *poprávu* obsadili redakci („jednomyslná kooptace“), ačkoli věděli, že to *v podstatě* neodpovídá vůli II. sjezdu, a obávali se, že tato vůle bude pro-
věřena III. sjezdem?

tovovcům samým tím spíše, že *právě v té době* napsal soudruh Martov ve svém profession de foi* (Znovu v menšině^[95]) tyto řádky:

„Menšina si činí nárok pouze na čest být v dějinách naší strany prvním příkladem toho, že je možné, aby „poražení“ *nevytvořili novou stranu*. Takové stanovisko menšiny vyplývá ze všech jejích názorů na organizační vývoj strany, vyplývá z vědomí jejího pevného sepětí s předchozí stranickou prací. Menšina nevěří v mystickou sílu „papírových revolucí“ a v *hlubokém životním zdůvodnění* svých snah vidí záruku toho, že *čistě ideovou propagandou ve straně dosáhne vítězství svých organizačních zásad*.“ (Podtrženo mnou.)

Jaká krásná, hrdá slova! A jak trpké bylo přesvědčit se ze zkušenosti, že jsou to — *pouhá slova*... Promiňte mi to, soudruhu Martove, ale *o nárok* na tuto „čest“, kterou *jste si nezasloužil, se teď jménem většiny hlásím já*. Bude to čest opravdu veliká, za kterou stojí bojovat, protože podle kroužkařských tradic, které jsme zdělili, se velmi snadno dospívá k rozkolu a velmi horlivě se uplatňuje pravidlo: Buď ti zuby vyrazím, nebo ruku políbím^[174].

Velká radost (mít jednotnou stranu) měla převážit a také převážila malé nepříjemnosti (tj. handrkování kvůli kooptaci). Odešel jsem z ústředního orgánu a soudruh Ypsilon (kterého jsme delegovali společně s Plechanovem do rady strany jménem redakce ústředního orgánu) odešel z rady. Martovovci odpověděli na poslední slova ÚV o usmíření dopisem (viz citované publikace), který se rovná vypořádání války. Tehdy, a teprve tehdy jsem napsal dopis redakci^[67] (do 53. č. Jiskry) ohledně zveřejňování všech faktů**. Když už máme mluvit o revizionismu, přít se o nedůslednosti a o anarchistickém individualismu, o porážce různých vůdců, pak, pánové, řekněme všechno, bez

* — symbol víry, program, výklad světového názoru. *Red.*

** Tento svazek, s. 111—115. *Red.*

zatajování, jak to bylo — to byl obsah tohoto dopisu o zveřejňování všech záležitostí. Redakce na něj odpovídá^[131] vzteklými nadávkami a povzneseným poučováním: neopovažuj se rozvířovat „malichernosti a kroužkařské handrkování“ (Jiskra, č. 53). Ach, tak je to tedy, myslím si: „malichernosti a kroužkařské handrkování“... es ist mir recht, pánové, tak s tím já souhlasím. Vždyť to znamená, že tahanici s „kooptací“ sami pokládáte za *kroužkařské handrkování*. To je pravda. Jak se to ale srovnává s tím, když v úvodníku^[102] téhož čísla 53 začne táž (zdánlivě táž) redakce vykládat o byrokratismu, formalismu aj.* Neopovažujte se rozvířovat otázku boje o kooptaci do ústředního orgánu, protože je to handrkování. My však budeme rozvířovat otázku kooptace do ústředního výboru a nebudeme to nazývat handrkováním, nýbrž zásadovou neshodou pro „formalismus“. — Mýlíte se, drazí soudruzí, pomyslel jsem si, ale tohle vám s dovolením nelze dovolit. Chcete střílet na mou pevnost a žádáte ode mne, abych vám vydal své dělostřelectvo. Šprýmaři! A já píši a uveřejňuji — mimo Jiskru — Dopis redakci (Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry?)* a tam stručně líčím, jak se věc měla, a snažím se znovu a znovu zjistit, zda je možné usmíření na podkladě takového rozdělení: vy budete mít ústřední orgán, kdežto my ústřední výbor. Ani jeden tábor se nebude cítit „cizí“ ve své straně a budeme se přít o obrat k oportunismu, nejdříve se budeme přít v tisku a pak snad i na třetím sjezdu strany.

Jako odpověď na zmínku o usmíření následovala palba ze všech nepřátelských baterií, včetně rady. Střely litaly ze všech stran. Autokrat, Schweitzer, byrokrat, formalista,

* Jak se pak ukázalo, lze tento „nesoulad“ vysvětlit velmi prostě nesouladem ve složení redakce ústředního orgánu. O „handrkování“ psal Plechanov (viz jeho přiznání v článku Smutné nedorozumění^[130], č. 57), kdežto úvodník Náš sjezd napsal Martov (Stav obležení, s. 84). Jeden čehý, druhý hot.

** Tento svazek, s. 116—122. *Red.*

ultracentrista, jednostranný, přímočarý, zarputilý, omezený, podezřivý, nesnášenlivý^[10]... Výborně, přátelé! Už jste skončili? Už nemáte nic jiného v zásobě? Za mnoho to vaše střílení nestojí...

Teď nechte promluvit mne. Podíváme se na *obsah* nových názorů na organizační otázky nové Jiskry a na jejich vztah k rozdělení naší strany na „většinu“ a „menšinu“, jehož skutečný charakter jsme ukázali při rozboru diskuse a hlasování na druhém sjezdu.

p) NOVÁ JISKRA.

O P O R T U N I S M U S

V O R G A N I Z A Č N Í C H O T Á Z K Á C H

Za základ rozboru zásadního stanoviska nové Jiskry je třeba nesporně vzít dva fejetony soudruha Axelroda.* Konkrétní význam celé řady jeho oblíbených slovíček jsme už podrobně objasnili a teď se musíme vynasnažit ponechat tento konkrétní význam stranou, proniknout do myšlenkového postupu, který přiměl „menšinu“ (z toho či onoho nepatrného a malicherného důvodu), že dospěla právě k těmto, a ne k nějakým jiným heslům, musíme prozkoumat zásadní význam těchto hesel nezávisle na jejich původu, nezávisle na „kooptaci“. Žijeme nyní ve znamení ústupnosti: učíme tedy ústupek soudruhu Axelrodovi a „vezměme vážně“ jeho „teorii“.

Základní tezí soudruha Axelroda (Jiskra, č. 57)^[1] je, že „v našem hnutí byly hned od začátku dvě protikladné tendence, jejichž vzájemný antagonismus se nutně musel vyvíjet a obrážet v hnutí souběžně s jeho vývojem“. Tedy: „zásadní cíl má hnutí (v Rusku) týž proletářský cíl jako západní sociální demokracie“. Ale u nás působení na dělnické

* Tyto fejetony ^[2] vyšly ve sborníku Jiskra za dva roky ^[30], díl II, s. 122n. (Petrohrad 1906). (Autorova poznámka k vydání z roku 1907. *Red.*)

masy vychází „ze sociálního živlu jim cizího“, z radikální inteligence. Z toho plyne, že soudruh Axelrod konstatuje antagonismus mezi proletářskými a radikálně intelektuálními tendencemi v naší straně.

V této věci má soudruh Axelrod naprostou pravdu. Že tento antagonismus existuje (a nejen v ruské sociálně demokratické straně), je nesporné. A nejen to. Kdekdo ví, že právě tímto antagonismem se do značné míry vysvětluje rozdělení dnešní sociální demokracie na revoluční (též ortodoxní) a oportunistickou (revizionistickou, ministerialistickou, reformistickou) tendenci, které se markantně projevilo v posledních deseti letech našeho hnutí i v Rusku. Každý ví, že ortodoxní sociální demokracie vyjadřuje právě proletářské tendence hnutí, kdežto demokraticko-intelektuální tendence vyjadřuje oportunistická sociální demokracie.

Jakmile se však soudruh Axelrod těsně přiblížil k tomuto všeobecně známému faktu, začal bázkově couvat. *Nepokouší se sebeméně* rozebrat, jak se zmíněné rozdělení projevilo v dějinách ruské sociální demokracie, a zejména na sjezdu naší strany, ačkoli soudruh Axelrod píše právě o sjezdu! Jako celá redakce nové Jiskry má také soudruh Axelrod *smrtný strach* z protokolu tohoto sjezdu. Nemůže nás to překvapit po všem tom, co jsme uvedli výše, avšak u „teoretika“, který prý zkoumá různé tendence v našem hnutí, je tento *strach z pravdy* podivný. Vzhledem k této své vlastnosti ponechal soudruh Axelrod stranou nejnovější a nej přesnější materiál o tendencích našeho hnutí a hledá spásu v příjemných vidinách. „Vždyť legální marxismus či polomarxismus dal našim liberálům publicisticky schopného vůdce,“ říká. „Proč by tedy vrtošivé dějiny nemohly dát revoluční buržoazní demokracii vůdce ze školy ortodoxního, revolučního marxismu?“ A k této vidině, soudruhu Axelrodovi tak příjemné, můžeme říci jenom tolik, že mívají-li dějiny někdy vrtochy, neospravedlňuje to *vrtošivost myšlení* u člověka, který chce tyto dějiny rozebírat. Když se z polo-

marxistického vůdce začal klubat liberál, neodvolávali se lidé, kteří chtěli (*a uměli*) prozkoumat jeho „tendence“, na možné vrtochy dějin, nýbrž na desítky a stovky příkladů z psychologie a logiky tohoto vůdce, na zvláštnosti celého jeho profilu publicisty, které byly odrazem marxismu v buržoazní literatuře.¹²¹ Jestliže však soudruh Axelrod nedovedl při rozboru „všeobecně revolučních a proletářských tendencí v našem hnutí“ *ničím, absolutně ničím* dokázat a ukázat určité tendence u jistých představitelů jím nenáviděného ortodoxního křídla strany, vystavil si tím jen *okázalé vysvědčení chudoby*. Věřu, musí to být se soudruhem Axelrodem velmi zlé, když mu nezbývá nic jiného než se odvolávat na možné vrtochy dějin!

Druhý případ, kdy soudruh Axelrod poukazuje na „jacobíny“, je ještě poučejší. Soudruh Axelrod pravděpodobně ví, že rozdělení dnešní sociální demokracie na revoluční a oportunistickou již dávno, a nejen v Rusku, dalo podnět k „historickým analogiím z období Velké francouzské revoluce“. Soudruh Axelrod pravděpodobně ví, že se *girondisté dnešní sociální demokracie* vždy a všude uchylují, chtějí-li charakterizovat své odpůrce, k výrazům „jacobinismus“, „blanquismus“ apod. Nebudeme však napodobovat soudruha Axelroda v jeho strachu z pravdy a podíváme se do protokolu našeho sjezdu[?], zda neobsahuje materiál k rozboru a prověření tendencí, které zkoumáme, a analogií, které rozebíráme.

První příklad. Spor o program na sjezdu strany. Soudruh Akimov („který se plně ztotožňuje“ se soudruhem Martynovem) prohlašuje: ...„odstavec o dobytí politické moci (o diktatuře proletariátu) je ve srovnání se všemi ostatními sociálně demokratickými programy formulován tak, že může být vykládán, a skutečně také byl vykládán Plechanovem v tom smyslu, že úloha vedoucí organizace musí zatlačit do pozadí třídu, kterou tato organizace vede, a oddělit organizaci od třídy. Tato formulace našich politických úkolů je proto úplně stejná jako u organizace Na-

rodnaja volja“ (protokol, s. 124). Soudruhu Akimovovi odporuje soudruh Plechanov a jiní jiskrovci a vytýkají mu oportunismus. Neshledává soudruh Axelrod, že nám tento spor odhaluje (ve skutečnosti, a ne podle vymyšlených vrtochů historie) antagonismus *dnešních jakobínů* a dnešních *girondistů* v sociální demokracii? A nezačal soudruh Axelrod mluvit o jakobínech proto, že se octl (vinou vlastních chyb) ve společnosti *girondistů* sociální demokracie?

Druhý příklad. Soudruh Posadovskij upozorňuje na „závažné názorové rozdíly“ v „základní otázce“ „absolutní hodnoty demokratických zásad“ (s. 169). Popírá spolu s Plechanovem jejich absolutní hodnotu. Předáci „středu“ neboli bláta (Jegorov) a protijiskrovců (Goldblat) se rozhodně stavějí proti tomu, protože u Plechanova v tom vidí „napodobování buržoazní taktiky“ (s. 170) — *to je právě myšlenka soudruha Axelroda o souvislosti ortodoxnosti s buržoazní tendencí*, jen s tím rozdílem, že u Axelroda visí tato myšlenka ve vzduchu, kdežto u Goldblata je spojena s určitými diskusemi. Tážeme se znovu: Neshledává soudruh Axelrod, že nám i tento spor na sjezdu naší strany *jasně* dokazuje antagonismus jakobínů a girondistů dnešní sociální demokracie? Nespílá snad soudruh Axelrod jakobínům proto, že se sám dostal do společnosti girondistů?

Třetí příklad. Spory o první článek stanov^[118]. Kdo obhajuje „*proletářské tendence v našem hnutí*“, kdo zdůrazňuje, že se dělník nebojí organizace, že proletář nesympatizuje s anarchií, že si váží podnětu „Organizujte se!“, kdo varuje před buržoazní inteligencí, skrz naskrz prosáklou oportunismem? *Jsou to jakobíni sociální demokracie*. A kdo propašovává do strany radikální inteligenci, kdo se stará o profesory, gymnazisty, jednotlivce a o radikální mládež? *Girondista Axelrod a s ním girondista Liber*.

Velmi neobratně se soudruh Axelrod obhajuje také proti „*lživému obvinění z oportunismu*“, jež bylo veřejně rozšiřováno na sjezdu naší strany proti většině skupiny Osvo-
bození práce! Obhajuje se tak, že toto obvinění potvrzuje,

protože opakuje starou bernsteinovskou písničku o jakobinismu, blanquismu aj. ! Křičí, jak nebezpečná je radikální inteligence, aby přehlušil své vlastní projevy na sjezdu, v nichž si dělal tolik starostí kvůli této inteligenci.

Tato „silná slova“ — jakobinismus apod. — nevyjadřují nic jiného než *oportunismus*. Jakobín nerozlučně spjatý s *organizací* proletariátu, jenž *si uvědomil* své třídní zájmy, to je právě *revoluční sociální demokrat*. Girondista, jemuž se stýská po profesorech a gymnazistech, který se bojí diktatury proletariátu a vzdychá po absolutní hodnotě demokratických požadavků, to je právě *oportunist*. Jen oportunisté mohou ještě dnes spatřovat nebezpečí v konspirativních organizacích, dnes, kdy myšlenka zredukovat politický boj na konspiraci byla publicistikou tisíckrát vyvrácena a už dávno je vyvrácena a vytlačena životem, kdy je objasněn a až nechutně rozžvýkán stěžejní význam masové politické agitace. Skutečnou příčinou strachu z konspirace, z blanquismu není ten či onen rys, který se objevil v praktickém hnutí (jak se již dávno a marně snaží dokázat Bernstein a spol.), nýbrž girondistický nedostatek odvahy buržoazního inteligenta, jehož psychologie se tak často vyskytuje u dnešních sociálních demokratů. Není nic směšnějšího než tato marná námaha nové Jiskry říci *něco nového* (co už bylo svého času řečeno stokrát) tím, že varuje před taktikou francouzských revolucionářů se spikleneckými sklony ve čtyřicátých a šedesátých letech (č. 62, úvodník).¹²² V nejbližším čísle Jiskry nám girondisté dnešní sociální demokracie pravděpodobně ukáží takovou skupinu francouzských spiklenců čtyřicátých let, pro niž význam politické agitace v dělnických masách a význam dělnických listů jakožto základního předpokladu působení strany na třídu byl dávno známou abecedou, kterou už uměli nazpaměť.

Úsilí nové Jiskry zdánlivě novými slovy přemílat staré věci a vždy znovu začínat od Adama není však vůbec nic náhodného, ale vyplývá nevyhnutelně ze situace, v níž se octli Axelrod a Martov, kteří se dostali do oportunistického

křídla naší strany. Situace zavazuje. Je třeba opakovat oportunistické fráze, je třeba *couvat zpět*, aby se pokusili nalézt v *daleké minulosti* aspoň nějaké ospravedlnění pro své stanovisko, jež se nedá obhájit z hlediska sjezdového boje, názorových odstínů a dělení strany, k nimž na sjezdu došlo. K mudrování Akimova o jakobinismu a blanquismu připojuje soudruh Axelrod též Akimovův nárek nad tím, že nejen „ekonomisté“, nýbrž i „politikové“ byli „jednostranní“, příliš se dávali „strhnout“ aj. aj. Čteme-li o tom nabubřelé úvahy v nové Jiskře, která se naparuje a dává najevo, že je povznesena nad všechny tyto jednostrannosti a přehmaty, rozpačitě se tážeme: Čí portréty to kreslí? Kde slyší tyto řeči?¹²³ Kdo by nevěděl, že dělení ruských sociálních demokratů na ekonomisty a politiky se už dávno přežilo? Prolistujte si Jiskru za poslední rok nebo dva před sjezdem strany a uvidíte, že boj proti „ekonomismu“ utichá a úplně končí už roku 1902, uvidíte, že například v červenci 1903 (č. 43)^[179] se mluví o „dobách ekonomismu“ jako o dobách „dávno minulých“, že se ekonomismus považuje za „nadobro pohřbený“, že se horování politiků považuje za zjevný atavismus. Proč se tedy nová redakce Jiskry vrací k tomuto nadobro pohřbenému dělení? Bojovali jsme snad na sjezdu proti Akimovům kvůli chybám, kterých se dopouštěli před dvěma lety v časopise *Rabočeje dělo*? Kdybychom to dělali, byli bychom úplní idioti. Všichni však vědí, že jsme to nedělali, že jsme na sjezdu nebojovali proti Akimovům kvůli jejich starým, definitivně pohřbeným chybám v časopise *Rabočeje dělo*, nýbrž kvůli *chybám novým*, jichž se dopouštěli ve svých úvahách a při hlasování na sjezdu. Nikoli podle jejich stanoviska v časopise *Rabočeje dělo*, nýbrž podle jejich stanoviska na sjezdu jsme usoudili, které chyby byly už skutečně překonány a které trvají dále a vyvolávají nutné spory. V době kolem sjezdu neexistovalo již staré rozdělení na ekonomisty a politiky, ale stále ještě tu byly různorodé oportunistické tendence, které se projevíly v diskusích a při hlasování v řadě otázek a které způ-

sobily nakonec nové rozdělení strany na „většinu“ a „menšinu“. Celá podstata věci je v tom, že se nová redakce Jiskry snaží ze snadno pochopitelných důvodů zastřít souvislost tohoto nového dělení s *nynějším* oportunismem v naší straně a že je proto nucena vracet se zpět od nového rozdělení ke starému. Neschopnost vyložit politický původ nového rozdělení (anebo snaha ve jménu ústupnosti zastřít* tento původ) je nutí přemílat staré řeči o dávno přežitém starém rozdělení. Každý ví, že nové rozdělení vzniklo kvůli neshodám v *organizačních* otázkách, jež začaly sporem o zásady organizace (první článek stanov) a skončily „praxí“ hodnou anarchistů. Základem starého rozdělení na ekonomisty a politiky byly hlavně neshody v otázkách *taktických*.

Tento ústup od složitějších, skutečně časových a naléhavých otázek stranického života k otázkám dávno vyřešeným a uměle vyhrabávaným snaží se nová Jiskra ospravedlnit směšným mudrováním, které nelze nazvat jinak než chvostismem. Zásluhou soudruha Axelroda táhne se všemi výtvary nové Jiskry jako červená nit hlubokomyslná „myšlenka“, že obsah je důležitější než forma a program a taktika důležitější než organizace, že „životaschopnost organizace je přímo úměrná rozsahu a významu toho obsahu, který vnese do hnutí“, že centralismus není „nic soběstačného“, že není „všespasitelným talismanem“ aj. Hluboké, veliké pravdy! Program je věru důležitější než

* Viz Plechanovův článek o „ekonomismu“^[126] v Jiskře č. 53. Do jeho podtitulu se zřejmě vloudila malá tisková chyba. Místo „úvahy o II. sjezdu strany“ je třeba zřejmě číst „o sjezdu *Ligy*“ nebo snad „o *koopťaci*“. Jako je za určitých podmínek přípustná ústupnost v osobních nárocích, tak je nepřipustné (ze stranického, a ne ze šosáckého hlediska), aby byly směšovány otázky vzrušující stranu, aby otázka nové chyby Martova a Axelroda, kteří se začali obracet od ortodoxnosti k oportunismu, byla zaměňována otázkou staré (dnes již zapomenuté všemi, kromě nové Jiskry) chyby Martynovů a Akimovů, nyní snad ochotných obrátit se v mnoha otázkách programu a taktiky od oportunismu k ortodoxnosti.

taktika, taktika důležitější než organizace. Abeceda je důležitější než etymologie, etymologie je důležitější než syntax — co však říci o lidech, kteří propadli při zkoušce ze syntaxe a nyní se nafukují a vychloubají tím, že zůstali sedět v nižší třídě? Soudruh Axelrod uvažoval o zásadních otázkách organizace jako oportunist (první článek), v organizaci se choval jako anarchista (sjezd Ligy) — a nyní prohlubuje sociální demokracii: Jsou to kyselé hrozny! [39] Co je to vlastně organizace? Vždyť je to jen forma. Co je to centralismus? Vždyť to není talisman. Co je to syntax? Vždyť není tak důležitá jako etymologie, je to jen forma spojení etymologických prvků...“ Nebude snad soudruh Alexandrov s námi souhlasit,“ ptá se vítězoslavně nová redakce Jiskry, „řekneme-li, že sjezd přispěl daleko více k centralizaci stranické práce tím, že vypracoval program strany, než tím, že přijal stanovy, i kdyby se tyto stanovy zdály sebe-dokonalejší?“ (Č. 56, příloha^[121].) Doufejme, že se tento klasický výrok stane okřídleným a historickým jako známá věta soudruha Kričevského o tom, že si sociální demokracie stejně jako lidstvo vždy klade uskutečnitelné úkoly. Vždyť tato hluboká moudrost nové Jiskry je naprosto stejného ražení. Proč byla věta soudruha Kričevského k smíchu? Protože chybu určité části sociálních demokratů v otázkách taktiky a neschopnost správně formulovat politické úkoly ospravedlňoval banalitou, vydávanou za filozofii. Úplně stejně obhajuje nová Jiskra chybu určité části sociálních demokratů v otázce organizace, intelektuálskou nepevnost některých soudruhů, která je přivedla k anarchistické frázi, k banální frázi, že program je důležitější než stanovy, že programové otázky jsou důležitější než otázky organizační! A tohle že není chvostismus? Není to totéž, jako když se někdo chlubí tím, že zůstal sedět v nižší třídě?

Schválení programu přispívá k centralizaci práce víc než schválení stanov. Jak tahle banalita, vydávaná za filozofii, zavání duchem radikálního inteligenta, který má mnohem

blíž k buržoazní dekadenci než k sociálnímu demokracismu! Vždyť slovo centralizace je v této znamenité frázi chápáno už čistě *symbolicky*. Nedovedou-li či nechtějí-li autoři této fráze přemýšlet, ať si alespoň vzpomenou na tu prostou skutečnost, že byl-li program přijat společně s bundovci, nejen že to nevedlo k centralizaci naší společné práce, ale ani nás to nezachránilo před rozkolem. Jednota v otázkách programu a taktiky je nezbytnou, ale ještě ne dostatečnou podmínkou sjednocení strany, centralizace stranické práce (panebože, jaké základní věci musíme dnes, kdy se všechny pojmy popletly, omílat!). K tomu je nezbytná ještě jednota organizace, jež ve straně, která již poněkud přerostla rodinkaření dřívějších kroužků, není myslitelná bez formálně schválených stanov, bez podřízení menšiny většině, bez podřízení části celku. Dokud jsme neměli jednotu v základních otázkách programu a taktiky, říkali jsme přímo, že prožíváme období roztříštěnosti a kroužkaření, prohlašovali jsme přímo, že dříve než se sjednotíme, musíme se názorově oddělit, nemluvili jsme také o formách společné organizace, ale jen a jen o nových (tehdy opravdu nových) otázkách programového a taktického boje proti oportunismu. Nyní tento boj, jak jsme všichni uznali, už dostatečně zajistil jednotu formulovanou ve stranickém programu^[147] a ve stranických rezolucích o taktice^[9]; nyní musíme udělat další krok a my jsme jej za všeobecného souhlasu udělali: vypracovali jsme *formy* jednotné organizace, stmelující dohromady všechny kroužky. Teď jsme byli zatlačeni zpět tím, že tyto formy byly napolo rozbity, byli jsme zatlačeni k anarchistickému postupu, k anarchistické frázi, k obnovení kroužku místo stranické redakce, a teď je tento krok zpět ospravedlňován tím, že abeceda přispívá k zvládnutí spisovného jazyka víc než znalost syntaxe!

Filozofie chvostismu, která v taktických otázkách vzkvétala před třemi lety, ožívá teď znovu v aplikaci na otázky organizační. Všimněte si této úvahy nové redakce. „Bojový

sociálně demokratický směr,“ říká soudruh Alexandrov, „je nutné prosazovat ve straně nejen ideovým bojem, nýbrž i určitými formami organizace.“ Redakce nás poučuje: „Toto srovnání ideového boje s formami organizace není špatné. Ideový boj je proces, kdežto formy organizace jsou jenom... formy“ (přísámbůh, tak je to vytištěno v čísle 56, příloha, s. 4, sloupec 1 dole!), „které musí ztvárňovat proměnlivý, rozvíjející se obsah, rozvíjející se praktickou činnost strany.“ To je zrovna jako v té anekdotě o tom, že koule je koule a puma je puma^[14]. Ideový boj je proces, kdežto formy organizace jsou jen formy ztvárňující obsah! Jde o to, bude-li náš ideový boj ztvárňován *vyššími* formami, formami stranické organizace závazné pro všechny, anebo formami staré roztržitosti a starého kroužkaření. Byli jsme zatlačeni zpět od vyšších forem k formám primitivnějším, což se ospravedlňuje tím, že ideový boj je proces, kdežto formy jsou jenom formy. Přesně tak nás svého času tlačil zpět soudruh Kričevskij od taktiky jako plánu k taktice jako procesu.

Všimněte si nabubřelých frází nové Jiskry o „sebevýchově proletariátu“, namířených proti těm, kdo jsou prý s to pro formu nevidět obsah (č. 58, úvodník^[106]). Což to není akimovovština číslo dvě? Akimovovština číslo jedna ospravedlňovala zaostalost určité části sociálně demokratické inteligence při formulování taktických úkolů tím, že poukazovala na „hlubší“ obsah „proletářského boje“, na sebevýchovu proletariátu. Akimovovština číslo dvě ospravedlňuje zaostalost určité části sociálně demokratické inteligence v teoretických a praktických organizačních otázkách tím, že právě tak hlubokomyslně poukazuje na to, že organizace je jenom forma a že celá podstata je v sebevýchově proletariátu. Proletariát se nebojí organizace a kázně, pánové, kteří se tolik staráte o mladšího bratra! Proletariát se nebude starat o to, aby páni profesoři a gymnazisté, kteří nechtějí vstoupit do organizace, byli uznáváni za členy strany, protože pracují pod kontrolou orga-

nizace. Proletariát je vychováván k organizaci celým svým životem daleko radikálněji než mnozí intelektuálkové. Proletariát, jenž už do určité míry poznal náš program a naši taktiku, nebude omlouvat organizační zaostalost poukazováním na to, že forma není tak důležitá jako obsah. Ne proletariát, ale *někteří příslušníci inteligence* v naší straně nejsou schopni dostatečné *sebevýchovy* k organizovanosti a kázni, k odporu a opovržení vůči anarchistické frázi. Akimovové číslo dvě pomlouvají proletariát, že není připraven k organizovanosti, stejně jako jej pomlouvali Akimovové číslo jedna, že není připraven k politickému boji. Proletář, jenž se stal uvědomělým sociálním demokratem a začal se považovat za člena strany, odmítne chvostismus v organizačních otázkách s tímž opovržením, s jakým odmítl chvostismus v otázkách taktických.

Všimněte si konečně hlubokomyslnosti „Praktika“^[90] z nové Jiskry. „Správně pochopená myšlenka ‚bojové‘ centralistické organizace,“ praví, „která sjednocuje a centralizuje *činnost*“ (podtrženo) „revolucionářů, se přirozeně proměňuje ve skutečnost jenom tehdy, *existuje-li* tato činnost“ (jak nové a duchaplné); „organizace sama jako forma“ (poslouchejte dobře!) „se může rozvíjet jenom *současně*“ (podtrženo autorem jako všude v tomto citátu) „s vývojem revoluční práce, která tvoří její obsah“ (č. 57). Nepřipomíná vám to zase jen onoho hrdinu lidové epiky, který při spatření pohřebního průvodu volal: „Nadělní pánbůh!“? V naší straně se opravdu nenajde ani jeden praktik (bez uvozovek), jenž by nechápal, že právě forma naší činnosti (tj. organizace) odedávna pokulhává, zoufale pokulhává za obsahem, že volat na opozdilce: „Držte krok! Nepředbíhejte!“ sluší jen stranickým prostáčkům. Zkuste srovnat například naši stranu s Bundem. Je naprosto nesporné, že *obsah** práce naší strany je nesrovnatelně bohatší,

* Už nemluvím ani o tom, že *obsah* naší stranické práce byl na sjezdu nastíněn (v programu aj.) v duchu revoluční sociální demokracie pouze *za cenu boje*, boje právě proti těm protijiskrovcům a tomu blátu, jehož

mnohostrannější, širší a hlubší než obsah práce Bundu. Teoretická úroveň je vyšší, program rozvinutější, vliv na dělnické masy (a nejen na organizované řemeslníky) větší a hlubší, propaganda a agitace je mnohostrannější, tep politické práce funkcionářů i řadových členů je rychlejší, vření mezi lidem při demonstracích a generálních stávkách mohutnější, práce mezi neproletářskými vrstvami je energičtější. Ale „forma“? „Forma“ naší práce ve srovnání s bundovskou formou nepřípustně zaostala, a to tak značně, že to až bije do očí, že se musí červenat studem každý, kdo se nedívá na záležitosti své strany „se založenýma rukama“. Zaostávající organizace práce je ve srovnání s jejím obsahem naší slabinou a byla jí už dávno před sjezdem, dávno před vytvořením organizačního výboru. Nerozvinutá a nepevná forma znemožňuje podstatně rozvíjet obsah, vyvolává ostudnou stagnaci, vede k mrhání silami, k nesouladu mezi slovy a činy. Všichni se už pro tuto nesrovnalost natrápili — a teď přijdou Axelrodové a „Praktikové“ z nové Jiskry s přemoudrým kázáním: Forma se musí přirozeně vyvíjet jen zároveň s obsahem!

Tak daleko vede malá chyba v organizační otázce (první článek), jestliže si někdo zamane *prohlubovat* nesmysl a filozoficky zdůvodňovat oportunistickou frázi. Krokem pomalým — zakličkuj nesměle!¹²⁴ — tuto písničku jsme slyšeli, když šlo o taktické otázky; teď, když jde o organizační otázky, slyšíme ji zase. *Chvostismus v organizačních otázkách* je přirozeným a nezbytným produktem psychologie *anarchistického individualisty*, když začne dělat ze svých (zpočátku možná nahodilých) anarchistických úchylek *systém názorů*, když z nich začne dělat *zásadní názorové neshody*. Na sjezdu Ligy jsme viděli začátek tohoto anarchismu, v nové Jiskře vidíme pokusy udělat z něho systém názorů. Tyto pokusy

představitelé mají početní převahu v naší „menšině“. Je také zajímavé z hlediska „obsahu“ porovnat například asi tak šest čísel staré Jiskry (č. 46—51) a dvanáct čísel nové Jiskry (č. 52—63). Ale o tom až někdy jindy.

znamenitě potvrzují myšlenku vyslovenou již na sjezdu strany, myšlenku o rozdílu mezi postojem buržoazního inteligenta, který se připojuje k sociální demokracii, a mezi postojem proletáře, který si uvědomil své třídní zájmy. Například týž „Praktik“ z nové Jiskry, s jehož hlubokou moudrostí jsme se už seznámili, mě usvědčuje z toho, že prý pro mne je strana „obrovská fabrika“ v čele s ředitelem, jímž je ústřední výbor (č. 57, příloha). „Praktik“ ani netuší, že tato jeho silná slova ihned prozrazují psychologii buržoazního inteligenta, který nezná proletářskou organizaci ani prakticky, ani teoreticky. Právě továrna, jež se zdá někomu pouze strašidlem, je onou nejvyšší formou kapitalistické kooperace, která sjednotila a ukáznila proletariát, naučila jej organizovanosti, postavila jej do čela všech ostatních vrstev pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva. Právě marxismus jako ideologie proletariátu odchovaného kapitalismem učil a učí nepevné inteligenty dělat rozdíl mezi vykořisťovatelskou stránkou továrny (kázeň založená na strachu ze smrti hladem) a mezi její organizující stránkou (kázeň založená na společné práci, sjednocené podmínkami výroby s vysoce vyspělou technikou). Kázeň a organizaci, které si tak těžce osvojuje buržoazní inteligent, si proletariát osvojuje velmi lehce právě díky této tovární „škole“. Smrtný strach z této školy, naprosté nepochopení jejího organizujícího významu jsou charakteristické právě pro způsob myšlení, v němž se odrážejí maloburžoazní životní podmínky a z nichž vyrůstá ona odrůda anarchismu, kterou němečtí sociální demokraté nazvali Edelanarchismus, tj. anarchismus „urozeného“ pána, panský anarchismus, jak bych řekl já. Ruský nihilista má tento panský anarchismus zvláště v krvi. Stranická organizace mu připadá jako hrůzná „fabrika“, podřízení části celku a menšiny většině mu připadá jako „zotročení“ (viz Axelrodovy fejetony), dělba práce pod vedením ústředí ho přivádí k tragikomickým nářkům nad přeměnou lidí v „kolečka a šroubky“ (přičemž za zvlášť ubíjející považuje přeměnu redaktorů v řadové

pracovníky), při zmínce o stanovách strany^[118] se opovrživě pošklebuje a s pohrdáním poznamenává (na adresu „formalistů“), že by to šlo také vůbec bez stanov.

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt: právě tohle mi povzneseně vytýká soudruh Martov^[100] v Jiskře č. 58 a odvolává se přitom pro větší přesvědčivost na má vlastní slova z Dopisu soudruhovi^[61]. Cožpak to není „panský anarchismus“, cožpak to není chvostismus, když se příklady z období roztržitosti, z období kroužků *ospravedlňuje* konzervování a glorifikace kroužkaření a anarchie v době, kdy existuje skutečná strana?

Proč jsme dříve nepotřebovali stanovy? Protože se strana skládala z jednotlivých kroužků, které nebyly nijak organizačně spjaty. Přechod z kroužku do kroužku byl ponechán „na vůli“ každého jednotlivce, který nebyl vázán žádným přesně zformulovaným projevem vůle celku. Sporné otázky se v kroužcích neřešily podle stanov, „*nýbrž jen bojem a pohrůžkami, že lze vystoupit*“, tak jsem to napsal v Dopise soudruhovi* po zkušenostech z řady kroužků a zejména z naší vlastní redakční šestky. V období kroužků to bylo přirozené a nezbytné, ale nikoho ani nenapadlo, aby to vychvaloval a považoval za ideál, všichni si na tuto roztržitost stěžovali, všichni jí trpěli a toužili po splynutí roztržitých kroužků v pevnou stranickou organizaci. A teď, když k tomuto splynutí došlo, někdo nás táhne zpět a předkládá nám jako vrchol dokonalosti v názorech na organizační otázky anarchistickou frázi! Lidem, kteří si zvykli na pohodlný župan a pantofle rodinné kroužkařské oblomovovštiny^[13], připadají formální stanovy úzké a těsné, zatěžující, přízemní a byrokratické, nevolnické, omezující svobodný „proces“ ideového boje. Panský anarchismus nechápe, že formální stanovy jsou nezbytné právě proto, aby nahradily úzké kroužkařské spojení širokým stranickým spojením. Nebylo nutné, dokonce nebylo ani možné dát

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 43. *Red.*

presnou formu spojení uvnitř kroužku nebo mezi kroužky, protože toto spojení se udržovalo přátelstvím nebo nekontrolovatelnou, nemotivovanou „důvěrou“. Stranické spojení se však nemůže a nesmí udržovat ani tím, ani oním, nýbrž by mělo být založeno právě na *formálních*, „byrokraticky“ (z hlediska neukázněného inteligenta) zformulovaných stanovách, jejichž přísné dodržování nás jediné uchrání před kroužkařskou svévolí, před kroužkařskými vrtochy, před kroužkařskými metodami rvačky nazývané svobodným „procesem“ ideového boje.

Redakce nové Jiskry vynáší proti Alexandrovovi trumf, když ho poučuje, že „důvěra je choulostivá věc, kterou nelze nijak vtlouci lidem do srdcí a do hlav“ (č. 56, příloha). Redakce nechápe, že právě takové zdůrazňování pojmu důvěry, *pouhé* důvěry, svědčí zase jen o jejím panském anarchismu a organizačním chvostismu. Když jsem byl pouze členem kroužku, redakční šestky nebo organizace Jiskry, měl jsem například právo, abych ospravedlnil svou nechuť ke spolupráci s X, odvolat se na pouhou instinktivní a nemotivovanou nedůvěru. Když jsem se však stal členem strany, *nemám právo* odvolávat se jenom na neurčitou nedůvěru, protože takové odvolávání by otvíralo dokořán dveře všemožným pošetilým nápadům a svévolnostem starého kroužkaření; mou *povinností* je motivovat svou „důvěru“ nebo „nedůvěru“ formálním důvodem, tj. odvolat se na to neb ono formálně schválené ustanovení našeho programu, naší taktiky, našich stanov; mou povinností je neomezovat se na instinktivní „důvěruji“ nebo „nedůvěruji“, ale uznat, že ze svých rozhodnutí a vůbec ze všech rozhodnutí každé složky strany musím skládat *účty* celé straně; mou povinností je zachovávat *formálně předepsaný* postup, jak vyslovit „nedůvěru“, jak prosadit určité názory a určitá přání vyplývající z této nedůvěry. Od *kroužkařského* hlediska instinktivní „důvěry“ jsme již pokročili ke *stranickému* hledisku, vyžadujícímu zachovávání kontrolovatelných a formálně předepsaných způsobů, jak vyslovit a *ověřit* důvěru, avšak

redakce nás táhne zpět a vydává svůj chvostismus za nové názory na organizační otázky!

Pohledte, jak usuzuje naše takzvaná stranická redakce o skupinách publicistů, které by mohly žádat zastoupení v redakci. „My se nerozčilíme, nebudeme křičet o kázní,“ poučují nás panští anarchisté, kteří vždy a všude pohlíželi na jakoukoli kázeň spatra. My se buď se skupinou „dohodneme“ (sic!), když to bude rozumná skupina, nebo se jejím požadavkům vysmějeme.

Jen se podívejme na tu povýšenou ušlechtilost, která zde vystupuje proti vulgárnímu „fabrickému“ formalismu! Ale ve skutečnosti tu máme před sebou čerstvě vycíděnou frazeologii kroužkaření, kterou redakce předkládá straně, protože cítí, že není stranickou institucí, nýbrž zlomkem starého kroužku. Vnitřní lživost tohoto stanoviska vede nevyhnutelně k *anarchistickému* mudrování, povyšujícímu onu roztržštěnost, která je farizejsky prohlašována za překonanou, na *zásadu* sociálně demokratické organizace. Není zapotřebí žádné hierarchie nižších a vyšších stranických kolegií a instancí — panskému anarchismu se tato hierarchie zdá byrokratickým vymyšlením úřadů, departmentů aj. (viz Axelrodův fejeton!)[¹] — není vůbec zapotřebí, aby se část podřizovala celku, není zapotřebí žádného „formálně byrokratického“ vymezování *stranických* metod, jak „se dohodnout“ nebo jak se názorově oddělit, jen když se staré kroužkařské rvačky posvěcují frazérstvím o „ryze sociálně demokratických“ organizačních metodách.

V této věci může a musí proletář, který má za sebou „fabrickou“ školu, dát lekci anarchistickému individualismu. Uvědomělý dělník už dávno odrostl dětským střevíčkům, době, kdy se stranil inteligence jako takové. Uvědomělý dělník si dovede vážit většího bohatství vědomostí a širšího politického rozhledu, které vidí u sociálně demokratické inteligence. Ale při vytváření *skutečné* strany u nás musí se uvědomělý dělník naučit rozeznávat psychologii vojáka proletářské armády od psychologie buržoazního

inteligenta, který se ohání anarchistickou frází, musí se naučit *vyžadovat*, aby povinnosti člena strany plnili nejenom prostí členové, nýbrž i „ti nahoře“, musí se naučit pohrdat chvostismem v organizačních otázkách tak, jako kdysi pohrdal chvostismem v otázkách taktických!

Poslední charakteristická zvláštnost stanoviska nové Jiskry v organizačních otázkách je nerozlučně spojena s gironidismem a panským anarchismem, totiž obhajoba *autonomismu* proti centralismu. Právě tento zásadní smysl mají (mají-li jej*) nářky nad byrokratismem a nad autokracií, lítost nad „nezaslouženou nevšímavostí k nejiskrovcům“ (kteří obhajovali autonomismus na sjezdu), směšný povyk kvůli požadavku „bezpodmínečné poslušnosti“, trpké stížnosti na „pompadúrství“ atd. apod. Oportunistické křídlo každé strany hájí a ospravedlňuje vždy každou zaostalost, jak programovou, tak i taktickou a organizační. Organizační zaostalost (chvostismus) obhajovaná novou Jiskrou je těsně spjata s obhajobou *autonomismu*. Autonomismus je ovšem, všeobecně řečeno, již natolik zdiskreditován tříletou propagandou staré Jiskry, že se nová Jiskra *dosud* stydí vyslovit se pro něj otevřeně; ujišťuje nás ještě o svých sympatiích k centralismu, dokazuje to však jen tím, že slovo centralismus podtrhuje. Ve skutečnosti seabemírnější kritika „zásad“ „skutečně sociálně demokratického“ (a ne anarchistického?) kvazicentralismu nové Jiskry odhaluje na každém kroku hledisko autonomismu. Cožpak není dnes každému jasné, že Axelrod a Martov v organizačních otázkách se přiklonili k Akimovovi? Cožpak to sami slavnostně nepřiznali svým skvělým výrokem o „nezasloužené nevšímavosti k nejiskrovcům“? Cožpak Akimov a jeho přátelé neobhajovali na sjezdu naší strany autonomismus?

Právě autonomismus (ne-li anarchismus) obhajovali Martov a Axelrod na sjezdu Ligy, když se směšnou horli-

* Ponechávám zde jako vůbec v této části „kooptační“ smysl těchto nářků bez povšimnutí.

vostí dokazovali, že část není povinna podřizovat se celku, že část je při určování svých vztahů k celku autonomní, že stanovy^[152] Zahraniční ligy formulující tyto vztahy platí proti vůli většiny strany, proti vůli stranického ústředí. Soudruh Martov obhajuje nyní otevřeně autonomismus při jmenování členů do místních výborů ústředním výborem¹²⁵ i v nové Jiskře (č. 60)^[101]. Nebudu mluvit o dětinských sofizmatech, jimiž soudruh Martov obhajoval autonomismus na sjezdu Ligy a jimiž jej hájí v nové Jiskře*, jde mi o to, abych zde zaznamenal nespornou tendenci *obhajovat autonomismus proti centralismu* jakožto zásadní rys oportunistu v organizačních otázkách.

Téměř jediným pokusem o *analýzu* pojmu byrokratismu je to, že nová Jiskra (č. 53)^[102] staví proti sobě „formálně demokratický“ (podtrženo autorem) a „formálně byrokratický“ princip. A v tom, že je takto staví do protikladu (bohužel to činí ve stejně nerozvinuté a neobjasněné formě, jako když ukazuje na nejiskrovce), je zrnko pravdy. Byrokratismus versus demokratismus, to je právě centralismus versus autonomismus, to je právě organizační princip revoluční sociální demokracie proti organizačnímu principu oportunistů v sociální demokracii. Organizační princip oportunistů znamená snahu postupovat zdola nahoru, a proto obhajuje všude, kde je to možné a pokud je to možné, autonomismus a „demokratismus“, který (u těch, kdo je nerozumně přehánějí) hraničí až s anarchismem. Princip revoluční sociální demokracie znamená snahu vycházet shora, obhajuje rozšíření práv a pravomoci ústředí vůči části. V období roztržičnosti a kroužkaření byl touto nejvyšší složkou, z níž se snažila revoluční sociální demokracie

* Když soudruh Martov probíral různé články stanov, *vynechal* právě článek, který pojednává o poměru celku k části: ÚV „rozděluje síly strany“ (článek 6). Je možné rozdělovat síly bez přemísťování pracovníků z výboru do výboru? Je opravdu jaksi trapné zdržovat se takovouto samozřejmostí.

organizačně vycházet, nevyhnutelně jeden z kroužků, nejlivnější díky své činnosti a své revoluční důslednosti (v našem případě to byla organizace Jiskry). V období, kdy byla obnovena faktická jednota strany a zastaralé kroužky se v této jednotě rozplynuly, je touto nejvyšší složkou jakožto nejvyšší stranický orgán nevyhnutelně *sjezd strany*; sjezd sjednocuje pokud možno všechny zástupce aktivních organizací a tím, že jmenuje ústřední instituce (často ve složení, které vyhovuje spíše vyspělým než zaostalým členům strany a které se líbí spíše jejímu revolučnímu než oportunistickému křídlu), činí z nich nejvyšší složku až do příštího sjezdu. Tak tomu bývá aspoň u evropských sociálních demokratů, ačkoli se tato zvyklost, kterou anarchisté zásadně nenávidí, začíná šířit za bojů a hádek jen pozvolna a obtížně mezi asiatskými sociálními demokraty.

Je nanejvýš zajímavé, že uvedené zásadní rysy oportunismu v organizačních otázkách (autonomismus, panský čili pro inteligenci příznačný anarchismus, chvostismus a girondismus) lze pozorovat *mutatis mutandis* (s příslušnými obměnami) ve všech sociálně demokratických stranách na celém světě, kde jen existuje rozdělení na revoluční a oportunistické křídlo (a kde by neexistovalo?). Zvláště plasticky se to projevilo zejména v poslední době v německé sociálně demokratické straně, když po porážce ve volbách ve 20. saském volebním okruhu (takzvaný incident Göhreho*) se dostaly na denní pořad *zásady* stranické organizace. Že byla v souvislosti se zmíněným případem rozvířena zásadní otázka, k tomu přispěla horlivost německých oportunistů. Göhre (bývalý pastor, autor známé knihy *Drei*

* Göhre byl zvolen do Říšského sněmu 16. června 1903 v 15. saském okruhu, ale vzdal se po drážďanském sjezdu¹²⁶ mandátu; voliči 20. okruhu, který se po Rosenowově smrti uprázdnil, chtěli kandidovat opět Göhreho. Předsednictvo strany a saský ústřední agitační výbor se postavily proti tomu, a ačkoli formálně neměly právo zakázat Göhreho kandidaturu, přece jen dosáhly toho, že se Göhre kandidatury vzdal. Ve volbách byli sociální demokraté poraženi.

Monate Fabrikarbeiter* a jeden z „hrdinů“ drážďanského sjezdu) je sám zuřivý oportunist, a orgán důsledných německých oportunistů Sozialistische Monatshefte¹²⁷ se za něj ihned „postavil“.

Oportunismus v programu je přirozeně spjat s oportunismem v taktice a s oportunismem v organizačních otázkách. „Nové“ hledisko začal vykládat soudruh Wolfgang Heine. Abychom ukázali čtenáři profil tohoto typického intelektuála, jenž se přidal k sociální demokracii a přinesl s sebou oportunistické návyky myšlení, postačí, řekneme-li, že soudruh Wolfgang Heine je něco méně než německý soudruh Akimov a něco více než německý soudruh Jegorov.

Soudruh Wolfgang Heine zahájil tažení v Sozialistische Monatshefte s nemenší pompou než soudruh Axelrod v nové Jiskře. Stačí už sám název článku: Demokratické poznámky k incidentu Göhreho^[188] (Sozialistische Monatshefte, č. 4, duben). A obsah je neméně senzační. Soudruh W. Heine vystupuje proti „zasahování do autonomie volebního okruhu“, hájí „demokratický princip“, protestuje proti vměšování „nadřízené instituce“ (tj. předsednictva strany) do svobodné volby poslanců lidem. Nejde o náhodný případ, poučuje nás soudruh W. Heine, nýbrž o všeobecnou „tendenci k byrokratismu a centralismu ve straně“, o tendenci, jež prý existovala už dříve, nyní se však stává zvláště nebezpečnou. Je třeba „zásadně uznat, že místní instituce strany jsou nositelkami života strany“ (viz plagiat z brožury soudruha Martova Znovu v menšině^[95]). Nesmí „se stát zvykem, aby všechna důležitá politická rozhodnutí vycházela z jednoho ústředí“, je třeba varovat stranu před „doktrinářskou politikou, která ztrácí spojení se životem“ (vzato z projevu soudruha Martova na sjezdu strany o tom, že „život si vyžádá své“). „...Jdeme-li na

* P. Göhre, Drei Monate Fabrikarbeiter und Handwerksbursche. Eine Praktische Studie [Tři měsíce továrním dělníkem. Praktické studie]. Leipzig, Grunow, 1891. Čes. red.

kořen věci,“ prohlubuje soudruh W. Heine svou argumentaci, „a odmyslíme-li si osobní srážky, které jako všude sehrály nemalou úlohu i zde, uvidíme v tomto pobouření proti *revizionistům*“ (podtrženo autorem, jenž patrně naráží na rozdíl mezi pojmy: boj proti revizionismu a boj proti revizionistům) „hlavně nedůvěru oficiálních osob ve straně k *stojícím mimo*,“ (W. Heine ještě zřejmě nečetl brožuru o boji proti stavu obležení, a proto se uchyluje k anglicismu: Outsidentum) „uvidíme v něm nedůvěru tradice k tomu, co je neobvyklé, neosobní instituce k tomu, co je individuální“ (viz Axelrodovu rezoluci na sjezdu Ligy^[161] o potlačování individuální iniciativy), „krátce a dobře, touž tendenci, kterou jsme již charakterizovali výše jako tendenci k byrokratismu a centralismu ve straně.“

Pojem „kázeň“ vyvolává u soudruha W. Heineho stejně spravedlivý hněv jako u soudruha Axelroda. Píše: „...Revizionistům byl vytykán nedostatek kázně, protože psali do časopisu Sozialistische Monatshefte, do orgánu, který nechtěli dokonce ani uznávat za sociálně demokratický, poněvadž není *pod kontrolou strany*. Už jen pokus o toto zúžení pojmu ‚sociálně demokratický‘, už jen tento požadavek *kázně* ve sféře duševní práce, v níž musí panovat bezpodmínečná svoboda,“ (vzpomeňte si: ideový boj je proces, kdežto formy organizace jsou pouze formy) „svědčí o tendenci k byrokratismu a k potlačování individuality.“ A potom W. Heine ještě dlouho potírá všemožným způsobem tuto nenáviděnou tendenci vytvořit „jednu všeobsáhlou velkou organizaci, co nejvíce centralizovanou, *jednu* taktiku, *jednu* teorii“, potírá požadavek „bezpodmínečné poslušnosti“, „slepého podřízení“, potírá „zjednodušený centralismus“ atd. apod., doslovně „podle Axelroda“.

Spor podněcený W. Heinem se rozšířil, a protože jej v německé straně nezaneřádily žádné spory kvůli kooptaci, protože němečtí Akimovové odhalují svou tvář nejen na sjezdech, nýbrž stále, ve zvláštním orgánu, vedl spor rychle k analýze zásadních tendencí ortodoxnosti a revizionismu

v organizační otázce. Jako jeden z představitelů revolučního směru (nařčeného samozřejmě jako u nás z „diktátorství“, z „inkvizitorství“ a z jiných hrozných věcí) vystoupil K. Kautsky (Neue Zeit, 1904, č. 28, článek Wahlkreis und Partei — Volební okruh a strana). „Článek W. Heineho,“ prohlašuje Kautsky, „ukazuje myšlenkový postup celého revizionistického směru.“ Nejen v Německu, ale i ve Francii a v Itálii se oportunisté energicky domáhají autonomismu, oslabení stranické kázně až jejího negování, všude směřují k *dezorganizaci*, k překrucování „demokratického principu“ v *anarchismus*. „Demokracie není bezvládní,“ poučuje K. Kautsky oportunisty v organizační otázce, „demokracie není anarchie, nýbrž vláda masy nad jejími zmocněnci, na rozdíl od jiných forem moci, v nichž domnělí služebníci lidu jsou ve skutečnosti jeho pány.“ K. Kautsky podrobně zkoumá dezorganizátorskou úlohu oportunistického autonomismu v různých zemích a dokazuje, že právě připojení „*spousty buržoazních živelů*“* k sociální demokracii posiluje oportunistus, autonomismus a tendence k porušování kázně, znovu a znovu připomíná, že právě „organizace je zbraní, kterou se proletariát osvobodí“, že právě „organizace je zbraní třídního boje v rukou proletariátu“.

V Německu, kde jsou pozice oportunistu slabší než ve Francii a v Itálii, „dospěly autonomistické tendence teprve jen k více nebo méně patetickým deklamacím proti diktátorům a velkým inkvizitorům, proti vyobcování z církve** a slídění po kacírství, k nekonečnému šikanování a hádanicím, které by způsobily nekonečné rozbroje, kdyby se měly rozebírat.“

Není divu, že v Rusku, kde jsou pozice oportunistu

* Jako příklad uvádí K. Kautsky *Jaurèse*. Čím více se tito lidé kloní k oportunistu, tím více „se jim musela stranická kázeň zdát nepřipustným omezováním jejich svobodné osobnosti“.

** *Bannstrahl* — klatba. Je to německý ekvivalent ruského „stavu obležení“ a „výjimečných zákonů“. Je to „silné slovo“ německých oportunistů.

ve straně ještě slabší než v Německu, vzešlo z autonomistických tendencí méně myšlenek a více „patetických deklamací“ a sporů.

Není divu, že Kautsky dospívá k závěru: „Snad v žádné jiné otázce není přes veškerou svou rozmanitost a pestrost revizionismus ve všech zemích tak stejnorodý, jako právě v organizační otázce.“ Základní ortodoxní a revizionistické tendence v této oblasti formuluje také K. Kautsky pomocí „silných slov“; byrokratismus versus (proti) demokratismus. Říkají nám, píše K. Kautsky, že dát předsednictvu strany právo ovlivňovat volbu kandidáta (do parlamentu) místními volebními okruhy znamená „nejnestoudnější porušování demokratického principu, který vyžaduje, aby se veškerá politická činnost rozvíjela zdola nahoru, z vlastní iniciativy mas, a ne shora dolů, byrokraticky... Existuje-li však opravdu nějaký demokratický princip, je to princip, podle něhož má mít většina převahu nad menšinou, a ne naopak...“ Volba poslanců do parlamentu za kterýkoli jednotlivý volební okruh má velký význam pro celou stranu, která musí také ovlivňovat jmenování kandidátů, byť jen prostřednictvím svých důvěrníků (Vertrauensmänner). „Komu se to zdá příliš byrokratické nebo centralistické, může navrhnout, aby kandidáti byli určováni přímým hlasováním všech členů strany vůbec (sämtliche Parteigenossen). Je-li to nespílitelné, nemá smysl stěžovat si na nedostatek demokratismu, je-li tato funkce jako mnoho jiných, které se týkají celé strany, vykonávaná jednou anebo několika stranickými instancemi.“ Podle „zvykového práva“ německé strany se i dříve jednotlivé volební okruhy „vždy soudružsky dohodly“ s předsednictvem strany o jmenování určitého kandidáta. „Avšak strana se už příliš rozrostla, aby toto mlčky uznávané zvykové právo postačilo. Zvykové právo přestává být právem, jestliže přestalo být uznáváno jako samozřejmost, jestliže se jeho ustanovení, dokonce sama jeho existence stala spornou. Pak musí být bezpodmínečně přesně formulováno, kodifikováno...“, pak

je nutné přejít k „přesnějšímu zakotvení ve stanovách* (statutarische Festlegung), a tím k větší přísnosti (grössere Straffheit) organizace“.

Vidíte tedy za jiné situace stejný boj mezi oportunistickým a revolučním křídlem strany v organizační otázce, stejný konflikt mezi autonomismem a centralismem, demokraticismem a „byrokraticismem“, mezi tendencí k zmírnění přísnosti a tendencí k zvýšení přísnosti organizace a kázně, mezi psychologii nepevného příslušníka inteligence a důsledného proletáře, mezi individualismem inteligence a proletářskou semknutostí. Jde o to, jak se zachovala k tomuto konfliktu *buržoazní demokracie* — nikoli ta, kterou soudruhu Axelrodovi pouze potajmu slíbily někdy ukázat vrtošivé dějiny — nýbrž skutečná, reálná buržoazní demokracie, která má v Německu právě tak moudré a pozorné představitele, jako jsou naši páni osvobožděnovci. Německá buržoazní demokracie okamžitě reagovala na nový spor a postavila se tělem i duší — stejně jako ruská, jako vždy a jako všude — za oportunistické křídlo sociálně demokratické strany. Význačný orgán německého burzovního kapitálu *Frankfurter Zeitung*¹²⁸ přinesl senzační úvodník (*Frankfurter Zeitung*, č. 97 ze 7. dubna 1904, večerní vydání), který ukazuje, že se bezostyšné plagiáty z Axelroda stávají přímo jakousi nemocí německého tisku. Strašliví demokraté z frankfurtské burzy tepou „samovládu“ v sociálně demokratické straně, „stranickou diktaturu“, „autokratickou vládu stranického vedení“, ona „vyobcování z církve“, jimiž chtějí „jaksi potrestat veškerý revizionismus“ (vzpomeňte si na „lživé obvinění z oportunismu“), onen požadavek „slepé poslušnosti“, „ubíjející kázně“, požadavek

* Je nanejvýš poučné porovnat tyto připomínky K. Kautského o nahrazení mlčky uznávaného zvykového práva právem řádně zakotveným ve stanovách s celou tou „změnou“, kterou prožívá naše strana, a zejména redakce od doby, kdy se konal sjezd strany. Srovnej projev V. I. Zasuličové (na sjezdu Ligy, s. 66n.), která si dost neuvědomuje dosah probíhající změny.

„lokajského podřizování“, přeměnu členů strany v „politické mrtvoly“ (to je ještě mnohem ostřejší než šroubky a kolečka). „Každá osobitost,“ zlobí se burzovní rytíři při pohledu na protidemokratické pořádky v sociální demokracii, „každá individualita má být, jak rače vidět, pronásledována, protože je nebezpečí, že povede k francouzským pořádkům, k jaurèsismu a millerandismu, jak otevřeně prohlásil Sindermann, jenž referoval o této otázce“ na sjezdu saských sociálních demokratů.

Pokud tedy mají nové výroky nové Jiskry v organizační otázce zásadní smysl, potud je naprosto nesporné, že tento smysl je oportunistický. Pro tento závěr mluví jak celý rozbor našeho sjezdu strany, který se rozdělil na revoluční a oportunistické křídlo, tak i příklad *všech* evropských sociálně demokratických stran, v nichž se oportunismus v organizační otázce projevuje stejnými tendencemi, stejnými nařčeními a stále stejnými výroky. Národní zvláštnosti různých stran a rozdílné politické podmínky v různých zemích zanechávají ovšem na něm své stopy, takže německý oportunismus se nijak nepodobá francouzskému, francouzský italskému a italský ruskému. Přes všechny uvedené rozdílné podmínky vystupuje však jasně do popředí stejnorodost základního rozdělení všech těchto stran na revoluční a oportunistické křídlo, stejnorodost myšlenkového postupu a tendencí oportunismu v organizační otázce.*

* Dnes nikdo nepochybuje o tom, že staré rozdělení ruských sociálních demokratů v otázkách taktiky na ekonomisty a politiky bylo téhož druhu jako rozdělení celé mezinárodní sociální demokracie na oportunisty a revolucionáře, třebaže rozdíl mezi soudruhem Martynovem a Akimovem na jedné straně a soudruhem von Vollmarem a von Elmem nebo Jaurèsem a Millerandem na straně druhé je velmi značný. Právě tak nesporná je i stejnorodost základního rozdělení v organizační otázce, nehledě na nesmírně rozdílné podmínky mezi zeměmi politicky bezprávnými a politicky svobodnými. Je nanejvýš charakteristické, že když se zásadová redakce nové Jiskry letmo dotkla sporu Kautského

Velký počet příslušníků radikální inteligence mezi našimi marxisty a našimi sociálními demokraty způsoboval a způsobuje, že její psychologie nutně vede k oportunistu, jenž se projevuje v nejrůznějších sférách a nejrůznějších formách. Bojovali jsme proti oportunismu v základních otázkách našeho světového názoru, v otázkách programu, a naprostá neshoda v otázce cílů nevyhnutelně vedla k definitivnímu názorovému oddělení sociálních demokratů od liberálů, kteří znetvořili náš legální marxismus. Bojovali jsme proti oportunismu v otázkách taktiky a neshoda se soudruhem Kričevským a Akimovem v těchto méně důležitých otázkách byla přirozeně pouze dočasná a neprovázelo ji žádné vytváření různých stran. Musíme nyní potříť Martovův a Axelrodův oportunismus v organizačních otázkách, které jsou samozřejmě méně důležité než otázky programové a taktické, které se však dnes dostaly v našem stranickém životě do popředí.

Mluvíme-li o boji proti oportunismu, nesmíme nikdy zapomínat na charakteristický rys současného oportunismu ve všech oblastech bez výjimky: na jeho neurčitost, nevyhraněnost a nepostižitelnost. Oportunista se již svou povahou vyhýbá vždy vyhraněnému a definitivnímu zaujetí stanoviska, hledá střední cestu a ve snaze „být zadobře“ s jedněmi i druhými se vine jako užovka mezi jednotlivými stanovisky, která se navzájem vylučují, a omezuje své neshody na malé opravy, pochyby, dobrá i nevinná přání aj. aj. Oportunista v programových otázkách, soudruh E. Bernstein, „souhlasí“ s revolučním programem strany, a i kdyby si jistě přál, aby se „od základu reformoval“, nepovažuje to za včasné a účelné, za tak důležité jako vysvětlení „obecných zásad“ „kritiky“ (spočívající hlavně v nekritickém přijímání zásad a termínů buržoazní demokracie). Oportunista v otázkách taktiky, soudruh von Vollmar, rovněž souhlasí se starou taktikou revoluční sociální demokracie s Heinem (č. 64), úzkostlivě se *vyhnula otázce zásadních tendencí každého oportunismu a každé ortodoxnosti v organizační otázce.*

a rovněž se omezuje více na deklamace, drobné zprávy, posměšky a vůbec nevystupuje s nějakou určitou „ministerialistickou“ taktikou.¹²⁹ Oportunisté v organizačních otázkách, soudruzi Martov a Axelrod, rovněž dosud nepřišli, ačkoli k tomu byli přímo vyzváni, s nějakými určitými zásadními tezemi, které by mohly být „zakotveny ve stanovách“; přáli by si rovněž, bezvýhradně by si přáli „zásadní reformu“ našich stanov (Jiskra, č. 58, s. 2, sloupec 3), ale zpočátku by se především zabývali „všeobecnými otázkami organizace“ (poněvadž skutečně zásadní reforma našich stanov, které jsou nehledě na první článek přece jen centralistické, by nezbytně vedla k autonomismu, kdyby byla provedena v duchu nové Jiskry, ale soudruh Martov si ovšem nechce přiznat svou *zásadní* tendenci k autonomismu ani sám sobě). Jejich „zásadní“ stanovisko v organizační otázce hraje proto všemi barvami: převládají neškodné patetické deklamace o autokracii a byrokratismu, o slepé poslušnosti, o šroubcích a kolečkách, deklamace tak neškodné, že v nich lze dosud velmi těžko oddělit opravdu zásadní smysl od smyslu opravdu kooptačního. Avšak čím dále, tím hůře: pokusy o rozbor a přesnou definici nenáviděného „byrokratismu“ vedou nutně k autonomismu, pokusy o „prohloubení“ a zdůvodnění vedou nevyhnutelně k ospravedlňování zaostalosti, k chvostismu a k girondistickým frázím. Nakonec se jako jediná, skutečně určitá zásada, která se proto i v praxi projevuje velmi výrazně (praxe má vždy předstih před teorií), objevuje zásada *anarchismu*. Zlehčování kázně — autonomismus — anarchismus, to je ten žebříček, po němž náš organizační oportunismus hned sestupuje, hned zas vystupuje, přitom však skáče z jednoho stupínku na druhý a obratně se vyhýbá každé určité formulaci svých zásad.* Stejnou gradaci lze pozoro-

* Kdo se pamatuje na diskusi o prvním článku, ten si nyní jasně uvědomí, že chyba soudruha Martova a Axelroda v jejich názoru na tento článek vede, bude-li se v ní pokračovat a bude-li se prohlubovat, *nezbytně* k organizačnímu oportunismu. Základní myšlenka soudruha

rovat i u oportunismu v programu a v taktice: zlehčování „ortodoxnosti“, pravověrnosti, omezenosti a nehybnosti — revizionistická „kritika“ a ministerialismus — buržoazní demokracie.

Z hlediska psychologického těsně souvisí s nenávistí vůči kázni onen nepřetržitý vleklý tón *křivdy*, který se ozývá ve všech výtvorech všech současných oportunistů, a zejména naší menšiny. Jsou pronásledováni, utiskováni, vyhazováni, spílá se jim a šlape se po nich. V těchto výrazech je daleko více psychologické a politické pravdy, než pravděpodobně tušil sám autor roztomilého a vtipného žertu o těch, po nichž se šlape, a o těch, kteří sami šlapou po jiných.¹³⁰ Vezměte třeba protokol našeho sjezdu a uvidíte, že tuto menšinu tvoří všichni ukřivdění, všichni ti, jimž kdysi a čímsi ukřivdila revoluční sociální demokracie. Jsou to bundovci a rabočedlovci, jimž jsme „ukřivdili“ tak, že odešli ze sjezdu, jsou to členové skupiny Južnyj rabočij, smrtelně uražení umrtvováním organizací, zejména jejich

Martova — samovolný vstup do strany [107] — to je právě falešný „demokratismus“, myšlenka vybudovat stranu zdola nahoru. Moje myšlenka je naopak „byrokratická“ v tom smyslu, že se strana buduje shora dolů, od stranického sjezdu k jednotlivým stranickým organizacím. V diskusi o prvním článku se již projevila jak psychologie buržoazního inteligenta, tak i anarchistická fráze a oportunistické, chvostistické mudrování. Soudruh Martov mluví ve Stavu obležení^[93] (s. 20) o „myšlenkové práci, s níž se začalo“ v nové Jiskře. To je pravda jen v tom, že počínaje prvním článkem on i Axelrod dávají svému myšlení skutečně nový směr. Neštěstí je pouze v tom, že je to směr oportunistický. Čím dále budou „pracovat“ v *tomto* směru, čím více bude tato práce oproštěna od handrkování kolem kooptace, tím hlouběji budou zabředávat do bahna. Soudruh Plechanov to jasně viděl už na sjezdu strany a v článku Co nedělat [141] je znovu varoval: jsem ochoten vás i kooptovat, jenom nechodte cestou, která nevede nikam jinam než k oportunismu a anarchismu. Martov ani Axelrod jeho dobré rady neuposlechli: „Jakže? Nechodit? Souhlasit s Leninem, že kooptace není nic jiného než handrkování? Nikdy! My mu ukážeme, že jsme lidé zásadoví!“ A ukázali. Ukázali všem názorně, že pokud mají nové zásady, jsou to zásady oportunistické.

organizace, je to soudruh Machov, jehož uráželi pokaždé, když si vzal slovo (protože pokaždé se pořádně blamoval), a je tu konečně soudruh Martov a soudruh Axelrod, jimž ublížili „lživým obviněním z oportunistu“ kvůli prvnímu článku stanov a kvůli porážce ve volbách. A všechny tyto trpké křivdy nebyly náhodným důsledkem nepřípustných vtípů, ostrých výpadů, zuřivé polemiky, práskání dveřmi a vyhrožováním pěstí, jak si to dosud myslí velmi mnoho šosáků, ale nevyhnutelným politickým důsledkem celých tří let ideové práce Jiskry. Jestliže jsme po tato tři léta nemluvili jen do větru, ale vyjadřovali přesvědčení, která by se měla proměnit v čin, museli jsme na sjezdu nutně bojovat s protijiskrovci a s „blátem“. A když jsme se spolu se soudruhem Martovem, jenž se bil v prvních řadách s otevřeným hledím, bolestně dotkli spousty lidí, stačilo, abychom se již zcela nepatrně, jen maličko dotkli i soudruha Axelroda a soudruha Martova, aby číše přetekla. Kvantita se změnila v kvalitu. Nastala negace negace. Všichni uražení zapomněli na své vzájemné účty, vrhli se s pláčem jeden druhému do náručí a pozvedli prapor „povstání proti leninismu“*.

Povstání je skvělá věc, povstanou-li pokrokové síly proti reakčním. Když povstane revoluční křídlo proti oportunistickému, je všechno v pořádku. Když však povstane oportunistické křídlo proti revolučnímu, je zle.

Soudruh Plechanov je nucen účastnit se této špatné věci, abych tak řekl, jako válečný zajatec. Chce „si na někom vylít zlost“, vybírá jednotlivé neobratné věty autora nějaké rezoluce ve prospěch „většiny“ a vykřikuje přitom: „Chudák soudruh Lenin! Má to ale pěkné ortodoxní přívržence!“ (Jiskra, č. 63, příloha^[136]).

* Tento podivuhodný výraz pochází od soudruha Martova (Stav obležení, s. 68). Soudruh Martov vyčkal, a když se k němu připojili další čtyři, zahájil „povstání“ proti mně jedinému. Soudruh Martov však polemizuje neobratně: chce zničit svého odpůrce tím, že mu skládá nejhlubší poklony.

Tak tedy, soudruhu Plechanove, jsem-li já chudák, pak redakce nové Jiskry je úplná žebračka. Ať jsem jakkoli chudý, nejsem na tom ještě tak docela zle, abych musel před sjezdem strkat hlavu do písku a vyhledávat v rezolucích členů výboru materiál k procvičení svého ostrovtipu. Ať jsem jakkoli chudý, jsem tisíckrát bohatší než ti, jejichž přívrženci neříkají nějakou neobratnou větu jen náhodou, nýbrž se ve všech otázkách, jak organizačních, tak i taktických a programových, drží úporně a houževnatě zásad odporujících zásadám revoluční sociální demokracie. Ať jsem jakkoli chudý, neklesl jsem ještě tak hluboko, abych musel *tajit před veřejností* pochvaly, jež mi takoví přívrženci vyslovují. Redakce nové Jiskry to však dělat musí.

Víte, čtenáři, co je voroněžský výbor Sociálně demokratické dělnické strany Ruska? Nevíte-li to, přečtěte si sjezdový protokol. Dovíte se, že zaměření tohoto výboru plně vyjadřují soudruzi Akimov a Bruker, kteří na sjezdu všemožně bojovali proti revolučnímu křídlu strany a které všichni, počínaje soudruhem Plechanovem a konče soudruhem Popovem, desetkrát zařadili mezi oportunisty. A tento voroněžský výbor ve svém lednovém letáku (č. 12, leden 1904) [5] prohlašuje:

„V naší neustále rostoucí straně došlo minulého roku k velké a pro stranu důležité události: konal se druhý sjezd SDDSR — sjezd zástupců jejích organizací. Svolání sjezdu strany je věc velmi složitá a za monarchické vlády velmi riskantní a obtížná, a proto není divu, že svolání sjezdu mělo *daleko k dokonalosti*, a i když se sjezd podařil, neuspokojil všechny požadavky, které na něj strana kladla. Soudruzi, jimž konference (porada) roku 1902 uložila svolat sjezd, byli zatčeni a *sjezd připravovali lidé, kteří k tomu byli určeni jen jediným směrem ruské sociální demokracie — směrem jiskrovským*. Mnoho organizací sociálních demokratů, ale nejiskrovců, vůbec nebylo do práce spojené se sjezdem zapojeno: *částečně z toho důvodu splnil sjezd krajně nedokonale úkol vypracovat program a stanovy* strany a sami účastníci sjezdu přiznávají, že stanovy mají veliké nedostatky, jež „mohou vést k nebezpečným nedorozuměním“. Na sjezdu se sami jiskrovci rozštěpili a mnoho význačných pracovníků naší SDDSR, kteří dříve, jak se zdálo, přijímali akční program Jiskry

bezvýhradně, poznalo neživotnost mnoha jejích názorů, které prosazovali hlavně Lenin a Plechanov. Třebaže Lenin a Plechanov nakonec měli na sjezdu převahu, přece jen se chyby teoretiků rychle napravují pod vlivem praktického života a požadavků reálné práce, již se účastní i všichni nejiskrovci, a po sjezdu již byly provedeny důležité opravy. *Jiskra se značně změnila a slibuje, že bude pozorně sledovat požadavky pracovníků sociální demokracie vůbec. Třebaže tedy příští sjezd musí sjezdová jednání revidovat a třebaže, jak je zřejmé i samým účastníkům sjezdu, nejsou uspokojivá a z toho důvodu se ani nemohou stát pro stranu nezmenitelnými usneseními, přece jen sjezd vyjasnil situaci ve straně, poskytl mnoho podkladů k další teoretické i organizační činnosti strany a byl významnou a poučnou zkušeností pro práci celé strany. Usnesení sjezdu a stanovy, které tento sjezd vypracoval, vezmou na vědomí všechny organizace, ale mnohé z nich se vyvarují, aby se řídily výlučně jimi vzhledem k jejich zřejmým nedostatkům.*

Voroněžský výbor, který chápal veškerou důležitost celostranické práce, živě reagoval na všechny otázky týkající se organizace sjezdu. Plně si uvědomuje veškerou důležitost toho, co se přihodilo na sjezdu, a vítá obrat, k němuž došlo v *Jiskře*, která se stala ústředním orgánem (vrcholným orgánem). Třebaže situace ve straně a v ÚV nás ještě neuspokojuje, přece jen doufáme, že společným úsilím se obtížná práce spojená s organizováním strany zlepší. Vzhledem k lživým pověstem dává voroněžský výbor soudruhům na vědomí, že o vystoupení voroněžského výboru ze strany nemůže být ani řeči. Voroněžský výbor velmi dobře chápe, jakým nebezpečným precedenčním případem (příkladem) by se stalo vystoupení takové dělnické organizace jako voroněžský výbor ze SDDSR, *jaké výtky by stihly stranu* a jak nepříznivě by to působilo na dělnické organizace, které by mohly následovat tohoto příkladu. Nesmíme způsobit nové roztržky, naopak musíme houževnatě usilovat o sjednocení všech uvědomělých dělníků a socialistů v jednu stranu. Kromě toho byl druhý sjezd řádným sjezdem, a ne sjezdem ustavujícím. O vyloučení ze strany může rozhodnout jen stranický soud a žádná organizace, ani sám ústřední výbor, nemá právo vyloučit kteroukoli sociálně demokratickou organizaci ze strany. Nadto byl na druhém sjezdu přijat osmý článek stanov, podle něhož je každá organizace ve svých místních zále-

žitostech autonomní (samostatná), a proto má *voroněžský výbor plně právo uvádět své názory na organizační otázky do praxe a prosazovat je ve straně.*⁶⁶

Redakce nové Jiskry se odvolala v 61. čísle na tento leták⁶⁷ a otiskla druhou část uvedené tirády vysázenou velkým písmem; první část, vysázenou petitem, redakce *raději vynechala.*

Styděla se.

r) NĚCO O DIALEKTICE.

DVA PŘEVRATY

Podíváme-li se na celkový vývoj naší krize ve straně, snadno poznáme, že se po celou dobu základní složení obou bojujících stran až na malé výjimky neměnilo. Byl to boj mezi revolučním a oportunistickým křídlem naší strany. Tento boj však procházel nejrůznějšími stadii a každý, kdo se chce vyznat v množství literatury, která už byla nashromážděna, ve spoustě neúplných odkazů, citátů vytržených ze souvislosti, jednotlivých obvinění aj. aj., musí přesně znát zvláštnosti každého z těchto stadií.

Vypočteme hlavní stadia, která se od sebe jasně odlišují: 1. Spor o první článek stanov^[118]. Čistě ideový boj o základní organizační zásady. Plechanov a já jsme v menšině. Martov a Axelrod navrhnou oportunistickou formulaci a objímají se s oportunisty. 2. Rozkol organizace Jiskry v otázce kandidátek do ÚV: Fomin nebo Vasiljev v pětce, Trockij nebo Travinskij v trojce. Plechanov a já získáváme většinu (devět proti sedmi), částečně právě proto, že jsme byli v menšině, když šlo o první článek. Martovova koalice s oportunisty potvrdila ve skutečnosti všechny mé obavy z incidentu s organizačním výborem. 3. Pokračování sporu o podrobnostech stanov. Martova opět zachraňují oportunisté. Opět jsme v menšině a obhajujeme práva menšiny v ústředních institucích. 4. Sedmička krajních oportunistů

opouští sjezd. Získáváme většinu a ve volbách porážíme koalici (jiskrovské menšiny, „bláta“ a protijiskrovců). Martov a Popov se vzdávají míst v našich trojkách. 5. Posjezdové handrkování kvůli kooptaci. Rozmohl se anarchistický způsob jednání a anarchistické frazérství. Nejnestálejší a nejkolísavější živly „menšiny“ nabývají převahy. 6. Plechanov, aby zabránil rozkolu, přechází k politice „kill with kindness“. „Menšina“ obsazuje redakci ústředního orgánu a radu a všemožně napadá ÚV. Všude věčně samé handrkování. 7. První útok proti ÚV je odražen. Handrkování jakoby poněkud utichlo. Je možné poměrně klidně zkoumat dvě čistě ideové otázky, které stranu mimořádně vzrušují: a) Jaký má politický význam a jak se vysvětluje rozdělení naší strany na „většinu“ a „menšinu“, které vzniklo na druhém sjezdu a nahradilo všechna stará rozdělení? b) Jaký je zásadní význam nového stanoviska nové Jiskry v organizační otázce?

Každé z těchto stadií je charakterizováno zcela odlišnými okolnostmi boje a bezprostředním cílem útoku; každé stadium je, abych tak řekl, jednotlivou bitvou v jednom celkovém válečném tažení. Neprostudujeme-li konkrétní situaci každé této bitvy, nemůžeme náš boj vůbec pochopit. Když ji však prostudujeme, poznáme jasně, že vývoj probíhá skutečně dialekticky, cestou rozporů: menšina se stává většinou, většina menšinou; každá strana přechází od obrany k útoku a od útoku k obraně; výchozí bod ideového boje (první článek) „je negován“, ustupuje handrkování, které se všude rozmohlo*, ale potom začíná „negace negace“, a když už jsme se jakžtakž „szili“ — jako po svatbě — v různých ústředních institucích, vracíme se k výchozímu bodu čistě ideového boje, ale teď je tato „teze“ již obohacena všemi výsledky „antiteze“ a změnila se ve vyšší syn-

* Obtížná otázka, jak oddělit handrkování od zásadních neshod, se nyní řeší sama sebou: všechno, co se týká kooptace, je handrkování; všechno, co se týká rozboru boje na sjezdu, sporu o první článek a o obrat k oportunistu a anarchismu, jsou zásadní neshody.

tézu, kdy izolovaná, náhodná chyba v otázce prvního článku vyrostla v kvazisystém oportunistických názorů v organizační otázce a kdy souvislost tohoto jevu se základním rozdělením naší strany na revoluční a oportunistické křídlo vystupuje přede všemi stále názorněji. Zkrátka a dobře, nejen oves roste podle Hegela, ale i ruští sociální demokraté bojují mezi sebou podle Hegela.

Avšak velká Hegelova dialektika, kterou marxismus převzal a postavil na nohy, nesmí být nikdy směřována s vulgárním způsobem ospravedlňujícím kličkování politických činitelů, kteří přebíhají z revolučního křídla strany k oportunistickému, s vulgární manýrou házet do jednoho pytle jednotlivá prohlášení, jednotlivé momenty vývoje různých stadií jednoho procesu. Skutečná dialektika neospravedlňuje osobní chyby, nýbrž zkoumá nevyhnutelné obraty a dokazuje jejich nevyhnutelnost na základě velmi podrobného zkoumání vývoje v celé jeho konkrétnosti. Základní poučka dialektiky zní: abstraktní pravda neexistuje, pravda je vždy konkrétní... A kromě toho nesmí být tato velká Hegelova dialektika směřována s onou banální životní moudrostí, kterou vystihuje italské rčení: *mettere la coda dove non va il capo* (kam neproleze hlava, tam se strčí ocas).

Dialektický vývoj našeho boje ve straně končí dvěma převraty. Sjezd strany byl skutečným převratem, jak správně poznamenal soudruh Martov ve svém spise *Znovu v menšině*^[95]. Pravdu mají i ti vtipálci z menšiny, kteří říkají: svět se dostává kupředu revolucemi, tak jsme tedy provedli revoluci! Opravdu provedli po sjezdu revoluci; správné je také to, že svět, všeobecně řečeno, se dostává kupředu revolucemi. Ale tímto všeobecným výrokem není ještě zhodnocen konkrétní význam každé konkrétní revoluce: bývají revoluce reakčního typu, parafrázujeme-li nezapomenutelný výrok nezapomenutelného soudruha Machova. Abychom zhodnotili, zda určitá konkrétní revoluce pohnula „světem“ (naší stranou) kupředu nebo zpět, je zapotřebí

vědět, zda bylo revoluční nebo oportunistické křídlo strany reálnou silou, jež provedla převrat, je zapotřebí vědět, zda byli bojovníci inspirováni revolučními nebo oportunistickými zásadami.

Sjezd naší strany byl svého druhu jedinečným, nevídaným jevem v celých dějinách ruského revolučního hnutí. Poprvé se podařilo konspirativní revoluční straně vyjít z temna podzemí na denní světlo a ukázat tak všem celkový průběh a výsledek našeho vnitrostranického boje, celkový profil naší strany i každé její jen poněkud pozoruhodné části v otázkách programu, taktiky a organizace. Poprvé se nám podařilo zbavit se tradiční kroužkařské neukázněnosti a revolučního šosáctví, sdružit desítky nejrůznějších skupin často se navzájem zuřivě nenávidějících, spojených výhradně silou myšlenky a odhodlaných (v zásadě odhodlaných) obětovat veškerou výlučnost a samostatnost své skupiny ve prospěch velikého, poprvé námi prakticky budovaného celku: *strany*. V politice se však oběti nepřinášejí zdarma, musí se vybojovat. Kvůli umrtvování organizací se nevyhnutelně rozpoutal velmi urputný boj. Svěží vánek otevřeného a svobodného boje se změnil ve vichřici. Tato vichřice smetla — a dobře že smetla! — veškeré zbytky všech kroužkařských zájmů, pocitů a tradic bez výjimky a poprvé vytvořila skutečně stranické kolektivní orgány odpovědných funkcionářů.

Avšak něčím být je něco jiného než se něčím nazývat. Zásadně obětovat kroužkaření ve prospěch strany je něco jiného než se svého kroužku vzdát. Svěží vánek byl až příliš svěží pro lidi, kteří přivykli zatuchlému šosáctví. „Strana nevydržela svůj první kongres,“ jak správně řekl (náhodou to řekl správně) soudruh Martov ve své práci Znovu v menšině. Umrtvení organizací bylo pro ně příliš velkou křivdou. Zuřivá vichřice zvedla ze dna našeho stranického řečiště všechn kal a tento kal se vymstil. Staré zatuchlé kroužkaření přemohlo ještě mladou zásadu pevné strany. Oportunistické křídlo strany, poražené na hlavu, nabylo

převalhy — ovšem jen dočasně — nad revolučním křídlem, když předtím bylo náhodně posíleno Akimovem.

Výsledkem toho je nová Jiskra, jež musí rozvíjet a prohlubovat chybu, které se dopustili její redaktoři na sjezdu strany. Stará Jiskra učila pravdám revolučního boje. Nová Jiskra učí banální moudrosti: ústupnosti a snášenlivosti. Stará Jiskra byla orgánem bojovné ortodoxnosti. Nová Jiskra nám předkládá nové vydání oportunistu — hlavně v organizačních otázkách. Stará Jiskra si vysloužila jak u ruských, tak u západoevropských oportunistů nepřízeň, jež je jí ke cti. Nová Jiskra „zmoudřela“ a brzo se přestane stydět za pochvaly, jimiž ji zahrnují krajní oportunisté. Stará Jiskra šla neochvějně za svým cílem a její slova se nerozcházela s činy. V nové Jiskře musí vnitřní faleš jejího stanoviska nevyhnutelně plodit — dokonce nezávisle na vůli a vědomí kohokoli — politické pokrytectví. Nová Jiskra vystupuje s povykem proti kroužkaření, aby zastřela vítězství kroužkaření nad stranou. Odsuzuje farizejsky rozkol, jako by bylo možné představit si v jakékoli, jen poněkud organizované straně jiný prostředek proti rozkolu kromě podrobení se menšiny většině. Hlásá, že je nutné přihlížet k revolučnímu veřejnému mínění, přitom však zatajuje pochvaly Akimovů a šíří malicherné klepy o výborech revolučního křídla strany*. Jaká hanba! Jak byla zostuzena naše stará Jiskra!

Krok vpřed, dva kroky vzad... To se stává v životě jednotlivců stejně jako v dějinách národů nebo ve vývoji stran. Byli bychom trestuhodně malomyslní, kdybychom jen na okamžik zapochybovali o jistém a konečném vítězství zásad revoluční sociální demokracie, proletářské organizace a stranické kázně. Dobyli jsme již velmi mnoho, musíme bojovat i nadále a neklesat na mysli při neúspěších, musíme bojovat houževnatě, opovrhovat šosáckými

* Pro tuto ušlechtilou činnost byla již také vytvořena stereotypní forma: náš dopisovatel X oznamuje o výboru většiny Y, že se špatně choval vůči soudruhovi Z, který patří k menšině.

způsoby kroužkařských tahanic, všemožně obhajovat jednotný stranický svazek všech sociálních demokratů Ruska, s takovým úsilím vybudovaný, a usilovat houževnatou a systematickou prací, aby všichni členové strany, a zvláště dělníci dokonale znali a uvědomili si stranické povinnosti, boj na II. sjezdu strany, všechny příčiny a peripetie našeho rozchodu a veškerou zhoubnost oportunismu, který v otázkách organizačních právě tak bezmocně skládá zbraně před buržoazní psychologií, právě tak nekriticky přejímá hledisko buržoazní demokracie, právě tak otupuje zbraň třídního boje proletariátu jako v otázkách našeho programu a naší taktiky.

Proletariát nemá v boji o moc jinou zbraň kromě organizace. Proletariát, rozleptávaný anarchickou konkurencí vládnoucí v buržoazním světě, zdeptaný otrockou prací pro kapitál, ustavičně srážený „na dno“ té nejhorší bídý, zpustnutí a degenerace, se může stát a jistě se stane nepřemožitelnou silou jedině proto, že jeho ideové sjednocení na základě marxistických zásad je upevňováno materiální jednotou organizace stmelující milióny pracujících v armádu dělnické třídy. Této armádě neodolá ani zchátralá moc ruského samoděržaví, ani chátrající moc mezinárodního kapitalismu. Tato armáda bude stále těsněji a těsněji stmelovat své řady navzdory kličkování a krokům vzad, navzdory oportunistickým frázím girondistů dnešní sociální demokracie, navzdory samolibému vychvalování zaostalého kroužkaření, navzdory pozlátku a vnějšímu lesku anarchismu *intelligence*.

INCIDENT SOUDRUHA GUSEVA SE SOUDRUHEM DEJČEM

Podstata incidentu, těsně spjatého s takzvanou „falešnou“ (podle s. Martova) kandidátkou, připomínanou v dopise soudruhů Martova a Starověra^[109], uvedeném v kapitole i), spočívá v této věci: Soudruh Gusev řekl soudruhu Pavlovičovi, že tuto kandidátku, na níž byli soudruzi Štejn, Jegorov, Popov, Trockij a Fomin, dostal od soudruha Dejče (s. 12 Dopisu^[36] soudruha Pavloviče). Soudruh Dejč nařkl soudruha Guseva za tuto zprávu ze „záměrné pomluvy“ a soudružský rozhodčí soud označil „zprávu“ soudruha Guseva za „nepravdivou“ (viz rozhodnutí soudu^[170] v 62. čísle Jiskry). Když redakce Jiskry otiskla rozhodnutí soudu, soudruh Martov (již ne redakce) na to reagoval letákem pod názvem Rozhodnutí soudružského rozhodčího soudu^[169], v němž otiskl v plném znění nejen rozhodnutí soudu, ale i celou zprávu o celém projednávání případu a též *svůj doslov*^[105]. V tomto doslovu soudruh Martov mimo jiné označuje za „hanebnost“ „fakt falšování kandidátní listiny v zájmu frakčního boje“. Na tento leták odpověděli delegáti II. sjezdu soudruzi Ljadov a Gorin letákem nazvaným Čtvrtá osoba v rozhodčím soudu^[15], v němž „energicky protestují proti tomu, že si soudruh Martov dovoluje jít dál než rozhodnutí soudu, neboť připisuje soudruhu Gusevovi nízké pohnutky“, zatímco soud neuznal, že šlo o záměrnou pomluvu, a výslovně rozhodl, že zpráva soudruha Guseva byla nepravdivá. Soudruzi Gorin a Ljadov podrobně vysvětlují, že zpráva soudruha Guseva mohla být zaviněna zcela přirozenou chybou, a počínání soudruha Martova charakterizují jako „nedůstojné“, protože svévolně

připisuje soudruhu Gusevovi špatný úmysl, ačkoli sám udělal (a dělá ve svém letáku) několik chybných prohlášení. Soudruzi Gorin a Ljadov tvrdí, že špatný úmysl zde vůbec ani nemohl být. Tohle je, nemýlím-li se, veškerá „literatura“ o této otázce a já považuji za svou povinnost přispět k jejímu objasnění.

Především je třeba, aby si čtenář upřesnil, v jaké době a za jakých podmínek vznikla tato kandidátka (seznam navrhovaných členů do ÚV). Jak jsem již uvedl v textu, radila se organizace Jiskry na sjezdu o sestavení kandidátky pro volbu ÚV, aby ji pak mohla společně předložit sjezdu. Porada skončila neshodou; většina organizace Jiskry schválila kandidátku ve složení: Travinskij, Glebov, Vasiljev, Popov a Trockij, kdežto menšina nechtěla ustoupit a trvala na kandidátce ve složení: Travinskij, Glebov, Fomin, Popov a Trockij. Obě části organizace Jiskry se po této schůzi, na níž byly tyto kandidátky předloženy a kde se o nich hlasovalo, už nesešly. Obě části na sjezdu svobodně agitovaly a usilovaly o to, aby spornou otázku, pro kterou se rozešly, vyřešil hlasováním celý sjezd, a snažily se získat na svou stranu co nejvíce delegátů. Při svobodné agitaci na sjezdu se ihned projevil politický fakt, který jsem tak podrobně rozebral v předchozím textu: chce-li nad námi menšina jiskrovců (s Martovem v čele) zvítězit, bude se muset opřít o „střed“ (bláto) a o protijiskrovce. Bylo to nutné, protože obrovská většina delegátů, kteří důsledně obhajovali program, taktiku a organizační plány Jiskry proti náporu protijiskrovců a „středu“, se velmi brzo a velmi pevně postavila na naši stranu. Z 33 delegátů (přesněji řečeno: hlasů), kteří nepatřili ani k protijiskrovcům, ani ke „středu“, jsme velmi brzy získali 24, uzavřeli jsme s nimi „přímou dohodu“ a vytvořili jsme „kompaktní většinu“. Naproti tomu soudruh Martov dostal celkem 9 hlasů: k vítězství potřeboval všechny hlasy protijiskrovců a „středu“, a s těmito skupinami by pak mohl jít společně (jako tomu bylo při jednání o prvním článku stanov^[118]),

mohl by „utvořit koalici“, tj. mít jejich podporu, ale *nemohl* by uzavřít přímou dohodu, a to proto, že během celého sjezdu bojoval proti těmto skupinám stejně ostře jako my. A právě proto byla situace soudruha Martova tragikomická! Soudruh Martov mě teď chce potřít ve svém Stavu obležení^[93] smrtelně jedovatou otázkou: „Uctivě žádám soudruha Lenina, aby přímo odpověděl na otázku: *Pro koho* byla na sjezdu skupina Južnyj rabočij cizí?“ (s. 23, poznámka). Odpovídám uctivě a přímo: Byla cizí soudruhu Martovovi. Důkaz: Uzavřel jsem velmi brzo přímou dohodu s jiskrovci, kdežto soudruh Martov neuzavřel a nemohl uzavřít přímou dohodu ani se skupinou Južnyj rabočij, ani se soudruhem Machovem, ani se soudruhem Brukerem.

Teprve až budeme mít o této politické situaci jasno, budeme moci pochopit, v čem je „jádro“ ožehavé otázky spojené s tolik přetřásanou „falešnou“ kandidátní listinou. Představte si konkrétní situaci: organizace Jiskry se rozštěpila a my na sjezdu svobodně agitujeme, hájíme své kandidátky. Při této obhajobě se kandidátky ve spoustě jednotlivých soukromých rozhovorů sterým způsobem kombinují, místo pětky je navrhována trojka a místo jednoho kandidáta jsou navrhováni různí jiní. Já si například dobře vzpomínám, že v soukromých rozhovorech mezi členy většiny byly navrhovány a pak po projednání a sporech zase odmítány kandidatury soudruhů Rusova, Osipova, Pavloviče a Dědova. Je docela možné, že byly navrhovány i jiné, mně neznámé kandidatury. Každý delegát sjezdu vyslovoval v rozhovorech svůj názor, navrhoval úpravy, přel se atd. Lze velmi těžko předpokládat, že tomu tak bylo jen mezi příslušníky většiny. Je dokonce jisté, že mezi menšinou se dělo totéž, protože jejich původní pětka (Popov, Trockij, Fomin, Glebov a Travinskij) byla pak nahrazena, jak jsme viděli z dopisů soudruhů Martova a Starověra, trojkou ve složení Glebov, Trockij a Popov, přičemž se jim Glebov nelíbil a ochotně jej nahradili Fominem (viz leták soudruhů

Ljadova a Gorina). Nesmíme zapomínat, že do skupin, na které dělím delegáty sjezdu ve své brožuře, jsem rozdělil delegáty na podkladě dodatečného rozboru: ve skutečnosti se však tyto skupiny v předvolební agitaci teprve rýsovaly a výměna názorů mezi delegáty probíhala naprosto svobodně: nebyla mezi námi žádná „přehrada“ a každý si mohl pohovořit s kterýmkoli delegátem, chtěl-li si s ním pohovořit soukromě. Není vůbec nic divného na tom, že v takové situaci vznikla mezi všemožnými kombinacemi a kandidátními listinami vedle kandidátky menšiny organizace Jiskry (Popov, Trockij, Fomin, Glebov a Travinskij) nepříliš odlišná kandidátka ve složení Popov, Trockij, Fomin, Štejn a Jegorov. Tato kombinace kandidátů vznikla naprosto přirozeně, protože naši kandidáti Glebov a Travinskij se menšině organizace Jiskry zřejmě nelíbili (viz jejich dopis^[88] v kapitole i), když odstraňují z trojky Travinského, kdežto o Glebovovi přímo říkají, že jde o kompromis). Nahrazení Glebova a Travinského členy organizačního výboru Štejnem a Jegorovem bylo naprosto přirozené a bylo by divné, kdyby nikoho z delegátů stranické menšiny nenapadlo je nahradit.

Prozkoumejme teď další dvě otázky: 1. kdo byl autorem kandidátky ve složení Jegorov, Štejn, Popov, Trockij a Fomin a 2. proč se soudruh Martov tolik rozhořčoval nad tím, že je považován za autora této kandidátky? Abychom mohli odpovědět na první otázku *přesně*, museli bychom se na to zeptat všech delegátů sjezdu. To však teď není možné. Bylo by třeba zejména zjistit, kteří delegáti stranické menšiny (nesměšujte ji s menšinou organizace Jiskry) slyšeli na sjezdu o kandidátkách, jež vyvolaly rozkol organizace Jiskry, jak se zachovali k oběma kandidátním listinám většiny a menšiny organizace Jiskry, zda nenavrhovali žádoucí pozměnění kandidátky menšiny organizace Jiskry nebo na to neslyšeli nějaké názory či návrhy? Na to se bohužel zřejmě nikdo neptal ani na rozhodčím soudu, kterému (soudě podle znění rozhodnutí) nebylo dokonce ani zná-

mo, kvůli kterým „pětkám“ se organizace Jiskry rozešla. Soudruh Bělov (kterého jsem počítal ke „středu“) například „vypověděl, že byli dobrými přáteli s Dejčem, který mu sděloval své dojmy o jednání sjezdu, a kdyby byl Dejč nějak agitovat pro jednu z kandidátek, byl by to řekl také Bělovovi“. Nezbyvá než litovat, že se nezjistilo, zda také soudruh Dejč sděloval na sjezdu soudruhu Bělovovi své dojmy o kandidátkách organizace Jiskry, a bylo-li tomu tak, jaký měl potom soudruh Bělov názor na pětičlennou kandidátní listinu menšiny organizace Jiskry a zda nenavrhoval nějaké žádoucí změny nebo o nich neslyšel? Protože je tato okolnost nevyjasněná, vzniká ve výpovědích soudruhů Bělova a Dejče rozpor — jak na to už poukázali soudruzi Gorin a Ljadov — totiž v tom, že soudruh Dejč přes své tvrzení o opaku „agitovat pro určité kandidáty ústředního výboru“, které navrhla organizace Jiskry. Soudruh Bělov dále vypovídá, že „o kandidátce, která kolovala na sjezdu, se dověděl soukromě asi dva dny před ukončením sjezdu, když se setkal se soudruhy Jegorovem, Popovem a delegáty charkovského výboru. Přitom se Jegorov podivil nad tím, že jeho jméno je na kandidátce do ÚV, neboť podle jeho, Jegorovova mínění by jeho kandidatura nemohla získat sympatie delegátů na sjezdu, a to ani většiny, ani menšiny.“ To, co se zde říká zřejmě o menšině *organizace Jiskry*, je velmi příznačné, protože kandidatura soudruha Jegorova, člena organizačního výboru a skvělého řečníka „středu“, by nejen mohla, nýbrž pravděpodobně musela získat sympatie ostatní menšiny sjezdu. Bohužel právě o sympatiích nebo nesympatiích členů stranické menšiny, kteří nepatřili k organizaci Jiskry, se od soudruha Bělova nic nedovíme. A zatím je právě tohle důležité, protože soudruh Dejč se rozčiloval nad tím, že za autora této kandidátky je považována menšina organizace Jiskry, kdežto kandidátka mohla být dílem menšiny, která k této organizaci nepatřila!

Dnes je pochopitelně velmi těžké vzpomenout si, kdo

první vyslovil návrh takové kombinace kandidátů a od koho o ní každý z nás slyšel. Například já si nemohu vzpomenout nejen na toto, ale ani na to, kdo z většiny první přišel s kandidaturami Rusova, Dědova a jiných, o nichž se zmiňuji; ze spousty rozhovorů, dohadů a pověstí o všemožných kombinacích kandidátů mi uvízly v paměti pouze ty „kandidátky“, o nichž se přímo hlasovalo v organizaci Jiskry nebo na neoficiálních schůzích většiny. Tyto „kandidátky“ byly převážně navrhovány ústně (v mém Dopise redakci Jiskry^[68], s. 4, 5. řádek zdola, nazývám „kandidátní listinou“ svůj návrh na kombinaci pěti kandidátů přednesený na schůzi pouze ústně), vždy však byly také napsány na lístky a ty pak všechny kolovaly během zasedání sjezdu od delegáta k delegátovi a po zasedání se obvykle ničily.

Neexistují-li tedy přesné údaje o tom, jak vznikla tolik diskutovaná kandidátní listina, můžeme pouze předpokládat, že se buď nějaký delegát stranické menšiny, neznámý menšině organizace Jiskry, vyslovil pro tu kombinaci kandidátů, kterou na této kandidátce máme, a že se tato kombinace pak šířila ústně nebo písemně po sjezdu; nebo se pro tuto kombinaci vyslovil na sjezdu některý z členů menšiny organizace Jiskry a pak na to zapomněl. Pravděpodobnější se mi zdá druhý předpoklad, a to proto, že kandidatura soudruha Štejna se *pravděpodobně* již na sjezdu setkala se sympatiemi menšiny organizace Jiskry (viz text mé brožury), kdežto k nápadu kandidovat soudruha Jegorova *tato* menšina pravděpodobně dospěla až po sjezdu (neboť jak na sjezdu Ligy^[152], tak i ve Stavu obležení se vyslovuje politování nad tím, že organizační výbor nebyl schválen ústředním výborem, ale soudruh Jegorov byl členem organizačního výboru). Nebylo by přirozené předpokládat, že myšlenku, která zřejmě visela ve vzduchu, totiž aby se z členů organizačního výboru stali členové ÚV, vyslovil někdo z členů menšiny v soukromém rozhovoru i na sjezdu strany?

Avšak soudruh Martov i soudruh Dejč mají sklon vidět

v přirozeném vysvětlení nutně nějakou *špinavost*, podvod, něco nečestného, rozšiřování „*vědomě lživých pověstí, které mají někoho pošpinit*“, vidí v tom „*falšování v zájmu frakčního boje*“ apod. Tuto chorobnou snahu lze vysvětlit jedinečně nezdravými podmínkami života v emigraci nebo nenormálním stavem nervů, a já bych se u této otázky ani nepozastavoval, kdyby to nevedlo až k nedůstojným útokům na čest soudruha. Představte si jen: jaké důvody mohli mít soudruzi Dejč a Martov, aby hledali v nepravdivé zprávě, v nepravdivé pověsti špinavý, špatný úmysl? Jejich chorobná fantazie jim zřejmě vykreslila takový obraz, že většina je „hanobila“, a to ne tím, že ukázala na politickou chybu menšiny (první článek a koalice s oportunisty), nýbrž tím, že považovala menšinu za autora „*vědomě lživých*“, „*zfalšovaných*“ kandidátních listin. Menšina raději objasňovala věc nikoli vlastní chybou, nýbrž tvrzením, že tu jde o špinavé, nečestné a nízké metody většiny! Jak krajně nerozvážné je hledat špatný úmysl v „*nepravdivé zprávě*“, to jsme už také ukázali, když jsme vylíčili všechny okolnosti; jasně to viděl také soudružský rozhodčí soud, který žádné pomluvy a nic zlomyslného ani nízkého nezjistil. A konečně nejnázorněji to dokazuje skutečnost, že již na sjezdu strany, ještě před volbami, diskutovala menšina organizace Jiskry s většinou o nepravdivé pověsti a že soudruh Martov podal vysvětlení dokonce i v dopise, který byl přečten na schůzi všech 24 delegátů většiny! Většinu ani nenapadlo tajit před menšinou organizace Jiskry, že na sjezdu koluje nějaká kandidátní listina. Soudruh Lenskij to řekl soudruhu Dejčovi (viz rozhodnutí soudu), soudruh Plechanov o tom mluvil se soudružkou Zasuličovou („*S tou není žádná řeč, zdá se, že mě má za Trepova,*“ řekl mi soudruh Plechanov a tento žert, mnohokrát opakovaný, je dalším důkazem abnormální podrážděnosti menšiny) a já jsem řekl soudruhu Martovovi, že jeho tvrzení (že není autorem kandidátní listiny) je pro mne dostačující (protokol Ligy, s. 64). Pak nám soudruh Martov

(zdá se, že společně se soudruhem Starověrem) poslal do byra lístek asi tohoto obsahu: „Většina redakce Jiskry žádá, aby byl připuštěn na zvláštní schůzi většiny, kde by bylo možné vyvrátit hanebné pověsti, které o něm kolují.“ Na témž lístku jsme s Plechanovem odpověděli: „Žádné hanebné pověsti jsme neslyšeli. Je-li třeba svolat schůzi redakce, bude nutné dohodnout se o tom zvlášť. Lenin. Plechanov.“ Když jsme pak večer přišli na schůzi většiny, vylíčili jsme to všem 24 delegátům. Abychom zabránili jakýmkoli nedorozuměním, bylo rozhodnuto, že nás 24 zvolí delegaci a že ji pošle, aby si pohovořila se soudruhy Martovem a Starověrem. Zvolení delegáti, soudruzi Sorokin a Sablinová, se k nim vypravili a vysvětlili jim, že nikdo z nás speciálně Martova nebo Starověra za autora kandidátky nepokládá, zvláště pak ne po jejich prohlášení, a že vůbec nezáleží na tom, je-li autorem — ať už tak či onak — menšina organizace Jiskry nebo menšina sjezdu, která k této organizaci nepatří. Kvůli tomu nelze přece na sjezdu od někoho požadovat doznání a nelze přece vyslýchat všechny delegáty, aby se zjistilo, kdo je autorem této kandidátní listiny! Soudruzi Martov a Starověr nám však kromě toho napsali ještě dopis s oficiálním dementi (viz kapitolu i). Tento dopis pak naši zmocněnci, soudruzi Sorokin a Sablinová, přečetli na schůzi dvacetí čtyř. Zdálo by se, že incident lze už považovat za skončený — ne pokud jde o pátrání po vzniku kandidátky (kdyby to někoho zajímalo), ale v tom smyslu, že už byla nadobro odstraněna jakákoli myšlenka o jakémkoli záměru „uškodit menšině“ nebo „zostudit“ někoho nebo dopustit se „falšování v zájmu frakčního boje“. Soudruh Martov však v Lize (s. 63—64) znovu vytahuje na světlo tuto špínu, zplozenou chorobnou fantazií, přičemž uvádí množství *nepravdivých zpráv* (zřejmě proto, že je podrážděn). Řekl, že na kandidátce byl bundovec. To není pravda. Všichni svědci před rozhodčím soudem i soudruzi Štejn a Bělov potvrzují, že na kandidátce byl soudruh Jegorov. Soudruh Martov řekl, že kandidátní

listina znamenala koalici ve smyslu přímé dohody. Jak jsem už vysvětlil, není to pravda. Soudruh Martov říká, že jiné kandidátky, předkládané menšinou organizace Jiskry (a schopné odtrhnout od této menšiny většinu sjezdu), „nebyly dokonce ani podvrženy“. To není pravda, protože celá většina sjezdu znala nejméně tři kandidátky, jejichž autorem byl soudruh Martov a spol. a které většina neschválila (viz Ljadovův a Gorinův leták).

Proč vůbec tato kandidátka tolik pobuřovala soudruha Martova? Protože znamenala obrat k pravému křídlu strany. Soudruh Martov tehdy nařikal na „lživé obvinění z oportunistu“, rozhořčoval se nad „nesprávným hodnocením své politické pozice“, kdežto teď kdekdo vidí, že otázka, je-li autorem známé kandidátní listiny soudruh Martov a soudruh Dejč, nemohla mít žádný politický význam, protože *ve skutečnosti, nezávisle na té či oné kandidátce*, obvinění nebylo lživé, bylo pravdivé a hodnocení politické pozice bylo naprosto správné.

Celou tu trapnou a vykonstruovanou záležitost se známou falešnou kandidátkou lze shrnout takto:

1. Útok na čest soudruha Guseva, kterého soudruh Martov napadl povykem o „ostudném falšování kandidátní listiny v zájmu frakčního boje“, musíme označit, spolu se soudruhy Gorinem a Ljadovem, za nedůstojný.

2. Ale v zájmu ozdravení atmosféry a aby členové strany nemuseli brát vážně různé chorobné útoky, bylo by snad vhodné stanovit pro třetí sjezd zásadu, kterou má ve stanovách^[199] Sociálně demokratická dělnická strana Německa. V druhém článku těchto stanov se praví: „Členem strany nemůže být ten, kdo hrubě porušil zásady stranického programu nebo se dopustil nečestného činu. O další jeho příslušnosti ke straně rozhoduje rozhodčí soud, který svolává předsednictvo strany. Polovinu soudců jmenuje ten, kdo navrhuje vyloučení, a druhou polovinu ten, kdo má být vyloučen; předsedu jmenuje předsednictvo strany. Odvolání proti rozhodnutí rozhodčího soudu se předkládá kon-

trolní komisi nebo sjezdu strany.“ Tato zásada může být účinným prostředkem boje proti každému, kdo někoho lehkomyšlně obviňuje z čehokoli nečestného (nebo o někom rozšiřuje pověsti). Tato zásada by odsoudila veškerá taková obvinění jednou provždy jako nedůstojné klepy, pokud by ti, kdo někoho obviňují, neměli mravní odvalu vystoupit *před stranou* jako žalobci a žádat, aby o tom rozhodly příslušné stranické instituce.

D O P I S Č L E N Ů M Ú V

Drazí přátelé! Boris mi sdělil, že pět členů ÚV (on, Lošaď, Valentin, Mitrofan a Travinskij) mi udělilo důtku za to, že jsem v radě hlasoval pro sjezd a agitoval pro jeho svolání. Prosím každého z těchto pěti, aby mi to potvrdil nebo objasnil, protože si nedovedu představit, *jak* je možné vytýkat členu kolektivního orgánu, že uplatnil své právo a konal svou povinnost. Je možné s ním nesouhlasit, je možné ho z rady odvolat, ale „udělit důtku“ je podivné, neboť dokud jsem byl členem rady, *nemohl jsem nehlasovat* podle svého přesvědčení. Zrovna tak je i agitace pro sjezd právem každého člena strany i každého člena ÚV, neboť pravomoc kolektivního orgánu vůči jeho členu nesmí (ani formálně, *ani morálně*) nikoho z nás v tomto právu omezovat. Jenom Vás musím informovat, že polovina nebo větší polovina ÚV je proti sjezdu.

V radě to nyní vypadá tak, že Boris byl jmenován (pětí hlasy, jak sám tvrdí) místo Kola. Má rezignace (jak tvrdí) nebyla přijata. Beru svou rezignaci zpátky a v radě zůstávám. Po této stránce je konflikt urovnán, a tak bych jenom prosil o vysvětlení, jak je to s „důtkou“.

Mnohem závažnější je však tento konflikt: Boris mi oznámil, že považuje za nemožné zůstat členem ÚV, jestliže za prvé nepřestanu agitovat pro sjezd a za druhé nebudu vystupovat proti sjezdu. Nemohu pochopitelně udělat ani jedno, ani druhé, a proto jsem Borisovi řekl, že si o tom promluví se *všemi* kolegy z ÚV a potom *mu dám odpověď* v tom smyslu, zda *já* z ÚV odejdu nebo ne. Pokud jde o tento konflikt, v jehož průběhu může dojít k rezignaci

jednoho z nás (nebo dokonce jedné ze dvou částí ÚV), považují za krajně důležité, aby se vše důkladně vysvětlilo, a to bez rozčilování a se znalostí věci. Borisovi velmi zazlívám, že vyrukoval se svým „ultimátem“, aniž si přečetl *protokoly rady* (velice důležité!) a mou brožuru*, v níž vysvětluji své *zásadní* stanovisko. Je rozumné hnát konflikt na ostří nože, když nemáme jasno v tak velmi složité otázce?? Je rozumné jej přioštrovat, když jsme *v podstatě* za jedno (alespoň ta deklarace ÚV, kterou vypracoval Valentin a která nám byla poslána, jenže *nedošla*, ale o níž mi říkal Boris, zdůrazňuje na rozdíl od oportunistického stanoviska menšiny naše společné *zásadní* stanovisko v organizační otázce)? Dokonce i ve věci sjezdu se rozcházíme jen v termínu, neboť Boris nemá nic proti svolání sjezdu o půl roku nebo o rok později. Podívejte se, oč vlastně jde: podle stanov se má sjezd konat v létě příštího roku; domnívám se, že ani v *nejlepším* případě, bude-li mít naše agitace velký úspěch, *nebude možné* svolat jej dříve než za půl roku, ale pravděpodobně se to protáhne ještě více. Z toho plyne, že se naše „názorové rozdíly“ omezují na určení data! Je rozumné, abychom se kvůli tomu rozcházelí? Podívejte se na věc z ryze politického hlediska: Boris říká, že agitace pro sjezd je neslučitelná s prohlubováním pozitivní práce a že ji poškozuje. Nemyslím, že by to bylo neslučitelné, ale připuštěme i to, že Boris má pravdu. Dejme tomu, že prosadí, aby z ÚV odešli všichni, kdo s ním v této věci nesouhlasí. Jaký to bude mít výsledek? Agitace se *bezesporu* nesmírně vystupňuje, vyhroť se vztahy mezi většinou a ÚV a vystupňuje se protisjezdová kampaň, pro Borise i tak dost nepřijemná. Má to smysl hnát tímto způsobem věci na ostří nože? Boris říká, že je proti sjezdu, protože sjezd prý znamená rozkol. Myslím, že Boris nesprávně odhaduje dnešní i zítřejší situaci, ale i kdyby měl pravdu a dosáhl toho, že z ÚV odejdeme, nesmírně *zvyší* pravděpodobnost

* Tento svazek, s. 203—431. *Red.*

rozkoľu tím, že nepochybně vyhrotí situaci. Vyhocení konfliktu v ÚV není z žádného hlediska uvážené.

S Borisem se v podstatě rozcházíme *pouze* v tom, že považuje rozkol na III. sjezdu za nevyhnutelný, kdežto já za nepravděpodobný. Oba se domníváme, že na III. sjezdu získáme většinu. Boris je přesvědčen, že menšina ze strany vystoupí, neboť ani my, ani Martov nedokážeme udržet extremisty. Myslím si, že Boris nebere v úvahu rychle se vyvíjející situaci — ta je dnes jiná než včera a zítra už nebude taková jako dnes. Boris posuzuje věci z hlediska včerejší situace (kdy handrkování zatlačovalo do pozadí zásady, kdy *se mohlo* počítat s tím, že se věc urovná, ututlá a něčeho se dosáhne osobními ústupky). Tato situace však pominula, jak to zevrubně dokazují ve své brožuře a jak o tom svědčí i všeobecná nespokojenost s novou Jiskrou (dokonce i u tak umírněných lidí, jako je skupina publicistů při ÚV v Rusku). Dnes už je jiná situace — zásady zatlačují do pozadí handrkování. Už ani zdaleka nejde o kooptaci. Jde o to, *má-li nová Jiskra v zásadě pravdu*. Právě nespokojenost se zásadním stanoviskem nové Jiskry, jež nevyhnutelně čím dál víc poroste, dále podněcuje agitaci pro sjezd: na to Boris zapomíná. Zítřejší situace zatlačí handrkování ještě více do pozadí. Na jedné straně ani menšina nebude s to odejít jak z morálních, tak z politických důvodů (*propásla* k tomu vhodný okamžik, který nastal po sjezdu Ligy). Na druhé straně, jak jsem prohlašoval *již v radě* (ještě jednou vás všechny prosím, abyste si určitě pročetli protokoly rady, než tento obtížný problém rozsekne), vůbec nejsme proti dohodě. Říkám to doslova každému, že já osobně jsem *bezvýhradně* ochoten za prvé zaručit všem starým redaktorům, že všechno, co napíšu, bude vydáno nákladem strany beze změn a bez komentářů; za druhé až do IV. sjezdu pozastavit právo ÚV, aby dosazoval a odvolával členy místních výborů; za třetí zvláštní rezolucí zaručit *menšině* zvlášť naléhavá práva a dokonce za čtvrté — *podmíněně v nejkrajnějším případě* —

učinit Jiskru neutrální, tj. zastavit v ní vzájemnou polemiku (prostřednictvím komise stranických pracovníků z praxe, delegovaných do ní oběma stranami apod.). Domnívám se, že menšina III. sjezdu jakožto početně malá menšina nebude moci za takových okolností ze sjezdu odejít. Myslím si, že na III. sjezdu definitivně zažehnáme, oficiálními usneseními zažehnáme přízrak „stavu obležení“ a dosáhneme toho, že další spory *nebudou stát v cestě pozitivní práci*. Vždyť kolem toho se celá krize točí! To jsem prosazoval v radě a určitě se pro to vysloví osm desetin sjezdu! Velmi dobře vím, že o totéž usiluje i Boris, jenže bez sjezdu toho nelze dosáhnout. Boris se mylně domnívá, že my jsme začali s nápirem (s agitací pro sjezd) a že to popudilo menšinu. Právě naopak: až po celé radě dopisů a výzev před svoláním rady a na jejím zasedání jsme se vyslovili pro sjezd a teprve v agitaci jsme tak trochu ukázali svou sílu. Kdo se nechce dostat do směšné (a kdyby jen směšné!) situace, v níž se octl Plechanov (přečtěte si fejeton v 65. čísle), musí otevřeně a přímo zaujmout stanovisko v boji. Teď už nelze agitaci pro sjezd ničím zastavit. Je třeba stavět se k ní tolerantně nebo — chcete-li — neutrálně, a pak nebude stát v cestě pozitivní práci. Brojit proti této agitaci nemá smysl.

Snažně prosím *každého* člena ÚV o odpověď. Musíme se bezpodmínečně domluvit a věci si vyjasnit, abychom mohli společně pracovat, sice ne bez určitých názorových rozdlůů, ale bez konfliktů a bez vzájemného vyhazování ze sedla.

*Napsáno 13. (26.) května 1904
Otištěno s některými změnami
roku 1904 v brožuře N. Šachova
Borba za sjezd, Ženeva*

Podle rukopisu

PROHLÁŠENÍ TŘÍ ČLENŮ ÚV

Tři členové ÚV Glebov, Žvěřov a Lenin dospěli po projednání názorových rozdílů v ÚV k těmto závěrům, s nimiž je třeba obeznámit všechny členy ÚV:

1. Názorové rozdíly vyvstaly s otázkou, zda se má nebo nemá svolat sjezd. Když se Lenin a Vasiljev vyslovili v radě strany pro sjezd*, vyslovila se většina ÚV proti sjezdu (pět hlasy proti čtyřem, přičemž hlas *Travinského* přešel na soudruha *Glebova*). Nato *Lenin* a *Vasiljev* oznámili, že dočasně vystupují z rady**. Nyní je tento konflikt urovnán tak***, že za zástupce ÚV v radě je třeba pokládat *Glebova a Lenina*.

2. Soudruh *Glebov* oznámil soudruhu *Leninovi*, že on, *Glebov*, odejde z ÚV, jestliže *Lenin* nepřestane (mimo ÚV) agitovat pro svolání sjezdu a nezačne proti sjezdu vystupovat. Takto stavět otázku pokládá *Lenin* za nesprávné a v zásadě nepřípustné a prohlašuje, že se dotáže na názor každého člena ÚV a teprve potom odpoví, a to jedině v tom smyslu, zda on, *Lenin*, odejde z ÚV nebo ne. (To, co se vztahuje na *Lenina*, vztahuje se z hlediska soudruha *Glebova* i na všechny ostatní členy ÚV, kteří s *Leninem* souhlasí.)

3. Mají-li být v současné chvíli přesně charakterizovány názorové rozdíly v ÚV, je třeba konstatovat, že soudruzii *Valentin* a *Nikitič* ve své deklaraci, kterou napsali v březnu

* Viz tento svazek, s. 162—163, 167—170. *Red.*

** Viz *Spisy* 34, Praha 1959, s. 223—224. *Red.*

*** Viz o tom příložený *Leninův* dopis, který schválil soudruh *Glebov* (tento svazek, s. 432—435. *Red.*).

a kterou schválil soudruh *Glebov*, prohlašovali, že 1. jsou rozhodně proti kooptaci, jak ji požaduje menšina; 2. se ztotožňují v názorech na organizační otázky vyložené v brožuře *Co dělat?** a 3. neschvalují — přinejmenším dva z nich — oportunistické stanovisko některých stranických publicistů. Ale pokud jde o sjezd, je soudruh *Glebov* přesvědčen, že 1. názorové rozdíly v této otázce vnášejí do ÚV dvojakou politiku a 2. sjezd může vyústit v rozkol. A protože za to nechce nést odpovědnost, prohlašuje, že bude muset z ÚV odejít. Naproti tomu Lenin je toho názoru, že ÚV jakožto odpovědný kolektivní orgán musí být v otázce sjezdu neutrální, ale musí všem svým členům poskytnout možnost svobodně agitovat. Rozkol je však nepravděpodobný, neboť většina připouští v zásadě možnost dohody na sjezdu včetně neutralizace *Jiskry*.

4. Až do vyřešení zmíněného konfliktu budou soudruzi *Glebov* a Lenin vystupovat oficiálně a při všech jednáních z pověření ÚV pouze po vzájemné dohodě a všechno budou podepisovat společně.

Ženeva 26. května 1904

Členové ÚV *Glebov*
Zvěřjov
Lenin

Otištěno s některými změnami
roku 1904 v brožuře *N. Šachova*
Borba za sjezd, Ženeva

Podle rukopisu

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17–203. *Red.*

I. Odpověď na klepy o bonapartismu. Nesmysl. Odpovídat je pod důstojnost. Svoboda agitace pro sjezd. Ústřední výbor qua talis* se k tomu na rozdíl od ústředního orgánu nevyslovuje.

Rozhodnout musí výbory, a tak je ÚV vyzývá, aby klidně a obezřetně zvážily všechna pro i proti, vyslechly obě strany, beze spěchu a s vědomím svých stranických povinností se obeznámily s dokumenty.

II. Výzva k pozitivní práci. Určující moment doby: válka. Výzva delegátů ÚV v radě**. Repetitio***. Ideový boj nesmí bránit v pozitivní práci. Nepřípustné formy boje. Nezveličovat názorové rozdíly a neshody.

III. Pokusit se o postupné vytváření snesitelných vztahů. (Výzva K. Kautského¹³¹.)

ÚV navrhuje podmínky pro modus vivendi:

1. pro všech šest právo publikovat všechno na náklady strany,
2. idem**** pro skupinu publicistů s právem zastoupení na sjezdu,
3. pozastavit na delší období přijímání a vylučování členů,
4. zaručit na delší období některá práva menšině,
5. zaručit distribuci a expedici všech stranických publikací podle přání výboru,

* — jako takový. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 132—134. *Red.*

*** — opakování. *Red.*

**** — totéž. *Red.*

6. průměří nejméně na půl roku; závěr — brožura o šestnácti stranách napolovic. Poslední slovo menšině.

Napsáno po 15. (28.) květnu 1904

Poprvé otištěno roku 1930

v publikaci Leninskij sbornik XV

Podle rukopisu

R A D A S D D S R

---

31. KVĚTNA A 5. ČERVNA (13. A 18. ČERVNA)
1904¹³²

*V plném znění otištěno poprvé
roku 1930 v publikaci
Leninskij sbornik XV*

Podle textu protokolu

PŘIPOMÍNKA
K DENNÍMU POŘADU

31. KVĚTNA (13. ČERVNA)

Lenin doporučuje, aby byl do seznamu projednávaných otázek zařazen ještě návrh Polské socialistické strany (PSS) požadující svolání konference zástupců SDDSR a PSS, jež by projednala zásady a podmínky společného boje obou stran.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
O SPOLEČNÉ KONFERENCI
NĚKOLIKA STRAN¹³³

31. KVĚTNA (13. ČERVNA)

1

Bude si rada přát, abych přečetl návrh PSS? (Plech anov : „Ano, bylo by záhodno.“) „Polská socialistická strana vždy považovala těsné sblížení mezi polským a ruským socialistickým táborem za nezbytnou podmínku úspěšnějšího boje proti společnému nepříteli — proti carismu. Takového sblížení doposud bohužel nemohlo být dosaženo, což působilo oběma stranám v jejich praktické činnosti řadu nepřijemností. Proto s radostí vítáme obnovení SDDSR jako stmelěného celku s jeho ústředními institucemi odpovědnými za všechny aspekty její činnosti, neboť nám to umožňuje udělat první krok k dosažení cíle, který jsme si už dávno vytyčili. Je nám jasné, že dlouhotrvající nedobré vztahy mezi vámi a námi vedly k mnoha vzájemným nedorozuměním a nesrovnalostem, které je třeba odstranit a urovnat dříve, než přistoupíme ke konečnému uzavření žádoucí dohody. Proto se náš ústřední dělnický výbor rozhodl předložit vám návrh, aby v nejbližší době byla v zahraničí svolána konference, které by se zúčastnili delegáti vaší strany, aby společně se třemi našimi delegáty projednali zásady a podmínky společného boje obou stran. Výsledky této konference by se mohly stát základem budoucí dohody mezi příslušnými instancemi SDDSR a PSS. Očekáváme co nejrychlejší odpověď atd.“

V odpovědi na tento dopis se ÚV obrátil na PSS a žádal ji o podrobnější sdělení, jakou konferenci má na mysli,

kteřé instituce mají na ni vyslat zástupce, kdy a kde ji PSS plánuje. Kromě toho prosil o sdělení, jak by se PSS stavěla k účasti polských sociálních demokratů na této konferenci¹³⁴.

PSS nám odpověděla tímto dopisem:

„Vážení soudruzí! Váš dopis nás poněkud udivil, protože odpovědi na otázky, jež v něm kladete, jsou podle našeho názoru obsaženy již v našem prvním dopise. Námi navrhovaná konference by měla přípravný charakter a měly by se na ní vyjasnit možnosti sblížení našich stran; mohla by například vypracovat návrh trvalé dohody.

Pro jednání s vámi určil náš ÚV, který je v naší straně v období mezi sjezdy nejvyšší instancí, tři delegáty. Předpokládáme, že na jednání s námi vyšlete zástupce příslušné instance vaší strany nebo takové instituce, která má právo a příslušnou plnou moc k vedení takových jednání.

Navrhujeme, aby se sjezd konal v zahraničí. Místo je druhořadá věc, i když by nám lépe vyhovovala Vídeň. Náš ÚV jmenoval delegáty na jednání s vaší stranou, a ne se sociálně demokratickou stranou Polska a Litvy, a proto o účasti delegátů sociálně demokratické strany Polska a Litvy nemůže být ani řeči.“

To jsou všechny dokumenty k návrhu, s nímž se PSS obrátila na naši stranu. Mně osobně se zdá, že nemůžeme návrh přijmout, odmítá-li PSS pozvat delegáty polské sociální demokracie na konferenci, kterou sama plánuje. Zato na návrh Finů můžeme odpovědět, že s přípravnou konferencí v zásadě souhlasíme. Proto myslím, že by bylo možné formulovat naši rezoluci takto:

„SDDSR v zásadě souhlasí s přípravnou konferencí zástupců různých revolučních a opozičních stran k uzavření dohody o některých důležitých otázkách.“

Pokud jde o návrh soudruha Martova, aby byla uspořádána přípravná konference pouze sociálně demokratických skupin, bylo by to sotva účelné, protože kromě Bundu, polské sociální demokracie a strany Proletariat¹³⁵ jsou

v okrajových oblastech ještě další sociálně demokratické organizace, které by bylo sotva vhodné na konferenci pozvat, ale kdybychom je nepozvali, mohly by se cítit dotčeny.

2

Soudruzi Axelrod a Martov tvrdí, že Lotyšši mají dvě frakce¹³⁶. (Martov: „Dva směry.“[¹⁵⁴]) Teď to vypadá tak, že se máme na konferenci sejít s tou, která se přiklání k socialistům-revolucionářům, k časopisu Osvobožděníje, a tihne k teroru (podle soudruha Axelroda), zatímco druhá frakce je zas příliš slabá. Je třeba přesněji zjistit, jak se věci mají. Jsou-li to jen dva směry, pak se nás to netýká a my se spojíme s existující lotyšskou stranou. Jestliže však tam jsou frakce, můžeme se dostat do velmi trapné situace, nebude-li naše volba zdařilá. Je třeba ujasnit si nejdříve sílu a zaměření těchto frakcí. A pokud jde o Kavkaz, je podle mého názoru nutné jej na konferenci přizvat. Musíme však zjistit, jsou-li tam sociálně demokratické organizace, které by mohly jít ruku v ruce s námi.

3

Připojuji se k návrhu, aby byly pozvány obě lotyšské organizace. Pokud jde o arménskou federalistickou organizaci¹³⁷, nemůže být ani řeči o jejím pozvání na konferenci vzhledem k instrukcím soudruha Martova, podle něhož má tato organizace blízko k socialistům-revolucionářům. Dále mi není jasné, v čem spočívá návrh soudruha Plechanova, který důrazně požaduje, aby se Finům odpovědělo ihned.

Myslím, že požadavek jednomyslnosti při rozhodování o zásadních otázkách by byl zbytečný¹³⁸. Nedovedu si představit, že by některý sociální demokrat neodešel, kdyby se na konferenci odhlasovalo nějaké scestné usnesení.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
O ZASTOUPENÍ SDDSR
NA MEZINÁRODNÍM
SOCIALISTICKÉM
KONGRESU

31. KVĚTNA (13. ČERVNA)

1

Prosím o vysvětlení, zda je vhodné vyslat delegáty jak za radu, tak za jednotlivé organizace. Existují obdobné příklady z praxe jiných zemí na předcházejících kongresech? Myslím, že takový způsob zastoupení má ze zásadních důvodů i po stránce praktické (z hlediska finančního, technického atd.) určité nevýhody. Nebylo by lepší, aby tam rada byla zastoupena in corpore*? Nedovedu si představit, že bychom byli přehlasováni. Naši stranu přece nelze připravit o hlas!

2

Jestliže soudruh Plechanov říká, že se nám nepodaří prosadit samotné zastoupení strany na kongresu a že vyslání velkého počtu delegátů na kongres bude velmi nákladné, přičemž v tomto směru stejně nedoženeme bundovce, bude rozumnější, když stranu bude na kongresu zastupovat jen rada.

* — jako celek. *Red.*

Kromě toho se sotva stačíme spojit se všemi organizacemi, abychom získali mandáty¹³⁹. Proto navrhuji, aby rada v případě potřeby mohla zastupovat organizace jednotlivě, aniž se s nimi spojí...

PŘIPOMÍNKA
O NUTNOSTI KONTROLY
LISTU HNČAKOVŮ¹⁴⁰

31. KVĚTNA (13. ČERVNA)

Lenin se připojuje k návrhu soudruha Martova a připomíná, že list hnčakovců, který neměl vždy sociálně demokratické zaměření, je nutné kontrolovat.

POZMĚŇOVACÍ NÁVRH
K MARTOVOVĚ REZOLUCI
O PRÁVU
ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU
A ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
ODVOLÁVAT SVÉ ZÁSTUPCE
Z RADY STRANY

5. (18.) ČERVNA

Soudruh Martov připomenul, že podává svůj návrh nezávisle na konkrétních případech a jen proto, aby se předešlo konfliktům v budoucnosti. Proto se ani já nebudu žádných konkrétních případů dotýkat, a je-li jediným záměrem této rezoluce stanovit pro budoucnost určitou zásadu, nebudu proti ní vystupovat. Možná že by bylo užitečnější ji zestručnit a zredukovat jen na právo kolektivního orgánu odvolávat své zástupce a vypustit větu, že se za to nemusí sjezdu zodpovídat.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
O KOOPTACI DO VÝBORŮ
A O PRÁVU ÚV DOSAZOVAT
DO NICH NOVÉ ČLENY

5. (18.) ČERVNA

1

V této rezoluci¹⁴¹ bych bez ohledu na její praktický závěr doporučoval změnit začátek. Protože pro nedostatek faktů nemůžeme v případě moskevského konfliktu dojít v podstatě k žádnému jednoznačnému rozhodnutí, neměla by být ani rezoluce uváděna do spojitosti s předcházejícími konflikty. Vůbec bych navrhoval, aby v případě, kdy jedna část organizace vyjadřuje nespokojenost s druhou, byla o tom druhá zainteresovaná strana informována, aby se jí tak poskytla možnost vyjádřit se. Například s moskevským konfliktem to nebylo tak, jak říká soudruh Martov. Podle mých informací chtěli tři z pěti doplnit výbor dvěma novými členy, s čímž ostatní souhlasili, ovšem s tou podmínkou, že tam bude ještě jeden jejich člověk, tj. že směr, který má převahu, bude nejen zachován, ale dokonce i posílen. Jen kategorické odmítnutí většiny přistoupit na tuto kombinaci vedlo moskevské soudruhy k tomu, že se chtěli odvolat na stanovy. Jeden člen ÚV se sice ztotožnil s tím, jak vykládá stanovy^[118] většina, ale jiný zástupce ÚV se vyslovil proti takovému výkladu.

Uvádím to pouze pro informaci a proto, aby to bylo za-protokolováno. Navrhují tedy změnit začátek rezoluce soudruha Martova v tom smyslu, že jde o zavedení určitého pravidla pro další případy v budoucnosti. V podstatě bych

se přimlouval za to, aby se každý zlomek počítal za celé číslo.

2

Fakt, který uvedl Martov, je pro mne úplná novina¹⁴². Máme k dispozici zcela jednoznačné informace o tom, že menšina moskevského výboru navrhovala kooptaci jednoho svého kandidáta, čímž mimochodem nebrala v úvahu rozdíly mezi frakcemi. A pokud jde o věc samu, považoval bych za správnější a duchu stanov bližší pokládat každý zlomek za celé číslo; nicméně je tato otázka natolik podružná, že jsem ochoten hlasovat pro rezoluci soudruha Martova.

3

Tento incident¹⁴³ nás znovu vede k zamyšlení nad tím, že o stížnosti kterékoli strany je třeba hned informovat druhou stranu, aby k tomu mohla podat vysvětlení. Jedině tak budeme moci nějak vyřešit vznikající konflikty. Podle našich informací se věc měla takto: Nikolajevský výbor se skládal ze zástupců většiny. Potom byli všichni zatčeni. Nato ÚV nebo snad jeho zástupce jmenoval do nikolajevského výboru tři členy, z nichž dva ještě v Nikolajevě nebyli a ten třetí už tam pracoval a měl celou řadu spojení. Není vyloučeno, že ani tento třetí člen v době zatýkání v Nikolajevě nebyl. Když kandidáti ÚV přijeli do Nikolajeva, zastihli tam už dva členy menšiny, kteří chtěli pracovat, a tak souhlasili s jejich přijetím. To znamená, že tři členové kooptovali dva. Tak je to. Lze si to ověřit dotazem u členů výboru, pokud ještě nebyli zatčeni... (Martov: „Už je zatkli...“)

Podle našich informací se tedy tyto fakty jeví ve zcela jiném světle, takže si myslím, že ti dva členové většiny jed-

nali správně. Místo pobytu kandidátů, které jmenoval ÚV, nemůže být záminkou k jejich nepřijetí. Znovu předkládám rezoluci o nutnosti vyslechnout v případě stížnosti obě strany. A pokud jde o podstatu věci, zásadně ncsouhlasím s rezolucí soudruha Martova. Ústřednímu výboru nelze upřít právo dosazovat do výborů své kandidáty. Každé moci se pochopitelně může zneužít, ale čelit tomuto zlu je možné kontrolou, například prostřednictvím tisku nebo zásahem rady atd. Připojuji se k názoru, že frakční odstíny nemají při kooptaci nových členů hrát žádnou úlohu. Zatím neznám ani jeden případ, že by ÚV násilně dosadil do orgánu své členy. Všechny takové řeči o násilném dosazování vedou ÚV k velké opatrnosti a už pouhý takt mu napovídá, aby své právo neuplatňoval.

4

Chtěl bych říci několik připomínek. Především bych rád upozornil, že se tvrzení, podle něhož byli do nikolajevského výboru vysláni dva kandidáti z Oděsy nebo je dokonce vyslal oděský výbor, zakládá na jakémsi nedorozumění. Se vši pravděpodobností byl v Oděse důvěrník ÚV, který udělal opatření, aby byl nikolajevský výbor po zatčení jeho členů obnoven. V každém případě je nám zcela bezpečně známo, že tři členy do něho nedosadil nikdo jiný než ústřední výbor. Říkám to mimo jiné proto, abychom se vyhnuli případným nedorozuměním. Za druhé, prohlášení soudruha Martova, že ani on neví o žádném případě, kdy by ÚV násilím dosadil své kandidáty do místních výborů, je velmi důležité, o to důležitější, že redakce je prostřednictvím svých důvěrníků dobře informována o situaci ve straně. A pokud jde o děvče, které se podle vyjádření soudruha Martova dožadovalo dosazení do moskevského výboru bez hlasování, může mít tento případ sotva nějaký význam, protože nevíme nic bližšího ani o okolnostech

celé věci, ani o tom, jak velkou pravomoc toto děvče mělo; ostatně tato dívka byla přijata do výboru stejně až po hlasování. Za třetí, považuji za velmi důležitou i větu soudruha Martova, že za normálních podmínek není možné omezit vliv ÚV na složení místních výborů. Jestliže je zde ÚV obviňován z „umělého“ produkování výborů, ozývají se stejné výtky často i na adresu ústředního orgánu. Protože se však takové případy v praxi nevyskytují, jak to tvrdí i sám soudruh Martov, a celá věc se tedy redukuje jen na *možnost* takových případů, snad to ještě není dostatečný důvod pro omezování pravomoci ÚV, a to tím spíše, že prakticky už pouhé nadhození této otázky vyvolává určitou podrážděnost. Jsem ochoten připojit se k názoru soudruha Martova, že dva členové nikolajevského výboru, o nichž se zmiňuje, jsou významní revoluční pracovníci — proto také byli přijati do výboru.

Vůbec se dá říci, že právě se zřetelem na všemožné výtky, jež se vyskytly v poslední době, postupoval ÚV velmi uvážlivě a zdrženlivě, kdykoli mohl uplatnit své právo na dosazení nových členů do místních organizací. Nemám nic proti tomu, aby obezřetnost jako taktika byla načas zakotvena i formálně, abychom se vyhnuli nepravdivým pověstem o ÚV a učinili jim přítrž.

A konečně pokud jde o otázku, kterou jsme sami nadhodili, aby v případě stížnosti byla uvědoměna druhá zainteresovaná strana, navrhuji tuto rezoluci: „Rada strany žádá stranické organizace, aby ve všech případech, kdy se některá část organizace obrací se stížností nebo s dotazem na radu strany, neprodleně informovala o celém obsahu této stížnosti nebo tohoto dotazu druhou část organizace, neboť má-li rada strany spor vyřešit, musí mít možnost vyslechnout obě strany. Tento požadavek platí i pro případy, kdy si jedna organizace stěžuje na druhou.“¹⁴⁴

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
KE ZPŮSOBU HLASOVÁNÍ
V OTÁZCE SVOLÁNÍ
III. SJEZDU S D D S R

5. (18.) ČERVENA

1

Lenin se připojuje ke Glebovovu názoru, že hlasy tverského a rižského výboru jsou neplatné¹⁴⁵, a navrhuje, aby organizace nebyly považovány za skutečně existující od okamžiku, kdy samy vydají prohlášení, ale aby fakticky existovaly ode dne, kdy je ÚV potvrdí. Dále upozorňuje na to, že z Martovovy rezoluce je třeba vypustit pasáž, v níž se odvolává na sjezd. Počet hlasů pro zastoupení svazů na sjezdu se řídí jejich stanovami. Pokud nejsou jejich stanovy potvrzeny, bude nutné postupovat stejně jako v případě II. sjezdu. Například Kavkazskému svazu¹⁴⁶ bude třeba dát šest hlasů.

2

V podstatě jsme se soudruhem Martovem zajedno, pokud jde o právo devíti výborů hlasovat o sjezdu. Bakuskému výboru by se podle mého názoru neměl dávat samostatný hlas, protože je součástí Kavkazského svazu. Je nutné získat informace o všech pěti svazech a teprve potom učinit příslušná rozhodnutí.

Proti návrhu soudruha Martova bych v podstatě neměl nic, bylo by to však po formální stránce nesprávné¹⁴⁷. Sjezd je nepotvrdil, takže v jejich případě platí zásada, že hlasovat pro nebo proti svolání sjezdu mohou teprve za rok. Nicméně nemá smysl o tom mluvit, neboť ten rok už téměř uplynul. Vůči Kavkazskému svazu musíme postupovat velmi uvážlivě: mohl by se smrtelně urazit, kdybychom mu místo dřívějších šesti hlasů dali jen dva. Kromě toho se mi zdá, že navrhoval-li soudruh Martov stavět svazy naroveň výborům, popletl tím dva body (*e* a *f*) třetího článku stanov^[118]. Proto navrhuji otázku Kavkazského svazu odročit a dotázat se na to ÚV.

Připojuji se k názoru soudruha Martova, pokud jde o Kavkazský svaz¹⁴⁸. Dále je tu ještě jedna právní otázka, jak se mají počítat hlasy rady při celkovém sčítání hlasů potřebných pro svolání sjezdu. Podle mého názoru mohou být správné dva výklady: buď při stanovení potřebného počtu organizací nezahrnovat do celkového počtu hlasů patřících všem organizacím pět hlasů rady a ty potom počítat zvlášť, anebo prostě vzít polovinu existujícího počtu organizací bez rady a tuto polovinu organizací považovat v daném případě za požadovanou normu. Myslím, že bude nejspравnějši, když se budou hlasy rady počítat zvlášť.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
O LISTU RASSVĚT¹⁴⁹

5. (18.) ČERVNA

Na obranu listu Rassvět toho bohužel nemohu mnoho říci. Doposud skutečně nelze považovat tento pokus za příliš zdařilý. Bonč-Brujevič je nezkušený publicista a mohl spoléhat na pomoc jiných publicistů ve straně. Jenže této pomoci se mu nedostalo a za takových okolností by bylo nespravedlivé házet veškerou odpovědnost za nezdary jen na jeho hlavu. Zatím uplynulo teprve pět měsíců ode dne, kdy list začal vycházet. Možná že se ještě dokáže postavit na nohy, pomohou-li mu především ostatní publicisté. Něco se přece jen udělalo: spojení mezi sektáři se rozšiřuje jak v Americe, tak v Rusku. Kromě toho je třeba poznamenat, že vydávání listu Rassvět finančně nezatěžuje stranu, protože je kryto ze zvláštních prostředků. Považuji zastavení listu Rassvět za předčasné a navrhuji v pokusu pokračovat.

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI
 O PUBLIKOVÁNÍ PROTOKOLU
 ZE ZASEDÁNÍ RADY STRANY
 5. (18.) ČERVNA

1

Se soudruhem Martovem vůbec nesushlasím. Bylo by na místě stanovit pro všechna zasedání rady zásadu [164] o protokolech, jež byla schválena na minulém zasedání¹⁵⁰. Podmínky konspirace sotva mohou takové publikování ohrozit a pro členy strany by bylo velmi důležité vědět, co se děje v nejvyšší stranické instituci a jaké názory tam oba tábory zastávají.

2

Velmi mě překvapuje, že soudruh Glebov přišel s věcí, která byla vyřešena již na minulém zasedání, a navrhuje, aby se nyní řešila znovu. Podle mého názoru je takové opětovné řešení jak po formální, tak po morální stránce nepřípustné.

3

Až dosud se v ÚV o publikování protokolu nerozhodovalo a já trvám pouze na tom, že ÚV má *právo* takové rozhodnutí udělat, bude-li to považovat za potřebné¹⁵¹.

PROHLÁŠENÍ ZÁSTUPCŮ
ÚV SDDSR V ZAHRANIČÍ
O PŘEDÁNÍ PLNÝCH MOCÍ

Brunnen, den 28. Juli 1904

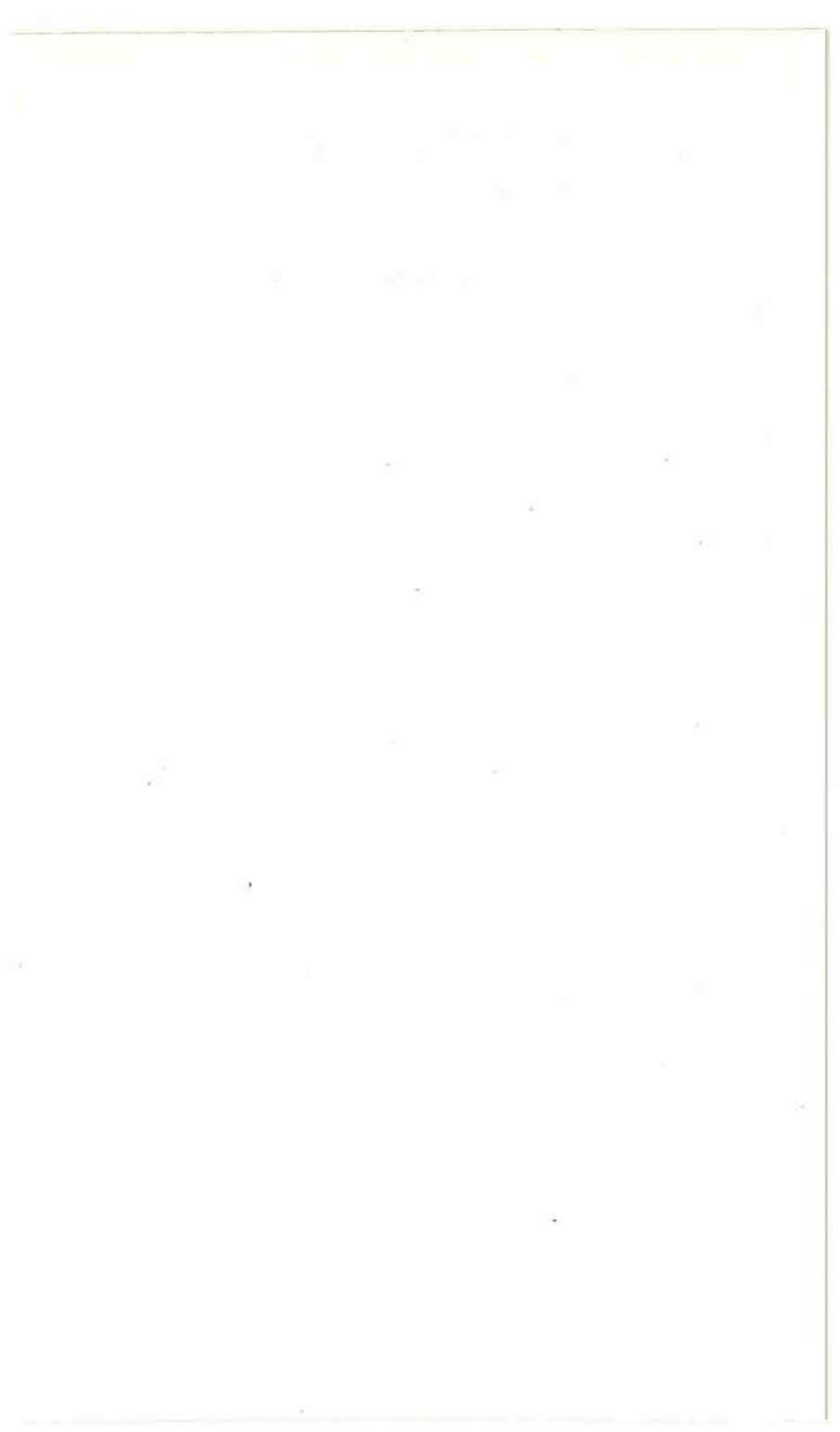
Protože ze Ženevy odjíždím a protože nenadále odjíždí i soudruh Glebov, považuji za samozřejmé, že bez výjimky všechny záležitosti spadající do kompetence obou zahraničních zástupců ÚV převezme komise jeho důvěrníků, tj. soudruzi Olin, Bonč-Brujevič a Ljadov.

Zástupce ÚV v zahraničí *N. Lenin*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

MATERIÁLY K II. SJEZDU
ZAHRANIČNÍ LIGY
RUSKÉ REVOLUČNÍ SOCIÁLNÍ
DEMOKRACIE

1

OSNOVA REFERÁTU
O II. SJEZDU SDDSR
NA SJEZDU LIGY¹⁵²

1. Téma referátu: α) *výklad faktů*
 β) *hodnocení výsledků.*
2. Příprava *jiskrovského* sjezdu (činnost *jiskrovských* členů organizačního výboru. *Boj proti Bundu a skupině Južnyj rabočij* v organizačním výboru). Vliv organizačního výboru na výbory, návrh na kandidáty, vyslání delegátů *nějakou dobu před* zahájením sjezdu.
3. Zrušení *imperativních mandátů*. Menšina a většina v redakci: *prohlášení o akční svobodě se netýká trojky. Zvolení sedmého* (Ignata).

Program sjezdu [143] a *trojka* (pro obnovení byli všichni, ale nechápali ho stejně)¹⁵³.

4. Vorversammlungen* neoficiálního charakteru. Téma: Bund, populární list, **dvě ústředí**, stanovy strany (*pouze moje*^[75]).

Popletové à la *Levickij*: **obrana PSS**; (politický význam populárního listu a jednoho ústředí).

5. Zahájení sjezdu. Můj mandát.

Volba byra. Martovův chybný plán.

Jednací řád sjezdu [159] (velmi podrobný).

Bundovci v mandátové komisi.

* — předběžné schůzky. *Red.*

6. *Incident s organizačním výborem* (začátek) —
(3. zasedání sjezdu)

- α) Nenadále rozhodnutí organizačního výboru.
Porada u okna
  - β) Pozvání Rjazanova. Význam tohoto kroku.
Kvazijiskrovci *Natalja (Ivanovna)*
(vítězství bundovců)
  - γ) Ignat usvědčuje
  - δ) Martov se připojuje k nám
  - ε) Rezoluce [167] proti organizačnímu výboru. *Pro Rjazanova osobně se nevyslovoval nikdo.*
- Závěr: kvazijiskrovci

6 bis). Výměna názorů s Jurjevem a Martynem.

Vystoupení Natalji Ivanovny z organizace Jiskry.

7. Boj s Bundem (první bod Tagesordnungu) (4. zasedání). Federace zamítnuta^[112]. Aby řady nezakolísaly. } NB
} Kolísající **Vejs-**
} **man**
} || *Poznámka NN o ne-* || NB
} || *taktnosti Trockého.* ||

8. Druhý bod Tagesordnungu. Program^[147]. Nekonečné průtahy. Bundovci; Micov je borbovec a Konfusionsrath*, *velmi typické bláto* (Sumpf). Neustálé kolísání skupiny *Južnyj rabočij* (povyk jejich příslušníků kvůli slovům Plechanova o všeobecném volebním právu a jeho podmíněnosti¹⁵⁴).

Rýsuje se bláto = skupina *Južnyj rabočij*

+ Sumpf v pravém smyslu slova.

Rabočedělovci: *Martynov, Akimov, Bruker.*

Průtahy s programem { Sic!
} 20 zasedání agrární program!!
} !! 21. zasedání — program dokončen.
} Celkem 35 (asi) — 36 zasedání

* — popleta. *Red.*

Jak vznikal návrh stanov (návrh Martovův [107] a můj [78]). Obhajoba (i ze strany Martova) mého návrhu před delegáty již v Ženevě.

{ Boj kvůli NN
v organizaci
Fiskry. }

14. První článek stanov [118] (na sjezdu 22. a 23. zasedání).

Jaurèsismus

1. rozšíření strany
2. zmatek (nestranické organizace z členů strany)
3. všichni se odvolávali na Lenina
4. „strana mas bez mas“.

15. Bund je pro Martova.

„Kompromitující pověsti“¹⁵⁷ (Bruker je pro mne a dokonce i Líbezný Ježš!! (?)).

(Určitý zmatek:

lecko z našich je pro Martova.)

{ Ruben a Leonov jsou
proti mně.
Bruker a Líbezný Ježš
jsou pro mne etc. }

16. *Koalice*: Bund +
rabočedělovci + pří-
slušníci skupiny Juž-
nyj rabočij + bláto +
martovovci. Σ** = 27.

Contra = 24.

Es tut mir in der Seele weh, daß ich dich in der Gesellschaft seh!*

NB

16 bis: *Kandidátky
do ÚV. Schůze šest-
nácti v organizaci
Fiskry*

NN 9, 4 a 3

— + 0

Seznam 10(11) + 1(2) —

* Tento svazek, s. 291. Red.

** — Souhrn. Red.

17. $\left. \begin{array}{l} \text{Vzájemná kooptace do} \\ \text{ústředního orgánu a ÚV} \\ \text{„pátý člen“ rady} \end{array} \right\} - (27. \text{ zasedání sjezdu}).$
18. Volby. Přenesení problému, zda **3** nebo **6**, na sjezd.
Porážka martovovců i bez redakce.
Všichni delegáti už dříve (před sjezdem) věděli o trojce.
19. Martovův projev o „stavu obležení ve straně“, „boj o vliv na ÚV“.
20. Abstence, odmítnutí podávat písemná prohlášení, protesty martovovců.
21. *Rezoluce* [č. 18 a 19]
(Starověrova [116] a Plechanovova [115]).
22. Hodnocení výsledků sjezdu.
Strana se formálně utvořila.   Věcné problémy vnitrostranické práce *sehr schwach.*
Cur*.

Boj proti **intrikám** :

intrikoval Bund
intrikovalo Rabočeje dělo
intrikoval Južnyj rabočij
intrikovalo bláto
intrikoval *NN*

S „intrikami“ je nutné *rázně* skoncovat, aby bylo možné *plodně pracovat*.

Nemístnost Martovova „stavu obležení“.

Martov nepochopil politický aspekt, politickou situaci =

= Martovova *chyba*
(kličující linie)

Buďto ji napravit,
nebo se vzepřít

rozbít organizační
výbor a vzkřísit v ÚV

α) dokázat *zvenitř*
 β) bojkot *zvenčí*

* — *velmi slabé. Proč. Red.*

! *Odmítnutí psát*
• *brožury*

---

první polovina sjezdu

{ incident s organizačním výborem }

{ rovnoprávnost jazyků }

druhá polovina sjezdu

{ stanovy }
{ ústřední }
{ instituce }

*Napsáno mezi 27. zářím a 14.
říjnem (10. a 27. říjnem) 1903
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

PŘIPOMÍNKY NA PRVNÍM
ZASEDÁNÍ SJEZDU LIGY¹⁵⁸

První hlasování
14 pro Bonče, 16 proti.

17 pro návrh Trockého
(volba tří osob)¹⁵⁹.

|| Předsedou zvolen *Kolcov* (17 hlasů).

Místo-

<i>předseda:</i>	Zasuličová	17 rezig-	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td><i>Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rod 15</i></td> </tr> <tr> <td><i>Litvi-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>nov 14</i></td> </tr> </table> </td> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table> </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td></td> <td><i>Dan</i></td> <td>16</td> <td></td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td><i>Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rod 15</i></td> </tr> <tr> <td><i>Litvi-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>nov 14</i></td> </tr> </table>	<i>Axel-</i>	}	<i>rod 15</i>	<i>Litvi-</i>	}	<i>nov 14</i>	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table>	<i>Dan a Axel-</i>	}	<i>rodová L. I.</i>	Místopřed-	}	seda ¹⁶⁰ .		<i>Dan</i>	16	
<table border="0"> <tr> <td><i>Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rod 15</i></td> </tr> <tr> <td><i>Litvi-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>nov 14</i></td> </tr> </table>	<i>Axel-</i>	}			<i>rod 15</i>		<i>Litvi-</i>	}		<i>nov 14</i>			<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>		<table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table>	<i>Dan a Axel-</i>		}	<i>rodová L. I.</i>	Místopřed-	}	seda ¹⁶⁰ .
	<i>Axel-</i>		}																			
<i>rod 15</i>																						
<i>Litvi-</i>	}																					
<i>nov 14</i>																						
<table border="0"> <tr> <td><i>Dan a Axel-</i></td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td><i>rodová L. I.</i></td> </tr> <tr> <td>Místopřed-</td> <td rowspan="2">}</td> </tr> <tr> <td>seda¹⁶⁰.</td> </tr> </table>	<i>Dan a Axel-</i>	}	<i>rodová L. I.</i>	Místopřed-	}	seda ¹⁶⁰ .																
	<i>Dan a Axel-</i>		}																			
<i>rodová L. I.</i>																						
Místopřed-	}																					
seda ¹⁶⁰ .																						
	<i>Dan</i>	16																				

Kolcov. Vypracování jednacího řádu.

Zasedání 3—8 hodin.

Hodinu referentovi a půl hodiny závěrečné slovo.

Diskutujícím poprvé 10 minut a podruhé 5 minut.

| O pořadu jednání 1 pro a 1 proti. |

1. Hlasování aklamací
2. „ podle členských mandátů.

Byro *jednomyslně* volí
dva tajemníky.

3. Tajné volby.

Byro *jednomyslně* po-
tvrzuje protokol.

Hlasování podle jmen delegátů, jestliže o to požádá
pět osob.

Hlasování prostou většinou hlasujících. Nové hlasování. }
Při rovnosti hlasů není návrh schválen. }

*Dopis ÚV byl přečten*¹⁶¹. (Jednotlivé výkřiky
„výborně“.) Nikdo nediskutuje.

Prověřování mandátů.

7 v Rusku

Liza	Meščerjakov
Dolivo	Vasilij Ivanovič
Kancelová	
Gurvič	
Goldenberg	

Všechny zahraniční mandáty jsou potvrzeny.

Spor o ruské členy¹⁶².

Zamítnuto

podle osob:
15 pro ruské hlasy
17 proti

14 pro tři měsíce
17 proti ¹⁶³

Od nynějška hlasování podle mandátů.

1. Zpráva výkonného orgánu.
2. „ delegáta.
3. Stanovy.
4. Volby¹⁶⁴.

Naši¹⁸⁵:

13 + *Ettingerová* + Ida Isaakovna + *Alexejev* +
Golden + Koreněvskij (Emmanuilov) = 18.

Martovovci:

+ 18	1. Axelrod	11. Starově	
+ 18	Gurevič	Ušakovová	} Palin-
+ 6	Dejč	Bljum	
42 hlasů	Zasuli-	Dan	} Reiches-
	čová	15. Šouer	
	5. Martov	16. Šergov	} Tarovi,
	6. Trockij	17. Děmen-	
	Zagor-	ťjev	} Braun
	skij	18. Kolcov	
	Lesenková		zen
	Ostrov-		
	skij		
	10. Gurskij		

Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci *Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

MATERIÁL Y K ČLÁNKU
BURŽOAZIE V NARODNICKÉM HÁVU
A ZMATENÉ NARODNICTVÍ

I

KONSPEKT ČLÁNKU L.
K AGRÁRNÍ OTÁZCE¹⁶⁶

L. v 9. (33.) čísle časopisu *Osvobožděníje*.

α) Liberalismus a socialismus
jsou „totožné a nerozlučně spjaté“ || (bersteinismus)

β) (153) „sociálně ekonomický demokratismus“ (passim*)
a čistý liberalismus

{ = „antidemokratický“ }
{ neboli buržoazní }

ι) (154) Statkářské hospodářství jako jakýsi doplněk rolnického (!)

γ) Dva protichůdné názory: 1. (marxistický) totéž co v průmyslu: koncentrace, zbavování rolníků půdy

- neodpovídá zkušenostem
- vědecky není podloženo
- úplně nepravdivé

— čím dál víc i v evropské
socialistické (podtrženo || (bersteinismus)
autorem) literatuře

[2] ?? jaký druhý?

ε) Rolnické hospodářství je *životaschopné*, družstva etc.

* — na různých místech. *Red.*

- ζ) { **proletarizace** přece *vůbec není* „vývojový typ“ }
- δ) V zemědělství nedochází k „*automatickému* pokroku“, který je možný do jisté míry v průmyslu v souladu s *objektivním vývojem techniky* (sic!!!).
- η) Francouzské rolnictvo: na hladomory se po revoluci zapomnělo, pokrok etc. (o našich zemědělských dělnících *ni!**).

*Napsáno mezi 29. říjnem
a 5. listopadem (11. a 18.
listopadem) 1903
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VII*

Podle rukopisu

2

OSNOVY ČLÁNKU
BURŽOAZIE
V NARODNICKÉM HÁVU
A ZMATENÉ NARODNICTVÍ

1

1. **A.** Liberální narodnictví a bernsteinismus^[40]. Jejich splynutí, oddavky, nebo teprve zásnuby?

2. B. „Lidová výroba“, stavění rolnictva proti kapitalismu

(kvintesence narodnictví)

[co dřív padne?]

3. **C.** Dva agrární programy:

4. α) *revoluční* odstranění pozůstatků nevolnictví, *zdůrazňování* buržoaznosti nového zřízení a *příprava* na třídní boj

5. β) *reformátorské* odstranění pozůstatků nevolnictví, *zastírání* (ignorování) buržoaznosti nového zřízení a *otupování* (zastírání) třídního boje

A co socialisté - revolucionáři??

6. { Mlha. Existují pozůstatky nevolnictví?? Ano i ne. Je nové zřízení buržoazní? Ano — ne. Třídní boj? Ano — ne.

7. *Bezzásadovost:*

Dogmata nejsou.

Nemohou se zaručit za dějiny¹⁶⁷.

Proč je socialismus spojován s proletariátem?

8. *Jejich (socialistů-revolucionářů) „kritika“*¹⁶⁸:
 ohleduplný vztah k vládě buržoazie
 odkládání sociální revoluce
 za ještě větší nadvládu kapitalismu
 aktivní pomoc hlavnímu nepříteli socialismu
 ať žije osobní pozemkové vlastnictví
 stačí odřezky?
 křupan bez socialistické propagandy
 podněcování buržoazních instinktů.
9. *Socialisté-revolucionáři a liberální narodníci*:
 sociální revoluce je jen prostředek („relativní pojem“)
 ne kritikové, ne ortodoxové
 mezi otci a dětmi není zásadní protiklad¹⁶⁹
 politická svoboda — samostatná hodnota
 přeměna nevolnické závislosti v buržoazní = socialismus
 Jiskry
 u nás buržoazie vůbec nepomýšlí na politickou svobodu.

β Sociálně ekonomický demokratismus*

10. *Program*¹⁷⁰:

1. svoboda pohybu

2. vystoupení z občiny
3. občina = svobodný svazek

4. rolnickodemokratická agrární politika

5. všeobecné volební právo

6. demokratická daňová reforma

7. demokratizace pozemkového vlastnictví

8. stát musí napomáhat přechodu půdy do rukou pracujících

* Tento svazek, s. 474 a 479. *Red.*

- (α) rolnická banka
- (β) státní a údělná půda
- (γ) *vytváření drobných pracovních hospodářství*
- (δ) *nucené vyvlastňování odřezků „téměř bez výhrad“*
- (ε) demokratické pachtovní právo.

*Napsáno mezi 29. říjnem
a 5. listopadem
(11. a 18. listopadem) 1903
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sborník VII*

Podle rukopisu

2¹⁷¹

- A. Liberální narodnictví a bernsteinismus $\alpha \beta \gamma \delta$
- B. Jejich zásnuby: samostatná charakteristika narodnictví a bernsteinismu.
- C. Agrární program časopisu Osvobožděnije. 10.
- D. Jeho charakteristika ve srovnání se sociálně demokratickým. *Dva agrární programy* (3). $5\beta: + \varepsilon + \zeta + \eta + \iota$
Zmat.¹⁷²
- E. Socialisté-revolucionáři? Manilovovština. Novobrancev a jeho narodnická hesla [2 B]
- F. Postoj socialistů-revolucionářů ke třem aspektům programu. 6.
- G. Nemají program. Bezzásadovost. 7.
- H. Jejich kritika. 8.
- CH. Otcové a děti. 9.

*Napsáno mezi 29. říjnem
a 5. listopadem
(11. a 18. listopadem 1903)
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sborník VII*

Podle rukopisu

*Buržoazie v narodnickém hávu
a zmatené narodnictví¹⁷³*

1. *Liberálně narodnický směr v Rusku.*
Jeho původ v klasickém, revolučním narodnictví.
Jeho charakteristické rysy.
Jeho úpadek.
2. *Bernsteinismus* = nová fáze západoevropského liberalismu up to the date*. („Nikdo není doma prorokem.“)
3. *Sbližení liberálního narodnictví s bernsteinismem.* L. v 9. (33.) čísle časopisu *Osvobožděníje* = zformování a posílení liberalismu v Rusku (idealismus, ekonomický reformismus, politický liberalismus).

Rolník
občina

(α) Liberalismus a socialismus jsou totožné a nerozlučně spjaté. (β) Sociálně ekonomický demokratismus = liberalismus { „dobrotivost“ ministrů } { ne u moci }	(agrární otázka) (γ) Nevědeckost marxismu, kterou přiznává i <i>socialistická literatura</i>¹⁷⁴. (δ) Zemědělství a průmysl („automatický“ a „objektivní vývoj techniky“).

4. *Agrární program časopisu Osvobožděníje.* Solidarita redakce s L. — Komplexnost programu. — Jeho rysy (občina:

* — současného. *Red.*

zavržení iluzí; pozemková otázka — vytváření *drobných* hospodářství. (Srov. David.)

5. *Porovnání sociálně demokratického a liberálního agrárního programu*

(dva programy)

sociální demokraté

liberálové

(α) Smetení pozůstatků *revoluční* a *reformátorské* nevolnictví:

(β) Buržoazní charakter nového zřízení:

odhalení — *ignorování*

(γ) Třídní boj: *schüren** — *zastírání*

{ *L-ův* program: francouzská revoluce a „pokrok“
proletarizace není typická
rolnické hospodářství je *životaschopné*. }

6. *Zmatené narodnictví.*

I. *Novobrancev*^[127] — nepatří k obratným ekvilibristům.

Jeho narodnická hesla

{ „lidová výroba“
stavění rolnictva proti kapitalismu }
{ co dřív padne? }

K čemu jsou ta hesla?

II. A co socialisté-revolucionáři? Mezi (srov. 5. α , β , γ): ano — ne, ale podstata je táž jako u liberálů (*združstevňování + socializace*).

7. *Socialisté-revolucionáři nemají program. Bezzásadovost.*

{ Dogmata nejsou.
Nezaručují se za dějiny.
Proč je socialismus spojován s proletariátem? }

Σ = týž program jako u liberálních narodníků (združstevňování a holandský socialismus), ale zastřený.

* — podněcovat. *Red.*

8. *Kritika našeho programu socialisty-revolucionáři.*

Neznají ani to nezákladnější.

- (α)

{	ohleduplný vztah k buržoazii
	za ještě větší nadvládu kapitalismu
	aktivní pomoc nepříteli socialismu
	ať žije osobní pozemkové vlastnictví
- (β) stačí odřezky?
- (γ) odkládání sociální revoluce
- (δ) křupan bez socialistické propagandy.

9. *Otcové a děti. Mezi otci a dětmi není zásadní protiklad — jedinkrát řekli pravdu!*

- α) sociální revoluce je jen prostředek, „relativní pojem“
- β) ne kritikové a ne ortodoxové
- γ) politická svoboda = samostatná hodnota
- δ) u nás buržoazie vůbec nepomýšlí na politickou svobodu
- ϵ) přeměna nevolnické závislosti v buržoazní = socialismus Jiskry
- ζ) sociálně ekonomický demokratismus (časopisu Osvobožděníje) a analogie u socialistů-revolucionářů.

Dvě frakce buržoazní demokracie.

*Napsáno mezi 29. říjnem
a 5. listopadem
(11. a 18. listopadem) 1903
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij sbornik XV*

Podle rukopisu

NÁSTIN OBSAHU DOPISU
REDAKCI JISKRY

K ČLÁNKU G. V. PLECHANOVA
CO NEDĚLAT^[141] V 52. ČÍSLE JISKRY*

více světla: projednání „nedůslednosti“ a „drobných názorových rozdílů“
„porážky“ vůdců; zvolení vůdců musí být uvědomělé bláto à la Ženeva; kuňkání žab ještě není „rozkol“ každý musí být „na svém místě“. Sentimentální housle a drsný kontrabas; všemocná dirigentská taktovka „pohostinnost“ ústředního orgánu.

*Napsáno mezi 7. a 19. listopadem
(20. listopadem a 2. prosincem) 1903
Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij sbornik XV*

Podle rukopisu

* Tento svazek, s. 111—115. *Red.*

M A T E R I Á L Y K E K N I Ž Ě
K R O K V P Ř E D, D V A K R O K Y V Ž A D

1

N Á S T I N K O N S P E K T U P R O T O K O L U
I I. S J E Z D U S D D S R¹⁷⁵

- s. 32. *Machov* je pro Bund (na první místo nebo ne?)¹⁷⁶
s. 46: pro organizační výbor (incident s organizač-
ním výborem)
- s. 33. *Machov*: Může být choulostivou otázkou *centralis-*
mus (NB)

Incident s organizačním výborem (s. 40—47)

pro org. výbor — Bund (s. 44:

Abramson) — 5

Južnyj rabočij

(s. 42 a 43:

Jegorov a Popov) — 4

Rabočeje dělo

(s. 45:

Martynov) — 3 — 51

Machov (s. 46) — 2 — 32 (s. 47)¹⁷⁷

14   19

„politováníhodný incident“ (s. 45: Plechanov)¹⁷⁸

„těžké obvinění“ (s. 45: Martynov)

NB	„obrovská chyba“ Martov, 44 „malicherné argumenty“ (týž) „co řeknou lidé“ (44—45, týž) „návrh rozcházející se se zprávou komise a s předchozím návrhem orga- nizačního výboru“	Martov

s. 73—74. Bruker o „demokratické organizaci“ Bundu¹⁷⁹.

s. 87: Gofman: „*kompaktní většina*“ sjezdu¹⁸⁰.

Martov, s. 89.

s. 91: *Ľsem* proti „*malichernému*“ zasahování“*.

s. 153: *Popov* byl pro jedno ústředí¹⁸¹.

Akimov *pro* oslabení vlivu ústředního orgánu.

s. 155: *Popov*: 3 a 2 v radě¹⁸² *je* *druhořadá otázka*.

s. 156: *Liber*: redukujete *úlohu ÚV na úlohu přísluhovače!* (srov. s. 334 Martov o „*pouhém přívěsku*“).

s. 157: *Martov* se se mnou rozchází **jenom** ve dvou otázkách: za prvé: rada 2 + 2 + 1; za druhé: kooptace čtyř pětín nebo dvou třetin¹⁸³.

s. 157: *Akimov* vidí, že v radě „*má převahu ústřední orgán*“.

s. 158: *Trockij*: „*Naše*“ stanovy jsou „*organizovanou nedůvěrou*“ celku vůči částem.

s. 160: *Karskij*: Budou-li v radě 2 + 2 + 1, *nebude ÚV přísluhovačem*.

s. 161: *Goldblat*: Leninovy stanovy jsou *nestvůrné*. Kolem ÚV bude „*amorfní masu*“ (NB)¹⁸⁴

(srov. Axelrod v 55. čísle).

s. 162: *Liber*: cožpak by *redakce Ľiskry* nevystoupila ze strany, kdyby byla přijata „*demokratická zá sada*“ organizace?

s. 169: *Jegorov* proti Plechanovovu vyjádření, že *demokratické požadavky se nesmějí absolutizovat* (píská).

*Rovnoprávnost jazyků*¹⁸⁵.

172: Martov bojuje proti *fetišismu*.

Trojí hlasování podle jmen delegátů.

s. 181: „*oklamat*“ většinu sjezdu (Jegorov).

182: „*takové ovzduší*“ (Popov).

s. 206: *Machov* o agrárním programu (smích)¹⁸⁶.

První článek (s. 238—253).

s. 263: *Carjov* pro jedno ústředí.

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 287—288. *Red.*

- 268: *Akimov* o zatlačení ÚV ústředním orgánem do
pozadí ||| NB
- 272: *Jegorov* a *Popov* pro omezení ÚV. Martov proti.

- 278—280: Čtvero hlasování (48, 50, 49 a 47 hlasů)
Martov + Bund¹⁸⁷.
- 280: hlasování podle jmen delegátů (ztraceno).
- 283: *Akimov*: „*Martov* vzbuzuje naděje“ ...¹⁸⁸

- 284: *Jegorov* o „*umrtvování*“ časopisu Rabočeje dělo.

CHARAKTERISTIKA DELEGÁTŮ
 PODLE PROTOKOLU¹⁸⁹

- Jegorov:* I. Incident s organizačním výborem 1. žádá
 o přestávku: 36; 2. žádá o závěrečné slovo: 40;
 3. obviňuje Pavloviče 42—43. — II. *Vystoupení
 proti Bundu*: 93. — III. *Význam uznání Fiskry
 za orgán*: 138, 140. — IV. *pro jedno ústředí, pro
 populární tiskový orgán, pro vymezení kompetence
 ÚV*: 155. — V. uzavření seznamu řečníků je
 formálním porušením: 159 (pro Bund)¹⁹⁰. — VI.
 vypískává Plechanova: 169—170. — VII. *pro rovno-
 právnost jazyků*: 172, 174, 181 („oklamat sjezd“¹⁹¹).
 — VIII. *nejasný agrární program* 192 (teoreticky
 přesvědčili: 197). „*Je dalek toho, aby se tak jako
 redakce dal strhnout nadšením pro rolnické hnutí*“:
 205. — IX. *Není jasno* ve věci prvního článku:
 238 (vystoupil k němu jedinkrát). — X. O radě
 strany *není jasno*: 267 a 269 (střední cesta)¹⁹². —
 XI. — *omezení moci ÚV*: 272. 273. — XII.
 „*umrtvování*“ časopisu *Rabočeje dělo a opuštění sálu*¹⁹³,
 283—284. — XIII. požadavek hlasování o sku-
 pině Južnyj rabočij 312, 313, 314 („*lež*“, že
 Južnyj rabočij = Rabočaja mysl *srov.* 356 (proti
 Bončovi). — XIV. nedbá se o zásady (kolem osob):
 337. — XV. *podpora opozice. Nejasné*, 359¹⁹⁴.
- Popov:* I. Incident s organizačním výborem: 41. 43. 45. 55 (po-

cit křivdy NB). — II. pro *Jiskru* (ústřední orgán) — 140. 145. — III. pro jedno ústředí 154 (podružná otázka, 3 nebo 2 v radě za redakci. Vůbec není důležité (NB), zda ústřední orgán nebo ÚV (NB) 158¹⁹⁵. — IV. pro rovnoprávnost jazyků *ter**: 174. („Taková atmosféra.“ 182.) — V. první článek — pro Martova: 241 („velký rozdíl v chápání příslušnosti k organizaci“ NB). — VI. pro omezení moci ÚV. 272. — VII. pro skupinu Južnyj rabočij — 312. 314. 316 („teď je všechno jasné“¹⁹⁶). — VIII. pro šestku: „choulostivé úkoly“¹⁹⁷: 322. — IX. odmítnutí volit do ÚV 338.

Machov: I. Proti tomu, aby otázka Bundu byla zařazena na první místo: 32—33 („choulostivá otázka“: demokratismus nebo centralismus NB). — II. při incidentu pro organizační výbor: 46. — III. pro rovnoprávnost jazyků *ter*: 172—173. — IV. agrární program „není sociálně demokratický“ 201, demagogie, 202; rolnictvo na třídy — 202, id.** 216. Proti celému agrárnímu programu: 211. + Liber. 212 (NB 211 a jiné: velký popleta¹⁹⁸). — V. revoluce na způsob rebelie, 206 (smích). — VI. proti podpoře revolučního hnutí (smích) — 226. Contra: 229 (a buržoazie je revoluční)!! — VII. první článek bis*** s Martovem. — VIII. Zdržuje se hlasování o Bundu. Hlasoval by *pro* druhý článek: s. 289—290 (Popleta!!)¹⁹⁹. — IX. pro Svobodu²⁰⁰: 307. — X. „nepřístojné“ — pro redakci 323, i d. 328²⁰¹.

Lvov: I. Proti Bundu: 33, 78 a 89 (dobré projevy). — II. pro rovnoprávnost jazyků *ter*. 172. — III. ve věci prvního článku bis pro Martova. — 254. — IV. — pro Svobodu — 307 a 319.

* — *třikrát. Red.*

** — *idem — totéž. Red.*

*** — *dvakrát. Red.*

- Carjov:* I. pro jedno ústředí: 263. — II. pro rovnoprávnost jazyků (dvakrát se zdržel a jednou pro Martynova) — 172. — III. ve věci prvního článku bis pro *mne*. — IV. pro redakci 324 (nechutnost NB). — V. zvolení jednoho redaktora: 335²⁰².
- Bělov:* I. rovnoprávnost jazyků (jednou pro nás a dvakrát proti nám). — II. první článek bis pro Martova. — III. pro skupinu *Južnyj rabočij* 308. — IV. pro šestku: 335.
-

Pavlovič:

1. Proti Borbě. 39
  2. incident s organizačním výborem. 41. 43. 45
  3. rovnoprávnost jazyků — *pro nás*
  4. první článek — 247 — pro *mne* (dobrý projev 247) — srov. 255 — ironie
  5. pro převahu ústředního orgánu nad ÚV — 264
  6. pro trojku — 328.
-

Sorokin:

1. Proti Borbě — 39
  2. rovnoprávnost jazyků pro nás (ter)
  3. první článek pro *mne* (bis)
  4. proti šestce — NB — 328
  5. idem „o Leninově zlém úmyslu“²⁰³ — 339
  6. — o Dejčových slovech s. 351.
-

Ljadov:

1. proti Bundu (stručně) — 70, 120
  2. pro Jiskru — 140
  3. rovnoprávnost jazyků + + +
  4. vypustit „chudé děti“²⁰⁴ — 180
  5. *věcné* pozměňovací návrhy
k agrárnímu programu — 188
(a *passim*)
  6. první článek + +
  7. proti skupině *Južnyj rabočij* (dobře) — 316
  8. „ šestce — 326.
-

Gorin:

1. Odpověď Martynovovi — 119 (srov. 121 a 166)²⁰⁵
2. pro Jiskru — 137 a 141
3. agrární program, pozměňovací návrhy — 191, 196, 212
4. rovnoprávnost jazyků + + +
5. první článek + +
6. proti skupině Južnyj rabočij — 317
7. ” šestce — 325.

Glebov:

1. vliv ÚV závislý na činnosti...²⁰⁶ 158
2. pro rozpuštění skupiny Južnyj rabočij — 316
3. proti šestce — 328.

Lenskij:

1. Proti voroněžskému výboru 50
2. rovnoprávnost jazyků *proti* nám 172, 173
(dva ze tří)
3. první článek — *proti* mně bis.

Stěpanov:

1. 77 — proti Bundu — 77
2. rovnoprávnost jazyků: zdržel se + bis pro nás
3. první článek — pro mne bis.

Gorskij:

1. rovnoprávnost jazyků —, 0, + (+ pro nás)
2. první článek + a + bis (pro mne).

Dědov

Braun

1. rovnoprávnost jazyků + + +

Herz

2. první článek + +

Karskij:

1. poznámka (drobná) *proti organizačnímu výboru*
— 55
2. proti Bundu 65, 81, 89

NB

3. odpověď Martynovovi **a o straně** — 126²⁰⁷
  4. rovnoprávnost jazyků — — —
  5. pro agrární program 207, 213, 222
  6. první článek — projev 239 (—). — —
-
-

Rusov:

1. proti bundismu 65 a 71, 104
  2. rovnoprávnost jazyků — — —
  3. agrární program *věcný pozměňovací návrh* — 225
  4. první článek — projev 247 — —
  5. rada. Pro mne — 265
  6. o novém bundismu 296, 302²⁰⁸
  7. proti skupině *Južnyj rabočij* 314
  8. proti šestce 325.
-
-

Bekov:

1. proti Bundu — 81
  2. rovnoprávnost jazyků — — —
  3. první článek + +
-
-

Lange:

1. proti Borbě: 38
  2. „ Bundu: 69
  3. agrární [program]. Odřezky jsou nejasné.
Proč nevyvlastnit všechnu půdu? || NB
Není agrárním programem oslněn — 205.
Navrhuje redakční změny: 225
  4. rovnoprávnost jazyků ter pro nás
  5. první článek bis pro mne
  6. ohledně rady *proti mně* (265) — || NB
  7. proti skupině *Južnyj rabočij* — 315 —
dobře — NB
  8. „ šestce — 327. — NB.
-
-

Gusev:

1. rovnoprávnost jazyků ter pro nás
  2. *vystoupení* o agrárním programu *velmi věcné* — **203**
  3. první článek *pro* mne
  4. nelze uchránit ÚV před vlivem ústředního orgánu — 265
  5. proti skupině Južnyj rabočij — 312 a **314** (NB)
  6. *vystoupení* proti šestce — **326**.
-

Muravjov:

1. proti Bundu — s. 76
2. pro Jiskru — 139 a 141
3. rovnoprávnost jazyků — ter pro nás
4. *pro* agrární program (drobnosti) — 216 a 217
5. pro první článek (248) a bis
6. proti skupině Južnyj rabočij — 313 a 315
7. ” šestce — 321 (smysl: 353 NB).

SLOŽENÍ ORGANIZACE JISKRY
NA II. SJEZDU SDDSR²⁰⁹

1. <i>Plechanov</i>	9. <i>Dědov</i>	Schůze
Dejč	10. Trockij	šestnácti
Martov	Axelrod	(organizace
<i>Lenin</i>	Zasuličová	Jiskry)
5. <i>Sorokin</i>	Starověr	9 { 3 + 6 zástupců
		z Ruska
<i>Pavlovič</i>	<i>Glebov</i>	7 { 6 + 1 " "
<i>Osipov</i>	15. <i>Sablinová</i>	
8. Fomin	16. <i>Herz</i>	

4
BLÁTO

?

(Prosaz. ... Černyševa.)²¹⁰

Južnyj rabočij

1. Jurjev...	1. Incident s organizačním výborem
	2. kolísání ve věci Bundu. Nářek.
	3. Povyk proti Plechanovovi (všeobecné volební právo)
	4. incident kvůli rovnoprávnosti jazyků
2. Idem	
2. <i>Martyn</i> kromě patého článku	5. „umrtvování“ časopisu <i>Rabočeje</i> dělo
	6. omezení centralismu ve stanovách (rozpuštění organizací etc.).
3. Anna Ivanovna	} idem
4. Michail Ivanovič	

↖ výpad proti Martovovi při konfliktu
s Lipovem²¹¹.

Micov:

(dva hlasy)

1. kolísání v otázce Bundu
2. zmatek a borbismus²¹² v programu.
3. Povyk proti Plechanovovi (všeobecné volební právo)
4. rovnoprávnost jazyků.

Levickij:

(dva hlasy)

1. Pro PSS a Vorversammlung
2. rovnoprávnost jazyků
3. pro list *Južnyj rabočij*
(populární orgán).

Vejsman
(jeden hlas)

1. kolísání ve věci Bundu
2. rovnoprávnost jazyků
3. pro list *Južnyj rabočij*
populární orgán.

Bazilenkov:
(jeden hlas)

1. rovnoprávnost jazyků
2. zdržel se hlasování při odchodu
Bundu (??)
3. popleta v organizační otázce (**pro
skupinu Južnyj rabočij**).

*Konstantinov*²¹³:
(jeden hlas)

1. rovnoprávnost jazyků
2. pro list *Južnyj rabočij*
(populární orgán)?

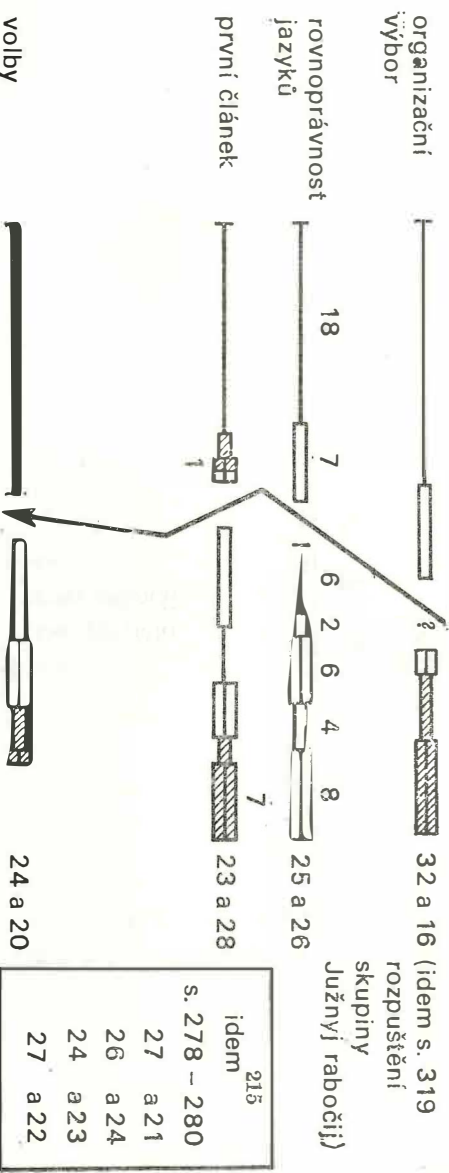
martovovec

SESKUPENÍ A TYPY HLASOVÁNÍ
NA II. SJEZDU SDDSR²¹⁴

<i>Hlasy:</i>	24
	20
	<u>44</u>
	7
	<u>51</u>

Bund	— 5	} 8	Martovovci:	9.	
Rabočeje dělo	— 3		} 10	„Naši“:	24.
Južnyj rabočij	— 4	} 10			33.
bláto	— 6				+ 18.
	<u>18</u>	<u>18</u>		<u>51.</u>	

důslední jiskrovci — (24) α) pevní
 nedůslední jiskrovci — (9) β) měkci
 bláto — (6) γ) bláto
 Južnyj rabočij — (4) δ) «Jurij»
 Bund + Rabočeje dělo — (8) ε) Bund + Rabočeje dělo

TYPY HLASOVÁNÍ

- A) 1. Program.
 2. Odchod Bundu.
 3. Zásadní [rezoluce] o Bundu.
 4.—6. Uznání Jiskry.
- B) 1. Incident s organizačním výborem.
 2. Rozpuštění skupiny *Južnyj rabočij*.
 3. Agrární program.
 4. Agrární program.
 5. Rozpuštění Svazu.
 6. Zařazení otázky o postavení Bundu na první místo (30 pro, 10 proti).

((s. 33, tj. *po* schválení jednacího řádu, s. 28))

- C) Rovnoprávnost jazyků
 3 podle jmen delegátů (16 celkem).
- D) První článek (2 podle jmen delegátů)
 { Téhož typu
 { 4 o kooptaci
 { do ústředních institucí.
- E) Volby

A) 6 hlasování
B) 6
C) 16
D) 6
E) 3
Σ <u>37</u>

13. Zvolení do ústředních institucí. Závěr sjezdu.
14. Celkový obraz hlasování na sjezdu.
15. Po sjezdu. Kdo koho „obléhá“?
16. Liga. Před rozkolem.
17. Dohoda s opozicí.
18. Nová Jiskra. Názorové rozdíly v organizačních otázkách.
19. Nová Jiskra. Koketování s oportunistem.
20. Dva převraty.

INFORMACE O NEOFICIÁLNÍ
SCHŮZI DELEGÁTŮ
VĚTŠINY 18. SRPNA²¹⁷

Neoficiální schůze 18. srpna se podle mých výpočtů konala v úterý večer po 28. zasedání sjezdu.

Sobota	15. srpna	— 22. a 23. zasedání (první článek)
neděle	16. srpna	— 24. zasedání
pondělí	17. srpna	25. a 26. zasedání sjezdu
úterý	18. "	27. a 28.
středa	19. "	29. a 30.
čtvrtek	20. "	31. a 32.
pátek	21. "	33. a 34.
sobota	22. "	35. a 36.

*Napsáno v druhé polovině
ledna až v únoru 1904
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XI*

Podle rukopisu

ÚRYVEK (VARIANTA) DO PISU
O OKOLNOSTECH ODCHODU
Z REDAKCE JISKRY*

Když už se soudruh Plechanov pustil do tak zajímavé a poučné věci, jako je informování veřejnosti o jeho osobních rozhovorech, doufejme, že v tom bude také pokračovat. Pravděpodobně velmi důkladně a podrobně vyličí další dva svoje rozhovory. První, v němž mluvil o grève générale des généraux**, o ubožácích, kdy se blýskl citátem „er ist ein Mann, und sie sind alte Weiber“*** a ujišťoval, že určitě, opravdu určitě napíše brožuru pod názvem Termidor v kalíšku vody. Druhý, v němž dokazoval, že ten, komu většina dala zplnomocnění, je této většině morálně odpovědný, a lidi, kteří si myslí, že složení stranických institucí je neměnné, srovnával s krysami, jež mají srostlé ocasy. Připomeňme soudruhu Plechanovovi, že se oba rozhovory konaly asi o dva dny dříve, než uvádí, a to v restauraci Landolt před *desítkami* posluchačů²¹⁸.

Napsáno nejpozději

7. (20.) února 1904

Poprvé otištěno roku 1929

v publikaci Leninskij sbornik X

Podle rukopisu

* Tento svazek, s. 192—197. *Red.*

** — generální stávrce generálů. *Red.*

*** — „on je chlap, ale oni jsou staré báby“. *Red.*

TŘI KONSPEKTY PŘEDNÁŠKY
O PAŘÍŽSKÉ KOMUNĚ²¹⁹

1

Na paměť Pařížské komuny

Oslava největšího dělnického povstání 19. století. Historický nástin.

1. *Francie za Napoleona III.*

Imperialismus. (S. 45) — odplata za VI. 48. Napoleon III.

— Expropriace Francie tlupou banditů.

α) Bonapartismus   { dělníci ještě nejsou schopni }
                                  { buržoazie už není schopna²²⁰ }

β) Rychlý průmyslový rozvoj. Orgie plutokracie. Rozkvět spekulace. Korupce.

γ) — *Dělnické hnutí* —

I. A. A.²²¹ 1862 londýnská výstava²²²

— 1864 založení

{ proudhonismus }
{ blanquismus }   } S. 10

2. *Dynastická válka. Záchrana bandy dobrodruhů — šovinismus.*

Levý břeh Rýna. A Berlín* (zejména po roce 1866)²²³

19. VII. 70 vypovězena válka.

Německá prohlášení (Viléma I.): *Verteidigungskrieg***.

(S. 20 v trůnní řeči: válka proti Napoleonovi III.,

ne proti francouzskému lidu; totéž 11. VIII. 70

v manifestu k Francouzům při překročení hranic.)

* Na Berlín. *Red.*

** — obranná válka. *Red.*

3. Protesty dělníků.

První adresa generál- ní rady Inter- nacionály	}	— Francouzský manifest 12. VII. 70 (S. 16) (a rezoluce v provincii 22. VII. 70) (S. 16— 17) Manifest pařížských členů Internacionály z 12. VII.
		— německý protest (shromáždění v <i>Saské Ka- menici</i>) (S. 18) (shromáždění v Brunšviku 16. VII. 70 (S. 18)
		— berlínská sekce Internacionály
		— adresa <i>generální rady</i> Internacionály 1) 23. VII. 70 proti válce.

4. Výsledek války.

Sedan 2. IX. 70. Zajetí Napoleona III. Débâcle²²⁴.
Pád korupčního režimu.

Dělníci v Paříži vyhlašují 4. IX. 70 republiku.

Moc v rukou *podvodníků*, ministra
policie Ludvíka Filipa — *Thier-* (moc delegátům
se, generála *Trochuho*. za Paříž v zá-
Jules Favre, Jules Ferry, Ernest konodárném
Picard. sboru)

„...Vláda národní obrany...“

Národní obrana = ozbrojení dělníků = revoluce. Vláda národní zrady. Obrana... před pařížskými dělníky.

5. Rady Internacionály.

Druhá adresa generální rady (9. IX. 70) (S. 25)	Přeměna obranné války v útočnou. Ústřední výbor německé Sociálně de- mokratické dělnické strany protestov- val proti anexi Alsaska-Lotrinska ²²⁵ . (Zatčení Bracka aj.)

Nedat se vyprovokovat k „zoufalé bláhovosti“.

Nedat se zmýlit národními vzpomínkami na rok 1792.

„Klidně a rozhodně *organizovat svou třídu*“, využít svobody tisku²²⁶.

6. *Obléhání Paříže*. Komédie *Trochuho* (nikdy!) a *Julése Favra* (ani píď území!)²²⁷.
28. I. 71
7. *Národní shromáždění v Bordeaux*
— Sněmovna junkerů. *Reakcionáři*.
— Komédie ohledně míru s Paříží. *Snaha odzbrojit Paříž* („odzbrojení revoluce“
4. IX. 70). Spojenectví s německou armádou proti Paříži.
- Komédie s obranou: Guidopsal Susanovi o jednom z jeho chráněnců: ať prý jde na Mont-Valérien, kde se páli z děl jen tak naoko²²⁸.
- Podle kapitulačních podmínek (28. I. 71) (S. 34) má být Národní shromáždění svoláno *do osmi dnů* (!). Thiersova agitace pro *reakční shromáždění*, legitimisté etc. (450 monarchistů ze 750 členů).
Spiknutí proti Paříži:
Thiersova opatření (S. 35).

Jako by děla národní gardy patřila státu! Lež!
S. 36—37.

1. protirepublikánská demonstrace Národního shromáždění
2. dvojsmyslnost Thiersových výroků
3. vyhrožování Paříži (*décapiter décapitaliser**)
4. zastavení republikánských listů
5. trest smrti Blanquimu

* — zbavit vedení a odejmout statut hlavního města. *Red.*

6. jmenování *Vinoye* vojenským velitelem Paříže, *Valentina* policejním prefektem a *d'Aurella de Paladinese* vrchním velitelem národní gardy.

8. *Pokus zmocnit se děl. 18. III. 71* (národní gardě). { *Vinoy.* }
{ *Nezdar* }

Komuna.

18. III. Útěk vlády do Versailles.

Manifest 18. III.: S. 43.

18. III. 71. *Ústřední výbor* národní gardy

26. III. 71. Komuna.

(klerikálové, bonapartisté, četníci.)

Zastřelení Lecomta a Clémenta Thomase, bonapartistických důstojníků, není dílem Komuny, ale rozlícených vojáků.

Od začátku dubna vedla Paříž válku proti Versailles.

Vymáhání vojáků (zajatců) na Bismarckovi (S. 57—58).

9. *Činy Komuny.*

Její záporny: — *neuvědomělost* (proudhonovci, blanquisté)

— **neorganizovanost** (nezmocnili se banky, netáhli na Versailles)

— *nechali se unést nacionalistickými a revolučními frázemi*

10. *Její klady:*

A) *Politické reformy*

α) odluka církve od státu (2. IV. 71). Vylvlastnění církevního majetku. Zrušení všech státních poplatků církvi. Bezplatné vyučování na základních školách (S. 46)

β) rozpuštění stálé armády (30. III. 71) (S.46)

- Vláda dělnické třídy γ) odstranění byrokratismu. *Vláda dělníků* (S. 49). *Regierungsfähig**.
 (1) volitelnost a odvolatelnost všech úředníků (S. 46).

1. IV. 71

- (2) Nevelké platy, nejvýše 6000 frs. (S. 46)

stačila čtvrtina dřívějšího počtu úředníků:
Lissagaray, S.

- δ) Stejná práva cizincům (30. III. 71) jeden Němec ministrem Komuny²²⁹ (S. 53). *Účast Poláků* (Dąbrowski, Wróblewski).

Prapor Komuny je praporem světové republiky

- ε) Samospráva obcí.

11. B) *Hospodářské reformy.*

Přeměna Paříže příživníků a zhýralců v Paříž dělnickou (S. 55—56).	{	— Zákaz noční práce pekařských tovaryšů (20. IV.) (S. 53) — Zrušení pokut (S. 53) — Komuna získala na svou stranu masy pařížské maloburžoazie, <i>zruinované</i> (rozvést) Napoleonem III. (odročení dluhů) (S. 51). <i>Komuna se obrací k rolníkům</i> (S. 51). — Předání opuštěných továren dělnickým družstvům 16. IV. (S. 54): statistický <i>soupis</i> továren.

12. *Poslední boj.*

- Hrdinství federalistů (Volby mairů 30. IV. proti Národnímu shromáždění. Thiers ustupuje Bismarckovi: 10. V. po-

* — schopná vládnout. *Red.*

depsána mírová smlouva ve Frankfurtu. 21. V. potvrzena Národním shromážděním).

— Krvavý týden 21.—28. V. 71 (S. 62).

Puška nestačí
na mitrailleusu.

— Bilance 35 000—— 20 000 mrtvých
15 000 vypovězených etc.

(*Soudy* zasedaly)
několik let.)

Záplava pomluv (S. 64—66).

13. *Výsledky a poučení.* Pomsta buržoazie. *Dokonce i „národní válka“ se ukázala politickým podvodem* (S. 67). Zradili vlast (spojenectví s Němci: S. 66). Nestálost buržoazní demokracie.

Diktatura proletariátu.

Bismarck 1871. Confer* 1904.

*Napsáno před 9. (22.) březnem
1904*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno roku 1934
v publikaci Leninskij sbornik XXVI*

* — srovnej. Red.

1. Francie za Napoleona III. Vláda bonapartistů.
Rozvoj průmyslu.
Dělnické
hnutí — { Proudhonismus }
I. A. A. { a blanquismus }
2. Dynastická válka. Šovinismus
(19. VII. 70) A Berlin.
Levý břeh Rýna. — (Němec-
ká prohlášení: *Verteidigungskrieg*)
NB
3. Protesty dělníků (postoj — francouzský manifest.
dělnické třídy) (Rezoluce)
— německý protest
— *adresa* generální rady In-
ternacionály — *varování*
dělníků: organizujte se,
nedejte se vyprovokovat.
NB
4. Průběh a výsledek války. — Pád korupčního režimu.
— Obléhání Paříže.
— *Vyhlášení republiky 4. IX.*
70. Francouzští dělníci —
jejich dílo — využili bur-
žoové.
*Vláda „národní ochrany (obra-
ny)“*. (Podvodníci v ní.)

5. Obrana Paříže. *Komedie* Julese Favra (Trochuho).
— jeho kapitulace.
6. Pokus odzbrojit proletariát. 18. III. 71. *Komuna*.
7. *Versailleská vláda*. Sněmovna junckerů, statkářů (Ruraux, Krautjuncker).
— komedie ohledně „míru“ s Paříží
— čachrování s Bismarckem
— spojenectví s německou armádou proti proletariátu.
8. *Komuna*... Její zápory — neuvědomělost
(proudhonismus a blanquismus)
— neorganizovanost

{	nezmocnili se
	banky
	netáhli na Versailles

— směsice nacionalistických živlů
9. + A) *Politická svoboda*

{	— odluka církve od státu
	— rozpuštění stálé armády
	— odstranění byrokratismu
	— stejná práva cizincům. Účast Poláků
	— samospráva obcí (<i>Komuna</i>).
10. B) *Hospodářské reformy*
— zákaz noční práce pekařských tovaryšů
— zrušení pokut
— odročení dluhů

- předávání opuštěných továren dělníkům
- povinnosti (hmotné zaopatření etc.) vůči ženě v *jakémkoli* soužití
- vyplácení příspěvku (penze?) *každé* vdově.

11. *Poslední boj:*

Hrdinství federalistů.

Krvavý týden

Bilance: 35 000.

Teror.

12. *Výsledky a poučení:*

Pomsta buržoazie.

Výzva k boji.

Bismarck 1871 a 1904.

Napsáno před 9. (22.) březnem 1904

Poprvé otištěno 18. března 1926

v listu Pravda, č. 63

Podle rukopisu

- I. 1. Napoleon III. a jeho banda.
2. Hanba Francie.
3. Vina *buržoazie* na Napoleonovi III.
- II. 1. Dynastická válka s Německem.
2. Protest francouzských dělníků (pařížských 12. VII. a manifest Internacionály 23. VII.).
3. Slavnostní slib Viléma I. (11. VIII.). Jeho podvod.
4. Protest německých dělníků (5. IX. 70) a jejich zatčení.
- III. 1. Republika 4. IX. 70. Vybojována pařížskými dělníky.
2. Moc uzurpovala *sebranka* (Favre, Trochu, Thiers — ticket of leave men²³⁰).
3. „Vláda národní obrany“ = vláda národní zrady. Boj proti francouzským *dělníkům*.
- IV. Marxovo varování (Manifest Internacionály z 9. IX. 70). Dupontovy dopisy²³¹).
- V. 1. Tajná dohoda otrokářů a monarchistů o odzbrojení Paříže.
2. Bordeaux a přeložení Národního shromáždění do *Versailles*.
3. Vyslání Vinoye, Valentina a de Paladinese do Paříže.
4. Monarchistické projevy na shromáždění „křupanů“.

VI. Thiersovo zahájení občanské války: zmocnění se děl 18. III. 71 (zavraždění Lecomta a Clémenta Thomase).

VII. 18. III. 71. *Komuna*.

1. Republika + samospráva.

2. *Opatření Komuny*.

3. {{Její dvě chyby}} (Netáhla na Versailles)
(nezmocnila se banky)

VIII. Válka proti Komuně: vymáhání vojáků na Bismarckovi, potupný mír. Krvavý týden 21.—28. V. 71.

Mrtvých — 35 000 20 000 podle údajů buržoazního tisku.

Odsouzených — 13 450 (včetně 157 žen)²³² (!*pět a půl roku* po 18. III. stále ještě zasedaly soudy!).

Napsáno před 9. (22.) březnem 1904

Poprvé otištěno roku 1934

v publikaci Leninskij sbornik XXVI

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses and income.

The second part of the document provides a detailed breakdown of the company's financial performance over the last quarter. It includes a comparison of actual results against budgeted figures, highlighting areas of both strength and weakness. The analysis shows that while sales were slightly below target, operating expenses were well-controlled, leading to a marginally better profit than expected.

The third part of the document outlines the company's strategic goals for the upcoming year. It focuses on increasing market share through targeted marketing campaigns and improving operational efficiency to reduce costs. The management team is confident that these initiatives will position the company for sustained growth and profitability in the coming months.

Finally, the document concludes with a summary of the key findings and recommendations. It reiterates the need for continued vigilance in financial reporting and a commitment to the company's long-term vision. The board of directors is pleased with the progress made and looks forward to supporting the management team in achieving their objectives.

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(*Druhá polovina září 1903 — červenec 1904*)

1903

DOPISY PŘÍBUZNÝM DO KYJEVA

M. I. Uljanovová v dopise Leninovi z 25. prosince 1903 (7. ledna 1904) napsala: „Tvůj dopis jsme dostali, ale ten, o kterém se v něm zmiňuješ a který byl podle všeho odpovědí na moje dopisy, se zřejmě ztratil. Napiš, prosím, cos tam psal o penězích, které jsi dostal od Vodovozovové“ (Archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). O jednom z těchto dopisů se Lenin zřejmě zmiňuje v dopise M. A. Uljanovové z 26. prosince 1903 (8. ledna 1904) (viz Spisy 37, Praha 1959, s. 335).

1903—1904

DOPISY M. N. LJADOVOVI DO BERLÍNA

Září 1903 — únor 1904

M. N. Ljadov ve svých vzpomínkách na Lenina napsal: „Vladimír Iljič a Naděžda Konstantinovna často psali a informovali mě o každém kroku menševiků, o všem, co bylo v Rusku nového. Všechny tyto dopisy, které jsem pečlivě schovával, byly bohužel o několik let později v Berlíně zabaveny. Nevím, zda se je někdy podaří získat z archívů berlínské policie zpátky. Iljič v nich podával nejen skvělé politické informace, ale i spoustu praktických pokynů k převážení ilegální literatury... Iljič požadoval co nejpodrobnější odpovědi a poskytoval velmi užitečné rady. Dával i mnoho cenných pokynů k práci, do níž jsme se tehdy pustili v Berlíně s Karlem Liebknechtem, se kterým jsme se v té době sešli. Právě na Iljičovu radu jsem přesvědčil tehdy ještě mladého Karla Liebknechta, aby obšírně seznámil německé dělníky s naším dělnickým hnutím“ (O Lenině. Vospominanija. Kniga II, Moskva [1925], s. 84—85).

DO PIS ČLENŮM ÚV SDDSR DO RUSKA, NAPSANÝ SPOLEČNĚ S F. V. LENGNIKEM

Členové ústředního výboru byli v dopise vybízeni, aby rozhodli o okamžitém svolání III. sjezdu SDDSR, kooptovali do ÚV P. A. Krasikova a P. N. Lepešinského a zvolili výkonnou skupinu ústředního výboru. O obsahu tohoto dopisu se dovídáme z dopisu L. J. Galperina V. I. Leninovi a F. V. Lengnikovi z 16. (29.) února 1904 (viz Lenin-skij sborník X, s. 352—353).

DO PISY MÍSTNÍM STRANICKÝM PRACOVNÍKŮM V RUSKU O SVOLÁNÍ III. SJEZDU SDDSR

O těchto dopisech, napsaných „drobounkým písmem na malých lístcích“, se ve svých vzpomínkách zmiňuje M. N. Ljadov, jemuž bylo v souvislosti s jeho odjezdem do Ruska na jaře 1904 uloženo doručit je místním organizacím (viz M. Ljadov, *Iz žizni partii v 1903—1907 godach*, Moskva 1956, s. 27).

DO PIS A. A. BOGDANOVVI DO PAŘÍŽE

V dopise A. M. Gorkému z 12. (25.) února 1908 Lenin o svém seznámení s A. A. Bogdanovem napsal: „A hned jsem mu (na jaře nebo počátkem léta roku 1904) psal ze Ženevy do Paříže, že mě svými výplody dvojnásob přesvědčuje o nesprávnosti svých názorů a o správnosti názorů Plechanovových“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 450—451).

TEZE S KRITIKOU FILOZOFICKÝCH NÁZORŮ E. MACHA

O těchto tezích v rozsahu jedenácti nevelkých stran notesu píše N. Valentinov: „V tomto dokumentu jsou obsaženy in spe, v zářodku, všechny hlavní teze Leninovy knihy *Materialismus a empiriokriticismus*, napsané v roce 1908... Na první stránce bylo jako titulek,

dvakrát podtržený, velkými písmeny napsáno Idealistische Schrollen*, a pak následovalo dokazování, že Machova filozofie je ‚galimatyáš‘ vzniklý z neznalosti, který popírá objektivní, na nás nezávislý materiální svět...“

* Idealistické klíčky. *Red.*

SEZNAM PUBLIKACÍ
A DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

LIST JISKRA

Číslo 49 — 1. října 1903

Číslo 50 — 15. října 1903

Číslo 51 — 22. října 1903

OTEVŘENÝ DOPIS ČLENŮM
ZAHRANIČNÍ LIGY

Otevřený dopis členům Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie byl napsán 7. (20.) října 1903. Podepsali jej tito stoupenci většiny: Ortodox (L. I. Axelrodová), Bonč-Brujevič, Perovová (V. M. Veličkinová), Insarovová (P. I. Kuljabková), Insarov (I. Ch. Lalajanc), Koňagin (L. J. Galperin), Lenin, Litvinov, Petrov (V. S. Bobrovskij), Plechanov, S. Sarafskij (N. E. Bauman) a Šarko (N. K. Krupská). Byl otištěn roku 1903 v Protokolu II. řádného sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie (Ženeva). Viz též Leninskij sborník VII, s. 72—76.

ULTIMÁTUM
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SDDSR
MENŠEVICKÉ OPOZICI

Ultimátum ústředního výboru SDDSR menševické opozici z 12. (25.) listopadu 1903 (Dopis ústředního výboru Starověrovi A. N. Potresovovi o podmínkách dohody s menšinou) bylo otištěno roku 1904 v brožuře L. Martova Boj proti ‚stavu obležení‘ v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska (Ženeva). Viz též Leninskij sborník VII, s. 257—259.

MATERIÁL K OBJASNĚNÍ STRANICKÉ KRIZE V SDDSR

M. Lydin, Material zur Erläuterung der Parteikrise in der Sozialdem. Arbeiterpartei Russlands, Genf 1904, S. 85 (M. Lidin [M. N. Ljadov], Materiál k objasnění stranické krize v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska, Ženeva 1904, s. 85). Tato brožura v ruském překladu vyšla roku 1924 pod názvem: M. Ljadov, Doklad bolševikov Amsterdamskomu meždunarodnomu socialističeskomu kongressu (v 1904 godu) a roku 1932 pod názvem Bolševizm na meždunarodnoj areně. Doklad bolševikov Amsterdamskomu kongressu v 1904 g. M. N. Ljadov v předmluvě k vydání z roku 1932 píše, že Lenin „nastínil osnovu zprávy, která se měla skládat ze čtyř částí. Jednu část napsal Lenin a ostatní uložil Vorovskému, Krasikovovi a mně. Dnes si už bohužel nepamatuji, kterou část psal Lenin. Iljič důkladně zredigoval všechny části“. Protože rukopis chybí (brožura byla původně napsána rusky a do němčiny ji přeložil Ljadov), není možné zjistit, kterou část zprávy napsal Lenin.

SEZNAM PRACÍ, JEJICHŽ AUTOREM JE PRAVDĚPODOBNĚ V. I. LENIN

K STATISTICE ZATČENÝCH

Noticka K statistice zatčených byla uveřejněna v 51. čísle Jiskry z 22. října 1903.

V Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen seznam zatčených s uvedením jejich jmen, věku a zaměstnání a důvodu jejich zatčení. Na tomto seznamu je Leninova poznámka: „Z Oděsy. Přišlo 8. X.“ Na zvláštní list, zřejmě pro svou potřebu, si Lenin poznamenal: „Bylo by dobře napsat na základě toho noticku. Zpracovat statisticky.“ A dále navrhuje titulek pro budoucí noticku: „*Statistika zatčených*“.

Noticka, napsaná na základě tohoto seznamu, začíná slovy: „Dostali jsme seznam lidí, kteří sedí v oděské věznici v oddělení pro muže...“ Z toho vyplývá, že autorem noticky byl podle všeho jeden z členů redakce Jiskry. 51. číslo Jiskry vyšlo za Leninovy a Plechanovy redakce.

V Archívu Institutu marxismu-leninismu jsou dokumenty, které dokazují, že se Lenin velmi zajímal o statistiku zatčených a dělal si o tom z materiálů, jež přicházely do redakce, výpisky.

POZNÁMKY

¹ *Vylíčení průběhu II. sjezdu SDDSR* napsal Lenin v období zostřené boje bolševiků proti rozbíječské, dezorganizátorské činnosti menševiků po II. sjezdu strany. Tento dokument měl velký význam pro odhalení oportunistické taktiky menševiků a pro semknutí stoupců většiny. Až do vydání protokolu sjezdu (v lednu 1904) bylo Vylíčení jediným stranickým dokumentem, který informoval o výsledcích II. sjezdu a o příčinách rozkolu v SDDSR. Myšlenky obsažené ve Vylíčení Lenin dále rozvinul v mnoha člancích, dopisech a projevech a zejména v knize *Krok vpřed, dva kroky vzad* (tento svazek, s. 203—431). — 21

² Lenin čerpá z údajů obsažených ve zprávě mandátové komise, jež byla přednesena 18. (31.) července 1903 na druhém zasedání sjezdu. V té době bylo na sjezdu 42 delegátů s rozhodujícím hlasem: 33 delegátů s jedním hlasem, 8 delegátů se dvěma hlasy („dvouručí“) a 1 delegát za zahraniční výbor Bundu měl dočasně, dokud nepřijel druhý zástupce, také dva hlasy. Od 22. července (4. srpna), kdy se na sjezd dostavil i tento zástupce, bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, z toho 35 delegátů s jedním hlasem a 8 delegátů se dvěma hlasy. S poradním hlasem se sjezdu zúčastnilo 14 osob. Celkem bylo na sjezdu 57 účastníků, z toho dva zástupci polské sociálně demokratické strany byli přítomni jen na několika zasedáních. — 25

³ *Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí* byl založen v roce 1894 z podnětu skupiny Osvobození práce pod podmínkou, že všichni členové Svazu přijmou program této skupiny. Skupina dostala za úkol redigovat publikace Svazu; v březnu 1895 mu postoupila svou tiskárnu. V létě 1895, za Leninova pobytu v zahraničí, bylo rozhodnuto, že Svaz bude vydávat sborníky *Rabotnik*, redigované skupinou Osvobození práce. Svaz vydal šest sborníků *Rabotnik*, deset čísel přílohy *Listok Rabotnika*, Leninovu brožuru *Výklad zákona o pokutách* (1897), Plechanovovu práci *Další tažení proti ruské sociální demokracii* (1897) aj.

I. sjezd SDDSR (březen 1898) uznal Svaz za představitele strany v zahraničí. Později nabyly ve Svazu převahy oportunistické živly — ekonomisté, neboli tzv. mladí. Oportunistická většina na I. sjezdu Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, který se konal v listopadu 1898 v Curychu, odmítla solidarizovat se s Manifestem I. sjezdu SDDSR. Skupina Osvobození práce prohlásila na I. sjezdu Svazu, že kromě připraveného čísla 5/6 sborníku *Rabotnik a Leninových brožur Úkoly ruských sociálních demokratů* a *Nový tovární zákon* odmítá redigovat další publikace Svazu. V dubnu 1899 začal Svaz vydávat časopis *Rabočeje dělo*, jehož redaktory se stali ekonomisté B. N. Kričevskij, V. P. Ivanšin a P. F. Těplov. Svaz ve svých prohlášeních sympatizoval s Bernsteinem, millerandisty apod. Boj ve Svazu pokračoval až do jeho II. sjezdu, který se konal v dubnu 1900 v Ženevě, i na sjezdu samém. Proto skupina Osvobození práce a její stoupenci opustili sjezd a vytvořili samostatnou organizaci Sociální demokrat.

Na II. sjezdu SDDSR zaujímali představitelé Svazu (rabočedlovci) krajně oportunistické stanovisko, a když sjezd uznal Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie za jedinou organizaci strany v zahraničí, odešli ze sjezdu. Usnesením II. sjezdu byl Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí rozpuštěn (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 47). — 25

⁴ Jde o L. P. Machnovcovou (v sjezdovém protokolu uvedena jako Bruker), delegátku petrohradské Dělnické organizace, jež si říkala petrohradský Svaz boje a byla ovládána ekonomisty. — 25

⁵ Sociálně demokratická skupina *Južnyj rabočij* (v konspirativní korespondenci označovaná Jurij) vznikla na podzim 1900 v jižním Rusku kolem stejnojmenného ilegálního listu. První číslo tohoto listu vydal v lednu 1900 jekatěrinoslavský výbor SDDSR a poslední, 12. číslo, vyšlo v dubnu 1903. Členy skupiny a redaktory listu byli v různé době I. Ch. Lalajanc, A. Vilenskij, O. A. Kogan, B. S. Cejtin, J. J. a J. S. Levinovi, V. N. Rozanov aj.

Na rozdíl od ekonomistů považovala skupina *Južnyj rabočij* za jeden z nejdůležitějších úkolů politický boj proletariátu a svržení samoděržaví, stavěla se proti terorismu, dokazovala nutnost rozvíjet masové revoluční hnutí a vyvíjela v jižním Rusku rozsáhlou revoluční činnost. Zároveň však přeceňovala úlohu liberální buržoazie a podceňovala význam rolnického hnutí. Na rozdíl od jiskrovského plánu vybudovat centralizovanou marxistickou stranu sjednocením revolučních sociálních demokratů kolem Jiskry navrhovala

la skupina Južnyj rabočij obnovit SDDSR zakládáním oblastních sociálně demokratických svazů. Praktickým pokusem realizovat tento plán bylo svolání sjezdu jihoruských výborů a organizací SDDSR v prosinci 1901, na němž byl ustaven Svaz jižních výborů a organizací SDDSR. List Južnyj rabočij se stal jeho tiskovým orgánem. Svaz však neměl dlouhé trvání a ztroskotal stejně jako celý organizační plán skupiny Južnyj rabočij a po hromadném zatýkání se na jaře 1902 rozpadl. Členové skupiny, kteří unikli zatčení, začali v srpnu 1902 jednat s redakcí Jiskry o spolupráci při obnovování jednoty ruské sociální demokracie. Prohlášení skupiny o solidaritě s Jiskrou, uveřejněné 1. listopadu 1902 v 27. čísle Jiskry a v prosinci 1902 v 10. čísle listu Južnyj rabočij, mělo velký význam pro konsolidaci sociálně demokratických sil v Rusku. V listopadu 1902 se skupina Južnyj rabočij spolu s ruskou organizací Jiskry, petrohradským výborem SDDSR a Severním svazem SDDSR podílela na ustavení organizačního výboru pro svolání II. sjezdu strany a zapojila se do jeho práce. Avšak ani v tomto období skupina nezaujímalá důsledné revoluční stanovisko. V její činnosti se projevoval separatismus (navrhovala například, aby paralelně s Jiskrou vycházel celoruský list). Lenin počítal skupinu Južnyj rabočij mezi organizace, „které slovy sice Jiskru uznávaly za vedoucí orgán, ve skutečnosti však sledovaly své vlastní plány a vyznačovaly se nepevností v zásadách“ (tento svazek, s. 213). Na II. sjezdu strany zaujali delegáti skupiny Južnyj rabočij stanovisko „středu“ („oportunisté středu“, jak nazval představitel „středu“ Lenin).

II. sjezd SDDSR se usnesl rozpustit skupinu Južnyj rabočij, stejně jako všechny jednotlivé, samostatně existující sociálně demokratické skupiny a organizace. — 25

- *Organizační výbor* pro svolání II. sjezdu SDDSR byl ustaven ve dnech 2.—3. (15.—16.) listopadu 1902 na poradě v Pskově, když se ukázalo, že organizační výbor ve starém složení, vytvořený již v březnu 1902 na białystocké konferenci, nemohl vůbec začít pracovat, protože dva jeho členové byli zatčeni. Podnět k ustavení nového organizačního výboru dali výlučně jiskrovci. Na pskovské poradě bylo rozhodnuto vytvořit organizační výbor v tomto složení: V. P. Krasnucha za petrohradský výbor, I. I. Radčenko za ruskou organizaci Jiskry a J. J. Levin za skupinu Južnyj rabočij. Kromě toho byli do organizačního výboru kooptováni P. A. Krasikov, F. V. Lengnik, A. M. Stopani, P. N. Lepešinskij a G. M. Kržižanovskij. Na poradě byla schválena Zpráva o vytvoření organizačního výboru, která vyšla v prosinci 1902 v Rusku jako leták a 15. ledna 1903 v 32. čísle

Jiskry s Leninovým doslovem (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 109–113).

Den po pskovské poradě byli tři členové organizačního výboru, jiskrovci I. I. Radčenko, V. P. Krasnucha a P. N. Lepešinskij, zatčeni. To se nepříznivě odrazilo na další činnosti organizačního výboru, protože v něm již neměli jiskrovci vzhledem k jeho různorodému složení už tak velký vliv.

Po uveřejnění Zprávy uznala organizační výbor se všemi jeho funkcemi celá řada výborů — petrohradský, moskevský, kyjevský, charkovský, jekatěrinoslavský, donský, tifliský, bakuský, tulský, saratovský a brjanský, dále Severní svaz, Sibiřský svaz a Svaz horníků a hutníků. Oděský a nikolajevský výbor sice organizační výbor uznaly, ale považovaly za nežádoucí, aby plnil některé funkce ústředního výboru. Odmítavé stanovisko zaujal pouze voroněžský výbor, který vydal leták namířený proti Jiskře a organizačnímu výboru.

Začátkem února 1903 se v Orlu konala druhá porada organizačního výboru, na níž byl výbor rozšířen o R. S. Galberštadtovou, J. M. Alexandrovovou (za ruskou organizaci Jiskry), o zástupce skupiny Južnyj rabočij V. N. Rozanova a zástupce Bundu K. Portného. Za kandidáty organizačního výboru byli schváleni jiskrovci B. I. Goldman, A. P. Dolivo-Dobrovolskij, R. S. Zemljačková a bundovec I. L. Ajzenštadt. Na poradě byl vypracován a schválen návrh statutu sjezdu a seznam organizací, které byly oprávněny účastnit se sjezdu. Když byl návrh statutu sjezdu rozeslán místním sociálně demokratickým organizacím, začali členové organizačního výboru objíždět místní výbory. Byro organizačního výboru shrnulo výsledky z projednávání návrhu statutu v místních organizacích a zjistilo, že z 16 organizací, které organizační výbor zařadil do seznamu pravoplatných účastníků sjezdu, hlasovaly pro každý článek návrhu statutu přinejmenším dvě třetiny. Místní organizace tedy statut sjezdu schválily. Na jeho základě pak organizační výbor zahájil přípravy ke svolání II. sjezdu strany.

Úspěšná činnost organizačního výboru, jež vyvrcholila svoláním sjezdu, byla možná jedině proto, že redakce a organizace Jiskry v čele s Leninem, který řídil činnost jiskrovců v Rusku, vykonaly obrovský kus práce pro sjednocení ruských revolučních sociálních demokratů. Lenin ve své knize Krok vpřed, dva kroky vzad napsal, že „organizační výbor byl *především* komisí pro svolání sjezdu, která byla úmyslně sestavena z představitelů různých názorových odstínů až po bundovce; skutečné *vytváření* organizační jednoty strany však zcela spočívalo na organizaci Jiskry“ (tento svazek, s. 283). — 26

⁷ *Jiskra* — první celoruský ilegální marxistický list, který měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy Ruska. *Jiskru* založil v roce 1900 Lenin.

Protože revoluční list nebylo možné v Rusku vydávat kvůli policejním represáliím, promyslel Lenin už v sibiřském vyhnanství do všech podrobností vydávání takového listu v zahraničí. Jakmile mu v lednu 1900 vyhnanství skončilo, okamžitě přikročil k realizaci tohoto plánu. V únoru 1900 jednal v Petrohradě s V. I. Zasuličovou, která přijela ilegálně z ciziny, o účasti skupiny Osvozené práce na vydávání celoruského marxistického listu. Koncem března a začátkem dubna 1900 se konala takzvaná pskovská porada, na níž se sešli V. I. Lenin, L. Martov (J. O. Cederbaum), A. N. Potresov a S. I. Radčenko s legálními marxisty P. B. Struvem a M. I. Tuganem-Baranovským. Projednávali Leninův návrh redakčního prohlášení o programu a úkolech celoruského listu (*Jiskra*) a časopisu pro vědu a politiku (*Zarja*). V první polovině roku 1900 Lenin objel řadu ruských měst (Moskvu, Petrohrad, Rigu, Smolensk, Nižnij Novgorod, Ufu, Samaru a Syzraň), navázal spojení se sociálně demokratickými skupinami i jednotlivci a dohodl s nimi podporu budoucí *Jiskry*. Po Leninově příjezdu do Švýcarska v srpnu 1900 se Lenin a Potresov sešli se členy skupiny Osvozené práce a jednali o programu a úkolech *Jiskry* a *Zarje*, o eventuelních spolupracovnících, o složení redakce a o jejím sídle; jednání málem skončilo roztržkou (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 338—356), avšak nakonec se přece jen podařilo dosáhnout ve všech sporných otázkách dohody.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od dubna 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Vydátnou pomoc při vydávání *Jiskry* poskytli němečtí sociální demokraté Clara Zetkinová, Adolf Braun a jiní, dále polský revolucionář Julian Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která vyřizovala také veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku. Lenin byl fakticky šéfredaktorem *Jiskry*. Psal do tohoto listu články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu a reagoval na nejdůležitější mezinárodní události.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry.

V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR orientované v duchu leninské Jiskry. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků N. E. Baumana, I. V. Babuškina, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržičanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenko aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn v 21. čísle) a připravila II. sjezd SDDSR. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení ocenil sjezd mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR. Na II. sjezdu byla schválena redakce Jiskry ve složení: Lenin, Plechanov a Martov. Martov trval na tom, aby byla zachována celá původní šestka redaktorů, a v rozporu s usnesením sjezdu odmítl vstoupit do redakce, takže čísla 46—51 vyšla za Leninovy a Plechanovovy redakce. Zanedlouho přešel Plechanov na pozice menševiků a žádal, aby do redakce byli přijati všichni bývalí menševičtí redaktori, které sjezd odmítl. S tím Lenin nemohl souhlasit a 19. října (1. listopadu) 1903 z redakce Jiskry vystoupil. Byl kooptován do ústředního výboru a odtud pak bojoval proti menševickým oportunistům. 52. číslo Jiskry redigoval Plechanov sám a 13. (26.) listopadu 1903 kooptoval o své vůli do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory, čímž porušil usnesení II. sjezdu. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučním marxistickým orgánem. — 27

- ⁸ Skupina *Borba* vznikla v létě 1900 v Paříži a jejími členy byli D. B. Rjazanov, J. M. Stěklav a E. L. Gurevič. Název *Borba* přijala skupina v květnu 1901. Ve snaze smířit revoluční a oportunistický směr v ruské sociální demokracii iniciativně svolala v červnu 1901 ženevskou konferenci zástupců sociálně demokratických organizací v zahraničí — redakce Jiskry a Zarje, organizace Sociální demokrat, zahraničního výboru Bundu a Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí — a zúčastnila se „sjednocovacího“ sjezdu zahraničních organizací SDDSR, který se konal ve dnech 21.—22. září (4.—5. října) 1901 v Curychu. V listopadu 1901 vydala skupina programové Prohlášení o publikacích sociálně demokratické skupiny *Borba*. Skupina *Borba* překrcovala ve svých publikacích *Materialy dlja vyrabotki partijnoj programmy* [Materiály k vypra-

cování programu strany, I—III, Leták skupiny Borba aj.] revoluční teorii marxismu, vykládala ji doktrinářsky a scholasticky a neuznávala leninské organizační zásady výstavby strany. Protože se odchylovala od sociálně demokratických názorů a taktiky, podnikala rozbíječské akce a neměla spojení se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku, nebyla pozvána na II. sjezd SDDSR. Na základě usnesení II. sjezdu byla skupina Borba rozpuštěna. — 27

⁹ „*Přeběhlík*“ — I.V. Černyšev, který byl zpočátku ekonomistou, potom přešel do zahraniční organizace Jiskry a nakonec přeběhl znovu k ekonomistům. — 28

¹⁰ *Rabočeje dělo* — časopis ekonomistů, neperiodický orgán Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Vycházel od dubna 1899 do února 1902 v Ženevě za redakce B. N. Kričevského, P. F. Těplova (Sibirjak), V. P. Ivanšina (byl současně redaktorem časopisu *Rabočaja mysl*) a později také A. S. Martynova; celkem vyšlo 12 čísel (devět sešitů). Redakce časopisu byla zahraničním centrem ekonomistů (rabočedělovců). *Rabočeje dělo* podporovalo bernsteinovské heslo „svobody kritiky“ marxismu, zastávalo oportunistické stanovisko v otázkách taktiky a organizačních úkolů ruské sociální demokracie, popíralo revoluční možnosti rolnictva apod. *Rabočedělovci* propagovali oportunistické ideje o podřízenosti politického boje proletariátu hospodářskému boji, poddávali se živelnosti dělnického hnutí a odmítali vedoucí úlohu strany. *Rabočeje dělo* podporovalo orgán zjevných ekonomistů, časopis *Rabočaja mysl*. Na II. sjezdu SDDSR představovali *rabočedělovci* krajně pravicové, oportunistické křídlo strany. — 28

¹¹ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen v roce 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil *Bund* do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v ruském dělnickém hnutí. V dubnu 1901 IV. sjezd *Bundu* žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek

národních organizací a že Bund má být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR Bund vystoupil ze strany, protože sjezd odmítl uznat jej za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu strany znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolybinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války byli bundovci sociálšovinisty. V roce 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V době cizí vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spojilo s kontrarevolucí. Zároveň však někteří řadoví členové Bundu začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila do KSR(b). — 30

¹² Jde o diskusní příspěvek Akimova (V. P. Machnovce) na 23. zasedání II. sjezdu strany. — 34

¹³ Skupina *Osvobození práce* — první ruská marxistická skupina, kterou založil roku 1883 v Ženevě G. V. Plechanov. Kromě Plechanova byli členy skupiny P. B. Axelrod, L. G. Dejč, V. N. Ignatov a V. I. Zasuličová.

Skupina *Osvobození práce* propagovala marxismus v Rusku, přeložila do ruštiny, vydala v zahraničí a rozšiřovala v Rusku Marxovy a Engelsovy práce *Manifest Komunistické strany*, *Námezdní práce a kapitál*, *Vývoj socialismu od utopie k vědě* aj. Tato skupina zasadila těžkou ránu narodnictví, jež bylo hlavní ideologickou překážkou šíření marxismu a rozvíjení sociálně demokratického hnutí v Rusku. Ve svých pracích *Socialismus a politický boj* (1883), *Naše neshody* (1885) aj. kritizoval Plechanov z marxistických pozic narodnické teorie kapitalistického vývoje Ruska, subjektivně idealistický názor narodníků na úlohu osobnosti v dějinách, popírání pokrokové úlohy proletariátu v revolučním hnutí aj. Dva návrhy programu ruských sociálních demokratů, které napsal Plechanov v letech 1883 a 1885 a vydala skupina *Osvobození práce*, byly významným krokem k přípravě a vytvoření sociálně demokratické strany v Rusku. Zvláště velký význam pro rozšíření marxistických názorů, pro zdůvodnění a ob-

hajobu dialektického a historického materialismu měla kniha G. V. Plechanova (N. Beltova) O vývoji monistického názoru na dějiny (1895), která „vychovala celou generaci ruských marxistů“ (V. I. Lenin, Spisy 16, Praha 1958, s. 277). Skupina vydala a rozšířila v Rusku čtyři čísla sborníku Social-demokrat a sérii populárních brožur pro dělníky.

Engels uvítal založení skupiny Osvobození práce, „která otevřeně a bezvýhradně přijímá Marxovy velké ekonomické a historické teorie“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 36, Praha 1973, s. 360, 363). Plechanov a Zasuličová byli Engelsovými osobními přáteli a mnoho let si s ním dopisovali. Skupina Osvobození práce navázala spojení s mezinárodním dělnickým hnutím a od prvního kongresu II. internacionály roku 1889 v Paříži po celou dobu své existence zastupovala ruskou sociální demokracii na všech kongresech této mezinárodní organizace.

Přestože skupina Osvobození práce nebyla prakticky spjata s dělnickým hnutím v Rusku, vykonala velmi mnoho pro to, aby ruská dělnická třída dospěla k revolučnímu uvědomění. Lenin napsal, že „skupina Osvobození práce založila sociální demokracii jen teoreticky a udělala první krok směrem k dělnickému hnutí“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 283). Avšak členové skupiny se dopouštěli i závažných chyb: přeceňovali úlohu liberální buržoazie a podceňovali revoluční úlohu rolnictva jakožto zálohy proletářské revoluce. Tyto chyby byly zárodkem budoucích menševických názorů Plechanova a jiných členů skupiny.

V roce 1894 byl z podnětu skupiny založen Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí. V roce 1900 vystoupili členové skupiny a jejich přívrženci ze Svazu a založili revoluční organizaci Sociální demokrat. Členové skupiny Plechanov, Axelrod a Zasuličová byli redaktory Jiskry a Zarje. Na II. sjezdu SDDSR v srpnu 1903 skupina Osvobození práce oznámila, že zastavuje svou činnost. —

34

- ¹⁴ V průběhu sjezdu projednávali členové organizace Jiskry tyto hlavní kandidátky pro volby do ústředního výboru: 1. „smírnou“ kandidátku většiny — V. N. Rozanov (kandidát skupiny Južnyj rabočij, „přijatelný pro menšinu“), L. D. Trockij („bojovný člen menšiny“), V. A. Noskov (který se „účastnil sjezdové šarvátky až ke konci“), F. V. Lengnik a G. M. Kržižanovskij, kteří nebyli na sjezdu přítomni; 2. kandidátku menšiny — Rozanov, Trockij, V. N. Krochmal, Noskov a Kržižanovskij; 3. „bojovnou“ kandidátku většiny — Noskov, Kržižanovskij a Rozanov; 4. „bojovnou“ kandidátku menšiny — Noskov, Rozanov a Trockij. Ve volbách

odmítl Rozanov figurovat na „bojovné“ kandidátce většiny a byl nahrazen Lengnikem. Za členy ústředního výboru byli zvoleni stoupenci většiny Noskov, Kržižanovskij a Lengnik, ale z konspiračních důvodů bylo sjezdu oznámeno pouze jméno Noskova; Kržižanovskij a Lengnik, kteří byli tehdy v Rusku, byli zvoleni do ÚV v nepřítomnosti. — 34

- ¹⁵ *Zahraniční liga ruské revoluční sociální demokracie* byla založena z Leninova podnětu v říjnu 1901. K Lize patřily zahraniční organizace Jiskry a Zarje a organizace Sociální demokrat, jež zahrnovala i skupinu Osvobození práce. Úkolem Ligy bylo propagovat myšlenky revoluční sociální demokracie a přispívat k vytvoření bojové sociálně demokratické organizace. Podle svých stanov byla Liga představitelem organizace Jiskry v zahraničí. Získávala Jiskře mezi ruskými sociálními demokraty v zahraničí stoupence, hmotně ji podporovala, organizovala přepravu vytištěných čísel do Ruska a vydávala populární marxistickou literaturu. II. sjezd SDDSR schválil Ligu jako jedinou organizaci strany v zahraničí, která měla podle stanov práva výboru, a uložil jí, aby pracovala pod vedením a kontrolou ústředního výboru SDDSR.

Po II. sjezdu SDDSR získali v Zahraniční lize rozhodující postavení menševici a začali bojovat proti Leninovi a bolševikům. Na II. sjezdu Ligy v říjnu 1903 prosadili menševici její nové stanov, které odporovaly stanovám strany schváleným na II. sjezdu SDDSR. Od té doby se Liga stala oporou menševismu. Existovala do roku 1905. — 36

- ¹⁶ *Komentářem k Tagesordnungu* nazývá Lenin své připomínky k návrhu programu sjezdu a jednacího řádu II. sjezdu strany, které nadepsal Program II., řádného sjezdu SDDSR^[74] (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 408–415). — 36

- ¹⁷ *Zarja* — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901–1902 jej vydávala ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity) Zarje: 1. číslo v dubnu 1901 (de facto 23. března podle nového kalendáře), 2/3 číslo v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly stanoveny v Návrhu prohlášení Jiskry a Zarje, který napsal Lenin v Rusku (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 327–337.) V roce 1902, když v redakci vznikly neshody a konflikty, navrhl Plechanov, aby Zarja byla oddělena od Jiskry (sám se ujal redigování časopisu Zarja). Tento návrh však nebyl přijat a redakce obou orgánů zůstala po celou dobu společná.

Zarja kritizovala mezinárodní i ruský revizionismus a hájila

teoretické základy marxismu. Byly v ní uveřejněny některé Leninovy a Plechanovy práce. — 37

- ¹⁸ *Rada strany* (1903—1905) byla ustavena podle stanov strany schválených na II. sjezdu SDDSR jakožto nejvyšší stranický orgán a měla za úkol koordinovat a sjednocovat činnost ústředního výboru a redakce ústředního orgánu, obnovovat tyto instituce v případě, že by všichni členové některé z nich byli vyřazeni z práce, a zastupovat stranu v jednáních s jinými stranami. Rada měla svolávat sjezdy strany v termínu určeném stanovami nebo i před tímto termínem na požádání stranických organizací, jež měly společně právo na polovinu hlasů na sjezdu. Rada strany měla pět členů, z nichž jednoho jmenoval sjezd strany a ostatní ústřední výbor a redakce ústředního orgánu, které vysílaly do rady po dvou členech. II. sjezd SDDSR zvolil za pátého člena rady Plechanova. Lenin byl zpočátku členem rady za redakci ústředního orgánu, ale po svém vystoupení z redakce Jiskry byl zástupcem ústředního výboru. Když se Plechanov přiklonil k oportunistu a menševici opanovali redakci ústředního orgánu, stala se rada strany nástrojem boje proti bolševikům. Lenin bojoval v radě důsledně za semknutí strany a usvědčoval menševiky z dezorganizace a rozbíječství. Podle stanov schválených na III. sjezdu SDDSR byla rada strany zrušena. — 38

- ¹⁹ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku, jež vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Oficiálním orgánem strany se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstnik ruské revoluce* (1901—1905). Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí.

Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a rolnictvem, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Taktika individuálního teroru, kterou propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval zrušení soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám podle zásady rovného užívání, jakož i rozvoj nejrůznějších družstev. V tomto programu, který se eseři pokoušeli prezentovat jako program „socializace půdy“, nebylo nic socialistického, protože pouhé zrušení soukromého vlastnictví půdy nemůže podle Lenina odstranit nadvládu kapitálu a bídu

širokých vrstev lidu. Reálný a historicky progresivní byl v eserském agrárním programu boj za zrušení statkářského vlastnictví půdy; tento požadavek objektivně vyjadřoval zájmy a tužby rolnictva v období buržoazně demokratické revoluce.

Bolševická strana pranýřovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazovala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Již za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo její pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům. Levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolybinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války hájila většina eserů sociálšovinistické stanovisko.

Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 byli eseršii spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády; předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana ustoupila od požadavku likvidovat statkářské vlastnictví půdy a vyslovila se pro zachování tohoto vlastnictví. Eserští ministři v prozatímní vládě vysílali proti rolníkům, kteří svémocně zabírali statkářskou půdu, trestné výpravy. Pod vlivem revolucionizujícího se rolnictva vytvořilo levé křídlo eserů koncem listopadu 1917 samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali leví eseršii oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu, brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseršii podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali ve své nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v tábore bělogvardějské emigrace. — 39

²⁰ *Ivan Ivanovič* a *Ivan Nikiforovič* — postavy z Gogolovy povídky *Vyprávění o tom, jak se Ivan Ivanovič rozkmotřil s Ivanem Nikiforovičem* [11]. — 39

²¹ *Poslední zpráva* — bulletin zahraničního výboru Bundu, který vycházel v letech 1901—1906 v Londýně a Ženevě. — 43

²² *Sionismus* — reakční, buržoazně nacionalistická ideologie, která se rozšířila koncem 19. století mezi židovskou buržoazií. Sionisté se ve svých nacionalistických teoriích snaží dokázat, že Židé na celém světě tvoří „jeden židovský národ“, vyslovují se pro „třídní spolupráci“ všech Židů a tím odvádějí židovské pracující od třídního boje proti buržoazii, od společného boje s pracujícími ostatních národností za demokratické svobody a socialismus. — 47

²³ Z konspirativních důvodů píše Lenin, že se ústřední výbor „ještě nezrodil“. Ve skutečnosti ústřední výbor v té době již existoval, neboť byl zvolen na II. sjezdu SDDSR 7. (20.) srpna 1903. — 48

²⁴ *Návrh výzvy ústředního výboru a redakce ústředního orgánu adresované členům opozice* existuje ve dvou variantách: v první variantě (viz Leninskij sborník VI, s. 308—310) chybí závěrečná část, kdežto druhá varianta, uveřejněná v tomto svazku, je ucelenější.

Tento dokument, vyzývající k plnění stranických povinností, měl být poslán vůdcům menševické opozice Martovovi, Axelrodovi, Zasuličové, Potresovovi, Trockému aj. Nakonec však nebyl poslán zřejmě proto, že se v polovině října 1903 konal sjezd Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, na němž byl rozpoután urputný boj s menševickou opozicí. — 50

²⁵ Jde o F. V. Lengnika. — 50

²⁶ *II. sjezd Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie* se konal ve dnech 13.—18. (26.—31.) října 1903 v Ženevě. Byl svolán na žádost menševiků, kteří chtěli vytvořit protiváhu II. sjezdu SDDSR. Lenin se vyslovil proti svolání sjezdu Zahraniční ligy, protože „sjezd Ligy by nyní přinesl jen všechny předpoklady pro vzájemné rvačky a nic pro věc, tj. pro práci v zahraničí“ (viz Spisy 34, Praha 1959, s. 168).

Na sjezdu Zahraniční ligy bylo přítomno 15 stoupců většiny (od druhého zasedání 14), kteří měli 18 hlasů (V. I. Lenin, G. V. Plechanov, N. E. Bauman, N. K. Krupská, V. D. Bonč-Brujevič, M. M. Litvinov aj.), a 18 menševiků (od druhého zasedání 19), kteří měli 22 hlasů (P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Dejč, V. I. Zasuličová, L. Martov, L. D. Trockij aj.). Jeden účastník sjezdu, K. M. Tachtarjov (dva hlasy), se nepřidal ani k bolševikům, ani k menševikům. Sjezd projednal tyto otázky: 1. zprávu vedení

Zahraniční ligy (L. G. Dejče a N. K. Krupské); 2. zprávu delegáta Ligy na II. sjezdu strany; 3. stanovy Ligy; 4. volby vedení.

Hlavním předmětem jednání byl referát V. I. Lenina jakožto delegáta Ligy na sjezdu strany. Lenin v něm vylíčil průběh II. sjezdu SDDSR, usvědčil menševiky z oportunistu a ukázal jejich bezzásadové jednání na sjezdu. Opozice využila své většiny na sjezdu Zahraniční ligy a rozhodla se udělit hned po Leninovi slovo Martovovi. Martov ve svém koreferátu hájil postup menševiků na II. sjezdu SDDSR a pomlouval bolševiky. Když Lenin a stoupenci většiny jasně viděli, že další polemika s opozicí není možná a ztratila by smysl, odmítli účastnit se další diskuse k této otázce a opustili sjezd. Ve snaze zmocnit se ústředních institucí strany schválila menševická většina sjezdu k druhému bodu denního pořadu tři rezoluce, v nichž se stavěla proti Leninovým organizačním zásadám a vyzývala k soustavnému boji proti bolševikům.

Sjezd schválil také stanovy Zahraniční ligy, jejichž mnohé články (o tom, že Liga bude vydávat stranickou literaturu, že její vedení nebude udržovat styky s jinými organizacemi prostřednictvím ústředního výboru a ústředního orgánu aj.) byly namířeny proti stanovám strany. Kromě toho menševici upírali ústřednímu výboru SDDSR právo schvalovat stanovy Ligy. Zástupce ústředního výboru SDDSR F. V. Lengnik, který byl na sjezdu přítomen, žádal jménem ÚV, aby stanovy Ligy byly uvedeny do souladu se stanovami strany, a když opozice tento požadavek odmítla, prohlásil zasedání za neoprávněné. Rada strany schválila postup zástupce ÚV (tento svazek, s. 82).

Lenin nazval sjezd Zahraniční ligy „vyvrcholením bojových akcí opozice proti ústředním institucím“ (tento svazek, s. 120). Menševici učinili z Ligy po jejím II. sjezdu opěrný bod protistranického boje.

V části nazvané Přípravné materiály uveřejňujeme v tomto svazku dva Leninovy dokumenty týkající se II. sjezdu Zahraniční ligy: osnovu Leninova referátu o II. sjezdu SDDSR na sjezdu Zahraniční ligy a Leninovy poznámky na prvním zasedání sjezdu Zahraniční ligy. — 55

²⁷ Touto připomínkou reaguje Lenin na návrh L. G. Dejče k třetímu bodu denního pořadu: místo slov „vypracování stanov“ napsat „změna stanov“. Vypracování *nových* stanov Ligy mělo zásadní význam. Její staré stanovy z roku 1901, vypracované v době, kdy jednotná strana ještě fakticky neexistovala, již neodpovídaly novým požadavkům. Stanovy schválené na II. sjezdu SDDSR stavěly Ligu naroveň stranickým výborům, avšak s tou výjimkou, že Liga

mohla ruské revoluční hnutí podporovat jedině prostřednictvím osob a skupin zvláště určených ústředním výborem (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 38). Lenin jako důsledný bojovník za splnění usnesení II. sjezdu SDDSR požadoval vypracování nových stanov Ligy [178], které by odpovídaly stanovám strany. — 57

²⁸ Jde o návrh L. Martova, aby mu bylo dovoleno přednést **koreferát** o II. sjezdu strany. — 57

²⁹ Lenin má na mysli Martovovo tvrzení, že Plechanovovo počínání v době sjezdu strany bylo rozporné: na neoficiálních schůzích Jiskry říkal jedno a na sjezdu něco jiného. — 60

³⁰ Jde zřejmě o jednoho ze dvou členů Zahraniční ligy — M. N. Lemanu nebo P. G. Smidoviče, kteří krátce před sjezdem Ligy odjeli do Ruska a své hlasy postoupili N. E. Baumanovi. — 60

³¹ V návrhu denního pořadu II. sjezdu SDDSR [74] pozměnil Lenin 23. bod později na bod 24 (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 414). — 62

³² *Referát o národnostní otázce* připravil Lenin později pro Jiskru jako článek *Národnostní otázka* v našem programu [60] (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 252–261). — 62

³³ **PSS** — Polska Partia Socjalistyczna (Polská socialistická strana) — reformistická nacionalistická dělnická strana, založená v roce 1892, vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pilsudského a jeho stoupenců, prováděla separatistickou, nacionalistickou propagandu mezi polským dělnictvem, které se snažila odvést od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejích řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levici a na pravicovou, šovinistickou, takzvanou revoluční frakci.

Pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela PSS-levice na důsledné revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu a v prosinci 1918 se sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou

stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Za první světové války pokračovala pravicová PSS ve svém nacionálšovinismu. Na území Haliče zformovala polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu.

Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS působícími na území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Vedla pak soustavně protikomunistickou propagandu a podporovala agresivní politiku proti Sovětskému Rusku, politiku anexe a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně ocitla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však nikdy aktivně proti fašistickému režimu nebojovala a dál pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly v PSS spolupracovaly v těchto letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość — WRN (Svoboda — rovnost — nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády“ v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Polští socialisté a později Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany, založené v roce 1942, zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR. Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu. — 62

³⁴ *Ruská organizace Jiskry* sdružovala jiskrovce působící v Rusku. Již v období příprav k vydávání *Jiskry* a v prvním roce jejího působení (prosinec 1900 — prosinec 1901) byla vybudována síť důvěníků *Jiskry*, kteří pracovali v různých městech v Rusku. Byli mezi nimi P. N. a O. B. Lěpešišťi, P. A. Krasikov, A. M. Stopani, G. M. a Z. P.

Kržižanovští, S. I. a L. N. Radčenkovi, A. D. Cjurupa, N. E. Bauman, I. V. Babuškin aj. V mnoha městech (Petrohradě, Pskově, Samaře. Poltavě a dalších) byly vytvořeny skupiny pro spolupráci s Jiskrou.

Jiskrovci pořádali peněžní sbírky na vydávání Jiskry, posílali redakci Jiskry příspěvky dopisovatelů, přepravovali Jiskru do Ruska, kde ji rozšiřovali a technicky zajišťovali její přetiskování. V tomto období neměly jiskrovské skupiny ani jejich jednotliví důvěrníci dostatečné spojení mezi sebou a ve většině případů udržovali styk přímo s redakcí Jiskry.

Růst revolučního hnutí a stále se zvětšující rozsah praktické činnosti nutně vyžadovaly, aby jiskrovci spojili své síly a pracovali plánovitě a organizovaně. Jedině tak bylo možné splnit hlavní úkol — překonat příštípkaření ekonomistů a získat sociálně demokratické výbory pro Jiskru. Proto Lenin vypracoval plán vytvoření celoruské jiskrovské organizace, která by připravila sjednocení sociálně demokratických organizací v Rusku v jednotnou centralizovanou marxistickou stranu. Tento plán vyložil Lenin poprvé v článku Čím začít? (květen 1901) a později jej podrobně rozvinul v brožuře Co dělat? (podzim 1901 — únor 1902) (viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 17—28; Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203).

Při vytváření jednotné jiskrovské organizace v Rusku musel Lenin a jeho stoupenci překonávat lokálpatriotické tendence, které přežívaly mezi některými jiskrovskými funkcionáři. V dopise S. O. Cederbaumovi v červenci 1901 Lenin napsal: „Musíme prohlásit, že považujeme vůbec každý plán na vydávání jakéhokoli oblastního nebo místního orgánu ruskou organizací Jiskry za naprosto nesprávný a škodlivý. Organizace Jiskry je tu k tomu, aby podporovala a rozšiřovala Jiskru a aby jejím prostřednictvím sjednotila stranu, ale ne k tomu, aby tříštila síly, které jsou i bez této organizace tak dost roztržité“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 71).

V lednu 1902 se konal v Samaře sjezd jiskrovců, jehož se zúčastnili G. M. a Z. P. Kržižanovští, F. V. Lengnik, M. A. Silvin, V. P. Arcybušev, D. I. a M. I. Uljanovovi aj. Na tomto sjezdu bylo vytvořeno byro ruské organizace Jiskry. V usneseních sjezdu bylo stanoveno, jak mají členové organizace Jiskry udržovat spojení mezi sebou a s redakcí Jiskry, jak organizovat peněžní sbírky a rozdělovat finanční prostředky a jaké jsou povinnosti jiskrovců vůči sociálně demokratickým výborům a místním tiskovým orgánům. Aby byl splněn hlavní úkol — připojit výbory k organizaci Jiskry a dosáhnout toho, aby ji tyto výbory uznaly za celostranický tiskový orgán, bylo rozhodnuto rozjet se do různých částí Ruska. „...Vaše iniciativa,“ napsal Lenin organizátorům sjezdu, „nás ohromně potě-

šila. Hurá! To je přesně ono! Jen do toho! A počínejte si samostatněji, iniciativněji! Vy první jste se tak mohutně, mocně rozmáchli, takže i pokračovat budete úspěšně!“ (Leninskij sborník VIII, s. 221).

Splnění sjezdových usnesení bylo ztíženo zatčením většího počtu jiskrovců v únoru 1902. Přesto však jiskrovci, jimž vydatně pomohla Leninova kniha *Co dělat?*, vyvíjeli rozsáhlou propagandistickou i praktickou činnost směřující k uskutečnění Leninova plánu vytvoření strany. Ruská organizace Jiskry dosáhla podstatných úspěchů při vytváření faktické jednoty stranických organizací v duchu zásad revolučního marxismu. Koncem roku 1902 už téměř všechny významnější sociálně demokratické výbory proklamovaly svou solidaritu s Jiskrou.

Za velmi aktivní účasti jiskrovců byl ve dnech 2.—3. (15.—16.) listopadu 1902 na poradě ve Pskově ustaven organizační výbor pro svolání II. sjezdu strany, kterému jiskrovské organizace předaly všechna svá spojení. Ruská organizace Jiskry, jež existovala až do II. sjezdu strany, sehrála významnou úlohu v přípravě a svolání sjezdu, na němž byla vytvořena revoluční marxistická strana v Rusku. — 62

³⁵ Jde o sjezdového delegáta J. J. Levina (Jegorova). — 64

³⁶ Toto prohlášení přečetl Lenin hned po Martovově koreferátu na třetím zasedání II. sjezdu Zahraniční ligy. Později, když byl Martov v dopise z 16. (29.) listopadu 1903 nucen prohlásit, že o Leninově čestnosti a upřímnosti nepochybuje, se od rozhodčího soudu, na němž měla být projednána Martovova pomlouvačná prohlášení, upustilo. — 72

³⁷ Jde o diskusní příspěvek Trockého, který se s pomocí nejrůznějších sofizmat a svévolného výkladu stanov strany pokoušel dokázat, že Zahraniční liga je oprávněna schválit návrh svých stanov bez souhlasu ústředního výboru SDDSR. — 74

³⁸ Jde o šestý článek stanov SDDSR schválených na II. sjezdu strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 37). — 74

³⁹ V rezoluci L. J. Galperina (Koňagina), kterou prosazovali bolševici, se uvádělo, že stanovy Ligy vstoupí v platnost teprve po schválení ústředním výborem. Tato rezoluce, vypracovaná v souladu se stanovami SDDSR [¹¹⁸], hájila zásady demokratického centralismu ve straně.

- Martovova rezoluce, kterou schválila oportunistická většina sjezdu Ligy, vycházela z toho, že Zahraniční liga má právo schválit stanovy své organizace bez předchozího schválení ústředním výborem strany. — 76
- ⁴⁰ *Nepodané prohlášení* napsal Lenin proto, aby je předložil II. sjezdu Zahraniční ligy jako odpověď na pomlouvačná obvinění, jež proti bolševikům vznesl Martov ve svém koreferátu o II. sjezdu SDDSR. Na zasedání sjezdu Ligy 16. (29.) října 1903 se Lenin omezil jenom na krátké ústní prohlášení (tento svazek, s. (73). Titulkem opatřil Lenin tento dokument až později. — 77
- ⁴¹ Jde o F. V. Lengnika, který na zasedání sjezdu Zahraniční ligy 18. (31.) října 1903 vyslovil jménem ÚV požadavek, aby stanovy Ligy, schválené na sjezdu, byly uvedeny do souladu se stanovami SDDSR. Protože opozice tento požadavek zamítla, Lengnik prohlásil zasedání za neoprávněné a spolu s bolševickými členy Ligy sjezd opustil. — 82
- ⁴² *Prohlášení o složení funkce člena rady strany a člena redakce ústředního orgánu* podal Lenin tehdy, když se Plechanov otevřeně přiklonil k menševikům a navrhoval kooptovat do redakce Jiskry všechny její bývalé redaktory, které II. sjezd SDDSR zamítl.
Dne 5. (18.) listopadu požádal Lenin redakci ústředního orgánu, aby uveřejnila v Jiskře prohlášení o jeho vystoupení z redakce (tento svazek, s. 105). Zpráva redakce o změnách v jejím složení byla uveřejněna v 53. čísle nové, menševické Jiskry 25. listopadu 1903. — 83
- ⁴³ *Die Arbeiterstimme* — ústřední orgán Bundu, který vycházel od roku 1897 do roku 1905 v jazyce jidiš v Rusku (14. číslo bylo vytištěno v zahraničí). Celkem vyšlo 40 čísel. Po dlouhé přestávce se objevil tento list opět v roce 1917 jako legální týdeník Bundu. Přestal vycházet v roce 1918. — 84
- ⁴⁴ Myslí se tím usnesení I. sjezdu SDDSR^[171], podle něhož Bund „vstupuje do strany jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11). — 84
- ⁴⁵ Lenin cituje Mefistofelova slova žákovi z Goethova Fausta (viz J. W. Goethe, Faust, Praha 1965, s. 82). — 89

- ⁴⁶ Epizodu z boje Bundu proti jekatěrinoslavskému výboru SDDSR vylíčil Lenin v článku Potřebuje židovský proletariát samostatnou politickou stranu? (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 137–142). — 90
- ⁴⁷ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 1, Praha 1957, s. 403. — 91
- ⁴⁸ *Die Neue Zeit* — teoretický časopis Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel ve Stuttgartu v letech 1883–1923. Do října 1917 jej redigoval Karl Kautsky, později Heinrich Cunow. V časopise byla poprvé uveřejněna některá Marxova a Engelsova díla. Engels soustavně pomáhal redakci časopisu svými radami a často ji kritizoval za to, že se odchyluje od marxismu. S časopisem spolupracovali významní činitelé německého a mezinárodního dělnického hnutí z konce 19. a na počátku 20. století: A. Bebel, W. Liebknecht, R. Luxemburgová, F. Mehring, C. Zetkinová, G. V. Plechanov, P. Lafargue a další. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, časopis soustavně otiskoval práce revizionistů, mimo jiné sérii Bernsteinových článků Problémy socialismu, kterou revizionisté zahájili tažením proti marxismu. Za první světové války časopis zaujímal centristické stanovisko a de facto podporoval sociálšovinisty. — 91
- ⁴⁹ Zde je citován článek Alfreda Naqueta „Drumont a Bernard Lazare“, který vyšel 24. září 1903 v tehdejším orgánu francouzských reformistických socialistů La Petite République. Do tohoto listu, který začal vycházet roku 1875, přispívali J. Jaurès, E. A. Mille-randa jiní francouzští politikové. — 92
- ⁵⁰ V článku *Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví* chtěl Lenin podat kritický rozbor agrárního programu liberálů, vyloženého v článku L. (Osvoboždění, č. 9 (33) z 19. října (1. listopadu) 1903), a narodnického agrárního programu eserů, vyloženého v článku P. Novobranceva (Revoljucionnaja Rossija, č. 32 a 33 z 15. (28.) září a 1. (14.) října 1903).
- Leninovi se však podařilo uskutečnit jen první část svého záměru: pokračování článku (s kritikou Novobrancevových názorů) již nenapsal. Kritika narodnického agrárního programu je obsažena v dochovaných variantách osnov článků (tento svazek, s. 476–481). Mezi přípravnými materiály k článku *Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví* existují v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS tyto Leninovy varianty názvu článku: Buržoazní narodnictví a narodnická manilovovština.

Buržoazie v narodnickém hávu a narodnická utopie.

Narodnický liberalismus a narodnická utopie.

Buržoazní střízlivost a narodnická manilovovština.

Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví.

V druhé variantě názvu jsou škrtnuta slova „narodnická utopie“, třetí a čtvrtá varianta jsou přeškrtnuty celé.

Článek Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví byl posledním Leninovým článkem uveřejněným v Jiskře. — 96

⁵¹ *Osvobožděnjje* — čtrnáctideník, vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a důsledně hlásal umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval Svaz osvobození. Oficiálně se ustavil v lednu 1904; existoval do října 1905. Osvobožděnovci vytvořili spolu s konstitucionalisty v zemstvech jádro konstitučně demokratické (kadetské) strany, která se ustavila v říjnu 1905 jako vedoucí strana liberálně monarchistické buržoazie v Rusku. — 97

⁵² *Revoljucionnaja Rossija* — ilegální list eserů, který od konce roku 1900 vydával v Rusku Svaz socialistů-revolucionářů (první číslo, datované rokem 1900, vyšlo de facto v lednu 1901). Od ledna 1902 do prosince 1905 vycházel list v Ženevě jako oficiální orgán eserské strany. — 97

⁵³ *Nevydané prohlášení* — návrh usnesení ústředního výboru SDDSR, který předložil Lenin na zasedání ÚV 14. (27.) listopadu 1903. V důsledku smířliveckého postoje některých členů ÚV k menševikům nebylo toto usnesení schváleno. Později označil Lenin tento dokument jako „nevydané prohlášení“. — 106

⁵⁴ *Ultimátum ústředního výboru* [¹²⁶] bylo předloženo menševikům 12. (25.) listopadu 1903. Lenin již 22. října (4. listopadu) 1903 poslal ústřednímu výboru dopis, v němž navrhl, aby menševikům byly předloženy tyto podmínky: 1. kooptovat do redakce ústředního orgánu tři bývalé redaktory; 2. obnovit v Zahraniční lize původní stav; 3. dát menševikům jeden hlas v radě strany. Smířlivecká část ÚV tyto původní podmínky nepodpořila. Lenin v témže dopise nastínil hlavní body ultimáta, tj. přípustných praktických ústupků, které je ÚV ochoten učinit menševikům, a navrhl ústřednímu výboru, aby jej současně schválil, ale prozatím je menševikům nesděloval. Byly to tyto body: 1. kooptovat do redakce Jiskry čtyři bývalé redaktory; 2. kooptovat do ÚV dva členy opozice podle

jeho volby; 3. obnovit v Zahraniční lize dřívější stav; 4. udělit menševikům jeden hlas v radě strany. „Nepřijmou-li ani ultimátum — válku do všech důsledků,“ napsal Lenin „Dodatečná podmínka: 5. zanechat všech soudů, sporů a řečí o rozepři na II. sjezdu strany a po něm“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 178). Tyto Leninovy návrhy (kromě dodatečné podmínky) byly pojaty do ultimáta ústředního výboru z 12. (25.) listopadu, ale smířliveckými členy ÚV byly poněkud zmírněny.

Menševici, kterým vydatně pomohl Plechanov, když druhý den po tomto ultimátu koptoval do redakce ústředního orgánu všechny její bývalé redaktory, odmítli ultimátum ústředního výboru a vypověděli většině strany otevřený boj.

Hodnocení ultimáta ÚV podal Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 203–431). — 106

⁵⁵ Na tento návrh *Dopisu ÚV SDDSR vedení Zahraniční ligy, skupinám pro spolupráci se stranou a všem členům strany v zahraničí* připsal Lenin slova (adresovaná pravděpodobně zahraničnímu zástupci ústředního výboru F. V. Lengnikovi): „Tento návrh dopisu po přečtení vraťte a nikomu jej neukazujte.“ Dopis zřejmě nebyl odeslán, ale plán na podporu revolučního hnutí v Rusku ze zahraničí, který je v něm obsažen, se opravdu stal východiskem pro zahraniční činnost ÚV. — 107

⁵⁶ *Dopisem redakci Jiskry* odpověděl Lenin na článek G. V. Plechanova Co nedělat, který vyšel v 52. čísle Jiskry 7. listopadu 1903. V tomto svazku je v části nazvané Přípravné materiály uveřejněn stručný obsah tohoto Leninova dopisu. — 111

⁵⁷ *Pošehonsko* — synonymum pro odlehlý kraj s primitivními mravy a obyčejí. Tento výraz vešel do obecného užívání zásluhou románu M. J. Saltykova-Ščedrina *Pošehonské staré časy* [173], v němž je vyličen život statkářské šlechty, která „se uhnízdila v nejzastřeštěnějším koutě Pošehonska, ve vši tichosti vybírala od poddaných daně a nenápadně plodila své potomky“. Veliký satirik se ironicky vysmíval této říši nekulturnosti a zvlůle a demaskoval ji. — 113

⁵⁸ Leninův dopis redakci Jiskry *Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry?* sehrál významnou úlohu v odhalování oportunistické taktiky menševiků a jejich rozbíječské činnosti na II. sjezdu SDDSR i po něm. Když menševická redakce ústředního orgánu zbaběle odmítla uveřejnit dopis v Jiskře, vydali jej bolševici v prosinci 1903 v Ženevě jako zvláštní leták. Lenin v souvislosti s jeho vydáním napsal

N. J. Vilonovovi: „Uveřejnil jsem teď jako zvláštní leták dopis redakci Jiskry (Proč jsem vystoupil z redakce), v němž se stručně zmiňuji o tom, proč jsme se rozešli, a snažím se ukázat, jak nesprávně je věc vyličená v 53. čísle Jiskry (od 53. čísla jsou v redakci čtyři zástupci menšiny a kromě nich ještě Plechanov). Doufám, že tento dopis (tištěný osmistránkový leták) brzy dostanete do rukou, protože byl už odvezen do Ruska a patrně nebude těžké ho rozšířit“ (srov. Spisy 34, Praha 1959, s. 197).

Leninův dopis Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry? se velmi rozšířil v Rusku, kde byl ilegálně rozmnožován. V policejních dokumentech z let 1904—1905 se uvádí, že při dohledných prohlídkách a zatýkání byl tento dopis nalezen v Moskvě, Charkově, Tule, Tomsku, Rize, Nikolajevě, Poltavě, Astrachani a v Donbasu. — 116

⁵⁰ Lenin tím myslí oznámení v 53. čísle Jiskry z 25. listopadu 1903, že vyjde („v plném rozsahu“, ovšem bez zpráv z místních organizací, jež byly předneseny na sjezdu) protokol II. sjezdu SDDSR a protokol II. sjezdu Zahraniční ligy. — 117

⁶⁰ Martov podporoval kandidaturu menševičky J. M. Alexandrovové; „jeden vedoucí představitel nejiskrovců“ — V. N. Rozanov; „jeden vedoucí představitel jiskrovské menšiny“ — L. D. Trockij. — 118

⁶¹ Ve snaze zmocnit se vedení ve straně vytvořili menševici záhy po II. sjezdu SDDSR svou tajnou protistranickou organizaci. Bez vědomí většiny strany a jejích řídicích center se v září 1903 konala v Ženevě frakční porada sedmnácti menševiků v čele s Martovem, Potresovem a dalšími vůdci opozice. V rezoluci, kterou napsali Trockij a Martov, byl nastíněn plán boje proti většině strany a ústředním stranickým institucím zvoleným na II. sjezdu SDDSR. Porada doporučovala před ničím se nezastavovat v boji za rozšíření vlivu opozice a za změnu složení nejvyšších institucí strany. Členům opozice bylo doporučeno, aby odmítali pracovat pod vedením ústředního výboru, aby bojkotovali Jiskru a usilovali o obnovení staré redakce. Na poradě se ustavila z bývalých redaktorů Jiskry publicistická skupina, jež měla sjednotit menševiky a propagovat oportunistické názory menševické opozice. — 118

⁶² *Aus der Weltpolitik* — týdeník, který vydával Parvus. Vycházel v letech 1898—1905 v Mnichově. — 119

⁶³ Lenin tím myslí dopis ÚV SDDSR [120] z 16. (29.) listopadu 1903, adresovaný vedení Zahraniční ligy, v němž se psalo, že „opatření

vůči Lize si vynutily mimořádné okolnosti, které v současné době odpadly“ (Leninskij sbornik VII, s. 286). Tímto dopisem oznámil ústřední výbor vedení Ligy, že sice nesouhlasí s formulací některých článků stanov schválených na II. sjezdu Ligy, ale „přesto v nich neshledává nic, co by zásadně odporovalo stanovám strany“ (tamtéž). To ve skutečnosti znamenalo schválení stanov Zahraniční ligy a uznání jejího vedení zvoleného na II. sjezdu Ligy. Tento ústupek smířlivecké části ústředního výboru menševiků nevedl k nastolení míru ve straně a bolševici jej kvalifikovali jako politickou chybu. — 120

⁶⁴ Jde o Leninovu knihu Krok vpřed, dva kroky vzad (Krise v naší straně) (viz tento svazek, s. 203—431). — 123

⁶⁵ Bezprostřední pohnutkou k napsání tohoto návrhu svolání *Členům strany* byl Martovův článek Na pořadu dne (Kroužek, nebo strana?), který vyšel v 56. čísle Jiskry 1. ledna 1904. Svolání Členům strany tehdy uveřejněno nebylo. — 125

⁶⁶ *Rada SDDSR*, jež zasedala ve dnech 15. (28.)—17. (30.) ledna 1904 v Ženevě, byla „svolána z podnětu zástupců ústředního orgánu, aby se projednala opatření ke koordinaci činnosti ústředního výboru a ústředního orgánu při vydávání stranické literatury“ (Leninskij sbornik X, s. 181 — protokol ze zasedání rady). Zasedání rady se zúčastnili V. I. Lenin, F. V. Lengnik, G. V. Plechanov, P. B. Axelrod a L. Martov.

Na Leninův návrh se rada usnesla zařadit na pořad jednání a přednostně projednat bod o opatřeních k obnovení míru ve straně. Lenin předložil 15. (28.) ledna jménem ústředního výboru návrh rezoluce k tomuto bodu (tento svazek, s. 132—134). Když se v diskusi menševici stavěli k této rezoluci záporně, předložil Lenin spolu s Lengnikem 16. (29.) ledna druhý návrh rezoluce o nastolení míru ve straně (tento svazek, s. 160), který rada schválila třemi hlasy (Lenina, Lengnika a Plechanova) proti dvěma (Martova a Axelroda), rada však i přes Leninův protest, místo aby konkrétně projednala opatření k obnově míru ve straně, dala hlasovat o Plechanovově rezoluci, jež požadovala kooptaci menševiků do ÚV. Tato rezoluce byla schválena Plechanovem, Martovem a Axelrodem. V souvislosti s tímto hlasováním přednesli zástupci ÚV (Lenin a Lengnik) 17. (30.) ledna své odlišné stanovisko, v němž odsoudili Plechanovovu rezoluci, která ignorovala vůli většiny II. sjezdu strany. Text odlišného stanoviska napsal Lenin (tento svazek, s. 162—163).

Když menševici zmařili všechny pokusy o nastolení míru ve straně, předložil Lenin návrh rezoluce o svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z této situace (tento svazek, s. 170). Tato rezoluce byla Plechanovem, Martovem a Axelrodem zamítnuta a schválena Martovova rezoluce proti svolání sjezdu strany.

Ani ve věci vydávání stranické literatury nebylo mezi představiteli ÚV a menševiky dosaženo dohody. Rada strany zamítla rezoluce navržené k tomuto bodu Leninem a přijala rezoluce, které ospravedlňovaly frakční, dezorganizátorskou činnost redakce menševické Jiskry.

Zasedání rady v lednu 1904 ukázalo, že po přechodu Plechanova k menševikům se rada SDDSR stala nástrojem menševiků v boji proti straně. — 129

- ⁶⁷ Lenin má na mysli korespondenci mezi redakcí ústředního orgánu (od té doby, kdy redakci Jiskry opanovali menševici) a zahraničním představitelem ústředního výboru F. V. Lengnikem v souvislosti s rozbíječskou činností menševiků. — 135
- ⁶⁸ Jde o Plechanovův návrh rezoluce, který doporučoval kooptovat menševiky do ústředního výboru. — 140
- ⁶⁹ V ultimátu [¹²⁹] z 12. (25.) listopadu 1903 navrhoval ústřední výbor kooptovat do ÚV dva členy za menšinu. Členy ústředního výboru tehdy byli V. I. Lenin, F. V. Lengnik, G. M. Kržižanovskij, V. A. Noskov, V. V. Gusarov, R. S. Zemljačková, L. B. Krasin, M. M. Essenová a L. J. Galperin. — 143
- ⁷⁰ *Dokument ÚV* [¹²⁶] (také *akt ÚV*, „*dokument z 25. listopadu*“) — ultimátum ústředního výboru z 12. (25.) listopadu 1903. — 149
- ⁷¹ Jde o počínání předsedy rady strany Plechanova při Leninově projevu. Plechanov přerušil Lenina a udělil slovo Martovovi, který se hlásil o slovo údajně proto, aby předložil návrh k pořadu jednání. — 149
- ⁷² Dopis [⁴⁵] z 29. listopadu (12. prosince) 1903, který poslal redakci Jiskry člen ústředního výboru F. V. Lengnik (Vasiljev), napsal Lenin (viz *Spisy* 34, Praha 1959, s. 192–193). — 151
- ⁷³ Těmito členy ÚV byli F. V. Lengnik, jmenovaný oficiálním představitelem ústředního výboru v zahraničí, a G. M. Kržižanovskij,

který přijel v listopadu 1903 do Švýcarska jen proto, aby jednal s menševiky. — 152

- ⁷⁴ Lenin zde má na mysli slova P. B. Axelroda, který mluvil před ním. Axelrod ve svém příspěvku reagoval na Leninovy námitky proti snahám odvolávat se na soukromé rozhovory a prohlásil, že je urážlivý požadavek, aby platily jen ty dohody, které jsou na papíře. — 153
- ⁷⁵ Výtky adresované ústřednímu výboru za jeho ústupky Zahraniční lize a kritika postupu menševiků na II. sjezdu Ligy přišly například od saratovského a oděského výboru. Rezoluce těchto výborů byly uveřejněny v brožuře N. Šachova, *Boj o sjezd, Ženeva 1904*, s. 28. — 155
- ⁷⁶ Lenin má na mysli diskusní příspěvek G. V. Plechanova, který tvrdil, že G. M. Kržižanovskij (Travinskij) uznal v jednání s ním složení redakce ústředního orgánu za normální, budou-li do redakce kooptováni menševici. V souvislosti s tímto svým tvrzením Plechanov prohlásil: „A kdyby o pravdivosti mých slov někdo pochyboval, odpovím, jak kdysi odpověděl jeden ministr Ludvíku Filipovi, který zapochyboval o jeho slovech: „Já tvrdím, že tomu bylo tak. Vy říkáte, že ne. Uvidíme, komu uvěří Francie.“ (Leninskij sborník X, s. 238). — 157
- ⁷⁷ Lenin myslí návrh rezoluce o opatřeních k obnovení míru ve straně. Trval totiž na tom, aby se o jeho rezoluci hlasovalo dříve než o rezoluci Plechanova, který navrhoval kooptovat do ÚV SDDSR menševiky. — 159
- ⁷⁸ Jde o Martovův diskusní příspěvek k hlasování o Leninově a Plechanovově rezoluci. Martov sice uznal oprávněnost Leninova požadavku, aby se o jeho rezoluci hlasovalo dříve, ale přitom navrhl tuto změnu v pojetí otázky: 1. Má se vydávat provolání adresované všem členům strany? 2. Konkrétní Plechanovův návrh. — 159
- ⁷⁸ Martovova rezoluce byla namířena proti odlišnému stanovisku^[62], které 17.(30.) ledna 1904 přednesli zástupci ÚV Lenin a Lengnik (tento svazek, s. 162–163), když rada strany schválila Plechanovovu rezoluci o kooptaci menševiků do ÚV SDDSR. Martov ve své rezoluci navrhoval, aby Leninovi a Lengnikovi byla za odlišné stanovisko vyslovena důtka. V diskusi byl však Martov nucen svou rezoluci odvolat a připojil se k rezoluci formulované Plechanovem

poněkud jinak. Ta potom byla zásluhou menševiků schválena. — 164

- ⁸⁰ Lenin myslí Plechanovův projev přednesený na II. sjezdu SDDSR po schválení programu strany (viz Vtoroj sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 258.) — 169
- ⁸¹ Lenin má na mysli dopisy z 19. prosince 1903 (1. ledna 1904)^[42] a 26. prosince 1903 (8. ledna 1904)^[47], které poslal redakci Jiskry zahraniční zástupce ústředního výboru F.V. Lengnik (viz Leninskij sbornik X, s. 124 a 130—132). První z těchto dopisů napsal Lengnik a druhý Lenin společně s Lengnikem (část dopisu, kterou napsal Lenin, viz Spisy 34, Praha 1959, s. 212). — 171
- ⁸² Lenin cituje dopis^[41] I. Ch. Lalajance N. K. Krupské z 24. prosince 1903 (6. ledna 1904). Dále je citován dopis L. B. Krasina^[37] zahraničnímu oddělení ústředního výboru SDDSR z 1.(14.) ledna 1904. — 173
- ⁸³ V prvním dopise žádal vedoucí expedice ústředního výboru M. Lejbovič redakci menševické Jiskry, aby mu sdělila, kam posílá oněch padesát výtisků Jiskry, které dostává. Lejbovič žádal tuto informaci, aby o tom mohl podat zprávu ústřednímu výboru. Redakce odmítla sdělit požadované informace a trvala na tom, aby jí byl zvýšen počet zasílaných výtisků listu. V druhém dopise odmítl vedoucí expedice ÚV vydávat martovovcům bez povolení ústředního výboru víc než padesát výtisků Jiskry určených pro redakci. — 174
- ⁸⁴ Lenin cituje dopis^[40] ze 14. (27.) prosince 1903, který byl redakci Jiskry poslán jménem zahraničního zástupce ústředního výboru F.V. Lengnika. Dopis napsal Lenin (viz Spisy 34, Praha 1959, s. 203). — 175
- ⁸⁵ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel na základě usnesení hallského sjezdu strany od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu Berliner Volksblatt, který vycházel od roku 1884 pod názvem Vorwärts. Berliner Volksblatt. Engels bojoval v tomto listu proti nejružnějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny devadesátých let, po Engelsově smrti, se redakce listu ocitla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. Vorwärts tendenčně líčil boj proti oportunistu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V období reakce uveřejňoval Vorwärts pomlouvačné články Trockého, aniž

umožnil Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvracet a hodnotit situaci ve straně objektivně. Za první světové války se Vorwärts hlásil k sociálšovinismu; po Velké říjnové socialistické revoluci vyvíjel protisovětskou propagandu. Vycházel v Berlíně až do roku 1933. — 175

⁸⁶ Lenin cituje dopis^[47] z 26. prosince 1903 (8. ledna 1904), který byl redakci Jiskry poslán jménem zahraničního zástupce ústředního výboru F. V. Lengnika. Citovanou část dopisu napsal Lenin (viz Spisy 34, Praha 1959, s. 212). — 176

⁸⁷ *Starověrovo ultimátum*^[145] — dopis A. N. Potresova G. V. Plechanovovi z 21. října (3. listopadu) 1903. Jménem menševické opozice požadoval Potresov v tomto dopise obnovení staré redakce Jiskry, kooptaci menševiků do ÚV a rady strany a uznání pravoplatnosti usnesení II. sjezdu Zahraniční ligy. — 176

⁸⁸ Dokument *Od ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska* napsal Lenin v souvislosti s usnesením skupiny iniciátorů zřídit v Ženevě Knihovnu a archiv při ÚV SDDSR. Tento dokument byl zároveň s prosbou skupiny iniciátorů o pomoci při budování stranické knihovny a archívu uveřejněn v letáku Všem (vydala jej stranická tiskárna v Ženevě).

Dne 7.(20.) února 1904 podepsal Lenin jako člen ÚV SDDSR Ustanovení o Knihovně a archívu při ÚV SDDSR (napsané V. D. Bončem-Brujevičem), jež stanovilo pro práci nové instituce tyto zásady:

„Knihovnická skupina, jejímiž členy jsou soudruzi A. I. Iljinová, F. F. Iljin, V. M. Veličkinová, P. N. Olin, N. N. Zamjatin a V. D. Bonč-Brujevič, tvoří stranickou organizaci, která autonomně spravuje knihovnu založenou z vlastních prostředků.

ÚV poskytuje knihovnické skupině právo nazývat knihovnu Knihovnou a archívem při ústředním výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, ovšem pod podmínkou, že knihovna nejen bude přístupná veřejnosti, ale v co největší míře bude sloužit především členům strany.

ÚV se nezavazuje k žádné peněžní podpoře skupiny a nenese odpovědnost za její závazky. Poskytuje jí pomoc pouze za příznivého stavu stranické pokladny v podobě jednorázových půjček nebo odváděním určitého procenta ze svých příjmů“ (Archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Později (koncem roku 1904 nebo začátkem roku 1905) napsal Lenin Prohlášení skupiny iniciátorů, kteří založili knihovnu SDDSR

v Žcnevč, o tom, že se knihovna předává byru výborů většiny (viz Spisy 41, Praha 1968, s. 116). — 181

⁸⁹ Bezprostřední pohnutkou k napsání tohoto návrhu provolání *Straně* byl článek G. V. Plechanova Smutné nedorozumění, uveřejněný v 57. čísle Jiskry z 15. ledna 1904. Provolání Straně tehdy uveřejněno nebylo. — 182

⁹⁰ Z rady strany vystoupil L. J. Galperin. — 184

⁹¹ Leták ÚV SDDSR *Ruskému proletariátu*, který napsal Lenin týden po vypuknutí rusko-japonské války, byl rozeslán stranickým výborům do mnoha ruských měst s žádostí, aby byl ihned rozmnožen a rozšiřován. O odeslání tohoto letáku psala N. K. Krupská 3.(16.) a 4.(17.) února 1904 I. Ch. Lalajancovi, L. B. Krasinovi a L. M. Knipovičové (Archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS a Leninskij sbornik X, s. 323, 324). V dopise R. S. Zemljačkové a L. J. Galperinovi z 16.(29.) února 1904 Krupská napsala: „Stařík (Lenin — Red.) napsal leták o válce, ale zde jej nerozšiřovali, nýbrž poslali k rozmnožování do Tomska, Moskvy, Oděsy, Pitěru, Samary, Saratova, Nižního a Jekatěrinoslavi“ (Ústřední státní historický archív v Moskvě). V knihovně Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen velký počet rozmnožených letáků ÚV SDDSR Ruskému proletariátu; dochovaly se letáky s podpisem ÚV SDDSR i s podpisy moskevského a jekatěrinoslavského výboru SDDSR. Tento leták rozmnožovaly a rozšiřovaly výbory strany v Nižním Novgorodě (7700 výtisků), Tveru a Saratově a také kyjevští studenti. Kromě toho byl leták 5.(18.) března 1904 přetištěn v 61. čísle Jiskry. — 189

⁹² V roce 1895 byla k ukončení japonsko-čínské války (1894—1895) podepsána šimonosecká dohoda, podle níž musela Čína postoupit Japonsku Liaotungský poloostrov a ostrovy Pcheng-chu a Tchajwan. Dále se zavázala zaplatit válečnou náhradu ve výši 200 miliónů jenů (později byla zvýšena na 230 miliónů jenů) a poskytnout Japonsku řadu hospodářských výhod. Rusko, Francie a Německo, které se obávaly rozpínavosti Japonska, podaly v souvislosti s uzavřením šimonosecké dohody protest. To donutilo Japonsko vzdát se anexe Liaotungského poloostrova. — 190

⁹³ Tento Leninův dopis je adresován skupině bolševiků (V. D. Bončovi-Brujevičovi, V. M. Veličkinové, N. K. Krupské, M. Koreněvskému, M. M. Litvinovovi, N. E. Baumanovi, V. S. Bobrovskému,

O. A. Pjatnickému, P. I. Kuljabkové a I. Ch. Lalajancovi), kteří jako protiváhu menševického Protokolu II., řádného sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie vydali k tomuto protokolu Komentář.

V tomto svazku je v části nazvané Přípravné materiály uveřejněn úryvek (varianta) dopisu O okolnostech odchodu z redakce Jiskry. — 192

⁹⁴ Jde o Leninovu knihu *Krok vpřed, dva kroky vzad* (*Krize v naší straně*) (viz tento svazek, s. 203—431). — 197

⁹⁵ Postavy z Gogolových děl *Mrtvé duše* a *Revizor*. — 197

⁹⁶ Provolání *První máj* vyšlo jako leták ústředního výboru a ústředního tiskového orgánu SDDSR. Leták rozmnožovaly i místní výbory strany: moskevský, nižněnovgorodský a tverský. V textu tištěného letáku jsou určité změny ve srovnání s původním Leninovým rukopisem, jehož text je uveřejněn v tomto svazku. — 198

⁹⁷ Knihu *Krok vpřed, dva kroky vzad* (*Krize v naší straně*) připravoval Lenin několik měsíců: pečlivě studoval protokol II. sjezdu SDDSR a jeho rezoluce vydané v lednu 1904, projevy každého delegáta, politické skupiny vytvořené na sjezdu a také dokumenty ÚV a rady strany. V tomto svazku jsou v části nazvané Přípravné materiály uveřejněny Leninovy dokumenty (Nástin konspektu protokolu II. sjezdu SDDSR, Charakteristika delegátů podle protokolu, Seskupení a typy hlasování na II. sjezdu SDDSR aj.), které svědčí o Leninově rozsáhlé přípravné práci při psaní knihy *Krok vpřed, dva kroky vzad*. V dubnu 1904 se práce na této knize dostala do závěrečného stadia. N. K. Krupská oznamovala 8. dubna (podle nového kalendáře) v dopise jednomu členu nižněnovgorodského výboru: „Koncem tohoto měsíce bude hotova Leninova brožura (objemná, asi o 8—9 arších) o sjezdu a o situaci ve straně. Dá se předpokládat, že dostatečně vysvětlí stanovisko většiny, ba dokonce doufám, že poněkud odstraní teoretický zmatek, který nyní panuje ve straně“ (Leninskij sbornik XV, s. 15). V květnu 1904 Leninova kniha vyšla.

V tomto díle zasadil Lenin drtivou ránu oportunistu menševiků v organizačních otázkách. Obrovský historický význam této knihy spočívá především v tom, že v ní Lenin vypracoval organizační zásady proletářské revoluční strany a tím dále rozvinul marxistické učení o straně, že poprvé v dějinách marxismu podrobil důkladné kritice oportunistus v organizačních otázkách a upozornil na

zvláště velké nebezpečí snižování významu organizace pro dělnické hnutí.

Kniha vyvolala mezi menševiky záštiplné útoky. Plechanov žádal ústřední výbor, aby se od Leninovy knihy distancoval, a smířlivci v ÚV se pokoušeli zabránit jejímu otisknutí a rozšiřování.

Leninova kniha *Krok vpřed*, dva kroky vzad se přes všechny snahy oportunistů mimořádně rozšířila mezi pokrokovými dělníky v Rusku. Podle policejních záznamů byla nalezena při zatýkání a domovních prohlídkách v Moskvě, Petrohradě, Kyjevě, Rize, Saratově, Tule, Orlu, Ufě, Permu, Kostromě, Ščiğrách, Šavlich (Kovenská gubernie) aj. Lenin ji znovu vydal roku 1907 ve sborníku *Za 12 let* (na titulním listě je uveden rok vydání 1908). V předmluvě k tomuto sborníku napsal:

„Brožura *Krok vpřed*, dva kroky vzad vyšla v létě 1904 v Ženevě. Líčí první stadium rozkolu mezi menševiky a bolševiky, který začal na II. sjezdu (srpen 1903)... Za podstatný v ní považují rozbor názorového boje ve věci taktiky a v jiných otázkách na II. sjezdu a polemiku s názory menševiků na organizační otázky: obojí je nezbytné pro pochopení menševismu a bolševismu jako směrů, které zanechaly svoji pečeť na veškeré činnosti dělnické strany v naší revoluci“ (viz *Spisy* 13, Praha 1956, s. 104).

V tomto svazku je text knihy otiskěn podle jejího prvního vydání z roku 1904, porovnaného s Leninovým rukopisem, a jsou v něm ponechány autorovy doplňky k vydání z roku 1907. — 203

⁹⁸ *Konference roku 1902* — konference zástupců výborů a organizací SDDSR, jež se konala ve dnech 23.—28. března (5.—10. dubna) v Białystoku. Na konferenci byly zastoupeny petrohradský a jeckatěrinoslavský výbor SDDSR, Svaz jižních výborů a organizací SDDSR, ústřední výbor Bundu a jeho zahraniční výbor, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a redakce *Jiskry* (její zástupce F. I. Dan měl mandát Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie). Ekonomisté jako organizátoři konference zaviniili, že delegát redakce *Jiskry* Dan nestihl začátek konference a zástupce ruské organizace *Jiskry* F. V. Lengnik se na konferenci vůbec nedostal, ačkoli do Białystoku přijel včas. Zástupce nižněnovgorodského výboru (jiskrovského zaměření) A. I. Piskunov, který přijel do Białystoku před Danem, podal protest proti tomu, že na konferenci chybějí zástupci organizací jiskrovského zaměření, a brzy nato odjel. Ekonomisté a bundovci, kteří ekonomisty podporovali, měli v úmyslu prohlásit konferenci za II. sjezd strany, protože doufali, že tak upevní své pozice v ruské sociální demokracii a ochromí rostoucí vliv *Jiskry*. Tento pokus však ztroskotal,

neboť konference nebyla dostatečně obelána (byly na ní zastoupeny pouze čtyři organizace SDDSR, působící v Rusku). Kromě toho se na konferenci projeví hluboké rozpory v zásadních otázkách. Proti přeměně konference ve sjezd strany se příkře stavěl zejména delegát Jiskry, který dokazoval, že takový sjezd postrádá právní podklad a vyžaduje důkladnější přípravu.

Bialystocká konference schválila rezoluci o ustavení a zásadní rezoluci, kterou předložil delegát ústředního výboru Bundu, s pozměňovacími návrhy zástupce Svazu jižních výborů a organizací SDDSR (delegát Jiskry předložil vlastní návrh zásadní rezoluce a hlasoval proti návrhu bundovce). Dále byl schválen text prvomájového letáku podle návrhu vypracovaného redakcí Jiskry (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 22–25). Konference zvolila organizační výbor pro přípravu II. sjezdu strany, složený ze zástupců Jiskry (F. I. Dan), Svazu jižních výborů a organizací SDDSR (O. A. Jermanskij) a ústředního výboru Bundu (K. Portnoj). Záhy po konferenci byla většina delegátů včetně dvou členů organizačního výboru zatčena. Nový organizační výbor pro přípravu II. sjezdu SDDSR byl ustaven v listopadu 1902 ve Pskově na poradě zástupců petrohradského výboru SDDSR, ruské organizace Jiskry a skupiny Južnyj rabočij. — 211

- ⁹⁹ *Rabočaja mysl* — skupina ekonomistů, jež vydávala stejnojmenný list. Tento list vycházel od října 1897 do prosince 1902 a jeho redaktory byli K. M. Tachtarjov a další. Vyšlo šestnáct čísel.

Skupina *Rabočaja mysl* hlásala vyložene oportunistické názory. Stavěla se proti politickému boji dělnické třídy, jejíž úkoly zužovala na uspokojování „momentálních zájmů“, na dílčí, převážně hospodářské reformy. Přívrženci skupiny se poddávali živelnosti dělnického hnutí, odmítali vytvoření samostatné proletářské strany, snižovali význam revoluční teorie a uvědomělosti a tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného hnutí.

V. I. Lenin charakterizoval názory skupiny *Rabočaja mysl* jako ruskou odrůdu mezinárodního oportunismu a kritizoval je v článku *Zpětný směr v ruské sociální demokracii*, v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 250–281; sv. 6, Praha 1981, s. 17–203) a také v článcích uveřejněných v *Jiskře*. — 227

- ¹⁰⁰ Redakce menševické Jiskry uveřejnila v příloze k 57. číslu Jiskry z 15. ledna 1904 článek bývalého ekonomisty A. Martynova [¹¹⁰], v němž se autor stavěl proti organizačním zásadám bolševismu a útočil proti Leninovi. V poznámce k Martynovovu článku sice

redakce Jiskry formálně nesouhlasila s některými autorovými myšlenkami, ale vcelku tento článek schválila a souhlasila s hlavními Martynovými závěry. — 229

¹⁰¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 35. — 242

¹⁰² Organizace revolučních narodníků *Zemlja i volja* vznikla na podzim 1876 v Petrohradě. Původně se nazývala Severní revolučně narodnická skupina a od roku 1878 je známa jako Zemlja i volja. Jejími členy byli M. a O. Natansonovi, G. V. Plechanov, O. V. Aptekman, A. D. a A. F. Michajlovovi, A. A. Kvjatkovskij, M. R. Popov, S. M. Kravčinskij, D. A. Klemenc, A. D. Obolešev, S. L. Perovská a další vynikající revolucionáři 70. let. Organizace Zemlja i volja, aniž se zříkala socialismu jako konečného cíle, vytyčovala jako nejbližší cíl splnění „přání, jaké má lid v daném okamžiku“, tj. poskytnutí „půdy a svobody“. V jejím programu se pravilo: „Je pochopitelné, že toto heslo může být realizováno pouze *násilným převratem*“, který měl být podnícen „nespokojeností lidu“ a „dezorganizováním sil státu“. K agitaci mezi rolníky zřizovali zemlevoľjovci vesnické „osady“, hlavně v zemědělských guberniích v Povolží a v středoruském pásmu. Agitovali také mezi dělníky a studující mládeží a podporovali stávkové hnutí. Dne 6. (18.) prosince 1876 uspořádali zemlevoľjovci známou demonstraci na Kazaňském náměstí v Petrohradě. Ačkoli měli spojení s některými dělníckými kroužky, nemohli a ani nechtěli postavit se do čela dělnického hnutí, neboť podobně jako jiní narodníci neuznávali vedoucí úlohu dělnické třídy. Necháпали ani význam politického boje, který podle jejich názoru odváděl síly revolucionářů a mohl oslabit jejich spojení s lidem.

Na rozdíl od narodnických skupin z první poloviny 70. let vytvořili zemlevoľjovci jednotnou organizaci vybudovanou na základech přísné centralizace a kázně. Skládala se ze „základního kroužku“ a z územních a speciálních skupin (skupin pro práci mezi rolníky a mezi dělníky, „dezorganizátorských“ skupin aj.). V čele „základního kroužku“ stála „správa“ („komise“), jež kontrolovala činnost skupin, opatrovala jim literaturu, finanční prostředky apod. Stanovy organizace schválené v zimě 1876—1877, požadovaly, aby se menšina podřizovala většině, aby každý člen bezpodmínečně dal do služeb organizace „všechny své síly, prostředky, styky, sympatie i antipatie a dokonce i svůj život“, aby všechny vnitřní záležitosti organizace byly uchovávány v co nejpřísnější tajnosti apod. V letech 1878—1879 vydali zemlevoľjovci pět čísel časopisu Zemlja i volja.

Kolem roku 1879 se většina zemlevoľjovců začala pod vlivem neúspěchu socialistické agitace mezi rolníky a stupňujících se vládních represálií přiklánět k politickému teroru jako hlavní metodě boje za splnění svého programu. Neshody mezi zastánci staré taktiky (v čele s G. V. Plechanovem) a zastánci teroru (A. I. Željabovem aj.) vedly na voroněžském sjezdu (červen 1879) organizace Zemlja i volja k jejímu rozštěpení. Zastánci staré taktiky založili organizaci Čornyj pereděl, zastánci teroru organizaci Narodnaja volja.

Černopředělovci (G. V. Plechanov, M. R. Popov, P. B. Axelrod, L. G. Dejč, J. V. Stěfanovič, V. I. Zasuličová, O. V. Aptekman, V. N. Ignatov, později A. P. Bulanov aj.) hájili ve svých programových požadavcích v podstatě program organizace Zemlja i volja. V Rusku i v zahraničí, kam v roce 1880 emigrovali Plechanov, Dejč, Zasuličová, Stěfanovič a další, vycházel časopis Čornyj pereděl a list Zerno. Později se část černopředělovců přiklonila k marxismu (Plechanov, Axelrod, Zasuličová, Dejč a Ignatov založili v roce 1883 první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce), ostatní se po 1. březnu 1881 (po zavraždění Alexandra II.) přiklonili k narodovoljovcům. — 261

- ¹⁰³ *Narodnaja volja* — tajná narodnická teroristická organizace, jež vznikla v srpnu 1879 rozštěpením narodnické organizace Zemlja i volja. V jejím čele stál výkonný výbor, jehož členy byli A. I. Željabov, A. D. Michajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Fignerová, S. L. Perovská, A. A. Kvjatkovskij aj. Narodovoljovci setrvali na pozicích narodnického utopického socialismu a zahájili politický boj, neboť za jeden z nejdůležitějších úkolů považovali svržení samoděržaví a vydobytí politické svobody. Podle jejich programu na základě všeobecného volebního práva měly být zvoleny stálé lidové zastupitelské orgány, vyhlášeny demokratické svobody, lidu předána půda a dělníkům továrny. Lenin napsal, že „narodovoljovci udělali krok vpřed, neboť přešli k politickému boji, ale spojit tento boj se socialismem se jim nepodařilo“ (viz Spisy 8, Praha 1954, s. 64).

Narodovoljovci vedli hrdinný boj proti carskému absolutismu. Protože vycházeli z mylné teorie o aktivních hrdinech a pasívním davu, chtěli přebudovat společnost bez účasti lidu, jen vlastními silami, individuálním terorem, zastrašováním a dezorganizováním vlády. Po 1. březnu 1881 vláda potlačila organizaci Narodnaja volja krutými represáliemi, popravami a provokacemi.

Několikeré pokusy obnovit organizaci v osmdesátých letech byly bezvýsledné. Tak například v roce 1886 vznikla skupina v čele

s A. I. Uljanovem (Leninovým bratrem) a P. J. Ševyrjovem, jež navázala na tradice organizace Narodnaja volja. Po nezdařeném pokusu o atentát na Alexandra III. v roce 1887 byla skupina odhalena a účastníci atentátu popraveni.

Lenin kritizoval chybný, utopický program narodovoljovců a jejich taktiku individuálního teroru, ale zároveň se s velkým uznáním vyslovoval o obětavém boji členů organizace Narodnaja volja proti carismu a vysoce oceňoval jejich konspirační techniku a přísně centralizovanou organizaci. V roce 1899 napsal v Protestu ruských sociálních demokratů, že „pracovníci staré organizace Narodnaja volja dokázali sehrát tak velkou úlohu v ruských dějinách, ačkoli těchto pár hrdinů podporovala jen úzká vrstva veřejnosti a hybnou silou hnutí zdaleka nebyla revoluční teorie“ (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 187). — 261

¹⁰⁴ Jde o konflikt, k němuž došlo roku 1900 v Hamburku. Skupina 122 zedníků, sdružených ve Svobodném svazu zedníků, pracovala v době stávkvy i přes zákaz své ústředny. Hamburská pobočka svazu požádala místní organizace strany, aby se zabývaly stávkokazectvím sociálně demokratických členů skupiny, ale ty postoupily celou záležitost k projednání ústřednímu výboru německé sociální demokracie. Stranický rozhodčí soud, jmenovaný ústředním výborem, odsoudil počínání sociálně demokratických členů Svobodného svazu zedníků, ale návrh na jejich vyloučení ze strany zamítl. — 268

¹⁰⁵ V rezoluci S. Zborovského (Kostiče), kterou sjezd zamítl, byla navrhována tato formulace prvního článku stanov strany: „Každý, kdo uznává program strany, poskytuje jí materiální pomoc a pravidelně jí pod vedením některé stranické organizace osobně pomáhá, je touto organizací považován za člena strany“ (Vtoroj sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 281). — 272

¹⁰⁶ Na II. sjezdu SDDSR bylo přítomno 16 členů organizace Jiskry, z toho 9 stoupců většiny v čele s Leninem (V. I. Lenin, G. V. Plechanov, N. K. Krupská, R. S. Zemljačková, L. M. Knipovičová, N. E. Bauman, D. I. Uljanov, P. A. Krasikov a V. A. Noskov) a 7 stoupců menšiny v čele s Martovem (L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov, V. I. Zasuličová, L. G. Dejč, L. D. Trockij a V. N. Krochmal). — 283

¹⁰⁷ *Augiášův chlév* — chlév élidského krále Augiáše, který vyčistil po mnoha letech teprve Héraklés. Tento výraz znamená nahromadění

velkého nepořádku a špíny nebo krajní zanedbanost a dezorganizaci. — 286

- ¹⁰⁸ *Sjezd německé sociální demokracie v roce 1895* se konal ve dnech 6.—12. října ve Vratislavi [Wrocław]. Hlavním předmětem jednání na sjezdu byl návrh agrárního programu^[202], který předložila komise ustavená roku 1894 na frankfurtském sjezdu. Návrh agrárního programu měl vážné nedostatky. Mimo jiné se v něm projevila tendence přeměnit proletářskou stranu v celonárodní stranu. Spolu s oportunisty hájili tento návrh také Bebel a Liebknecht. Delegáti sjezdu (1895) je pak za to odsoudili. Návrh agrárního programu ostře kritizovali na sjezdu Kautsky, Zetkinová a řada dalších sociálních demokratů. Sjezd většinou hlasů (158 proti 63) předložený návrh agrárního programu zamítl. — 290
- ¹⁰⁹ To jsou Markétina slova z Goethova Fausta (Markéta vytýká Faustovi jeho přátelství s Mefistofelem), jež Zetkinová z paměti citovala ve svém diskusním příspěvku na sjezdu německé sociální demokracie. — 291
- ¹¹⁰ Lenin má na mysli článek P. B. Axelroda Sjednocení ruské sociální demokracie a její úkoly^[1] (v 55. čísle Jiskry z 15. prosince 1903), namířený proti organizačním zásadám bolševismu. — 297
- ¹¹¹ Jde o G. M. Kržižanovského. — 314
- ¹¹² Lenin má na mysli diskusní příspěvek ekonomisty V. P. Akimova na II. sjezdu SDDSR. Akimov v něm kritizoval návrh programu strany předložený Jiskrou a protestoval proti tomu, že slovo „proletariát“ není v programu podmětem, nýbrž předmětem. V tom se prý podle Akimovova názoru projevila tendence oddělit stranu od zájmů proletariátu. — 338
- ¹¹³ *Hora a Gironda* — název dvou politických skupin buržoazie za Velké francouzské revoluce. Horou neboli jakobíny byli nazýváni nejradikálnější představitelé tehdejší revoluční třídy — buržoazie, kteří dokazovali, že je nutné odstranit absolutismus a feudalismus. Girondisté na rozdíl od jakobínů kolísali mezi revolucí a kontra-revolucí a paktovali se s monarchií.
„Socialistickou Girondou“ nazýval Lenin oportunistický směr v sociální demokracii, kdežto revoluční sociální demokraty nazýval proletářskými jakobíny, „Horou“. Po rozštěpení SDDSR na bol-

ševiky a menševiky často zdůrazňoval, že menševici jsou girondistickým směrem v dělnickém hnutí. — 348

- ¹¹⁴ *Petrohradská Dělnická organizace* — organizace ekonomistů, vznikla v létě 1900. Na podzim téhož roku splynula s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy, který byl uznán za petrohradský výbor SDDSR. Když v petrohradské stranické organizaci zvítězil jiskrovský směr, odštěpila se na podzim 1902 od petrohradského výboru část sociálních demokratů ovlivňovaných stoupenčí ekonomismu a obnovila samostatnou Dělnickou organizaci. Výbor Dělnické organizace vystupoval proti leninské Jiskře a jejímu organizačnímu plánu na vybudování marxistické strany. Sám sebe stavěl proti straně a demagogicky prohlašoval, že nejdůležitější podmínkou rozvoje dělnického hnutí a úspěšného boje je iniciativa dělnické třídy. Proti usnesením výboru Dělnické organizace, který svévolně vystupoval jménem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy, protestovala řada místních organizací SDDSR. Začátkem roku 1904, po II. sjezdu strany, splynula Dělnická organizace s celostranickou organizací a tím zanikla. — 350
- ¹¹⁵ *Nový člen ústředního výboru* — F. V. Lengnik, který v září 1903 přijel z Ruska do Ženevy. — 359
- ¹¹⁶ Jde pravděpodobně o dvě ženevská předměstí Carouge a Cluse, kde žili stoupenčí většiny a menšiny. — 375
- ¹¹⁷ *Bazarov* — hlavní postava Turgeněvova románu *Otcové a děti*^[177]. — 379
- ¹¹⁸ Jde o F. V. Lengnika. — 379
- ¹¹⁹ V 53. čísle Jiskry z 25. listopadu 1903 byla současně s Leninovým Dopisem redakci Jiskry (tento svazek, s. 111—115) uveřejněna odpověď redakce ^[181], napsaná Plechanovem. Lenin ve svém dopise navrhol, aby byly v Jiskře projednány zásadní neshody mezi bolševiky a menševiky. Ve své zamítavé odpovědi Plechanov označil tyto neshody za „sváry kroužkařského života“. — 380.
- ¹²⁰ Lenin má na mysli články G. V. Plechanova *Zábavné nedorozumění* (55. číslo Jiskry z 15. prosince 1903) a *Smutné nedorozumění* (57. číslo Jiskry z 15. ledna 1904). — 380

- ¹²¹ Jde o názory čelného představitele legálního marxismu P. B. Struveho, který v roce 1894 vydal knihu *Kritické poznámky k ekonomickému vývoji Ruska*. Již v této rané práci se výrazně projeví Struveho buržoazně apologetické názory. Proti jeho názorům a názorům jiných legálních marxistů vystoupil Lenin na podzim 1894 v petrohradském marxistickém kroužku v referátu *Odras marxismu v buržoazní literatuře*. Tento referát posloužil později Leninovi jako podklad pro jeho stať *Ekonomický obsah narodnictví a jeho kritika v knize pana Struveho, kterou napsal koncem roku 1894 a začátkem roku 1895* (viz *Sebrané spisy 1*, Praha 1979, s. 363–538). — 387
- ¹²² Jde o Martovův článek v *Jiskře* *Takto se připravujeme?* [1908], v němž se jeho autor postavil proti přípravám k celoruskému ozbrojenému povstání, neboť takové přípravy považoval za utopii a spiklenectví. — 389
- ¹²³ Lenin zde uvádí slova z Lermontovovy básně *Novinář, čtenář a spisovatel* [94] (viz M. J. Lermontov, *Sočiněníja v šesti tomach*, t. 2, 1954, s. 147). — 390
- ¹²⁴ Slova z Martovovy satirické *Hymny moderního ruského socialisty*, uveřejněné v 1. čísle *Zarje* (duben 1901) s podpisem Narcis Tuporylov. Báseň se vysmívala ekonomistům, kteří se přizpůsobovali živelnému hnutí. — 396
- ¹²⁵ Lenin má na mysli Martovův článek *Na řadě*, uveřejněný v *Jiskře* 25. února 1904. Martov v něm horoval pro to, aby místní stranické výbory rozhodovaly o svém osobním složení „nezávisle“ na ústředním výboru SDDSR, a napadal moskevský výbor, že se na základě devátého článku stanov strany podřizuje všem nařízením ÚV. — 402
- ¹²⁶ *Drážďanský sjezd německé sociální demokracie* se konal ve dnech 13. až 20. září 1903. Hlavní pozornost byla na sjezdu věnována taktice strany a boji proti revizionismu. Na sjezdu byly kritizovány revizionistické názory E. Bernsteina, P. Göhreho, E. Davida, W. Heineho a některých dalších německých sociálních demokratů. V rezoluci schválené na sjezdu drtivou většinou hlasů (288 proti 11) se pravidlo: „Sjezd strany co nejrozhodněji odsuzuje revizionistické snahy změnit naši starou osvědčenou taktiku, jež vychází z třídního boje a s níž jsme dosáhli četných vítězství, v tom smyslu, aby místo dobytí politické moci svržením našich nepřátel byla postavena poli-

tika ústupků vůči současnému zřízení“ (Protokol über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Dresden vom 13. bis 20. September 1903, Berlin 1903, S. 413). Schválení takové rezoluce mělo určitý pozitivní význam, avšak v boji proti revizionismu neprojevil sjezd náležitou důslednost: revizionisté nebyli z německé sociální demokracie vyloučeni a po sjezdu dál propagovali své oportunistické názory. — 403

¹²⁷ *Sozialistische Monatshefte* — časopis, hlavní orgán německých oportunistů a jeden z orgánů mezinárodního oportunismu. Vycházel v letech 1897—1933 v Berlíně. Za první světové války hlásal sociálšovinismus. — 404

¹²⁸ *Frankfurter Zeitung* — deník německých burziánů, který vycházel v letech 1856—1943 ve Frankfurtu nad Mohanem. Znovu začal vycházet v roce 1949 pod názvem *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a je orgánem západoněmeckých monopolistů. — 408

²⁹ „*Ministerialistická*“ taktika, „*ministerialismus*“ (neboli „*ministerský socialismus*“, „*millerandismus*“) — oportunistická taktika socialistů připouštějících účast v reakčních buržoazních vládách. Termín vznikl poté, kdy francouzský socialista Millerand vstoupil do buržoazní vlády Waldecka-Rousseaua (v roce 1899). — 411

³⁰ Jde o žertovnou Stručnou ústavu SDDSR, kterou napsal L. Martov jako přílohu k svému článku *Na řadě*^[100] (uveřejněna v 58. čísle *Jiskry* z 25. ledna 1904). Martov v ní ironizoval organizační zásady bolševismu a stěžoval si na nespravedlivý postoj k menševikům, psal o „těch, kteří šlapou po druhých“ a o „těch, po nichž se šlape“, přičemž měl na mysli bolševiky a menševiky. — 412

³¹ Lenin má na mysli dopis^[85] Karla Kautského M. N. Ljadovovi o vnitrostranickém boji v SDDSR. Dopis byl uveřejněn jako článek v 66. čísle *Jiskry* z 15. května 1904. Kautsky se v něm vyslovoval ve prospěch menševiků, vyzýval obě bojující strany k zastavení „bratrovražedného boje“ a navrhoval, aby až do „uzavření příměří“ ve straně nebyl svoláván sjezd strany, na němž by se projednávaly neshody mezi bolševiky a menševiky. — 438

³² *Rada SDDSR*, jejímiž členy byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov (předseda), V. A. Noskov, P. B. Axelrod a L. Martov, zasedala 31. května a 5. června (13. a 18. června) 1904 v Ženevě. Na prvním zasedání

projednala otázky spojené se svoláním společné konference revolučních a opozičních stran v Rusku a s nadcházejícím mezinárodním kongresem v Amsterdamu. Na druhém zasedání se posuzovaly vnitrostranické otázky: 1. právo ústředních institucí strany (ústředního orgánu a ústředního výboru) odvolávat své zástupce z rady strany; 2. kooptace do výborů a právo ÚV dosazovat do nich nové členy; 3. způsob hlasování stranických organizací v otázce svolání III. sjezdu strany; 4. publikování protokolu ze zasedání rady aj.

Protože tři z pěti členů rady (Plechanov, Axelrod a Martov) patřili k menševické opozici a Noskov zaujímal smírlivecký postoj, schválila rada strany v nejzávažnějších vnitrostranických otázkách menševická usnesení. — 443

- ¹³³ *Společná konference opozičních a revolučních organizací v Rusku*, svolaná z iniciativy Finské strany aktivního odporu, se konala koncem roku 1904. Zástupci SDDSR a některých dalších sociálně demokratických stran a organizací v Rusku, kteří se sešli v srpnu 1904 v Amsterdamu před zahájením mezinárodního socialistického kongresu, se rozhodli, že se společné konference nezúčastní. Za SDDSR toto rozhodnutí schválila rada strany na své schůzi dne 21. srpna (3. září) 1904. — 446
- ¹³⁴ Autorem dopisu ústředního výboru Polské socialistické straně byl Lenin (viz Spisy 34, Praha 1959, s. 225). — 447
- ¹³⁵ *Polská socialistická strana Proletariat* vznikla v roce 1900 ze skupin, které se odštěpily od Polské socialistické strany (PSS). I když tato strana vcelku uznávala sociálně demokratický program, zastávala taktiku individuálního teroru a federalistické uspořádání organizace. Strana Proletariat se vyslovovala pro sblížení polského revolučního hnutí s revolučním hnutím v Rusku. Za jeden z nejbližších cílů svého boje považovala prosazení demokratické ústavy v Rusku, jež by poskytla Polsku autonomii. Strana Proletariat nesehrála v polském revolučním hnutí žádnou významnější úlohu. Po revoluci 1905—1907 zanikla. — 447
- ¹³⁶ Zřejmě se tím myslí Pobaltská lotyšská sociálně demokratická dělnická organizace a Lotyšský sociálně demokratický svaz.
Pobaltská lotyšská sociálně demokratická dělnická organizace vznikla v dubnu 1902 sloučením několika sociálně demokratických organizací. Na jejím základě byla na I. sjezdu sociálně demokratických lotyšských organizací, který se konal ve dnech 7.—9. (20.—22.) června 1904, vytvořena Lotyšská sociálně demokratická dělnická

strana, jež v roce 1906 na IV. (sjednocovacím) sjezdu vstoupila do SDDSR.

Lotyšský sociálně demokratický svaz vznikl na podzim 1900 v zahraničí a uplatňoval podobné požadavky jako ruští eseři; silně se v něm projevovaly nacionalistické tendence. V roce 1905 tento svaz dočasně získal určitý vliv na jistou část rolnictva, ale záhy byl vytlačen Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou. Později už neměl významnější úlohu. — 448

- ¹³⁷ Jde o *Arménskou sociálně demokratickou dělnickou organizaci*, kterou záhy po II. sjezdu SDDSR vytvořili arménští nacionálfederalisté. Tito zastánci specifčnosti podmínek každého národa podobně jako bundovci požadovali federativní uspořádání strany, tj. rozdělení proletariátu podle národností, a prohlásili se za jedině mluvčí arménského proletariátu.

V souvislosti s připravovanou konferencí sociálně demokratických organizací v Rusku v září 1905 Lenin v dopise ústřednímu výboru SDDSR napsal:

„Zvláště varuji před Arménskou sociálně demokratickou federací. Jestliže jste dali souhlas k tomu, aby se zúčastnila konference, udělali jste *osudnou* chybu, kterou musíte *stůj co stůj* napravit. Je to pár ženevských dezorganizátorů, kteří zde vydávají samé stupidity a nemají přitom jakékoli *vážné* styky s Kavkazem. Není to nic víc než *protekcňův spratek bundovců* speciálně vymyšlený k tomu, aby živil kavkazský bundismus... Všichni kavkazští soudruzi jsou... proti této smečce dezorganizujících publicistů...“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 321). — 448

- ¹³⁸ Lenin má na mysli Martovův návrh vyslovený na prvním zasedání rady strany. Šlo v něm o to stanovit předem, aby pro schvalování zásadních rozhodnutí na mezistranické konferenci platila pouze zásada jednomyslnosti. — 449

- ¹³⁹ Lenin reaguje na Martovův návrh rezoluce, v němž se všem stranickým organizacím doporučovalo, aby poslaly radě strany své mandáty na amsterdamský kongres II. internacionály a také zprávy o místní činnosti, které měly sloužit k vypracování celkové zprávy. Vzápětí po Martovovi promluvil Plechanov, který upozorňoval, že je málo času, aby se čekalo na zprávy z organizací, a doporučoval, aby se okamžitě někomu uložilo vypracovat zprávu. — 451

- ¹⁴⁰ Jde o list Veracnutjun, orgán arménské maloburžoazní nacionalistické strany Hnčak. List vycházel v letech 1903—1904 v bulharském městě Ruščuku [Ruse]. — 452

- ¹⁴¹ Jde o Martovův návrh rezoluce [¹⁵⁴], v němž se radě strany doporučovalo podat vysvětlení ke kooptaci nových členů do výborů. Ve vysvětlení se mělo říci, že v těch případech, kdy se podle 12. článku stanov rovnají požadované dvě třetiny počtu členů výboru celému číslu se zlomkem, nebude se zlomek počítat, jestliže se bude rovnat jedné třetině, a bude se počítat za jednu celou, jestliže se bude rovnat dvěma třetinám. V úvodu návrhu rezoluce se pravilo, že je takový výklad nutný vzhledem k nedorozuměním při stanovení počtu hlasů požadovaných podle stanov pro kooptaci. Jako příklad uváděl Martov hlasování v moskevském výboru strany. Přesvědčivá fakta k podstatě této otázky však neuvedl. Rezoluce byla schválena se změnou, kterou navrhl Lenin. — 454
- ¹⁴² Lenin tím myslí Martovovo tvrzení, že menšina moskevského výboru strany navrhovala kooptaci ne jednoho, nýbrž dvou menševických členů. — 455
- ¹⁴³ Jde o konflikt v nikolajevském výboru, o němž hovořil v diskusi Martov na druhém zasedání rady strany dříve než Lenin. — 455
- ¹⁴⁴ Rada strany schválila rezoluci jednomyslně. — 457
- ¹⁴⁵ Podle stanov strany, schválených na II. sjezdu SDDSR, měly právo zastoupení na sjezdu jen ty organizace, které byly schváleny alespoň rok před sjezdem. Proto V. A. Noskov (Glebov) na druhém zasedání rady strany [¹⁵⁴] upozorňoval, že hlasy tverského a rižského výboru jsou při rozhodování o svolání III. sjezdu strany neplatné. — 458
- ¹⁴⁶ *Kavkazský svaz SDDSR* byl vytvořen na I. sjezdu kavkazských sociálně demokratických organizací v březnu 1903 v Tiflisu z podnětu tifliského a bakuského výboru SDDSR. Sjezdu se zúčastnilo 15 delegátů za tifliskou, bakuskou, batumskou, kutaiskou a další sociálně demokratické organizace v Zakavkazsku. Sjezd zvolil řídicí orgán Svazu — devítičlenný výbor Kavkazského svazu SDDSR. Jeho členy se stali B. M. Knunjanc, F. J. Macharadze, J. V. Stalin, M. G. Cchakaja, A. G. Culukidze aj. Sjezd schválil politickou linii leninské Jiskry a návrh programu strany vypracovaný Jiskrou a Zarjou jakožto základ činnosti sociálně demokratických organizací v Zakavkazsku. Dále bylo rozhodnuto spojit gruzínský sociálně demokratický list Brdzola a arménský list Proletariat v jeden list pod názvem Proletariat brdzola.

Na II. sjezd SDDSR vyslal Kavkazský svaz tři delegáty. Protože se teprve organizačně stmeloval, byli delegáti na sjezd voleni jako zástupci tří samostatných výborů: B. M. Knunjanc za bakuský výbor, A. G. Zurabov za batumský a D. A. Topuridze za tifliský. Delegátům bylo uloženo hájit na sjezdu strany programové, organizační a taktické zásady leninské Jiskry.

Výbor Kavkazského svazu SDDSR navázal od samého začátku své činnosti těsné spojení s Leninem a byl pevnou oporou bolševiků v boji proti menševické opozici.

Svaz se aktivně zúčastnil příprav III. sjezdu SDDSR. V boji bolševických organizací v Zakavkazsku za svolání III. sjezdu strany tvořil významný mezník III. sjezd Kavkazského svazu v květnu 1904 a bolševická konference kavkazských výborů SDDSR v listopadu 1904, jež podporovaly leninskou linii a odsoudily menševiky jako rozbíječe strany. Zástupci Kavkazského svazu vstoupili do byra výborů většiny, jež bylo pověřeno přípravou III. sjezdu strany.

Kavkazský svaz se významně zasloužil o organizování dělnické třídy v Zakavkazsku před první ruskou revolucí i v jejím průběhu. Vydával ilegální noviny, knihy, brožury a letáky, organizoval a koordinoval akce dělníků v největších proletářských centrech Zakavkazska: v Baku, Tiflisu, Batumi a jinde. Svaz se mimořádně zasloužil o výchovu dělníků z mnohonárodního Kavkazu v duchu proletářského internacionalismu.

V souvislosti s vytvořením spojených výborů bolševické a menševické frakce Kavkazský svaz SDDSR v únoru 1906 zanikl. — 458

¹⁴⁷ Lenin má na mysli Martovův návrh [¹⁵⁴] vyslovený na druhém zasedání rady strany, aby samarský, smolenský, brjanský a astračanský výbor byly postaveny naroveň výborům zastoupeným na sjezdu, tj. aby jim bylo poskytnuto hlasovací právo ve věci svolání sjezdu strany. — 459

¹⁴⁸ Martov navrhl, aby se Kavkazskému svazu poskytlo právo hlasovat pro sjezd až od září 1903, kdy byly schváleny jeho stanovy. — 459

¹⁴⁹ *Rassvět* — sociálně demokratický list, který z rozhodnutí II. sjezdu SDDSR vydával v Ženevě V. D. Bonč-Brujevič. První číslo vyšlo v lednu 1904. Rada strany se na zasedání 5. (18.) června 1904 vyslovila proti dalšímu vydávání tohoto listu jako stranického orgánu (i když jej mohl Bonč-Brujevič vydávat pod svým jménem dál). Na podzim 1904 bylo vydávání listu *Rassvět* zastaveno. Celkem vyšlo devět čísel. — 460

- ¹⁵⁰ Myslí se tím usnesení [¹⁵³] rady strany z ledna 1904 o publikování protokolů [¹⁵⁴] z jejich zasedání. — 461
- ¹⁵¹ Hlasy menševiků G. V. Plechanova, L. Martova, P. B. Axelroda a smířlivce V. A. Noskova (Glebova) se rada strany na zasedání 5. (18.) června 1904 vyslovila proti publikování protokolů ze zasedání rady. — 461
- ¹⁵² Tento dokument je podrobnou osnovou Leninova referátu o II. sjezdu SDDSR na sjezdu Zahraniční ligy. Svým obsahem a uspořádáním výkladu se tento dokument v podstatě kryje s protokolárním záznamem referátu (tento svazek, s. 61—71). Některé teze osnovy se však v protokolárním záznamu referátu nepromítají a v některých částech protokolárního záznamu jsou naopak rozvedeny teze, které v osnově chybějí.
- Fakta, události, seskupení a postup jednotlivých delegátů II. sjezdu SDDSR, zaznamenané v tomto dokumentu, rozebíral Lenin podrobně v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 203—431) a jiných dílech z tohoto období. — 465
- ¹⁵³ Jde o volbu redakce ústředního orgánu na II. sjezdu SDDSR (o tom viz tento svazek, s. 312—328). — 465
- ¹⁵⁴ Ve svém diskusním příspěvku na 16. zasedání II. sjezdu strany Plechanov prohlásil, že kdyby v zájmu revoluce bylo třeba omezit platnost některé demokratické zásady, bylo by neodpuštělné před takovým omezením couvat. Podle něho není vyloučeno, že by se sociální demokracie vyslovila i proti všeobecnému volebnímu právu, kdyby bylo třeba omezit politická práva vykořisťovatelských tříd. — 466
- ¹⁵⁵ Tento otazník znamená, že v době, kdy Lenin uvedenou osnovu psal, neměl zřejmě přesné informace o tom, jak hlasoval V. J. Mandelberg (Bjulov, podle sjezdového protokolu Posadovskij), protože protokol II. sjezdu SDDSR v té době ještě nebyl publikován. Ve skutečnosti při hlasování podle jmen delegátů, jež tu má Lenin na mysli, hlasoval Mandelberg proti Leninovu návrhu. Pro Leninův návrh bylo podáno celkem 25 hlasů a proti němu 26. V knize Krok vpřed, dva kroky vzad, napsané po vydání protokolu II. sjezdu strany, uvádí Lenin v rozboru tohoto hlasování, že Posadovskij hlasoval s protijiskrovci (tento svazek, s. 235). — 467
- ¹⁵⁶ Nejistilo se, o jaký leták jde. — 467

¹⁵⁷ Jsou zde citována Martovova slova. Podrobněji o tom viz tento svazek, s. 68—69. — 468

¹⁵⁸ *Připomínky na prvním zasedání sjezdu Ligy* 13. (26.) října 1903 jsou stručným výkladem faktů, hlasování a rozhodnutí z tohoto zasedání. Kromě toho zachycují faktický poměr sil bolševiků a menševické opozice na sjezdu Zahraniční ligy, a to kvantitativně i personálně. — 471

¹⁵⁹ První hlasování, o němž se zde Lenin zmiňuje, se týká návrhu V. D. Bonče-Brujeviče k volbě tříčlenného sjezdového byra. Bonč-Brujevič navrhoval, aby jednu osobu do byra volili stoupenci většiny II. sjezdu SDDSR, druhou stoupenci menšiny a třetí shromáždění Ligy. Proti takovému způsobu volby se postavili menševici; ve snaze využít své většiny na sjezdu Ligy a prosadit do byra menševické kandidáty navrhovali zvolit do byra tři lidi bez ohledu na to, zda volená osoba patří ke stoupencům většiny sjezdu strany nebo ke stoupencům opozice. Tento návrh, který ve svém diskusním příspěvku hájil Trockij, písemně zformuloval Martov. K hlasování byl předložen současně s návrhem Bonče-Brujeviče. — 471

¹⁶⁰ Označení „*místopředseda*“ se v prvním případě týká volby místopředsedů sjezdu a v druhém výsledku této volby. Podle protokolu sjezdu Ligy hlasovalo pro M. M. Litvinova 13 delegátů. — 471

¹⁶¹ Jde o dopis zástupce ústředního výboru SDDSR F. V. Lengnika sjezdu Zahraniční ligy [48]. Pisatel v něm vyslovoval naději, že Liga vypracuje v duchu stanov strany své vlastní nové stanovy, jež ústřední výbor SDDSR potvrdí. — 472

¹⁶² Lenin má na mysli vleklé debaty o tom, zda poskytnout hlasovací právo na sjezdu těm členům Zahraniční ligy, kteří působí v Rusku. Bolševici byli pro, aby se jim poskytlo hlasovací právo, ale menševici byli proti. Podstata spočívala v tom, že dva členové Zahraniční ligy — pravděpodobně to byl M. N. Leman (Liza) a P. G. Smidovič (Vasilij Ivanovič) — krátce před sjezdem odjeli do Ruska a postoupili své hlasy bolševiku N. E. Baumanovi. Menševici se stavěli proti tomu, aby byla uznána plná moc členů, kteří odjeli do Ruska, neboť se obávali, že se tím zvýší počet hlasů stoupenců většiny z II. sjezdu strany. — 472

¹⁶³ Lenin má na mysli hlasování o návrhu M. Koreněvského (Emmanuilova), aby bylo ponecháno hlasovací právo členům Zahraniční

ligy, od jejichž odjezdu do Ruska ještě neuplynuly tři měsíce. — 472

¹⁶⁴ Tyto body jsou schváleny denním pořadem sjezdu Zahraniční ligy. — 472

¹⁶⁵ Poznámky s titulky *Naši* a *Martovovci* jsou přehledem faktického poměru sil bolševiků a menševiků na sjezdu Zahraniční ligy. Mezi 13 bolševiky, kteří zde nejsou uvedeni jmenovitě, to bylo 12 signatářů Otevřeného dopisu členům Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie (viz Leninskij sbornik VII, s. 72–76) a O. A. Pjatickij.

V krajním pravém sloupci dole jsou uvedena jména šesti členů Zahraniční ligy, jejichž postoj se na prvním zasedání sjezdu ještě dostatečně nevyhranil. V průběhu dalších zasedání sjezdu se čtyři z nich projeví jako stoupenci menševické opozice a K. M. Tachtarjov (Tar), který disponoval také hlasem A. A. Jakubovové (Tarové), zaujal v této otázce neutrální postoj. — 473

¹⁶⁶ V tomto dokumentu jsou uvedeny jednotlivé teze a citáty z článku L. K agrární otázce [⁴⁰], jež svědčí o ideové spřízněnosti ruských buržoazních liberálů jak s bernsteinovci, tak s esery. Lenin v článku Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví podrobně rozebírá a kritizuje všechny tyto teze, vypsané z článku L. — 474

¹⁶⁷ Tato a předcházející poznámka jsou převzaty z článku P. Novobranceva Základní otázky ruského revolučního programu [¹²⁷], uveřejněného v 32. čísle listu Revoljucionnaja Rossija z 15. (28.) září 1903. Píše se v něm o živelnosti historického procesu, o tom, že socialisté-revolucionáři nemají co dělat s „dogmaty“, a tedy „se nemohou zaručit za dějiny“. Také další věta reaguje na Novobrancevův výrok. — 476

¹⁶⁸ V osmém bodě jsou zaznamenány ty pasáže z článku P. Novobranceva, v nichž se autor vyslovuje proti jednotlivým tezím agrárního programu SDDSR, vyloženým hlavně v Leninově stati Agrární program ruské sociální demokracie (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 313–359). — 477

¹⁶⁹ Tato poznámka reaguje na jednu pasáž v článku P. Novobranceva, v níž se říká, že Osvoboždění spojilo „otce“ z téže inteligence, jejíž „dětí“ (socialisté-revolucionáři) „jsou obětavými bojovníky za věc revoluce“, a že mezi „otci“ a „dětmi“ není zásadní protiklad. — 477

- 170 V desátém bodě jsou uvedeny hlavní teze agrárního programu liberálů, jak je vyložil L. v článku K agrární otázce [40]. — 477
- 171 Ve srovnání s předcházejícími dokumenty je tato osnova dalším stadiem Leninovy práce na článku Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví a je úzce spjata s dalšími přípravnými materiály k tomuto článku. Písmena α , β , γ a δ znamenají, že v bodu A jsou obsaženy týmiž písmeny označené body v konspektu L-ova článku. Bod B odpovídá druhé části bodu A předcházejícího dokumentu. Čísla v bodech osnovy ukazují, že uvedené body obsahově souvisí s těmi body předcházejícího dokumentu, které jsou označeny týmiž čísly. Bod D je odkazem „(3). 5 β “ spjat s předcházejícím dokumentem a písmeny ε + ξ + η + ι s příslušnými body konspektu L-ova článku. — 478
- 172 Zkratkou *Zmat.* označil Lenin v uvedené osnově druhou část svého článku (body E, F, G, H a Ch), v níž měl v úmyslu podat zevrubnou kritiku názorů „zmateného narodnictví“, tj. názorů socialistů-revolucionářů. — 478
- 173 V celé řadě přípravných materiálů k článku Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví je tento dokument zřejmě jeho poslední variantou osnovy článku. Navzděčuje tomu důkladná propracovanost článku ve srovnání s předcházejícími dokumenty a také fakt, že tento dokument má již konečný titul, pod nímž byl článek uveřejněn. — 479
- 174 Myslí se tím bernsteinovská literatura, na niž se odvolával autor článku K agrární otázce [40], aby potvrdil své revizionistické výroky o „nevědeckosti marxismu“. — 479
- 175 V souvislosti s prací na knize Krok vpřed, dva kroky vzad studoval Lenin pozorně protokol II. sjezdu SDDSR[?], vydaný v lednu 1904 v Ženevě, dělal si z něho výpisky, resumoval diskusní příspěvky delegátů na sjezdu, z nichž vybíral charakteristická místa, a dělal si přehled o rozdělení hlasů při hlasování o různých otázkách. „Sjezdový protokol,“ napsal Lenin v předmluvě k prvnímu vydání knihy Krok vpřed, dva kroky vzad, „podává svým způsobem jedinečný obraz skutečné situace v naší straně, jemuž se přesností, úplností, všestranností, bohatostí a autentičností nic nevyrovná, obraz názorů, nálad a plánů, jak jej vykreslili sami účastníci hnutí, obraz politických odstínů ve straně, který ukazuje jejich poměr sil, jejich vzájemný vztah a jejich boj“ (tento svazek, s. 209).

Lenin si tyto poznámky dělal souběžně se čtením sjezdového protokolu (jsou řazeny podle jeho očíslování stránek). Všechny odkazy na stránky protokolu II. sjezdu SDDSR jsou v textu Leninova nástinu konspektu uvedeny podle ženevského vydání z roku 1904. — 483

- ¹⁷⁶ Lenin má na mysli diskusní příspěvek D. P. Kalafatiho (Machova) na 2. zasedání sjezdu o tom, kdy zařadit do denního pořadu otázku postavení Bundu ve straně. Kalafati podpořil zástupce Bundu, který se vyslovil proti tomu, aby daná otázka byla zařazena na první místo. Ve svém dalším příspěvku (o němž je také zmínka v Leninově nástinu konspektu) se Kalafati znovu ohrazoval proti tomu, aby otázka Bundu byla zařazena na první místo. Podle něho je třeba projednat přednostně jiné choulostivé otázky, například otázku demokratismu či centralismu. — 483
- ¹⁷⁷ Tento sloupec čísel ukazuje přibližný poměr hlasů při hlasování o rezoluci G. A. Ginzburga (Kolcova), jež rušila právo organizačního výboru působit jako kolektivní orgán na složení sjezdu poté, kdy byla zvolena mandátová komise. Pro tuto rezoluci hlasovali všichni jiskrovci. Z celkového počtu 51 hlasů bylo pro Ginzburgovu rezoluci podáno na sjezdu 32 hlasů. — 483
- ¹⁷⁸ „Politováníhodným incidentem“ nazval Plechanov konflikt s organizačním výborem. K této otázce patří také jednotlivé výroky z diskusních příspěvků A. Martynova a L. Martova, uvedené hned po Plechanovově poznámce. Incident s organizačním výborem rozebírá Lenin podrobně ve své knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 216–225). — 483
- ¹⁷⁹ Tato a další dvě poznámky se týkají otázky, jaké místo má Bund zaujímat ve straně. Otázka se projednávala na 5. a 6. zasedání II. sjezdu SDDSR. — 483
- ¹⁸⁰ Jde o prohlášení M. J. Levinsona (Gofmana), podle něhož vznikla na sjezdu strany „kompaktní většina“, která vystoupila vůči Bundu „jako strana“. Ve svém projevu na sjezdu strany o postavení Bundu v SDDSR^[80] Lenin na toto prohlášení odpověděl:
- „Dotknu se především Gofmanova projevu a jeho výrazu ‚kompaktní většina‘. Soudruh Gofman používá těchto slov jako výtky. Já si však myslím, že se nemáme za co stydět, spíš můžeme být pyšní na to, že je na sjezdu kompaktní většina. A ještě pyšnější budeme, jestliže celá naše strana bude tvořit jedinou kompaktní,

co nejkompaktnější devadesátiprocentní většinu“ (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 286). — 484

- ¹⁸¹ V knize Krok vpřed, dva kroky vzad se Lenin podrobněji zmiňuje o tomto diskusním příspěvku V. N. Rozanova (Popova) na 14. zasedání sjezdu (tento svazek, s. 296–297). — 484
- ¹⁸² Jde o to, aby v radě strany byli tři členové za ústřední tiskový orgán a dva členové za ústřední výbor. — 484
- ¹⁸³ První bod se týká Martovova návrhu, aby v radě bylo po dvou členech za ústřední výbor a ústřední orgán, kteří pak jednomyslně zvolí z některé této instituce pátého člena. Druhý bod se týká kooptace nových členů do kolektivních orgánů a ústředních institucí strany. Martov se vyslovil proti jednomyslné kooptaci a navrhoval kooptaci čtyřpětinovou nebo dokonce jen dvoutřetinovou většinou. — 484
- ¹⁸⁴ Tento diskusní příspěvek V. D. Medema (Goldblata) na 15. zasedání sjezdu (jakož i různé projevy L. Martova a P. B. Axelroda po sjezdu) označil Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad za falešné fráze (tento svazek s. 254). — 484
- ¹⁸⁵ Níže uvedenými diskusními příspěvky L. Martova, J. J. Levina (Jedorova) a V. N. Rozanova (Popova) k otázce rovnoprávnosti jazyků a hlasování podle jmen delegátů o téže otázce se Lenin zabývá v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 231–235). — 484
- ¹⁸⁶ O tomto příspěvku D. P. Kalafatiho (Machova) předneseném v závěru 19. zasedání sjezdu se Lenin zmiňuje podrobněji v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 239). — 484
- ¹⁸⁷ Jde o hlasování při kooptaci do ústředních institucí, kdy bundovci pokaždé podporovali Martova. V závorkách je uveden celkový počet hlasů při každém hlasování. V knize Krok vpřed, dva kroky vzad píše Lenin o těchto čtyřech hlasováních podrobně (tento svazek, s. 306–308). — 485
- ¹⁸⁸ O tomto diskusním příspěvku V. P. Akimova na 27. zasedání sjezdu a o diskusním příspěvku J. J. Levina (Jedorova), o němž následuje další zmínka, se Lenin podrobněji zmiňuje v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 308–310). — 485

- ¹⁸⁹ V *Charakteristice delegátů podle protokolu* Lenin shromáždil a utřídil na základě sjezdového protokolu informace týkající se postojů jednotlivých delegátů v průběhu diskuse a hlasování o hlavních otázkách projednávaných na sjezdu. V tomto dokumentu zaznamenává Lenin údaje o postupu 23 delegátů na sjezdu (s odkazy na stránky protokolu). Na základě těchto záznamů můžeme sledovat postoje různých skupin na sjezdu. Nejúplnější údaje jsou shromážděny o delegátech skupiny Južnyj rabočij a o zástupcích takzvaného bláta. Nejvíce údajů se v tomto dokumentu týká jiskrovské většiny, vůbec v něm není podána charakteristika rabočeďelovců, delegátů Bundu a příslušníků jiskrovské menšiny. — 486
- ¹⁹⁰ Jde o diskusní příspěvek J. J. Levina (Jegorova) v závěru 14. zasedání sjezdu. Když bylo na tomto zasedání navrženo uzavřít seznam řečníků, přihlášených do všeobecné rozpravy o návrhu stanov, podali zástupci Bundu V. D. Medem (Goldblat) a M. I. Liber protest, v němž uváděli, že otázka Bundu je součástí projednávaného bodu, a proto by se seznam řečníků uzavírat neměl, dokud nebude tato otázka projednána. Když byl návrh na uzavření seznamu řečníků na sjezdu přes odpor bundovců schválen, postavil se na obranu Bundu Levin, který prohlásil, že uzavřením seznamu řečníků prý sjezd formálně porušil své usnesení k druhému bodu denního pořadu. — 486
- ¹⁹¹ Lenin má na mysli připomínku J. J. Levina (Jegorova) k Martovovu návrhu, aby ke 14. bodu politických požadavků programu strany (kde se mluví o školství) byla připojena slova „v mateřském jazyce“. Levin prohlásil, že tento dodatek rozměňuje závažnou otázku, a kvalifikoval Martovův návrh jako „zjevné přání oklamat většinu sjezdu“. Když ho předseda napomenul, vzal Levin tato slova zpátky. — 486
- ¹⁹² Jde o dva diskusní příspěvky o struktuře rady strany, jež na 25. zasedání sjezdu přednesl člen komise pro stanovy J. J. Levin (Jegorov). Podle jeho názoru měla navrhovaná formulace článku stanov o radě strany spojit jiné dvě formulace, jež navrhli členové komise pro stanovy, a stát se tak kompromisním řešením otázky, řešením střední cestou. — 486
- ¹⁹³ Lenin má na mysli počínání J. J. Levina (Jegorova) na 27. zasedání sjezdu při projednávání návrhu B. M. Knunjance (Rusova), aby Zahraniční liga ruské revoluční sociální demokracie byla uznána za jedinou zahraniční organizaci. O této epizodě se Lenin podrob-

něji zmiňuje v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 203—431). — 486

- ¹⁹⁴ Jde o diskusní příspěvek J. J. Levina (Jegorova) na 37. zasedání sjezdu při projednávání návrhu rezoluce o socialistech-revolucionářích. Levin nechápal, jak lze sloučit negativní postoj sociálních demokratů k hnutí liberálů a socialistů-revolucionářů s programovým článkem strany, v němž se praví, že SDDSR podporuje každé opoziční a revoluční hnutí namířené proti současnému společenskému uspořádání v Rusku. Lenin tento Levinův příspěvek kritizuje v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 243). — 486
- ¹⁹⁵ Jde o prohlášení V. N. Rozanova (Popova), že má-li být rada uznána za řídicí orgán strany, není vůbec důležité, bude-li v ní větší počet zástupců ústředního orgánu nebo ústředního výboru. — 487
- ¹⁹⁶ Smysl těchto slov V. N. Rozanova (Popova) vysvětluje Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 227—228). — 487
- ¹⁹⁷ U tohoto výroku V. N. Rozanova (Popova) se Lenin pozastavuje ve své knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 320). — 487
- ¹⁹⁸ Poznámku „velký popleta“ pronesl Lenin v souvislosti s diskusními příspěvky D. P. Kalafatiho (Machova) na 20. zasedání sjezdu při projednávání návrhu agrárního programu. Kalafati zpočátku navrhoval celý agrární program odmítnout, ale pak se připojil k návrhu M. I. Libera, aby v něm byla ponechána pouze obecná část a konkrétní body vypuštěny. Po zamítnutí tohoto návrhu prohlásoval, že je nutné zařadit do agrárního programu pokud možno všechno. Nakonec se stavěl proti bodu, v němž se požadovalo, aby byly rolníkům vráceny částky, které museli zaplatit jako výkupní platby. Sjezd všechny návrhy Kalafatiho zamítl. — 487
- ¹⁹⁹ O tomto diskusním příspěvku D. P. Kalafatiho (Machova), který se pokoušel vysvětlit, proč se zdržel hlasování o druhém článku stanov, pojednává Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 218). — 487
- ²⁰⁰ Lenin má na mysli diskusní příspěvek D. P. Kalafatiho (Machova) při projednávání otázky jednotlivých organizací ve straně na 29. zasedání sjezdu. Kalafati v něm navrhoval, aby skupina Svoboda byla zařazena do seznamu organizací, jež má sjezd schválit

nebo rozpustit. Sjezd tento návrh, podporovaný I. N. Mošinským (Lvovem), neschválil.

Skupinu *Svoboda* založil v květnu 1901 L. O. Zelenskij (Naděždin). Sama se považovala za „revolučně socialistickou“ skupinu. Lenin řadil skupinu *Svoboda* k těm „skupinám bez pevné půdy pod nohama“, které neměly „ani pevné, opravdové ideje, program, taktiku a organizaci, ani kořeny v masách“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 363 a 364). Skupina vydávala ve Švýcarsku časopis *Svoboda*, jehož dvě čísla vyšla v letech 1901–1902. Kromě toho vydala 1. číslo neperiodické revue k otázkám teorie a taktiky Kanun revolucii [Předvečer revoluce]; tiskový orgán *Otkliki*; programovou brožuru *Vozrožděnije revolucionizma v Rossii* [Obroda revolucionismu v Rusku] od L. Naděždina aj. Skupina *Svoboda* propagovala terorismus a ekonomismus; vystupovala společně s petrohradskými ekonomisty proti Jiskře a petrohradskému výboru SDDSR. Zanikla v roce 1903. — 487

²⁰¹ Smyslem obou diskusních příspěvků D. P. Kalafatiho (Machova) na 30. zasedání sjezdu (s. 323 a 328 sjezdového protokolu) bylo zachování staré šestky Jiskry v redakci ústředního orgánu.

Slovo „*neprístojné*“ se týká poznámky Kalafatiho k otázce nahrazení v diskusi: zda je možné pozvat na zasedání členy redakce Jiskry, kteří předtím opustili zasedání, protože považovali svou přítomnost při projednávání bodu o volbě redakce za nevhodnou. Kalafati dokonce pokládal za neprístojné předkládat k hlasování, zda mají být na toto zasedání pozváni členové redakce Jiskry. — 487

²⁰² Jde tu o návrh předložený na 31. zasedání sjezdu A. S. Lokermanem (Carjovem), aby byl zvolen „jeden redaktor, který by kooptoval celou redakci“. — 488

²⁰³ N. E. Bauman (Sorokin) měl na mysli Martovovy nehorázné výmysly týkající se návrhu na volbu dvou trojek (tři členů ústředního orgánu a tři členů ústředního výboru), který prý vypracoval Lenin sám, bez účasti a bez vědomí ostatních členů redakce Jiskry. — 488

²⁰⁴ Poznámka se týká projednávání pasáže ze 24. článku politických požadavků programu strany, která pojednává o poskytování stravy, ošacení a školních pomůcek chudým dětem z prostředků státu. — 488

²⁰⁵ Jde o diskusní příspěvky V. F. Gorina na 8., 9. a 16. zasedání sjezdu při projednávání návrhu programu strany. — 489

- ²⁰⁶ Myslí se tím diskusní příspěvek V. A. Noskova (Glebova) na 14. zasedání sjezdu při projednávání návrhu stanov strany. Noskov tvrdil, že výčet funkcí ústředního výboru ve stanovách je zbytečný, protože stanovy musí mít obecný ráz, a že vliv ústředního výboru je závislý na jeho vlastní činnosti a je stanovami pouze garantován. — 489
- ²⁰⁷ Lenin má na mysli diskusní příspěvek D. A. Topuridzeho (Karského) na 9. zasedání sjezdu ve všeobecné rozpravě k návrhu programu. V první části tohoto příspěvku byly kritizovány výroky A. Martynova, podle něhož sama dělnická třída živelně vypracovává teorii vědeckého socialismu. V druhé části, kterou zdůrazňuje Lenin, mluvil Topuridze o vzájemných vztazích mezi třídou a stranou. Řekl, že „se z dělnické třídy vyděluje bojující, uvědomělá síla — strana, která je nositelkou a propagátorkou socialistických ideálů, takže strana jako taková musí nutně stát nad ‚dělnickou třídou‘ potud, pokud platí, že uvědomělá část vede část neuvědomělou nebo málo uvědomělou“ (Vtoroj sjezd RSDRP. Ijul — avgust 1903 goda. Protokoly, Moskva 1959, s. 129). — 490
- ²⁰⁸ Jde o dva diskusní příspěvky B. M. Knunjance (Rusova) na 28. zasedání sjezdu při projednávání otázky oblastních organizací. V prvním příspěvku navrhoval Knunjanc zachovat dosavadní svaz výborů sociálně demokratických organizací na Kavkaze. V druhém příspěvku odpověděl na příspěvek J. J. Levina (Jegorova), který varoval sjezd před nebezpečím nově se rodícího bundismu, jež vycítil z názorů zástupců Kavkazského svazu. — 490
- ²⁰⁹ Tato tabulka zahrnuje všechny členy organizace Jiskry na II. sjezdu strany, kteří se zúčastnili takzvané schůze šestnácti, tj. čtvrté, poslední schůze organizace Jiskry v průběhu sjezdu (o této schůzi viz tento svazek, s. 34—36). Kurzívou (v rukopisu podtržením) jsou označeni „pevní“ jiskrovci. V třetím sloupci je uvedeno kvantitativní složení organizace Jiskry na sjezdu. Z 9 „pevných“ jiskrovců byli 3 zástupci zahraniční organizace Jiskry a 6 praktických stranických pracovníků z Ruska; ze 7 „měkkých“ jiskrovců bylo 6 zástupců ze zahraničí a 1 z Ruska. — 492
- ²¹⁰ Lenin má zřejmě na mysli schůzi organizačního výboru v předvečer zahájení II. sjezdu SDDSR, na níž se diskutovalo o pozvání rabočedělovce I. V. Černyševa na sjezd (viz tento svazek, s. 28). — 493
- ²¹¹ Nejistilo se, o jaký fakt jde. — 493

- ²¹² *Borbismus* — výraz odvozený od názvu Rjazanovovy skupiny Borba, jež vystupovala s vulgární kritikou sociálně demokratického programu. Tuto kritiku návrhu programu SDDSR na sjezdu přednesl zástupce „bláta“ D. P. Kalafati (Míčov, podle sjezdového protokolu Machov), na něhož se v tomto případě vztahuje výraz „borbismus“.
— 493
- ²¹³ Poznámka o diskusních příspěvcích S. Zborovského (Konstantinova, v sjezdovém protokolu pod krycím jménem Kostič) se zpočátku vztahovala na skupinu „bláto“, ale potom Lenin upřesnil postoj Zborovského na sjezdu a charakterizoval ho jako martovovce. Svědčí o tom pozdější poznámka „martovovec“, připisovaná tužkou, a vyčlenění charakteristiky tohoto delegáta z ostatního textu.
— 494
- ²¹⁴ V tomto dokumentu uvádí Lenin na základě protokolu II. sjezdu SDDSR rozdělení hlasů na sjezdu jak podle jednotlivých seskupení, tak i podle jejich koalic. V knize Krok vpřed, dva kroky vzad podává celkový obraz boje na sjezdu a charakterizuje jednotlivá seskupení a typy hlasování (tento svazek, s. 339–354). — 495
- ²¹⁵ Jsou zde zaznamenána čtyři hlasování o kooptaci do ústředních institucí, kdy se hlasování účastnili bundovci, kteří pokaždé podporovali Martova. Tato hlasování rozebírá Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 306–308). — 496
- ²¹⁶ Pod názvem *Konec brožury* uvádí Lenin obsah druhé poloviny své knihy Krok vpřed, dva kroky vzad. Tento obsah je první variantou, kterou autor později změnil, zřejmě v souladu se změnou náplně jednotlivých kapitol (byl změněn název většiny kapitol, některé kapitoly byly spojeny a označeny písmeny místo čísel). — 498
- ²¹⁷ *Informaci o neoficiální schůzi delegátů většiny 18. srpna* v průběhu II. sjezdu SDDSR uvádí Lenin v knize Krok vpřed, dva kroky vzad (tento svazek, s. 287). Tuto informaci sestavil Lenin na základě svého Deníku zasedání II. sjezdu SDDSR, jak o tom svědčí tabulka s datem schůze uvedená v deníku (viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 436). — 499
- ²¹⁸ Lenin má na mysli Plechanovovy projevy 17. (30.) října 1903 na neoficiální poradě bolševických členů Zahraniční ligy spolu s designovanými kandidáty na členství v Lize. — 500

¹¹⁹ Uvedené konspekty posloužily Leninovi jako podklad pro jeho přednášku o Pařížské komuně, kterou pronesl 9. (22.) března 1904 v Ženevě. Konspekty byly vypracovány na základě podrobného studia Marxova díla *Občanská válka ve Francii*^[195] a Engelsova Úvodu k *Občanské válce ve Francii* (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 33—38, 304—312, 349—402, a Spisy 22, Praha 1967, s. 225—236). Všechny odkazy na stránky tohoto díla uvádí Lenin podle berlínského vydání z roku 1891. V konspektech použil také faktů z knihy P. O. Lissagaraye *Dějiny Pařížské komuny z roku 1871* (český překlad Praha 1953) a knihy G. Weilla *Histoire du mouvement Social en France de 1852 à 1902* (ruský překlad Moskva 1906).

Na základě těchto konspektů vypracoval Lenin v roce 1905 *Osnovu přednášky o Komuně*. K Pařížské komuně se Lenin nejednou vracel i později (například v článcích *Poučení z Komuny*, *Památce Komuny*, III. kapitola knihy *Stát a revoluce* — Spisy 13, Praha 1956, s. 479—482; Spisy 17, Praha 1958, s. 128—132; Spisy 25, Praha 1956, s. 424—443). — 501

¹²⁰ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 227. — 501

¹²¹ *I.A.A.* (Internationale Arbeiter Association) — Mezinárodní dělnické sdružení (I. internacionála), první mezinárodní masová organizace proletariátu, založená roku 1864 na mezinárodním dělnickém shromáždění v Londýně, jež svolali angličtí a francouzští dělníci. Založení I. internacionály je výsledkem Marxova a Engelsova mnohaletého vytrvalého boje za vytvoření revoluční strany dělnické třídy. Marx byl organizátorem I. internacionály, vedl ji, napsal její Inaugurální adresu, Prozatímní stanov y Sdružení a další programové dokumenty a vypracovával její taktiku. Lenin napsal, že I. internacionála „položila základ mezinárodní organizace dělníků k přípravě jejich revolučního náporu na kapitál“, „položila základ k proletářskému, mezinárodnímu boji za socialismus“ (Spisy 29, Praha 1962, s. 301 a 302).

Ústředním řídicím orgánem I. internacionály byla generální rada Mezinárodního dělnického sdružení, jejímž členem byl po celou dobu jejího trvání Marx. Bojoval proti maloburžoazním vlivům a sektářským tendencím v tehdejších dělnickém hnutí (proti tradeunionismu v Anglii, proudhonismu a anarchismu v románských zemích, lassallismu v Německu) a na základě vědeckého socialismu stmeloval pokrokové dělníky v Evropě i Americe. I. internacionála řídila hospodářský a politický boj dělníků různých zemí a upevňovala jejich mezinárodní solidaritu. Obrovskou úlohu

- sehrála v šíření marxismu a ve spojování socialismu s dělnickým hnutím.
- Po porážce Pařížské komuny vyvstal před dělnickou třídou úkol vytvořit v jednotlivých státech masové národní strany v duchu zásad vyhlášených I. internacionálou. V roce 1873 Marx napsal: „Podle toho, jak se mně nyní jeví evropské poměry, je rozhodně užitečné nechat zatím formální organizaci Internacionály ustoupit do pozadí...“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 674). V roce 1876 byla I. internacionála na filadelfské konferenci oficiálně rozpuštěna. — 501
- ²²² *Londýnská výstava roku 1862* — světová průmyslová výstava, na níž došlo k setkání francouzských dělníků s anglickými. — 501
- ²²³ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 228. — 501
- ²²⁴ *La Débâcle* — Zolův román z roku 1892 o prusko-francouzské válce. Česky vyšel v roce 1957 pod názvem *Rozvrat*. — 502
- ²²⁵ Jde o manifest ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Německa z 5. září 1870 (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 310). — 502
- ²²⁶ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 311. — 503
- ²²⁷ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 354. — 503
- ²²⁸ Vrchní velitel dělostřelectva pařížské armády Alphonse Simon Guiod psal diviznímu generálu dělostřelectva Susanovi, že může vzít jeho chráněnce do svého štábu, kde bude mít dlouhou chvíli, nebo ho poslat na Mont-Valérien, kde palbu z děl jen předstírají. Tento dopis, který Komuna uveřejnila ve 115. čísle listu *Journal Officiel de la République Française* z 25. dubna 1871, podával svědectví o tom, že „vláda národní obrany“ jen budila zdání obrany Paříže. Viz o tom také K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 354–355. — 503
- ²²⁹ Jde o zlatnického dělníka Lea Frankela, který byl jedním z vůdců svazu německých dělníků ve Francii, významným činitelem dělnického hnutí v Uhrách a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelem první socialistické dělnické strany v Uhrách. — 505
- ²³⁰ Ve svém díle *Občanská válka ve Francii* píše Marx o ministrech

Thiersovy vlády: „Tito lidé mohli tedy nalézt svoje tickets-of-leave jen v troskách Paříže; právě takové lidi Bismarck potřeboval.“ K výrazu tickets-of-leave podává Engels toto vysvětlení: „V Anglii se prostým zločincům po odpykání větší části trestu často vydává propouštěcí list, s nímž mohou žít na svobodě, ale pod dozorem policie. Tyto propouštěcí listy se nazývají tickets-of-leave a jejich majitelé se nazývají tickets-of-leave-men“ (K. Marx - B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 356). — 510

²⁸¹ *Dupontovy dopisy* (Eugène Dupont byl dopisujícím tajemníkem generální rady Internacionály pro Francii) jsou uveřejněny v knize G. Weilla *Histoire du mouvement Social en France de 1852 à 1902* (ruský překlad Moskva 1906, s. 138). V Osnově přednášky o Komuně se Lenin zmiňuje o Dupontově dopisu ze 7. září 1879. — 510

²⁸² Údaje o počtu odsouzených komunardů jsou převzaty z knihy P. O. Lissagaraye *Dějiny Pařížské komuny z roku 1871* (viz český překlad, Praha 1953, s. 410—411). — 511

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[¹] *Аксельрод, П. Б. Объединение Российской социал-демократии и ее задачи.* Итоги ликвидации кустарничества. — «Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 2—5; 1904, № 57, 15 января, стр. 2—4. — 297, 373, 385—392, 397, 400, 408, 484

[²] — *Объединение Российской социал-демократии и ее задачи.* Итоги ликвидации кустарничества. — В кн.: «Искра» за два года. Сборник статей из «Искры». Ч. II. Спб., тип. Клобукова, 1906, стр. 122—147. — 385

— *Резолюция о социалистах-революционерах* — см. О социалистах-революционерах.

Аксельрод, П. Б. и др. — см. Резолюция меньшевиков (Аксельрода, Старовера, Мартова и Засулич)...

[³] *В Центральный Комитет РСДРП.* [Письмо редакции ЦО. 9 (22) декабря 1903 г.]. — 174

[⁴] [*Воровский, В. В.*] *Комментарий к протоколам второго съезда Заграничной лиги русс. революционной социал-демократии.* Женева, тип. партии, 1904.

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

40 стр. (РСДРП). — 106, 119, 143, 162, 176, 192, 382, 383

[⁵] * *Воронежский комитет Российской социал-демократической рабочей партии. Листок 12-ый.* [Воронеж], январь 1904 г. Гект. — 348, 351, 414—416

[⁶] [*Воронежский комитет Российской социал-демократической рабочей партии. Листок 12-ый.* Январь 1904 г. Отрывок]. — «Искра», [Женева], 1904, № 61, 5 марта, стр. 10, в отд.: Из партии. — 413—416

[⁷] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], 397, II стр. (РСДРП). — 27—40, 41, 42, 48, 50, 58—60, 63—71, 74, 76, 80, 107, 108—109, 116, 119, 121, 124, 125—126, 132—134, 140, 155, 169, 172, 177, 183, 184, 195, 207—210, 212—213, 214—215, 215, 216—248, 252—281, 286, 289, 291, 292, 293—328, 330, 331—354, 356, 358, 360, 362, 366—367, 370—371, 373, 374, 379—380, 387—388, 391, 392, 393, 395—396, 398, 402, 411, 412, 415—416, 417, 419, 423, 454, 459, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 496—497

[⁸] *Второй съезд Рос. соц.-дем. раб. партии.* Отчет делегации Бунда. Б. м., [1903]. II, 68 стр. — 119

[⁹] *Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде Российской соц.-дем. рабочей партии.* — В кн.: *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12—18. (РСДРП). — 39, 42, 125—126, 184, 393

[¹⁰] *Гоголь, Н. В. Мертвые души.* — 111—112, 197, 376, 377, 385

[¹¹] — *Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем.* — 39, 48, 63, 285, 319

[¹²] — *Ревизор.* — 197

[¹³] *Гончаров, И. А. Обломов.* — 398

- [14] Горбунов, И. Ф. У пушки. — 394
- [15] * Горин, В. Ф. и Лядов, М. Н. Четвертое лицо в третьей суде. [Листовка]. Б. м., [1904]. 1 стр. — 422, 424—426, 430
- [16] Дан, Ф. И. [Письмо о лозунгах оппозиции]. — В кн.: Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии. С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина.) Женева, Pfeffer, 1904, стр. 85—96. (РСДРП). — 119, 122, 173
- [17] Дейч, Л. Г. Открытое письмо членам Заграничной лиги русской рев. соц.-демократии. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 10—13. (РСДРП). — 364
- Доклад сибирского делегата. — см. Троцкий, Л. Д. Второй съезд Рос. соц.-дем. рабочей партии...
- [18] Доклад «Южного рабочего» [23 июля (5 августа) 1903 г. на II съезде РСДРП]¹. — 228
- [19] Достоевский, Ф. М. Униженные и оскорбленные. — 334
- [20] «Заря», Штутгарт. — 37
- 1901, № 1, апрель, стр. 152—153. — 396
- 1902, № 4, август, стр. 1—39, в отд. А; стр. 152—183, в отд. 2. — 31, 101—104
- [21] Заявление делегации Бунда Второму съезду Росс. соц.-дем. рабочей партии. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 391—393. (РСДРП). Подписи: Либбер, Абрамсон, Гольдблат, Юдин, Гофман. — 161

¹ Poprvé otištěno v knize Doklady social-demokratičeských komite-
tov Vtoromu sjezdu RSDRP, 1930, s. 156—168.

- [²²] *Заявление мартовцев*. [8—9 октября 1903 г.]. Подписи: Зас[улич] и др.¹. — 39, 50, 360
- [²³] [*Заявление редакции «Искры» о скором выходе протоколов Второго съезда РСДРП и II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»*]. — «Искра», [Женева], 1903, № 53, 25 ноября, стр. 8, в отд.: Почтовый ящик. — 117, 374
- [²⁴] *Заявление ЦК РСДРП [о необходимости утверждения устава Лиги Центральным Комитетом РСДРП, зачитанное Ф. В. Ленгником на заседании II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 18 (31) октября 1903 г.]*. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 124. (РСДРП). — 374
- [²⁵] *Заявление [членов Лиги — большевиков в Бюро съезда Лиги, зачитанное на заседании II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 17 (30) октября 1903 г.]*. — Там же, стр. 112. — 374
- [²⁶] *Заявление [членов Лиги — большевиков в Бюро съезда Лиги с протестом против недостойного поведения Мартова на съезде, зачитанное на заседании II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 16 (29) октября 1903 г.]*. — Там же, стр. 75. — 365
- [²⁷] *Знаменательный поворот*. — «Освобождение», Штутгарт, 1903, № 13 (37), 2 (15) декабря, стр. 217—218. Подпись: Независимый. — 380
- [²⁸] [*Измененный устав Бунда, предложенный делегатами Бунда на седьмом заседании II съезда РСДРП 21 июля (3 августа) 1903 г.]*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Пол-

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik VI, 1927, s. 303.

ный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 97—98. (РСДРП). — 15, 342

Ильин, Вл. — см. Ленин, В. И.

- [²⁹] «Искра» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 48, 49, 50, 53, 59, 61, 62, 65, 66, 68, 70, 72, 78, 79, 80, 83, 94, 118, 119, 196, 211—212, 213—216, 217, 218, 219, 226, 227, 244, 245, 248, 253, 255, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 291, 295, 296, 297, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 308, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 320, 321, 322, 323, 326, 327, 328, 332, 340, 342, 346, 349, 350, 351, 352, 354, 359, 360, 361, 362, 366, 367, 368, 369, 378, 383, 390, 399, 401, 413, 416, 420, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 467, 468, 469, 487, 488, 489, 491, 492
- [новая, меньшевистская], [Женева]. — 105, 111, 114, 116, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 135, 137, 141, 142, 143, 144, 148, 150, 151—152, 153, 174, 176, 177, 182, 185, 186, 192, 195, 196, 207, 208, 209, 211, 213, 214, 215, 216, 221, 225, 228, 229, 259, 266, 276, 338, 342, 350, 362, 370, 373, 375, 379, 380, 382, 384, 386, 389, 390, 391, 392, 396, 401, 409, 411, 413, 414, 420, 434, 435, 437, 438, 498
- [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева], №№ 1—45, декабрь 1900 — 1 августа 1903. — 37
- [Женева], 1903, №№ 46—51, 15 августа — 22 октября. — 395—396
- №№ 52—63, 7 ноября 1903 — 1 апреля 1904. — 396
- * — [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 237
- * — № 4, май, стр. 1. — 244, 245
- 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2. — 31
- * — [Лондон], 1903, № 32, 15 января, стр. 1. — 212
- * — № 33, 1 февраля, стр. 4. — 43—44, 47
- * — [Женева], 1903, № 42, 15 июня, стр. 1—2. — 90—94

- * — № 43, 1 июля, стр. 2. — 390
- * — № 44, 15 июля, стр. 1. — 62
- * — № 46, 15 августа. 8 стр. — 43—44, 50
- * — № 51, 22 октября. 8 стр. — 120
- * — № 52, 7 ноября. 8 стр. — 111—115, 121, 195, 351, 375—376, 412, 482
- № 53, 25 ноября. 8 стр. — 116, 117, 120—122, 124, 298, 379, 383, 390—391, 402
- № 54, 1 декабря. 8 стр. — 116
- № 55, 15 декабря, стр. 2—5, 10. — 297, 323, 385—391, 397, 400, 484
- 1904, № 56, 1 января, стр. 2—3. — 125, 214—216, 225, 310, 342
- № 56, 1 января. Приложение к № 56 «Искры», стр. 3—4. — 392, 394, 399—400
- № 57, 15 января, стр. 1—4. — 182, 186, 385—391, 397, 400
- № 57, 15 января. Приложение к № 57 «Искры», стр. 1—2. — 211, 229, 395, 397
- № 58, 25 января, стр. 1—4. — 394—395, 398, 411
- № 60, 25 февраля, стр. 3. — 402
- № 61, 5 марта, стр. 10. — 414—416
- № 62, 15 марта, стр. 1—2. — 389
- № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 2. — 422, 426
- № 63, 1 апреля. Приложение к № 63 «Искры», стр. 2. — 413
- № 65, 1 мая, стр. 2—4. — 435
- № 66, 15 мая, стр. 2—4. — 438

[³⁰] «Искра» за два года. Сборник статей из «Искры».

Ч. II. Спб., тип. Клобукова, 1906, стр. 122—147. — 385

[⁵¹] *«Искра» о Бунде.* — «Последние Известия», Лондон, 1903, № 109, 26 (13) февраля, стр. 1—4. — 43—44

[⁵²] *К еврейским рабочим г. Екатеринослава.* [Листовка. Екатеринослав], тип. Екат. комитета, б. г. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Екатеринославский комитет РСДРП. — 90

[⁵³] *Каутский, К. Кишиневская резня и еврейский вопрос.* — «Искра», [Женева], 1903, № 42, 15 июня, стр. 1—2. — 91—94

[⁵⁴] — *Кишиневская резня и еврейский вопрос.* (Пер. с нем.) Б. м., [1903]. 8 стр. (Отдельный оттиск из № 42 «Искры»). — 91—94

[⁵⁵] — [Письмо в редакцию «Искры»]. — «Искра», [Женева], 1904, № 66, 15 мая, стр. 2—4, в ст.: Каутский о наших партийных разногласиях. — 438

Кольцов, Д. [Гинзбург, Б. А.] Резолюция по поводу инцидента с ОК — см. Резолюция по поводу инцидента с ОК.

[⁵⁶] [Красиков, П. А.] *Павлович. Письмо к товарищам о Втором съезде РСДРП.* Женева, тип. партии, 1904. 23 стр. (РСДРП). — 219, 283, 301, 303, 422

[⁵⁷] *Красин, Л. Б. Заграничному отделу ЦК.* [1 (14) января 1904 г.]¹. — 173

[⁵⁸] [Кржижановский, Г. М.] *Письмо В. И. Ленину.* 5 (18) декабря 1903 г.]². — 153—154, 156—157

[⁵⁹] *Крылов, И. А. Лисица и Виноград.* — 392

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 152—154.

² Výtah z dopisu s poznámkami V. I. Lenina, který pořídila N. K. Krupská, byl poprvé otištěn v publikaci Leninskij sbornik X, 1929 s. 142.

- [40] *Л. К аграрному вопросу.* — «Освобождение», Штутгарт, 1903, № 9 (33), 19 октября (1 ноября), стр. 153—158. — 97—104, 474—481
- [41] [*Лалаянц, И. Х. Письмо Н. К. Крупской*]. 24 декабря [1903 г. (6 января 1904 г.)]¹. — 172—173
- [42] *Ленгник, Ф. В. Редакции «Искры».* 19 декабря 1903 г. (1 января 1904 г.)². — 171
- [43] — *Съезду Лиги русской революционной соц.-демократии.* [Письмо представителя ЦК РСДРП, зачитанное на II съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 13 (26) октября 1903 г.]. — В кн.: *Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии.* Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 20. — 471—472
- [44] [*Ленин, В. И.*] *Аграрная программа русской социал-демократии.* — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 152—183, в отд. 2. Подпись: Н. Ленин. — 100—104
- [45] — [В редакцию «Искры». 29 ноября (12 декабря) 1903 г.]². — 151
- [46] — [В редакцию «Искры». 14 (27) декабря 1903 г.]². — 174—175
- [47] — [В редакцию «Искры». 26 декабря 1903 г. (8 января 1904 г.)]². — 171, 173, 175
- [48] — [Вторая речь о мерах по восстановлению мира в партии 15 (28) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП]². — 143

¹ Výtah z dopisu s poznámkami V. I. Lenina, který pořídila N. K. Krupská, byl poprvé otištěn v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 142—143 (pozn. 4).

² Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 124, 50—51, 98, 131, 188—190.

- [⁴⁹] — *[Вторая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 250—252. (РСДРП). — 33, 68, 256, 277, 289
- [⁵⁰] — *[Второе выступление при обсуждении устава партии 4 (17) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — Там же, стр. 269. — 295
- [⁵¹] — *[Выступление по поводу результатов голосования резолюции [Гальперина, Л. Е.] Конягина об уставе Лиги 17 (30) октября 1903 г. на II съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»].* — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной социал-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 105—106. (РСДРП). — 374
- [⁵²] — *[Выступление с проектом резолюции об установлении мира в партии 16 (29) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП]*¹. — 161
- [⁵³] — *[Доклад о II съезде РСДРП 14 (27) октября 1903 г. на II съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»].* — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной социал-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 43—51. (РСДРП). — 57, 58—60, 214, 219, 259, 282, 284, 287, 298, 301, 303, 363, 364
- [⁵⁴] — *[Дополнение к § 12 проекта устава партии, внесенное 5 (18) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК.

¹ Poprvé otištěno v knize: [Malinin, N. I.] Šachov, N., Borba za sjezd (Sobranije dokumentov). Ženeva 1904, s. 83.

Женева, тип. партни, [1904], стр. 279. (РСДРП). — 308

[55] * — *За 12 лет.* Собрание статей. Т. 1. Два направления в русском марксизме и русской социал-демократии. Спб., тип. Безобразова, [1907]. XII, 471 стр. Перед загл. авт.: Вл. Ильин. На тит. л. и обл. год изд.: 1908. — 347, 384

[56] — *Задачи русских социал-демократов.* С предисл. П. Аксельрода. Изд. Российской социал-демократической рабочей партии. Женева, тип. «Союза рус. с.-д.», 1898. 32 стр. — 271

[57] — [*Заявление по поводу доклада Мартова, сделанное 15 (28) октября 1903 г. на II съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»*]. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 66. (РСДРП). — 78

[58] — [*Заявление редакции «Искры»*]. От редакции. [Листовка. Лейпциг], 1900. 2 стр. (РСДРП). — 211

[59] — [Ю. О. Мартову. 23 сентября (6 октября) 1903 г.]¹. — 39, 118—119, 359, 360, 363, 378, 382

[60] — *Национальный вопрос в нашей программе.* — «Искра», [Женева], 1903, № 44, 15 июля, стр. 1. — 62

[61] [*Ленин, В. И.*] * *О революционной работе в организациях Российской социал-демократической рабочей партии. (Письмо к товарищу).* Б. м., тип. Сибирского с.-д. союза, июнь 1903. 24 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Ленин. — 245, 266, 268, 270, 273, 277, 373, 398

[62] — [*Особое мнение представителей ЦК, внесенное*

¹ Poprvé otištěno v plném znění v publikaci Leninskij sbornik VI, 1927, s. 299—301.

17 (30) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП].
Рукопись¹. — 161, 164

- [63] — *Ответ на критику нашего проекта программы.* — В кн.: [Маслов, П. П.] Икс. Об аграрной программе. [Ленин, В. И.] Ленин, Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. социал-демократии. Женева, тип. Лиги рус. рев. соц.-дем., 1903, стр. 26—42. (X. Zum Agrarprogramm. — Lenin. Antikritik. РСДРП.) Подпись: Н. Ленин. — 101
- [64] — *[Первая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 240. (РСДРП). — 266
- [65] — *[Первое выступление по вопросу о действиях Организационного комитета 18 (31) июля 1903 г. на II съезде РСДРП].* — Там же, стр. 43—44. — 29, 30, 60, 65
- [66] — *[Первое выступление при обсуждении устава партии 4 (17) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — Там же, стр. 267. — 295
- [67] — *Письмо в редакцию [«Искры»].* — «Искра», [Женева], 1903, № 53, 25 ноября, стр. 8, в отд.: Из партии. — 383
- [68] — *Письмо в редакцию «Искры».* [Почему я вышел из редакции «Искры»?] Женева, тип. партии, декабрь, 1903. 8 стр. После загл. авт.: Н. Ленин. — 192, 214, 282, 283, 287, 289, 298, 312, 323, 362, 382, 384, 427
- *Письмо к товарищу о наших организационных задачах* — см. Ленин, В. И. О революционной работе в организациях Российской социал-демократической рабочей партии.

¹ Poprvé otištěno v knize: [Malinin, N. I.] Šachov, N., Borba za sjezd (Sobranije dokumentov). Ženeva 1904, s. 84—85.

- [⁶⁹] — *Г. В. Плеханову*. 24 октября (6 ноября) 1903 г.¹. — 194—195
- [⁷⁰] — *По поводу заявления Бунда*. — «Искра», [Лондон], 1903, № 33, 1 февраля, стр. 4. — 44, 46—47
- [⁷¹] * — *Последнее слово бундовского национализма*. — «Искра», [Женева], 1903, № 46, стр. 2. — 43—44
- [⁷²] * — [Послесловие к «Извещению об образовании «Организационного комитета»»]. — «Искра», [Лондон], 1903, № 32, 15 января, стр. 1. — 212
- [⁷³] — *А. Н. Потресову*. 31 августа (13 сентября) 1903 г.² — 151, 355—357, 378
- [Почему я вышел из редакции «Искры»?] — см. Ленин, В. И. Письмо в редакцию «Искры».
- [⁷⁴] — *Программа II очередного съезда РСДРП*. [Вторая половина июня — первая половина июля 1903 г.]³. — 32, 36, 62, 79—81, 118, 305, 313
- [⁷⁵] — [Проект организационного устава РСДРП, внесенный на II съезд РСДРП]⁴. — 33, 68, 247, 269, 270, 465
- [⁷⁶] — [Проект резолюции о мерах по восстановлению мира в партии, внесенный 15 (28) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП]⁵. — 136—137, 139, 144, 150—154, 159
- [⁷⁷] — [Проект резолюции о созыве III съезда партии, предложенный на заседании Совета РСДРП 17 (30) января 1904 г.]⁵. — 435

¹ Poprvé otištěno v knize Grappa Osvoboždění truda. Sborník, č. 4, 1926, s. 341—342.

² Poprvé otištěno v plném znění v publikaci Leninskij sborník VI, 1927, s. 215—217.

³ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sborník VI, 1927, s. 54—60.

⁴ Návrh se nedochoval.

⁵ Poprvé otištěno v knize [Malinin, N. I.] Šachov, N., Borba za sjezd. (Sobranije dokumentov), Ženeva 1904, s. 81—83, 85.

- [78] — [*Проект устава РСДРП. Первоначальный проект*]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 393—394. (РСДРП). Загл. указано ошибочно: Проект организационного устава Росс. СДРП, внесенный на съезд Лениным. — 247, 301, 468
- [79] — *Рабочая партия и крестьянство*. — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 237
- [80] [*Ленин, В. И. Речь по вопросу о месте Бунда в РСДРП 20 июля (2 августа) 1903 г. на II съезде РСДРП*]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 90—92. — 47—48, 67, 484
- [81] — [*Речь при выборах редакции «Искры» 7 (20) августа 1903 г. на II съезде РСДРП*]. — Там же, стр. 332—334. — 38, 260, 321, 324, 326—327
- [82] — [*Речь при обсуждении порядка дня съезда 18 (31) июля 1903 г. на II съезде РСДРП*]. — Там же, стр. 31. — 217
- [83] * — *С чего начать?* — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 4, май, стр. 1. — 244, 245
- [84] — [*Третья речь о мерах по восстановлению мира в партии 16 (29) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП*]¹. — 157
- [85] — *Центральному Комитету ППС. 25 января (7 февраля) 1904 г.*². — 447
- [86] — [*Четвертое выступление при обсуждении устава партии 4 (17) августа 1903 г. на II съезде РСДРП*]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. ра-

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 231—235.

² Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 12.
Data jsou uvedena chybně: 25. března (7. dubna) 1904.

бочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 276—277. (РСДРП). — 300, 301

[⁸⁷] — *Что делать?* Наболевшие вопросы нашего движения. Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144 стр. На тит. л. авт.: Н. Ленин. — 33, 245, 264, 266—267, 268, 271, 277, 373, 437

[⁸⁸] — *Шаг вперед, два шага назад.* (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904. VIII, 172 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 123, 197, 246—252, 355—357, 360, 377, 378, 422, 425, 429, 433

[⁸⁹] *Лермонтов, М. Ю. Журналист, читатель и писатель.* — 390

Лядов, М. Н. — см. Горин, В. Ф. и Лядов, М. Н. Четвертое лицо в третейском суде.

[⁹⁰] [*Макадзюб, М. С.*] *К вопросу о наших партийных задачах.* Об организации. — «Искра», [Женева], 1904, № 57, 15 января. Приложение к № 57 «Искры», стр. 1—2. Подпись: Практик. — 211, 395, 397

[⁹¹] *Маленькие недостатки большого съезда.* — «Революционная Россия», [Женева], 1903, № 37, 1 декабря, стр. 7—16. — 380

[⁹²] *Манифест Российской социал-демократической рабочей партии.* [Линтовка.] Б. м., тип. партии, [1898]. 2 стр. — 84, 87—89

[⁹³] *Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии.* С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина.) Женева, Pfeffer, 1904. VIII, 96 стр. (РСДРП). — 72, 73, 106, 119, 120, 122, 143, 148—149, 162, 173, 176, 192, 195, 196, 248, 282, 284, 292, 295, 298, 319, 333, 351, 360, 361, 362, 363, 365, 370, 371, 377, 378, 382, 384, 404, 411, 412, 424, 427, 435

[⁹⁴] — *Гимн новейшего русского социалиста.* — «Заря»,

Stuttgart, 1901, № 1, апрель, стр. 152—153. Подпись: Нарцис Тупорылов. — 396

- [⁹⁵] — *Еще раз в меньшинстве*. Без тит. л. 20 стр. Стеклогр. — 119, 122, 173, 348, 383, 404, 418
- [⁹⁶] — *Красное знамя в России*. Очерк истории русского рабочего движения. С предисл. П. Аксельрода. Изд. рев. организации «Социал-демократ». Женева, 1900. XII, 64 стр. — 359
- [⁹⁷] — *Красное знамя в России*. Очерк истории русского рабочего движения. Изд. ЦК. Б. м., 1904. 72 стр. (РСДРП). — 359
- [⁹⁸] — *Ф. В. Ленинику*. 22 декабря 1903 г. (4 января 1904 г.)¹. — 171, 175
- [⁹⁹] — *На очереди*. (Кружок или партия?). — «Искра», [Женева], 1904, № 56, 1 января, стр. 2—3. — 125, 214, 215—216, 225, 310, 342
- [¹⁰⁰] — *На очереди*. — «Искра», [Женева], 1904, № 58, 25 января, стр. 2—4. — 334, 398—399, 411, 412
- [¹⁰¹] — *На очереди*. — «Искра», [Женева], 1904, № 60, 25 февраля, стр. 3. Подпись: Л. М. — 402
- [¹⁰²] — *Наш съезд*. — «Искра», [Женева], 1903, № 53, 25 ноября, стр. 1—2. — 116, 120—121, 122, 298, 380, 384, 402
- [¹⁰³] — [*Письмо в редакцию протоколов II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»*. Отрывок]. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии, [Женева, 1903], стр. 134. (РСДРП). — 364

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 125—126.

- [¹⁰⁴] — [*Письмо*] в редакцию ЦО РСДРП. [26 сентября (9 октября) 1903 г.]¹. — 39, 50, 360
- [¹⁰⁵] — [*Послесловие к листовке: Резолюция товарищеского третейского суда.*] — В листовке: Резолюция товарищеского третейского суда. 2 (15) марта 1904 г. Б. м., [1904], стр. 2. — 422, 427—428, 430
- [¹⁰⁶] — *Пробуждение демократии и наши задачи.* — «Искра», [Женева], 1904, № 58, 25 января, стр. 1—2. — 394—395
- [¹⁰⁷] — *Проект устава партии.* — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии.) Женева, тип. партии, 1904, стр. 31—34. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 32—34, 68, 122, 208, 246—252, 259, 260—265, 269—281, 296—297, 412, 468
- *Резолюция о месте Бунда в партии* — см. О месте Бунда в партии.
- *Резолюция об уставе Лиги* — см. Резолюция об уставе Лиги...
- [¹⁰⁸] — *Так ли мы готовимся?* — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта, стр. 1—2. — 389
- [¹⁰⁹] *Мартов, Л. и [Потресов, А. Н.] Старовер. [Письмо, посланное большинству II съезда РСДРП между 2 (15) и 5 (18) августа 1903 г.]*. — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии.) Женева, тип. партии, 1904, стр. 59—60. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 422, 425, 428—429
- [¹¹⁰] *Мартынов, А. Голос из народа.* — «Искра», [Женева], 1904, № 57, 15 января. Приложение к № 57 «Искры», стр. 2. — 229
- и — см. Дан, Ф. И. [Письмо о лозунгах оппозиции].

¹ Poprvé otištěno v plném znění v publikaci Leninskij sbornik VI, 1927, s. 304—305.

Нарцис Тупорылов — см. Мартов, Л. Гимн новейшего русского социалиста.

- [111] *Национальный вопрос в программе и тактике Bund'a.* — В кн.: Четвертый съезд Всеобщего еврейского рабочего союза в Литве, Польше и России. Б. м., [1901], стр. 10—15. (РСДРП). — 47

Новобранцев, П. — см. Пешехонов, А. В. Основные вопросы русской революционной программы.

- [112] * *О месте Бунда в партии.* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12, 62. (РСДРП). — 374, 466

- [115] * *О социалистах-революционерах.* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 14—15, 358—359. — 39, 243, 335, 336—337

- [114] *О Центральном Органе партии.* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 12, 146—147. — 215, 244

- [115] * *Об отношении к либералам (Плеханова).* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — Там же, стр. 14, 357—358. — 39, 334, 336—338, 469

- [116] *Об отношении к либералам (Старовера).* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде Российской соц.-дем. рабочей партии]. — Там же, стр. 13—14, 357. — 39, 71, 334—337, 338, 469

- [117] *Объяснительная записка к проекту устава II съезда Росс. соц.-дем. раб. партии.* — Там же, стр. 383. — 219—220

- [118] *Организационный устав Российской соц.-дем. рабочей партии, принятый на Втором съезде партии.* — Там же, стр. 7—9. — 33—35, 42, 50, 67—69, 74, 76, 80,

107, 108, 121, 124, 125, 155, 172, 177, 184, 208, 235, 244, 245, 247, 252, 256, 273, 280, 286—289, 291, 293—305, 308, 310, 327, 347, 351, 356, 362, 370, 374, 388, 391, 396, 398, 402, 411—412, 413, 416, 417, 423, 454, 459, 468

- [¹¹⁹] «Освобождение», Штутгарт — Париж. — 334, 337, 338
— Штутгарт, 1903, № 9 (33), 19 октября (1 ноября), стр. 153—158. — 96—104, 474—475, 476—481
— № 13 (37), 2 (15) декабря, стр. 217—218. — 380
- [¹²⁰] *От редакции.* — «Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 10, в отд.: Из партии. — 323
- [¹²¹] *От редакции.* — «Искра», [Женева], 1904, № 56, 1 января. Приложение к № 56 «Искры», стр. 3—4. — 392—394, 399
- [¹²²] *Ответ Горнозаводского союза рабочих [на запрос тов. Ленина].* — В кн.: Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии. С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина.) Женева, Pfeffer, 1904, стр. 35—38. (РСДРП). — 363
- [¹²³] *Ответ Организационного комитета гр. «Борьба».* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 375. (РСДРП). — 219
- [¹²⁴] *Открытое письмо [В. И. Ленина и др. сторонников большинства] членам Заграничной лиги русской рев. соц.-демократии.* [7 (20) октября 1903 г.]. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 13—17. (РСДРП). — 197, 364
- [¹²⁵] *Отношение Винд'а к Российской социал-демократической рабочей партии.* — В кн.: Четвертый съезд Все-

общего еврейского рабочего союза в Литве, Польше и России. Б. м., [1901], стр. 17. (РСДРП). — 47

[¹²⁶] *Отчет делегации Бунда [о II съезде РСДРП].* Б. м., [1903]. II, 68 стр. — 117

Павлович — см. Краснков, П. А.

[¹²⁷] [*Пешехонов, А. В.*] *Новобранцев, П. Основные вопросы русской революционной программы.* — «Революционная Россия», [Женева], 1903, № 32, 15 сентября, стр. 4—7; № 33, 1 октября, стр. 6—8. — 103—104, 476—478, 480—481

Письмо редакции ЦО в ЦК РСДРП — см. В Центральный Комитет РСДРП.

Письмо ЦК — см. Ленгник, Ф. В. Съезду Лиги русской революционной соц.-демократии.

[¹²⁸] *Письмо ЦК к тов. Староверу.* [12 (25) ноября 1903 г.]. — В кн.: [Воровский, В. В.] *Комментарий к протоколам Второго съезда Заграничной лиги русс. революционной социал-демократии.* Женева, тип. партии, 1904, стр. 26—28. (РСДРП). То же в кн.: Мартов, Л. *Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии.* С прил. писем Н. Ленна, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленна.) Женева, Pfeiffer, 1904, стр. 49—50. (РСДРП). — 106, 120, 143, 148—149, 162, 176, 381, 383

[¹²⁹] [*Письмо*] *ЦК РСДРП администрации Загр. лиги рус. рев. социал-демократии.* 16 (29) ноября 1903 г. — В кн.: *Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии.* Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 132. (РСДРП). — 120

[¹³⁰] *Плеханов, Г. В. Грустное недоразумение.* — «Искра», [Женева], 1904, № 57, 15 января, стр. 1—3. — 182, 186, 384

- [¹³¹] — [*Замечания редакции «Искры» на «Письмо в редакцию» В. И. Ленина*]. — «Искра», 1903, № 53, 25 ноября, стр. 8, в отд.: Из партии. — 124, 379, 384
- [¹³²] — [*Ф. В. Ленгнику*. 28 октября (10 ноября) 1903 г.]¹. — 195—196
- [¹³³] — [*Ф. В. Ленгнику*. 4 (17) ноября 1903 г.]¹. — 195
- [¹³⁴] — [*В. И. Ленину*. 26 октября (8 ноября) 1903 г.]¹. — 195
- [¹³⁵] — *Нечто об «экономизме» и об «экономистах»*. (Мысли вслух по поводу Второго съезда Российской социал-демократической рабочей партии.) — «Искра», [Женева], 1903, № 53, 25 ноября, стр. 2—4. — 390—391
- [¹³⁶] — *От редакции*. — «Искра», [Женева], 1904, № 63, 1 апреля. Приложение к № 63 «Искры», стр. 2. — 413
- [¹³⁷] — [*Письмо в редакцию протоколов II съезда «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии»*. Отрывок]. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 134—135. (РСДРП). — 192
- [¹³⁸] — [*Письмо Л. Мартову*]. 29 января 1904 г. — В кн.: Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии. С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина.) Женева, Pfeffer, 1904, стр. 81—83. (РСДРП). — 192, 193, 195—196
- [¹³⁹] — *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии*. — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 11—39, в отд. А. — 101

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik VII, 1928, s. 228, 217, 237.

— *Резолюция об отношении к либералам* — см. Об отношении к либералам (Плеханова).

[¹⁴⁰] — *Централизм или бонапартизм?* — «Искра», [Женева], 1904, № 65, 1 мая, стр. 2—4. — 435

[¹⁴¹] — *Чего не делать.* — «Искра», [Женева], 1903, № 52, 7 ноября, стр. 1—2. — 111—115, 121, 351, 374—377, 378—382, 412, 482

[¹⁴²] * *Положение Бунда в Российской социал-демократической рабочей партии.* Из № 34 «Арбейтер Штимме». Б. м. и г. 20 стр. — 84—95

[¹⁴³] *Порядок дня съезда.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 10. (РСДРП). — 216—217, 304, 316, 465

[¹⁴⁴] «*Последние Известия*», Лондон — Женева. — 43—44

— Лондон, 1903, № 109, 26 (13) февраля, стр. 1—4. — 43—44

[¹⁴⁵] [*Потресов, А. Н.*] *Старовер.* [*Письмо Г. В. Плеханову.* 21 октября (3 ноября) 1903 г.]. — В кн.: Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии. С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина.) Женева, Pfeffer, 1904, стр. 46. (РСДРП). — 176, 332, 358

— *Резолюция о либералах* — см. Об отношении к либералам (Старовера).

[¹⁴⁶] «*Правительственный Вестник*», Спб., 1902, № 72, 30 марта (12 апреля), стр. 1—2. — 189

Практик — см. Макадзюб, М. С.

[¹⁴⁷] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип.

партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 32, 42, 132, 215, 234, 241, 244, 342, 393, 395, 466

[148] *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* (Выработанный редакцией «Искры» и «Заря»). — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 1—10, в отд. А. — 31

[149] *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* (Выработанный редакцией «Искры» и «Заря»). — «Искра», [Мюнхен], 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2. — 31

[150] *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* Б. м., тип. «Искры», 1903. 71 стр. (РСДРП). — 31

[151] *Проект устава II-го съезда Росс. соц.-дем. раб. партии, выработанный Орг. Ком.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 379—381. (РСДРП). — 63, 134, 212—213, 221, 333

[152] *Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии.* Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903]. VIII, 136 стр. (РСДРП). — 57—81, 120, 126, 183, 192, 195, 196—197, 214, 219—220, 223, 225, 230—232, 242, 245, 246—248, 259, 270, 275—276, 279—280, 282, 284, 287, 288, 290—291, 298, 299, 301, 302, 305—307, 312, 332, 337—338, 347, 362, 363, 364—365, 367—368, 370—372, 374, 376—377, 378—380, 401—402, 405, 408, 427, 428, 471—472

[153] * *Протоколы заседаний Совета РСДРП.* 15 (28) — 17 (30) января 1904 г. Рукопись¹. — 136—137, 138, 139, 140—144, 145—146, 158, 159, 161, 162—163, 164, 168—169, 171—174, 176—177, 434, 461

[154] * *Протоколы заседаний Совета РСДРП.* 31 мая (13 ию-

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 181—277.

ня) и 5 (18) июня 1904 г. Рукопись¹. — 448—459, 461

[155] *V съезд Всеобщего еврейского рабочего союза в Литве, Польше и России*. 7 (20) августа 1903 г. Изд. Заграничного Комитета Бунда. [Листовка]. London, Nathanson, [1903]. 2 стр. — 43—49, 85—86

[156] «Рабочее Дело», Женева. — 28, 33—34, 35, 66, 68—71, 117, 169, 213, 217—220, 229, 270, 298, 330, 345, 350, 351, 390

[157] «Рассвет», Женева. — 460

[158] «Революционная Россия», [Куоккала — Томск — Женева]. — 97, 102

— 1903, № 32, 15 сентября, стр. 4—7. — 103—104, 476—478, 480—481

— № 33, 1 октября, стр. 6—8. — 103—104, 476—478, 480—481

— № 37, 1 декабря, стр. 7—16. — 380

[159] *Регламент съезда*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 11. (РСДРП). — 332, 465

[160] *Резолюция [меньшевиков (Троцкого, Фомина, Дейча и др.) о решениях II съезда РСДРП, зачитанная на II съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 16 (29) октября 1903 г.]*. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 82—83. (РСДРП). — 126, 365—366

[161] *Резолюция [меньшевиков (Аксельрода, Старовера, Мартова и Засулич), зачитанная на II съезде «За-*

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 45—84.

границной лиги русской революционной социал-демократии» 16 (29) октября 1903 г.). — Там же, стр. 84. — 367—368, 405

[162] Резолюция [о группе «Южный рабочий», принятая II съездом РСДРП 6 (19) августа 1903 г.]. — Там же, стр. 313. — 226

[163] Резолюция [о кооптировании третьего члена редакции двумя выбранными, принятая на II съезде РСДРП 7 (20) августа 1903 г.]. — Там же, стр. 336. — 38

Резолюция о признании «Искры» Центральным Органом — см. О Центральном Органе партии.

[164] [Резолюция об опубликовании протоколов заседаний Совета РСДРП, принятая на заседании Совета 17 (30) января 1904 г.]¹. — 461

[165] [Резолюция об уставе Лиги, принятая на II очередном съезде «Заграничной лиги русской революционной социал-демократии» 17 (30) октября 1903 г.]. — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 101. (РСДРП). — 76

[166] [Резолюция по поводу заявления Мартынова и Акимова об отказе от участия в работах съезда, принятая II съездом РСДРП 5 (18) августа 1903 г.]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии. [1904], стр. 295. (РСДРП). — 312, 352

[167] [Резолюция по поводу инцидента с ОК, принятая II съездом РСДРП 18 (31) июля 1903 г.]. — Там же, стр. 46. — 29, 224, 466

[168] * Резолюция 5-го съезда о положении Бунда в партии перед судом патриотов искровской фирмы. 22 (9) сентября 1903 г. Изд. Заграничного комитета Бунда.

¹ Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik X, 1929, s. 276.

[Листовка.] London, Nathanson, [1903]. 4 стр. — 43—49

[169] *Резолюция товарищеского третейского суда.* 2 (15) марта 1904 г. [Листовка. С послеслов. Л. Мартова.] Б. м., [1904]. 2 стр. — 422, 425—426, 428, 429—430

[170] [*Резолюция товарищеского третейского суда, состоявшегося 19 февраля (3 марта) 1904 г.*] — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта. Приложение к № 62 «Искры», стр. 2. — 422, 425—426

Резолюция Троцкого — см. Резолюция по поводу заявления Мартынова и Акимова об отказе от участия в работах съезда...

[171] *Решения [I] съезда [РСДРП].* — В листовке: Манифест Российской социал-демократической рабочей партии. Б. м., тип. партии, [1898], стр. 2. — 84, 87—89

[172] *Салтыков-Щедрин, М. Е. За рубежом.* — 219

[173] — *Пошехонская старина.* — 113

[174] — *Признаки времени.* — 289, 290, 384

[175] *Соглашение между Россией и Китаем относительно Маньчжурии.* [26 марта (8 апреля) 1902 г.] — «Правительственный Вестник», Спб., 1902, № 72, 30 марта (12 апреля), стр. 1—2. — 189

Старовер — см. Потресов, А. Н.

Травинский — см. Кржижановский, Г. М.

[176] *Троцкий, Л. Д. Второй съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Отчет сибирской делегации. Женева, 1903. 36 стр. — 119

[177] *Тургенев, И. С. Отцы и дети.* — 379

Ультиматум Старовера — см. Потресов, А. Н. Письмо

Г. В. Плеханову. 21 октября (3 ноября) 1903 г.

Ультиматум ЦК — см. Письмо ЦК к тов. Староверу.

[178] *Устав Заграничной лиги русской революционной социал-демократии (1903 г.).* — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 129—131. — 57, 74—75, 371

[179] [Файнберг.] *Об организационных задачах нашей партии.* — «Искра», [Женева], 1903, № 43, 1 июля, стр. 2. — 390

[180] *Циркуляр Центрального Комитета Российской с.-д. раб. партии членам Загран. лиги русской революционной социал-демократии.* — В кн.: Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии. Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903], стр. 3—5. (РСДРП). — 363

[181] *Четвертый съезд Всеобщего еврейского рабочего союза в Литве, Польше и России.* Б. м., [1901]. 21 стр. (РСДРП). — 47

[182] «Южный Рабочий», Екатеринослав и др. — 240, 255, 494, 497

[183] «*Aus der Weltpolitik*», München, 1903, Jg. V, N 48, 30. November, S. 1—10. — 119

[184] «*Deutsch-Französische Jahrbücher*», Hrsg. von A. Ruge und K. Marx. Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 71—85. — 91

[185] «*Frankfurter Zeitung*». Abendblatt, 1904, N 97, 7. April. — 408

[186] Göhre, P. *Drei Monate Fabrikarbeiter und Handwerksbursche.* Eine praktische Studie. Leipzig, Grunow, 1891. 223 S. — 403—404

- [187] *Göthe, J. W. Faust.* — 89
- [188] *Heine, W. Demokratische Randbemerkungen zum Fall Göhre.* — In: «Sozialistische Monatshefte», Berlin, 1904, Bd. I, Hft. 4, April, S. 281—291. — 403—405, 409—410
- [189] «*Iskra*» o *kwesytii polskiej.* — In: «Przedświt», Kraków, 1903, N 9, s. 361—373. — 94
- [190] *Kautsky, K. Franz Mehring.* — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1903—1904, Jg. XXII, Bd. I, N 4, S. 97—108. — 328—330
- [191] *Die Intelligenz und die Sozialdemokratie.* — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1894—1895, Jg. XIII, Bd. II, N 27, S. 10—16; N 28, S. 43—49; N 29, S. 74—80. — 273
- [192] — *Die Krisis in Österreich.* — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1903—1904, Jg. XXII, Bd. I, N 2, S. 39—46. — 91—92
- [193] — *Wahlkreis und Partei.* — In: «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1903—1904, Jg. XXII, Bd. 2, N 28, S. 36—46. — 405—406, 409—410
- [194] *Lissagaray, P. O. Histoire de la Commune de 1871.* Bruxelles, Kistemaekers, 1876. 516, XXX, [2] p. — 505
- [195] *Marx, K. Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiter-Assoziation. 3-te deutsche Aufl. verm. durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutsch-französischen Krieg und durch eine Einleitung von F. Engels. Berlin, «Vorwärts», 1891. 71 S. — 501—511
- [196] *Marx, K. Zur Kritik der Hegel'schen Rechts-Philosophie.* Einleitung. — In: «Deutsch-Französische Jahrbücher». Hrsg. von A. Ruge und K. Marx. Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 71—85. — 91
- [197] *Naquet, A. Drumont et Bernard Lazare.* — In: «La Petite République», Paris, 1903, N 10023, 24 septembre, p. 1. — 91—92
- [198] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart. — 175
— 1894—1895, Jg. XIII, Bd. II, N 27, S. 10—16. — 272—273
— N 28, S. 43—49. — 272—273

— N 29, S. 74—80. — 272—273

— 1903—1904, Jg. XXII, Bd. 1, N 2, S. 39—46. — 91

— N 4, S. 97—108. — 328—330

— Bd. 2, N 28, S. 36—46. — 406—408, 409—410

[¹⁹⁹] *Organisation der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Mainz 1900.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, «Vorwärts», 1901, S. 6—8. — 430—431

[²⁰⁰] *Parvus, A. L. Der Anfang vom Ende?* — In: «Aus der Weltpolitik», München, 1903, Jg. V, N 48, 30. November, S. 1—10. — 119

[²⁰¹] «*La Petite République*», Paris, 1903, N 10023, 24 septembre, p. 1. — 92

[²⁰²] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Breslau vom 6. bis 12. Oktober 1895. Berlin, «Vorwärts», 1895. 223 S. — 290—291

[²⁰³] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, «Vorwärts», 1901, S. 6—8. — 430—431

[²⁰⁴] «*Przedświt*», Kraków, 1903, N 3, s. 81—88. — 94

— N 6, s. 228—238. — 94

— N 9, s. 361—373. — 94

[²⁰⁵] *Renan, E. Discours et conférences.* 3-me éd. Paris, Lévy, 1887. V, 412 p. — 92

[²⁰⁶] — *Le judaïsme comme race et comme religion.* Conférence faite au cercle Saint-Simon, le 27 janvier 1883. Reproduction sténographique. — In: Renan, E. Discours et conférences. 3-me éd. Paris, Lévy, 1887, p. 341—374. — 93

- [²⁰⁷] *«Sozialistische Monatshefte»*, Berlin, 1904, Bd. I, Hft. 4, April,
S. 281—291. — 404—405, 409—410
- [²⁰⁸] *Stosunek socjalnej demokracji rosyjskiej do kwestyi narodowościowej.* —
In: *«Przedświt»*, Kraków, 1903, N 3, s. 81—88. — 94
- [²⁰⁹] *«Vorwärts»*, Leipzig — Berlin. — 175
- ²¹⁰] *Wr. A. «Bund».* — *«Przedświt»*, Kraków, 1903, N 6, s. 228—238. —
94
- [²¹¹] *Zola, E. La débâcle.* — 502

JMENNÝ REJSTŘÍK

ABRAMSON — viz Portnoj K.

AJZENŠTADT I. L. (Judin) (1867—1937) — jeden z vůdců Bundu. Od roku 1886 byl členem narodovoljovských kroužků v Jaroslavi, v polovině 90. let se přiklonil k sociálním demokratům. Od roku 1902 byl členem ústředního výboru Bundu, pracoval v Minsku a v Oděse. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval ústřední výbor Bundu, patřil k protijiskrovcům, po sjezdu se stal aktivním menševikem. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky. V roce 1922 emigroval do Německa; stanul v čele bundovské skupiny, která vedla pomlouvačnou kampaň proti SSSR; přispíval do menševického časopisu Socialističeskij věstnik. — 224

AKIMOV (vl. jm. Machnovec) V. P. (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, hájil ideje ekonomismu, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval Svaz, patřil k protijiskrovcům; po sjezdu se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, ve které měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. Účastnil se s právem poradního hlasu jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR, hájil oportunistickou taktiku menševiků, vyzýval ke spojení s kadety. Se sociální demokracií se v letech reakce rozešel. — 33—34, 66, 215, 217, 218, 219, 220, 223, 229, 235, 239, 253—255, 265—266, 270, 271, 272, 276, 279—281, 283, 289, 293, 295—298, 301, 308—309, 311—312, 316, 325, 327, 330, 332—333, 338, 342, 346, 347, 348, 349, 350—354, 373, 377, 382, 387, 388, 390, 391, 401, 409, 410, 414, 420, 466, 467, 484, 485

ALEXANDROV — autor článku Organizacijnyje voprosy (Pismo v redakciju), publikovaného 1. ledna 1904 v příloze Jiskry č. 56. — 392, 394, 399

ALEXANDROVÁ J. M. (Natalja Ivanovna, Štejn, N, NN) (1864—1943) — koncem 80. let vstoupila do organizace Narodnaja volja, od roku 1890 pracovala jako propagandistka v petrohradských dělnických kroužcích, byla členkou Skupiny narodovoljovců. V roce 1894 byla zatčena a vypovězena na 5 let do Vologedské gubernie; ve vyhnanství se přiklonila k sociálním demokratům. V roce 1902 vstoupila v zahraničí do organizace Jiskry, později pracovala jako její tisková důvěrnice v Rusku. Na orelské poradě se stala členkou organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (v únoru 1903). Za organizační výbor se zúčastnila sjezdu s právem poradního hlasu, patřila k menšinovým jiskrovcům, po sjezdu se projevovala jako aktivní menševička, roku 1904 byla za menševiky kooptována do ÚV. Od října 1905 byla tajemnicí organizační komise menševiků. V období reakce se politického života neúčastnila. V letech 1910—1912 pracovala v Moskvě a Petrohradě; přikláněla se ke skupině vídeňské Pravdy, v jejímž čele stál Trockij; v roce 1912 ji zastupovala v organizačním výboru pro svolání srpnové konference likvidátorů. V letech 1913—1914 byla tajemnicí a členkou redakce časopisu Borba, řízeného Trockým. Po Říjnové revoluci pracovala v kulturně osvětových institucích. — 28—31, 34, 64, 65, 70, 283, 284, 422, 425, 427, 429, 466, 468, 469

ALEXEJEV N. A. (1873—1972) — sociální demokrat, jiskrovec, od II. sjezdu SDDSR bolševik; povoláním lékař. Do revoluční činnosti se zapojil koncem 90. let v Petrohradě. Na jaře roku 1897 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Začátkem roku 1898 byl zatčen a vypovězen na čtyři roky do Vjatecké gubernie (město Slobodsk), odkud roku 1899 uprchl do ciziny. V letech 1900—1905 žil v Londýně, vstoupil do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, později přestoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Po II. sjezdu SDDSR zastupoval v Londýně bolševiky. III. sjezdu SDDSR se zúčastnil s právem poradního hlasu, byl tajemníkem sjezdu (pod jménem Andrejev). V prosinci 1905 se vrátil do Petrohradu, přispíval do bolševických listů Věstník žizni, Volna aj., pracoval jako propagandista a agitátor.

V letech 1911—1917 působil jako lékař v Irkutsku. Po únorové revoluci 1917 zastával jako člen irkutské sjednocené sociálně demokratické organizace funkci ve výboru irkutského sovětu vojenských zá-

stupců. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce. Za občanské války se podílel na svržení Kolčakovovy vlády na Leně, byl předsedou kirenského revolučního výboru. Pracoval v hlavním politickoosvětovém výboru a v Kominterně, v sovětech a ve stranických orgánech. Byl lektorem dějin strany na 2. moskevské státní univerzitě. Přeložil řadu děl K. Marxe a B. Engelse. — 473

ALEXEJEV P. A. (1849—1891) — významný revolucionář 70. let, tkalcovský dělník. V roce 1873 vstoupil do petrohradského revolučního dělnického kroužku za Něvskou branou; od listopadu 1874 propagoval revoluční myšlenky mezi moskevskými dělníky. V dubnu 1875 byl zatčen a v roce 1877 postaven před soud v „procesu padesáti“. Odmítl obhájce a při přelíčení 22. března pronesl revoluční řeč, v níž předpověděl nevyhnutelný pád carského absolutismu. Ilegálně rozšiřovaná Alexejevova řeč měla velký vliv na revoluční hnutí v Rusku. V. I. Lenin ji nazval „velikým proctvím dělnického revolucionáře“ (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 378). 26. března 1877 byl Alexejev odsouzen k 10 letům nucených prací a po částečném odpykání trestu byl roku 1884 deportován do Jakutské oblasti, kde se stal 28. srpna 1891 obětí loupežné vraždy. — 266

ANNA IVANOVNA — viz Levinová J. S.

ANTON — viz Makadzjub M. S.

AURELLE DE PALADINES Louis Jean-Baptiste (1804—1877) — francouzský generál, monarchista. V roce 1871 byl členem francouzského Národního shromáždění a velitelem národní gardy. Patří ke katanům Komuny. — 504, 510

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na založení skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Jako zástupce Jiskry se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik. V roce 1905 propagoval oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Na zimmerwaldské a kientalské konferenci hájil názory pravého

křídla. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, pcdporoval buržoazní prozatímní vládu.

Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 33, 37, 60, 136, 139, 140, 148, 150, 151, 152, 196, 208, 222, 242, 243, 244, 250, 259—264, 266, 268, 271, 272—273, 276, 281, 290, 295, 297—298, 319, 323, 336, 337, 346, 349, 350—353, 360, 367, 368, 372, 373, 376, 377, 385—392, 396, 397, 400, 401, 404, 405, 408, 410—413, 416, 448, 471, 473, 484, 492

AXELRODOVÁ I. I. (Ida Isaakovna) (1872—1917) — sociální demokratka, přívrženkyně Jiskry, literární kritička s filozofickou erudiicí. S činností v revolučním hnutí začala mezi narodovoljovci; v roce 1893 emigrovala a přiklonila se ke skupině Osvobození práce, později vstoupila do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Po II. sjezdu SDDSR se připojila k bolševikům, ale záhy přešla stejně jako Plechanov k menševikům. V letech reakce se přiklonila k menševikům, kteří zůstali věrni straně. Za první světové války patřila ke skupině krajních obranářů. Přispívala do sociálně demokratických časopisů *Vozrožděnije*, *Sovremennaja žizň* aj. Těsně před Říjnovou revolucí se vrátila do Ruska a v témže roce v Petrohradě zemřela. — 473

AXELRODOVÁ L. I. (Ortodox) (1868—1946) — zabývala se filozofií a literární vědou, účastnila se sociálně demokratického hnutí. V emigraci vstoupila do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonila k bolševikům, ale záhy přešla stejně jako Plechanov k menševikům. Za první světové války hájila obranářské názory. Začátkem roku 1917 byla členkou ústředního výboru menševiků a později členkou ústředního výboru plechanovské skupiny *Jedinstvo*. Její boj proti bolševikům a Leninovým filozofickým názorům je ovlivněn menševismem Plechanova a jeho filozofickými omyly. Po roce 1918 zanechala aktivní politické činnosti. Přednášela na sovětských vysokých školách. — 377, 471

BASOVSKIJ I. B. (Děmentjev) (nar. 1876) — v roce 1896 pracoval v oděských sociálně demokratických kroužcích, později pomáhal organizovat ilegální přepravu Jiskry do Ruska. V únoru 1902 byl v souvislosti s Jiskrou a kyjevským výborem SDDSR zatčen; 31. srpna 1902 uprchl společně s N. E. Baumanem, V. N. Krochmalem a dalšími z Luciánského vězení v Kyjevě a znovu začal organizovat přepravování Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přidal k menševikům, pracoval v sociálně demokratických organizacích v Charkově

a v Jekatěrinoslavi, účastnil se s právem poradního hlasu IV. sjezdu strany; v letech reakce zanechal aktivní politické činnosti. Po únorové revoluci v roce 1917 pracoval ve voronežské menševické organizaci, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. Pracoval v hospodářských institucích v Moskvě. — 473

BAUMAN N. E. (Sorokin) (1873—1905) — revolucionář z povolání, významný činitel bolševické strany. Do práce v revolučním hnutí se zapojil v první polovině 90. let v Kazani, v roce 1896 aktivně pracoval v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, zejména jako propagandista v narvském obvodě. V roce 1897 byl zatčen a po 22 měsících věznění v Petropavlovské pevnosti poslán do vyhnanství do Vjatecké gubernie. V říjnu 1899 emigroval do Švýcarska, vstoupil do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a aktivně se účastnil boje proti ekonomismu. V roce 1900 se účastnil zakládání organizace Jiskra a v letech 1901—1902 pracoval v Moskvě jako její tiskový důvěrník; v únoru 1902 byl zatčen. Dne 31. srpna uprchl společně se skupinou sociálních demokratů z Luciánského vězení v Kyjevě. Na II. sjezd SDDSR byl delegován moskevským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. V prosinci 1903 se vrátil do Moskvy, řídil moskevský výbor strany a zároveň severní byro ústředního výboru strany; ve svém bytě zřídil ilegální tiskárnu. V červnu 1904 byl zatčen, v říjnu 1905 osvobozen. Při demonstraci organizované moskevským výborem dne 31. října byl zavražděn černosotňovcem. Baumanův pohřeb se stal mohutnou lidovou demonstrací. Ve 24. čísle listu Proletarij byl otištěn Leninův nekrolog Nikolaj Ernestovič Bauman (Spisy 9, Praha 1954, s. 436—437). — 219, 320—321, 429, 488, 492

BAZILENKOV — viz Lokerman A. S.

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály; povoláním soustružník. Politickou dráhu nastoupil v první polovině šedesátých let; byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem německou Sociálně demokratickou dělnickou stranu (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou, v parlamentě odhaloval reakční domácí i zahraniční politiku tehdejší německé vlády. Za prusko-francouzské války zaujímal internacionalistickou pozici, vystupoval na obranu Pařížské komuny. V devadesátých letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem,

jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické strany“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). Jako talentovaný publicista a řečník měl Bebel značný vliv na rozvoj německého a evropského dělnického hnutí. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nebojoval dost energicky proti oportunistům, přeceňoval význam parlamentních forem boje aj.). — 290, 291, 355, 376

BEER Max (nar. 1864) — německý historik socialismu. V 80. letech patřil k levému křídlu německé sociální demokracie („mladým“). Za přispívání do socialistického tisku byl uvězněn, v roce 1894 emigroval do Londýna, později do Ameriky. V roce 1901 se znovu vrátil do Londýna, byl dopisovatelem listu Vorwärts. V roce 1915 repatrioval do Německa a připojil se k pravicovým sociálním demokratům. Revoluční události 1917—1918 na něj hluboce zapůsobily, opět zaujal levicové stanovisko a ve svých pracích se přiblížil k marxismu. — 376

BEKOV — viz Zurabov A. G.

BĚLOV — viz Cejtlín L. S.

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1890 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa Der Sozial-Demokrat. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise Die Neue Zeit sérii článků Problémy socialismu, jež později vydal knižně pod názvem Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval filozofické, ekonomické a politické základy revolučního marxismu. Odmítal marxistickou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalismu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků. Razil oportunistické heslo „hnutí je vším, konečný cíl není ničím“. Za první světové války byl centristou. V následujících letech vyzýval k podpoře politiky buržoazie, vystupoval proti VŘSR a sovětskému státu. — 96, 97, 376, 389, 410

BISMARCK Otto Eduard Leopold von (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat, první kancléř Německé říše, zvaný „železný kancléř“. V roce 1862 byl ministerským předsedou a ministrem zahra-

ničních věcí Pruska. Jeho hlavním cílem bylo sjednotit „krví a železem“ rozdrobené německé státy a vytvořit jednotnou říši pod vedením junkerského Pruska. V lednu 1871 se Bismarck stal říšským kancléřem. V letech 1871—1890 řídil veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerstva s velkoburžoazií.

Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 504, 505, 506, 508, 509, 511

BJULOV — viz Mandelberg V. J.

BLANQUI Louis Auguste (1805—1881) — významný francouzský revolucionář, vynikající představitel utopického komunismu, účastník pařížských povstání a revolucí v letech 1830—1870. Stál v čele několika tajných revolučních společností. Přes 36 let strávil Blanqui ve vězeních. Nechápal rozhodující úlohu organizace mas pro revoluční boj, moci chtěl dosáhnout s nevelkou skupinou revolučních spiklenců. Marx a Engels vysoce oceňovali revoluční zásluhy Blanquiho, ale zároveň kritizovali jeho chyby a nesprávnost spiklenecké taktiky. Lenin napsal: „Blanquismus je teorie, která odmítá třídní boj. Blanquismus neočekává vysvobození lidstva z námezdního otroctví cestou třídního boje proletariátu, nýbrž cestou spiknutí nevelké inteligentní menšiny“ (Spisy 10, Praha 1954, s. 390). — 503

BLJUM — viz Bljumenfeld I. S.

BLJUMENFELD I. S. (Bljum) (nar. 1865) — sociální demokrat, významný spolupracovník skupiny Osvobození práce, později člen organizace Jiskra; povoláním sazeč. Vedl tiskárnu a zabezpečoval přepravu v Osvobození práce i v Jiskře. V březnu 1902 byl zatčen na hranicích (v Radzivilově) se zásilkou Jiskry a uvězněn v Kyjevě, odkud v srpnu téhož roku uprchl za hranice. Po rozkolu na II. sjezdu SDDSR se přiklonil k menševikům. V prosinci 1903 se stal tajemníkem redakce menševické Jiskry a pracoval v menševických organizacích v Rusku i v cizině. Za prozatímní vlády pomáhal organizovat menševické vydavatelství Rabočaja pečat'. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 50, 473

BONAPARTE Ludvík — viz Napoleon III.

BONČ-BRUJEVIČ V. D. (Bonč) (1873—1955) — profesionální revolucionář bolševik; historik a literát. Revolučního hnutí se účastnil od konce 80. let, významně se zasloužil o vydávání marxistické literatury v Rusku, v roce 1896 emigroval do Švýcarska. V cizině byl činný ve skupině Osvobození práce, později spolupracoval s Jiskrou. Od II. sjezdu SDDSR stál na bolševických pozicích; v roce 1904 vedl expedici ústředního výboru, později organizoval vydávání bolševické literatury (vydavatelství V. Bonč-Brujevič a N. Lenin). V dalších letech organizoval vydávání bolševických listů a časopisů a práci stranických vydavatelství; byl pronásledován carskou vládou. Zabýval se sociálně náboženským hnutím v Rusku, zejména sektářstvím, jehož historii věnoval řadu prací. V roce 1904 vydával pro sektáře sociálně demokratický leták *Rassvět*. Po únorové revoluci 1917 byl až do května 1917 členem redakce listu *Izvěstija petrogradského sověta*; později redigoval bolševický list *Rabočij i soldat*. Aktivně se účastnil říjnového ozbrojeného povstání v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů (do října 1920), šéfredaktorem vydavatelství *Žizň i znanije*. Od roku 1930 byl ředitelem Literárního muzea v Moskvě, které založil. V roce 1946 se stal ředitelem Muzea dějin náboženství a ateismu při Akademii věd SSSR v Leningradě. — 460, 462, 471, 486

BORIS — viz Noskov V. A.

BRACKE Wilhelm (1842—1880) — německý socialista, vydavatel a knihkupec. Od roku 1865 byl členem Všeobecného německého dělnického spolku. V roce 1869 se stal jedním ze zakladatelů a vůdců strany eisenaušských. Když ústřední výbor strany vydal v září 1870 manifest proti válce, byl Bracke zatčen, tři měsíce vězněn v pevnosti a v březnu 1871 osvobozen. Patřil k hlavním vydavatelům a propagátorům stranické literatury. — 502

BRAUN — viz Stěpanov S. I.

BRUKER — viz Machnovcová L. P.

BULGAKOV S. N. (1871—1944) — ruský ekonom, idealistický filozof, v 90. letech legální marxista. Revidoval Marxovo učení o agrární otázce. Po porážce revoluce 1905—1907 se přiklonil ke kadetům. Zúčastnil se hnutí kolem sborníku *Věchi*, který Lenin nazýval „encyklopedií liberálního renegátství“. V duchu novokantovství, mysticismu a klerikalismu se stavěl proti materialistické filozofii. Po roce 1918 se stal knězem a emigroval. — 99

CARJOV — viz Lokerman A. S.

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

ČEJTLIN L. S. (Bělov, Vejsman) (nar. 1877) — od roku 1898 byl propagandistou ve vitebských sociálně demokratických dělnických kroužcích. Od roku 1901 pracoval v Moskvě, udržoval spojení se skupinou Južnyj rabočij. Po odhalení moskevského výboru v listopadu 1902 obnovoval stranickou organizaci v Moskvě a zapojil se do organizace Jiskry. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem moskevského výboru, zaujímal stanovisko středu; po sjezdu se přiklonil k menševikům, pracoval v Oděse, Moskvě a ve Vitebsku. V roce 1907 zanechal aktivní politické činnosti. Po únorové revoluci 1917 vedl redakční a vydavatelské oddělení moskevského sovětu. Po Říjnové revoluci pracoval jako redaktor. — 226, 235, 426, 429, 466, 467, 488, 494

ČERNÝŠEV I. V. — sociální demokrat; kolísal mezi ekonomisty a jiskrovci. Začátkem 90. let propagoval sociálně demokratické myšlenky v Kursku; v letech 1894—1895 stál v čele petrohradské skupiny sociálních demokratů („mladých“) a v roce 1896 s celou skupinou vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V únoru 1897 byl zatčen a deportován na tři roky do Vologedské gubernie. Později byl členem skupiny Južnyj rabočij. V srpnu 1902 odjel za hranice a jednal s redakcí Jiskry o společném postupu při sjednocování strany. V dubnu 1903 se prohlásil za přívržence Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a přešel k ekonomistům. — 28, 493

DĄBROWSKI Jarosław (1836—1871) — význačný polský revolucionář, generál Pařížské komuny roku 1871. Za studií na Akademii generálního štábu v Petrohradě se sblížil s ruskými a polskými revolučními demokraty, pracoval v ilegálním narodnickém kroužku. Hrál významnou úlohu v polském revolučním hnutí, byl jedním z organizátorů polského osvobozeneckého povstání v letech 1863—1864. Ještě před jeho vypuknutím byl zatčen a v roce 1864 odsouzen k 15 letům nucených prací. V prosinci 1864 uprchl z moskevského etapového žaláře a v červnu 1865 emigroval do Paříže; stal se jedním z vůdců demokratického křídla polské emigrace, spolupracoval s listem Niepodległość, napsal práci věnovanou rozboru rakousko-pruské války roku 1866. Ostře kritizoval opatření Trochuovy vlády k obraně Paříže.

Byl jedním z nejrozhodnějších obránců Pařížské komuny; navrhoval okamžitě zaútočit na Versailles, zatknout kontrarevoluční vládu

a rozehnat reakční Národní shromáždění. Velel obranč na nejdůležitějších úsecích fronty, byl jmenován velitelem I. armády komunistů a později velitelem všech ozbrojených sil Komuny. Zahynul 23. května 1871 při obraně Montmartru. — 505

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. I.) (— n) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců, povoláním lékař. V sociálně demokratickém hnutí se angažoval od 90. let, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V srpnu 1896 byl zatčen, téměř dva roky vězněn a poté vypovězen na tři roky do Vjatecké gubernie; v létě 1901 uprchl za hranice, připojil se k berlínské skupině pro spolupráci s Jiskrou. Jako tiskový důvěrník Jiskry se zúčastnil v roce 1902 bialystocké konference pro přípravu II. sjezdu SDDSR. Po konferenci byl znovu zatčen a vypovězen na východní Sibiř. V září 1903 uprchl za hranice, záhy se přiklonil k menševikům. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů; redigoval list Golos social-demokrata. Za první světové války vystupoval jako horlivý obranář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 119, 122, 173, 471, 472, 473

DANIELSON N. F. (Nikolaj —on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. V jeho politické činnosti se odráží přechod narodníků od revolučních akcí proti carismu ke smíření s ním. V 60. a 70. letech udržoval spojení s kroužky revoluční raznočinské mládeže. Danielson dokončil první překlad Marxova Kapitálu do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem a informoval je o problémech ekonomického rozvoje Ruska. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu Očerki našego poreformennogo obščestvennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která byla spolu s pracemi V. P. Voroncova ekonomickým zdůvodněním liberálního narodnictví. — 96, 102

DAVID Eduard (1863—1930) — jeden z pravicových vůdců německé sociální demokracie, povoláním ekonom. V roce 1894 se stal členem komise pro přípravu agrárního programu strany. Zaujal revizionistický postoj k marxistickému učení o agrární otázce a dokazoval stabilitu zemědělské malovýroby za kapitalismu. Byl jedním ze za-

kladatelů revizionistického časopisu Sozialistische Monatshefte. V roce 1903 vydal knihu Sozialismus und Landwirtschaft [Socialismus a zemědělství], kterou V. I. Lenin nazval „hlavní revizionistickou prací v agrární otázce“. Od roku 1903 byl David poslancem Říšského sněmu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1919 se stal členem první koaliční vlády Německé republiky. V letech 1919—1920 byl ministrem vnitra, v letech 1922 až 1927 říšským zástupcem v Hesensku. Podporoval revanšistické snahy německého imperialismu, byl nepřítelem SSSR a dělnické třídy. V. I. Lenin charakterizoval Davida jako oportunistu, „který celý svůj život věnoval buržoaznímu rozkládání dělnického hnutí“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 270). — 99, 480

DĚDOV — viz Knipovičová L. M.

DEJČ L. G. (1855—1941) — účastník narodnického a později sociálně demokratického hnutí. V roce 1877 byl jedním z organizátorů rolnického povstání v čigirinském újezdu. Vstoupil do organizace Zemlja i volja; později byl členem organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 odjel do ciziny, v roce 1883 pomáhal zakládat skupinu Osvobození práce, vydával a přepravoval do Ruska marxistickou literaturu. V roce 1884 byl v Německu zatčen, předán carské vládě a odsouzen k nuceným pracím. V roce 1901 uprchl do Mnichova, byl kooptován do administrace Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, účastnil se vydávání a rozšiřování Jiskry a Zarje. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval skupinu Osvobození práce, patřil k menšinovým jiskrovcům, po sjezdu byl menševikem, v letech reakce likvidátorem. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista, spolupracoval s orgánem socialistů-obranářů Prizyv. Po únorové revoluci 1917 řídil společně s Plechanovem list pravicových menševiků-obranářů Jedinstvo. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. Věnoval se vydávání literární pozůstalosti G. V. Plechanova a psal články o dějinách osvobozenického hnutí v Rusku. — 65—66, 67, 226, 227, 235, 288, 303, 320—321, 364, 365, 371, 422, 426—428, 430, 467, 473, 488, 492

DĚMENŤJEV — viz Basovskij I. B.

DIETZ Johann Heinrich Wilhelm (1843—1922) — německý sociální demokrat, poslanec Říšského sněmu v letech 1881—1918. Řídil nakladatelství sociálně demokratické strany ve Stuttgartu, které vydávalo Marxovy a Engelsovy spisy. V jeho tiskárně vznikla první čísla Jiskry, časopis Zarja a Leninův spis Co dělat? — 175

DOLIVO-DOBROVOLSKIJ A. P. (Dolivo) (1876—1904) — sociální demokrat, jiskrovec. Začátky jeho revoluční činnosti jsou spjaty s aktivní účastí ve studentském hnutí od 2. poloviny 90. let. V listopadu 1896 byl v Moskvě zatčen a roku 1897 vypovězen na tři roky do Samarské gubernie. Jako student Děmidovova právnického lycea v Jaroslavi zorganizoval na podzim roku 1900 několik dělnických kroužků; v roce 1901 byl členem jaroslavské skupiny Severního svazu SDDSR; v srpnu 1901 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Orenburgu, odkud na podzim roku 1902 uprchl za hranice. V lednu 1903 přijel do Petrohradu a za organizaci Jiskry se stal členem petrohradského výboru. Na jaře roku 1903 náhle duševně onemocněl; již jako nemocný byl zatčen, v létě téhož roku osvobozen. Odjel do Oděsy, kde se v prosinci 1904 zastřelil. — 472

DRABKIN J. D. — viz Gusev S. I.

DRUJAN — o jmenovaném dosud nebyly zjištěny žádné údaje. — 173

DUPONT Eugène (1831—1881) — francouzský revolucionář, dělník, výrobce hudebních nástrojů. Účastnil se červnového povstání roku 1848 ve Francii; později emigroval do Londýna. Byl členem generální rady I. internacionály (1864—1872), tajemníkem Internacionály pro Francii (1865—1871), stoupencem Marxe. Účastnil se téměř všech konferencí a kongresů Internacionály, byl předsedou kongresu v Lausanne (1867) a místopředsedou bruselského kongresu (1868). V červenci 1870 se přestěhoval z Londýna do Manchesteru a navázal spojení s místními členy Internacionály. V roce 1874 Marx a Engels vysoce oceňovali Dupontovu činnost. Emigroval do USA. — 510

ELM Adolf (1857—1916) — německý sociální demokrat, reformista, odborový funkcionář a propagátor družstevnictví; povoláním dělník v tabákovém průmyslu. Patřil k vůdcům všeobecného sjednocení německých odborů, v letech 1894—1906 byl poslancem Říšského sněmu. Na stránkách revizionistického časopisu Sozialistische Monatshefte bojoval proti revolučnímu programu a taktice sociální demokracie. Na mezinárodním socialistickém kongresu v Kodani v roce 1910 hovořil o dělnickém družstevnictví. Jeho vystoupení ostře kritizoval V. I. Lenin (viz Spisy 16, Praha 1958, s. 284—292). — 409

EMMANUILOV — viz Koreněvskij M.

ESSENOVÁ M. M. (Zvěřjov) (1872—1956) — sociální demokratka, přívrženkyň Jiskry, po II. sjezdu SDDSR bolševička. K revolučnímu

hnutí se přiklonila počátkem 90. let, pracovala v dělnických kroužcích v Jekatěrinoslavi, Jekatěrinburgu a Kyjevě. V roce 1899 byla zatčena, asi dva roky vězněna a poté vypovězena do Jakutské oblasti, odkud v roce 1902 uprchla za hranice. Brzy se však do Ruska vrátila a pracovala v petrohradském výboru; koncem roku 1903 byla kooptována do ústředního výboru. V únoru 1904 byla vyslána do zahraničí, aby informovala o situaci v Rusku. Když se v létě 1904 vracela zpět, byla na hranicích zatčena a za rok poslána do Archanželské gubernie. Cestou do vyhnanství uprchla. Od září 1905 znovu pracovala v petrohradském výboru. V roce 1906 byla členkou moskevského výboru. V období reakce zanechala revoluční činnosti. Po únorové revoluci se přidala k internacionalistům, byla členkou tifliského sovětu dělnických zástupců. V roce 1920 vstoupila do komunistické strany. V roce 1921 vedla agitační oddělení ústředního výboru Gruzie. Od roku 1922 stála v čele agitačního a propagačního oddělení tifliského výboru. V roce 1925 se přestěhovala do Moskvy a pracovala ve Státním nakladatelství, v letech 1927—1930 v Institutu pro studium dějin komunistické strany a později v Institutu Lenina; roku 1930 začala pracovat v Komunistickém institutu novinářství. — 436—437

ETTINGEROVÁ-DAVIDSONOVÁ J. S. — sociální demokratka, přívrženkyň Jiskry; v letech 1896—1898 byla členkou kyjevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy a členkou skupiny Rabočaja gazeta. Když policie na jaře roku 1898 kyjevskou stranickou organizaci zlikvidovala, Ettingerová emigrovala a vstoupila do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, ale nehrála v něm aktivní úlohu. V roce 1900 se přiklonila k organizaci Jiskra; byla členkou Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. — 473

FAVRE Jules (1809—1880) — francouzský buržoazní politik; povoláním advokát. Za prusko-francouzské války 1870—1871 byl členem „vlády národní obrany“; v Thiersově vládě zastával funkci ministra zahraničí, byl jedním z organizátorů krvavého potlačení Pařížské komuny. V červnu 1871 se obrátil k zahraničním vládám s výzvou, aby vydaly komunardy jako zločince, a vyzýval ke křížovému tažení proti Internacionále. V srpnu 1871 abdikoval a zanechal politické činnosti. — 502, 503, 508, 510

FERRY Jules (1832—1893) — francouzský politik, buržoazní republikán; advokát a publicista. Po zářijové revoluci 1870 byl tajemníkem „vlády národní obrany“, později starostou Paříže. Patřil k organizátorům potlačení Pařížské komuny. — 502

FISCHER Richard (1855—1926) — německý sociální demokrat. V letech 1880—1890 pracoval v sociálně demokratických tiskárnách v Curychu a Londýně. V letech 1890—1893 byl tajemníkem sociálně demokratické strany. V letech 1893—1903 vedl sociálně demokratické nakladatelství, vydával a řídil ústřední list strany Vorwärts. — 175

FOMIN — viz Krochmal V. N.

FRANKEL Leo (1844—1896) — významný činitel maďarského a mezinárodního dělnického hnutí; povoláním dělník klenotník. V 60. letech odjel za prací do Německa, později se přestěhoval do Paříže a stal se jedním z čelných představitelů svazu německých dělníků ve Francii. Z jeho iniciativy se tato organizace připojila k I. internacionále. V březnu 1871 byl zvolen členem Pařížské komuny, pracoval v její výkonné komisi, později jako ministr práce, průmyslu a obchodu. Po porážce Komuny emigroval do Londýna, stal se členem generální rady I. internacionály a pět let pracoval ve funkci tajemníka a dopisovatele pro Rakousko-Uhersko a Čechy. Jako delegát se zúčastnil londýnské konference (1871) a haagského kongresu (1872) I. internacionály, vášnivě hájil Marxe proti bakuninovcům. Koncem roku 1875 přijel do Vídně, ale záhy byl zatčen a uvězněn a teprve na nátlak veřejného mínění v březnu 1876 osvobozen. Byl spoluzakladatelem první socialistické dělnické strany v Maďarsku (1880). V posledních letech svého života aktivně spolupracoval s francouzským a německým socialistickým tiskem a podílel se na založení II. internacionály, byl jedním z místopředsedů jejího ustavujícího kongresu (1889). — 505

GALKIN V. F. — viz Gorin V. F.

GALPERIN L. J. (Koňagin, Ru, Valentin, Ypsilon) (1872—1951) — sociální demokrat, v revolučním hnutí začal pracovat roku 1898. Ve vyhnanství v Astrachaňské gubernii nazával spojení s organizací Jiskry a na jaře roku 1901 byl touto organizací pověřen, aby ustavil v Baku výbor SDDSR, založil ilegální tiskárnu a pomáhal zajišťovat přepravu ilegální literatury z ciziny a její šíření v Rusku. Začátkem roku 1902 byl při demonstraci v Kyjevě zatčen; 31. srpna uprchl z Luciánského vězení spolu se skupinou jiskrovců do ciziny a dále organizoval přepravování stranické literatury do Ruska. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k bolševikům, zastupoval redakci ústředního orgánu v radě strany, později byl kooptován do ÚV. K menševikům zaujal smířlivecký postoj, nesouhlasil se svoláním III. sjezdu strany. V únoru 1905 byl zatčen. V následujícím roce se vzdal aktivní poli-

tické činnosti. Po únorové revoluci 1917 se přiklonil k menševikům-internacionalistům, účastnil se Státní porady. Od jara roku 1918 pracoval v hospodářských institucích. — 76, 82, 146, 147, 184, 382, 383, 432, 433, 436

GINZBURG B. A. — viz Kolcov D.

GLEBOV — viz Noskov V. A.

GOFMAN — viz Kosovskij V.

GÖHRE Paul (1864—1928) — německý politik a publicista, „zuřivý oportunist“, jak ho charakterizoval Lenin. Po ukončení univerzity byl pastorem v Sasku. Aby poznal život dělníků, pracoval tři měsíce v různých továrnách a potom roku 1896 napsal knihu *Drei Monate Fabrikarbeiter und Handwerksbursche* [Tři měsíce továrním dělníkem a pomocníkem mistra]. V letech 1891—1899 byl generálním tajemníkem evangelického sociálního kongresu; později se přiklonil k sociálním demokratům. V roce 1903 byl za sociální demokracii zvolen do Říšského sněmu, ale po třech měsících se musel vzdát poslaneckého mandátu, protože přispíval do buržoazních listů. Na počátku revoluce v Německu roku 1918 byl státním podtajemníkem v pruském ministerstvu války a pak do roku 1923 členem pruské vlády. — 403—404

GOLDBLAT — viz Medem V. D.

GOLDEN — viz Malcman B. S.

GOLDENBERG I. P. (1873—1922) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; v sociální demokracii začal pracovat v 90. letech, byl členem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Stal se významným činitelem revoluce 1905—1907; tehdy redigoval všechny publikace bolševiků a zastupoval ÚV v jednáních s ostatními stranami a organizacemi. Účastnil se V. sjezdu SDDSR, na němž byl zvolen do ÚV. V lednu 1910 se stal členem ruského byra ÚV. Za první světové války patřil k obranářům, stoupencům Plechanova. V letech 1917—1919 se připojil ke skupině Novaja žižň. Od roku 1920 byl opět členem bolševické strany. — 472

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GOLDMAN M. I. — viz Liber M. I.

GORIN V. F. (vl. jm. Galkin) (1863—1925) — revolucionář z povolání, bolševik. V první polovině 80. let byl členem narodovoljovských kroužků v Simferopolu, později v Charkově, Mogilevu a Oděse. V říjnu 1887 byl zatčen pro svou činnost v Jižní narodovoljovské organizaci a poslán do vyhnanství do Jakutska; v polovině 90. let se přiklonil k sociálním demokratům. Po odpykání trestu (v roce 1900) žil ve Verchojansku a pak v Irkutsku, pomáhal organizovat Sibiřský sociálně demokratický svaz. V roce 1902 pracoval v sara-tovské sociálně demokratické organizaci, která ho delegovala na II. sjezd SDDSR. Na sjezdu jednal jako většinový jiskrovec, zastupoval bolševiky v komisi pro redakci sjezdových protokolů. Po sjezdu aktivně bojoval proti menševikům. V roce 1910 vydal pod pseudonymem N. Grabovskij knihu *Doloi materializm!* (Kritika empirio-kritičeskoj kritiky) [*Pryč s materialismem!* (Kritika empiriokritické kritiky)], namířenou proti machistické revizi marxismu. Po únorové revoluci roku 1917 se vrátil do Ruska, pracoval v petrohradském vojenském revolučním výboru a účastnil se příprav říjnového ozbrojeného povstání. V letech 1918—1920 byl politickým pracovníkem Rudé armády; od roku 1920 působil v orgánech všeobecné branné výchovy. — 227, 241, 422—426, 430, 489

GORSKIJ — viz Šotman A. V.

GRADNAUER Georg (nar. 1866) — německý sociální demokrat, revizionista; doktor filozofie. V letech 1890—1896 byl redaktorem listu *Sächsische Arbeiter-Zeitung* v Drážďanech, 1897—1905 redaktorem berlínského listu *Vorwärts*; v letech 1906—1918 pracoval jako šéfredaktor novin *Dresdner Volks-Zeitung*. Po listopadové revoluci v Německu roku 1918 se stal ministrem zahraničních věcí, od března 1919 do května 1920 vykonával funkci ministerského předsedy v Sasku; od května do října 1921 byl říšským ministrem vnitra. Později pracoval jako saský vyslanec ve vládě v Berlíně. — 175

GRINBERG V. D. — viz Medem V. D.

GUIOD Alfons Simon (nar. 1805) — francouzský generál. Za obležení v letech 1870—1871 velel pařížskému dělostřelectvu. — 503

GUREVIČ A. G. (nar. 1872) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR menševik. Na počátku 90. let byl členem prvních sociálně demokratických kroužků v Nižním Novgorodu. Roku 1897 odjel za hranice; roku 1899 se stal členem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. V letech 1900—1902 pomáhal zajišťovat

expedici a přepravu listu Jiskra. Byl členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie; zastupoval menševiky na II. sjezdu Ligy (podle sjezdových protokolů pod jménem Popov). — 473

GURSKIJ M. G. (nar. 1874) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR menševik. Do revolučního hnutí se zapojil koncem 90. let. V roce 1901 byl zatčen a vyšetřován na základě obvinění z příslušnosti ke kyjevskému výboru SDDSR a z organizování tajné tiskárny. V srpnu roku 1902 spolu s jedenácti jiskrovci uprchl z kyjevského vězení a emigroval. Byl členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu Ligy sympatizoval s menševiky. — 473

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

GUSAROV F. V. (Mitrofan) (1875—1920) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik; povoláním vojenský lékař. V roce 1903 působil ve Vilně [Vilnius]. Na podzim téhož roku byl kooptován do ÚV, pracoval v něm do poloviny roku 1904. V době rozehnaní I. státní dumy a povstání v Kronštadu v roce 1906 byl jedním z organizátorů vojenské správy okruhu a zástupcem vojenské organizace v petrohradském výboru; 20. července roku 1906 byl zatčen, roku 1907 odsouzen ke čtyřem letům nucených prací, později mu byl trest změněn ve vyhnanství na Sibiř. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve straně a v sovětech v Krasnojarsku, Irkutsku a Omsku. — 432

GUSEV S. I. (vl. jm. Drabkin J. D.) (1874—1933) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1896 začal pracovat v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, na jaře roku 1897 byl zatčen a vypovězen do Orenburgu. Od roku 1899 žil v Rostově na Donu. Aktivně pracoval v donském výboru SDDSR, patřil k organizátorům stávků v roce 1902 a březnové demonstrace v roce 1903. Na II. sjezdu SDDSR vystupoval jako delegát donského výboru a většinový jiskrovec. Později referoval o sjezdu v řadě jihoruských měst. V srpnu 1904 se zúčastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě. Od prosince 1904 do května 1905 byl tajemníkem byra výborů většiny a petrohradského výboru strany. Později patřil k vedoucím pracovníkům oděské bolševické organizace. V lednu 1906 se stal členem moskevského výboru SDDSR a jako delegát moskevské organizace se zúčastnil IV. sjezdu strany. V témže roce byl zatčen a deportován do Tobolské gubernie, odkud v roce 1909 uprchl. V letech reakce vystupoval proti likvidátorství a otzovismu. V říjno-

vých dnech roku 1917 zastával funkci tajemníka petrohradského vojenského revolučního výboru. Od roku 1918 působil jako politický pracovník v Rudé armádě, v letech 1921—1923 byl náčelníkem politické správy a členem Revoluční vojenské rady republiky. Roku 1923 se stal tajemníkem ústřední kontrolní komise KSR(b) a členem kolegia lidového komisariátu dělnickorolnické inspekce. Od roku 1925 stál v čele tiskového odboru ústředního výboru KSR(b). V letech 1928—1933 byl členem prezidia výkonného výboru Kominterny. Napsal řadu prací o dějinách strany a mezinárodním dělnickém hnutí, o vojenských a hospodářských otázkách. — 226, 227, 240, 288, 298, 422—423, 430, 491

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, představitel německé klasické filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl Hegel stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I, II, III*, 1961, 1965, 1974). — 418

HEINE Wolfgang (1861—1944) — německý politik, sociální demokrat; povoláním advokát. V sociálně demokratické straně patřil k extrémním oportunistům-bersteinovcům. V roce 1898 byl zvolen do Říšského sněmu, ale protože odmítl účastnit se politické demonstrace, kterou organizovali sociální demokraté, byl zbaven poslaneckého mandátu. Přispíval do časopisu *Sozialistische Monatshefte*, *Bebel*, *Mehring* a jiní jej často ostře kritizovali za revizionistické články. Po revoluci v Německu roku 1918 byl Heine ministrem spravedlnosti a v letech 1919—1920 ministrem vnitra v pruské vládě. V roce 1920 zanechal politické činnosti a věnoval se advokátské praxi. — 404—405, 409—410

HELPHAND A. L. — viz Parvus A. L.

HERZ — viz Uljanov D. I.

HYNDMAN Henry Mayers (1842—1921) — anglický politik, jeden ze zakladatelů Sociálně demokratické federace (v 80. letech) a Britské socialistické strany (1911). V letech 1900—1910 byl členem mezinárodního socialistického byra. Za první světové války se zpočátku přikláněl k antimilitaristickým názorům, ale brzy přešel na pozice krajního sociálšovinismu. Za propagování imperialistické války byl v roce 1916 ze strany vyloučen. Říjnovou revolucí neschvaloval, byl pro intervenci proti Sovětskému Rusku. — 376

CHALTURIN S. N. (1856—1882) — jeden z prvních ruských dělnických revolucionářů, povoláním truhlář. Dělnického hnutí se aktivně účastnil od poloviny 70. let. Byl členem narodnické organizace Obščestvo družej, jež se pokoušela sjednotit petrohradské dělnické kroužky. Na rozdíl od narodníků považoval politický boj za hlavní úkol revolučního hnutí a ve vznikajícím proletariátu viděl rozhodující sílu tohoto hnutí. Společně s jiným vynikajícím dělnickým revolucionářem, zámečníkem V. P. Obnorským, založil v roce 1878 ilegální Severní svaz ruského dělnictva a připravoval vydávání samostatných dělnických novin. V roce 1879 byla většina členů Obščestva družej pozatýkána. Chalturin, který zůstal na svobodě, se sblížil se stranou Narodnaja volja a s jejím vůdcem A. I. Željabovem. Tehdy pracoval jako truhlář v Zimním paláci a pod vlivem narodovoljovců připravil atentát na cara. Dne 17. února 1880 došlo v paláci k výbuchu, ale ani carovi, ani jeho rodině se nic nestalo. Chalturin uprchl před policejním pronásledováním na jih Ruska a pokračoval v revoluční práci. V roce 1882 připravil se svým přítelem N. A. Želvakovem v Oděse atentát na vojenského prokurátora generála Strelnikova, proslulého svou krutostí. Při atentátu byli oba zatčeni a odsouzeni vojenským soudem k trestu smrti. — 266

CHAMBERLAIN Joseph (1836—1914) — anglický státník, jeden z ideologů imperialismu. V letech 1895—1903 byl ministrem pro anglické kolonie, patřil k organizátorům anglo-búrské války 1899—1902. Hlásal myšlenku sjednocení všech anglických kolonií v jednom federativním impériu se společným celním tarifem, vyslovoval se pro zrušení volného obchodu. V této otázce se však nesetkal s plnou podporou vlády. Aby získal na svou stranu veřejné mínění, vystoupil v roce 1903 z vlády. V roce 1906 zanechal politické činnosti. — 194

IDA ISAÁKOVNA — viz Axelrodová I. I.

IGNAT — viz Krasikov P. A.

ILJIN viz Lenin V. I.

IVANOV — viz Levinová J. S.

JAKUBOVÁ A. A. (Tar) (1869—1913) — účastnice sociálně demokratického hnutí od roku 1893, významná představitelka ekonomismu. Byla členkou petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy; v letech 1897—1898 se podílela na zakládání listu ekonomistů Rabččaja mysl, který vycházel v Petrohradě. V roce 1898 byla poslána na čtyři roky do vyhnanství na východní Sibiř, v létě roku 1899 emigrovala. Pomáhala připravovat II. sjezd SDDSR, kterého se zúčastnila s poradním hlasem; po rozštěpení strany sympatizovala s menševiky. Po roce 1905 zanechala politické činnosti, pracovala v dělnických osvětových organizacích. — 473

JAURÈS Jean (1859—1914) — významný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, vůdce pravého reformistického křídla Francouzské socialistické strany, filozof, vynikající řečník, autor mnoha historických prací. V čtyřdílných dějinách Francouzské revoluce konce 18. století se pokusil zformulovat a řešit sociální a ekonomické otázky této revoluce. V jeho eklektické filozofii převládaly idealistické názory. Roku 1885 byl zvolen do parlamentu, vystupoval jako levý radikál. Od roku 1902 patřil k vůdcům parlamentní socialistické frakce, zastával reformistické názory, proklamoval třídní spolupráci proletariátu s buržoazií. V roce 1904 založil a do konce svého života redigoval list l'Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jaurès vystupoval jako horlivý odpůrce koloniálních výbojů, militarismu a války. Na začátku první světové války (31. července 1914) byl zavražděn agentem reakce. — 406, 409

JEFIMOV — viz Noskov V. A.

JEGOROV — viz Levin J. J.

JUDIN — viz Ajzenštadt I. L.

JURJEV — viz Levin J. J.

KABLUKOV N. A. (1849—1919) — ekonom a statistik, stoupenec liberál-

ního narodnictví, profesor moskevské univerzity. V letech 1885—1907 byl vedoucím statistického oddělení moskevského guberniálního zemstva. Za jeho vedení byly sestaveny Sborníky statistických údajů o Moskevské gubernii (1877—1879). Přispíval do mnoha listů a časopisů. Ve svých pracích vycházel z myšlenky „stability“ drobného rolnického hospodářství, domníval se, že obecina je schopna zabránit diferenciaci rolnictva. Bojoval proti marxismu a hlásal třídní smír. V. I. Lenin kritizoval Kablukovovy názory, zejména v díle Vývoj kapitalismu v Rusku. V roce 1917 pracoval Kablukov v hlavním pozemkovém výboru při prozatímní vládě, po Říjnové revoluci v Ústřední statistické správě. Hlavní práce: Vopros o rabočich v selskom chozjajstve [Dělníci v zemědělství] (1884), Lekcii po ekonomii selskogo chozjajstva [Přednášky z ekonomiky zemědělství] (1897), Ob uslovijach razvitija krest'janskogo chozjajstva v Rossii [Podmínky rozvoje rolnického hospodářství v Rusku] (1899), Političeskaja ekonomija [Politická ekonomie] (1918) aj. — 99

KALAFATI D. P. (Machov, Micov) (1871—1940) — sociální demokrat, menševik. Od roku 1891 pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Moskvě a později v Nikolajevu. V roce 1897 pracoval v Jihoruském svazu dělnictva, v roce 1901 se stal členem nikolajevského výboru SDDSR. V roce 1902 byl zatčen a později odsouzen k vyhnanství ve Vologedské gubernii, uprchl však do ciziny. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát nikolajevského výboru, hájil stanovisko středu, ale po sjezdu se přiklonil k menševikům. V roce 1905 vyřizoval technické a finanční záležitosti vydavatelství menševické Jiskry. V roce 1906 se vrátil do Ruska a řídil legální sociálně demokratické nakladatelství Novyj mir. V roce 1913 zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci pracoval jako účetní a ekonom. — 217—219, 221, 224, 227, 228, 231, 235, 236, 238—243, 331, 342, 350, 354, 413, 418, 424, 466, 467, 483, 484, 487, 493

KANCELOVÁ L. O. (nar. 1878) — sociální demokratka, přívrženkyň Jiskry, po II. sjezdu SDDSR menševička. V roce 1898 byla členkou petrohradské sociálně demokratické skupiny Rabočeje znamja. V březnu roku 1901 odjela za hranice, po roce přijela z pověření redakce Jiskry pracovat do Moskvy a podílela se na organizování skupiny Jiskra. V květnu roku 1902 byla zatčena a roku 1903 poslána na pět let do vyhnanství do Olekminska (Jakutská oblast); po amnestii v roce 1905 emigrovala. V listopadu téhož roku se vrátila do Ruska a pracovala v Petrohradě v menševických organizacích až do léta roku 1907, pak znovu emigrovala. Za první světové války žila v Rusku. — 472

KARSKIJ — viz Topuridze D. A.

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit.

Zapojil se do socialistického hnutí v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal Kautsky řadu prací o nejrůznějších otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. V roce 1910 Kautsky vytvořil v rámci sociální demokracie centristickou skupinu a od té doby se stále více rozcházel s marxismem. Kautsky byl zakladatelem teorie ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci Kautsky napadal proletářskou revoluci, diktaturu proletariátu a sovětskou moc.

V. I. Lenin teorie Kautského kritizoval v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. O nebezpečí kautskismu napsal: „Dělnická třída nemůže splnit svou světodějnou revoluční úlohu, nepovede-li proti renegátství, bezcharakternosti, přisluhování oportunistu, tomuto bezpříkladnému teoretickému vulgarizování marxismu, nemilosrdnou válku“ (V. I. Lenin, Spisy 21, Praha 1959, s. 315). — 91, 92, 93, 175, 273, 291, 328, 330, 406, 407, 408, 409—410, 438

KNIPovičová L. M. (Dědov) (1856—1920) — profesionální revoluční nářka, bolševička. Revoluční činnost zahájila koncem 70. let v narodovoljovských kroužcích v Helsingforsu [Helsinky]. Od roku 1889 žila v Petrohradě, práci v organizacích narodovoljovců spojovala s rozsáhlou kulturně osvětovou činností mezi dělnictvem; v 90. letech se přiklonila k sociální demokracii. V létě roku 1895 byla prostřednicí v jednání petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy a Skupiny narodovoljovců, které se týkalo využití lach-tinské tiskárny. Byla v ní vytištěna Leninova brožura Výklad zákona o pokutách ukládaných dělníkům v továrnách a závodech. V roce 1896 byla Knipovičová zatčena a vypovězena do Astrachaně. Její zásluhou navázaly místní organizace v Rusku kontakty s Jiskrou. Po návratu z vyhnanství pracovala v Tveru. Na II. sjezdu SDDSR byla delegátkou Severního svazu, patřila k většinovým jiskrovcům.

V roce 1905 pracovala v Oděse, byla delegátkou IV. sjezdu SDDSR; po revoluci 1905—1907 pokračovala ve stranické práci. V roce 1911 byla vypovězena do Poltavské gubernie. V posledních letech života byla těžce nemocná a nemohla se již účastnit politického dění. — 424, 427, 489, 492

KNUNJANG B. M. (Ruben, Rusov) (1878—1911) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1897 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1901 byl vypovězen do Baku, kde se stal jedním z vůdců bakuského výboru a výboru Kavkazského svazu SDDSR; v roce 1902 se podílel na založení Svazu arménských sociálních demokratů a jeho ilegálního orgánu, listu Proletariat. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem bakuského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval jako důvěrník ústředního výboru na Kavkaze a v Moskvě. V září 1905 byl kooptován do petrohradského výboru strany, zastupoval bolševiky ve výkonném výboru prvního petrohradského sovětu dělnických zástupců. V prosinci 1905 byl zatčen a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. V roce 1907 uprchl do ciziny, účastnil se jednání stuttgartského kongresu II. internacionály a čtvrté (třetí celoruské) konference SDDSR v Helsingforsu [Helsinky]. Od konce roku 1907 pracoval v Baku. V letech reakce poněkud kolísal v otázkách bolševické taktiky. V září 1910 byl zatčen, zemřel v bakuském vězení. — 226, 227, 228, 281, 284, 289, 293—294, 310, 315, 316, 318, 319, 424, 427, 468, 490

KOL — viz Lengnik F. V.

KOLCOV D. (vl. jm. Ginzburg B. A.) (1863—1920) — sociální demokrat, menševik. V první polovině 80. let se přiklonil k organizaci Narodnaja volja, koncem 80. let přešel na pozici sociálních demokratů. Začátkem roku 1893 emigroval do Švýcarska, kde se sblížil se skupinou Osvobození práce. V letech 1895—1898 byl tajemníkem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a přispíval do jeho publikací; po rozštěpení Svazu v roce 1900 z něho vystoupil. Účastnil se jednání londýnského (1896) a pařížského (1900) kongresu II. internacionály. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s poradním hlasem jako menšinový jiskrovec; po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik a přispíval do několika menševických listů (Social-demokrat, Načalo aj.). Za revoluce 1905—1907 pracoval v odborovém hnutí v Petrohradě; od roku 1908 působil v Baku. Přispíval do legálního listu menševiků-likvidátorů Luč. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl komisařem práce

v petrohradském sovětu dělnických a vojenských zástupců. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, kandidoval za menševiky-obranáře do ústavodárného shromáždění. V letech 1918—1919 pracoval v družstevním hnutí v Petrohradě. — 38, 222, 224, 316, 360, 471, 473

KONSTANTINOV — viz Zborovskij M. S.

KOŇAGIN — viz Galperin L. J.

KOREŇVSKIJ M. (Emmanuilov) — sociální demokrat, povoláním lékař. Byl členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Zúčastnil se II. sjezdu Ligy. — 473

Kosovskij V. (vl. jm. Levinson M. J.) (Gofman) (1870—1941) — jeden z vůdců Bundu. V polovině 90. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích ve Vilně [Vilnius]; v roce 1897 se účastnil ustavujícího sjezdu Bundu, byl zvolen do ústředního výboru a jmenován šéfredaktorem ústředního orgánu Bundu, listu Arbeiterstimme. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům, po sjezdu k menševikům. V letech reakce spolupracoval s časopisem likvidátorů Naša zarja a s listem Luč; za první světové války byl sociálšovinistou. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, po revoluci emigroval, pracoval v bundovských organizacích v Polsku. V roce 1939 odjel do USA. — 484

Kostič — viz Zborovskij M. S.

KOSTROV — viz Žordanija N. N.

KRASIKOV P. A. (Ignat, Pavlovič, T.) (1870—1939) — profesionální revolucionář, bolševik. Do revolučního hnutí se zapojil roku 1892 jako propagandista v petrohradských dělnických marxistických kroužcích, téhož roku odjel do Švýcarska a navázal spojení se skupinou Osvození práce. V roce 1893 byl zatčen a v roce 1894 poslán na Sibiř. Ve vyhnanství se seznámil s V. I. Leninem a dalšími pracovníky petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Po návratu z vyhnanství roku 1900 byl vypovězen do Pskova, kde vstoupil do organizace Jiskry. Na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Sjezdu se účastnil jako delegát kyjevského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům, spolu s V. I. Leninem a G. V. Plechanovem byl členem byra (předsednictva) sjezdu. Po sjezdu aktivně bojoval proti men-

ševikům. Referoval o sjezdu v mnoha městech v zahraničí a o jeho závěrech napsal Dopis soudruhům. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, byl delegován bolševiky na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Často byl pronásledován carskou vládou.

Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, ve dnech říjnového ozbrojeného povstání v Petrohradě byl předsedou vyšetřovací komise pro boj s kontrarevolucí, po Říjnové revoluci byl členem kolegia lidového komisariátu spravedlnosti, od roku 1924 prokurátorem Nejvyššího soudu a v letech 1933—1938 zástupcem předsedy Nejvyššího soudu SSSR. Byl členem všeruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR po několik volebních období. — 26, 28—29, 31, 62, 63, 64—65, 219, 221, 222, 225, 227, 278—280, 283, 291, 297, 301, 311, 314, 316, 325, 422, 424, 465, 466, 486, 488, 492

KRASIN L. B. (Lošaď, Nikitič) (1870—1926) — sociální demokrat, bolševik, významný sovětský státník. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě, roku 1881 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně, později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) začal studovat v charkovském technologickém institutu, v roce 1900 jej absolvoval. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního legálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru byl členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. sjezdu SDDSR byl znovu zvolen členem ÚV. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 zastával diplomatické funkce. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 byl

zplnomocněným zástupcem SSSR ve Francii a od roku 1925 v Anglii. — 432, 436—437

KRIČEVSKIJ B. N. (1866—1919) — sociální demokrat, publicista, jeden z vedoucích činitelů ekonomismu. Od konce 80. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Rusku; počátkem 90. let emigroval; v zahraničí se přiklonil ke skupině Osvobození práce a přispíval do jejích publikací. Koncem 90. let se stal jedním z čelných představitelů Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a redaktorem jeho orgánu *Rabočeje dělo*, na jehož stránkách propagoval ideje bernsteinismu. Brzy po II. sjezdu SDDSR činnosti v sociálně demokratickém hnutí zanechal. — 392, 394, 410

KROCHMAL V. N. (Fomin, Z, Zagorskij) (1873—1933) — sociální demokrat, menševik. V polovině 90. let pracoval v kyjevských sociálně demokratických kroužcích; v roce 1898 byl vypovězen do Ufy, kde aktivně pracoval v místní sociálně demokratické skupině. Od roku 1901 byl tiskovým důvěrníkem Jiskry, pracoval v Kyjevě, v roce 1902 byl zatčen; 31. srpna 1902 uprchl společně se skupinou jiskrovců z kyjevského Luciánského vězení do ciziny. Později vstoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem ufského výboru, patřil k menšinovým jiskrovcům. Koncem roku 1904 byl kooptován za menševiky do ústředního výboru SDDSR, v únoru 1905 byl zatčen; na IV. sjezdu SDDSR byl zvolen za menševiky do ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 redigoval menševický list *Rabočaja gazeta*; po Říjnové revoluci pracoval v různých leningradských institucích. — 177, 307, 347, 365, 367, 416, 422—425, 467, 473, 492

KRUPSKÁ N. K. (Sablinová) (1869—1939) — profesionální revolucionářka, vynikající pracovnice komunistické strany a sovětského státu; žena V. I. Lenina.

Do revoluční činnosti se zapojila v roce 1890 v marxistických studentských kroužcích v Petrohradě. V letech 1891—1896 učila na večerní nedělní škole ve čtvrti za Něvskou branou, propagovala sociálně demokratické názory mezi dělníky. V roce 1895 pomáhala zakládat petrohradský Svaz boje za osvobození dělnické třídy. V srpnu 1896 byla zatčena a odsouzena k tříletému vyhnanství, které si odpykávala ve vesnici Šušenskoje a potom v Ufě. V roce 1901 emigrovala, pracovala jako tajemnice v redakci Jiskry. Podílela se na přípravě II. sjezdu SDDSR, kterého se účastnila s právem poradního hlasu. Po sjezdu byla redakční tajemnicí bolševických listů *Vperjod* a *Proletarij*; aktivně se účastnila příprav III. sjezdu

SDDSR. Za pobytu v cizině vedla rozsáhlou korespondenci se stranickými organizacemi v Rusku. V letech reakce aktivně bojovala proti likvidátorům a oțzovistům. V roce 1911 pracovala ve stranické škole v Longjumeau, po pražské konferenci SDDSR (1912) pomáhala Leninovi navazovat spojení se stranickými organizacemi v Rusku, s listem Pravda a s bolševickou frakcí ve IV. státní dumě. V roce 1915 byla delegátkou na mezinárodní konferenci žen v Bernu.

Po únorové revoluci 1917 se vrátila s Leninem do Ruska, pracovala v sekretariátu ústředního výboru strany; aktivně se zúčastnila Říjnové revoluce. Po revoluci byla členkou kolegia lidového komisiariátu osvěty, od roku 1921 vedla hlavní správu politickoosvětových institucí, od roku 1929 pracovala ve funkci zástupce lidového komisaře osvěty. Patřila k zakladatelům sovětského školství a sovětské pedagogiky, napsala řadu prací o školství, komunistické výchově, ženském a mládežnickém hnutí. Je autorkou vzpomínek na V. I. Lenina. Zúčastnila se všech sjezdů strany (kromě I. a V.), od roku 1924 byla členkou ústřední kontrolní komise, od roku 1927 členkou ústředního výboru VKS(b); rovněž byla členkou všeruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR po všechna volební období, poslankyní a členkou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR prvního volebního období. — 429, 492

KRŽIŽANOVSKIJ G. M. (Travinskij) (1872—1959) — jeden z nejstarších pracovníků komunistické strany, známý sovětský vědec, inženýr energetik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1893. Spolu s V. I. Leninem byl jedním z organizátorů petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V prosinci roku 1895 byl zatčen a vypovězen na tři roky na Sibiř (minusinský okruh). Po návratu z vyhnanství se usadil v Samaře a přičinil se o vytvoření jiskrovského centra. Na podzim roku 1902 se stal členem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Sjezd jej v nepřítomnosti zvolil za člena ústředního výboru strany. Kržižanovskij se aktivně účastnil revoluce v letech 1905—1907. Velký význam měla jeho činnost v bolševických tiskových orgánech. Po únorové revoluci roku 1917 pracoval v bolševické frakci moskevského sovětu a vedl jeho zásobovací odbor. Po Říjnové revoluci pracoval na obnově a rozvoji moskevské energetické sítě. V roce 1920 jej Lenin pověřil vedením komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1921—1930 řídil práci státní plánovací komise, podílel se na vypracování prvního pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství SSSR, v letech 1930—1932 vedl hlavní správu pro zjišťování energetických zdrojů SSSR při lidovém komisiariátu palivového průmyslu. V letech

1932—1936 byl předsedou výboru pro vysokoškolské technické vzdělání při všeruském ústředním výkonném výboru SSSR a zástupcem lidového komisaře osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen členem ústředního výboru VKS(b) a ústředního výkonného výboru SSSR. V roce 1929 se stal členem Akademie věd SSSR, v letech 1929—1939 byl viceprezidentem Akademie věd SSSR. Založil Institut energetiky při Akademii věd SSSR a po dlouhou dobu byl jeho ředitelem. Napsal mnoho vědeckých prací z oblasti energetiky. — 34, 138, 150, 153—154, 156—157, 169, 171, 174, 292, 325, 367, 382, 416, 423—425, 432, 436

L. — autor článku K agrární otázce, uveřejněného v orgánu buržoazních liberálů Osvobožděnie [č. 9 (33) z 1. listopadu roku 1903]; typický představitel ruského liberalismu, názorový stoupenec P. B. Struveho. — 97—100, 102—104, 474, 479, 480

LANGE — viz Stopani A. M.

LECOMTE Claude Martin (1817—1871) — francouzský generál. S vládními vojsky se zúčastnil v noci ze 17. na 18. března 1871 přepadu národní gardy na Montmartru s cílem zbavit ji dělostřelectva. 18. března 1871 (v první den Pařížské komuny) byl zastřelen vojáky, kteří se přidali na stranu lidu. — 504, 511

LEJBOVIČ M. — sociální demokrat, bolševik; až do 1. února roku 1904 vedl zahraniční expedici tisku při ústředním výboru SDDSR v Ženevě; na jaře roku 1904 pracoval v jekatěrinoslavském výboru, v létě téhož roku v nikolajevském výboru. — 174, 177

LEJTEJZEN G. D. (1874—1919) — sociální demokrat, jiskrovec, spolupracovník listu Jiskra a časopisu Zarja. Do revolučního hnutí se zapojil v 90. letech v Jekatěrinoslavi; na začátku 20. století emigroval a v cizině se přiklonil ke skupině Osvobození práce; později byl přijat za člena Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. V dubnu roku 1900 se zúčastnil II. sjezdu Svazu (Ženeva). Po rozkolu v SDDSR se přidal k bolševikům; přispíval do listů Vperjod, Proletarij a do jiných bolševických orgánů. Po revoluci v letech 1905—1907 se přestěhoval do Tuly, věnoval se lékařské praxi a šířil revoluční myšlenky mezi dělníky. Po únorové revoluci stál přechodně na pozicích internacionalistů, přikláněl se ke skupině Novaja žizň. V roce 1918 se vrátil do bolševické strany. V lednu roku 1919 padl na východní frontě. — 473

LEMAN M. N. (Liza) (1872—1933) — sociální demokrat, jiskrovec; po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V revolučním hnutí působil od 90. let. V roce 1895 pracoval v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy; v srpnu 1896 byl zatčen; v dubnu roku 1901 odjel za hranice. Koncem roku 1902 navrhl speciální způsob otiskování Jiskry z celuloidových štočků a v lednu 1903 odjel do Ruska, aby zavedl tento způsob tisku. Po III. sjezdu strany v roce 1905 se zdržoval na Kavkaze (Baku, Tiflis, Batumi); informoval členy strany o sjezdu a petrohradských událostech z 9. ledna. V letech reakce zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci žil a pracoval v Sovětském Rusku. — 472

LENGNIK F. V. (Kol, Vasiljev) (1873—1936) — revolucionář z povolání, bolševik. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1893, v roce 1896 byl zatčen v souvislosti s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy, v roce 1898 vypovězen na tři roky na východní Sibiř. Koncem srpna a začátkem září roku 1899 podepsal s dalšími šestnácti sociálními demokraty Leninův Protest ruských sociálních demokratů proti CREDU, programu ekonomistů. Po návratu z vyhnanství vstoupil Lengnik do organizace Jiskry; na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Na II. sjezdu byl za své nepřítomnosti zvolen do ÚV strany a rady strany. V letech 1903—1904 aktivně bojoval proti menševikům v zahraničí; v říjnu 1903 se zúčastnil II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, a když menševici odmítli přijmout stanovy Ligy, které navrhoval ÚV, prohlásil jménem ÚV další zasedání sjezdu za neoprávněné a spolu se skupinou bolševiků sjezd opustil. V únoru 1904 se vrátil do Ruska, ale brzy byl uvězněn v souvislosti se severním byrem ÚV strany. Po revoluci 1905—1907 řídil stranickou práci na jihu Ruska, v Moskvě a Petrohradě.

Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu osvěty, v Nejvyšší národohospodářské radě, v lidovém komisariátu dělnicko-rolnické inspekce, účastnil se vypracování plánu GOELRO. Na XII., XIII., XIV. a XV. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise VKS(b). V posledních letech života se zabýval vědeckou a pedagogickou prací, byl místopředsedou Celosvazové společnosti starých bolševiků. — 34, 50, 82, 151, 163, 172, 180, 195, 292, 359, 357, 379, 416, 423, 432, 436

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Iljin, N. Lenin) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 25—40, 41, 57, 58—60, 61—71, 72, 76, 77—81, 82, 83, 101, 105, 106, 115, 116—122, 131, 159, 160, 163, 183,

184, 192—197, 210, 217, 245, 247—248, 266, 268—271, 279, 284, 299, 301, 306, 321—322, 323, 347, 364, 367, 378, 382, 383—384, 416, 432—435, 436—437, 445, 452, 458, 462, 468, 484, 492

LENSKIJ — viz Vilenskij L. S.

LEONOV — viz Vilenskij L. S.

LEPEŠINSKIJ P. N. (Olin) (1868—1944) — významný pracovník komunistické strany. Začátkem 90. let se přiklonil k sociálně demokratickému hnutí. V roce 1890 byl za účast ve studentském hnutí zatčen a vypovězen z Petrohradu. V roce 1895 byl znovu uvězněn a v roce 1897 vypovězen na Sibiř, nejprve do jenisejského a později do minusinského újezdu Jenisejské gubernie. Ve vyhnanství se seznámil a spřátelil s Leninem a stal se jedním z jeho žáků. Po návratu z vyhnanství (1900) se usadil ve Pskově a aktivně pomáhal organizovat rozšiřování Jiskry. V roce 1902 byl zatčen a znovu vypovězen na Sibiř. V roce 1903 uprchl do Švýcarska a pod Leninovým vedením se podílel na přípravách III. sjezdu SDDSR. V letech 1905—1907 vyvíjel revoluční činnost v Jekatěrinoslavi a Petrohradě. Aktivně se zúčastnil únorové a Říjnové revoluce. Po Říjnové revoluci pracoval jako člen kolegia lidového komisariátu osvěty RSFSR a jako náměstek lidového komisaře osvěty Turkestánu; byl jedním z organizátorů Institutu pro studium dějin komunistické strany a později ředitelem Historického muzea a Muzea revoluce; dosáhl akademické hodnosti doktora historických věd. Napsal knihu vzpomínek Na povorotě [Na rozhraní]. — 462

LESENKOVÁ — viz Smidovičová I. G.

LEVICKIJ — viz Mošinskij I. N.

LEVIN J. J. (Jegorov, Jurjev, Líbezný Ježíš) (nar. 1873) — sociální demokrat, jeden z vůdců skupiny Južnyj rabočij. V 90. letech pracoval v charkovských sociálně demokratických kroužcích, v říjnu 1900 byl jako člen charkovského výboru SDDSR zatčen, v roce 1901 byl vypovězen do Poltavy a sledován policií. Byl členem redakce listu Južnyj rabočij. Na pskovské poradě organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902) byl jmenován členem organizačního výboru. Jako delegát skupiny Južnyj rabočij zaujímal na sjezdu stanovisko středu; po sjezdu se přiklonil k menševikům. V září 1903 byl v Charkově zatčen; později zanechal politické činnosti. — 64, 219—223, 225—227, 230—241, 243, 253—255, 260, 281, 295, 298, 299—300, 303, 304, 309—311, 331—332, 339, 350, 354, 388, 422, 425—427, 429, 466, 467, 468, 483—485, 486, 493

LEVINOVÁ J. S. (Anna Ivanovna, Ivanov) (1874—1905) — v 90. letech pracovala v charkovských sociálně demokratických kroužcích, v roce 1898 byla zatčena za propagandu mezi charkovskými tiskařskými dělníky a v roce 1899 vypovězena do Poltavy a sledována policií. Přispívala do listu Južnyj rabočij; aktivně pracovala ve skupině Južnyj rabočij a stavěla se negativně k jejímu sloučení s organizací Jiskry (září—listopad 1902). II. sjezdu SDDSR se zúčastnila jako delegátka charkovského výboru a zaujala stanovisko středu. Po sjezdu se přiklonila k menševikům, ale brzy politické činnosti zanechala. — 235, 493

LEVINSON M. J. — viz Kosovskij V.

LIBER M. I. (vl. jm. Goldman M. I.) (Lipov) (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. Politicky začal pracovat v roce 1898. Na II. sjezdu SDDSR vedl delegaci Bundu, zaujímal krajně pravicové protijiskrovské stanovisko; po sjezdu patřil k menševikům. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen za Bund do ústředního výboru SDDSR, zastupoval Bund v zahraničním byru ÚV. V letech reakce vystupoval jako likvidátor, v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku, za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; hájil kontrarevoluční menševické názory, byl přívržencem koaliční vlády. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, byl aktivním odpůrcem sovětské moci. Později zanechal politické činnosti a pracoval v hospodářských institucích. — 233, 234, 236, 237, 240, 242, 243, 253—255, 272, 275, 277—279, 293, 301—303, 310, 327, 332, 347, 373, 388, 484, 487, 493

LÍBEZNÝ JEŽÍŠ — viz Levin J. J.

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — významný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Účastnil se aktivně revoluce 1848—1849 v Německu, po její porážce emigroval do Švýcarska a později do Anglie. V Londýně se sblížil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se stal socialistou. Po svém návratu do Německa roku 1862 a po založení I. internacionály byl jedním z nejhorlivějších propagátorů revolučních myšlenek Internacionály a organizátorem jejích sekcí v Německu. Od založení jednotné Socialistické dělnické strany Německa (1875) byl Liebknecht až do

konce svého života členem představenstva strany a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu *Vorwärts*. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Dovedně využíval parlamentní tribuny a odhaloval reakční zahraniční i vnitřní politiku pruských junkerů. Za revoluční činnost byl několikrát žalářován. Aktivně přispěl k organizování II. internacionály. — 290, 291

LÍPOV — viz Liber M. I.

LISSAGARAY Prosper Olivier (1838—1901) — francouzský politik a žurnalista, účastník Pařížské komuny (1871). Po porážce Komuny emigroval do Anglie; v roce 1876 vydal knihu *Histoire de la Commune de 1871* [Dějiny Pařížské komuny z roku 1871] (1876; česky 1953), v níž uvedl obrovský faktografický materiál o úloze lidových mas při nastolení Komuny. K. Marx ji posuzoval kladně. Po amnes-tii v roce 1880 se Lissagaray vrátil do Francie, bojoval proti monar-chistům, hájil republiku. — 505

LITVINOV M. M. (1876—1951) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik, významný sovětský diplomat. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1898 jako propagandista v dělnických kroužcích v Klincích (Černigovská gubernie). V roce 1900 pracoval v kyjevském výboru, roku 1901 byl zatčen; ve vězení se přiklonil k jiskrovčům. V srpnu 1902 z vězení uprchl se skupinou jedenácti jiskrovčů a emigroval. Aktivně pomáhal rozšiřovat list *Jiskra*. Zúčastnil se II. sjezdu Ligy. Říšská organizace jej delegovala na III. sjezd SDDSR. V roce 1905 se podílel na vydávání prvního legálního bolševického listu *Novaja žizň*. V roce 1907 byl delegátem a tajemníkem ruské delegace na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V roce 1912 se zúčastnil bernské konference zahraničních sociálně demokratických skupin. Byl delegátem bolševické sekce v mezinárodním socialistickém byru. V únoru 1915 promluvil z Lenina pověření na konferenci socialistů Dohody v Londýně a požadoval, aby socialisté vystoupili z buržoazních vlád a distancovali se od imperialistů. Po Říjnové revoluci byl v Anglii zatčen a vězněn jako rukojmí a později vyměněn za Lockharta. V roce 1918 byl jmenován členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Byl členem sovětské delegace na konferenci v Janově a předsedou sovětské delegace v Haagu. Od roku 1921 byl náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. V letech 1930—1939 pracoval ve funkci lidového komisaře zahraničních věcí, v letech 1941 až

1943 znovu jako náměstek lidového komisaře zahraničních věcí a zároveň jako velvyslanec SSSR v USA. Po návratu z USA byl až do roku 1946 náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. — 471

LIZA — viz Leman M. N.

LJADOV M. N. (vl. jm. Mandelštam) (1872—1947) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1891 začal pracovat v moskevských národnických kroužcích; v roce 1892 vstoupil do marxistického kroužku, v roce 1893 pomáhal zakládat Moskevský dělnický svaz — první sociálně demokratickou organizaci v Moskvě. V roce 1895 řídil prvomájové oslavy v Moskvě, byl zatčen a v roce 1897 poslán na pět let do vyhnanství do Verchojansku. Po návratu z vyhnanství pracoval v Saratově. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem saratovského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům, po sjezdu byl důvěrníkem ústředního výboru, aktivně bojoval proti menševikům v Rusku i v zahraničí. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, stal se členem byra výborů většiny, byl delegován na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany, plnil odpovědné úkoly ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se přiklonil k otzovistům, v roce 1909 vstoupil do frakční skupiny Vperjod. Byl jedním z lektorů stranické školy na ostrově Capri. V roce 1911 ze skupiny Vperjod vystoupil a odjel do Baku.

Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou bakuského sovětu dělnických a vojenských zástupců, zaujímal menševickou pozici.

V roce 1920 mu bylo obnoveno členství v KSR(b), pracoval v hospodářských orgánech v Moskvě, na hlavní správě palivového průmyslu a v Nejvyšší národohospodářské radě, později stál v čele hlavní správy vědeckých institucí (Glavnauka); od roku 1923 byl rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova, byl delegátem XII., XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany. — 227, 333, 422 až 423, 425, 426, 430, 462, 488

LOKERMAN A. S. (Bazilenkov, Carjov) (1880—1937) — sociální demokrat, menševik. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil v roce 1898, pracoval v Rostově na Donu, byl členem donského výboru SDDSR. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát donského výboru, zaujímal stanovisko středu; po sjezdu se stal menševikem. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen za menševiky členem ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci bojoval aktivně proti sovětské moci. V letech 1917—1920 pracoval jako člen donského výboru

menševiků. Za kontrarevoluční činnost byl odsouzen. — 235, 281, 293, 318, 467, 484, 488, 494

LOŠAĎ — viz Krasin L. B.

LUDVÍK Filip (1773—1850) — francouzský král (1830—1848); za únorové revoluce ve Francii roku 1848 byl sesazen; uprchl do Anglie, kde později zemřel. — 502

LVOV — viz Mošinskij I. N.

MACHLIN L. D. (Orlov) (1880—1925) — účastník sociálně demokratického hnutí 1900. Za pobytu v cizině se přiklonil k organizaci Jiskry. V roce 1902 byl tiskovým důvěrníkem Jiskry v Rusku. V roce 1903 působil jako propagandista v Jekatěrinoslavi, byl členem jekatěrinoslavského výboru SDDSR, který ho delegoval na II. sjezd strany. Na sjezdu patřil k většinovým jiskrovcům, po sjezdu se přiklonil k menševikům, pracoval ve Vilně [Vilnius], Dvinsku a Petrohradě. Po revoluci 1905—1907 emigroval, v roce 1919 se vrátil do Ruska. V roce 1920 byl přijat do KSR(b), pracoval v odborových a hospodářských institucích v Leningradě. — 227, 228, 334

MACHNOVCOVÁ L. P. (Bruker) (1876—1965) — účastnice sociálně demokratického hnutí od konce 90. let, představitelka ekonomismu. Zaujímal významné místo ve voroněžském výboru SDDSR, který vystoupil v období příprav II. sjezdu SDDSR proti stanovisku Jiskry. Na sjezdu zastupovala petrohradskou Dělnickou organizaci, patřila k protijiskrovcům. Lenin charakterizoval Machnovcovou a jejího bratra V. P. Machnovce (Akimova) jako delegáty, „kteří na sjezdu všemožně bojovali proti revolučnímu křídlu strany a které všichni... desetkrát zařadili mezi oportunisty“ (tento svazek, s. 414). V roce 1905 pracovala ve voroněžské sociálně demokratické organizaci, později politické činnosti zanechala. — 68—69, 215, 218, 219, 229, 270—271, 280, 281, 309, 331, 332, 342, 346, 347, 350, 377, 414, 424, 466, 468, 483

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MACHOV — viz Kalafati D. P.

MAKADZJUB M. S. (Anton, Panin, Praktik) (nar. 1876) — sociální demokrat, menševik. V letech 1901—1903 pracoval v sociálně demokratických organizacích v jižním Rusku. Na II. sjezd SDDSR jej

delegoval Krymský svaz, patřil k menšinovým jiskrovcům. V květnu 1905 se účastnil jednání menševické konference v Ženevě, byl zvolen do organizační komise — menševického řídicího ústředí; podporoval Axelrodovu likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu. V letech reakce se projevoval jako likvidátor, spolupracoval s časopisem menševiků-likvidátorů *Naša zarja*. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. Od roku 1921 pracoval v sovětských vývozních společnostech v zahraničí; roku 1931 emigroval. — 211, 293 až 294, 298, 395—397, 467

MALCMAN B. S. (Golden) — sociální demokrat, jiskrovec; v revolučním hnutí začal pracovat v 90. letech. Začátkem roku 1902 řídil přepravu jiskrovské literatury přes rakouské hranice; v červnu 1902 byl zatčen a uvězněn v Kyjevě, odkud v srpnu téhož roku uprchl společně se skupinou jedenácti jiskrovců za hranice. Žil v Paříži a ve Vídni, stal se členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie; později přechodně pracoval v Moskvě. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 473

MANDELBERG V. J. (Bjulov, Posadovskij) (nar. 1870) — v letech 1894 až 1896 pracoval jako lékař v Petrohradě, byl zatčen za sociálně demokratickou propagandu mezi dělníky a po třech letech káznice poslán na čtyři roky do vyhnanství na východní Sibiř. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Sibiřského svazu, patřil k menšinovým jiskrovcům, po sjezdu k menševikům. — 230, 231, 235, 266, 316 až 318, 322, 388, 467

MANDELŠTAM M. N. — viz Ljadov M. N.

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z vůdců menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V souvislosti s ním byl v roce 1896 zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchanska. Po návratu z vyhnanství roku 1900 připravoval vydávání *Jiskry* a stal se členem její redakce. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem za organizaci *Jiskry* a stál v čele oportunistické menšiny. Po sjezdu začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list *Golos social-demokrata* a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupo-

val proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis *Socialističeskij věstnik*. — 26—30, 32—39, 50, 53, 57—60, 62, 63, 64, 67—71, 72, 73, 75, 76, 77—81, 117—119, 122, 137—141, 143—152, 154—156, 159, 164, 168, 171, 173—174, 183, 192, 196, 208, 214—217, 220, 222 až 225, 229—235, 238, 240, 242, 244—249, 252—253, 255, 256, 259, 262, 264—268, 270—281, 282, 283—286, 287, 288—289, 290—291, 294—312, 315, 319—328, 330—333, 336—338, 342, 346—350, 352 až 353, 354—358, 359—366, 370—373, 376—378, 382—384, 387, 389, 391, 398, 401—402, 404, 410, 411—413, 416—417, 418, 419, 422 až 424, 425, 427—430, 434, 447, 448, 452—459, 461, 465—469, 473, 483—485, 487, 488, 492, 493

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z vůdců ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V 80. letech byl členem různých narodovoljovských kroužků; v roce 1886 byl uvězněn a poslán do vyhnanství na východní Sibiř. Ve vyhnanství se přiklonil k sociálním demokratům. V roce 1900 emigroval a začal pracovat v redakci časopisu ekonomistů *Rabočije dělo*. Aktivně vystupoval proti leninskému listu *Jiskra*. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, patřil k protijiskrovcům. Po sjezdu se přiklonil k menševikům. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V letech 1918—1920 pracoval jako učitel na Ukrajině. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu *Kommunističeskij internacional*. — 196, 215, 218, 219, 221, 222, 229, 236, 237, 239, 240, 242, 243, 266, 271—273, 309, 311—312, 316, 332, 333, 342, 346, 347, 352, 353, 354, 377, 387, 391, 409, 466, 483, 488, 489, 490

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, velikán revoluční vědy, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninův článek *Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu)* — *Spisy* 21, Praha 1959, s. 37—87]. — 91, 240, 510

MASLOV P. P. (X) (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Přispíval do časopisů *Žizň*, *Načalo* a *Naučnoje obozrenije*. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický

program municipalizace půdy. V letech reakce byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd. — 101, 399

MEDEM V. D. (vl. jm. Grinberg V. D.) (Goldblat) (1879—1923) — jeden z vůdců Bundu. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1899. Od roku 1900 pracoval v minské organizaci Bundu; byl vypovězen na pět let do vyhnanství na Sibiř, odkud v roce 1901 uprchl do ciziny. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům. V roce 1906 byl zvolen členem ÚV Bundu, účastnil se jednání V. sjezdu SDDSR, podporoval menševiky. Po Říjnové revoluci stál v čele bundovských organizací v Polsku; v roce 1921 odjel do USA, kde na stránkách pravicově socialistického židovského listu *Forwards* uveřejňoval pomlouvačné články proti Sovětskému Rusku. — 230, 231, 254, 293, 332, 388, 484

MEDVĚDĚV — viz Nikolajev L. V.

MEŠČERJAKOV N. L. (1865—1942) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; publicista. Od roku 1885 pracoval v narodovoljovském hnutí, byl propagandistou v dělnických kroužcích. Roku 1893 odjel do Belgie, aby tam dokončil studia. Roku 1901 se v cizině přiklonil k Jiskře a vstoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na podzim roku 1902 se vrátil do Moskvy. Stal se členem moskevského výboru strany, ale záhy byl zatčen a vypovězen na čtyři roky do Jakutské oblasti; z vyhnanství jej vysvobodila revoluce 1905—1907. V lednu 1905 se stal členem moskevského okružového výboru strany a v létě téhož roku byl zvolen členem moskevského oblastního byra; na podzim roku 1906 byl zatčen, téměř tři roky vězněn a znovu vypovězen na Sibiř (do Jenisejské gubernie, později do Angarska). Po Říjnové revoluci řídil redakční práci v mnoha tiskových orgánech strany a sovětů. V letech 1927 až 1938 byl šéfredaktorem Malé sovětské encyklopedie, zástupcem šéfredaktora Velké sovětské encyklopedie a členem redakce pro vydávání spisů ruských klasiků. Od roku 1939 byl dopisujícím členem Akademie věd. — 472

MICOV — viz Kalafati D. P.

MICHAIL IVANVIČ — viz Nikolajev L. V.

MILLERAND Étienne-Alexandre (1859—1943) — francouzský politik. V 80. letech patřil k buržoazním radikálům, v 90. letech se přiklonil k socialistům, postavil se do čela oportunistické skupiny francouzského socialistického hnutí. V roce 1899 vstoupil do reakční francouzské buržoazní vlády Waldecka-Rousseaua, v níž spolupracoval s katem Pařížské komuny generálem Galliffetem. Lenin označil millerandismus za zradu zájmů proletariátu, za uplatnění revizionismu v praxi; odhalil jeho sociální kořeny.

V roce 1904 byl Millerand vyloučen ze socialistické strany a založil společně s bývalými socialisty (Briand, Viviani) stranu tzv. nezávislých socialistů. V letech 1909—1910 a 1912—1915 vykonával různé ministerské funkce. Po Říjnové revoluci patřil k organizátorům protisovětské intervence; v letech 1920—1924 byl prezidentem Francouzské republiky. Po volebním vítězství levicových buržoazních stran v červnu 1924 byl nucen odstoupit. V roce 1925 a 1927 byl zvolen senátorem. — 409

MIŠENĚV G. M. (Muravjov) (zemřel 1906) — sociální demokrat, člen ufského výboru SDDSR, který ho delegoval na II. sjezd strany. Na sjezdu patřil k většinovým jiskrovcům, po sjezdu k bolševikům. Bojoval důsledně proti menševikům, byl jedním z autorů dopisu, který poslali zástupci uralských výborů redakci menševické Jiskry a ve kterém obhajovali Leninův plán výstavby strany a kritizovali názory novojskrovců. Dopisoval si s N. K. Krupskou o práci uralské organizace. Od roku 1905 pracoval v saratovské sociálně demokratické organizaci. — 227, 304, 316, 317, 320, 322—323, 491

MITROFAN — viz Gusarov F. V.

MOŠINSKIJ I. N. (Levickij, Lvov) (1875—1954) — sociální demokrat, menševik. V letech 1892—1893 se účastnil zakládání marxistických dělnických kroužků v Kyjevě, v letech 1894—1895 vstoupil do ilegální organizace Sociální demokracie Království polského a Litvy; v roce 1897 pracoval v kyjevském Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1898 byl vypovězen na tři roky do Vjatecké gubernie. Od roku 1901 pracoval v Rostově, byl členem donského výboru SDDSR, pomáhal zakládat místní skupinu Jiskry a ilegální Svaz horníků a hutníků, který ho pak delegoval na II. sjezd SDDSR. Na sjezdu zaujímal stanovisko středu, po sjezdu se přiklonil k menševikům; pracoval v Rostově na Donu, Petrohradě a Varšavě. Po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. Od roku 1925 působil jako právník v Moskvě. — 234, 235, 465, 467, 487, 493

MURAVJOV — viz Mišeněv G. M.

MYŠKIN I. N. (1848—1885) — významný představitel narodnického hnutí, povoláním typograf. V roce 1873 otevřel v Moskvě legální tiskárnu, v níž se tajně tiskla zakázaná literatura. Roku 1875 se pokusil vysvobodit z vyhnanství N. G. Černyševského. Po nezdařeném pokusu uprchl, ale byl zatčen a zodpovídal se před soudem v „procesu sto devadesáti tří“. Při soudním přelíčení pronesl bojovný revoluční projev; byl odsouzen k 10 letům nucených prací a deportován na Sibiř. Během deportace, na podzim 1881, pronesl řeč nad hrobem narodnického revolucionáře L. A. Dmochovského. Za tento projev mu byl trest zvýšen o dalších 15 let nucených prací. V roce 1882 uprchl z karijské věznice, ale ve Vladivostoku byl znovu zatčen. Později byl převezen do Petropavlovské pevnosti a v roce 1884 do Šlisselburgu, kde byl 7. února zastřelen pro urážku vězeňského dozorce. — 266

—N — viz Dan F. I.

N, NN — viz Alexandrovová J. M.

NADŽDIN L. (vl. jm. Zelenskij J. O.) (1877—1905) — politicky začal pracovat jako narodnik, v roce 1898 vstoupil do saratovské sociálně demokratické organizace. V roce 1899 byl zatčen a vypovězen do Vologedské gubernie; v roce 1900 emigroval do Švýcarska, kde organizoval revoluční socialistickou skupinu Svoboda (1901—1903). V časopise Svoboda, v brožurách Kanun revolucii [Předvečer revoluce] (1901), Vozrožděnije revoljucionizma v Rossii [Obroda revolucionismu v Rusku] (1901) a jinde podporoval ekonomisty. Současně propagoval teror jako účinný prostředek k „probuzení mas“. Vystupoval proti leninské Jiskře, po II. sjezdu SDDSR psal do menševických listů. — 264

NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po revoluci roku 1848 byl zvolen francouzským prezidentem; v roce 1851 provedl státní převrat, nastolil osobní diktaturu a 2. prosince 1852 se prohlásil císařem.

Jeho dobrodružná zahraniční politika se řídila zájmy velkoburžoazie, vnitřní politika se vyznačovala policejním terorem a zesílením byrokracie. Po porážce ve válce s Pruskem (1870) byl svržen. — 501, 502, 505, 507, 510

NAQUET Alfred Joseph (1834—1916) — francouzský buržoazní politik; povoláním lékař. Jako profesor chemie přednášel v Palermu a Paříži. Byl členem tajného politického spolku, který si kladl za úkol bojovat proti vládě Napoleonu III. Za tuto činnost byl Naquet roku 1865 uvězněn a zbaven profesury. V roce 1869 byl znovu pronásledován, ale podařilo se mu uprchnout do Španělska. Po amnestii v roce 1870 se vrátil do Francie. V roce 1871 byl zvolen do Národního shromáždění a zaujal stanovisko krajní levice; později se stal jedním z vůdců radikálů. Roku 1883 byl zvolen senátorem. Roku 1889 se od republikánů distancoval. Byl stoupencem francouzského politika Boulangerera. Ve svých dílech rozvíjel nacionalistické ideje. — 91

NATALJA IVANOVNA — viz Alexandrovová J. M.

NIKITIČ — viz Krasin L. B.

NIKITIN I. K. (Stěpanov) (1877—1944) — sociální demokrat, bolševik; povoláním soustružník. V revolučním hnutí byl činný od roku 1897, vedl marxistický dělnický kroužek v Kyjevě, rozšiřoval letáky, účastnil se stávek. V roce 1901 byl zatčen a poslán pod policejní dozor do Kalugy. Na II. sjezdu SDDSR jej delegoval kyjevský výbor, patřil k většinovým jiskrovcům. Po návratu ze sjezdu byl znovu zatčen; v Kyjevě se zúčastnil revoluce 1905—1907. Později zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci pracoval v sokolnické továrně na opravu vagónů v Moskvě. V roce 1925 byl přijat do KSR(b). — 235, 489

NIKOLAJ -ON — viz Danielson N. F.

NIKOLAJEV L. V. (Medvědjev, Michail Ivanovič) — sociální demokrat. V polovině 90. let působil v charkovských sociálně demokratických kroužcích; v roce 1898 byl zatčen za propagandu mezi tiskařskými dělníky v Charkově a poslán na tři roky do vyhnanství do Vjatecké gubernie, po návratu z vyhnanství pracoval v Charkově. V prosinci 1902 navázal spojení s redakcí Jiskry. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem charkovského výboru, zaujímal stanovisko středu; po sjezdu se přidal k menševikům. — 235, 281, 493

Noskov V. A. (Boris, Glebov, Jefimov) (1878—1913) — sociální demokrat. V druhé polovině 90. let vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1898 byl zatčen a v roce 1899 vypovězen do Jaroslavlí a později do Voroněže. Byl jedním ze

zakladatelů Severního dělnického svazu. V dubnu 1902 se účastnil curyšské porady redakce Jiskry, na níž se projednával návrh programu strany. V letech 1902—1903 organizoval přepravu ilegálních sociálně demokratických tiskovin do Ruska, podílel se na organizování II. sjezdu SDDSR. Sjezdu se účastnil s právem poradního hlasu, patřil k většinovým jiskrovcům, řídil komisi pro vypracování stanov strany, byl zvolen členem ústředního výboru. Po sjezdu zaujal smířlivecké stanovisko k menševikům; vystupoval proti svolání III. sjezdu strany. V roce 1905 byl zatčen. V letech reakce zanechal politické činnosti. — 34, 82, 227, 292, 299, 325, 354, 355, 358, 367, 423—425, 432—435, 436—437, 458, 461, 462, 489, 492

NOVOBRANCEV P. — viz Pešechonov A. V.

OLIN — viz Lepesinskij P. N.

ORLOV — viz Machlin L. D.

ORTODOX — viz Axelrodová L. I.

OSIPOV — viz Zemljačková R. S.

OSTROVSKIJ (skutečné příjmení není známo) — sociální demokrat, člen Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu Ligy (1903) vystupoval jako menševik. — 473

PALINKOVSKIJ I. — sociální demokrat. Začátkem 90. let z politických důvodů emigroval. Patřil k přívržencům skupiny Osvobození práce. Byl členem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Od II. sjezdu SDDSR patřil k menševikům. Po Říjnové revoluci žil ve Švýcarsku. — 473

PANIN — viz Makadzjub M. S.

PARVUS (vl. jm. Helphand) A. L. (1869—1924) — menševik; koncem 90. let a na přelomu století pracoval v Sociálně demokratické straně Německa, patřil k jejímu levému křídlu. Byl redaktorem Sächsische Arbeiter-Zeitung. Napsal řadu prací o světovém hospodářství. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce byl v Rusku, spolupracoval s redakcí menševického listu Načalo, vyzýval k účasti v Bulyginově dumě, obhajoval taktiku drobných dohod s kadety atd. Parvus propagoval protimarxistickou teorii

permanentní revoluce, z níž později Trockij učinil nástroj boje proti leninismu. Za první světové války byl Parvus sociálšovinistou, agentem německého imperialismu. Od roku 1915 vydával časopis Die Glocke, jenž byl orgánem „renegátství a špinavého lokajství v Německu“ (viz V. I. Lenin, Spisy 21, Praha 1957, s. 426). — 119, 376

PAVLOVIČ — viz Krasikov P. A.

PEŠECHOV A. V. (Novobrancev P.) (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodnikům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a roku 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobožděnije a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů (enesů). Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v buržoazní prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, roku 1922 emigroval. — 103, 104, 478, 480

PICARD Louis Joseph Ernest (1821—1877) — francouzský politik, pravicový republikán, povoláním advokát. V roce 1870 byl ministrem financí ve „vládě národní obrany“, v roce 1871 ministrem vnitra v Thiersově vládě. Je jedním z katanů Pařížské komuny. — 502

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (Valentinov) (1856—1918) — ruský marxistický filozof, literární historik a estetik, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revoluční činnosti. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce.

Po II. sjezdu SDDSR přešel v taktickopolitických otázkách na stranu menševiků. Po únorové buržoazně demokratické revoluci roku 1917 se Plechanov vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; k Říjnové revoluci se stavěl negativně.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofic-

kých spisech, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech, 1959), Očerki po istorii materializma [Studie z dějin materialismu] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu; Vybrané filozofické spisy, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896); O materialističeskou ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech, 1960) aj. — 26, 29, 32, 37–39, 41, 60, 63, 67, 82, 83, 101, 106, 111–115, 117, 118, 120, 125, 136–137, 139–148, 151, 153–158, 161, 162, 163, 169, 182–184, 192–197, 215, 217, 220, 221, 229–231, 239, 240, 242, 243, 246, 260, 261, 271, 280, 289, 291, 312, 319, 322, 323, 334, 337, 338, 351, 354–355, 357–362, 364–372, 374–384, 387–388, 391, 412, 413–414, 416, 417, 428–429, 435, 448, 450, 466, 467, 469, 483, 484, 486, 492, 493, 500.

POPOV — viz Rozanov V. N.

PORTNOJ K. J. (Abramson) (1872–1941) — jeden z vůdců Bundu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od poloviny 90. let, v roce 1896 byl zatčen a potom poslán na pět let do vyhnanství na Sibiř. V roce 1900 se ujal vedení varšavské organizace Bundu. Zastupoval Bund v organizačním výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Na sjezdu byl delegátem ústředního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům. V následujících letech — až do roku 1939 — byl předsedou ústředního výboru Bundu v Polsku. V roce 1939 emigroval do USA a zanechal politické činnosti. — 221, 293, 483

POSADOVSKIJ — viz Mandelberg V. J.

POTRESOV A. N. (Starověr) (1869–1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V 90. letech se přikláněl k marxistům. Za činnost v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy byl poslán do vyhnanství do Vjatecké gubernie. V roce 1900 emigroval a podílel se na založení listu Jiskra a časopisu Zarja. II. sjezdu se účastnil jako delegát Jiskry s právem poradního hlasu, patřil k menšinovým jiskrovcům. V letech stolypinské reakce byl ideologem likvidátorů, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revo-

luci emigroval; přispíval do týdeníku Dni založeného Kerenským a svými články útočil proti sovětské moci. — 36, 37, 39, 71, 72, 148, 176, 242, 287—288, 293—294, 296, 319, 323, 334—336, 338, 351, 360, 377, 422, 424, 429, 469, 473, 492

POTRESOVOVÁ (Ušakovová) — členka Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu Ligy (1903) sympatizovala s menševiky. — 473

PRAKTIK — viz Makadzjub M. S.

REICHESBERG Naum (1869—1928) — profesor politické ekonomie a statistiky na univerzitě v Bernu, ruský vystěhovalec. Byl členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, za menševiky se zúčastnil II. sjezdu Ligy (podle sjezdového protokolu pod jménem Rudnikov). V roce 1917 byl členem výkonného výboru pro návrat ruských emigrantů do Ruska. Napsal řadu děl z oboru statistiky a obchodní politiky, zabýval se problémy pracovního práva. — 473

RENAN Ernest Joseph (1823—1892) — francouzský vědec, idealistický filozof, historik náboženství; od roku 1879 člen francouzské akademie věd. Napsal řadu prací o raném období křesťanství. Svými politickými názory byl zjevným nepřitelem demokracie a Pařížské komuny. Jeho hlavní práce: *Histoire des origines du christianisme* [Historie původu křesťanství] (1863—1883), *La vie de Jésus* [Život Ježíšův] (1863; česky 1919), *Histoire du peuple d'Israël* [Dějiny izraelského lidu] (1887—1892) aj. — 92, 93

RJAZANOV (vl. jm. Goldendach) D. B. (1870—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let; pracoval v Oděse a Kišiněvě. Roku 1900 odjel do ciziny, byl jedním ze zakladatelů skupiny publicistů Borba, která se stavěla proti programu strany vypracovanému Jiskrou a proti leninským organizačním principům výstavby strany. II. sjezd rozhodl, že skupina Borba se sjezdu nezúčastní a Rjazanov jako její zástupce nebude na sjezd pozván. V roce 1907 pracoval Rjazanov v petrohradském ústředním byru odborů, později odjel za hranice a přispíval do časopisu *Die Neue Zeit*, zabýval se dějinami I. internacionály. V roce 1909 učil na Capri ve škole frakční skupiny Vperjod, přednášel o odborovém hnutí na stranické škole v Longjumeau. Na pokyn Sociálně demokratické strany Německa připravoval vydání spisů K. Marxe a B. Engelse. Za první světové války patřil k centristům, psal do menševicko-trockistických listů Golos a Naše slovo. Na VI. sjezdu strany (1917) byl spolu

s mezirajonovci přijat do KSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí; podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusích o odborech (1920—1921) zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl za podporu menševické kontrarevoluční činnosti vyloučen z VKS(b). — 28, 30, 38, 65, 221, 223, 323, 466

ROSENOW Emil (1871—1904) — německý sociální demokrat, žurnalista; přispíval do mnoha sociálně demokratických novin. Byl redaktorem listů Chemnitzer Beobachter a Rheinische Westfälische Arbeiter Zeitung. V letech 1898—1903 byl poslancem Říšského sněmu. — 403

RU — viz Galperin L. J.

ROZANOV V. N. (Martyn, Popov) (1876—1939) — sociální demokrat, menševik. Politického života se účastnil od poloviny 90. let, roku 1899 byl vypovězen do Smolenska. Vstoupil do skupiny Južnyj rabočij, v letech 1901—1903 pracoval na jihu Ruska. Byl členem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Na sjezd jej delegovala skupina Južnyj rabočij; zaujímal stanovisko středu; po sjezdu vystupoval jako aktivní menševik. Koncem roku 1904 byl kooptován do smířliveckého ústředního výboru, v únoru 1905 byl zatčen. Na menševické konferenci v květnu 1905 byl zvolen do organizační komise, která představovala řídicí menševické ústředí. Na IV. sjezdu SDDSR byl za menševiky zvolen do ústředního výboru. Roku 1908 emigroval. Po únorové revoluci 1917 byl členem menševické frakce petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, patřil k obranářům. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, aktivně pracoval v několika kontrarevolučních organizacích; v procesu s taktickým centrem byl odsouzen. Po amnestii zanechal politické činnosti, pracoval ve zdravotnictví. — 34, 118, 220, 223, 227, 232, 235, 244, 248, 253, 255, 266, 272, 273, 292, 296—300, 316, 320, 325, 333, 352, 354, 366, 367, 414, 417, 422—426, 466, 483—485, 486—487, 493

RUBEN — viz Knunjanc B. M.

RUSOV — viz Knunjanc B. M.

SABLINOVÁ — viz Krupská N. K.

SINGER Paul (1844—1911) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, blízký spolupracovník A. Bebela a W. Liebknechta, významný funkcionář marxistického křídla ve II. internacionále. Od roku 1887 byl členem představenstva německé sociálně demokratické strany, od roku 1890 (po sjezdu v Halle) byl jeho předsedou. V letech 1884—1911 byl členem Říšského sněmu a předsedou sociálně demokratické frakce. Od roku 1900 byl členem mezinárodního socialistického byra, patřil k jeho levému, marxistickému křídlu. Singer byl úhlavním nepřítelem oportunistů v německé dělnické straně a až do konce života důsledně prosazoval revolučně demokratickou politiku. V. I. Lenin si jej hluboce vážil jako nesmiřitelného bojovníka za věc proletariátu. — 175

SMIDOVICH P. G. (Vasilij Ivanovič) (1874—1935) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; povoláním inženýr elektrotechnik. Do revoluční činnosti se zapojil koncem 90. let v Petrohradě, inklinoval k ekonomismu, později se přiklonil k Jiskře. Koncem roku 1900 byl zatčen a v roce 1901 vypovězen za hranice. Stal se členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. V roce 1905 pracoval v moskevském okruhovém výboru strany. Za svou revoluční činnost byl často pronásledován, vězněn a odsuzován do vyhnanství. Aktivně se účastnil únorové a Říjnové revoluce roku 1917. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné funkce v sovětech a hospodářských institucích: byl předsedou moskevského sovětu, členem prezidia Nejvyšší národohospodářské rady, předsedou Moskevské guberniální národohospodářské rady, členem všeruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR. — 472

SMIDOVICOVÁ I. G. (Lesenková) — sociální demokratka, přívrženkyň Jiskry. Zastávala funkci tajemnice v redakci Jiskry od jejího založení až do příjezdu N. K. Krupské, později se zabývala přepravou literatury přes hranice. V roce 1902 byla v Kremenčugu zatčena a převezena do věznice v Kyjevě; v lednu 1903 uprchla a záhy emigrovala. Za menševiky se zúčastnila II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, byla její tajemnicí. V letech reakce zanechala politické činnosti. — 473

SOROKIN — viz Bauman N. E.

STAROVĚR — viz Potresov A. N.

STĚPANOV — viz Nikitin I. K.

STĚPANOV S. I. (Braun) (1876—1935) — revolucionář z povolání, bolševik. Do revolučního hnutí se zapojil roku 1895 v tulském zbrojařském závodě, kde pracoval jako soustružník. Na II. sjezd SDDSR byl delegován tulským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. Po návratu do Ruska byl zatčen, roku 1905 osvobozen, pracoval v Tule, Petrohradě a Moskvě. V roce 1915 byl znovu zatčen a vypovězen do Irkutské gubernie, odkud se vrátil po únorové revoluci 1917. Po Říjnové revoluci řídil znárodnování podniků v Tule, v roce 1919 byl jmenován ředitelem tulského muničního závodu. Roku 1925 se stal předsedou tulského guberniálního výkonného výboru. Od roku 1930 pracoval v Moskvě jako zástupce předsedy oblastního výkonného výboru a jako tajemník stranického kolegia oblastní kontrolní komise. V letech 1933—1935 zastával funkci předsedy moskevského oblastního soudu. Na XIII. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise, na XIV. a XV. sjezdu členem revizní komise ústředního výboru. — 334, 473, 489

STOPANI A. M. (Lange) (1871—1932) — profesionální revolucionář, bolševik. Revoluční činnost zahájil v roce 1892 v Kazani; v roce 1893 založil marxistický kroužek, v letech 1894—1898 byl propagandistou v sociálně demokratických dělnických kroužcích v Jaroslavi. Od roku 1899 pracoval v Pskově, kde se roku 1900 seznámil s V. I. Leninem, pomáhal připravovat vydávání Jiskry a zakládat Severní dělnický svaz. V listopadu 1902 se na pskovské poradě pro svolání II. sjezdu SDDSR stal členem organizačního výboru. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Severního dělnického svazu, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval na příkaz ústředního výboru v Jaroslavi a založil ilegální tiskárnu; po jejím odhalení v létě roku 1904 odjel do Baku a pomáhal organizovat bakuský výbor bolševiků. Od podzimu roku 1905 pracoval v Kostromě, pomáhal organizovat kostromský sovět dělnických zástupců a zakládat ilegální list Severnyj rabočij; byl tajemníkem kostromského výboru SDDSR a jeho delegátem na V. sjezdu strany. Po sjezdu pracoval v Baku, byl tajemníkem legálního bolševického listu Gudok, účastnil se organizování stávek. Byl sledován policií a několikrát zatčen. Po únorové revoluci 1917 pracoval v Baku jako předseda zásobovacího výboru. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce ve straně a v sovětech, v letech 1930—1932 byl místopředsedou Celosvazové společnosti starých bolševiků. — 219, 227, 241, 318, 321, 490

STRACHOV — viz Tachtarjov K. M.

STRUVE P. B. (1870—1944) — ruský buržoazní ekonom a publicista,

představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisů *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) a *Žizň* (1900). Lenin nazval Struveho „velikým mistrem renegátství“ (*Spisy* 13, Praha 1956, s. 495). Již ve své první práci *Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii* [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894) kritizoval Struve narodnictví, „doplňoval“ a kritizoval Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Na přelomu století se Struve definitivně rozešel s marxismem a sociální demokracií, přešel k liberálům a stal se jedním z teoretiků a organizátorů buržoazně liberální organizace *Svaz osvobození* (1904—1905) a redaktorem jejího ilegálního orgánu *Osvobožděníje* (1902—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru kadetské strany a po porážce revoluce roku 1905—1907 vůdcem pravého křídla liberálů. Po Říjnové revoluci byl členem Wrangelovy kontrarevoluční vlády; později emigroval. — 103, 337, 338, 380

SUSANE LOUIS (1810—1876) — francouzský generál, účastník obrany Paříže v letech 1870—1871, autor řady prací o historii vojenství. — 503

ŠERGOV M. I. — sociální demokrat, povoláním lékař. Byl členem berlínské skupiny pro spolupráci s Jiskrou a členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie; od II. sjezdu SDDSR patřil k menševikům. Po Říjnové revoluci žil v Sovětském svazu. — 473

ŠOTMAN A. V. (Gorskij) (1880—1939) — profesionální revolucionář, bolševik; povoláním soustružník. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1899 v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy; pracoval v Obuchovových závodech, účastnil se „obuchovské obrany“ (1901), byl stranickým organizátorem vyborského obvodu. Na II. sjezdu byl delegátem petrohradského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval v Kostromě a Ivanovu-Vozněsensku, byl členem severního výboru SDDSR, účastnil se revoluce 1905—1907 v Petrohradě a Oděse. V letech 1911—1912 byl členem helsingforského výboru Finské sociálně demokratické dělnické strany; v roce 1912 jel za Leninem do Paříže se zprávou o činnosti vojenské organizace v Baltském loďstvu. Na „srpnové“ poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky v Poroninu (1913) se stal členem ústředního výboru a ruského byra ÚV SDDSR. V listopadu 1913 byl v Jekatěrinoslavi zatčen a deportován do Narymského kraje. Únorové revoluce 1917 se zúčastnil v Tomsku, od června 1917

byl členem petrohradského okruhového výboru strany, organizoval Leninův odjezd do Finska. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce, po revoluci zastával významné funkce v hospodářském a stranickém aparátě a v sovětech; v letech 1923—1924 byl předsedou ústředního výkonného výboru Karelské ASSR, v letech 1926—1937 vedl kádrové oddělení Nejvyšší národohospodářské rady a byl zmocněncem prezidia všeruského ústředního výkonného výboru pro zvláštní úkoly. Na XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise. — 235, 489

ŠOUER M. M. — sociální demokrat, jiskrovec. V roce 1900 byl ve vyhnanství v Ufě, v létě odjel za hranice a usadil se v Curychu. Byl členem Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie; zúčastnil se II. sjezdu Ligy a inklinoval k menševikům. — 473

ŠTEJN — viz Alexandrovová J. M.

T. — viz Krasikov P. A.

TACHTARJOV K. M. (Strachov, Tar) (1871—1925) — do sociálně demokratického hnutí se zapojil roku 1893, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy; v lednu 1896 byl zatčen, v roce 1897 emigroval. V listopadu 1898 se účastnil jednání curyšského sjezdu Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. V roce 1900 řídil list ekonomistů Rabočaja mysl. Byl delegátem petrohradské Dělnické organizace na pařížském kongresu II. internacionály. Podílel se na přípravě II. sjezdu SDDSR a zúčastnil se ho s poradním hlasem. Po rozštěpení strany sympatizoval s menševiky, stranické práce však brzy zanechal. V následujících letech se věnoval vědecké práci a pedagogické činnosti, napsal řadu prací o sociologii a historii revolučního hnutí v Rusku. — 277, 473

TAR — viz Jakubovová A. A.

TAR — viz Tachtarjov K. M.

THIERS Adolphe (1797—1877) — reakční francouzský buržoazní politik a historik, povoláním advokát. Politickou činnost zahájil koncem 20. let 19. století jako představitel liberálně buržoazní opozice; po červnové buržoazní revoluci roku 1830 vykonával řadu ministerských funkcí, stál v čele vlády. V roce 1834 krutě potlačil republikánská povstání v Lyonu a v Paříži. Za druhé republiky (1848 až 1851) byl jedním z vůdců kontrarevoluční monarchistické „strany

pořádku“. Za druhého císařství (1851—1870) politicky nepracoval; v roce 1863 se připojil k umírněné liberální opozici. Po pádu druhého císařství (4. září 1870) byl jedním z faktických vůdců reakční vlády, 17. února 1871 stanul v jejím čele. Na Thiersův rozkaz byl podniknut pokus odzbrojit pařížskou národní gardu. Tento pokus vyvolal 18. března 1871 povstání. Thiers patřil k hlavním osnovatelům občanské války a organizátorům potlačení Pařížské komuny. Jeho úlohu v dějinách Francie podrobně vylíčil K. Marx v práci *Občanská válka ve Francii* (K. Marx - B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 349—402). — 502, 503, 505, 510, 511

THOMAS Clément (1809—1871) — francouzský generál, bonapartista. V roce 1848 se zúčastnil potlačení červnového povstání pařížského proletariátu. Roku 1870 byl jmenován velitelem pařížské národní gardy. 18. března 1871 (v první den Pařížské komuny) byl zastřelen vojáky, kteří se přidali na stranu lidu. — 504, 511

TOPURIDZE D. A. (Karskij) (1871—1942) — gruzínský sociální demokrat, menševik. Na II. sjezd SDDSR byl delegován tifišským výborem, zpočátku patřil k většinovým jiskrovcům, kolísal však a na konci sjezdu hlasoval s menšinovými jiskrovcí. Po sjezdu se přidal k menševikům, vystupoval proti ústředním orgánům strany zvoleným na sjezdu, a proto ho výbor Kavkazského svazu SDDSR začátkem října 1903 uvolnil ze stranické práce. V době nadvlády menševiků v Gruzii v letech 1918—1921 byl předsedou finanční a rozpočtové komise Ústavodárného shromáždění a starostou Kutaisi. Po nastolení sovětské moci v Gruzii pracoval v komisariátu financí a věnoval se populárně vědecké činnosti. — 240, 281, 311, 484, 489

TRAVINSKIJ — viz Kržižanovskij G. M.

TROCKIJ (vl. jm. Bronštejn) L. D. (1879—1940) — zapřísáhlý nepřítel leninismu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Sibiřského svazu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonvců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a námořnictví, předsedou Revoluční vojenské rady republiky; byl

členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl zběsilý frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. Komunistická strana dokázala, že trockismus je maloburžoazní úchylka ve straně, a ideově i organizačně jej potřela. V roce 1927 byl Trockij vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 34, 64, 118, 217, 220, 240, 241, 243, 255, 277—278, 289, 301, 311, 312, 316, 318, 325, 349, 352, 359, 360, 365, 367, 416, 422—425, 466, 467, 471, 473, 484, 492

TRUCHU Louis Jules (1815—1896) — francouzský generál, bonapartista. Stál v čele „vlády národní obrany“ (září 1870—únor 1871) a v roce 1871 byl generálním guvernérem Paříže. Patřil ke katanům Pařížské komuny. V roce 1872 abdikoval a zanechal politické činnosti. — 502, 503, 508, 510

ULJANOV D. I. (Herz) (1874—1943) — bolševik; mladší bratr V. I. Lenina, povoláním lékař. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1894 ve studentských marxistických kroužcích v Moskvě. V listopadu 1897 byl zatčen za činnost v moskevském Dělnickém svazu a až do podzimu 1898 vězněn, později sledován policií. Roku 1900 vstoupil do organizace Jiskry. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem tulského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal tiskovým důvěrníkem ústředního výboru. V lednu 1904 byl v Kyjevě zatčen a 11 měsíců vězněn. V letech 1905—1907 byl členem simbirského výboru bolševiků, později pracoval jako lékař v Serpuchovu a ve Feodosii a udržoval stálé spojení s ústředními organizacemi bolševiků. V roce 1914 byl mobilizován; mezi vojáky šířil revoluční myšlenky. Po Říjnové revoluci pracoval ve stranických orgánech a sovětech na Krymu, od roku 1921 v lidovém komisariátu zdravotnictví v Moskvě; v letech 1925—1930 působil na Komunistické univerzitě J. M. Sverdlova, od roku 1933 byl zaměstnán ve zdravotnickém oddělení Kremlu. Aktivně pracoval v Ústředním muzeu V. I. Lenina. — 293—294, 489, 492

ULJANOV V. I. — viz Lenin V. I.

UŠAKOVÁ — viz Potresovová

V. V. — viz Voroncov V. P.

VALENTIN — viz Galperin L. J.

VALENTIN Louis Ernest — francouzský generál, bonapartista, prefekt pařížské policie před povstáním 18. března roku 1871. — 504, 510

VALENTINOV — viz Plechanov G. V.

VASILIJ IVANovič — viz Smidovič P. G.

VASILJEV — viz Lengnik F. V.

VEJSMAN — viz Cejtlin L. S.

VILÉM I. (1797—1888) — pruský král (od roku 1861), později německý císař (1871—1888). — 501, 510

VILENSKIJ L. S. (Lenskij, Leonov) (1880—1950) — v roce 1899 byl členem skupiny propagandistů při kyjevském výboru SDDSR, za účast na organizování demonstrace v Kyjevě v dubnu 1901 byl zatčen a začátkem roku 1902 vypovězen do Poltavské gubernie, odkud v létě téhož roku uprchl. Později zřizoval v Jekatěrinoslavi ilegální tiskárny a rozšiřoval sociálně demokratickou literaturu. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát jekatěrinoslavského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům, po sjezdu byl bolševikem. V roce 1905 vystoupil ze SDDSR a vstoupil do organizace komunistů-anarchistů, byl jedním z redaktorů anarchistického časopisu Buntar. V roce 1907 byl zatčen a na čtyři roky vypovězen do Turuchanského kraje; po návratu z vyhnanství zanechal politické činnosti. Po Říjnové revoluci se podílel na ustavení sovětské moci v Oděse, pracoval v orgánech dělnickorolnické inspekce. V letech 1922—1924 byl tajemníkem ředitelství Průmyslové banky v Moskvě, později pracoval ve Státní plánovací komisi. — 235, 281, 428, 468, 489

VINOY Joseph (1800—1880) — francouzský generál, bonapartista, jeden z vůdců krvavého zúčtování s komunardy; velel versailleským vojskům za Pařížské komuny. — 504, 510

VOLLMAR Georg Heinrich (1850—1922) — jeden z vůdců oportunistického křídla německé sociální demokracie, novinář. K sociální demokracii se přiklonil v polovině 70. let; v letech 1879—1880 redigoval ilegální orgán strany Der Sozialdemokrat, vycházející v Curychu. Několikrát byl zvolen poslancem Říšského sněmu a bavorského zemského sněmu. Po zrušení výjimečného zákona proti socialistům

pronesl roku 1891 v Mnichově dva projevy, v nichž navrhl, aby strana omezila svou činnost na boj za reformy, a vyzýval k uzavření dohody s vládou. Spolu s Bernsteinem patřil k ideologům reformismu a revizicizmu. Odmítal tezi o zosťování třídního boje, vychvaloval přednosti státního socialismu, vyzýval sociální demokracii, aby se spojila s liberály. Při vypracovávání agrárního programu strany hájil zájmy drobných pozemkových vlastníků. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V posledních letech svého života zanechal politické činnosti. — 290, 291, 355, 409, 410

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního nacionalismu 80.—90. let, autor knih *Sudby kapitalizmu v Rossii* [Osudy kapitalizmu v Rusku] (1882), *Očerki kustarnoj promyšlennosti v Rossii* [Studie o domácímu průmyslu v Rusku] (1886), *Progressivnyje tščenija v krest'janskem chozjajstve* [Pokrokové proudy v rolnickém hospodářství] (1892), *Naši napravlenija* [Naše směry] (1893), *Očerki teoretičeskoj ekonomii* [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalizmu, hájil malovýrobce zbcží a idealizoval rolnickou občinu. Přesazoval politiku smíru s carskou vládou a byl odpůrcem marxismu. Voroncovy názory kritizoval Plechanov v díle *Zdůvodnění nacionalismu v pracích pana Voroncova* (V. V.) (1896). — 96, 102

WRÓBLEWSKI Walery (1836—1908) — významný polský revolucionář, generál Pařížské komuny roku 1871. Za studií na petrohradském lesnickém institutu se seznámil s myšlenkami ruských revolučních demokratů. Po návratu do Polska šířil revoluční myšlenky mezi rolnictvem. Za polského osvobozenického povstání v letech 1863—1864 velel povstaleckým oddílům a byl těžce raněn. V lednu 1864 odjel do Paříže a stal se jedním z vůdců demokratického křídla polské emigrace. Po vyhlášení Pařížské komuny se energicky připojil k povstalcům; bylo mu svěřeno velení II. armády komundů. Až do posledních dnů Komuny statečně bojoval po boku pařížského proletariátu. Po její porážce emigroval do Londýna. Byl kooptován do generální rady I. internacionály, aktivně se zúčastnil boje proti bakunincům a hájil taktickou linii Marxe a Engelse. Po amnestii v roce 1880 se vrátil do Francie. Do konce života zůstal věrný idejím socialismu a mezinárodní solidarity. — 505

X — viz Maslov P. P.

YPSILON — viz Galperin L. J.

Z — viz Krochmal V. N.

ZAGORSKIJ — viz Krochmal V. N.

ZASULIČOVÁ V. I. (1851—1919) — význačná pracovnice narodnického a později sociálně demokratického hnutí v Rusku; revolučně činná od roku 1869. Byla členkou narodnických organizací Zemlja i volja a Čornyj pereděl. V roce 1880 emigrovala, počátkem 80. let přešla na pozice marxismu. V letech 1883—1884 se zúčastnila zakládání skupiny Osvobození práce. V 80. a 90. letech přeložila do ruštiny Marxovu Bídu filozofie a Engelsův Vývoj socialismu od utopie k vědě, napsala Očerk istorii Meždunarodnogo obščestva rabočich [Přehled dějin Mezinárodního dělnického sdružení] a práci o J. J. Rousseauovi; přispívala do publikací skupiny Osvobození práce, do časopisu Novoje slovo a Naučnoje obozrenije; uveřejnila řadu literárně kritických statí. V roce 1900 se stala členkou redakce leninského listu Jiskra a časopisu Zarja.

Po rozkolu ve straně v roce 1903 patřila k vedoucím představitelům menševiků, vstoupila do redakce menševické Jiskry. V roce 1905 se vrátila do Ruska. V letech reakce se přidala k likvidátorům, za první světové války stála na pozicích sociálšovinismu. K Říjnové revoluci se stavěla negativně. — 29, 37, 148, 295, 319, 360, 408, 428, 471, 473, 492, 494

ZBOROVSKIJ M. S. (Konstantinov, Kostič) (1879—1935) — sociální demokrat, menševik. Politickou činnost zahájil v roce 1898 v Oděse. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem oděského výboru, patřil k menšinovým jiskrovcům. Za první ruské revoluce podporoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu. V roce 1905 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Společně s ostatními představiteli petrohradského sovětu byl zatčen a poslán do vyhnanství; v roce 1906 uprchl z vyhnanství do Švýcarska. V letech reakce byl likvidátor, v roce 1908 pomáhal založit list Golos social-demokrata, zahraniční orgán menševiků-likvidátorů, vedl jeho technické oddělení. Po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska a pracoval v Oděse. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, koncem roku 1919 emigroval a za hranicemi dále působil v menševických organizacích. — 235, 241, 272, 467

ZELENSKIJ J. O. — viz Naděždin L.

ZEMLJAČKOVÁ R. S. (Osipov) (1876—1947) — profesionální revoluční nářka, významná funkcionářka komunistické strany a sovětského

státu. Do revolučního hnutí vstoupila roku 1893; po návratu z ciziny v roce 1896 se stala členkou kyjevského výboru SDDSR. Od roku 1901 byla tiskovou důvěrníci Jiskry, pracovala v Oděse a Jekatěrinoslavi. Na II. sjezdu SDDSR byla delegátkou oděského výboru, patřila k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu byla kooptována za bolševiky do ústředního výboru a bojovala aktivně proti menševikům. V srpnu 1904 se účastnila porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, byla zvolena do byra výborů většiny. Jako tajemnice petrohradské stranické organizace byla delegována na III. sjezd strany. Za revoluce 1905–1907 pracovala jako tajemnice moskevského výboru SDDSR. Často ji pronásledovala carská vláda. V roce 1909 byla tajemnicí bakuské bolševické organizace, pak emigrovala. V letech 1915–1916 byla členkou moskevského byra ústředního výboru strany, po únorové revoluci 1917 tajemnicí moskevského výboru SDDSR(b). Za říjnového ozbrojeného povstání v Moskvě řídila boj dělníků v rogožsko-simonovském obvodě. V letech 1918–1921 byla náčelníci politických jednotek armády na severní a jižní frontě. Později pracovala ve vedoucích stranických orgánech a sovětech. Byla delegátkou všech sjezdů strany (kromě I. a V.). Od XIII. sjezdu KSR(b) byla členkou ústřední kontrolní komise. Na XVII. sjezdu byla zvolena do komise sovětské kontroly, na XVIII. sjezdu do ústředního výboru VKS(b). V roce 1939 byla jmenována místopředsedkyní rady lidových komisařů SSSR a tuto funkci vykonávala po celou dobu Velké vlastenecké války. V posledních letech života pracovala jako místopředsedkyně komise stranické kontroly při ÚV VKS(b) a zároveň byla poslankyní Nejvyššího sovětu SSSR. — 334, 424, 492

ZETKINOVÁ Clara (1857–1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa, talentovaná spisovatelka a zanícená řečnice. V revolučním hnutí pracovala od konce 70. let, v roce 1881 vstoupila do tehdejší ilegální Sociálně demokratické strany Německa. V roce 1882 emigrovala do Švýcarska a usadila se v Curychu. Aktivně spolupracovala s ilegálním orgánem Sociálně demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat a pomáhala při jeho rozšiřování v Německu. Stála na levém křídle německé sociální demokracie a spolu s R. Luxemburgovou, F. Mehringem a K. Liebknechtem bojovala proti Bernsteinovi a dalším oportunistům. Za první světové války patřila k revolučně smýšlejícím internacionalistům a vystupovala proti sociálšovinismu. Aktivně se podílela na přípravě bernské mezinárodní socialistické konference žen v březnu 1915. V roce 1916 vstoupila do skupiny Internacionála a do Spartakova svazu. Roku 1919 se stala členkou Komunistické strany Německa a byla zvolena

do jejího ústředního výboru. Na III. kongresu Komunistické internacionály byla zvolena do exekutivy Kominterny, řídila mezinárodní sekretariát žen. Od roku 1924 byla stálou členkou výkonného výboru Mezinárodní organizace pro podporu revolučních bojovníků (MOPR). — 291

ZURABOV A. G. (Bekov) (1873—1920) — účastník revolučního hnutí od roku 1892, v roce 1896 byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy, od roku 1899 aktivně pracoval v tifliském výboru SDDSR; v roce 1902 se podílel na zakládání Svazu arménských sociálních demokratů a jeho orgánu, listu Proletariat. V roce 1903 se stal členem výboru Kavkazského svazu SDDSR; na II. sjezd SDDSR byl delegován batumským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu vystupoval jako bolševik, pak se přiklonil k menševikům. Byl poslancem II. státní dumy. Po jejím rozehnutí přešel do ilegality, v roce 1908 byl zatčen, vězněn v Petropavlovské pevnosti a poslán do vyhnanství na Sibiř, odkud uprchl do ciziny. V roce 1912 byl členem likvidátorského srpnového bloku, v jehož čele stál Trockij. Za první světové války zastával centristickou pozici; po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a stal se členem výkonného výboru petrohradského sovětu. Po Říjnové revoluci pracoval v Zakavkazsku, sblížil se s bolševiky, bojoval proti menševikům a dašnakům, propagoval navázání těsných styků se Sovětským Ruskem. — 490

ZVĚRJOV — viz Essenová M. M.

ŽELJABOV A. I. (1850—1881) — významný ruský revolucionář, zakladatel a vůdce strany Narodnaja volja. Jako jeden z prvních nacionalistů pochopil nutnost politického boje proti carismu, který mohla úspěšně vést jen zvláštní organizace revolucionářů. Jako schopný organizátor se snažil semknout kolem strany Narodnaja volja všechny odpůrce politiky carismu, vytvořil konspirativní skupiny mezi studentstvem, v armádě a v námořnictvu. Velký význam přikládal Željabov revoluční práci mezi městskými dělníky; z jeho podnětu byly v Rusku založeny první dělnické noviny. Spolupracoval na Programu dělnických členů strany Narodnaja volja. Željabov však ještě nechápal dějinnou úlohu dělnické třídy, vědecký socialismus mu byl cizí, rozhodující úlohu v boji proti carskému samoděržaví připisoval taktice individuálního teroru. Řídil přípravu několika atentátů na Alexandra II. Byl zatčen dva dny před atentátem, k němuž došlo 1. března 1881. Po zatčení cstatních organizátorů atentátu se Željabov přiznal k účasti na jeho přípravách. V soudním

procesu odmítl obhájce, využil svých projevů a výpovědí k revoluční agitaci. Soud vynesl nad Željabovem a narodovoljovci Kibalčičem, Michajlovem, Perovskou a Rysakovem rozsudek smrti. Byli oběšeni 15. dubna 1881 na Semjonovském cvičišti v Petrohradě. — 266

ŽORDANIJA N. N. (Kostrov) (1870—1953) — sociální demokrat, menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem první marxistické skupiny v Gruzii Mesame dasi, stál v čele jejího oportunistického křídla. Účastnil se II. sjezdu SDDSR s poradním hlasem, sympatizoval s menšinovými jiskrovcí. Po sjezdu vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dумы. Účastnil se jednání IV. sjezdu SDDSR; na V. sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce patřil sice oficiálně k menševikům-straníkům, ve skutečnosti však podporoval likvidátory. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tifiského sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády Gruzie; od roku 1921 žil v emigraci. — 240, 338

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(září 1903 — červenec 1904)

1903

- V září 1903 až v červenci 1904* Lenin žije v Ženevě (od konce dubna 1903).
- V první polovině září* Lenin píše Vylíčení průběhu II. sjezdu SDDSR.
- Mezi 16. (29.) zářím a 1. (14.) říjnem* Lenin připravuje k uveřejnění v Jiskře dopis oděského výboru o bojkotu voleb továrních důvěrníků a píše k tomuto dopisu redakční poznámku. Zpráva z Oděsy a Lenina redakční poznámka k ní byly uveřejněny 1. října 1903 ve 49. čísle Jiskry.
- 17. (30.) září* Lenin píše dopis A. M. Kalmykovové, v němž se zabývá rozbíječskou činností menševíků po II. sjezdu SDDSR.
- 21. září (4. října)* Lenin spolu s G. V. Plechanovem a F. V. Lengnikem jedná s L. Martovem, P. B. Axelrodem, A. N. Potrešovem a V. I. Zasuličovou o tom, za jakých podmínek by mohli společně pracovat v ústředním orgánu. Jednání bylo bezvýsledné.
- 22. září (5. října)* V dopise členům ústředního výboru G.M. Kržižanovskému a V. A. Noskovovi píše Lenin o rozbíječské činnosti menševíků a doporučuje jim, aby se připravovali na rozhodný boj proti menševíkům a upevňovali svůj vliv ve výborech. Dále jim radí, aby koptovali do ÚV stoupence většiny L. J. Galperina a P. A. Krasikova.
- 23. září (6. října)* Jménem ústředního výboru píše Lenin protokolové komisi II. sjezdu SDDSR dopis, v němž ji žádá, aby mu poslala texty programu, stanov a všech rezolucí a usnesení schválených na sjezdu.

Jménem redakce ústředního orgánu píše Lenin dopis L. Martovcvi a dalším bývalým redaktorům Jiskry, v němž je vybízí ke spolupráci v Jiskře a Zarji.

Mezi 26. zářím a 13. říjnem (9. a 26. říjnem) Lenin píše návrh výzvy ústředního výboru a redakce ústředního orgánu adresované čelným představitelům menševické opozice, v němž je vybízí ke splnění stranické povinnosti a k zastavení bojkotu ústředních institucí. Dále v něm doporučuje, aby byly zásadní neshody vyjasněny před všemi členy strany.

27. září (10. října) V dopise členu vedení Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie G. D. Lejtezenovi se vyslovuje Lenin proti svolání II. sjezdu Ligy.

Mezi 27. zářím a 13. říjnem (10. a 26. říjnem) Lenin vypracovává osnovu svého referátu na II. sjezdu Zahraniční ligy o II. sjezdu SDDSR, píše připomínky na oběžník ústředního výboru členům Ligy a na staré stanovы Ligy a sestavuje seznam členů Ligy, v němž si dělá předběžný přehled o poměru sil bolševiků a menševiků na nadcházejícím sjezdu této organizace atd.

V druhé polovině září — 21. října (3. listopadu) Lenin provádí redakční práce v Jiskře, pročítá a připravuje k uveřejnění řadu příspěvků dopisovatelů tohoto listu: o dělnickém hnutí v Rusku, o situaci zatčených, o volbách továrních důvěrníků aj.

1. (14.) října Ve 49. čísle Jiskry vychází Leninův článek Maximum nestoudnosti a minimum logiky.

7. (20.) října Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis, v němž důrazně požaduje, aby ústřední výbor rázněji zakročil proti rozbíječství menševiků v jednotlivých výborech, doporučuje, aby Kržižanovskij přijel do Ženevy, a odmítá plán V. A. Noskova na kooptaci Martova do ústředního výboru.

Lenin píše výboru Kavkazského svazu dopis, v němž schvaluje rozhodnutí výboru odvolat ze stranické práce D. A. Topuridzeho, který přešel k menševikům, a vyzývá k důslednému prosazování linie stranické většiny.

Lenin se podílí na vypracování otevřeného dopisu členům Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie a spolu s dalšími jedenácti bolševickými členy Ligy jej podepisuje. Dopis upozorňoval na nutnost reorganizace Ligy a vypracování nových stanov a protestoval proti hrubému porušování stranické kázně členem vedení Ligy L. G. Dejčem.

- 13.—17. (26. až 30.) října Lenin se účastní II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie v Ženevě.
13. (26.) října Na prvním zasedání II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie Lenin diskutuje k dennímu pořadu, předesílá svému referátu o II. sjezdu SDDSR předběžné připomínky a zaznamenává si průběh diskuse.
14. (27.) října Lenin přednáší na druhém zasedání sjezdu Ligy referát o II. sjezdu SDDSR.
15. (28.) října Na třetím zasedání sjezdu Ligy Lenin rozhodně protestuje proti nedůstojným způsobům boje a hrubým výmyslům, k nimž se ve svém referátu uchýlil Martov. Lenin spolu se stoupenci většiny opouští zasedání sjezdu.
16. (29.) října Lenin vypracovává písemný protest (později nazvaný Nepodané prohlášení) proti pomlouvačným obviněním na adresu bolševiků, jež vznesl Martov ve svém referátu na sjezdu Ligy.
Na začátku čtvrtého zasedání sjezdu Ligy vystupuje Lenin s prohlášením, v němž vzhledem k Martovovu nestranickému počínání odmítá zúčastnit se diskuse k referátu o II. sjezdu SDDSR a vzdává se závěrečného slova. Toto prohlášení bylo podpořeno kolektivním písemným protestem bolševických členů Ligy, kteří po podání protestu opouštějí zasedání sjezdu.
17. (30.) října Na pátém zasedání sjezdu Ligy zasahuje Lenin několikrát do diskuse o stanovách Ligy. Zdůrazňuje, že stanovy Ligy nemohou vstoupit v platnost, dokud je neschválí ústřední výbor. Když sjezd schválil Martovovu rezoluci o tom, že potvrzení stanov Ligy ústředním

výborem není nutné, protestuje Lenin jménem stoupenců většiny proti tomuto nehoráznému porušení stanov strany. Po pátém zasedání sjezdu Ligy se Lenin večer účastní neoficiální schůze bolševických členů Ligy s jedenácti nově jmenovanými kandidáty Ligy. Schůze se konala v restauraci Landolt v Ženevě.

18. (31.) října
večer a 19. října
(1. listopadu)
ráno

V přítomnosti F. V. Lengnika a L. J. Galperina hovoří Lenin s Plechanovem a přesvědčuje ho o tom, že martovovcům nelze ustupovat a že je nepřípustné kooptovat staré redaktory do ústředního orgánu. Protože Plechanov má v úmyslu ustoupit menševikům, prohlašuje Lenin, že v takovém případě vystoupí z redakce Jiskry.

19. října
(1. listopadu)

Na zasedání rady SDDSR pomáhá Lenin vypracovat usnesení rady strany ve věci konfliktu mezi Zahraniční ligou a ústředním výborem. Lenin píše G. V. Plechanovovi dopis, v němž ho přemlouvá, aby neustupoval martovovcům, a upozorňuje ho na to, jakou obrovskou škodu by tyto ústupky způsobily straně. Lenin odevzdává Plechanovovi prohlášení, že rezignuje na členství v radě strany a v redakci ústředního orgánu.

21. října
(3. listopadu)

Lenin a F. V. Lengnik se scházejí s G. V. Plechanovem. Na Plechanovovo prohlášení, že má v úmyslu ustoupit martovovcům, reaguje Lenin tím, že potvrzuje své rozhodnutí vystoupit z redakce ústředního orgánu. Lenin oznamuje Plechanovovi také svoje rozhodnutí vstoupit do ÚV SDDSR, budou-li s tím všichni členové ústředního výboru souhlasit.

22. října
(4. listopadu)

Lenin a F. V. Lengnik navštíví G. V. Plechanova, který jim sděluje, jaké podmínky si martovovci kladou pro uzavření míru s menševickou opozicí, a důrazně požaduje, aby ÚV udělal v tomto směru ústupky. Lenin a Lengnik prohlašují Plechanovovi, že menševické podmínky jsou nepřijatelné, a upozorňují na to, že je nutné dotázat se na názor ostatních členů ÚV. Ještě týž den posílají Lenin a Lengnik do Ruska I. Ch. Lalajance, aby seznámil členy ústředního výboru s vývojem událostí na II. sjezdu Ligy a po něm.

Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis, v němž oznamuje, že Plechanov přešel k menševikům, a upozorňuje ho, že je nutné, aby spolu s V. A. Noskovem přijeli do Ženevy.

Lenin píše ústřednímu výboru dopis o tom, za jakých podmínek jsou martovovci ochotni přistoupit na uzavření míru s menševickou opozicí, a navrhuje ústřednímu výboru, aby předložil menševikům své vlastní podmínky. V 51. čísle Jiskry vychází Leninův článek Postavení Bundu ve straně.

23. října
(5. listopadu) Lenin v dopise členům ústředního výboru V. A. Noskovovi a G. M. Kržižanovskému upozorňuje na to, že ÚV bude muset vést rozhodný boj proti martovovcům, a žádá Kržižanovského a Noskova, aby co nejdříve přijeli do Ženevy ke společnému vypracování postupu ÚV v tomto boji.
24. října
(6. listopadu) Lenin posílá G. V. Plechanovovi dopis, ve kterém sděluje, že mu předává všechny redakční záležitosti a posílá redakci ústředního orgánu materiály.
24. nebo 25. října
(6. nebo 7. listopadu) Lenin se účastní schůze ženevské skupiny bolševiků, jež odsoudila počínání G. V. Plechanova a vyslovila mu důtku za zradu, které se dopustil na stranické většině.
26. října
(8. listopadu) V dopise G. M. Kržižanovskému Lenin oznamuje, že definitivně vystupuje z redakce Jiskry, upozorňuje na nutnost bojovat o ústřední výbor, aby se honezmocnili menševici, a důrazně požaduje, aby nejvlivnější členové ÚV odjeli do zahraničí.
28. října
(10. listopadu) Lenin píše M. N. Ljadovovi dopis (neodeslaný), v němž podrobně líčí průběh boje na sjezdu Ligy i po něm. Ve svém dopise upozorňuje, že bolševici musí nyní bojovat o ústřední výbor a usilovat o brzké svolání nového sjezdu strany.
5. (18.) listopadu Lenin posílá G. V. Plechanovovi článek Buržoazie v narodnickém hávu a zmatené narodnictví, který byl uveřejněn 1. prosince 1903 v 54. čísle Jiskry.
Lenin posílá Plechanovovi do redakce ústředního

orgánu prohlášení, že od 1. listopadu 1903 (podle nového kalendáře) vystupuje z redakce Jiskry.

- 6.—8. (19. až 21.) listopadu Lenin je kooptován do ústředního výboru
- Mezi 7. a 19. listopadem (20. listopadem a 2. prosincem) Lenin píše dopis redakci Jiskry (v souvislosti s článkem G. V. Plechanova Co nedělat v 52. čísle Jiskry). Dopis vyšel 25. listopadu 1903 v 53. čísle Jiskry.
12. (25.) listopadu Lenin se účastní zasedání ústředního výboru v Ženevě. Na Leninův návrh vypracovává ÚV ultimátum, jež klade menševikům podmínky k nastolení míru ve straně.
14. (27.) listopadu Lenin předkládá na zasedání ÚV návrh prohlášení, jež obsahuje protest proti Plechanovově kooptaci bývalých menševických redaktorů do redakce Jiskry.
16. (29.) listopadu Na návrh ústředního výboru se Lenin stává členem rady strany za ÚV SDDSR.
- Nejdříve 16. (29.) listopadu Lenin píše návrh dopisu ÚV SDDSR vedení Zahraniční ligy, skupinám pro spolupráci se stranou a všem členům strany v zahraničí. Dopis zřejmě nebyl odeslán.
20. listopadu (3. prosince) Lenin píše dva dopisy redakci ústředního orgánu, v nichž žádá, aby se neodkládalo uveřejnění jeho Dopisu redakci Jiskry a aby tento dopis byl zařazen do 53. čísla listu.
- Mezi 25. a 29. listopadem (8. a 12. prosincem) Lenin píše redakci menševické Jiskry otevřený dopis pod názvem Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry?, který redakce odmítla uveřejnit, takže vyšel v prosinci 1903 samostatně jako leták.
27. listopadu (10. prosince) V dopise členům ústředního výboru v Rusku požaduje Lenin svolání III. sjezdu strany.
29. listopadu (12. prosince) Lenin posílá redakci ústředního orgánu dopis, v němž vybízí členy menševické opozice, aby zastavili frakční boj.

5. (18.) *prosince* Lenin píše G. M. Kržižanovskému dopis, v němž ostře kritizuje smířlivectví některých členů ÚV vůči rozbíječské politice martovců a navrhuje, aby se ihned přikročilo k přípravám sjezdu strany.
- Nejpozději 9. (22.) prosince* V dopise N. J. Vilonovovi píše Lenin o nejdůležitějších událostech vnitrostranického boje, o tom, že se menševici zmocnili redakce ústředního orgánu, a o jejich podvrtné činnosti proti ústřednímu výboru.
9. (22.) *prosince* V dopise ústřednímu výboru protestuje Lenin proti tomu, že jménem ÚV byla jednotlivým výborům rozslána zpráva, v níž byl zastírán prudký stranický boj a hlásána smířlivecká politika vůči menševikům.
- 11.—14. (24. až 27.) *prosince* Jménem zahraničního zástupce ÚV píše Lenin redakci Jiskry dopis, v němž protestuje proti rezoluci redakce ústředního orgánu k Leninovu dopisu nazvanému Proč jsem vystoupil z redakce Jiskry?
17. (30.) a 20. *prosince (2. ledna 1904)* Lenin píše ústřednímu výboru dopis, v němž žádá, aby bylo vyjasněno stanovisko členů ÚV k svolání sjezdu strany, a vyzývá je k aktivnímu boji proti menševikům. Dopis byl poslán do Ruska 23. prosince 1903 (5. ledna 1904).
22. *prosince (4. ledna 1904)* V dopise G. M. Kržižanovskému Lenin ostře kritizuje některé členy ÚV v Rusku za jejich smířlivecké počínání, žádá vypovězení nekompromisního boje menševikům a trvá na urychleném svolání sjezdu strany.
- Před 26. prosincem (8. lednem 1904)* S N. K. Krupskou a F. V. Lengnikem podniká Lenin výlet na horu Salève nedaleko Ženevy.
26. *prosince (8. ledna 1904)* Lenin a F. V. Lengnik píší redakci Jiskry dopis, který byl cdeslán jménem zahraničního zástupce ÚV Lengnika. V dopise se upozorňovalo na nutnost „přskytnout všem členům strany svobodu kritiky ústředních institucí“. Lenin píše matce dopis, v němž jí líčí své dojmy z výletu na horu Salève a prosí ji, aby mu koupila rusko-francouzský slovník a Sečenovovu knihu Elementy myšlení.

V druhé polovině prosince Lenin píše Poznámku o postoji nové Jiskry.

V druhé polovině prosince až v lednu 1904 Lenin připravuje reedici své brožury Dopis soudruhovi o našich organizačních úkolech, píše k ní předmluvu a doslov.

Koncem roku Lenin píše dopis J. V. Stalincvi do sibiřského vyhnanství.

V roce 1903 Lenin si dělá poznámky ke knihám: F. Ueberweg, Grundriss der Geschichte der Philosophie (Berlin 1876—1880, 3 Bde); F. Paulsen, Einleitung in die Philosophie (Berlin 1899). Sestavuje seznamy anglických, německých a francouzských knih na sociálně ekonomická témata a kncspektuje knihu Hand and machine labor (vol. I-II, Washington 1899. Thirteenth annual report of the commissioner of labor, 1898); P. Meuriot, Les agglomérations urbaines dans l'Europe contemporaine (Paris 1897); Summary of production by hand and machine methods; Recensement général des industries & des métiers (31 octobre 1896) (vol. I—II, II, IV-V, Bruxelles 1900—1901).

V letech 1903 až 1904 Lenin kncspektuje knihu H. Ridera Haggarda Rural England. Being an account of agricultural and social researches carried out in the years 1901 & 1902 (In two volumes, London 1902).

1904

Vezi 4. a 10. 17. a 23.) 1nem Lenin píše návrh provolání Členům strany.

20.) ledna V dopise M. A. Uljanovové se Lenin dotazuje na zdraví svých sourozenců — A. I. Uljanovové-Jelizarovové, M. I. a D. I. Uljanovových, kteří byli v lednu 1904 zatčeni v Kyjevě.

23.) ledna Lenin sestavuje text oficiálního dopisu předsedovi rady strany v souvislosti s nadcházejícím zasedáním rady. Dopis poslal Plechanovovi jménem zahraniční-

ho zástupce ÚV F. V. Lengnika, který dopis nepatrně pozměnil.

14. (27.) ledna V dopise předsedovi rady strany G. V. Plechanovovi Lenin jménem zástupců ÚV protestuje proti návrhu redakce ústředního orgánu, aby byl tajemníkem příštího zasedání rady jmenován F. I. Dan.

15.—17. (28. až 30.) ledna Lenin se účastní zasedání rady strany v Ženevě.

15. (28.) ledna Na prvním zasedání rady strany Lenin navrhuje, aby byla projednána opatření k obnovení míru ve straně, předkládá návrh rezoluce a vystupuje v diskusi k této otázce.

16. (29.) ledna Na druhém zasedání rady strany se Lenin účastní diskuse o opatřeních k obnovení míru ve straně, předkládá návrh nové rezoluce k této otázce a zasahuje do diskuse o daném pořadu.
Lenin píše výzvu Od ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, v níž žádá o pomoc při zřizování stranické knihovny a archívu v Ženevě.

17. (30.) ledna Na třetím zasedání rady strany vyjadřuje Lenin jménem zástupců ÚV odlišné stanovisko k protestu proti tomu, že rada schválila rezoluci G. V. Plechanova o kooptaci menševiků do ÚV; navrhuje projednat otázku svolání III. sjezdu strany, vystupuje v diskusi a předkládá návrh rezoluce k této otázce; v diskusi se zabývá vydáváním stranické literatury a jinými otázkami.

V druhé polovině ledna—v únoru Lenin začíná připravovat knihu Krok vpřed, dva kroky vzad (studuje protokol II. sjezdu strany, dělá si z něho výpisky, poznamenává si důležitá místa z diskusních příspěvků delegátů, vypracovává přehled o rozdělení hlasů při hlasování o jednotlivých otázkách apod.).

18. (31.) ledna V dopise ústřednímu výboru píše Lenin o výsledcích zasedání rady strany, jež schválilo menševická usne-

sení o základních otázkách a požaduje, aby členové ÚV energicky bojovali za okamžité svolání sjezdu strany.

*Nejdříve 18.
(31.) ledna*

Lenin píše návrh svolání Straně.

*Mezi 20. a 25.
lednem (2. a 7.
únorem)*

V dopise členu ústředního výboru G. M. Kržižanovskému varuje Lenin před nebezpečím, že se menševici zmocní ústředního výboru, a upozorňuje, že je nutné, aby místní výbory rázně zasáhly proti rozbíječským akcím menševického ústředního orgánu.

*25. ledna
(7. února)*

Lenin jménem ústředního výboru žádá ÚV Polské socialistické strany, aby poslal podrobnější informace o návrhu PSS na svolání konference zástupců SDDSR a PSS.

*Po 27. lednu
(9. února)*

Na shromáždění v Ženevě referuje Lenin o vypuknutí rusko-japonské války a o blížící se revoluci.

Koncem ledna

Lenin diskutuje s V. V. Vorovským, S. I. Gusevem a N. Valentinovem o díle N. G. Černyševského.

Začátkem února

Lenin podporuje návrh na vytvoření jižního byra ÚV SDDSR a schvaluje návrh rezoluce oděského výboru, v němž byl zakotven požadavek svolat III. sjezd strany.

3. (16.) února

V letáku ÚV SDDSR Ruskému proletariátu se Lenin zabývá otázkou rusko-japonské války.

7. (20.) února

Lenin píše sestavovatelům Komentáře k protokolu II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie dopis, v němž vysvětluje důvody svého vystoupení z redakce Jiskry, a žádá, aby byl dopis uveřejněn jako příloha ke komentáři.

Lenin podepisuje dokument o zřízení knihovny a archívu při ÚV SDDSR, jež sestavil V. D. Bonč-Brujevič.

13. (26.) února

Jménem zahraničního zástupce ÚV posílá Lenin redakci Jiskry oficiální protest proti zadržení korespondence zahraničního oddělení ÚV.

- Před 16. (29.) únorem* Lenin a F. V. Lengnik posílají členům ÚV v Rusku dopis s návrhem, aby se vyřešila otázka okamžitého svolání sjezdu strany, aby byl do ÚV kooptován P. A. Krasikov a P. N. Lepešinskij a zvolena výkonná skupina ÚV.
- V únoru* V dopise členům ÚV v Rusku Lenin ostře kritizuje jejich smířlivectví a upozorňuje, že jediným východiskem z rozkolu a dezorganizace je svolání III. sjezdu strany. Vyzývá ústřední výbor, aby začal prosazovat ve vnitrostranické politice pevnou linii a vyhlásil menševikům nesmiřitelný boj.
- V únoru až před 6. (19.) květnem* Lenin píše knihu Krok vpřed, dva kroky vzad.
- 1. (14.) března* Lenin prohlašuje, že dočasně vystupuje z rady strany.
- 9. (22.) března* Na schůzi sociálních demokratů v Ženevě přednáší Lenin o Pařížské komuně.
- V březnu* Spolu s M. N. Ljadovem Lenin píše a posílá do Ruska dopisy místním stranickým funkcionářům a dokazuje v nich, že je nutné urychleně svolat III. sjezd SDDSR.
- V březnu—dubnu* Lenin vede sociálně demokratický kroužek studia stanov strany.
- 2. (15.) dubna* Lenin píše návrh prvomájového letáku, který vyšel s podpisem ústředního výboru a ústředního orgánu strany.
- 6. (19.) května* Vychází Leninova kniha Krok vpřed, dva kroky vzad (Krise v naší straně).
- 13. (26.) května* V souvislosti s prohloubením neshod v ústředním výboru posílá Lenin členům ÚV dopis. Oznamuje v něm, že se vrací do rady strany. Lenin sestavuje Prohlášení tří členů ÚV, na jehož základě byla mezi V. A. Noskovem (Glebovem) a Leninem uzavřena dohoda, podle níž budou při všech jednáních z pověření ústředního výboru vystupovat pouze po vzájemně dohodě a všechno budou podepisovat společně. Pro-

hlášení tří členů ÚV, podepsané Noskovem, M. M. Essenovou (Zvěrjovem) a Leninem, bylo zasláno do Ruska všem členům ÚV SDDSR.

V dopise F. V. Lengnikovi Lenin důrazně požaduje, aby Lengnik a R. S. Zemljačková nevystupovali z ÚV a bojovali za vítězství bolševické linie v ústředním výboru.

*Nejdříve 13.
(26.) května*

Lenin píše členům ÚV G. M. Kržižanovskému a L. B. Krasinovi dopisy, v nichž je žádá, aby si udělali jasno o současných událostech v životě strany a zaujali v boji proti menševikům zásadní stanovisko.

*Po 15. (28.)
květnu*

Lenin píše osnovu výzvy Straně.

*31. května a
5. června (13. a
18. června)*

Lenin je přítomen na zasedáních rady strany.

*31. května
(13. června)*

Na prvním zasedání rady strany Lenin diskutuje o konferenci několika stran a o zastoupení SDDSR na mezinárodním socialistickém kongresu, zasahuje do diskuse faktickými poznámkami.

5. (18.) června

Na druhém zasedání rady strany se Lenin účastní diskuse o kooptaci do jednotlivých výborů a o právu ÚV dosazovat do nich nové členy, o způsobu hlasování v otázce svolání III. sjezdu SDDSR, o listu Rassvět, o publikování protokolů ze zasedání rady strany aj.

*V květnu nebo
červnu*

Lenin píše A. A. Bogdanovovi dopis, v němž kritizuje jeho knihu Empiriomonismus.

6. (19.) června

V dopise členům ústředního výboru F. V. Lengnikovi a J. D. Stasovové do Ruska se Lenin dotazuje na předpokládané svolání plenárního zasedání ÚV v zahraničí a žádá, aby se zabránilo eventuální převaze smířlivců na plenárním zasedání.

*Nejpozději 8.
(21.) června*

Lenin, N. K. Krupská a M. M. Essenová jedou parníkem na výlet do Montreux, navštěvují chillonský zámeček a vystupují na horu Dents du Midi.

11. nebo 12. (24. nebo 25.) *června* Lenin odmítá návrh smířliveckého člena ÚV Noskova vstoupit do redakce Jiskry a přistoupit na kooptaci dvou menševiků do ÚV.
12. nebo 13. (25. nebo 26.) *června* Lenin a N. K. Krupská odjíždějí z Ženevy do Lausanne a podnikají odtud cestu po Švýcarsku.
- Od 12. nebo 13. (25. nebo 26.) *do 20. června* (3. *července*) Lenin a Krupská odpočívají v Lausanne.
20. *června* (3. *července*) — *první polovina července* Lenin s Krupskou cestují po Švýcarsku: z Lausanne putují směrem na Montreux, vystupují na tamější hory, sestupují do údolí Rhôny, vydávají se proti jejímu proudu, průsmykem Gemmi přecházejí do Oberlandu a dostávají se až k Brienzskému jezeru, několik dní zůstávají v Iseltwaldu a pak pokračují v další cestě.
25. *června* (8. *července*) Lenin posílá M. A. Uljanovové z Frutigenu lístek s pohledem na Kandersteg.
3. (16.) *července* Lenin a Krupská posílají M. A. a M. I. Uljanovovým pohlednici Iseltwaldu na Brienzském jezeře.
7. (20.) *července* Lenin a Krupská posílají M. A. Uljanovové lístek s pohledem na Malý Scheidegg a Jungfrau. Lenin píše, že se dostali k nové cestě vedoucí na Jungfrau a vydávají se přes Meiringen k Luzernu.
13. (26.) *července* Lenin píše V. D. Bončovi-Brujevičovi dopis do Ženevy o dalších úkolech bolševiků v zahraničí. Dodává, že vůči menševikům je nutné pokračovat v dosavadní taktice.
15. (28.) *července* Lenin posílá z Brunnenu do Ženevy oficiální oznámení, že po dobu nepřítomnosti V. I. Lenina a V. A. Noskova přechází pravomoc zahraničních zástupců ÚV na komisi zahraničních zmocněnců ÚV (P. N. Lepešinského, V. D. Bonče-Brujeviče a M. N. Ljadova).

*Mezi 22. a 30.
červencem (4. a
12. srpnem)* Pod Leninovým vedením je vypracována zpráva bolševiků pro amsterdamský kongres II. internacionály. Lenin sestavuje osnovu zprávy, podílí se na jejím vypracování a pak ji celou rediguje.

*28. července
(10. srpna)* V dopise tajemníkovi rady SDDSR L. Martovovi Lenin prohlašuje, že odmítá hlasovat pro Martovův návrh delegátů na amsterdamský kongres II. internacionály — L. G. Dejče, V. I. Zasuličové a F. I. Dana. Připomíná usnesení rady strany o tom, že stranu budou zastupovat na kongresu všichni členové rady, a navrhuje poslat za sebe M. N. Ljadova a P. A. Krasikova.

O B S A H

Předmluva 7—19

1903

VYLÍČENÍ PRŮBĚHU II. SJEZDU SDDSR 21—40

PROTOKOLOVÉ KOMISI 41

PROTOKOLOVÉ KOMISI 42

MAXIMUM NESTOUDNOSTI A MINIMUM LOGIKY 43—49

* NÁVRH VÝZVY ÚV A REDAKCE
ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU ADRESOVANÉ
ČLENŮM OPOZICE 50—53

* II. SJEZD ZAHRANIČNÍ LIGY RUSKÉ
REVOLUČNÍ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE. 13. až
18. (26.—31.) října 1903 55—76

*1. POZNÁMKY K DENNÍMU POŘADU
13. (26.) října 57

1 57

2 57

3 57

*2. ÚVODNÍ POZNÁMKY K REFERÁTU
O II. SJEZDU SDDSR. 13. (26.) října 58

1 58

2 58

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu
při ÚV KSSS.

3	59
4	59
5	60
*3. REFERÁT O II. SJEZDU SDDSR. 14. (27.) října	61
*4. PROHLÁŠENÍ K MARTOVOVU REFERÁTU. 15. (28.) října	72
*5. PROHLÁŠENÍ K MARTOVOVU REFERÁTU. 16. (29.) října	73
*6. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY KE STANO- VÁM LIGY. 17. (30.) října	
1	74
2	74
3	75
*7. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K VÝSLEDKŮM HLASOVÁNÍ O REZOLUCÍCH TÝKAJÍ- CÍCH SE STANOV LIGY. 17. (30.) října	76
NEPODANÉ PROHLÁŠENÍ	77—81
*USNESENÍ RADY STRANY	82
*PROHLÁŠENÍ O SLOŽENÍ FUNKCE ČLENA RADY STRANY A ČLENA REDAKCE ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU	83
POSTAVENÍ BUNDU VE STRANĚ	84—95
BURŽOAZIE V NARODNICKÉM HÁVU A ZMATENÉ NARODNICTVÍ	96—104
REDAKCI ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU SDDSR	105
NEVYDANÉ PROHLÁŠENÍ	106
DOPIS ÚV SDDSR VEDENÍ ZAHRANIČNÍ LIGY, SKUPINÁM PRO SPOLUPRÁCI SE STRANOU A VŠEM ČLENŮM STRANY V ZAHRANIČÍ	107—110
*DOPIS REDAKCI JISKRY	111—115

PROČ JSEM VYSTOUPIL Z REDAKCE
JISKRY? *Dopis redakci Jiskry* 116—122

*POZNÁMKA O POSTOJI NOVÉ JISKRY 123—124

1904

ČLENŮM STRANY 125—128

*RADA SDDSR. 15.—17. (28.—30.) ledna 1904 129—130

*1. PŘIPOMÍNKA K DENNÍMU POŘADU.
15. (28.) ledna 131

*2. NÁVRH REZOLUCE O OPATŘENÍCH
K OBNOVENÍ MÍRU VE STRANĚ,
PŘEDLOŽENÝ 15. (28.) LEDNA 132

*3. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY O OPATŘENÍCH
K OBNOVENÍ MÍRU VE STRANĚ.
15. (28.) ledna 135

1 135

2 136

3 139

4 140

5 143

*4. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY O OPATŘENÍCH
K OBNOVENÍ MÍRU VE STRANĚ.
16. (29.) ledna 145

1 145

2 150

3 153

4 156

*5. PŘIPOMÍNKY K DENNÍMU POŘADU.
16. (29.) ledna 159

1 159

2 159

*6. PŘEDNESENÍ NÁVRHU REZOLUCE
O NASTOLENÍ MÍRU VE STRANĚ.
16. (29.) ledna 160

*7. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K ODLIŠNÉMU
STANOVISKU ZÁSTUPCŮ ÚV. 17. (30.) ledna 161

*8. ODLIŠNÉ STANOVISKO ZÁSTUPCŮ ÚV,
PŘEDNESENÉ 17. (30.) LEDNA 162

*9. VYSTOUPENÍ NA OBHAJOBU ODLIŠNÉHO STANOVISKA ZÁSTUPCŮ ÚV. <i>17. (30.) ledna</i>	164
*10. POZNÁMKA K DENNÍMU POŘADU. <i>17. (30.) ledna</i>	167
*11. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O SVOLÁNÍ III. SJEZDU STRANY. <i>17.(30.) ledna</i>	168
1	168
2	168
3	169
*12. NÁVRH REZOLUCE O SVOLÁNÍ III. SJEZDU STRANY. <i>17.(30.) ledna</i>	170
*13. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O VYDÁVÁNÍ STRANICKÉ LITERATURY. <i>17. (30.) ledna</i>	171
1	171
2	174
3	176
4	177
*14. NÁVRHY REZOLUCÍ PŘEDLOŽENÉ 17. (30.) LEDNA	179
1	179
2	179
3	179
4	179

OD ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ STRANY RUSKA	181

STRANĚ	182—186

RUSKÉMU PROLETARIÁTU	189—191

*O OKOLNOSTECH ODCHODU Z REDAKCE JISKRY	192—197

PRVNÍ MÁJ	198—201

KROK VPŘED, DVA KROKY VZAD (<i>Kříže v naší straně</i>)	203—431
Předmluva	207
a) Příprava sjezdu	211
b) Význam seskupení na sjezdu	213

c) Začátek sjezdu. Incident s organizačním výborem	216
d) Rozpuštění skupiny Južnyj rabočij	225
e) Incident kvůli rovnoprávnosti jazyků	228
f) Agrární program	236
g) Stanovy strany. Návrh soudruha Martova	244
h) Diskuse o centralismu <i>před</i> rozkolem mezi jiskrovci	252
ch) První článek stanov	256
i) Nevinné oběti lživého obvinění z oportunistiky	282
j) Pokračování diskuse o stanovách. Složení rady	293
k) Konec diskuse o stanovách. Kooptace do ústředních institucí. Odchod delegátů časopisu Rabočeje dělo	298
l) Volby. Konec sjezdu	312
m) Celkový obraz boje na sjezdu. Revoluční a oportunistické křídlo strany	339
n) Po sjezdu. Dva způsoby boje	354
o) Malé nepříjemnosti nesmějí kalit velkou radost	374
p) Nová Jiskra. Oportunistika v organizačních otázkách	385
r) Něco o dialektice. Dva převraty	416
<i>Příloha.</i> Incident soudruha Guseva se soudruhem Dejčem	422
*DOPIS ČLENŮM ÚV	432—435
*PROHLÁŠENÍ TŘÍ ČLENŮ ÚV	436—437
STRANĚ	438—441
*RADA SDDSR. 31. května a 5. června (13. a 18. června) 1904	443—461
*1. PŘIPOMÍNKA K DENNÍMU POŘADU. 31. května (13. června)	445
*2. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O SPOLEČNÉ KONFERENCI NĚKOLIKA STRAN. 31. května (13. června)	446
1	446
2	448
3	448
4	449
*3. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O ZASTOUPENÍ SDDSR NA MEZINÁRODNÍM SOCIÁLISTICKÉM KONGRESU. 31. května (13. června)	450
1	450
2	450
3	451

*4. PŘIPOMÍNKA O NUTNOSTI KONTROLY LISTU HNČAKOVců. 31. května (13. června)	452
*5. POZMĚŇOVACÍ NÁVRH K MARTOVĚ REZOLUCI O PRÁVU ÚSTŘEDNÍHO ORGÁNU A ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU ODVOLÁVAT SVÉ ZÁSTUPCE Z RADY STRANY. 5. (18.) června	453
*6. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O KOOPTACI DO VÝBORŮ A O PRÁVU ÚV DOSAZOVAT DO NICH NOVÉ ČLENY. 5. (18.) června	454
1	454
2	455
3	455
4	456
*7. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY KE ZPŮSOBU HLASOVÁNÍ V OTÁZCE SVOLÁNÍ III. SJEZDU SDDSR. 5. (18.) června	458
1	458
2	458
3	459
4	459
*8. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK O LISTU RASSVĚT. 5. (18. června)	470
*9. PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O PUBLIKOVÁNÍ PROTOKOLU ZE ZASEDÁNÍ RADY STRANY. 5. (18.) června	461
1	461
2	461
3	461
* PROHLÁŠENÍ ZÁSTUPCŮ ÚV SDDSR V ZAHRANIČÍ O PŘEDÁNÍ PLNÝCH MOCÍ	462

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY

*MATERIÁLY K II. SJEZDU ZAHRANIČNÍ LIGY RUSKÉ REVOLUČNÍ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE	465—473
*1. OSNOVA REFERÁTU O II. SJEZDU SDDSR NA SJEZDU LIGY	465
*2. PŘIPOMÍNKY NA PRVNÍM ZASEDÁNÍ SJEZDU LIGY	471

*MATERIÁLY K ČLÁNKU BURŽOAZIE V NARODNICKÉM HÁVU A ZMATENÉ NARODNICTVÍ	474—481
*1. KONSPEKT ČLÁNKU L. K AGRÁRNÍ OTÁZCE	474
*2. OSNOVY ČLÁNKU BURŽOAZIE V NARODNICKÉM HÁVU A ZMATENÉ NARODNICTVÍ	476
1	476
2	478
3	479
*NÁSTIN OBSAHU DOPISU REDAKCI JISKRY. <i>K článku G. V. Plechanova Co nedělat v 52. čísle Jiskry</i>	482
*MATERIÁLY KE KNIZE KROK VPŘED, DVA KROKY VZAD	483—499
*1. NÁSTIN KONSPEKTU PROTOKOLU II. SJEZDU SDDSR	483
2. CHARAKTERISTIKA DELEGÁTŮ PODLE PROTOKOLU	486
*3. SLOŽENÍ ORGANIZACE JISKRY NA II. SJEZDU SDDSR	492
4. BLÁTO	493
*5. SESKUPENÍ A TYPY HLASOVÁNÍ NA II. SJEZDU SDDSR	495
6. KONEC BROŽURY	498
*7. INFORMACE O NEOFICIÁLNÍ SCHŮZI DELEGÁTŮ VĚTŠINY 18. SRPNA	499
*ÚRYVEK (VARIANTA) DOPISU O OKOLNOSTECH ODCHODU Z REDAKCE JISKRY	500
*TŘI KONSPEKTY PŘEDNÁŠKY O PAŘÍŽSKÉ KOMUNĚ	501—511
1	501
2	507
3	510
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (<i>Druhá polovina září 1903 — červenec 1904</i>)	515—517
Seznam publikací a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	518—519

Seznam prací, jejichž autorem je pravděpodobně V. I. Lenin	520
Poznámky	521—577
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	578—606
Jmenný rejstřík	607—663
Životopisná data	664—677

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

8

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 8, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Miluše Hančilová. Odpovědné redaktorky Marta Brabencová a Jiřina Novotná. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1982. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 4834. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 34,53 (text 34,06, ilustrace 0,47), VA 35,53. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 12,50 Kčs, váz. výt. 18,— Kčs.

73/202-21-8.5

25—013—82   Kčs 18,—